

GİRİŞ

Türkler, tarih boyunca geniş coğrafyalarda yaşamış bir millettir. Bu geniş coğrafyalarda yaşayan Türkler arasındaki ilişkiler zaman zaman kesintiye uğramakla birlikte sürekli var olagelmıştır.

Tarih boyunca Türklerin kesintisiz olarak yazı dilleri bulunmuştur. Yeni dönemlere kadar daha az yazı dili varken son yüzyıllarda değişik siyasi sebeplerden dolayı birçok yeni yazı dili ortaya çıkmıştır.

Bu Türk yazı dillerinden birisi de Türkmencedir. Türkmençe; Türkiye Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi ve Gagavuz Türkçesi ile birlikte Oğuz grubu Türk lehçeleri içerisinde yer alır.

Türkmen Türkçesi ile ilgili ilk ayrıntılı bilgilere, 19. yüzyılda yapılan kimi araştırmalarda rastlanmakla birlikte bu araştırmalarda yer alan bilgiler daha çok tarihi nitelik taşıdıklarından dil alanında çalışmalarını sürdüren araştırmacılara yol gösterecek nitelikte değildir (Kara 2005: 3).

Uzun yıllar Arap alfabesi ile yazılan Türkmen Türkçesi, 1928 yılında Lâtin alfabesine göre yeniden düzenlenmiş, daha sonra 1940 yılında Kiril alfabesine göre yeni bir düzenleme yapılmıştır. Bugün kullanılan alfabe ise 1993'te alınan bir karar doğrultusunda kullanılmaya başlamıştır. (Kara 2005: 6).

Türkmen Türkçesi, yazı dili olarak yeniden şekillendirilirken yedi ağızdan biri olan Yomut ağızı esas alınır.

Türkmen Türkçesinin kelime hazinesi, kökeni Türkçe olan Türkmençe kelimelerin yanı sıra diğer dillerden alınmış kelimelerden oluşur.

Bütün dünyada Türkmençe ve diğer Türk lehçeleri ile ilgili değişik çalışmalar yapılmaktadır. Biz de Türkmençe ile ilgili bir çalışma yapmayı düşündük. Bu çalışmada, isimlerin fiillere bağlanırken hangi hâl eklerini aldığını tespiti dayalı olan istem konusunu ele aldık.

“İstem”, yeni bir terim olduğu için bununla neyi anlatmak istediğimize birkaç cümle ile değinmek istiyoruz. İstem, bir cümlede bulunan isimlerin fiil veya fiillere bağlanırken hangi hâl eklerini istediğini anlatan bir terimdir. Konunun biraz daha iyi anlaşılabilmesi için fiil-hâl eki ilişkileri üzerinde araştırmacıların düşüncelerini vermek istiyoruz.:

Muharrem Ergin, “Fiillerin hareketleri karşılayan kelimeler olduğunu; hareketin de nesnelere zaman ve mekan içindeki her türlü oluş ve yapıların veya olmayış veya yapılmışların karşılığı” olduğunu söyler (Ergin 1981: 217).

M. Kaya Bilgegil, fiil için “Gerçek veya itibarî varlıklarla nitelikleri bağlanmak şartıyla bir eylemin zaman içinde vuku bulup bulmamasıyla ilgili haber yahut dileği veya gerçek ve itibarî varlıklarla nitelikler hakkında verilen hükmü ifade eden kelimeler adını alır.” der (Bilgegil 1991: 260).

Özön ve Demiray, “Zaman ve şahıs belirterek hâl ve eylem anlatan kelimeye fiil denir.” tanımını yaparlar (Özön-Demiray 1984: 609).

Fiili tamamlayan önemli bir unsur ise hâl kavramıdır. Çünkü cümlede fiilin hangi durumlardan etkilenecek cümle oluşturacağı aldığı hâl ekleriyle alakalıdır. Dil biliminde hâl eklerinin önemine binaen sarf edilen şu cümleler hâl eki ve fiil ilişkilerini oldukça net açıklamaktadır: “Durum ekleri, yargılar biçiminde gerçekleşen ve gelişen insan düşüncesinin oluşumunda ve anlatımında adların görev almalarını sağlayan en önemli eklerdir. Durum ekleri bu görevlerini, adları yüklemle bağlayarak, böylece birçok belirtme öbeğinin oluşumuna ve cümlenin kurulmasına katkıda bulunarak yaparlar.” (Karaman 1996: 280).

Zeynep Korkmaz, hâl kavramını, “İsmin içinde bulunduğu dilbilgisi şekli; yalın veya eklerle genişletilmiş olarak aldığı geçici durum” şeklinde tanımlamaktadır (Korkmaz 1992: 77).

Hâl ekleri Türkçenin tarihî seyri içerisinde de varlığını devam ettiregelmiş bir kavram olarak dilbilgisi kitaplarında yer almaktadır. Dolayısıyla bu kategori Eski Türkçeden başlayarak Türkçenin her kolunda var olduğu gibi Türkmen Türkçesinde de varlığını sürdürmektedir. Hâl kavramı çağdaş Türk lehçelerinde değişik isimlerle ifade edilmektedir. Söz konusu kavram, Türkmen Türkçesinde “düşüm” olarak isimlendirilmektedir.

Bilim adamları tarafından, hâl eklerinin sınıflandırılması ile ilgili çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Ancak bizim çalışmamız, bizzat bu sınıflandırmalara dayanmadığı için yaygın kabul görmüş olan, Muharrem Ergin’in Türkiye Türkçesiyle ilgili yapmış olduğu sınıflandırmayı Türkmencede istem konusunu ele alırken kullanmayı uygun gördük. Bu sınıflamada sırasıyla şu hâl kategorilerine ve bu kategorilerin aldığı eklerle yer verilmiştir: Yalın hâl, ilgi hâli, yükleme hâli, yaklaşma hâli, bulunma hâli, ayrılma hâli, vasıta hâli, eşitlik hâli, yön gösterme hâli.

Türkmencede ismin hâlleri ve aldıkları ekler şunlardır:

- Yalın Hâl: İsimlerin hâl eklerinden herhangi birini almamış şeklidir.
- İlgi Hâli: İlgi hâli eki, ünlü ile biten kelimelerde “-nİň”, ünsüzle biten kelimelerde “-İň” şeklindedir. İkinci heceden sonra ekin yuvarlak şekli kullanılmaz.

- Yükleme Hâli: Yükleme hâli eki, ünsüzle biten kelimelerde “-I”, ünlüyle biten kelimelerde ise “-nI”dır. Ünlüyle biten bir kelime yükleme hâli eki aldığıında bu kelimenin sonundaki ünlü uzar.

- Yaklaşma Hâli: Yaklaşma hâli eki “-A”dır. Ünlüyle biten bir kelime yaklaşma hâli eki aldığıında bu kelimenin sonundaki ünlü uzar.

- Bulunma Hâli: Bulunma hâli eki “-dA”dır. -kI aitlik eklerinden önce gelen bulunma hâli eklerinin ünlüleri uzar.

- Uzaklaşma Hâli: Uzaklaşma hâli eki “-dAn”dır.

- Vasıta Hâli: Türkmencede vasıta hâli eki yoktur. Onun yerine “bilen” edatı kullanılır.

- Eşitlik Hâli: Eşitlik hâli eki “-CA”dır.

- Yön Gösterme Hâli: Yön Gösterme hâli eki, “-ArI” ve “-rA”dır.

Tezimizde, fiillerin hâl eklerinden etkilenerek cümlede yüklem olma durumunu almasını incelediğimizden, ilgi hâli ve ilgi hâli eki üzerinde durmadık. Çünkü bu hâl eki, iki ismi birbirine bağlamakta olup, cümlede fiilleri hiçbir şekilde etkilememektedir.

Hâl ekleriyle ilgili ayrıntılı açıklamalara tezin ana kısmında geniş bir şekilde yer verilecektir.

Tezimizde uyguladığımız plân hakkında da biraz bilgi vermek istiyoruz:

Türkmen Türkçesinde kullanılan fiilleri tespit etmekle teze başladık. Bu tespiti yaparken *Türkmen Diliniň Sözlügi* isimli eserden faydalandık. Bu sözlükten 6791 fiil tespit ettik. Bu fiillerin istem almış şekillerini ve istem alabildiği halde istem bulundurmeyen şekillerini belirlemek üzere 10 eser taramayı plânladık. Bu eserler şunlardır:

1. **Halkyň Haky:** Ak Welsapar tarafından 2004 yılında Stocholm’de basılmış olan eser, toplam 58 sayfadan ve 11 hikayeden oluşmuş bir hikaye kitabıdır.

2. **Egri Gylyç:** Ak Welsapar tarafından 1990 yılında Aşkabat’ta basılmış olan eser, toplam 90 sayfadan ve 9 bölümden oluşmuş bir romandır.

3. **Mülli Tahyryň Hudaýlygy:** Ak Welsapar tarafından 1991 yılında Aşkabat’ta basılmış olan eser, 113 sayfadan ve 8 bölümden oluşmuş bir romandır.

4. **Böwsülen Tümlük:** Ak Welsapar tarafından 1989 yılında Aşkabat’ta basılmış olan eser, 162 sayfadan ve 10 bölümden oluşmuş bir romandır.

5. **Kepjebaş:** Ak Welsapar tarafından 2002 yılında Stochholm’de basılmış olan eser, 378 sayfadan ve iki ana bölümden oluşmuş bir romandır.

6. **Çakmak / Öz Tanyşlarym:** Ata Atacanow tarafından 1983 yılında Aşkabat'ta basılmış olan eser, 661 sayfadan oluşan bir romandır.

7. **Teke Gyzy Tatýana:** Ata Atacanow tarafından 1987 yılında Aşkabat'ta basılmış olan eser, 526 sayfadan oluşan bir romandır.

8. **Gara Ýylgyn:** Şamyrat Toganow tarafından 1992 yılında Aşkabat'ta basılmış olan eser, 575 sayfadan oluşan bir romandır.

9. **Pitne:** Hüdayberdi Neläyew tarafından 1992 yılında Aşkabat'ta basılmış olan eser, 465 sayfadan oluşan bir romandır.

10. **Türkmen Nakılları ve Atalar Sözi:** Gurbandurdy Geldiyew ile Annamyrat Altyýew tarafından derlenerek 2002 yılında basılmış olan eser, 393 sayfadan oluşan Türkmen atasözleri kitabıdır.

11. **Türkmen Diliniň Sözlügi:** 866 sayfadan oluşan Türkmenistan SSR Ilımlar Akademiyası Neşriyatı tarafından 1962 yılında Aşkabat'ta basılan Türkmen Türkçesinin kapsamlı bir sözlüğüdür.

İstem almış bulunan fiillere ait örnek cümleleri eserlerden almamız gerektiğinden bu tür kitapları seçmemiz gerekiyordu. Bir yüksek lisans tezinin sınırlarını aşmaması için 10 eser taramakla yetindik ve bu eserlerde geçen fiiller üzerine araştırmamızı yaptık. Bir başka sınırlama yöntemi olarak da fiillerin sıklığını kullanmayı düşündük. Ancak malzemenin daralmasından dolayı daha sonra bundan vazgeçtik. Çok az örnek bulabildiğimiz fiiller için, *Türkmen Diliniň Sözlügi*'nde bulunan cümle örneklerinden de faydalandık.

Tüm bu aşamalardan sonra seçtiğimiz eserlerde geçen bütün fiil örneklerini sıklık sayılarının azlığına çokluğuna bakmaksızın (sıklıklarını da yanına yazmak suretiyle) çalışmamıza dahil ettik. Yüklem olarak örneğini bulamadığımız fiillerin; sıfat-fiil, zarf-fiil, isim-fiil şekillerini aldık. Çünkü bunların da aynen yüklem durumundaki fiiller gibi istem alabildiğini tespit ettik.

Daha sonra fiilleri, Türkiye Türkçesi ile ortak olup olmamaları bakımından iki ana gruba ayırdık. Yani Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmence fiillere bir grupta; Türkiye Türkçesinde bulunmayan Türkmence fiillere ise diğer grupta yer verdik. Fiillerin ortak olup olmamalarını belirlerken Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan *Türkçe Sözlük*'ten faydalandık. Bu sözlükte bir kelimenin kökü ve aldığı ekler ortaksa ve bu kelime *Türkmen Diliniň Sözlügi*'nde de aynı yapıda, aynı anlamla yer almışsa bu tür kelimeleri Türkiye Türkçesi ile ortak kelimeler olarak kabul ettik. *Türkmen Diliniň Sözlügi*'nde bulunduğu halde *Türkçe Sözlük*'te hiç bulunmayan kelimeleri ise Türkiye Türkçesinde bulunmayan Türkmence kelimeler olarak değerlendirdik.

Bu ana gruplamadan sonra malzememize dayalı olarak alt gruplar belirledik. Tek hâl eki alan fiilleri “Tek İstemliler” başlığı altında; iki tane hâl eki alan fiilleri “İki İstemliler” başlığı altında; üç tane hâl eki alan fiilleri “Üç İstemliler” başlığı altında; dört tane hâl eki alan fiilleri “Dört İstemliler” başlığı altında; beş tane hâl eki alan fiilleri “Beş İstemliler” başlığı altında; ve nihayet altı tane hâl eki alan fiilleri “Altı İstemliler” başlığı altında ele aldık. İstem alabildiği halde istem bulundurmeyen örnekleri de her bahsin sonunda vermeyi uygun bulduk.

Böylelikle seçtiğimiz Türkmence 10 eserde bulunan fiillerin istem durumlarını ortaya koymuş olduk.

I. BÖLÜM

1. TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE DE BULUNAN TÜRKMENÇE FİİLLERİN İSTEM DURUMLARI

1.1. İSTEM ALMAYANLAR

İstem alabildiği hâlde istem almadan cümle oluşturan fiil örnekleri, ilgili istem bahsinde verilmiştir. Bunların dışında, Türkiye Türkçesi ve Türkmençe ortak fiillerde hiç istem almayan örneklere rastlanılamamıştır.

1.2. İSTEM ALANLAR

Bu bölümde istem alan fiilleri inceleyeceğiz. “İstem alanlar” ifadesiyle kastımız, bir cümlede ismin ya da isimlerin yüklem olacak fiili etkileyerek girdiği hâl şekilleridir. Tezimizin Giriş kısmında ismin dokuz hâli olduğunu, bunlardan ilgi hâlinin isimleri birbirine bağladığını, cümlede fiillerin yüklem olmasına doğrudan hiçbir etkisinin olmadığını, bundan dolayı çalışmamıza dahil etmediğimizi belirtmiştik.

Bir fiilin, isme gelen hiçbir hâl ekinden etkilenmeden cümlede yüklem olmasını “Hiç İstem Almayanlar” kısmında örnekleriyle beraber göstermiş, incelemiştik. Dolayısıyla ismin yalın hâliyle ilgili tespitlerimizi “Hiç İstem Almayanlar” bölümünde yapmış olduk.

Aşağıda, Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe fiillerin aldıkları hâl eki sayısına göre sınıflandırılmış şeklini sunuyoruz.

1.2.1. Tek İstemliler

Tek istem veya bir istem ifadesi; hâl eklerinden sadece bir hâl eki ile cümle oluşturabilen fiillerin istem durumunu ifade etmektedir. Bazı fiiller birden fazla isteme sahipken, bazıları sadece tek isteme sahip olabilmektedir.

Tek istem ile cümle oluşturabilen fiillerin örneklerini, aldığı hâl ekine göre sınıflandırdık. Hâl eklerinin işleniş sırasını Türkiye merkezli Türkmen Türkçesi ve Türkiye Türkçesi gramer kitaplarında var olan hâl ekleri tasnifine riayet ederek ortaya koyduk. Örnek cümlelerini bulduğumuz ve sadece bir isteme sahip olan fiilleri madde başı olarak verdik.

Türkmen Türkçesinde ismin ek almayan hâli, yani yalın hâli dışında 8 hâli vardır. İlgi hâli ismi isme bağladığından bu hâl, fiillerde istem konusunu çalıştığımız için tezimizde yer almayacaktır. Örneklerini bulduğumuz fiilleri söz konusu hâli ile ilgili başlıkların altında verdik. Yani sadece yükleme hâli ile cümle oluşturabilen fiilleri “Yükleme Hâli Eki İsteyenler” başlığı altına; sadece yaklaşma hâli ile cümle oluşturabilen fiilleri “Yaklaşma Hâli Eki İsteyenler” başlığı altına yerleştirdik.

Böylelikle tek istem alan bir fiilin hangi hâl ekini alabildiğini kolaylıkla görebilmekte; hangi hâl ekinin daha işler olduğunu tespit edebilmekteyiz.

Toplam fiil sayısı: 1257

Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe fiil sayısı: 548

Tek istemli fiil sayısı ise: 245

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istem alan fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 19,4

Tek istem alan fiillerin, Türkmençe-Türkçe ortak fiil sayısına oranı: % 44,7

Tek istemlileri sırasıyla aşağıda veriyoruz.

1.2.1.1. Yükleme Hâli Eki (-I) İsteyenler

Yükleme hâli, ismin, geçişli fiillerin doğrudan doğruya tesiri altında olduğunu ifade eden şeklidir. Bu hâl bazen eksiz çok defa ise ekli olur (Ergin 1988: 216). Geçişli fiil, cümlede fiilin doğrudan doğruya etkilediği ismin içinde bulunduğu hâldir (Korkmaz 1992: 175). Yükleme hâli eki, nesnenin belirticisidir; nesne yapıcı değildir. Var olan nesneye belirlilik kazandırır (Karahan 1995: 605). Yükleme hâli ekinin diğer bir adı da akkuzatif ekidir.

Yükleme hâli eki, ismi fiile bağlayan bir ektir. Bu ek ile birlikte isim, anlam yönünden fiilin belirttiği hareketin tamamen üstüne geçtiğini bildirir. Türkmençede ismin yükleme hâlinde olabilmesi için ünsüz ile biten kelimelere “-I”; ünlü ile biten kelimelere “-nI” ekleri getirilmektedir. Şiir dilinde nadiren de olsa yükleme hâli eki olarak “-n” de kullanılmaktadır (Kara 2005: 101). Türkmen Türkçesinde kullanılan yükleme hâli eki dar-düz şekli ile kullanılmaktadır. Bu şekli ile düzlük-yuvarlaklık uyumuna uymamaktadır. Türkmen Türkçesinde ünlü ile biten isimler yükleme hâli eki aldığıda ismin sonundaki ünlü uzar.

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe fiillerin sadece yükleme hâli eki almış şekilleri üzerinde durulacaktır. Taranılan eserler içerisinde sadece yükleme hâli eki alarak cümle oluşturabilen fiiller ve bunlara ait örnek cümlelere yer verilmiştir. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1257

Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe fiil sayısı: 548

Tek istemli fiil sayısı ise: 245

Tek istemli olup yükleme hâli eki alan fiil sayısı 96’dır. Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup yükleme hâli eki alan fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 7,6

Tek istemli olup yükleme hâli eki alan fiillerin, Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe fiil sayısına oranı: % 17,5

Tek istemli olup yükleme hâli eki alan fiillerin, tek istemliler içindeki oranı: % 39,1
Örnekleri tespit edilen, Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe Yükleme Hâli Eki alan fiil örnekleri aşağıdaki gibidir:

ajat- (1); -I:¹

Anlamı: 1. Acıtmak; ağrı ve sızı duymasına sebep olmak. 2. Ekşitmek, zamanını geçirip ekşitmek.

-I: “*Şol mahal oba şura başlygy şelpeli cambörügini kellesine aýlap-öwrüp, gygyny ajatdy.*” (Ç)

agryt- (15); -I:

Anlamı: Ağrmasına yol açmak.

-I: “*Köp-köp gürrünleriň başyny agrytdylar.*” (GÝ)

aralaşdyr- (1); -I:²

Anlamı: 1. İki şey arasında açıklık oluşturmak, yarı açtırmak. 2. Aralıklı duruma getirtmek, seyrekleştirmek.

-I: “*Belki, Tatýananyň ýüregine şeytan münkürlük duýgusyny aralaşdyrandyr?*” (TGT)

artdyr- (26); -I:

Anlamı: 1. Arttırmak. 2. Çoğaltmak, sayısını büyültmek. 3. İyileştirmek, güçlendirmek..

-I: “*Gaytam, erjelligini, zähmetsöýerligini artdyrýardy.*” (GÝ) ; “*Bu bolsa olaryň gaharyny joşduryp, nägileligini artdyrды.*” (P) ; “*Ol öz patyşasyna täze yer alyp berip, öz şan-şöhratyny artdyrmalydy.*” (TGT) ; “*Onuň bir sözünde “Funutikow bilen habarlaşdym” diýmeýi Wladimiriň münkürligini artdyrды.*” (P)

basgylat- (1); -I:

Anlamı: 1. Ayak altında bıraktırmak, tekmeletmek. 2. *mec.* Dikkatsizce horlatmak, huzursuz ettirmek, ezdirmek.

-I: “*Ejesiniň adyny basgylatdy.*” (Ç)

begendir- (2); -I:

Anlamı: Birinin gönlünü hoş etmek, sevindirmek, memnun etmek.

-I: “*Şerip Garlyýew bilen bolýan duşuşyklar indi öňküleri ýaly ony begendirenok.*” (BT) ; *Kolhoz başlygynyň gabat gelmegi ony begendirdi.*” (TDS)

¹ Çalışmamızda kelime örnekleri yeni Türkmen alfabesinin sırasına göre alfabetik olarak verilmiştir. Örnek kelime ve cümlelerin yeni Türkmen Lâtiniyle verilmesi tarafımızdan uygun görülmüştür. Örnek kelimelerden sonra parantez içinde verilen sayılar, fiillerin sıklığını göstermektedir. Bütün fiillere ait sıklıklar ise hem örnekler kısmında vhem de tez sonundaki listede verilmiştir. Cümlelerin alındığı kaynak cümle sonunda parantez içinde gösterilmiştir.

² Birden çok anlamı olan kelimelerde, istemlin dayandığı anlama değil de bütün anlamlara yer verilmiştir.

belles- (2); -I:

Anlamı: 1. Biri ile bir şey hakkında önceden konuşma neticesinde belli bir anlaşmaya varmak. 2. Birlikte işaretlemek, işaret koymak.

-I: “*Ol daşarynygyzygynyňyokdugyny ötegçileriňgalyňgeýnişinden aňyp, ýüňkoftasyny egnine sokdy, üstündenem ýeňil paltosyny geýip, yrym üçin aýnanyňöňünde eýlesine-beýlesine öwrüldi-de, gapydan çykyp gidibermezden öňürti kimdir birine telefon edip, onuň bilen duşuşjak ýerini belleşdi.*” (MTH)

bilin- (1); -I:

Anlamı: 1. Bilinmek, anlaşılmaq. 2. Bir şeyin üstü açılmak, duyulmak, malum olmak, bulunmak.

-I: “*Ol brigadirleriň barlygy ýoklugy bilinmedi.*” (P)

bitir- (52); -I:

Anlamı: Bir işin sonuna kadar gelmek, yerine getirmek, tamamlamak, bitirmek.

-I: “*Akylly oýlaýança, tentek işini bitirer.*” (TNA) ; *Munuň dilegini bitirmedik.* (TDS)

boz- (10); -I:

Anlamı: 1. Bir şeyi yıkmak, tahrip etmek. 2. Bozmak, kırmak. 3. Silip yok etmek, süpürmek, silmek. 4. Birini azdırmak, kötü yola salmak, yoldan çıkarmak.

-I: “*At ýamany ahyryny bozar.*” (TNA) ; “*Geplemänem namazymy bozmanam.*” (TNA)

bük- (7); -I:

Anlamı: 1. Bir şeyi bükmek, eğmek. 2. Kenarlarını büküp, katlamak, bükmek.

-I: “*Gülkä göwün böker, gam bilini бүker.*” (TNA) ; “*Ozalky dayhançylygyňagyr zähmeti bilimi бүkdi.*” (TDS)

çyz- (6); -I:

Anlamı: 1. Çizgi çekmek, çizmek. 2. Bir şeyin şeklini, planını çizmek. 3. Mecaz anlamda yüzüp iz bırakmak, yaralamak.

-I: “*Täze obanyňüç-dört ýyldan nähili boljakdygynyň maketini çyzyp goýdular.*” (TDS)

dakyşdyr- (1); -I:

Anlamı: Takmaya yardım ettirmek, bir şeyi takmak için yardımlaşmak.

-I, -I, -I: “*Ak guşagyna-da däri gutusyny, serkejinini, çakmagyny dakýşdyrды.*” (TDS)

dara- (7); -I:

Anlamı: 1. Tarak ile saç düzeltmek, saç şekil vermek, karışıklığını gidermek, taramak. 2. Taraktan geçirmek, tarak ile temizlemek.

-I: “*Artykgül bolsa ota yetmäge howlugýan gyzlarynyň saçyny darayar.*” (TGT)

daralt- (5); -I:

Anlamı: 1. Dar duruma getirmek, eskisinden daha küçük hale getirmek (giysi hakkında). 2. Enini küçültmek, daraltmak.

-I: “*Hat gelmeýänligi onuň kejebesini daraldýardy.*” (GÝ)

dart- (28); **-I:**

Anlamı: Bir şeyin birim cinsten ağırlığını bulmak.

-I: “*Öwezberdiniň atynyň jylawyny gaýtaryp, çekisini dartdy.*” (P)

delillendir- (2); **-I:**

Anlamı: Delil göstermek.

-I: “*Awtow gahrymanlarynyň häsiýetlerindäki nogsanlaryň sebäplerini delillendirmeyär.*” (Ç)

dil- (7); **-I:**

Anlamı: 1. Dilim dilim edip kesmek. 2. Delik açmak, delmek.

-I: “*Gany beýlesine uranda, hyrçyny dişläp, neden dodagyny dilipdi.*” (Ç)

diňle- (60); **-I:**

Anlamı: 1. Dinlemek; işitmek için kulak vermek. 2. Bir konuşmaya gizlice kulak kabartmak, işitmek. 3. *mec.* Birinin söylediklerine itaat etmek, söylediklerine uymak.

-I: “*Amansähet, sen oň gepini diňleme.*” (BT) ; “*Çaganyň gyzyl gana boýalyp ýatyşyny gören Berdi Ahmal ony diňlemedi.*”(GÝ) ; “*Däliniň özi aýdar, özi diňläär.*” (TNA) ; “*Näme diýenlerinde, Amansähede ýokjagyny bilmän, oğlanlar böwürlerini diňlediler.*” (BT) ; “*Şammy kel şekeriň ýüzüne seredip oturyşyna, esli bagt böwrüni diňledi.*” (GÝ)

dolaşdyr- (1); **-I:**

Anlamı: Dolaşma işini yaptırmak.

-I: “*Amansähet tabakdan arkan çekildi, saçagyny dolaşdyrdy.*” (BT)

döret- (52); **-I:**

Anlamı: Özgün bir şey meydana getirmek, ortaya çıkarmak.

-I: “*Şübhelenmek duýgusyny döretdi.*” (TDS)

döwdür- (1); **-I:**

Anlamı: 1. Parçalara ayırmak, böldürmek, kırdırmak. 2. Ufalamak, parça parça ettirmek. 3. Kemiğini kırdırmak. 4. Dışının kabuğunu parçalatıp içinin çekirdeğini aldırarak. 5. Kullanılamaz hale getirmek, bozdukmak, (alet, makine vb. hak.).

-I: “*Garga gazyň yzyndan ýetjek bolup aýagyny döwdürenmiş.*” (TNA).

duýdur- (80); **-I:**

Anlamı: 1. Önceden haber vermek, bildirmek, haberdar etmek. 2. Bildirmek, açıklamak.

-I: “Alaşanyň ýere serenýän gözleri bu çakyşykdan onuň göwnühoşduguny **duýdurdy**. (Ç) “Häzir oňa kömek bermäge synanyşjakdygyny **duýdurdy**.” (Ç) ; “Hiç kim babatda-da töhmete-myjabata ýol bermejekdiklerini **duýdurdy**.” (Ç) “Pankin ýerinden galyp gidermen bolýandygyny **duýdurdy**.” (P)

düzediştir- (1); -I:

Anlamı: Düzeltmeye veya onarmaya yardım ettirmek.

-I, -I: “Guşagyny, donuny **düzediştirdi**.” (GÝ)

-I: “Hälki gürrüňe başdan odunçy ýaşuly dikeldi-de, telpegini **düzediştirdi**.” (GÝ)

et- (3489); -I:

Anlamı: 1. Bir işi uygulamaya koymak, ortaya çıkarmak, yerine getirmek. 2. Bir şeyi hazırlamak, işleyip çıkarmak, yapmak. 3. Yardımcı fiil olarak yakınlaşıp gelen isimlerin manasıyla ilgili hareketi anlatır.

-I: “Pirli saçagyňbaşyndan gaýryrak çekildi-de, ýezit ýylgyrmasy **etdi**.” (EG) ; “Uzaga çekmän, olaryňbellisini **etmeli**” (EG)

eýlet- (1); -I:

Anlamı: 1. Deriyi postu tabaklatmak. 2. Bir şeye ikinci bir şeyi karıştırmak, ovalayarak birleştirmek.

-I: “Asmandan ak guwlar ýaly, gaýyşyp baryan akja bulut tobajyklary-da Tatýananyň süňnüni **eýletdi**.” (TGT)

gabartdyr- (1); -I:

Anlamı: 1. İçine herhangi bir şey koyup kabarttırmak, şişirtmek (torba, çuval vb. hakkında). 2. Kabarcık meydana getirtmek, kabarcık oluşturmak.

-I: “Şonuň üçinem alaşanyň häzir oýunlyga salan bolup, nehek atmasy gulagyny **gabartdyrды**.” (Ç)

galkyndyr- (3); -I:

Anlamı: 1. Yardım edip yükseltmek, yukarı kaldırmak. 2. Duygusunu uyandırmak, coşturmak.

-I: “Olaryň garyp göwünlerini **galkyndyrmaly**.” (GÝ).

gamaşdyr- (4); -I:

Anlamı: 1. Meyve, turşu, tatlı yemek neticesinde dişin çiğneme yeteneğini azaltmak, kamaştırmak. 2. Kızgın güneş, güçlü rüzgar vb.nin neticesinde gözün görme yeteneği azaltmak, göz yaşartıp karartmak, kamaştırmak.

-I: “Goýun şo gürrüňi- diyip, agyl bay ardynyp, ýüzüni **gamaşdyrды**.” (GÝ)

gamçyla- (5); -I:

Anlamı: 1. Kamçı ile vurmak. 2. Etkinliğini artırmak, hızlandırmak.

-I: “*Jarçynyň habaryny nurjemalam eşidendir diýen wehim kalbyny gamçylady.*” (Ç)
ganatlandyr- (3); -I:

Anlamı: Çok sevindirmek, coşkusunu arttırmak, sevindirmek.

-I: “*Şowly geçen operatsiýa ony ganatlandyrypdy.*” (GÝ)
gap- (11); -I:

Anlamı: 1. Fırlatılan şeyi yere düşürmeden havada tutmak. 2. Isırmak, dişlemek. 3. *mec.* Yemek.

-I: “*Sazyň maňňy sesi, alňaşýan adamlaryň gowurdyly şowhuny gulagyny gapdy.*” (Ç)
gaýnat- (9); -I:

Anlamı: 1. Kaynatmak; kaynamasını sağlamak. 2. Kaynayan suda bekletmek, pişirmek.

-I: “*Ol eýdip-beýdip mäşebäni gaýnatdy.*” (GÝ)
gaz- (15); -I:

Anlamı: Kazma aracılığı ile toprağı kazmak, toprağı oymak, kazı işlerini geçirmek.

-I: “*Köwüp almak, düybüni gazmak.*”

gopdur- (11); -I:

Anlamı: Yerinden kaldırmak.

-I: “*Boje moy! Alyoşa eto ty? Diýen owazly ses haly horjunly myhmanyň ýüregini gopdurdy.*” (Ç)

gowşat- (21); -I:

Anlamı: Sağlamlığını azaltmak, gevşetmek. 2. *mec.* Gücünü, kuvvetini azaltmak. 3. Temposunu azaltmak, yavaşlatmak. 4. Kuvvetten düşürmek, gücünü azaltmak.

-I: “*Bir gije-gündiz dagyn saklap biläýseň , onda birneme nepi degäýse gerek, azaryny gowşadar.*” (EG) ; “*Ol demligi daralyp baryan ýaly ezyaka köýneginiň bagjygyny gowşatdy.*” (P)

gögert- (10); -I:

Anlamı: 1. Kök atmasını sağlamak, yetiştirmek. 2. Tenine güçlü darbe vurup kan toplatmak, morartmak. 3. *kon. d.* Malı edeceği fiyattan daha pahalı satmak.

-I: “*Ýöne sözüni gögertdi.*” (TGT)

gurat- (5); -I:

Anlamı: 1. Nemli, ıslak yerini kurutmak, kuru hale çevirmek, kurutmak. 2. Kurumasına sebep olmak.

-I: “*Izly-yzyna bir näçe-gün epgek össe, heniz eýikmedik gowaçany guratjakdy.*” (TDS)

gurut- (1); -I:

Anlamı: Suyunu ve ıslaklığını giderip kuru duruma getirmek.

-I: “*Aýaz han gören günüň unutma, çerim çargyny **kurutma.***” (TNA)

gümle- (1); ; -I:

Anlamı: Yok etmek.

-I: “*Agşam olaryň birkisini **gümläpdiler.***” (GÝ)

gürlet- (2); ; -I:

Anlamı: Konuşturmak, söz söyletmek

-I: “*Egelek bu gezek ony **gürletmedi.***” (P) ; “*Emma general ony **gürletmedi.***” (P)

güýçlendir- (5); -I:

Anlamı: 1. Gücüne güç katmak, gücünü arttırmak, kuvvetlendirmek. 2. Derecesini yükseltmek, arttırmak, güçlendirmek.

-I: “*Olary ýaraglndyrmaly, obanyň goragyny **güýçlendirmeli.***” (P)

gyjyrdat- (1); -I:

Anlamı: 1. Gıcırdatarak çiğnemek, gıcırdatmak. 2. Sinirlendirmek, kızdırmak.

-I: “*Edip durdy-da, dişlerini **gyjyrdatdy.***” (HH)

gymyldat- (9); -I:

Anlamı: Kımıldatmak, bir şeyi yerinden oynatmak, sallamak, sendeletmek.

-I: “*– Ejemi öldürjek bolýalarmy, Bessir eje? – diýip, ol gorkudan ýaña sandyrap, gan-peti galmadyk dodaklaryny **gymyldatdy.***” (BT)

gyna- (10); -I:

Anlamı: 1. Zorluk çektirmek, sıkıntı vermek, eziyet etmek. 2. Çok incitmek, acı vermek, canını yakmak.

-I: “*Mundan beýläk biri-birimizi **gynamaly.***” (TGT)

gyr- (22); -I:

Anlamı: Hepsini öldürmek, yok etmek, ortadan kaldırmak.

-I: “*Biz zulum zyňjyryny **gyrmaly.***” (TGT)

gyrpyldat- (3); -I:

Anlamı: Göz kapağını sürekli açıp kapatmak, kırmak.

-I: “*Demelenen çaylaryň birini öňüne alyp, aman aňkabyň ýanynda eýýäm-aybogdaşyny guran berkeli beruzyn kirpiklerini **gyrpyldatdy.***” (Ç)

gyzdyr- (27); -I:

Anlamı: 1. Yüksek derecede sıcaklık vermek. 2. Sıcaklık artması, sıcaklık yükselmesi.

-I: “*Generalýň bu soragy magtumguly hanyň çetini **gyzdyrды.***” (P)

gyzyş- (4); -I:

Anlamı: 1. Isınmak için çalışmak, hareket etmek, hareket ederek ısınmak. 2. Bir iş vb. kızışmak, kızışmaya başlamak.

-I: “*Nahar başynda täze tanyşlaryň gürrüni gyzyşdy.*” (TGT)

gyzyşdyr- (1); -I:

Anlamı: 1. Isınmak için çalıştırmak, hareket ettirmek, hareket ettirerek ısındırmak. 2. Bir iş vb. kızıştırmak, kızışmaya başlatmak.

-I: “*Maýor gürrüni gyzyşdyrýardy.*” (GÝ)

horla- (31); -I:

Anlamı: 1. Zayıf düşürmek, zayıflatmak. 2. Zor kullanmak, cebretmek, eziyet etmek, işkence etmek, kınamak, ezmek.

-I: “*Altybaýy bolsa gam basýardy, çykgynsyz ýagdaýda uludan demini alýardy, özüni horlaýardy.*” (GÝ) ; “*Beýdip özüni horlama.*” (TGT)

iňnele- (1); -I:

Anlamı: İğnelemek.

-I: “*Soltan eje, ogluň dalak bolupdyr, munuň garnyny iňnelemeli.*” (TDS)

isle- (256); -I:

Anlamı: Birinin ya da bir şeyin isteğini duymak, bir şeyi arzulamak, bir şeye heves etmek, istemek.

-I: “*Ol çagalaryň okap, bilimli bolmaklaryny isleyärdi.*” (TGT) ; “*Ol esgerlerini ýadawlygynyň birneme aýrylmagyny isleyärdi.*” (GÝ) ; “*Ol goňşysynyň-da häzir özi ýaly bigam bolmagyny isledi.*” (TGT) ; “*Özlerine çintgäp sorag berilmegini islemeýärdiler.*” (P) ; “*Sizi baryan ugrunyzda indi dökülmeli nähak ganlar görünýär, men bolsa muny islämok.*” (P) ; “*Takyr kelleli adynyň gaýtalanmagyny islemedi.*” (Ç)

jyzyrdat- (1); -I:

Anlamı: 1. Cızırtılı ses çıkartmak. 2. *mec.* Yaktırmak, çok fazla pişirmesini sağlamak.

-I: “*Ha” diýmän, Gün süýr depämizi jyzyrdadar.*” (HH)

kakyşdyr- (2); -I:

Anlamı: 1. Çakmak, çivilemek. 2. Silkeleyip, sallayıp temizlemek. 3. Sallayıp düşürmek.

-I: “*Goja gözüni süpürdip, üsti-başyny kakyşdyrды.*” (GÝ) ; “*Soňky üç gününiçinde görnetin horlanan, duluklary içine çekilen yüzüne syran çägäni kakyşdyrды.*” (HH)

karyşdyr- (1); -I:

Anlamı: 1. Karışma işini yaptırmak. 2. Çırpamak, çırpıştırmak (toz vb.).

-I: “Pankin onuň ýanyna baryp, arkasynyň çañyny *karyştyrdy.*” (GÝ)

kökle- (1); -I:

Anlamı: Çok keyif almak, keyiflenmek, neşelenmek.

-I: “Al, çaydanam keypiňi *kökle.*” (BT)

näletle- (3); -I:

Anlamı: Lânetlemek, beddua etmek.

-I: ““Ellim sen” diýip, özüni *näletleyärdi.*” (GÝ) “Şu bolşuňuzy obadaşlaryňyz biläýse, sizi *näletlürler.*” (GÝ)

otla- (16); -I:

Anlamı: 1. Bir şeye ateş vermek, tutuşturmak. 2. Harekete geçirmek, yürütmek. 3. Oka tutmak, öldürmek. 4. *mec.* İşini görmek, birini zor durumdan kurtarmak.

-I: “Döweletmyrad kanyny açyp, ilki onluk nepýag çyrasyny *otlady.*” (P) ; “Öten agşam ewşan mollanyň öýüni *otlapdyrlar.*” (TGT) ; “Sen- äýt, şadyman, orsça-da zawun- äýt- diýip, alaşa çilimini *otlady.*” (Ç)

oýnat- (6); -I:

Anlamı: 1. Oyuna katmak, oynamasını sağlamak. 2. Bir rolü yerine getirmek. 3. Gülünç hale düşürmek.

-I: “Tokary gaýtalan synlap gözünü *oýnatdy.*” (GÝ)

öde- (24); -I:

Anlamı: Bir şeye veya bir ada münasip olmak, uygun iş yapmak.

-I: “Siz nähili mugallym? Ýüregimdäkini ýüzümden aýyp bileňzokmy?! Diýip men *adymy ödedim.*” (TGT)

öldür- (116); -I:

Anlamı: 1. Öldürmek. 2. *mec.* Zayıf düşürmek, zayıflatmak

-I: “Eý ony *öldürendirler.*” (GÝ)

öp- (6); -I:

Anlamı: Öpmek.

-I: “Tatýananyň elini *öpdüler.*” (TGT)

öw- (22); -I:

Anlamı: Birinin veya bir şeyin iyiliklerini, üstünlüklerini söyleyerek değerini yüceltmek, meth etmek, sena etmek.

-I: “Olaryň köpüsi momalak baýyň eden işini *öwýärdi.*” (GÝ)

öwret- (52); -I:

Anlamı: 1. Birine bilgi vermek, öğretmek. 2. Bir işe yöneltmek. 3. Tavsiye etmek.

-I: “Olaryň starşinalaryny belläp, nähili hereket etmelidiklerini **öwretti.**” (TDS)

öýer- (2); -I:

Anlamı: Bezelemek, hamur parçasını elinde yuvarlamak.

-I: “Bergili bol ogluny **öýer.**” (TNA)

parala- (4); -I:

Anlamı: Parçalamak, parçalara ayırmak.

-I: “Aýallaryňsarnap-sarnap aglamasy gijäniňbagryny **paralady.**” (BT)

saç- (12); -I:

Anlamı: Saçmak, dağıtmak.

-I: “Tsemejiň topragy mähriban ýene mysalynda daş-töwerege mylaýym çoguny **saçýardy.**” (P) ; “Şol derelerde Eýran şalarynyňleşgerleri sansyz gezek öz ganlaryny **saçypdy.**” (TDS)

sapla- (5); -I:

Anlamı: 1. Arıtmak, saflaştırmak, temizlemek. 2. Tamamlamak, bitirmek. 3. Özgür olmak, kurtarmak.

-I: “Orazgeldi derwezäniň önünde syrnaşynyň çigninden basyp, ýokaryk elini **saplady.**” (TGT)

say- (26); -I:

Anlamı: Saymak, hesaplamak.

-I: “Bürgüt çagasy soňuny **saymaz.**” (P)

serme- (22); -I:

Anlamı: Bir şeyi kurutmak için sermek, yaymak.

-I: “Dulla ýatan saçağyny **sermedi.**” (Ç)

soňla- (4); -I:

Anlamı: Bitirmek, tamamlamak.

-I: “Bizi şeýle etmege watanyň geljekki ykbaly mejbur edýän diýip, gümürtik pikir bilen sözüni **soňlady.**”(P) ; “Dur sawyr etmän sözmi **soňlanyn.**”(TGT) ; “Näme sözüni **soňlamadyň?**” (Ç) “Rožanow päsgelsiz sözüni **soňlady**” (P)

sözlet- (3); -I:

Anlamı: Birini konuşturmak, söyletmek.

-I: “Onuň bilen nazar begi tanyşdyrjak boldy, emma Jems ony **sözletmedi.**” (P)

şakyrdat- (16); -I:

Anlamı: Şıkırdılı ses çıkarmak, şakırdatmak.

-I: “Obaz batrak berdankasyny **şakyrdatdy.**” (GÝ)

şekillendir- (1); -I:

Anlamı: Belli bir görünüşe, şekle, sığata girdirmek, şekillendirmek.

-I: “Şu kaptana dykma serdaryň general Skobelew bilen ýaraşyga gelen pursadyny şekillendirýär.” (TGT)

tekrarla- (1); -I:

Anlamı: Bir şeyi bir kaç kez tekrarlamak, tekrar tekrar söylemek, buyurmak.

-I: “Eli ýuka bolsa adamyň hiç kimçe bolmadygyny **tekrarlady**.” (GÝ)

tisgindir- (4); -I:

Anlamı: Ani bir hareketle, korkuyla vücudunun sarsılmasına sebep olmak, irkilmesine sebep olmak.

-I: ““Eý halypa nirä baryañ?” diýen çakylygy meni **tisgindirdi**.” (Ç) ; “Aşakdan gelen göçgünli ses Tatýanany **tisgindirdi**.” (TGT) ; “Mähriban ses enäni **tisgindirdi**.” (Ç)

tüýtmele- (1); -I:

Anlamı: Tırmalamak, parçalamak.

-I: “Häý, ýusup, sen beýle nalajedeyin bolmaly däldin diýip öz-özünü **tüýtmeleýärdi**.” (GÝ)

uçur- (12); -I:

Anlamı: 1. Havada uçurmak. 2. Birden bir kişinin bir yerinin kırılmasına sebep olmak.

-I: “Ätleseň, injigiňi **uçurjaklar!**” (EG)

umumylaşdyr- (1); -I:

Anlamı: 1. Bir şeyi umumi hale getirmek, genelleştirmek. 2. Özel mülkiyetten genel mülkiyete geçirmek.

-I: “Umumy fonetika dürli dilleriň materiallaryna daýanýar, şol diller boýança geçiren ylmy derňewleriň netijelerini **umumylaşdyrylýar**.” (TF)

unut- (145); -I:

Anlamı: Aklından çıkarmak, unutmak.

-I: “Şalyapyny ömründe ilkinji gezek diňän Tatýana bütün dünýäni **unutdy**.” (TKT) ; “Näme ataly çarygyň on ýedi ýaşly oglunyň gaýadan ýykylyp ölenini **unutdyňyzmy?**” (TKT) ; “Salamgulynyň ýüregi jigläp gitdi: “henzem aýdadany **unutmandy**” “Suwuny içen adam çeşmesini **unutmaz**.” (TNA)

üşet- (1); -I:

Anlamı: Üşümeye sebep olmak, üşütmek.

-I: “Han gzyzy sowuk iňňäni tutup goluny **üşeder**.” (TNA)

ýagdyr- (2); -I:

Anlamı: 1. Yağmasını sağlamak. 2. Peşpeşe sıralamak

-I: “Dürdek aganyň paýtundan düşerine mähetdel obanyň garrysy-ýaşy derrew onuň daşyna halkalaýyn öwrüldi, oňa sogar baryny **ýagdyrdylar.**” (P) ; “Tagan başlyk üçüsi gezekleşip sorag baryny **ýagdyrrýardylar.**” (P)

ýapdyr- (1); -I:

Anlamı: 1. Üstünü örttürmek. 2. Birine bir şeyi kapatmak, bekletmek, kilitlemek. 3. Tandırın yüzüne, kazanın içine koyup pişirmek (çörek, yufkanın yağda pişirilen yemeği vb. hakkında).

-I: “Şuwlap geçen yzgytsyz şemal penjiräni **ýapdyrды.**” (TGT)

ýar- (28); -I:

Anlamı: 1. Parçalayıp, kesip parça parça etmek, kesmek. 2. Patlak yaratıp viran etmek, kül-ufak etmek, patlatmak. 3. Dişlemek, dişlerini geçirip yaralamak (hayvan hakkında). 4. *mec.* Hırsızlık etmek. 5. *mec.* Delip geçmek, deşmek.

-I: Lüýk ysyndan başga tagamy diliňi **ýaryp** baryardy. (TDS)

ýaşla- (1); ; -I:

Anlamı:

-I: “Gözünü **ýaşlady.**” (MTH) “Ogylyjemal bu soraga tolgunyp, gözlerini **ýaşlady.**” (GÝ)

ýatlaş- (1); -I:

Anlamı: 1. Geçmiş birlikte hatırlamak, birkaç kişi birlikte geçmiş akla getirmek. 2. Göz önüne getirmek.

-I: “Çilimiň humarynyň gapdaly bilen başalaryndan geçiren agyr külpetlerini **ýatlaşdylar.**” (P)

ýatlat- (17); -I:

Anlamı: Aklına düşürmek, göz önüne getirtmek.

-I: “Ahyrda han imperýanyň harby ministri alekseý nikolawiç kuropatikiniň hut özüniň ony oňat tanaýanlygyny **ýatlatdy.**” (TGT) ; “Her niçik bolsa-da turkmen halkynyň çüýrük ýüpe yük çykamazak bolýandygyny **ýatladaýyn.**” (P) ; “Onuň her tüýüniň düýbünde bir gysyr şeytanyň ýatandygyny **ýatladaýyn.**” (P)

ýaý- (10); -I:

Anlamı: 1. Sermek, yaymak. 2. Bildirmek, yaymak.

-I: “Batyryň aýybyny **áýtmazlar,** ýaşyryn syrny **ýaýmazlar.**” (TNA)

ýítir- (136); -I:

Anlamı: 1. Bir şeyi kaybetmek, yok etmek. 2. Zıyan etmek, boşa harcamak. 3. Gücünü

kaybetmek, takatten düşmek.

-I: “Emma özüni **ýitirmedi.**” (TGT) ; “Nazar beg adaty sowukganlylygyny **ýitirmedi.**” (P) ; “Ol bular ýaly azy ýaraň diplomatlar bilen gelmäge gorkýar, aljyraýar, özüni **ýitirýär.**” (TGT) ; “Sebäbi içalylar syr saklap bilmedik pursady özleriniň hakyky manysyny **ýitirýärdiler.**” (P)

ýum- (1); -I:

Anlamı: Açık bir şeyi kapamak, yummak.

-I: “Artykgül eýwanyň sütünine söýenip, gözünü **ýumdy.**” (TGT) ; “Kellesini ýassyga goýup ýene gara gözlerini **ýumdy.**” (TGT) ; “Men öz dişlerimden göwnüm geçip, derrew agzymy **ýumdum.**” (HH) ; “Zylyha sahypany ýapdy-da, gözlerini **ýumdy.**” (MTH)

ýum- (1); -I:

Anlamı: Açık bir şeyi kapamak, yummak.

-I: “Tatýana “ah” çekip, gözünü **ýumdy.**” (TGT)

ýumrukla- (3); -I:

Anlamı: Birine yada bir şeye yumrukla vurmak, yumruk indirmek, dövmek.

-I: “Şehitliniňoýundan geçensoňlar, Orazgeldi kabinany **ýumruklady.**” (BT)

İstem alabildiği hâlde istem bulundurmayan örnekler de vardır. Bunlar aşağıda verilmiştir.

ýyrt- (24); I:

Anlamı: 1. Yırtık hale getirmek, delmek. 2. Delerek yaralamak, çizmek

-I: “Ýat üçin ýan- biş, emma köýnegiňi **ýyrtma.**” (TNA)

dokalandyr- (1); -n³:

Anlamı: Birbirinin elini sıkamak, el sıkışmak.

-I: “Bu horjun elin **dokalandyr.**” (BT)

oý- (12); -n:

Anlamı: Kazarak veya oyarak çukur hale getirmek.

-I: “Arslan güýjünden düşse, garynja göziň **oýar.**” (TNA)

1.2.1.1.1 İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe fiillerden bazıları sadece yükleme hâli eki olarak cümle oluşturabildiği hâlde bu fiillerden bazıları isteme ihtiyaç duymadan da cümle oluşturabilmektedirler.

³ Bu kısımda yükleme hâli eki “n” olarak tespit edildiği için bu örneği “-I” yükleme hâli başlığı altında değil de son kısımda vermeyi uygun bulduk.

Yükleme hâli eki alabildiği hâlde istemsiz olarak cümlede yer alabilen fiiller aşağıda verilmiştir.

bilin-(1):⁴

“Habara habar gatsañ, zady bilner; daşy daşa atsañ ody **bilner.**” (TNA)

bitir-(52):

“Sakgally oglan iş **bitirmez.**” (TNA)

gymylda (10):

“Sebepsiz çöp başy **gymyldamaz.**”(Ç) ; “Ölensoň karun bolsañ-da penjäne uşlyp hem **gysdyrnoklar.**” (P)

gyzdyr- (27):

“İndi olar dostda durandyklaryny-da unudyp, gürrünçilige kelläni berk **gyzdyrypdylar.**” (P)

ýar- (28):

“Ogly ýamanyň atasyny düýe üstünde it **ýarar.**” (TNA)

---

⁴ Bu fiillerin istemli şekillerinde anlamları verildiği için bu kısımda verilmemiştir.

1.2.1.2. Yaklaşma Hâli Eki (-A) İsteyenler

Yaklaşma hâli, fiilin bildirdiği hareketin yöneldiği nesneyi karşılayan ismin hâlidir. Kelime gruplarında ve cümlede adı, fiile yönelme ve yaklaşma işlevi ile bağlayan durumdur. Ek çeşitli kullanım biçimleriyle asıl görevi dışında amaç, maksat, sebep ilgisi ile bağlama, fiildeki hareketin yerini belirleme, zarf görevinde ikilemeler yapma, edat grupları oluşturma gibi birçok farklı görevler de yüklenmiştir (Korkmaz 2003: 24). Tarihi metinlerde +GA, Oğuz lehçelerinde genellikle +(y)A biçiminde kullanılan yaklaşma hâli eki Türkmençe’de +A’dır. Bu ek ünlü ile biten bir kelimenin sonuna eklendiği zaman kelimenin son ünlüsü uzar. “*yañra*” kelimesinin yaklaşma hâli ekini alınca *yañraa* kelimesine dönmesi gibi. Bu eke yönelme hâli, lokotif hâli de denilmektedir.

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe fiillerin sadece yaklaşma hâli eki almış şekilleri üzerinde durmaya çalıştık. Taranılan eserler içerisinde sadece yaklaşma hâli eki alarak cümle oluşturabilen fiilleri ve örnek cümleleri tespit ettik. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1257

Türkiye Türkçesinde de Bulunan Türkmençe Fiillerin Toplam Sayısı: 548

Tek istemli fiil sayısı ise: 245

Tek istemli olup yaklaşma hâli eki alan fiil sayısı 44’tür. Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup yaklaşma hâli eki alan fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 3,5

Tek istemli olup yaklaşma hâli eki alan fiillerin, Türkmençe-Türkçe ortak fiil sayısına oranı: % 8

Tek istemli olup yaklaşma hâli eki alan fiillerin, tek istemliler içindeki oranı: % 17,9

Örnekleri tespit edilen, Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe yaklaşma hâli eki alan fiil örnekleri aşağıdaki gibidir:

***aban-* (26); -A:**

Anlamı: 1. Eğilmek, abanmak; eğilerek bir şeyin, bir kimsenin üzerine kapanmak. 2. Korku salmak, korkuya düşürmek.

-A: “*Şef stolun üstüne abandy.*” (TGT)

***aralaş-* (57); -A:**

Anlamı: 1. Kavgayı ayırmak için birbirine yardım etmek. 2. Arasına, ortasına girmek, yakınlaşmak. 3. *mec.* Başlamak, yaklaşmak, yararlanmak.

-A: “*Gözel nägileligini gizlejegem bolmady, bularyň gürrüňine duşmançylyk äheňi aralaşdy.*” (MTH) ; “*Ol hem öň görüp goýan ýaly, içimize aralaşýar.*” (GÝ)

***başart-* (7); -A:**

Anlamı: Başartmak, becertmek.

-A: “Hemme zada düşünmek ikimiz ýaly çopana başartmaz.” (P))

bit- (76); -A:

Anlamı: 1. Sona ermek, yerine getirilmek, gerçekleşmek, bitmek. 2. Yetişmek, bitmek. 3. Sağlığı düzelmek, iyileşmek. 4. Çökelti ya da kabuk tutup, önü yüzü kapanmak. 5. İyi büyüme, verimlileşmek, yetişmek.

-A: “Çaýyr öz köküniň üstüne biter.” (TNA)

burul- (2); -A:

Anlamı: 1. Bir tarafa çevrilip burulmak. 2. Çevrilip sağlamlaştırılmak, çevrilmek. 3. Ceza verilmek, cezalandırılmak. 4. Bir tarafa çevrilmek. 5. Başka tarafa çevrilmek, yönü değişmek (konuşma, sohbet hakkında).

-A: “Daragtdan sypylyp, raýýşa düşen badyna, gulagy buruldu.” (Ç)

bükül- (19); -A:

Anlamı: 1. Eğilmek, bükülmek. 2. Aşağı eğilmek, kapanmak.

-A: “Egilmedige bükülme.” (TNA)

çalyş- (192); -A:

Anlamı: 1. Bir şeyin yerine ikinci bir şeyi verip değiştirmek. 2. Bir şeyin uğruna canını vermek, çabalamak, çalışmak.

-A: “Gowy tarapyňyň ugruna ýykylarlar, ýaramaz tarapy bolsa-da näme, terbiýelemäge çalyşarlar.” (GÝ) ; “Annatagan gazabyny daşary çykarmazlyga çalyşyp, kynlyk bilen ýuwdundy.” (TDS)

çakyş- (1); -A:

Anlamı: 1. Karşı karşıya gelip, birbirine vurmak, çarpmak. 2. Birbirine değip durmak.

-A: “Dört göz biri-birinde çakyşdy.” (TGT)

çykyl-(3); -A:

Anlamı: Yükselmek, yukarı çıkmak.

-A: “Baý eje kolhozyň süsek gara gapyny süsdi diyip kempiriň goltugyna çykyldy.” (GÝ)

çola- (2); -A:

Anlamı: 1. Bir şeyi ikinci bir şeyin arasına salıp, dışını örtmek, dolamak. 2. Kundaklamak. 3. Dışına sarmak, dolamak.

-A: “Gelin jan, dört çagam bilen kolhoz işleyän diyib-ä diliňe çolamagyn.” (GÝ)

çolaş- (20); -A:

Anlamı: Karışmak.

-A: "Howlugan aýagyna çolaşar." (TNA)

daral- (24); -A:

Anlamı: 1. Dar duruma gelmek, bir şeyin şekline girmek, küçülmek, azalmak. 2. Ensiz olmak, küçülmek (genişlik hak.). 3. Yakın mesafeye koşulmak (at hak.).

-A: "Gapını ak yüzli, yılmış duran, sarı saç arkanlığına daralan gelin açdı." (TDS)

diklen- (1); -A:

Anlamı: Birine karşı ters bir davranışta bulunmak, karşı gelmek, kafa tutmak.

-A: "Şaltay gelen bolsa, maña aýt - diyip, tirsegine diklendi." (GY)

dönder- (37); -A:

Anlamı: 1. Bir taraftan diğer bir tarafa çevirmek, döndürmek. 2. Geriye çevirmek. 3. Ağzını veya üstünü aşağıya çevirmek, baş aşağı etmek. 4. Başka bir şeye benzetmek. 5. Kabul etmemek.

-A: "Möwjeýän ýene-de bir pursaty – adamsyndan hat gelende: ýazgyly kagyzy eline alanda, muhammetguly kagyzy bir eýlesine, bir beýlesine dönderdi." (TGT)

durlan- (8); -A:

Anlamı: 1. Kirten temizlenmek, arıtmak, duru hale getirilmek, berraklaştırılmak. 2. Temiz, pak ve duru olmak.

-I: "Ýuwlán kir ahyrky gezek arassa suwa durlanmak." (TDS)

düşün- (147); -A:

Anlamı: 1. Bir sonuca varmak amacıyla bilgileri incelemek, karşılaştırmak ve aradaki ilgilerden yola çıkarak düşünce üretmek. 2. Yıkanmak.

-A: "Derrewem ol pikiriniň ýalnyşdygyna düşündi." (TGT) ; "Gülňabat gürrüňdeşine düşünmedi." (MTH) ; "Häzir beli beýle daldigine düşündi." (TGT) ; "Keşbini meňzetti, arman, diline düşünmedi." (TGT) "Oksana jorasynyň sedasyz sowalyňa düşündi." (TGT) ; "Siz muňa düşünmeli." (MTH) ; " Sen indi ullakan oylan, bäbek däl, sag adamyň bazardan gymmatbaha zat alyp iýip bilmejegine düşünmeli." (HH) ; "Íkisem erbet, ynha ulalaňsoň baryna düşünersin." (Ç)

düw- (58); -A:

Anlamı: 1. Bir şeyi kumaşın, baş örtüsünün içine yerleştirip, bağlamak, düğümlemek. 2. İpin, ipliğin vb. ucunu bağlamak, düğümlemek. 3. Meyva bağlamak.

-A: "Ana, onsoň bizem brigadamyz bolup, baýrama çenli pagta ýylgyşmagy ýüregimize düwdük." (Ç) ; "Çalhana işçileri iş taşlaýyş geçirmegi ýüreklerine düwdiler." (P) ; "Ol bu ýyl okuwy gijräk başlamagy ýüregine düwdi." (TGT) ; "Soňra aýgytly netijä gelip bu dildüwşik hakda bar zady jikme-jik bilmeği, bar zady anyklamagy ýüregine düwdi." (P) ;

“Ýöne kimiň köp azar berýändigini welin göwün düwünçegine **düwýürdi.**” (GÝ) ; “Janlaryna degäýjek bir söz diýip galmagy yüregine **düwdi.**” (MTH)

dykyl- (8); -A:

Anlamı: 1. Tıpa ile kapatılmak, tıpa ile sıkıştırılmak. 2. Engel oluşmak, bent yapılmak, kapatılmak. 3. Kuvvetli itilip düzgün bir şekilde yerleştirilmek. 4. *mec.* Sokularak girilmek, yerleştirilmek.

-A: “Mämmet ýumrugyny düwüp, ogrularyň alkymyna **dykyldy.**” (GÝ) ; “Oňa gözi düşen gara dumanlynyň şol bada demi içine **dykyldy.**” (P)

egil- (10); -A:

Anlamı: Belini bükme, aşgı eğilmek, bükülmek.

-A: “Sähelçe ön gelenimizde Mämmedem diri galjak ekeni, bu neresse-de- diýip, ol oglanjygyň üstüne **egildi.**” (GÝ)

egriliş- (1); -A:

Anlamı: Bir yere, bir şeyin dışına yığılmak, toplanışmak.

-A: “Gaýtadan ody belentden galap, töweregine **egrilişdiler.**” (GÝ)

emdir- (1); -A:

Anlamı: Bir şeyi emdirmek, sulu şeyi sümürüp emmek, göğsünden süt emmek.

-A: “Ýagşy söz öjek göle **emdirer.**” (TNA)

gelin- (208); -A:

Anlamı: 1. Bir yerden ikinci bir yere gitmek, gelmek. 2. Karara varmak.

-A: “Myhmanlaryň üçüsem gijäni batmanyň tamynda geçirmeli diýen karara **gelindi.**” (Ç)

göm- (15); -A:

Anlamı: 1. Bir şeyin üstünü kum vb. ile örtmek. 2. Gömmek, defnetmek.

-A: “İç aşyny köýe ýabyň raýysyna **gömdi.**” (GÝ)

göter- (254); -A:

Anlamı: 1. Yukarı kaldırmak, yere değdirmeden elde tutmak, bir işi, hüneri öğrenmek. 2. *mec.* Kabul etmek, almak. 3. *mec.* İçmek.

-A: “Podion ony garbap goltugyna gysyp gujagyna **göterdi.**” (TGT)

gysdyryl- (1); -A:

Anlamı: İki şey arasında bırakarak sıkıştırmak, kıstırmak.

-A: “Goş diýmän, goşana **gysdyrylma.**” (TNA)

gyslyş- (2); -A:

Anlamı: Birbirine yaklaşmak, yakın durmak ya da yakın oturmak.

-I, -A: “*Ukusyzlykdan, açlykdan haly gidip ýatan çagajyklar eljagazlaryny biri-birine gyslyşdylar.*” (GÝ)

ikirjiňlen- (3); -A:

Anlamı: Kararsızlık çekmek, boyuna değişmek, kararsız olmak, tereddüt etmek, şüphelenmek

-A: “*Amansähet onuň bu gezek başbitin gidendigine ikirjiňlenmedi.*” (BT) ; “*Ol edil häzir özüniň dogry edýändigine ikirjiňlenenokdy.*” (BT)

irin- (1); -A:

Anlamı: Bir işi isteksizce yapmak, üşenmek.

-A: “*Çagrylan ýere irinme, çagrylmadyk ýere görünme.*” (TNA)

kakyş- (1); -A:

Anlamı: 1. Çakmaya yardım etmek. 2. Sallamaya yardım etmek. 3. Sallayıp düşürmeye yardım etmek.

-A: “*Jeset-jesede kakysýardy.*” (GÝ)

meňzeş- (30); -A:

Anlamı: Birbirine benzemek, benzer olmak.

-A: “*Pagta dek ýumşak garyň ýüzüne syçran tegmilt-tegmilt sürä daran möjegiň gözüne meňzeşdi.*” (Ç)

meňzet- (1); -A:

Anlamı: Benzetmek.

-A: “*Soň birine meňzetdi.*” (GÝ)

mündür- (8); -A:

Anlamı: 1. Taşıta bindirmek. 2. Bir şeyin üstüne çıkarmak, yukarda oturtmak.

-A, -A: “*Elagça nebsi agyryp, şofyor ony öz ýanyna, kabinasyna mündürripdir.*” (Ç)

-A: “*Bazarçy ýigit Mämmedi erkine-çerkine goýman, arasyna mündürdi.*” (GÝ) ; “*Ol ýerde öňden taýýar edilip goýlan gyzyl eşelona mündürdiler.*” (P)

ogşa- (14); -A:

Anlamı: Benzemek.

-A: “*Agzy gepden boşamaz, sözi söze ogşamaz.*” (TNA)

öwrül- (10); -A:

Anlamı: 1. Dolanmak, arkaya dönmek. 2. Bir görünüşten başka bir görünüşe geçmek. 3. Birinin yada bir şeyin çevresini dolanmak. 4. Çevresini dolaşıp gitmek. 5. Yüzünü döndürmek, çevirmek.

-A: “Amansähed-ä dura-bara onuň zäher pürkýän agajyna **öwrüldi.**” (BT) ; “Birdenem näyzaly adatky agraslygyna **öwrüldi.**” (Ç) ; “Birdenem yzyna **öwrüldi.**” (TGT) ; “Men indi huşuny ýitiren diwana **öwrüldim.**” (MTH) ; “Oglanlar lapykeç bolup yzlaryna **öwrüldiler.**” (BT) ; “Ogulmeýli aňyrsyna **öwrüldi.**” (GÝ) ; “Samyr derisinden tikilen telpekli, işligi ösgün sütükli, gara paltoly bodisko sakga durdy, yzyna **öwrüldi.**” (TGT) ; “Soňra bu er “gulakly öwliýä” ady bilen ýaly gonamçylyga **öwrüldi.**” (GÝ) ; “Täsin zolak git-gide ýkynlaşdy-da, birden gyzyl köýnege **öwrüldi.**” (TGT) ; “Töweregindäki tomaşaçylar zandy durkuny, keşbini ýitirip, ýaýrap, eräp, dargap, bulut ýaly agymtyl sudurlara **öwrülýärler.**” (TGT)

serediş- (6); -A:

Anlamı: 1. Bakışmak.. 2. Bir işi araştırmaya yardım etmek.

-A: “Eneli-gyz biri biriniň yüzüne **seredişdi.**” (MTH) ; “Oglanlar biri biriniň yüzüne **seredişdiler.**” (MTH) ; “Orakçylar edil ukudan oýanan ýaly bolşup, biri biriniň yüzüne **seredişdiler.**”

sürün- (6); -A:

Anlamı: 1. Bir yere bir tarafa hareket etmek, hücum etmek. 2. Birinin üzerine yürümek, azarlamak.

-A: “Atly göhert onuň üstüne **süründi.**” (TGT) ; “Bu gaýtam biziň üstümüze **sürünýär.**” (TGT) ; “Emma naskädisini azalynyň sapyna kakan halmyrat köse alaşanyň üstüne **süründi.**” (Ç) ; “Ol häzir bu ýerde jaýlaryň gerekligini tutaryk edinip Mämmet pälwanyň ütüne **sürünýürdi.**” (P)

şübhelen- (9); -A:

Anlamı: Bir şeyden şüpheli olmak, bir şeyden şüphe etmek, şüphelenmek.

-A: “Emma özi nerada bir öýlerine gelip-gidyän şol çepiksije, jüýk burun adamyň hyrslana “ony-muny ýazyşamaga” ukybynyň barlygyna **şübhelendi.**” (Ç)

ugradyl- (1); -A:

Anlamı: Yola düşülmek, bir tarafa gönderilmek, bir tarafa yollanılmak

-A: “Suw daşayan “çanoboy” otlusundan hem soň ýola **ugradylýardy.**” (P)

ulaş- (5); -A:

Anlamı: 1. İkinci bir şeye ekleyip, ikinci bir şeye toplamak, birleştirmek. 2. Baş koymak, baş vurmak. 3. Maruz kalmak, uğramak. 4. Birbirleriyle bağlantılı olmak, birbirini takip etmek.

-A: “Şolaryň üçüsünde-de ol “ak generalyn” haybatly ýadygärligine syn edip, hiň pikirlere **ulaşty.**” (TGT)

uwun- (1); -A:

Anlamı: 1. Sıkıntı vermek, ızdırap çektirmek. 2. Sır işi yapmaya mecbur olmak.

-A: “Gulagymyzy dykyp gezmäge **uwundyk.**” (BT) ; “Käte başyňy alyp gidibermäge **uwunýaň .**” (BT)

üyr- (1); -A:

Anlamı: 1. Ürümek, havlamak (köpek hakkında). 2. *mec.* Birine küfretmek, sövmek.

-A: “Bize ygtyýar etseň “emri senden ýumruk menden” diýip garpyşyga **üyrjek.**” (P)

yönel- (3); -A:

Anlamı: Bir tarafa gitmek, belli bir yön tutmak, yönelmek

-A, -A: “Ostawkadaky polkownygiň töweregini gurşap alan ýaş ýigitlere eýýäm gözniň gytagyňy aýlamaga ýetişen grafinýa názli gülümsiräp, öýüň eýesine bakaya **yöneldi.**” (TGT)

-A: “Çopan olaryň önüne düşüp, öýe **yöneldi.**” (BT)

yöre- (48); -A:

Anlamı: 1. Yürümek; adım atarak ilerlemek, gitmek. 2. Harekete geçmek, çalışmaya başlamak. 3. Gösterilen yol, sıraya göre hareket etmek. 4. *mec.* Organizmaya çok tesir ederek yayılmak (arı, yılan vb. zehiri hak.).

-A: “Gaýtarmanyň sesiniň sandyrap çykyşyndan, onuň möňňürüp goýbermekden zordan saklanýandygy bildirdi. Emma Hommat raýyndan gaýtmakdan geçen, gaýta tekepbir gürläp, öňe **yöredi.**” (EG) ; “Onýança-da kolonna **yöredi.**” (Ç)

yugrul- (1); -A:

Anlamı: 1. Basılıp, kısılıp, karıştırılıp, yoğurup yumuşak hale çevrilmek, yumuşatmak. 2. *mec.* Belli bir özelliğe sahip olmak, göndermek.

-A: “Biziň eserlerimiziniň manysy şu maksada **yugrulmaly.**” (Ç)

yükle- (33); -A:

Anlamı: 1. Bir şeye yük yüklemek, yük koymak. 2. *mec.* Birine bir şeyi yerine getirme emri vermek, bir yükümlülük altına sokmak.

-A: “İň gowusy, şeýle edeli, şondan geljek belany meniň boýnuma **yükläý.**” (GÝ)

1.2.1.2.1 İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe fiillerden bazıları sadece yaklaşma hâli eki alarak cümle oluşturabildiği gibi; bu fiillerden bazıları isteme ihtiyaç duymadan da cümle oluşturabilmektedirler. Bu fiiller şunlardır:

Yaklaşma hâli eki alabildiği hâlde istemsiz olarak cümlede yer alabilen fiiller aşağıda verilmiştir.

burul-(2)

*“Olardan aýrylsa, ýusubyň-da boýny **buruljakdy.**” (GÝ)*

durlan-(8):

*“Suw bulanmaz **durlanmaz.**” (TNA)*

ugradyl- (1):

*“Bolardy, emma ol diýn **ugratyldy.**” (P)*

ýönel- (3):

*“Açaryny goltyk jüwüsünde ýylşyryp, çekip çykýan plugly, malaly, seýakaly hüjrä bakan **ýöneldi.**” (Ç) ; “ Alabay! Aňkar! Çit! Ýatyň bar! – ol giň-giň çopan ädimleri bilen maşyna garşy **ýöneldi.**” (BT)*

1.2.1.3. Bulunma Hâli Eki (-dA) İsteyenler

Bulunma hâli, ismin kendisinde bulunma ifade eden fiillerle münasebette olduğunu gösteren hâlidir. Bu hâl de ekli olup ismi fiile bağlar (Ergin 1988: 216). Fiilin gösterdiği oluş ve kılışın yerini ve zamanını bildirir (Korkmaz 1992: 29). Bulunma hâli eki –da/-de'dir. Bulunma hâli ekinden sonra “ki” aitlik eki gelirse bulunma ekinin son ünlüsü uzar. Ancak bu ünlü uzaması yazıda gösterilmemektedir. Yine Türkmencede bulunma hâli ünsüz uyumuna girmez (Kara 2005: 102).

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe fiillerin sadece bulunma hâli eki almış şekilleri üzerinde durmaya çalıştık. Taranılan eserler içerisinde sadece bulunma hâli eki alarak cümle oluşturabilen fiilleri ve örnek cümleleri tespit ettik. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1257

Türkiye Türkçesinde de Bulunan Türkmençe Fiillerin Toplam Sayısı: 548

Tek istemli fiil sayısı ise: 245

Tek istemli olup bulunma hâli eki alan fiil sayısı 17'dir. Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup bulunma hâli eki alan fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 1,1

Tek istemli olup bulunma hâli eki alan fiillerin, Türkmençe-Türkçe ortak fiil sayısına oranı: % 3,1

Tek istemli olup bulunma hâli eki alan fiillerin, tek istemliler içindeki oranı: % 6,9

Örnekleri tespit edilen, Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe bulunma hâli eki alan fiil örnekleri aşağıdaki gibidir:

ayaklan- (6); -dA:

Anlamı: 1. Yürümeye başlamak, yürümeyi öğrenmek. 2. Tamamlanmak. 3. Sonuna gelmek, sonuna çıkmak.

-dA: “Arslan çagasy ýylda ayaklanar.” (TNA) ; “Şir çagasy ýylda ayaklanar.” (TNA)

çözül- (15); -dA:

Anlamı: 1. Bağlanan ip, düğüm, sargı vb. gevşetip açılmak, çözülmek. 2. sorun halledilmek, 3. ortaya atılan sonucu sonuçlandırmak, bir mesele, durum açıklanıp belli bir sonuca getirmek.

-dA: “Elbetde, bu mesele ahyrsoňy ylmy depejede çözülmeli.” (MTH)

diý- (2728); -dA:

Anlamı: Birine bir şey söylemek, haber vermek, duyurmak.

-dA: “Ýok, ýok, okuwdan soň däl, häziriň özünde diýdiler.” (TGT) ; “Özi bolsa aýny diýen ýaşynda.” (TDS)

gabar- (3); -dA:

Anlamı: 1. Hacim olarak genişlemek, şişmek, kabarmak. 2. Kabarmak, deri üzerinde şişlik oluşmak. 3. Yersiz övünmek, övünmek, şişmek.

-dA: “Çaykanjyrap baryan tigirleri jygyldawuk eşek arabasyna bir tümmejik ders ýüklän annageldi juwazçynyň goçak gara telpegi öň ýanynda **gabardy.**” (Ç)

galkyn- (4); -dA:

Anlamı: 1. Duygusu uyandırılmak, coşmak. 2. Biraz güçlenmek.

-dA: “Ýedinci noýabr, ol şanly günde **galkındy** Russiýa ýanardag ýaly.” (TDS)

gowuş- (1); -dA:

Anlamı: 1. Kavuşmak; ayrı kalınan, sevilen bir kimseyle bir araya gelmek, yeniden görmek. 2. Karşılaşmak, birbirine rastlamak.

-dA: “Birden gökdäki dilegim ýerde **gowuşdy.**” (TGT)

haklaş- (1); -dA:

Anlamı: 1. Alacağını vereceğini hesaplamak, hesaplaşmak, ödeşmek. 2. *mec.* Hesaplaşmak, öcünü almak.

-dA: “Täze ýyl şu taýyk gastrola gelenlerinde **haklaşmaly!**” (EG)

jedelleş- (1); -dA:

Anlamı: 1. Tartışmak, çekişmek. 2. Kavga etmek, rezalet çıkarmak.

-dA: “Guş dilinde biziň kimdigimiz hakynda **jedelleşýändirler.**” (GÝ)

käkele- (1); -dA:

Anlamı: Gıdaklamak, gıdaklayarak bağırarak.

-dA: “Kimiň darysy öň bişse, şonuň gapysynda **käkelejek.**” (GÝ) ; “Tawuk guzlan ýerinde **käkelür.**” (TNA)

kişňe- (28); -dA:

Anlamı: Kişnemek.

-dA: “Arkaly dagda **kişnür.**” (TNA)

meňzen- (1); -dA:

Anlamı: Başka birine benzenmek, benzer olmak.

-dA: “Ellerinde gan-gabarçakdan nam-nyşanyň ýokdugy ony dayhan ýigide **meňzenokdy.**” (P)

söýün- (1); -dA:

Anlamı: Sevilmek, neşelenmek, mutlu olmak.

-dA: “Gije ýörän gündiz söýner ýaşlykda öýlenen ulalanda **söýner.**” (TNA)

tamamla- (1); -dA:

Anlamı: Tamamlama işini beraberce yapmak, bu işte bir birine yardım etmek.

-dA: “Olar gürrüni şu menzilde **tamamladylar.**” (P)

terbiýelen- (3); -dA:

Anlamı: Bilgi, terbiye verilip yetiştirilmek; terbiye almak, edep öğretilmek.

-dA: “S. Nyýazowyň biografiýasy bilen tanşanynda, bir gussaly hakykata göz ýetirýärsiň, gynansagam, ol dürli sebäplere görä, ýaşlykda ”Gün – güýçlüniňki, gowurga – dişliniňki!” diýilýän düzgüniň höküm süren sowet ýetimler öýünde **terbiýelenipdir.**” (EG)

ýaşat- (1); -dA:

Anlamı: Yaşamasına ihtimal vermek, ömür sürdürmek.

-dA: “İndi biz erkinligimizi göreşip alanymyzdan soň, işçi dolanlarymyzy egsilmez bolçulykda, eşretde **ýaşadarys.**” (P)

ýerleş- (66); -dA:

Anlamı: 1. Bir şeyin içine oturmak, yerleşmek. 2. Girmek, kabul edilmek (işe, okula). 3. Harcanmak. 4. Belli bir yerde olmak. 5. İyi oturmak, sabit olmak. 6. *mec.* Evlenmek.

-dA: “Gabakly bayhatyň belentliginiň derýa bilen sepleşýär **erňeginde ýerleşýärdi.**” (GÝ) ; “Olaryň guýy gazmaly ýeri häzirkî goşlaryndan baş kilometr çemesi gaýrada, gaplaňlyň gündogar gabatlarynda **ýerleşýärdi.**” (BT) ; “Polkuňzyň ştaby nirede **ýerleşýär?**” (GÝ)

ýüz- (1); -dA:

Anlamı: 1. Kol, bacak, yüzgeç gibi organların özel hareketleriyle su yüzeyinde veya su içinde ilerlemek, durmak. 2. Suyun üstünde gitmek, ilerlemek (gemi vb. hakkında).

-dA: “Tatýana bolsa düýbünden başga bir küýleriň kölünde **ýüzyär.**” (TGT)

1.2.1.3.1 İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmence fiillerden bazıları sadece bulunma hâli eki alarak cümle oluşturabildiği gibi; bu fiillerden bazıları isteme ihtiyaç duymadan da cümle oluşturabilmektedirler. Bu fiiller şunlardır: *jedelleş-* (1), *kişne-* (28).

Bulunma hâli eki alabildiği hâlde istemsiz olarak cümlede yer alabilen fiiller aşağıda verilmiştir.

çözül- (15):

“Häzir ikimziň kisimiz bilen balalaýkamyzdan has düýplüräk mesele **çözülýär.**” (TGT)

jedelleş- (1):

“Eger ol adamlaryň duýgy damaryna kakmadyk bolsa, **jedelleşmezdiler.**” (Ç)

kişne- (28):

“Baýyň howlusyna golaýlanda, ýaby **kişnedi.**” (GÝ)

1.2.1.4. Ayrılma Hâli Eki (-dAn) İsteyenler

Ayrılma hâli, ismin kendisinden uzaklaşma ifade eden fiillerle münasebetini gösterir. Bu hâl de daima eklidir ve ismi fiile bağlar (Ergin 1988: 217). Kelime gruplarında ve cümlede fiilin gösterdiği oluş ve kılışın kendisinden uzaklaştığını göstermek için kullanılır (Korkmaz 1992: 37). Ayrılma hâlinin diğer bir adı uzaklaşma hâlidir. Ayrılma hâli eki Türkmencede “-dan/-den”dir. Ayrılma hâli eki, ünsüz uyumuna girmez.

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe fiillerin sadece ayrılma hâli eki almış şekilleri üzerinde durmaya çalıştık. Taranılan eserler içerisinde sadece ayrılma hâli eki alarak cümle oluşturabilen fiilleri ve örnek cümleleri tespit ettik. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1257

Türkiye Türkçesinde de Bulunan Türkmençe Fiillerin Toplam Sayısı: 548

Tek istemli fiil sayısı ise: 245

Tek istemli olup ayrılma hâli eki alan fiil sayısı 29’dur. Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup ayrılma hâli eki alan fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 2,3

Tek istemli olup ayrılma hâli eki alan fiillerin, Türkmençe-Türkçe ortak fiil sayısına oranı: % 5,2

Tek istemli olup ayrılma hâli eki alan fiillerin, tek istemliler içindeki oranı: % 11,8

Örnekleri tespit edilen, Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe ayrılma hâli eki alan fiil örnekleri aşağıdaki gibidir:

aňdyr- (1); -dAn:

Anlamı: Sezdirmek, bildirmek, açıklamak.

-dAn: “Ýigit oglan ýetik gyz ýörişinden aňdyrar.” (TNA)

aş- (45); -dAn:

Anlamı: 1. Uzağa geçmek, geçmek, yola geçmek. 2. Çiftleşmek. 3. Değerlenmek, yükselmek. 4. Kenarından taşmak.

-dAn, -dAn: “Merzlerden, syrtylardan aşýarlar.” (TDS)

-dAn: “Olar meni ýetimler öýüne tabşyryp, oke andan aşypdyrlar.” (TGT) ; “Onuň goltuğınıň çişini hetden aşdı.” (TDS)

ayıplan- (1); -dAn:

Anlamı: Cürüm işlenmiş iş için suçlu hesap edilmek, suçlanmak, karalanmak.

-dAn: “Halk duşmanlary eden jenaýatçylykly işleri üçin, halk tarapyndan aýyplandylar.” (TDS)

azalt- (6); -dAn:

Anlamı: 1. Bir şeyi azaltmak, eksiltmek; az denecek bir miktara indirmek veya eskisinden az bir duruma getirmek. 2. Önceki boyutundan azaltmak, alçaltmak, kısaltmak.

-dAn: “*Doly halyndan azaltmak, üstünden bir neme aýyrmak, egsit egmek.*” (TDS)

bog- (21); -dAn:

Anlamı: 1. Bir şeyi bağlamak, desteleyip bağlamak. 2. Boğazını sıkamak, boğazı sıkıp zorlukla nefes aldirmek. 3. İradesini sınırlamak, baskı yapmak. 4. Önünü kapamak, bağlamak.

-dAn: “*Adalatsyzlyk dünýäsinyň zulmy-sütemi onuň bokurdagyndan bogýar.*” (TDS)

boşadyl- (4); -dAn:

Anlamı: 1. Bir şeyin içini boşaltmak, içindeki şeyleri ayırmak, içinden çıkarmak. 2. Bağını çözüp bırakmak, bağını çözmek. 3. Serbest, rahat bırakmak. 4. Birini işten, vazifesinden çıkarmak. 5. Atmak.

-dAn: “*Okuwa baryan ýa okuwdan gelyän çagalara durup-durup, syn edýär Maryda tussagyndan boşadylansoň.*” (TGT)

bur- (13); -dAn:

Anlamı: 1. Bir tarafa çevirip bükme 2. Bir tarafa çevirmek, çevirip sertleştirmek. 3. Bir tarafa çevirmek, döndürmek. 4. Çimdiklemek. 5. Başka tarafa çekmek, yönünü değiştirmek (konuşma, sohbet vb.).

-dAn: “*Urup, sögüp endamyndan burardy.*” (TDS)

çak- (25); -dAn:

Anlamı: 1. İğnesini sokmak, dişlemek. (yılan, arı, sıçan vb. şeyler hakkında). 2. Bir şeyi ikinci bir şeyin yüzüne sürmek, sürtüp yakmak. 3. Dövüp ya da yarıp içindekilerini aldirmek. 4. *mec.* Birine bir şeyi ispiyonculuk yaparak söylemek.

-dAn: “*Içyan gyssansa, öz depesinden çakar.*” (TNA)

çekin- (93); -dAn:

Anlamı: 1. Sıkılganlık etmek, uatanmak, çekinmek. 2. İhtiyat etmek, çelinmek, biraz korkmak.

-dAn: “*Şeýle pursatda ol gapyny içinden kiltlärdi, gözden-dilden çekinerdi.*” (BT) ; “*Emma öz syrynyň açylaýmagyndan çekindi.*”(TGT) ; “*Galyň agzyboşuň adamsyň arkasyndan hanlyk satýar*” *diýmeginden çekinerdi.* (MTH) ; “*Ötene ökünme, geljekden çekinme.*” (TNA) ; “*Ýöne ýagdaýdan çekindi.*” (GÝ) ; “*Ol Gülnabadyň öz-özünden tow alyp gidibermeginden çekindi.*” (MTH)

daşa- (1); -dAn:

Anlamı: Uzaklaşmak.

-dAn: “Golayjakdaky obada saklanan otlynyň wagonlaryndan **daşadylar.**” (GÝ)

daşlaş- (6); -dAn:

Anlamı: 1. Birbirine taş atmak, taş fırlatmak. 2. Taş döşenmek, taşla kaplanmak.

-dAn: “Eşeginiň gulagyny garaňkylyga çümdürüp, Amansähet goşdan **daşlaşdy.**” (BT)

daşlaşdyr- (3); -dAn:

Anlamı: Bir yerden ya da bir şeyden uzaklaştırmak, arayı açtırmak.

-dAn: “Ony söýgüli kâriden mahrum etdiler dostlaryndan **daşlaşdyrdylar.**” (TGT)

dogumlan- (1); -dAn:

Anlamı: Yürekli olmak, cesur olmak, gözü pek olmak, cesaretlenmek, yüreklenmek.

-dAn: “Hälinden bäre näderini bilmän aljyrap duran Ýusup birden **dogumlandy.**” (GÝ)

doý- (57); -dAn:

Anlamı: 1. Doyana kadar yemek, gereği kadar yemek. 2. Zengin olmak, zenginleşmek. 3. *mec.* Yeterli bulmak, kanmak, tatmin olmak. 4. *mec.* Sıklıkmak, bıkmak, usanmak.

-dAn: “Göz görmekden **doýmaz, topraktan doýar.**” (TNA) ; “Gyzyl gyzyl**dan doýmaz.**” (TNA)

dyn- (67); -dAn:

Anlamı: Beladan kurtulmak, başından savmak, azat olmak, kurtulmak, serbest olmak.

-dAn: “Ýaşlygynda garran garry **gamdan dynar.**” (TNA)

egsil- (5); -dAn:

Anlamı: Niteliği azalmak, eksik olmak, küçülme.

-dAn: “Bir ýandan **egsilip başlady gaplar.**” (TDS)

eşidil- (104); -dAn:

Anlamı: 1. Kulakla işitmek, dinlemek. 2. Malum olmak, ayan olmak, bilinmek. 3. Bir mesele araştırılmak, incelenmek, dinlenmek. 4. Dinlenmek, kulak verilmek.

-dAn: “Türme gözgeçisiniň teýine sansyz myh urlan botinkasnyň dürküldisi **golaydan eşidildi.**” (P)

eýmen- (248); -dAn:

Anlamı: Korkmak, çekinmek.

-dAn: “Gökleň Söýün aganyň gazabyndan **eýmendü.**” (HH)

gork- (82); -dAn:

Anlamı: 1. Bir şeyden, hareketten vb. korkmak, ürkmek. 2. Çekinmek, korkmak.

-dAn, -dAn: “Alladan **gorkmayandan gork.**” (TNA)

-dAn: “Çyn altyn otdan **gorkmaz.**” (TNA) ; “Elbetde, men namart ölümden **gorkdum.**” (GÝ) ; “Ertä galan gazadan **gorkma.**” (TNA) ; “Ezilen ýagyşdan **gorkmaz.**” (TNA) ; “Gün çykyp ýgan ýagyşdan **gork, gülüp geplän handan gork.**” (TNA) ; “Sen diýip – hiç zatdan **gorkma.**” (TGT) “Şondan son kowgudan- gözlegden **gorkmadyk.**” (TGT)

ir- (21); -dAn:

Anlamı: Bıkmak, usanmak, yorgun düşmek, gücü tükenmek.

-dAn: “Şirinjemal üçin entek ýeň bererden **irdi**” (MTH)

kowul- (4); -dAn:

Anlamı: 1. Bir yerden zorla çıkarılmak, kovulmak. 2. Atılmak, ayrılmak, çıkarılmak. 3. *meç.* Sürülüp götürülmek, sürülmek.

-dAn: “Gaytam, işinden **kowuldy.**” (Ç)

okat- (22); -dAn:

Anlamı: 1. Okutmak. 2. Birine okuma yazma öğretmek, ilim vermek.

-dAn: “Polkownik ogullarynam öz ugrundan **okadypdyr.**” (TGT)

peýdalan- (68); -dAn:

Anlamı: 1. Kendi problemini çözmek için çalıştırmak, faydalanmak. 2. Bir şeyden kâr elde etmek. 3. Kendi için kullanabilmek.

-dAn: “Bizem onuň şu asgynlygyndan **peýdalanmaly.**” (TGT) ; “Eksperimental fonetika. gepleyiş seslerini öwrenmek üçin dürli instrumentlerden **peýdalanýar.**” (TF) ; “Íwan Aleksandrowiç generalyň çilim otlanmaga güýmenen pursatyndan **peýdalandy.**” (TGT)

saplan- (9); -dAn:

Anlamı: 1. Fazlalıklardan temizlenmek. 2. Tamam olmak, tükenmek. 3. Özgür olmak.

-dAn: “Başga derlerden **saplanypdy.**” (GÝ) ; “Ol ähli gaygy-ünjüden bir bada **saplandy.**” (TGT)

syzdyr- (20); -dAn:

Anlamı: 1. Sızdırmak, akdırmak. 2. Birine bir şeyi duyurmak.

-dAn: “Amansähet tüýs ýüreginden **syzdyrdy.**” (BT) ; “Zylyha jany ýanyp dişinden **syzdyrdy.**” (MTH)

tisgin- (31); -dAn:

Anlamı: Korkup aniden hareket etmek.

-dAn: “Tatýana birden **tisgindi.**” (TGT)

topla- (62); -dAn:

Anlamı: Bir yere yığmak, yığarak toplamak.

-dAn: “Munça baylygy nireden topladynyz?” (GÝ)

toz- (3); -dAn:

Anlamı: 1. Malsız mülksüz kalmak (iflas etmek), batmak, dağılmak. 2. *mec.* Giyilip yırtılmak, dağılmak.

-dAn: “Akmak aýagyndan tozar.” (TNA)

uzaklaş- (6); -dAn:

Anlamı: 1. Mesafeyi uzaklaştırmak, mesafeyi açmak, uzağa gitmek. 2. Çok zaman sürmek, zamanı uzatmak, mesafeyi uzatmak.

-dAn: “Ýyllar Ýusuby ene-atasy baradaky gaýgy-gynançlardan dura-bara, kem-kemden uzaklaşdyrýardy.” (GÝ)

ürk- (7); -dAn:

Anlamı: Bir şeyden korkmak, ürküp kaçmak (hayvan hakkında).

-dAn: “Gorkak at kölegesinden ürker.” (TNA)

yít- (50); -dAn:

Anlamı: 1. Yok olmak, ortadan kalkmak, kaybolmak, yitmek. 2. Yolunu şaşırıp başka yere gitmek, yolunu kaybetmek. 3. Görünmez olmak, uçmak.

-dAn: “Gär sakgally nätanış derrew gözden ýitdi.” (TGT) ; “Men häzir siz şu ýerden gymyldaýman- diyip, gözden ýitdi.” (TGT) ; “Owlajyk gözden ýitdi.” (BT) ; “Ýaralylary getirýän otlynyň üstüne bomba baryny eýterip, gözden ýitdiler.” (GÝ)

1.2.1.4.1 İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmence fiillerden bazıları sadece ayrılma hâli eki alarak cümle oluşturabildiği gibi; bu fiillerden bazıları isteme ihtiyaç duymadan da cümle oluşturabilmektedirler.

Ayrılma hâli eki alabildiği hâlde istemsiz olarak cümlede yer alabilen fiiller aşağıda verilmiştir.

bog- (21):

“Her gije gelip, bogup gidýürler.” (K)

toz- (3):

“Döwletiň býu-jeti olaryň agramyny göterenok, gazna gutarnykly tozjak.” (K)

yít- (50):

“Höre-köşe bilen bir özünü taşlap, hemişelik yítip gitdi.” (K)

1.2.1.6. Vasıta Hâli (bilen) İsteyenler

Vasıta hâli, ismin fiile bir vasıta olduğunu ifade etmek için girdiği hâldir. Bu hâl de ekli olup ismi fiile bağlar (Ergin 1988: 217). Adın belirttiği varlık veya nesnenin fiildeki harekette “aracı” olarak kullanıldığını yahut “birliktelik” bildirdiğini gösteren durumudur (Korkmaz 2003: 25). Bu ek Türkiye Türkçesinde “-IA” olarak kullanılırken Türkmen Türkçesinde bunun yerine “bilen” kelimesi kullanılmaktadır.

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe fiillerin sadece vasıta hâli “bilen” almış şekilleri üzerinde durmaya çalıştık. Taranılan eserler içerisinde sadece vasıta hâli “bilen”i alarak cümle oluşturabilen fiilleri ve örnek cümleleri tespit ettik. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1257

Türkiye Türkçesinde de Bulunan Türkmençe Fiillerin Toplam Sayısı: 548

Tek istemli fiil sayısı ise: 245

Tek istemli olup vasıta hâli “bilen” alan fiil sayısı 57’dir. Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup vasıta hâli “bilen” alan fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 4,5

Tek istemli olup vasıta hâli “bilen” alan fiillerin, Türkmençe-Türkçe ortak fiil sayısına oranı: % 10,4

Tek istemli olup vasıta hâli “bilen” alan fiillerin, tek istemliler içindeki oranı: % 23,2

Örnekleri tespit edilen, Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe vasıta hâli “bilen” alan fiil örnekleri aşağıdaki gibidir:

üdimle- (6); bilen:

Anlamı: 1. Adım atmak, adım atıp gitmek, gitmek, yürümek. 2. Adım atıp belli bir aralığı, genişliği ölçmek, ölçüp görmek. 3. *mec.* Hareket etmek, adım atmak.

bilen: “Adamlar jülpüldeşip, suwuň içi **bilen üdimleýürler.**” (TDS)

agar- (38); bilen:

Anlamı: 1. Ağarmak; ak duruma gelmek. 2. Öfke, yorgunluk ya da hastalık nedeniyle yüzün kanı gitmek. 3. Yaşlanmak, yaşlanmaya başlamak. 4. Açılmaya başlamak, iyileşmeye başlamak. 5. Solmak, rengi gitmek. 6. Yüzünün pası, rengi gidip ağarmak.

bilen: “Sen beý diýme, Ýusup jan, gara keçe ýuwanyň **bilen agarmaz.**” (GÝ)

aglat- (1); bilen:

Ağlatmak; birinin ağlamasına yol açmak.

bilen: “Birini gaty ses **bilen aglatmak.** (TDS)

alyş- (20); bilen:

Anlamı: 1. Birbirine gelip gitmek. 2. Birinin bir şey almasına yardım etmek.

bilen: “Öz ýamanyň özgäniň ýagşysy **bilen alyşma.**” (TNA)

aňladyl- (1); bilen:

Anlamı: 1. Anlatılmak, beyan edilmek, bildirilmek. 2. Hissettirilmek, malûm edilmek.

3. Değişmek, değış tokuş etmek.

bilen: “Bir topar çylşyrymly figuralaryň, harplaryn we belgileriň üsti **bilen aňladylyan tapmaça.**” (TDS) ; “San **bilen aňladylyan zadyň görkezijisi.**” (TDS)

aňlan- (49); bilen:

Anlamı: 1. Düşünülmek, akıl erdirilmek. 2. Bilinmek, hissedilmek.

bilen: “Bir zadyň san **bilen aňlanýan netijesi.**” (TDS)

atdyr- (1); bilen:

Anlamı: 1. Fırlattırmak, attırmak, sopayla vurdurmak. 2. Tüfekle vurdurmak.

bilen: “Tüpeň **bilen atdyrmak.**” (TDS)

baglaşyl- (2); bilen:

Anlamı: 1. Birlikte bir şeyi paketlenilmek, paketlenilmek için yardımlaşılmak (ulaşım için kullanılan araç, kap kacak vb. hakkında). 2. İki tarafın rızası uyarınca yapılan antlaşma mukavelesine imza atmak.

bilen: “Ýazuw üsti **bilen baglaşylan şertnama.**” (TDS) ; “İki tarapyň hem razylygy boýunça esasy hat üsti **bilen baglaşylyan ylalaşyk.**” (TDS)

bakys- (2); bilen:

Anlamı: 1. Birbirini ya da bir şeyi birlikte seyretmek, bakışmak. 2. Bakmakta birine yardım etmek.

bilen: “İndi mähribanlyk **bilen bakysyp, Dostlyk bilen gürrüň edýär gülüşýär.**” (TDS)

bardyr- (1); bilen:

Anlamı: Varmasına yol açmak, götürmek.

bilen: “Izy **bilen bardyrmak.**” (TDS)

bejert- (1); -bilen:

Anlamı: 1. Toprağı işlemek, ekin tarlasını ekmeye hazırlatmak. 2. Nakış işletmek, süsletmek. 3. Bir şeyi tamir ettirmek, düzelttirmek. 4. Hastalığı iyileştirmek için doktora baktırmak.

bilen: “Ýeri kultiwator **bilen bejertmek.**” (TDS)

beklen- (3); bilen:

Anlamı: 1. Örtülmek, kapanmak, kilitlenmek. 2. Bentlenmek, kapanmak. 3. Yolu, önü tutulmak, kuşatılmak.

bilen: “Basylyp alnan ýerleriň daşy hayat **bilen beklenipdir.**” (TDS)

besle- (16); bilen:

Anlamı: 1. Çekidüzen vermek, süslemek, giydirmek. 2. Yetiştirmek, eğitmek.

bilen: “Güli gül **bilen beslärler.**” (TNA)

bezen- (5); bilen:

Anlamı: Kendini süslemek, güzel, hoş şekle girmek, süslenmek.

bilen: “Olaryň gözlerin pyntyk ýaryp, näzik ýapraklar **bilen bezenen** agaçlary synlaýan ýalydy.” (TDS) ; “Çylgym- çylgym ýylgynlar orayany gyzyl güller **bilen bezenip** oturdy.” (TDS)

biçil- (4); bilen:

Anlamı: Elbise dikilmek için kumaşın vb.nin ölçülüp kesilmesi durumu.

bilen: “Hanyň geýimi hem ölçeg **bilen biçiler.**” (TNA)

bildiril- (1); bilen:

Anlamı: 1. Bir şeyi malûm etmek, haber vermek, birine bir şey söylemek. 2. Anlatmak, hissettirmek. 3. Belirmek, belli olmak, malûm olmak.

bilen: “Bir zatdan dilgir bolup, söz **bilen bildirilýän** nägilelik.” (TDS)

böldür- (1); bilen:

Anlamı: 1. Bir şeyi bölüp paylaştırmak. 2. Küçük parçalara böldürmek, parçalamak.

bilen: “Diş **bilen bödürip** aldyrmak.” (TDS)

çalyn- (7); bilen:

Anlamı: 1. Müzik aletiyle melodi yapmak, müzik yapmak. 2. Biletilmek. 3. Vurulmak, kakılmak. 4. Su ile örtülmek, sulanmak, ıslanmak. 5. Boğazı kesilmek, gırtlığı kesilmek. 6. *mec.* Titremek, çırpınmak.

bilen: “Türküläp aýdanynda, türkmeniň pagta **bilen damagy çalyndy.**” (EG)

daglan- (1); bilen:

Anlamı: 1. Kızdırılmış metal ile damga basılmak, damgalanmak. 2. (eti, soğan vb.) Yağda kavrulmak. 3. Dağlanmak (bazı ağrılı yerlere ve yaraya tedavi etmek amacıyla kızdırılmış metal basılması hak.). 4. Azarlanmak.

bilen: “Ýag **bilen daglanmak.**” (TDS)

dal- (1); bilen:

Anlamı: Başka bir şeyle uğraşamayacak veya başka bir şeyi düşünemeyecek biçimde kendini bir şeye kaptırmak.

bilen: “Onuň ýüregi gahar- gazap **bilen daldy.**” (TDS)

dala- (9); bilen:

Anlamı: 1. Dişlemek, ısırıp acı çektirmek, yaralamak, dalamak. 2. *mec.* Sert konuşmak, azarlamak, incitmek, bağırarak.

bilen: “Halnazar hem Saryny zarply, aýy sözler **bilen dalamak** isledi.” (TDS) ; “Birini erjellik **bilen dalamak.**” (TDS)

daraş- (16); bilen:

Anlamı: Taramaya, temizlemeye yardım etmek.

bilen: “Jereniň mylakaty Aýsoltanyň gönüniň keçjesine bolup, ol oň a enelik mähri **bilen daraşdy.**” (TDS)

değiş- (23); bilen:

Anlamı: 1. Karşılıklı şaka yapmak, şakalaşarak konuşmak ya da bir hareket yapmak, esprili söz söylemek. 2. Değişmek, başkalaşmak. 3. Yabancılaşmak. 4. Birbirine değmek, yavaşlamak.

bilen: “Değişseň deňiň **bilen degiş.**” (TNA)

deş- (3); bilen:

Anlamı: Delmek, oymak, içini açmak.

bilen: “Galanyň diwarlaryny taran **bilen deşipdirler.**” (TDS) ; “Bir zady buraw **bilen deşmek.**” (TDS)

dikleş- (1); bilen:

Anlamı: 1. Arka ayaklarının üstüne kalkarak kapışmak. 2. Yüz yüze gelip küfretmek, ağız kavgası yapmak.

bilen: “Ol telim gezek gara lybasly ajal **bilen dikleşipdi.**” (GÝ)

döwün- (2); bilen:

Anlamı: Kendi için dövmek, parçalamak, kendi için ufalatmak, parçalara ayırmak.

bilen: “Atan bilen öwünme, eneň **bilen döwünme.**” (TNA) “Enem diyip öwünme, ataň **bilen döwünme.**” (TNA)

durul- (2); bilen:

Anlamı: Uslanmak, sakinleşmek.

bilen: “Garrylyk bilen ölünmöz yaşlyk **bilen durulmaz.**” (TNA)

duşur- (1); bilen:

Anlamı: 1. Rastlaştırmak, karşılaştırmak. 2. Amaca uydurmak, denk getirmek.

bilen: “Sag bolsun Mämmet dilnaç, ony şeýle sarpaly myhman **bilen duşurdy.**” (TGT)

gataş- (59); bilen:

Anlamı: 1. Birbirinin içine karılmak, karışmak. 2. Bir işe karışmak.

bilen: “Pökgen **bilen gataşyp**, suduň oturdaşy ýaly bolup oturan hem ferma müdiri ýellidi.” (TDS)

gazan- (86); bilen:

Anlamı: 1. Kazanmak. 2. Belli dereceye erişmek, sahip olmak.

bilen: “Ady-da sany-da namus **bilen gazan.**” (TNA)

göreş- (46); bilen:

Anlamı: 1. Güreş sporuna göre birbirinin gücünü ölçmek, birbirini yıkmaya çalışma, güreş tutmak. 2. Savaşmak, dövüşmek. 3. Bir şey uğrunda çalışmak, zahmet çekmek.

bilen: “Ataň **bilen göreşme.**” (TNA) ; “Barly bilen dostlaşma, güýçli **bilen göreşme.**” (TNA)

görüşdir- (1); bilen:

Anlamı: 1. Görmek, bakmak, gözden geçirmek. 2. İki kişinin birbiri ile görüşmesine olanak vermek; el sıkıştırmak, selamlaştırmak.

bilen: “Saňa nebsim agyrdy kempir, men seni ogluň **bilen görüşdireýin.**” (P) ; “Olary gün içinde bir gezek maşgalalary hossarlary **bilen görüşdürýärdiler.**” (P)

gyjyrd- (1); bilen:

Anlamı: 1. Çiğnerken dişin arasındaki şeyi gıcırdatmak, gıcirt gıcirt etmek. 2. *mec.* Sinirlenmek, öfkelenmek.

bilen: “Garyja ýamtsik, garjymyk sesi **bilen gyjyrdady.**” (TDS)

gyrylyş- (2); bilen:

Anlamı: İki taraf vuruşmak, birbirini öldürmek.

bilen: “Kakaň göwün islegin áydylýan, her kimiň mertebesiniň saklanylýan, adamyň dama sütem etmeyän zamany için gan dökdü, ezijiler **bilen gyrylyşdy.**” (GÝ)

gyzyklan- (1); bilen:

Anlamı: Bir işi öğrenmek ve yapmak için güçlü arzu duymak, ilgi duymak, heveslenmek.

bilen: “Biziň zamanymyzyň Türkmenleri ýeke özünüň däl, bütün janahyň takdyry **bilen gyzyklanýa.**” (Ç)

iyil- (1); bilen:

Anlamı: 1. Yenilmek. 2. Çok kullanılmaktan, eskimekten dolayı incelmek.

bilen: “Nebsewürlik **bilen iyilmek.**” (TDS) ; “Ýaşy deresoganyň ýapragyna meňzeş, nahar **bilen iyilyän ot.**” (TDS)

mawla- (1); bilen:

Anlamı: Miyavlamak (kedi hak.).

bilen: “Dayzanyň penjesiniň astynda pişik boguk sesi **bilen mawlady.**” (TDS)

ölün- (1); bilen:

Anlamı: Ölmek

bilen: “Garrylyk **bilen ölünmez.**” (TNA)

öt- (62); bilen:

Anlamı: 1. Yanından, yakınından geçmek. 2. Vakit geçmek. 3. Yetişip geçmek, yenmek. 4. Satın alınmak, satılmak. 5. *mec.* Yaşayıp geçmek, ölüp gitmek. 6. Bedene güçlü tesir etmek. 7. Affetmek, bağışlamak. 8. İyi kesmek.

bilen: “Okamany bilmedik tama **bilen öter.**” (TNA)

sataşdyr- (1); bilen:

Anlamı: 1. Karşılaştırmak, rast getirmek. 2. Biri ile hayat kurup yaşatmak.

bilen: “Gör! Nähili täsin hem owazly familýa! Ykbal ony, gör, nähili gyz **bilen sataşdyrypdyr.**” (TGT)

sor- (66); bilen:

Anlamı: 1. Emerek içmek, emmek, sömürmek. 2. Kendine çekmek, içine almak, sindirmek.

bilen: “Lezzet **bilen sorup** emmek.” (TDS) ; “Ýuwaşlyk **bilen sorup** içmek.” (TDS)

sögüş- (6); bilen:

Anlamı: 1. Küfür etmek, birbirine sövmek. 2. Birbirine sitemkar söz söylemek, terslemek, kötü söz söylemek.

bilen: “Olar dişlerini ýyrşartmak, gözlerini güldürmek **bilen sögüşdiler.**” (TDS)

söweş- (3); bilen:

Anlamı: 1. *ask.* Savaşmak. 2. Güreşmek, kavga etmek. 3. *mec.* Yarışmak, güreş etmek.

bilen: “Aýdym aýtsynmy?- diyip, özi öz duýgusy **bilen söweşdi.**” (Ç) ; “Biziň uzak geçmişdäki ata-babalarymyz serdes- seler we daşlar bilen ýaraglanyp haywanlar **bilen söweşdirler.**” (TDS) ; “İndi ol oda gorsalyp, agdar-düňder bolan meydanda, gara dag çakşyýan ýaly, uly tanklar gazap **bilen söweşýärdiler.**” (TDS)

söydür- (1); bilen:

Anlamı: 1. Sevdirmek, sevdirtmek. 2. İstek, arzu duymak.

bilen: “Mähir **bilen söydürmek.**” (TDS)

söyüş- (1); bilen:

Anlamı: Sevişmek, birbirini sevmek.

bilen: “Ol bir ýigit **bilen söyüşüp** giden dälidir.” (TDS)

suwat- (1); bilen:

Anlamı: Sıvlatmak, sıva yaptırmak.

bilen: “*Palçyk bilen suwatmak.*” (TDS)

tanyş- (10); bilen:

Anlamı: Tanışmak, tanıdık olmak.

bilen: “*Olar çüliniň tebigaty bilen tanyşdylar.*” (TDS)

tanyşdyr- (4); bilen:

Anlamı: Tanıştırmak.

bilen: “*Bir defe ol meni newanyň kenarynda, akademiýanyň gapysynda öz halypasy Repin bilen tanyşdyrды.*” (TKT) ; “*Oksana Terentyewna juwanlary öz myhmanlary bilen tanyşdyrды.*” (TGT)

tanyşdyryl- (1); bilen:

Anlamı: Tanıştırılmak.

bilen: “*Esgerler ilki kazarma durmuşy bilen tanyşdyrylýardy.*” (P)

tassyklan- (10); bilen:

Anlamı: 1. Onaylanmak. 2. Kabul edilmek, doğrulanmak.

bilen: “*Ähmiýetli faktlar bilen tassyklanýan, delilli, ynandyryjy.*” (TDS)

tigirlen- (1); bilen:

Anlamı: 1. Yuvarlak bir şeyi yada tekeri döndermek, dönderip bırakmak. 2. *mec.* Harekete geçirip yola çıkarmak, yürütmek.

bilen: “*Pobeda» maşyny ýalpyldawuk ýylçyr köçeden ýeňillik bilen tigirlenip barýardy.*” (TDS)

tüýkür- (24); bilen:

Anlamı: 1. Ağız boşluğuna toplanan tükürüğün “tüf” edip çıkarmak. 2. Dini düşünceye göre “Göz değmesin” diye “tüf tüf” etmek, tükürmek.

bilen: “*Ol agzyny yzly-yzyna müň küldädir, ýene küşt göçmek bilen tüýkürmegi unutýar.*” (TDS)

urul- (27); bilen:

1. Vurulmak. 2. Bir şeyin üstünden kalkılmak, düzeltilmek. 3. Ateş edip isabet ettirmek, Tüfekle ateş edilip öldürülmek. 4. Yüklenmek, basılmak (Yük hakkında). 5. *mec.* Azarlanılmak, taklit edilmek, suçlanmak.

bilen: “*Pşek bilen urlup, ýagy alynmak.*” (TDS)

uruş- (36); bilen:

Anlamı: 1. Kavga etmek, dövüşmek. **2.** Orduyu toplayıp başka bir devletin ordusuyla savaşmak, harp etmek. **3.** Döğüşmek, birbirini ısırarak (köpekler ve diğer hayvanlar hakkında). **4.** Vurmaya yardım etmek.

bilen: “*Ol, çagalar bilen uruşýar.*” (TDS)

yaryş- (1); bilen:

Anlamı: 1. (Sosyalist) toplumsal yarışa katılmak, toplumsal zahmetin yüksek verimliliğini ve komünizm sistemi yönündeki toplumsal harekete katılmak. **2. sp.** Birinciliği alma, geçme, üstün gelmek için yarışmak, yarışa katılmak.

bilen: “*Güýçli bilen göreşme, ýüwrük bilen yaryşma.*” (TNA)

yuw- (18); bilen:

Anlamı: 1. Kiri, pası su ile temizlemek, yıkamak. **2. mec.** Ayırmak, aklamak, suçtan çıkmak, suçsuz olmak. **3. ağız.** Birinin hayatında iyilik tarafı olan değişimi bellemek, arkadaşlık; toplanışını, oturuşunu derlemek.

bilen: “*Gany gan bilen yuwman, suw bilen yuwarlar.*”

yýg- (1); bilen:

Anlamı: 1. Mahsülü toplamak, bir araya getirmek. **2.** Biçmek, kesmek.

bilen: “*Dişim bilen yýgaryn.*” (Ç) ; “*Elim bilen yýgaryn.*” (Ç)

1.2.1.5.1 İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmence fiillerden bazıları sadece vasıta hâli eki olarak cümle oluşturabildiği gibi; bu fiillerden bazıları isteme ihtiyaç duymadan da cümle oluşturabilmektedirler.

Vasıta hâli eki alabildiği hâlde istemsiz olarak cümlede yer alabilen fiiller aşağıda verilmiştir.

bakýş- (2):

“*Sakgal goýun bakýşmaz.*” (TNA)

durul- (2):

“*Ol terbiýeçiler çalt-çaltdan çalşyryp durulýardy.*” (TDS)

tanyş- (10):

“*Ýaşayar, işleyär bir adam şunda, sataşdym, sözleşdim, tanyşdym men-de.*” (TDS)

1.2.1.6. Eşitlik Hâli Eki (-CA) İsteyenler

Eşitlik hâli ismin eşitlik, benzerlik, gibilik, kadarlık ifade eden hâlidir. Bu hâl de ekli olup ismi fiile bağlar (Ergin 1988: 217). Eşitlik hâli Türkmencede “-ça/-çe” ekiyle yapılmaktadır. Bu ek zamirlerin ilgi hâli eki almış şekillerine gelebilmektedir (Kara 2005: 102).

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmence fiillerin sadece eşitlik hâli eki almış şekilleri üzerinde durmaya çalıştık. Taranılan eserler içerisinde sadece eşitlik hâli eki alarak cümle oluşturabilen filleri ve örnek cümleleri tespit ettik. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1257

Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmence fiillerin toplam Sayısı: 548

Tek istemli fiil sayısı ise: 245

Tek istemli olup eşitlik hâli eki alan fiil sayısı 1’ dir. Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup eşitlik hâli eki alan fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 0,07

Tek istemli olup eşitlik hâli eki alan fiillerin, Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmence fiil sayısına oranı: % 0,1

Tek istemli olup eşitlik hâli eki alan fiillerin, tek istemliler içindeki oranı: % 0,4

Örnekleri tespit edilen, Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmence Eşitlik Hâli Eki alan fiil örnekleri aşağıdaki gibidir:

gazaplan- (17); -ÇA:

Anlamı: Aşırı öfkelenmek, kızmak, sinirlenmek.

-ÇA: “Emma Hommadyň gözüne hâzir oturanlaryň her biri ikiden-üçden görneni üçin ol öz leşgerleriniň keliň saçyna dönüp baryandygyny eger-eger aňmady, gayta ol gitdigiçe **gazaplandy.**” (EG)

1.2.1.6.1. İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Bu kısımda eşitlik hâli aldığı halde istemsiz örneği de bulunan fiile rastlanılamamıştır.

1.2.1.7. Yön Gösterme Hâli Eki (-ArI, -rA, -rI) İsteyenler

Yön gösterme hâli eki –ArI/-ErI'dir. Bu kısımda Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe fiillerin sadece yön gösterme hâli eki almış şekilleri üzerinde durmaya çalıştık. Taranılan eserler içerisinde sadece yön gösterme hâli eki alarak cümle oluşturabilen filleri ve örnek cümleleri tespit ettik. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1257

Türkiye Türkçesinde de Bulunan Türkmençe Fiillerin Toplam Sayısı: 548

Tek istemli fiil sayısı ise: 245

Tek istemli olup yön gösterme hâli eki alan fiil sayısı 2' dir. Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup yön gösterme hâli eki alan fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 0,1

Tek istemli olup yön gösterme hâli eki alan fiillerin, Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe fiil sayısına oranı: % 0,3

Tek istemli olup yön gösterme hâli eki alan fiillerin, tek istemliler içindeki oranı: % 0,8

Örnekleri tespit edilen, Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe Yön Gösterme Hâli Eki alan fiil örnekleri aşağıdaki gibidir:

çagyryl- (I); -ArI:

Anlamı: 1. Bağırıp “Gel” denilmek 2. bir yere gelmesi sorulmak,. 3. Toplantı, kurultay, meclis vb. açmak.

-ArI: “Adatdan daşary çagyrylan gurultay.” (TDS)

1.2.1.7.1. İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Bu kısımda yön gösterme hâli aldığı halde istemsiz örneği de bulunan fiile rastlanılamamıştır.

1.2.2. İki İstemliler

“İki İstemliler”; hâl eklerinden iki hâl eki ile cümle oluşturabilen fiillerin istem durumunu ifade etmektedir. Bazı fiiller sadece tek isteme sahipken, bazıları birden fazla isteme sahip olabilmektedir. Bazı fiillerse, iki farklı hâl ekinde etkilenecek yüklem olabiliyor. Biz taradığımız metinlerden hareketle cümlede bulunan isim ya da isimlerin, iki farklı hâl eki olarak fiili etkilediğini tespit ettik. Fiillerin hangi iki istemi aldığını o fiillerle beraber koyu olarak verdik.

İki istem alan fiillerin istatistik bilgisi şu şekildedir:

Toplam fiil sayısı: 1257

Türkiye Türkçesinde de Bulunan Türkmençe Fiillerin Toplam Sayısı: 548

İki istemli fiil sayısı ise: 167

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

İki istem alan fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 13,2

İki istem alan fiillerin, Türkmençe-Türkçe ortak fiil sayısına oranı: % 30,4

Örnekleri tespit edilen, Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe iki istem alan fiil örneklerini aşağıdaki gibi gruplandırdık.

1.2.2.1. Ayrı Cümlede Aynı Fiile Bağlı İki İstemlilik

Ayrı cümlede iki istem alan fiilleri ve bunlara ait cümle örneklerini aşağıda veriyoruz:

açdyr- (4); -I, -dAn:

Anlamı: Açmaya mecbur etmek.

-I: “*Gapyny açdyrmak*” (TDS) ; “*Ayaklarynyň arasyny açdyryp ýöretmek*” (TDS).

-dAn: “*Ýadawlyk ýa-da uky tutmaklyk zerarly arzyny giňden açdyryp, hovany içine sorduryp goybertmek.*” (TDS)

aglaş- (2); -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Ağlaşmak; birlikte ağlamak. 2. Birlikte sızlanmak, dertleşmek.

-dAn: “*“A-aaa” edip, guýy onuň bilen desdeň aglaşdy.*” (BT).

bilen: “*Aýal bilen aglaşma.*” (TNA)

aldat- (1); -I, bilen:

Anlamı: Aldatmak.

-I: “*Gyzym, sen hem garyplykdan basylyp, özüňi aldadaýmagyn.*” (TDS).

bilen: “*Bizi şeýle nadaralyklar bilen aldatmak başa barmaz.*” (TDS)

aň- (12); -I, -dAn:

Anlamı: Düşünmek, akıl yürütmek.

-I: “*Vepa Pawlowna meniň umytsyzlanýandgymy aňdy.*” (TDS)

-dAn: “Ouš bir zatlar diýmäge çemeleşýändigini Tatýana çinerilýän nazaryndan aňdy.” (TKT) ; “Aknabat ejäniň bibagıt ölümine dostynyň-da özünden az gynanmaýandygyny garalan ýüzünden aňdy.” (Ç)

ayıryl- (67); -dA, -dAn:

Anlamı: 1. Yarık açmak, yarılmak, çatlamak. 2. Kopmak, bölünmek, düşmek. 3. Başka yere taşınmak, ölmek, ayrı düşmek, gitmek. 4. İşten çıkmak. 5. Nikah bozmak. 6. Bağımsız yaşamak, özel ekonomi kurmak. 7. Aradan çıkmak, ölmek. 8. Vakitten düşmek. 9. Açılmak, kurtulmak.

-dA: “Pada bakanda dostduk, hada çapanda aýryldyk.” (TNA)

-dAn: “Et dyrnakdan aýrylmaz.” (TNA) ; “Bagyrak düýäm bolsun, eýesinden aýrylmasyn.” (TNA)

ayırylyş- (25); -dA, bilen:

Anlamı: 1. Yarılmaya başlamak. 2. Birbirinden ayrılmak, ayrılıp gitmek. 3. Bağımsız ekonomi kurmak. 4. Boşanmak.

-dA: “Olar itli baýaryň bada ýeden traktoryny alyp bilmedikelerine ahmyr edip, hüjreligin önünde aýrylyşdylar.” (Ç)

bilen “Onuň bilen aýrylyşanda, özünde nähilidir bir ýeň illik syzdy. (TDS) ; “Ol ene-atasy bilen aýrylyşyp, öyli-işlikli boldy.” (TDS)

baglaş- (3); -nI, bilen:

Anlamı: 1. Birlikte bir şeyi paketlemek, paketlemek için yardımlaşmak (ulaşım için kullanılan araç, kap kacak vb. hakkında). 2. İki tarafın rızası uyarınca yapılan antlaşma mukavelesine imza atmak.

-nI: “Tomsuň başynda zakasynyň tutuş ygtyýaryny inlisleriň eline berýän şertnamany baglaşdynyz.” (P)

bilen: “Duşak bilen baglaşmak.” (TDS) ; “Krylowyň basnýalarynyň yönekeyligi we tebigylygy realizm bilen baglaşýar.” (TDS)

basyly- (59); -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Dayanmak, üstüne ağırlık düşmek, ayak altında kalmak, tekmelenmek. 2. Bir yere toplanılmak, üst üste toplanıp koyulmak. 3. Zayıf düşmek, yenilmek.

-dAn: “İmperialistik döwletler tarapyndan basylyp alnyp ekspluatirlenýän, syýasy we ykdysady özbaşdaklykdan mahrum edilen ýurt.” (TDS) ; “Gyzym, sen hem garyplykdan basylyp, özüňi aldadaýmagyn.” (TDS)

bilen: “Maşynlardaky we saz gurallaryndaky aýak **bilen basylyan** ryçag.” (TDS) ;
“Göýä tsiwilizatsiýany ornaşdyrýan, tsiwilizatsiýany ýaýratmak bahasyna **bilen basylyp**
alnan kolonial ýurtlardaki halklary rehimsiz ekspluatirleýän imperialist. (TDS)

başar- (68); **-dAn, bilen:**

Anlamı: Başarmak, gücü yetmek, yapabilmek.

-dAn: “Ýöremegi zordan **başarmak.**” (TDS)

bilen: “Íşanyň pikirini, göwün-islegini gözünden okamaklygy ezberlik **bilen**
başaryardy.” (GÝ)

başla- (532); **-A, -dAn:**

1. Bir işe, göreve vb. başlamak. **2.** Yardımcı eylem fonksiyonunda gelen eylem ile birlikte başladığını gösterir.

-A: “Olar tutuşlygyna kebab edilen sülgüni bir tegelek çöregin üstünde goýup, owkada **başladylar.**” (TGT)

-dAn: “İlki birinji hatardan **başlayardy.**” (GÝ) ; “Mekdeplerde Gündogaryň mongollar
çozup gelmezinden ozalky ylmynyň esaslaryny öwretmekden **başlamaly.**” (MTH)

bat- (23); **-A, -dA:**

Anlamı: **1.** Suyu batmak, gark olmak. **2.** Çamura girmek, çamura bulaşmak, çamura gömülmek. **3.** Görünmez olmak, batmak (gezegenler hakkında). **4.** Büyük zarara uğramak.

-A: “... diýen hyjuwly setirleri maňzyna **batypdy.**” (Ç) ; “Gyrmyzy çäýnegiň gapagyyny
adaja aýlap başlan molla çin pikire **batdy.**” (TGT)

-dA: “Deňizden gutulan kölde **batmaz.**” (TNA) ; “Hünär otda ýanmz, suwda **batmaz.**”
(TNA) ; “Otda oýnan suwda **batmaz.**” (TNA)

bejer- (13); **-I, bilen:**

Anlamı: **1.** Toprağı, ekin tarlasını sürüp, sulayıp ekime hazırlamak, işlemek. **2.** Bir şeyi işlemek, süslemek. **3.** Onarmak, düzeltmek. **4.** Gözetlemek, bakmak. **5.** Hastalığı iyileşmek, hastalıktan kurtulmak, iyileşmek.

-I: “İl kätmen ýaly gurallary taplamak hem-de kem-käs yerlerini **bejermegi**
başaryardy.” (TDS)

bilen: “Trahoma wagtynda bejerdilmän, kirpik ýykylyp, göze garasuw inip, oňa gül
düşende, ony derman **bilen bejerip** bolmaýar.” (TDS)

bejeril- (5); **-dAn, bilen:**

Anlamı: **1.** İşlenip hazırlanmak, işlenmek, ekilecek duruma gelmek. **2.** Süslenmek, işlenmek. **3.** Hastalıktan kurtulmak, iyileşmek. **4.** Onarılmak, yapılmak, düzeltilmek. **5.** Düzene sokulmak, bir araya getirilmek.

bilen: “Keçeden bejerilyän ve gaňna dereğine eşege sayınyan esbap.” (TDS) ;
“Kätmen bilen bejerilmek.” (TDS) ; “Operasiýa etmek bilen bejerilyän.” (TDS)

bellen- (28); -dAn, bilen:

Anlamı: 1. İşaret koyulmak, işaretlenmek. 2. Düzene sokulmak, doğrulanmak, yasallaşmak, düzgünleştirilmek. 3. Vazifeye, işe koyulmak. 4. Bir başarının, şatafatlı bir olayın hatırlanması, gösterilmesi. 5. Kendini tanıtmak, malum olmak. 6. Dikkat edilmek.

-dAn: “Atbaşçylaryň arasyndan bellenen pellehama iň ilki gelen öň atly.” (TDS)

bilen: “At çapysmagyň göreş tutdurmagyň we beýleki işleriň hemmesi örän sahyçylyk bilen bellendi.” (TDS) ; “Geyim, aýakgap we ş. m. predmetleriň san bilen bellenen ölçegi.” (TDS)

bezel- (5); -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Süs eşyaları ile düzenlenen, süs eşyaları yoluyla güzelleşmek. 2. Güzel görünüşe girmek. 3. Süslenmek, nakışlanmak.

-dAn: “Çagalar üçin niýetlenip çykarylan kitaplar sahabyndan başlap, tä içindäki her bir suratlaryna çenli owadan bezelmelidi.” (TDS)

bilen: “Bu gün şäherlerimiz we obalarymyz gyzyl baýdaklar bilen bezeldi.” (TDS) ;
“Çayhananyň diwarlarynyň ýüzi şygarlar gyzyl matalar we portretler bilen bezelipdir.” (TDS)

birik- (25); -A, bilen:

Anlamı: 1. Katılmak, karılmak, birikmek. 2. Boşandıktan sonra birleşmek, kavuşmak.

-A: “Oňa derek Mukymyň Salyh bilen arasyndan gyl geçenok; geň ýeri, olaryň dili Amansähediň garşysyna birikdi.” (BT)

bilen: “Kükürdiň dürli elementler bilen birikmesiniň ady.” (TDS)

birleş- (33); -dA, bilen:

Anlamı: 1. Birikmek, birleşmek, katılmak. 2. Birleşmek, ittifak etmek.

-dA: “It agzy ala bolsa-da, böri görende birleşer.” (TNA)

bilen: “Kapillarylar biri-biri bilen birleşip, wena damarlaryny emele getirýärler.” (TDS) ; “Daýhanlar kooperatiwlere meýletinlik bilen birleşýärler.” (TDS)

biş- (47); -dA, -dAn:

Anlamı: 1. Yemeğin hazır olması durumu. 2. Yetişmek (meyve hakkında). 3. Fazla ısınmak, yanmak. 4. Bir tarafın kızgın bir şeye yanması. 5. *mec.* Kaygı, gam çekmek, sıkıntı çekmek. 6. *mec.* Her zorluğa dayanabilmek, dayanıklı olmak.

-dA: “Oglan aglar, tudana wagtynda düşer.” (TNA)

-dAn: “Ekinleriň we bag-bakjalaryň hasyllarynyň biri-biriniň zyndan **bişip** ýetişişi ýaly, olar biri-biriniň zyndan her haýsy öz möwsümini sowup, eňňere bolup başladylar.” (TDS) ; “Bir ýandan **bişirip**, bir laý doýarla.”

bişiril- (4); -dAn, bilen:

Anlamı: Ateşe tutulup ya da ateşin üstünde kaynatılıp yemek vb. hazırlanmak, pişirilip hazır edilmek.

-dAn: “İçi huruşly gatlanyp düýrlenen hamyrdan **bişirilen** konditer önümi.” (TDS)

bilen: “Buggy **bilen bişirmek.**” (TDS)

bozul- (20); -dA, -dAn:

Anlamı: 1. Yıkılmak, parçalanmak, sökülme. 2. Kırılmak, ezilmek, bozulmak. 3. Kırılmak, dağılıp gitmek. 4. Ahlaksız olmak, kötü niyetli olmak, azmak. 5. Üzüntüden ya da mutluluktan ötürü gözüne yaş dolmak, üzülme, kederlenme.

-dA: “Gahar neticesinde **bozulmak.**” (TDS)

-dAn: “Akmak aýagyndan tozar, balyk başyndan **bozular.**” (TNA) ; “İlatyň rahtlygy birden **bozulaýmasyn.**” (P)

böl- (59); -I, bilen:

Anlamı: 1. Bir şeyi birkaç yere bölüp vermek, parçalara ayırmak, yüklemek, bölmek. 3. Bir şeyi delmek, yarıp geçmek.

“Kimem bolsa, halys gömük şol- diýen kemal ekabir alymyň sözünü **böldi.**” (Ç)

bilen: “Dişini **bilen bölüp almak.**” (TDS)

bölün- (64); -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Parçalara ayrılmak, parça parça olmak. 2. Özgürleşmek, bağımsızlaşmak.

-dAn: “Urug içindäki garyndaşlyk tarapyndan **bölünen** topar.” (TDS) ; “Artyk Amyderýadan **bölünip** barýan iki sany jarana elini salgady.” (TDS)

bilen: “Dokladyň arasy telim gezek el çarpyşmalar **bilen bölündi.** (TDS) ; “ Diş **bilen bölünip** alynmak.” (TDS)

bulan- (13); -A, -dAn:

Anlamı: 1. Bulanık hale getirilmek, bulandırılmak (sıvı hakkında). 2. Kirlenme, lekelenme. 3. mec. Sebepsiz yere çıkışmak, yaygara çıkartmak. 4. İki yöne hareket etmek, sallanma.

-A: “Oňa begin ýüregi **bulandy.**” (P)

-dAn: “Suw gözbaşyndan **bulanar.**” (TNA)

bulaşdyr- (8); -I, bilen:

Anlamı: 1. Kire bulamak, kirletmek, pisletmek. 2. Ardı ardına, hızlı hızlı karıştırmak,. 3. Geçimsizleşmek, fitne oluşturmak, karışıklık oluşturmak. 4. Karıştırmak, dağıtmak. 5. Düşünce karışması nedeniyle bir şeyi ikinci bir şeyle değiştirmek.

-I: “*Seýitguly aga pabyryň ölüm-de ara düşdi bir topar işi bulaşdyrды.*” (Ç) ; “*Emma zzyndan eten atly ähli pikirini bulaşdyrды.*” (Ç)

bilen: “*Ýene-de ağaç çemçe bilen bulaşdyrды.*” (TDS)

çakyşdyr- (2); -I, bilen:

Anlamı: 1. Karşı karşıya getirip, biri birine vurdurmak, çarpıştırmak. 2. Biribirne kakmak, değıdirmek, çarpıştırmak. 3. Birbirine değıp yakın koymak, niza etmek.

-I: “*Köpürjüklü kürüşgelerini çakyşdyryýardylar.*” (Ç)

bilen: “*Kelhan bilen çakyşdyrды.*” (TDS)

çek- (428); -I, bilen:

Anlamı: 1. Çekmek, 2. Bir şeyi bir yerden başka bir yere götürmek, taşımak. 3. Terazide ölçüp ağırlığını bilmek, tartmak. 4. Sıyırıp, çıkarıp almak, çıkarmak. 5. Belli bir zamana değın sürmek. 6. Geçirmek, yapmak, iletmek. 7. Katılmaya arzu etmek, katılmak istemek. 8. İçine çekmek (Tütün vcb. Şeyler hakkında), 9. Çekip çıkarmak, çıkarmak. 10. Dış görünüşü, huyunu birine benzetmek. 11. El ile sündürüp almak, sünmek. (İpek hakkında). 12. Dikmek (yorgan hakkında). 13. Örtmek, kaplamak. 14. Ufalamak. 15. Döl almak için çiftleştirmek. (hayvanlar hakkında). 16. Bir şeyin kendisine benzetip resmini yapmak. 17. Yardımcı eylem fonksiyonunda yakınlaşıp gelen isimlerin manası ile bağlantılı hareket anlatan söz.

-I: “*Düýn-de- öňňünda nas atp, çilmini çekmediňmi?*” (GÝ) ; “*Bir gara gözi düşen atly bolsa ýaydanyrak geldi-de, ýabysynyň jylawyny çekdi.*” (GÝ) ; “*Mila mihýlowa atynyň başyny çekdi.*” (GÝ)

bilen: “*Gawuna talaň düşse eýesi iki bilen çeker.*” (TNA)

çekil- (176); -dAn, -ArI:

Anlamı: 1. Çektirilmek, 2. Bir şeyi bir yerden başka bir yere götürülmek, taşımak, sürdürülmek. 3. Ölçülmek. 4. Çekip çıkarılmak. 5. Geçirilmek, iletilmek. 6. İçine çekilmek (Tütün vb. hakkında). 7. El ile sündürülmek (ipek hakkında), 8. Dikilmek (Yorgan hakkında) 9. Yapılmak, bağlanmak. 10. Örtülmek, yazılmak, tutulmak, 11. Peşine düşmek, yavaşça hareket etmek, gerilemek. 12. Akması durmak, azalmak. 13. Ufalanmak. 14. Bir şeyin dışına tel vb. çevrilmek. 15. Bir şeyin şeklini kağıt yüzüne geçirilmek. 16. *mec.* Horlanmak.

-dAn: “*Kanaldan çekilen ýaba Mirap etseler bolarmyň.*” (TDS)

-ArI: “Ýokary çekilen keşdeli balagynyň agzyndan kiçijik gara injikleri darty ýaly görnüp, ýalaňaç aýaklary giň galoşyň içinde holpuldady.” (TDS) ; “Ýokary çekilmek.” (TDS)

çekişdir- (1); -I, -ArI:

Anlamı: Hızla çekmek, bazı yerlerini hızla çekmek.

-I: “Egnindäki ýalaň gat ýuka donunyň yakalaryny çekişdirip gayşardy.” (TDS)

-ArI: “Ýokary çekişdirmek”. (TDS)

çök- (31); -A, -dA:

Anlamı: 1. Su çekmek yada nem çekmek yüzünden aşağı düşmek, oyulmak (yer hakkında). 2. dizinin üstüne oturmak, ayaklarını eğip üstünde oturmak (deve hakkında), 3. Suyun dibine gitmek, batmak. 4. *mec.* Oturmak, yerleşmek. 5. *mec.* Geçim sıkıntısı çekmek, zayıf düşmek yüzünden sakat olmak, sakatlamak.

-A: “Hökümdarym, bu bir tötänlikdir diýip, gara dumanly garran göhert kimin dyzyna çökdi.” (P) ; “Akylyn bolsa suwa çök.” (TNA)

-dA: “Zekatly mal otda ýanmaz, suwda çökmez.” (TNA) ; “Eýýäm eşiden eltisi Bessir onuň gapdalynda çökdi.” (BT)

çöwrül- (2); -A, bilen:

Anlamı: 1. Tersine çevrilmek, iç yüzü dış yüzüne çevrilmek, 2. Ağzı arkasına çevrilmek 3. Döndürülmek, yıkılmak.

-A: “Hemme zat çepbesine çöwrüldi.” (BT)

bilen: “Bir süri emenjek oğlan ýaly öz önünde boyunlaryny burşup duran bu adamlary görende, Şyhymgulynyň başlyk dodaklary göwniýetmezçilik bilen çöwrüldi.” (EG)

dakyn- (22); -I, -dA:

Anlamı: Kendi vücuduna bir şeyi takmak, iliştiirmek, asmak, takınmak.

-I: “Mele kiteliniň gurjak jüwüsünden çykaran pensnesini dakyndy.” (TGT) ; “Pensnesini dakyndy.” (TGT)

-dA: “Goňsuň monjugyny düýnde dakynsan günde dakynma.” (TNA)

darakla- (2); -I, bilen:

Anlamı: Parmaklarını içinden geçirip taramak (saç, sakal vb. hak.).

-I: “Ýykylmajak bolýan ýaly öz selçeň sakgalyndan ýapyşyp ony daraklady.” (HH)

bilen: “Jems Ewanyň eginleriniň üstünde sergin bolup seçelenip dökülen mymyjak saçlaryny inçeden uzyn barmaklary bilen daraklady.” (P)

daýan- (56); -A, -dA:

Anlamı: 1. Birine, bir şeye bel bağlamak, güvenmek, güç almak. 2. Esas edinmek,

dayanmak. **3.** Durmak, duraklamak.

-A: “*Ol elem-tas bolup barşyna şaltaýyň oturan öýüniň agzyna **daýandy.***” (GÝ) ;
“*Suwa söýenme, ýele **daýanma.***” (TNA) ; “*Ýaşuly tirsegine **daýandy.***” (BT)

-dA: “*Müň gapydan duz dadan bir gapyda **daýanmaz.***” (TNA)

deg- (200); **-A, -dAn:**

Anlamı: **1.** Aralık kalmayınca kadar birbirine yaklaşmak, dokunmak, temas etmek. **2.** İstenilen yere düşmek, rast gelmek, isabet etmek. **3.** Çarpmak, sürtünmek. **4.** Değmek, değerinde olmak. **5.** Acı vermek, incitmek. **6. mec.** Şaka yapmak.

-A: “*Agyr ayak başa **deger,** ýenil ayak daşa **deger.***” (TNA) ; “*Akideniňe görä, abady bolsa ýagşy, ýogsam ýol ýöräniňe **degenok.***” (BT) ; “*Gün bar yüz aýa **deger,** aý bar bir güne **degmez.***” (TNA) ; “*Hojasy bar, belki, guluna **degmez.***” (TNA) ; “*Uly gyza sawçy gelse, kiçi gyza **degerler.***” (TNA) ; “*Ýogsa ýaman suwuňa **degeris.***” (Ç)

-dAn: “*Göni maňlaýynyň ortasyndan **degmek.***” (TDS)

diň- (17); **-dA, -dAn:**

Anlamı: **1.** Ağlamayı bırakmak, sesi kesilmek, yatışmak. **2.** Sona ermek, kesilmek, bitmek

-dA: “*Aslan agysynda **diňer.***” (TNA)

-dAn: “*Oglan agysyndan **diňer.***” (TNA)

dişle- (44); **-I, -dAn:**

Anlamı: **1.** Ağız uzatıp dişini geçirmek, yaralamak. **2.** Dişle bölmek, yemek; dişle tutmak.

-I: “*Aşaky dodagyny **dişledi.***” (TGT) ; “*Amansähet elini yzyna çekdi, hyrçyny **dişledi.***” (BT) ; “*Aý, ol aman aňkaw bilen giden bolsa, bu günde-ýertede gelesi ýok-la- diýip-de, alaşa öte geçeymekden ätiýaç edip, dilini **dişledi.***” (Ç) ; “*Hernä ýaşyllyk eden adama gep getiräýmäýin diýen wehim bilen dilini **dişledi.***” (TKT) ; “*Howluksan dilini **dişlärsin.***” (TNA) ; “*Tatýana hyrçyny **dişledi.***” (TGT)

-dAn: “*Çybyn ýolbarsyň burnundan **dişläp** başlaýar.*” (TDS)

dol- (100); **-dAn, bilen:**

Anlamı: **1.** Ağızına, kenarına kadar gelmek, püre-pür dolmak. **2.** Yığılmak, üşüşmek, toplanmak. **3.** Yerine gelmek, gerçekleşmek. **4.** Yayılmak, kaplamak. **5.** Boyu uzamak.

-dAn: “*Balkyldaýan gofn gözleriň orasy **yaşdan doldy.***” (TGT)

bilen: “*Bütün Türkistan general Mallesonyň jansyzlary hem harby agentleri **bilen doldy.***” (TDS)

dostlaş- (9); **-dA, bilen:**

Anlamı: Biriyle dost olmak, dostluk kurmak.

-dA: “Petkoviç onuñ kakasy bilen ýaş ýigitkäler Leningradda dostlaşdylar.” (Ç)

bilen: “Egor Alekseýew **bilen** dostlaşdy.” (TGT)

dön- (147); **-A, -dAn:**

Anlamı: 1. Dönmek; kendi eksenini üzerinde veya bir şeyin dolayında hareket etmek. 2. Geri dönmek, geri çevrilmek. 3. Bir şeyi andıracak duruma girmek, benzemek.

-A: “Arman, soňky wagtlarda toýly ganaty gyrlan guşa döndi.” (Ç) ; “Ofitserler şondan öň çaga görmedige döndüler.” (TKT) ; “Tämi hallan atýan hiňňillige döndi.” (TGT) ; “Ýabany çöl ýaýza derýasynyň kenaryndaky lefortowo tokaýlygyna dönyär.” (TGT) ; “Nebisine uýan ýolundan döner.” (TNA)

döredil- (19); **-dAn, bilen:**

Anlamı: Özgün bir şey meydana getirmek, ortaya çıkarmak.

-dAn: “İlkinji dirijal rus oýlap tapyjylary tarapyndan döredildi.” (TDS)

bilen: “Paýçy çlenkleriniň serişdeleri **bilen döredilyän** köpçülikleýin önümçilik söwda we ş. m. birleşigi.” (TDS)

döw- (35); **-I, bilen:**

Anlamı: 1. Büküp ya da bir yere güçlüce vurup parçalamak, parça parça etmek, kırmak. 2. Ufalamak, parçalara ayırmak, kesmek. 3. Un haline getirmek, öğütmek. 4. Kabuktan temizlemek (tahıl, meyve hak.). 5. Kemiği kırmak. 6. Kullanılamaz hale getirmek, bozmak. 7. *mec.* Sert tenkit etmek, titizlikle eleştirmek.

-I: “Emma eşek duran ýerinde tapyr-tupur ýatyberdi, ol tasdanam üstündäkiniň aýagynt döwüpdü.” (BT)

bilen: “Tokmak **bilen döwmek.**” (TDS)

duş- (34); **-A, bilen:**

Anlamı: 1. Birine rast gelmek, karşılaşmak, denk gelmek. 2. Bir durumla karşılaşmak, rast gelmek. 3. Karşı karşıya gelmek, denk düşmek.

-A: “Bolşun şu bolsa, agaňkydanam beter gazaba **duşarsyn.**” (GÝ)

bilen: “Biri **bilen düşmak.**” (TDS)

duý- (123); **-I, -dA:**

Anlamı: 1. Bükülüp parçalanmak, parça parça olmak, kırılmak. 2. . Basıp ya da makineden geçirilip kabuğundan ayırmak (buğday, arpa, meyve taneleri vb. hak.). 3. Kullanılamaz hale getirilmek, bozulmak. 4. *ağz.* Nazlanmak, cilvelenmek.

-I: “Ýüzüniň gana ýuwlanylany **duýanokdy.**” (GÝ)

-dA: “Aýaklarynyň gaty garly ýere degenini diýe şonda **duýdy.**” (Ç)

eg- (46); -I, -A:

Anlamı: 1. Bir şeyin uçlarını birbirine yakınlaştırıp, başını, yukarı tarafını aşağı bükme, tutmak, eğiltmek. 2. Gövdesi öne eğimli, kambur (insan).

-I: “Är başyny eger, emma dizini **egmez.**” (TNA)

-A: “Salyh arakly çüýşäni Amansähediň bokalyňa **egdi.**” (BT)

gapla- (19); -I, -A:

Anlamı: 1. Kaba koymak, yerleştirmek. 2. Kumaş parçasının içine yün, pamuk koyup yorgan yapmak. 3. *mec.* Kapatılmak, örtülmek.

-I: “Häzirem uzak kerwen ýoluny ýana saýan gaýgyly saz otagyň içini **gaplady.**” (Ç)

-A: “İkimiz inanmajak-da, iliň arasyndaky nana gedäý ykmandalar şol gürrünleri altyna **gaplaýarlar.**” (GÝ)

gaňyr- (2); -dAn, bilen:

Anlamı: Bir yan yüzüne eğmek, diğer tarafa eğiltmek; tersine eğmek, tersine çevirmek.

-dAn: “Biz tebigatyň rehimdarlyklaryna ýaraşyp durup bilmeris, olary tebigatdan **gaňryp** almak biziň borjumyzdyr.” (TDS)

bilen: “Son ullakan gurply ýogyn demir **bilen gaňryp** açdylar.” (TDS)

garyş- (15); -A, bilen:

Anlamı: 1. Birbirinin içine karılmak, karışmak. 2. Bir işe karışmak.

-A: “Elin hamurda bolsa, erkek işine **garyşma.**” (TNA)

bilen: “Tot-tozan, howur sessiz agy **bilen garyşdy.**” (Ç)

getiril- (39); -A, -dAn:

Anlamı: 1. Bir yerden ikinci bir yere alıp gelmek, getirmek. 2. Bol ürün veren, verimli olan.

-A: “Soňra olaryň iými azaldylyp-azaldylyp, gije-gündizde bir gysyma **getirildi.**” (HH)

-dAn: “Gurluşygyň maternallary täze hökümet tarapyndan **getirilýärdi.**” (GÝ)

geý- (87); -I, bilen:

Anlamı: 1. Elbiseyi vb.ni giymek, giyinmek. 2. Örtülmek, örtünmek.

-I: “Nätanyş syrmary gara sumkasyny goltugyna gysyp, telpegini çykardy, bagjygyny çözüp, ony **geýdi.**” (TDS)

bilen: “Ädik **bilen geýmek** için ýörete biçüwde tikilen balak.” (TDS)

geýindir- (2); -I, bilen:

Anlamı: Kendi üzerine giymek; Giysiyi belli bir yerden almak veya belli bir yerde diktirmek; Ağır bir söze veya davranışa, sesini çıkarmadan içerlemek.

-I: “Jüýkburnuň gizläp, aşaklykdan maň a geçirýän import geým-gejiminden tizara bütin kursumyzy **geýindirdim.**” (BT)

bilen: “Sowet halkyny altyn şöhleli matalar **bilen geýindirmek** seniň zähmetiňe seniň iberen pagtaňa bagly.” (TDS)

gon- (18); -A, bilen:

Anlamı: Yerde oturmak, havadan yere düşmek. **2.** Dinlenmek için arkasındaki yükünü indirmek, yükünü indirip oturmak. **3.** Göçmek; yerleşmek amacıyla mahalle, köy, şehir veya ülke değiştirmek. **4.** Aşık kemiğinin üst yada karşı tarafa oturması (aşık oyununda).

-A: “Onuň garşysyndaky moş oturgyça **gondy.**” (Ç)

bilen: “Gaz ganaty bilen uçup guýrugy **bilen gonar.**” (TNA)

gop- (54); -dAn, bilen:

Anlamı: **1.** Yüzü dökülüp ayrılmak, kaybolmak, soyulmak. **2.** Kırılıp bölünmek, kırılmak. **3.** Sökülüp çıkarılmak, sökülme. **4. mec.** Yerinden kalkmak.

-dAn: “Durdymät brigadir hem onuň bilen ugurdaş perdeden **gopdy.**” (P) ; “Nabat ýerinden **gopdy.**” (TDS) ; “Tagta gaply petlesinden **gopup,** çym pyrak boldy.” (TDS)

bilen: “Başda örän mylaýym, maýyllyk **bilen gopan** gyş barha sowap.” (TDS)

goş- (113); -I, -A:

Anlamı: **1.** Öncekinin üstüne koymak, üstünü arttırmak, üstünü getirmek. **2.** Karmak, karıştırmak, katmak. **3.** Çok olan bir şeyin arasına katmak, karmak. **4.** Hayvana, arabaya, sabana vb. ye bağlamak, düven dövmek için atları ya da eşekleri birbirinin yanını bağlamak.

-I: “Arabaçy keselliniň haýkylygynyň arasyna “hä-çüw” diýip, sesini **goşdy.**” (TDS)

-A: “Güzeranymy görüp bilmesem, başlykdan haýyş edip, bu gyzy-da güýjüniň ýeten bir ýumşuna **goşaryn.**” (GÝ) ; “Atlaryň içinden iki-ýeke özümize meňzeşini saýlap tapyp, aramyza **goşmaly.**” (HH)

gowşa- (28); -I, -A:

Anlamı: **1.** Sağlamlığı azalmak, sertliğini kaybetmek. **2. mec.** Durulmak, azalmak, kesilmek, ısınmak. **3.** Temposu azalmak, yavaşlamak.

-A: “Aýdylany edeniňiz hossaryňyza **gowşarsynyz.**” (GÝ)

-dAn: “Olarıň daşlarınıň saklavları öňküsinden **gowşamayardi.**” (TDS)

göç- (147); -dA, -dAn:

Anlamı: **1.** Yaşanılan yeri değiştirmek, bir yerden ikinci bir yere gidip yaşamak. **2.** Satranç, dama vb. oyunlarda taşı bir yerden başka bir yere hareket ettirmek, hamle yapmak. **3.** Patlamak, ateş almak, atmak (ok, tüfek hakkında).

-dA: “Şenbede biçme, annada **göçme.**” (TNA)

-dAn: “Syçanyň guýrugyndan tutup önünden çyksaň bolanydy, şaltaýyň huşy başyndan göçýärdi.” (GÝ)

gömül- (10); -dAn, bilen:

Anlamı: Kum, köz vb. ile kapanmak, örtülmek.

-dAn: “Berdi ahmalyn oky şaltaýyň synasynyň üç ýerinden gömüldi.” (GÝ)

bilen: “Çukurjagazlaryň her haýsyna bir çigittaşlanyp, soňra el bilen gömülyär.” (TDS)

guý- (29); -A, -dAn:

Anlamı: 1. Bir kaptan başka bir kaba dökmek, aktarmak. 2. Metal eriyiğinden ya da balçıktan bir şey yapmak.

-A: Hudaý gursagyma guýdy (MTH, 5) ; “Onuň şol pursatda öldürjegini ýaňky aýal girse-çyksa gulparçanyň gulagyna guýýardy.” (GÝ)

-dAn: “Başlanýan ýerinden guýýan ýerine çenli tebigy suratda hemişe akyp duran, ep-esli möçberdäki suw.” (TDS)

güldür- (23); -I, -dAn:

Anlamı: Birini gülmeye mecbur etmek, güldürmek.

-I: “Aksoltan altybar seredip gözünü güldürdi.” (GÝ) ; “Gorkak ýigid-ä bolmaly däl özüň diýip, mamajan “Harby geýimli ýaş ýigit mawy gözlerini güldürdi.” (HH) ; “Mesawy gürrüňden soň, Maýýydyň begi murtuny sypalap gözünü güldürdi.” (GÝ)

-dAn: “Öz üstünden güldürmek.” (TDS)

gülüş- (17); -A, -dAn:

Anlamı: Birlikte gülmek, çoğalyp gülmek.

-A: “Bary-ýogy baş-alty sany geçisi bolsa da, olary tükellände, çopan gyzyň hep sapar ýalnyşýandygyna gülüşdiler.” (TGT) ; “Oglanlar onuň hereketlerine gülüşýärdiler.” (Ç) ;

-dAn: “Şun-a aldyň -aý! – diýşip, oglanlar ýerli-yerden gülüşdiler.” (BT)

gürleş- (24); -dA, bilen:

Anlamı: Fikir alışverişi amacıyla konuşmak, sohbet etmek, söyleşmek.

-dA: “Lenin meniň bilen misli könedan tanyş dosty hökmünde gürleşdi.”

bilen: “Men ýap- ýanyja göni drawod arkaly komissar batminowyň özi bilen gürleşdim.” (P) ; “Men, oň bilen gürleşjek.” (MTH)

gymylda- (32); -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Kimildamak, yavaşça hareket etmek, dört bir yana hareket etmek. 2. mec. Yürümek, gitmek, yola düşmek.

-dAn: “Daňdandan bäre işledilýän, yssyda gurpdan, takatdan düşen öküzlär çalajadan gymyldaýardylar.” (TDS) ; “Komandiriň ýerinden gymyldamaga taby galmandy.” (TDS)

bilen: “Ýelin we ş. m. täsiri **bilen gymyldamak.**” (TDS) ; “Parawoz gygyrandan soň wagonlaryň tigirleri emay **bilen gymyldap** başlady.” (TDS)

gyrk- (2); -dAn, bilen:

Anlamı: Hayvanın yününü kirkılık ile almak.

-dAn: “Beýtseñiz, meň siziň normaňyzdan **gyrkaryn.**” (GÝ)

bilen: “Gaýçy **bilen gyrkyp** timarlamak.” (TDS)

gyzar- (43); -dA, -ÇA:

Anlamı: 1. Kırmızı renge dönüşmek, kırmızılaşmak, kızarmak. 2. Yüksek sıcaklıktan dolayı kor gibi kırmızı olmak, kıpkırmızı olmak (demir vb. hak.). 3. *mec.* Sinirlenmek, kızmak.

-dA: “Demir otda **gızaryar.**” (TDS)

-ÇA: “Salgym ona ýakyn ýakynlaşdygyça **gızaryar.**” (TKT)

kakyl- (5); -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Üstünden vurulmak, vurarak girdirilmek, çakılmak. 2. Tak tak vurulmak (kapı hak.). 3. Vurulup tozu alınmak, silkelenmek. 4. Silkelenip yere düşürülmek. 5. Yakalanmak

-dAn: “Ol özüne timar berip, gapynyň burunç tutawajyna el ýetirende, gapy daşyndan **kakylady.**” (TKT)

bilen: “Aradan köp salym geçmännkä-de, küpäniň gapysy ýowaşlyk **bilen kakylady.**” (TKT)

kesil- (68); -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Bölünüp ayrılmak, bölünmek, kopmak. 2. Sesini çıkarmamak, sükunet bulmak, yatışmak. 3. Akması durmak, kesilmek. 4. *mec.* Bozulmak, çürümek. 5. *mec.* Devam edilmesini engellemek, vazgeçilmek, iptal edilmek.

-dAn: “Ýanyma girip-çykýan erkekleriň biri nägilelik bildiräýse, ertesi men adatky naharymdan **kesildim.**” (TGT)

bilen: “Ýiti zat **bilen kesilmek.**”

ogşa- (14); -I, -dAn:

Anlamı: Öpmek.

-I: “Aýnadaky şekilini **ogşady.**” (TGT) ; “Edaly reweransdan son ikisinin-de elini **ogşady.**” (TGT) ; “Hem aglaýardy hem ony **ogşayardy.**” (TGT) ; “Öten ýyl iki dyzyna çöküp, köwşümi **ogşady.**” (TGT)

-dAn: “Artykgül eýdam-janyndan suw syrykýan bábegi öýdeçeriniň elinden alyp, ak prostyna dolady, bagryna basdy, ol ýüzünden **ogşady**” (TGT) ; “Salamguly sesini çykarman, balasny bagryna basdy, ýanaklaryndan **ogşady**.” (Ç)

ogurla- (5); -I, -dA:

Anlamı: Hırsızlık yapmak, gizlice almak.

-I: “İl arasynda ýakasyny tanadan ýusuf ogly ýanyna sary çemçe bilen hoja kiçeni alyp, ilin ýarar ýaly zatlaryny **ogurlaýardylar**.” (GÝ) ; “Öde etri bolsa, şol wagt baran öýleriniň towuklaryny **ogurlaýardy**.” (GÝ)

-dA: “Kagyzlarymy otlynyň üstünde **ogurlapdyrlar**.” (GY)

oňar- (31); -nI, bilen:

Anlamı: 1. Onarmak. 2. Bir işin üstesinden gelmek. 3. kon.d. Tam yerinde konuşmak.

-I: “Sözlemäni **oňarýarlar**.” (P)

bilen: “Del ýerde töbir galdyrany **bilen oňardy**.” (Ç)

otlan- (3); -I, -dAn:

Anlamı: 1. Ateş verilmek, ateşte yanmak.. 2.Harekete geçirilmek, yürütülmek.

-I: “Telliya çemini tapyp çilimini **otlandy**.” (P)

-dAn: “İçinden **otlanýan** dwigatel.” (TDS)

oturt- (22); -dA, -dAn:

Anlamı: 1. Oturtmak. 2.Bitkiyi bir yerden getirip başka bir yere dikmek. 3. Süreklilik bildiren yardımcı fiil.

-dA: “Gel, otur, bir kâse çay iç!” bahanasy bilen elinden tutup, Zylyhany oturgyçda **oturtdy** (MTH) “Pankin ol mazary gujaklap ýatan Morozowy Meýlis bilen göterip, heset getirilen eke at goşulan arabalaryň biriniň üstünde **oturtdylar**.”(P) ; “Yrany öz gapdalynda **oturtdy**.” (GÝ)

-dAn: “Nahallar **oturtdyk** basym-basymdan.” (TDS)

öl- (150); -dA, -dAn:

Anlamı: 1. Ölmek.. 2. Kaybolup gitmek. 3. mec.. Sararip solmak

-dA: “Är öýde doglar, söweşde **öler**.” (TNA) ; “Borç bilen alynan eşek suw ýolunda **öler**.” (TNA) ; “Her niçigem bolsa, enem-atamy görüp, öz ilimde **ölsedim**.” (GÝ) ; Nesýe alnan eşek suwun ýulunda **öler**.” (TNA)

-dAn: “Akmak ahyr gaýgydan **öler**.” (TNA) ; “Gylyç göteren gylyçdan **öler**.” (TNA) “Ot oýnan oda ýanar, gylyç oýnan şondan **öler**.” (TNA) ; “Oýlaman sözlän uýatdan **öler**.”(TNA) ; “Töhmetçi töhmetden **öler**.” (TNA)

ölçe- (90); -I, bilen:

Anlamı: 1. Ağırlığını ve uzunluğunu ölçmek, bilmek. 2. *mec.* Bir şey hakkında düşünmek, tartıp biçmek

-I: “Hyýazmämmet erginiň udel agramyny ölçäpdi.” (TDS)

bilen: “Her kim öz garşy bilen ölçür.” (TNA)

öwren- (90); -I, -dAn:

Anlamı: 1. Bilgiyi benimsemek, öğrenmek. 2. Bir şeyi ilmî açıdan araştırıp bilmek. 3. Alışmak, alışkanlık haline getirmek.

-I: “Hocalık durmuşınıň bir pudagyny öwrenýän ylmy sapak.” (TDS)

-dAn: “Edebi bideplerden öwren.” (TNA) “Güjük üýrmäni eýesinden öwerener.” (TNA); “Saklygy sokurdan öwren.” (TNA); “Serdar ýaly adamdan öwrenmeli.” (Ç)

öwreniş- (29); -A, bilen:

Anlamı: 1. Alışmak. 2. Yakınlaşmak, bir işe ısınmaya başlamak. 3. Uygunlaşmak, uyum sağlamaya başlamak.

-A: “Ýöne ol hemmesine öwrenişdi.” (GÝ)

bilen: “Esgerler bu zatlar bilen öwrenişdiler.” (GÝ)

öýlen- (22); -A, -dAn:

Anlamı: Evlenmek, gelin olmak, ailesini kurmak.

-A: “Bah, mamajan, onsoňam ol ýaly komandyrmyş, eýýäm birisine öýlenendir.” (GÝ); “Bäherdende-de demryýolçy injeneriň gyzyna öýlenipdir.” (TGT); “İldeş hiç haçan owadan gyza öýlenmez.” (Ç)

-dAn: “Hokman moskobadan öýlenmelimişinmi?” (Ç)

payla- (17); -I, -A:

Anlamı: 1. Bölüp vermek. 2. Topluma dağıtmak, paylaşmak.

-I: “Halnazar baýyň mallaryny paylap beräýermikäler.” (TDS)

-A: “Baýlaryň ata-baba öz mülkleri hasap edip, eýeläp gelyän üzimli haýatlaryny garyplara paylap verdi.” (TDS)

paylaş- (25); -I, -dAn:

Anlamı: 1. Paylaşmak. 2. *mec.* Aynı fikirde, duyguda olmak

-I: “Her edip, hesip edip, ol öz halkynyň çekýän ejirini eňletmäge el tapmaly, onuň derdini paylaşmaly.” (TGT)

-dAn: “Ýadaman kân ekgin sen gök ekini, ýer-suwdan paylaşyp aldyň hakyňy.” (TDS)

penjele- (2); -I, -dAn:

Anlamı: 1. Eli ile tutmak. 2. Eli ile vurmak, yapıştırmak.

-I: “Zira sol aýagynyň dyzçanagyny **penjeledi.**” (GÝ) ; “Ol biri eşideýmesin diýip, eňegini **penjeledi.**” (GÝ)

-dAn: “Hany seni arabadan togalap göreýin- diýip, şanyýaz porhanyň goltugunyň teýinden **penjeledi.**” (GÝ)

saklan- (15); -dA, -dAn:

Anlamı: 1. Kendine çekilmek, özüne dönmek. 2. Elini ayağını çekmek. 3. Beslenilmek, eklenilmek. 4. Zengin olmak. 5. Kararlı olmak. 6. Özünü koruya bilmek. 7. Önünde dura bilmek, dayanmak. 8. Yerine getirilmek. 9. Saklanıp kalmak, gizlenmeye koyulmak. 10. Saklama, bakma.

-dA: “Ahyrda-da onuň nazary gaýduwsyz myratly taýda **saklandy.**” (P) ; “Esgerler ösgün gara agajyň ýanynda **saklandylar.**” (GÝ) ; “Jaňly paýtun stantsiýa gelip, <<staçka komitetiniň>> ştawynyň gabat garşysynda **saklandy.**” (P) ; “Jemsin pikiri ahyry iki adamda **saklandy.**” (P) “Sowet komyssarlary hut şunuň ýaly yssy günlerde aşgabat stantsiýasynyň gabat gaýrasyndaky galyň duwardan salnan jaýda **saklanýardy.**” (P) ; “Olar ýola çykanlarynda bir kireýkeş jaňly paýtun gelip olaryň deňinde **saklandy.**” (P)

-dAn: “Altybaýa gözleri düşenden soň ýürekleri birneme jaýyna gelen nökerler ýaraga ýapşybermekden ýa-da keжебeni taşlap gaçmaktan **saklandylar.**” (GÝ) ; “Aksoltandan-da umudyny uzup baryandygy ýadyna düşen altybaý möňňürmän zordan **saklandy.**” (GÝ)

salamlaş- (17); -dA, bilen:

Anlamı: Birisiyle selamlaşmak.

-dA: “Ol bizi gören ýerinde **salamlaşmagyň** deregine başyny atyp geçiberýär.” (TDS)

bilen: “Amansähet onuň ýoldaşy **bilen salamlaşdy.**” (BT) ; “Onun **bilen salamlaşdy.**” (P)

salla- (6); -I, -dAn:

Anlamı: İndirmek, sallamak, bırakmak.

-I: “-Atam, biziň barja pulumyz şu. Başga ýok – oglanlar ýüzlerini **salladylar.**” (BT)

-dAn: “Ahyry aýaklaryny krowatdan **sallady.**” (TGT)

satyl- (8); -dA, -dAn:

Anlamı: 1. Satıp harcamak, satıp savmak. 2. *mec.* Döneklik edip bir başka birinin tarafına geçmek, hainlik etmek

-dA: “Akyl bazarda **satylmaz.**” (TNA)

-dAn: “Bazardan **satylman** gaýdan öküçäniň ýüzi ýaly- ýüzi ýaly, gaharly.” (TDS)

silke- (19); -I, -dAn:

Anlamı: 1. Silkelemek, silmek. 2. Dürtmek

-I: “Mämmet dor alaşany gamçylap jylawyny **silkdi.**” (GÝ) ; “Öküz janawaryň iki aýagyny daňdy-da garnyna byçak urup, içegesini **silkdi.**” (GÝ)

-dAn: “Enesi çaganyň golundan **silkdi.**” (TDS)

sokul- (5); **-A, -dAn:**

Anlamı: 1. Sokulmak, itilmek, yerleştirilmek. 2. Batırılmak 3. *kon. d.* Ayakkabı yada giysi giyivermek. 4. Bir yere girip bükülmek. 5. Arasına girmek.

-A: “Sedasyz gelip, gowurdyly mahalläniň arasyna **sokuldy.**” (Ç)

-dAn: “Howly gapylarynyň içinden **sokulyp ýapylyan ýapy.**” (TDS)

süpür- (60); **-I, bilen:**

Anlamı: 1. Süpürmek. 2. Silmek, temizlemek. 3. *mec.* Aradan çıkarıp koymak.

-I: “Şaltaý agzynyň sülekenini **süpürdi.**” (GÝ)

bilen: “Gyzynyň maňlaýynda bolan monjuk ýaly der damjasyny akja ýaglyk **bilen süpürdi.**” (TGT) ; “Maňlaýynda ýaldyran der damjalaryny ak prostynynyň çeti **bilen süpürdi.**” (TGT) ; “Tatýana ädigine elmeşýän goňur palçygy näli-şindi çöp **bilen süpürýär.**” (TGT)

sürül- (10); **-A, bilen:**

Anlamı: 1. At, deve ile aracın harekete geçirilmesi. 2. Bir atı, deveyi vb. harekete geçirmek. 3. İtip yerine geçirmek, yerine getirmek. 4. Ekmek için arazinin sürülmesi, aktarılması. 5. Sürtülmek.

-A: “Onça mal nireden alnypdyr, jenap näme üçin eýrana **sürülyär.**” (P)

bilen: “Kürek **bilen sürülyän ýa–da motorly kiçiräk gämi.**” (TDS)

süýre- (19); **-I, -dAn:**

Anlamı: 1. Sürümek. 2. *mec.* Bir iş için çok uğraşmak. 3. *mec.* Yardımcı olmak, yardım etmek.

-I: “Ondan aň ryk kim özlerine gerek bolsa, şony **süýreyärler.**” (MTH)

-dAn: “Birini ýa–da bir zady zordan **süýrüp äkitmek.**” (TDS)

süz- (8); **-I, -dAn:**

Anlamı: 1. Süzmek. 2. Yavaşça çekip içmek.

-I: “Zina arzuwçyl gözlerini **süzdi.**” (GÝ)

-dAn: “Kem–kemden **süzüp geçirmek.**” (TDS)

süzül- (2); **-dAn, bilen:**

Anlamı: 1. Süzgeçten geçirilmek. 2. Çekip uzatılmak. 3. Gözlerin süzülmesi, süzgün bakışı. 4. Çay vb. lerinin keyifle içilmesi. 5. İhtiyatlı bir şekilde yavaş yavaş gitmek.

-dAn: “Kem–kemden **süzülip geçmek.**” (TDS)

bilen: “Onuň darajyk gözleri ýeserlik **bilen süzüldi.**” (BT)

tassykla- (100); **-I, bilen:**

Anlamı: 1. Onaylamak, tasdiklemek. 2. Doğrulamak.

-I: “Aman poşçy onuň sözünden hiçbir many aň man: —Hawa, hawa ! — diýip, onuň sözünü **tassyklady.**” (TDS)

bilen: “Dokladçynyň janygyp aýdan sözlerini Gözel eje bütün göwresini herekete getirmek **bilen tassyklady.**” (TDS)

täzele- (13); **-nI, -dAn:**

Anlamı: 1. Eskinin yerine yeniyi koymak, eskiyi yeni ile değiştirmek. 2. Yenilemek, temizlemek.

-I: “Çaň siňen garaganyň hoşboý ysy howany **täzeledi.**” (TGT)

-dAn: “Ak bedenli, serwi kamatly grafynyýadan içerik ýaýran atyp bysy howany **birden täzeledi.**” (TGT)

tutul- (42); **-I, bilen:**

Anlamı: 1. El ile yapıştırılmak, saklanmak, ellenmek. 2. Ele geçirilmek, ad yada ganimet hükmünde alınmak. 3. Çevrilmek, kiralananmak. 4. Tutsak edilmek, özgürlüğü elinden alınmak, basılmak. 5. İnşa etmek, kurmak. 6. Asılmak, gerilmek, örtülmek. 7. Kıyafetlerin yada başka şeylerin üstüne, kenarına dantel, şerit vb. şeyler dikilmek. 8. Bir şeyin üstü açılmak, sırrı bilinmek. 9. Sulanılmak, su verilmek. 10. Yönelmek, nişan atmak, doğru gitmek.

-I: “Garip ölse ady **tutulmaz.**” (TNA)

bilen: “El **bilen tutulýan ýeri.**” (TDS)

tüken- (4); **-I, bilen:**

Anlamı: 1. Sarf olmak, harcanmak, tüketilmek. 2. Bitirmek, tamamlanmak (İş vb şeyler hakkında)

-I: “Yaşı **tükenen** gözlerini delmirdip, yüreği **bilen** aglady.” (TDS) ; “Ol **tüyküligi tükenen** ağızını pakgıldatdy.” (TDS)

bilen: “Söz bir hazinadyr, beren **bilen tükenmez.**” (TNA)

ula- (1); **-I, -A:**

Anlamı: 1. Ucunu toplayıp uzatmak, ucunu birbirine tutturmak, birbirine birleştirmek, yapıştırmak. 2. Bir sohbetin arkasına başka bir sohbet konusu eklemek, düşünceleri birbirine bağlamak.

-I: “Bir näçe guýynyň turbasyny **ulap** goyberseň, biziň obamyza baryp yetcek.”

-A: “Bolduň meň başyňa **ulama.**” (BT)

utan- (25); -dAn, bilen:

Anlamı: Bir şey yüzünden utanmak, yüzünü kızartmak, çekinmek

-dAn: “Ýüz ýüzden utanar.” (TNA)

bilen: “Bahyly sahylygyn bilen utandyr.” (TNA)

uzaklaşdyr- (2); -I, -dAn:

Anlamı: 1. Arayı uzaklaştırmak, arayı açmak, uzak etmek. 2. Çok zaman sürmek, vakti uzaklaştırmak, mesafeyi uzatmak.

-I: “Hol günki maslahatymyzy uzaklaşdyrmaly.” (GÝ)

-dAn: “Ol tukatlygy özünden uzaklaşdyrmak için eline kitap alyp, krowatyň üstüne geçip gýşardy.” (TDS)

ýak- (61); -I, -dA:

Anlamı: 1. Ateşe vermek, yakmak. 2. Işık vermek, ışıklandırmak. 3. Bir şeyin yakması, acısı güçlü tesir etmek. 4. Çok sevmek, çok beğenmek. 5. *mec.* Çok incitmek, ahuzar çektirmek, incitmek.

-I: “Mülli Tahyr ylymlaryň doktory, professor boldy, il-günüň guwanjyna öwrüldi, emma niýetikaza edaralar her öwürümde onuň öň ündençykyp, aşyna awy gatyp gezdiler, zehinini ýakdylar.” (MTH) ; “Ol çyrasyny ýakdy.” (TGT)

-dA: “Towuklaryň perlerini bolsa ojakda ýakýardy.” (GÝ)

ýakynlaş- (3); -A, bilen:

Anlamı: Birinin yada bir şeyin yanına gitmek, birine yada bir şeye yakın gelmek, yakınlaşmak.

-A: “Eýsem-de bolsa, ona ýakynlaşdy.” (TGT)

-bilen: “Ýaşly Maýakowskiý rewolýusion meýillistudentler bilen ýakynlaşýar.” (TDS)

ýalbar- (56); -A, -ÇA:

Anlamı: Bir şey hakkında istek edip, birine yüz çevirmek, birinden bir şey sorup dilekte bulunmak.

-A: “Öz elime gel, öyli-işkili bol, öylendireýin diýip, gabat gelse gözlerini balkyldatyp ogluna ýalbarýardy.” (GÝ) “Suratlaryny göreýjekdim-dä! diýip, Tanýa oňa ýalbardy.” (P) ; “Ýa baryp, dogtora ýalbarjakmy?” (EG)

-ÇA: “Şo gije men daň atynça ýalbardym.” (TKT)

ýan- (61); -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Ateş alıp tutuşmak, yanmak. 2. Işık vermek, ışıklanmak. 3. Ateş yada başka bir kızgın şeyin tesiriyle pişip kabarmak. 4. Güneş ışınlarının etkisiyle kararmak. 5. *mec.* Sıkıntı çekmek, azap, cefa, gam-keder çekmek.

-dAn: “Bu wagt otlunyň ýola ugramagy üçin garşydaky gök çyralaryň hemmesi **birden ýandy.**” (P)

bilen: “Onuň ädil çat maňlaýynda iki sany göz ýigrenç hem gazap **bilen ýanýardy.**” (GÝ) ;

ýara- (87); -A, -dA:

Anlamı: 1. Zevk vermek, hoşluk vermek, yararlı olmak, sevmek. 2. Belli bir talebe layık olmak, bir isteği karşılamak. 3. İyi görmek, sevmek, istemek. 4. Gücü, kuvveti olmak

-A: “Anton bilen özüniň üç ginje- gündizläp harazdan çykmadyklaryny **yada-da salman, kömekçi berlen hakberdini taryplamagy batmana ýarady.**” (Ç) ; “Ýdilýän köpek awa **ýaramaz.**” (TNA)

-dA: “Baş gitse ayak derde **ýaramaz.**” (TNA)

ýaşa- (426); -dA, bilen:

Anlamı: 1. Ömür sürmek. 2. Hayat görmek, gün geçirmek. 3. Oturmak, olmak.

-dA: Garyp öýüň bezegi- ak bābegin agtygyň arzuwynda **ýaşaýar.**” (P); “Gazak ýeri diýip atlandyrylýan obasynda **ýaşaýardy.**” (GÝ) ; “Hally bilen māmmet üçojagyň gunorta tarafynda köneje çatmada **ýaşaýardylar.**” (GÝ) ; “İndi bolsa ol pynhan, ýöne örān süýji duýgularyň ummanynda **ýaşaýar.**” (P) ; “Molla mādemin diýilýän adam gürlen diýilýän obada **ýaşaýardy.**” (GÝ) ; “Ol ýarym ýyla golaý rus lagerinde **ýaşaýar**” (TGT)

bilen: “Diňe düýşe dönen geçmişim **bilen ýaşaýardym.**” (Ç) ; “Olar entek teoriýa **bilen ýaşaýarlar.**” (TKT) ; “Tutuş il-gün umytda, gören eşidenleriň gurrunlerini täsiri **bilen ýaşaýardy.**” (GÝ) ; “Garaýylgynlaryň bir topary ongulaç ýabyň boýunda **ýaşaýardylar.**” (GÝ)

ýat- (226); -A, -dA:

Anlamı: 1. Bir yerde yada bir şeyin üstünde uzanıp yatmak, uzanmak. 2. Uykulamak, pineklemek. 3. Bir yerde olmak, uzun süre bulunmak. 4. Durmak, dinmek. 5. Solmak, kurumak (kavun karpuz gibi bitkilerindalları hakkında.). 6. Hastalanmak.

-A: “Mallaryň gicesine **ýatýan, saklanýan ýeri.**” (TDS)

-dA: “Ajaly ýiten ýylan çukurda **ýatar.**” (TNA) ; “Adam gany **ýerde ýatmaz.**” (TNA) “Gaty toýnak garynda **ýatmaz.**” (TNA) ; “İki aýy bir gowakda **ýatmaz.**” (TNA) ; “Myhman bolan yerlerinde, ilki bilen özüne salnan düşekde **ýatýardy.**” (GÝ) ; “Nāhak gan **ýerde ýatmaz.**” (TNA)

ýatyr- (112); -I, bilen:

Anlamı: 1. Boylu boyunca uzatmak, yatırmak. 2. Uykulatmak. 3. Biçmek, yığmak. 4. İçine alıp koymak, içine basmak (ürün tuzlandığında vb.). 5. Durdurmak, bekletmek.

-I: "Aý,Türkmençilik" diýip, biziň bagtymyzy ýatyryýarlar. (EG)

bilen: "Ýaralyny emay bilen ýatyrdy." (GÝ)

ýaz- (337); -I, -dAn:

Anlamı: 1. Bir şeyi yerinden serbest bırakmak, çözülmek. 2. Yerinden çıkmak, kırılmak. 3. Başka tarafa çevrilmek. 4. Bağı açmak, ipi çözmek.

-I: "Mähirli dosty gysjyk namasynda muhammetgulynynň mekdepde amala aşyryan gäzeliklerine ýürekden begenyändigini, umuman, milli magarif meseleleri bofonça olaryň üýşüp, pikir alyşmalydyklaryny ýazypdyr." (TGT)

-dAn: "Ýagşy garrasa-da, ýorgasyndan ýazmaz." (TNA)

ýetiş- (121); -A, -dA:

Anlamı: 1. Görülen dersleri yeterince öğrenmek, derece kazanmak, isteğe uygun olarak öğrenmek (eğitim hak.). 2. Vaktinde ulaşmak, gece olmadan gitmek. 3. Tam vaktinde hazır olmak, vaktinde hazırlanmak.

-A: "Ýok, şindi görkezmäge ýetişemok." (TGT)

-dA: "Jandarm upravlennesine barmaga Tatýana gunuň ikinji ýarymynda, iş wagtynyň gutararyna iki sagat çemesi galanda ýetişdi." (TGT)

1.2.2.1.1. İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

İki istem alan fiillerden bazılarının istem almadan da cümle oluşturabildiği görülmektedir. İki istem aldığı halde istemsiz olarak da kullanılan fiillerin anlamlarını yukarıda verdiğimiz için bu fiillerin sadece istemsiz kullanıldığı örnekleri vermeyi uygun bulduk. Bu fiiller şunlardır:

açdyr- (1):

"Deşik açdyrmak." (TDS)

aýryl- (67):

"Obamyzyň 90 ýaşly garrysy bardy welin, görgüli öten agşam aýrylypdyr." (TDS)

bejeril- (5):

"Merezeli keseli düýpli bejerilyär."

bulan- (13):

"Tereň suwlar bulanmaz." (TNA)

güldür- (23):

"Özüňki öldürmez, ýat güldürmez." (TNA)

kakyl- (5):

"Kapy ýene kakylly." (Ç)

1.2.2.2. Tek Cümlede Aynı Fiile Bağlı İki İstemlilik

Tek cümlede aynı fiile bağlı, iki istemli yapılarda bir fiil; ya tek başına cümlede iki istem almaktadır ya da aynı fiilin tek istemli olarak ayrı bir cümlede kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda önce tek cümlede aynı fiile bağlı iki istemliler verilmiş, daha sonra aynı fiillerin tek istemle ayrı cümlede kullanımına yer verilmiştir.

aldyr- (44); -I, bilen:

Anlamı: 1. Almak işini yaptırmak. 2. Hırsızlık yaptırmak. 3. Yitirmek, elden kaçırmak. 4. Emmeyi öğretmek, emdirmek (oğlak, kuzu, dana vb. hakkında).

-I, bilen: “*İçiniñ etini gyrgyç bilen aldyrmak.*” (TDS)

bilen, -I: “*Sadalygy, hiç zada ikilik etmeyänligi bilen derrew özüni aldyrdy.*” (GÝ) ; “*Yaşly mugallymlara-da özüni aldyrdy.*” (TGT)

bilen: “*Biriniñ zadyny gizlinlik bilen aldyrmak.*” (TDS)

aňlat- (184); -I, bilen:

Anlamı: 1. Anlatmak, ifade etmek. 2. Anlam vermek. 3. Hissettirmek, bildirmek.

-I, bilen: “*Köplenç wagtlarda bir düşünjäniñ özüni dürli sözler bilen aňlatmak bolar.*” (TDS)

-I: “*Hojaw Artykowa seredip, bir zat diýjegini aňladdy.*” (TDS) ; “*Bäs yaşlar çemeli görmegeý aýal, edýän hereketleri bilen özüniñ şu çagalaryñ enesidigini aňladyardy.*” (TDS) ; “*Pökgeniñ ýüzüniñ we şähdiniñ açyklygy onuñ ynjalyksyzlygynyñ kemelendigini aňladyardy.*” (TDS)

as- (26); -I, -dAn:

Anlamı: 1. Bir şeyden sallayıp bırakmak, bir şeye asmak, takmak, koymak. 2. Dar ağacında asarak ölüm cezası vermek.

-I, -dAn: “*Ýazgyny her sapa ýañadan asdy.*” (TGT) ; “*Eger sen gylyç-sagdagyny boýnuñdan asyp özüñ gelen bolsañ onda menden merhemet görerdiñ.*” (TDS)

-I: “*Telefony asdy.*” (TDS)

-dAn: “*Çilimini yzly-yzyna çekip, ýere bir-iki ýola tüýkürdi-de, tüpeñini alyp, boýnundan asdy.*” (TDS) ; “*Egnindäki ak haladyny çykaryp, tamyñ diwaryndan asdy.*” (TDS) ; “*Keýmiri paltosyny çykaryp, tamyñ burçundaky asawaçdan asdy.*” (TDS) ; “*Goýny ýüzüp, göterip çatydan asdylar.*” (TDS)

aşyr- (45); -dAn:

Anlamı: 1. Öte geçmek 2. Belli bir yerden, normdan çıkmak; arttırmak, yükseltmek.

-I, -dAn: “*Jamal çeynegini ýarpydan aşyrandan soñ, ýygyrt atan mañlaýynda çyg görüñdi.*” (TDS)

-dAn: “Obamyzyň çañňalagyny çaşyryp, gumdan aşyrdymyka öýdýän. (TDS) ;
“Başyndan aşyryp urýar kätmeni, zähmet ýaýlasynnda bekän bedeni.” (TDS)

awla- (23); -I, bilen:

Anlamı: 1. Avlamak; bir avı diri veya ölü olarak ele geçirmek. 2. Birini ya da bir şeyi takip etmek, izine düşmek.

-I, bilen: “Köpegin göwnüni kepek **bilen** awlarlar.” (TNA)

bilen: “Guşy guş **bilen** awlarlar.” (TNA) ; “Her ýurdun tilkisini öz tazysy **bilen** awlarlar.” (TNA)

awlan- (2); -dA, bilen:

Anlamı: Avlanmak; avlanma işine konu olmak.

-dA, bilen: “Bulanyk suda balyk **awlanmaz.**” (TNA)

bilen: “Garybyň göwni bir pisse **bilen** awlanar.” (TNA)

aýypla- (9); -I, -dA:

Anlamı: İşlenen cürüm nedeniyle suçlamak, karalamak, suçunu yüzüne söylemek.

-I, -I: “Aýybyny aýdany **aýyplama.**” (TNA)

-dA, -dA: “Meselemi frontçy alym kelejar köpçülügiň içinde **nadanlykda aýyplady.**” (Ç)

başlan- (123); -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Başlanmak; başlamak işine konu olmak. 2. Ortaya çıkmak, meydana gelmek. 3. Başlanıp yollanmak.

-dAn, -dAn: “Meniň sandan çykmagym şol wakadan, şol gijeden **başlandy.**” (TGT)

bilen, -dAn: “Şonda siziň **bilen** biziň garyndaşlarymyz tazededen **başlanar.**” (GÝ)

-dAn: “Aradaky dawa ilkibaşdan Mukymyň hapysalygyndan **başlandy.**” (BT) ; “Bar şowsuzlygym başlykdan **başlandy.**” (Ç) ; “Howla bezeg berýän şu täsin güzarlyk onuň öz eli **bilen** eken ekeje düýp bägülinde **başlandy.**” (TGT) ; “Türkmen iliniň Pussiýa meýletin birleşmesi şol pursatdan **başlanýar.**” (TGT)

bilen: “İki köçäniň çatrygynda her gün dan atmasy **bilen** başlanýan janly hereket durdygyça gzygyyp, bir bazar mähellesine meňzärde.” (TDS) ; “Olaryň baş söz **bilen** başlanýanlary ilki, beýlekileri soňra elipbiý tertibinde getirildi.” (TDS)

berdir- (1); -A, bilen:

Anlamı: Birine bir şeyi ulaştırtmak.

-A, bilen: “Bir zady başga birine eli **bilen** berdirmek.” (TDS)

birleşdir- (7); -I, bilen:

Anlamı: 1. Birikmek, birleşmek, katılmak. 2. Birleşmek, ittifak etmek.

bilen, -nI: “Agyz boşlugy **bilen** aşgazany **birleşdirýän.**” (TDS)

bilen: “Zor **bilen birleřdirmek.**” (TDS) ; “Ony enesi **bilen birleřdirýar.**” (TDS)

bula- (24); -I, -dA:

Anlamı: 1. Sulu bir şeyin içine kaşık ya da başka bir şey sokup karıştırmak. 2. Kirletmek. 3. mec. Geçimsizlik çıkarmak, fesatlık etmek.

-dA, -I: “Alla ýaryňyz!” diýen řekilde guýrugyny **bulady.**” (EG)

büre- (1); -I, -A:

Anlamı: 1. Bir şeyin üstünü, etrafını görünmeyecek şekilde örtmek. 2. Baş örtüsü takmak, başını örtmek.

-I, -A: “Özüni dürsän hoja donuny onuň kellesine **büredi.**” (GÝ)

agyr- (11); -I, -A:

Anlamı: 1. Bağırıp “Gel” demek, yanına gelmesini istemek. 2. ağırmak, birinin bir yere gelmesini istemek. 3. toplantı, kurultay, meclis vb. açmak. 4. Bir işi yerine getirmek maksadıyla çağırma, bir işe davet etmek.

-I, -A: “Emma general ony öz ýanyna **agyrdy.**” (TGT)

-I: Günä kimde bolsa, atyp däl-de, asyp öldürerin- diýip, pir hyzmatkärini **agyrdy.**” (GÝ)

-A: “Şol arada-da madam Tekinskayany jenap maýoryň ýanyna **agyrdylar.**” (TGT) ; “Şol mahal bälçireýän Adelina Swetlanany öz ýanyna **agyrdy.**” (TGT) ; “Ýamany ařa agyrsan agyr iře **agyrma.**” (TNA)

ekdir- (22); -I, -dA:

Anlamı: 1. Bir şeyi ektirmek. 2. Bir şeyin dışına tel vb. koydurmak, dışını evirttirmek. 3. Bir şeyi bir yerden başka bir yere götürmek, taşımak. 4. Terazide ağırlığını tarttırmak, ölçtürmek. 5. ıkarmak, sıyırıp çıkarmak. 6. Belli bir zamana değin sürmek. 7. Getirtmek, ilettirmek. 8. İirtmek (tütün hakkında). 9. El ile çektirmek, sürdürmek (ipek hakkında). 10. Diktirmek (yorgan hakkında). 11. Yaptırmak. 12. arpıştırmak (at, deve vb. şeyler hakkında). 13. Ufalatmak. 14. Kendine benzetip şeklini aldırmak.

-dA, -I: “İtalyan hudojniklerinde portretimi **ekdirdi.**” (TGT)

öz- (28); -I, -dAn:

Anlamı: 1. Bağlanan ipi, düğümü, sargıyı vb. özmek. 2. Sorunu halletmek. 3. Ortaya atılan meseleyi halletmek, bir sorunu, durumu açıklamak; belli bir sonuca getirmek.

-dAn, -I: “Ol bürgüdiňguzyny göterip ugranyndan, haydan–hay bilinden sapanyny **özüp** syrtnak ýasady.” (TDS)

dagla- (9); -I, bilen:

Anlamı: 1. Kızdırılmış metal ile yara açmak, damga vurmak. 2. Eti, soğanı yağda

kavurmak. **3. esk.** Bazı ağırlara, yaraya kızdırılmış metal basmak, dağlamak (tıp ilminin uygun görmediği bir tedavi yöntemi). **4. mec.** Birinin kusurunu, hatasını yüzüne söylemek, azarlamak.

-I, -I: “*Toýly ikisiniň häzirki gözgyny haly yüregini **daglady.***” (Ç)

-I, bilen: “*Kesdi dillerini ot **bilen daglap.***” (TDS)

bilen: “*Şol kanunlara boýun egmedikleri gyzgyn demir **bilen daglap** tagmalaýar ekenler.*” (TDS)

dak- (43); -A, bilen:

Anlamı: **1.** Dikip sağlamaştırmak (ilik, bağcık vb. hak.). **2.** Yük, eşya vurmak, yüklemek. **3.** Bağlamak, ilişmek, asmak, takmak. **4.** Kocası ölen kadını kocasının kardeşiyle evlendirmek.

-A, bilen: “*Nähak zady bir adamynyň boýnuna zor **bilen dakjak** bolmaly däldiris.*” (TDS) ; “*Birine bir zady hile ýa şowlulyk **bilen dakmak.***” (TDS)

-A: “*Ony harby gulluga gitmedik bir ýigide **dakýarlar.***” (GÝ)

dawalan- (1); -dA, bilen:

Anlamı: Münakaşa etmek, herhangi bir şey hakkında tartışmak, kavga etmek.

bilen, -dA: “*Ol öňki adyny üýtgedip pir baba lakamy **bilen** il arasyna **dawalanýardy.***” (GÝ)

dile- (21); -I, -dAn:

Anlamı: **1.** Birinden bir şey istemek, dilemek. **2.** Arzu etmek, istemek. **3.** Satın almak için pazarlık etmek.

-I, -dAn: “*Özleriniň öyünde hem emele gelmegini **Alladan dileýürdiler.***” (TDS)

-I: “*Güni gününüň ölümünü **dilär.***” (TNA)

dog- (34); -dA, -dAn:

Anlamı: **1.** Dünyaya gelmek, doğmak. **2.** Peyda olmak, görünmek, ortaya çıkmak.

-dA, -dA: “*Avgust ayında tomus öylen güyzüň sepgidinde **dogýan** ýalpyldavuk ýyldyz.*” (TDS)

-dA: “*Gyş aýlarynda **dogýan** (ovlak guzy).*” (TDS) ;

-dAn: “*On oglun dokuzy dilden **dogar.***” (TNA)

dogrula- (5); -I, -A:

Anlamı: **1.** Doğrulmak, doğru gitmek. **2.** Nişan almak. **3.** Bir şeye yönelmek, doğru gitmek.

-A, -I: “*Kulyewiň gol-ayagyny boşat- diýip, Makarenkonyň yüzüne ötgür nazaryny **dogrulady.***” (P) ; “*Baýram ussanyň yüzüne syrly nazaryny **dogrulady.***” (P) ; “*İlki bilen*

ogлана түпөйүниň nilini dogrulady.” (GÝ)

-A: “Az wagtdan soň döwletmyrad müýnsüz nazaryny pürdek aganyň howsala bilen agyp-dönyän göreçlerine **dogrulady.**” (P) ; “Funtikow gazap bilen hübüsinden agzy okly sapançany tartyp aldy, soňra onuň mähirsiz sowuk nilini gara dumanlynyň gubar çeken gözlerine **dogrulady.**” (P)

döküşdir- (2); -I:

Anlamı: 1. Sıvı veya tane durumunda olan şeyleri buldukları kaptan başka bir yere boşaltmak. 2. Saçmak, serpmek:

-A, -I: “Okady, uzady, kagyzlaryny **döküşdürdi.**” (TGT) ; “Gijeniň bir wagtyna çenli kagyzlaryny **döküşdürdi.**” (TGT)

dyk- (12); -I, -A:

Anlamı: 1. Bir şeyi kuvvetli iterek düzgün bir şekilde içine yerleştirmek. 2. ağız. Açgözlülükle yemek, açlıktan çıkmış gibi yemek yemek. 3. Bir şeyin ağızını, deliğini kapatmak.

-I, -A: “Sebäbi utanmaz eňek oganlaryň gazanyň öz holtumyna **dykýardy.**” (GÝ)

-A: “Ferma müdiri pagtany alyp, gulagyna **dykdy.**” (BT)

dyrmala- (2); -I, bilen:

Anlamı: Tırnaklarıyla çizmek veya hırpalamak, tırnaklamak.

bilen, -I: “– Bolýa, eje – diýip, horja barmaklary **bilen** gülli keçäni **dyrmalady.**” (BT)

-I: “Er peşeyän mes atynyň jylawyny öz ugruna goýberdi-de, gamçysynyň seçegi bilen aýnagonç ädiginiň başlygny **dyrmalady.** (Ç)

eglen- (6); -dA, -dAn:

Anlamı: Bir yerde bir sebeple mümkün yada gerekli olan zamandan zaman almak, geç kalmak, kendi vaktinden gecikme.

-dA, -dAn: “Köne tanşy onuň ýanynda sypaýyçylykdan **eglenýärdi.**” (BT)

-dA: “Gojanyn gözi gezer-gezer-de kempirde **eglener.**” (TNA) ; “Sypaýyçylygy elden bermän, ýanynda **eglendir.**” (MTH) ; “Şonda onuň gözleri kerpiç guýýan ýeriniň tayak tüwdürim beýle ýanynda küpürsöp ýatan şorlukda **eglendi .**” (BT)

em- (5); -I, -A:

Anlamı: Bir şeyi (meme vb.) emmek, sulu bir şeyi soğurmak.

-A, -I: “Mylaýym göle iki enaňi **emer.**” (TNA)

ez- (11); -I, bilen:

Anlamı: 1. Bir şeyi ıslatmak, bir şeyi suya yatırmak, suya koymak. 2. *mec.* Acımasız, zulüm, sitem vermek, haksız hukuksuz zorlamak, sömürücülük.

nI, -bilen: “Mawyny süýjülik **bilen ezmäge**, gerek bolan ýerinde onuň özüni dillendirmäge çalyşdy.” (TDS)

-I: “Kalbyny ezyärädi.” (P)

gabart- (21); -I:

Anlamı: 1. İçine herhangi bir şey koyup kabartmak, şişirmek (torba, çuval vb. hakkında). 2. Kabarcık meydana getirmek, kabarcık oluşturmak.

-A, -I: “Bu iş bolýança men Müllä betgüman bolmadym, gepe-gürriňňe gulagymy **gabartmadym.**” (MTH)

-I: “Mekir weziriňgepine Eşek hojayıň öz äpet kellesiniň üstünde ösen jübüt har gulaklaryny **gabartdy.**” (HH)

gaçyr- (55); -I, -dAn:

Anlamı: Birini, bir şeyi kaçırmak.

-I, -dAn: “Bu duýgy ony hasam ynjalykdan **gaçyrdy.**” (Ç) ; “Şaltay bu habary eşidip, çayly käsesini elinden **gaçyrypdy.**” (GÝ)

-I: “Tagamsyz kofe keýpini **gaçyrdy.**” (Ç)

-dAn: “Hawa, häzir bu adamy arabanyň sarjyny ýa çarkandakly ýol däl-de obanyň tukat suslugy ynjalyndan **gaçyryýardy.**” (Ç)

galdyrt- (3); -I, -dAn:

Anlamı: Durduğu yerden yukarı kaldırmak, yukarı doğru hareket ettirmek.

-I, -dAn: “Azyndan baş -alty ýerden tatyrdayan pulemyot begiň nökerleriniň başyny ýerden **galdyрмаýardy.**” (P)

gazandyr- (1); -A, -dAn:

Anlamı: Kazandırmak, kazanmasını sağlamak, sahip olmasına imkan tanımak.

-dAn, -A: “Dili süýjülik döwletden köp dosta **gazandyrar.**” (TNA)

gysymla- (10); -I, bilen:

Anlamı: Eliyle sıkamak, avucuyla almak, avuçlamak.

-I, bilen: “Birinden çekinyän ýa delalat isleyän ýaly, töweregine garanjaklady-da gzyň çalaja sandyraýan barmaklarynyň uçlaryny emay **bilen gysymlady.**” (Ç)

-I: “Artygyň düşeginiň ýanynda çöküp, onuň elini **gysymlady.**” (TDS)

goşdur- (1); -I, -A:

Anlamı: 1. Arasına kattırmak, arasına kardırmak. 2. Sürmek için araba vb. güçlendirmek. 3. Ekletmek, yazdırmak.

-I, -A: “Ýöne seniň bu işiňi beg biläýse, ganyny künjüli gowurga **goşdurar.**” (P)

gur- (43); -I, -dA:

Anlamı: 1. Bina etmek, yapmak. 2. Meydana getirmek, kurmak, yaratmak. 3. Kapan, tuzak gibi pratik yöntemler ile av yapmaya yarayan aletleri ava hazır hale getirmek. 4. Parçalara ayrılan bir şeyi yeniden toplamak, bir araya getirmek, eski görünüşüne getirmek.

-I, -dA: “İki sany artezian guýusyny täze obada **gurmak** kesgitlenipdi.” (TDS)

-dA, -I: “Ejesiniň garşysynda aýbogdaşyny **gurdy.**” (Ç) ; “Tamyň gündogar ileri çüňkünde ve günbatar gaýra çüňkünde el pulemätyny **gurdular.**” (TDS)

gülümsire- (2); -A, bilen:

Anlamı: Yavaşça gülümsemek, hafiften gülümsemek.

-A, bilen: “Jumuş bu habara ynamsyzlyk **bilen gülümsiredi.**” (EG)

gynan- (48); -A, bilen:

Anlamı: Izdırıp çekmek, sıkıntı çekmek, kederlenmek, üzülme.

-A, bilen: “İňlis ofitseri özüniň şu güne çenli pynhan saklap gelen ýaly maksadyny wagtyndan has ir aýan edendigine ýüregi **bilen gynandy.**” (P)

-A: “Awa diýip oklan çeňnegini suwdan boş çykmagyna **gynandy.**” (P) ; “Elizabeta Dimitriýewnanyň şular ýaly günde gelip bilmändigine **gynandy.**” (TGT) ; “Ol jemsniň ýol beren nädürsliği üçin magtumguly hanyň önünde biraz kiçelemeli bolandygyna **gynandy.**” (P)

bilen: “Ol özüniň entek-entekler juda sadadygyna göz ýetirip ýüregi **bilen gynandy.**” (P)

hoşlaş- (33); -dA, bilen:

Anlamı: 1. Birinin yanından ayrılıp gidildiğinde, uğurlanıldığında vb. durumlarda “hoş, sağ ol” demek, vedalaşmak. 2. ağz. Giden şeyden vazgeçmek, giderse gitsin deyip razı olmak.

-dA, bilen: “Belki, beýle gojalar ahyrda-da ýolda, seleň sähpada, belent asmanyň aşagynda dünýä **bilen hoşlaşýandyrlar.**” (Ç)

-dA: “Maýor hanyndan uzur ötüniş, aljyraňny halda **hoşlaşdy.**” (TGT)

bilen: ““Grand-oteli” myhmanhanasynyň ýanynda gasan Monseyewiç yaş kârdeşi **bilen hoşlaşdy.**” (TKT) ; “Değişmek üçin şaltaya syçany görkezenleriň ençemesi ýagty dünýä **bilen hoşlaşypdy.**” (GÝ) ; “Düşmanyň on ýedi atlysy dünýä **bilen hoşlaşdy.**” (GÝ) ; “Emma below oňa gürrüne golçup berdirmedi, onuň **bilen hoşlaşdy.**” (P) “Ol şol bada ýagty jahan **bilen hoşlaşdy.**” (P) ; “Ömür ömür gören dälidirin, agam! –diýip, işan **bilen hoşlaşdy.**” (GÝ) ; “Şenbe günü inşoňky gezek gyzy bilen gatçına gidip, olaryň Aly hazretleri **bilen hoşlaşdy.**” (TGT) ; “Şonda Wladimir elini galgadyş ejesidir kakasy **bilen hoşlaşdy.**” (P)

il- (70); -A, -dA:

Anlamı: 1. Asılıp, dolaşıp kalmak, yapışmak. 2. Ele düşmek, ele geçmek.

-dA, -A: “Az wagtdan töwerek has ýagtylyp, ýollaryň üstünden, has aň yrdaky meýdanlardan çyg onsoň ol ilmesiz ýerde göze **ilenok.**” (BT)

-A: “Töweregine garanjaklady, hiç kes gözüne **ilmedi.**” (TGT)

janlan- (6); -dA, -dAn:

Anlamı: 1. Yaşamaya başlamak, dirilmek, canlanmak. 2 *mec.* Harekete geçmek, etkinliği artmak.

-dA, -dAn, -dAn: “Gökdepe muzeyinde gören eksponatlary göz önünde **birden ýanadan jaňlandy.**” (TGT)

-dA, -dAn: “Geçmiş gözünüň önünde **ýanadan janlandy.**” (TGT)

-dAn, -dA: “Şol hesretli hoşlaşyk gäzirem **birden gözniň önünde janlandy.**” (TGT) ;

-dA: “Onuň dul galan gelnejisi aýzada-da **ýañadan göz önünde janlanýardy.**” (Ç)
“Öten agşamky çekelişikli üýşmelen häzir ýene göz önünde **janlandy.**” (Ç) “Gaýgysyzyň nägile nazaram göz önünde **janlandy.**” (TGT)

kowdur- (2); -I, -dAn:

Anlamı: 1. Arkasından koşturmak, yakalaması için göndermek. 2. Bir yerden çıkıp gitmesini sağlamak, kovdurmak. 3. *müz.* Müzik aleti çalarken, türkü söylerken çalgıcıları kendi temposuna uydurmak.

-I, -dAn: “Eýdip-beýdip, seni **işden kowdurdy.**” (Ç)

-dAn: “Pomeşçigin aýly ejemi masgaralap, **obadan kowdurypdyr.**” (TGT)

oýnakla- (5); -I, bilen:

Anlamı: 1. Şaka yapmak. 2. Çabuk hareket ettirmek. 3. Çabuk hareket ettirmek.

-I, bilen: “Dokmäde Molla elindeki gara monjukly tesbisini hoşallyk **bilen oýnaklaýar.**” (TGT)

bilen: “Onuň gözleri mekirlilik **bilen oýnaklaýardy.**” (GÝ)

öwren- (90); -I/-dAn:

Anlamı: 1. Bilgiyi benimsemek, öğrenmek. 2. Bir şeyi ilmî açıdan araştırıp bilmek. 3. Alışmak, alışkanlık haline getirmek.

-dAn: “Hocalık durmuşınıň bir pudagyny **öwrenýän ylmy sapak.**” (TDS) ; “Edebi bideplerden **öwren.**” (TNA) “Güjük üýrmäni **eýesinden öwerener.**” (TNA) ; “Saklygy sokurdan **öwren.**” (TNA) ; “Serdar ýaly adamdan **öwrenmeli.**” (Ç)

öwür- (60); -I, -A:

Anlamı: 1. Geri çevirmek, dolamak. 2. Bir tarafa yönlendirmek. 3. Başka şekle bürünmek. 4. Dışına çevirmek. 5. Bir yüzünden diğer yüzünü çevirmek. 6. *mec.* Alış veriş etmek.

-I, -A: “*Artistiň öwüdinden nägile bolan dirijýor gaharly ýüzüni beýleki goňşusyna öwürdi.*” (Ç)

sal- (796); -dA, -dAn:

Anlamı: 1. Yapmak, inşa etmek. 2. Koymak, yerleştirmek. 3. Bir işe, okula, yere vb. yerleştirmek. 4. Atmak, fırlatmak. 5. İçeri almak, sokmak.

-dA, -dAn: “*“Kyýamat günü doňsudan” diýerleri, il-bende gözünden salanok.*”” (GÝ)

saýgyla- (1); -I, bilen:

Anlamı: Değerlendirmek.

-I, bilen: “*Ýolboýam özni igenç bilen saýgylady.*” (TGT)

bilen: “*Ýör! Ýöre gatyрак!- diýip, gazaply pyşyrdap, mämedi dürre bilen saýgylady.*” (GÝ)

siň- (87); -A, bilen:

Anlamı: 1. Sindirilmek, hazım etmek. 2. Sinmek, sızmak. 4. *mec.* Harcanılmak, sarf edilmek.

bilen, -A: “*Bokurdagyny gijedýän, käte ganly gakylyk emele getirýän üsgülewügin iilden gizlejek bolup, assyrynlyk bilen gur söwütlige siňýerdi.*” (TGT)

-A: “*Olar “oktyawr” myhmanhanasynyň önünde, lenin köçesi bilen azatlyk prospektini çatyrygynda hyň berýän märekanyň arasyna sindi.*” (Ç) ; “*Siýnuşyň elinden usul bilen çekip, okuwçularyn gurmegine siňdi.*” (TGT) ; “*Tanalýan ýerimizde galsak, biziňem gözümüzizi Sibirden açarlar*” diýip, kakaň dagy mal-mülkden geçip, ur-tut şähere siňdi (EG)

bilen: “*Agyr nahar kynlyk bilen siňýän nahar.*” (TDS)

sok- (28); -I, -A:

Anlamı: 1. Sokmak. 2. Arı, yılan vb. hayvanların iğnesini batırması. 3. *kon.d.* Ayakkabı yada giysi giymek.

-I, -A: “*Elindäki çotgasyny içi reňkli jama sokdy.*” (TKT) ; “*“Geliferih-sade” beli boýnuny içine sokdy.*” (TGT)

-A, -I: “*Azat Amansähediň goşlarynyň arasyna elini sokdy.*” (BT)

-A: “*“Geliferih-sade” beli boýnuny içine sokdy.*” (TGT) ; “*Ýusup şu oýlar bilen manlaýyny tutup, başyny iki dyzynyň arasyna sokdy.*” (GÝ)

soňlat- (2); -I, -A:

Anlamı: Bitirtmek, sonuçlandırtmak, sona erdirmek, koydurmak.

-A, -I: “*Jems oña sözüni soňlatmady.*” (P)

-I: “*Dandewiliň sözüni soňlatmady.*” (TKT)

sor- (66); -I, -A:

Anlamı: 1. Emerek içmek, emmek, sömürmek. 2. İçine çekmek, içine almak, sindirmek.

-I, -A: “*Ol çiliminiň soňuny içine sordy.*” (GÝ)

süpürüşdir- (3); -I, bilen:

Anlamı: Süpürmeye, temizlemeye yardım ettirmek.

-I, bilen: “*Zylyha gözleriniň aşaklaryny, gabaklaryny aýasy bilen süpürüşdirdi.*” (MTH)

-I: “*Süýji gürrünleriň arasynyň ýolnyna jany ýansa-da, syr bildirmezlige çalşyp, dilujy sogar berip oturan kadyr işan burnuny süpürüşdirdi.*” (GÝ) ; “*Aýagyny süpürüşdirdi.*” (GÝ)

syg- (44); -I, -A:

Anlamı: Bir şeyin içine yerleşmek, sığmak.

-I, -A: “*Gazabyň dyzgyny galbyna sygmady.*” (Ç)

-A: “*Ýöne siz bir zady bilip goýuň, gözümiň görýäni meniňem ýüregime syganok.*” (MTH) ; “*Bedew atlar ýola sygmaz.*” (TNA) ; “*Bolýa - edende, dili agzyna sygmady.*” (GÝ) ; “*İki derwiş bir döşege sygar, iki patyşa ýerýüzüne sygmaz.*” (TNA) ; “*Öýüne sygmadyk obasyna sygmaz.*” (TNA) ; “*Şowhunly märeke at meýdana sygmady.*” (TGT) ; “*Öýe sygmadym.*” (Ç)

syndyr- (2); -I, -A:

Anlamı: 1. Büküp ya da bir yere güçlüce vurup parçalamak, parça parça etmek, kırmak. 2. Ufalamak, parçalara ayırmak, kesmek. 3. Un haline getirmek, öğütmek. 4. Kabuktan temizlemek (tahıl, meyve hak.). 5. Kemiği kırmak. 6. Kullanılamaz hale getirmek, bozmak. 7. *mec.* Sert tenkit etmek, titizlikle eleştirmek.

-I, -A: “*Ýusup bu pehimleri hemmesini kalbyna syňdyrды.*” (GÝ)

-I: “*Tükeniksiz kynçylyklar-da onuň erkini syndyryp bilmedi.*” (TDS)

syz- (119); -I, bilen:

Anlamı: 1. Sızmak, akmak. 2. Duyumsamak, hissetmek.

-I, bilen: “*Birdenkä ol Han kakasynyň bu gün-erte bir ýerden çykjakdygyny bütün durky bilen syzdy.*” (BT)

-I: “*Onda-da edarada başga hili adamlaryň -da tapyljagyny ol öz aýal ýüregi bilen syzýar.*” (MTH) ; “*Eýsem-de bolsa, Tatýana onuň meýlini syzdy.*” (TGT) ; “*Tatýana diýe injener Skwortsow bilen öz arasynyň barja ysnyşýandygyny syzýar.*” (TGT)

şaplat- (1); -A, bilen:

Anlamı: "Şap" diye ses çıkartmak.

bilen, -A: "İç taýpyny oklap goýberdi-de, aýasy **bilen** buduna şaplatdy." (Ç)

tanat-(28) -I, -dA:

Anlamı: 1. Tanıtmak, bildirtmek. 2. Birini ikinci biriyle tanıştırmak. 3. Halk arasında adını duyurmak, meşhur etmek.

-I, -dA: "Ýagşy özüni ýamanyň ýanynda **tanadar.**" (TNA)

taşlan- (52); -A, -dAn:

Anlamı: 1. Atılmak, fırlatılmak. 2. Bırakılmak, pes etmek.

-dAn, -dAn: "Samolýotdan, aerostatdan **taşlanýan** içi maglumatly uzynja gutujyk. (TDS)

-A: "Ýüpek ýorganlar hem aýaguçlaryna **taşlandy.**" (GÝ)

tüýkür- (24); -A, -dA:

Anlamı: 1. Ağız boşluğuna toplanan tükürüğün "tüf" edip çıkarmak. 2. Dini düşünceye göre "Göz değmesin" diye "tüf tüf" etmek, tükürmek.

-dA, -A: "Şondan soň adamlar el uzatmasalar-da şol nejisler deňlerinden ötende olaryň ýüzüne **tüýkürýerdiler.**" (P)

-A: "Baýram ussa mamagüle başga bir wagt, ýeriň ginişliginde gabat gelen bolsa, onda ol ýere däl-de, hut baýram ussanyň ýüzüne **tüýkürdi.**" (P) ; "Ganhorlar bir çukura **tüýkürdiler.**" (GÝ) ; "Rozanow Funtikow bilen penje garyp hoşlaşdy, onuň her tumşugyndan bir gezek öpen boldy sonra da agzy hapa zada degen ýaly "tüf-tüf" diýip, gapdala çägäniň üstüne **tüýkürdi.**" (P)

-dA: "Agzyn dolu gan bolsa-da ýagynyň ýanynda **tüýkürme.**" (TNA)

urun- (4); -A, -dA:

Anlamı: 1. Elini-ayağını silkeleyip çabalamak, can acısı yüzünden sıkıntı çekmek. 2. Bir şeyin uğruna çabuk hareket etmek, tasalanmak. 3. İpten, sıkıcı bir şeyden kurtulmak için yada başka bir sebeple acele etmek (hayvan hakkında).

-dA, -A: "Sapaňçalar bir ok göçdi, elguşular pasyrdap öýüň içinde iki ýana **urundylar.**" (P) ; "Funtikow misli ýaraly gaplan ýaly bir meýdan kabinetiniň içinde iki ýana **urundy.**" (P)

-A: "Ol köşegini ýitiren ak maýa dek bozlap çap tarapa **urundy.**" (P)

üz- (41); -I, -dAn:

Anlamı: 1. Bir şeyi koparmak, karıp parçalara ayırmak, parçalamak (yün vb. şeyler hakkında). 2. Kesmek, koparmak.

-dAn, -I: “Täzeje geýnip ugrapdy, dürlü bahana bilen şu çatmadan aýagyny üzmeýärdi.” (GÝ)

-I: “Gyrçuw sakally, gara telpekli arabekşiň sowaly Alyewiň pikir uşlywyny üzdi.” (TGT) ; “Olardan entegem umydyňy üzmedik.” (BT)

-dAn: “Tilki derrew umyt üzdi janyndan.” (TDS)

wadalaş- (2); -dA, bilen:

Anlamı: Karşılıklı vaat vermek, kararlaştırmak, söz vermek.

bilen, -dA: “Harykowda ilkinji gezek ýigit **bilen** duşuşyk barada wadalaşýar.” (TGT)

ynandyr- (32); -I, -A:

Anlamı: Birinde bir şeye güven oluşturmak, bir şeye güvenini kazanmak, inandırmak.

-A, -I: “Politsmeyster atly artistiň haýyşyny şeksiz kanagatlandyrjagyna ony ynandyrdy.” (TGT)

ýala- (27); -I, bilen:

Anlamı: 1. Bir şeyin yüzünü yalamak bir şeyi diliyle yalamak. 2. *mec.* Yavaşça değip geçmek, sıvazlayıp geçmek, tesir etmek.

bilen, -I: “Musa dilmaç dili **bilen** gyzyl dodagyny ýalady.” (Ç)

-I: “Çapgyňly şemal ýalaňaç daragtlaryň şahalaryny ýalayardy.” (Ç) ; “Men bir kiçijik adam, ýumuş adamsy, - diýip-de, ol, näme üçindir, gyrmzy kürsüde sedasyz oturan jenaba tarap müňli göz aýlady, küti dodagyny ýalady.” (TGT)

ýetir- (189); -I, -A:

Anlamı: 1. Uzak olan bir şeye değdirmek, dokundurmak. 2. İletmek, ulaştırmak. 3. Yeterli hale getirmek, dengine ulaştırmak. 4. *mec.* Haber vermek, duyurmak, söylemek.

-A, -I: “Äl-äýt, seniňem gepiň-sözüň, diýmäýin diýsem, edil yöne tokly osuran ýaly-ay! – müdir gaşyny çytyp, gulaklaryna elini ýetirdi.” (BT)

-I: “Çagalaryň üçüsiniň-de azaryny ýetirmeň.” (P)

ýüzleş- (1); -dA, bilen:

Anlamı: Bir olayı ileri sürenle, inkâr eden kimseler, yüz yüze gelerek sözlerini tekrarlamak.

bilen, -dA: “Şepem **bilen** stantsiyada ýüzleşdik.” (TGT)

1.2.2.2.1. İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Aynı cümlede veya farklı cümlelerde iki veya bir istem alabilecek özellikteki iki istemli fiillerden bazılarının istem almadan da cümle oluşturabildiği görülmektedir. Bu fiiller şunlardır:

dile- (21):

“Aş dileme, diş dile.” (TNA)

tüýkür- (24):

*“Bagyşla, bilmändirin, bilsem, **tüýkürmezdim.**” (K)*

urun- (4):

*“Gelin ýüregini ýaryp gelyän ýiti nazardan sypmak üçin bir **urundy.**” (K)*

ýetir- (189):

*“Belki, geljek-de dil **ýetirjeksiň?**” (K) ;*

1.2.3. Üç İstemliler

“Üç İstemliler”; hâl eklerinden üç hâl eki ile cümle oluşturabilen fiillerin istem durumunu ifade etmektedir. Bazı fiiller sadece tek isteme sahipken, bazıları birden fazla isteme sahip olabilmektedir. Bazı fiillerse, üç farklı hâl ekinden etkilenecek şekilde yüklem olabiliyor. Biz taradığımız metinlerden hareketle cümlede bulunan isim ya da isimlerin, üç farklı hâl eki olarak fiili etkilediğini tespit ettik. Fiillerin hangi üç istemi aldığını o fiillerle beraber koyu olarak verdik.

Üç istem alan fiillerin istatistik bilgisi şu şekildedir:

Toplam fiil sayısı: 1257

Türkiye Türkçesinde de Bulunan Türkmençe Fiillerin Toplam Sayısı: 548

Üç istemli fiil sayısı: 90

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Üç istem alan fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 7,1

Üçistem alan fiillerin, Türkmençe-Türkçe ortak fiil sayısına oranı: % 16,4

Örnekleri tespit edilen, Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe üç istem alan fiil örneklerini aşağıdaki gibi gruplandırdık.

1.2.3.1. Ayrı Cümlede Aynı Fiile Bağlı Üç İstemlilik

Ayrı cümlede üç istem alan fiilleri ve bunlara ait cümle örneklerini aşağıda veriyoruz:

agla- (62); **-I, -A, -dA:**

Anlamı: 1. Ağlamak; üzüntü, acı, sevinç, pişmanlık, aldanma vb’ nin etkisiyle gözyaşı dökmek. 2. *mec.* Bir duruma karşı üzüntü duymak.

-I: “*Ýöne men şeýle güne düşenleriň agysyny aglaýaryn.*” (BT)

-A: “*Irde-giçde gynansa-gyssansa gol ýapjagynyň şu adam, şu adamyň terbiýesini alan çagalar bolsa, onda özüniň bu dünýäde ýalňyz galandygyna aglaýardy.*” (BT) ; “*Her kim öz ölüsine aglar.*” (TNA)

-dA: “*Ekende ekmedik oranda aglar.*” (TNA)

aldan- (12); **-dA, -dAn, bilen:**

Anlamı: Aldanmak; bir hileye bir yalana kanmak.

-dA: “*Özümem ilkinji duýgumda aldandym.*” (TGT)

-dAn: “*Tamakin hilegärden aldanar.*” (TNA) ; “*Bir zatdan aldanmak.*” (TDS)

bilen: “*Bujagaz guşkelläni hem boş gagyldy bilen aldandylar.*” (GÝ)

ak- (102); **-A, -dAn, bilen:**

Anlamı: Bir tarafa yönelmek, dökülmek.

-A: “Haramdan gelen harama **akar.**” (TNA)

-dAn: “Gür baglyklaň arasyndan **akýar** ýene köp sanly **ýap**” (TDS) ; “Onuň gursagyndan **akan** gan donuny, biz köýnegini gana bulapdyr-da gatapdyr.” (TDS) ; “Burundan **akýan** suwuklyk.” (TDS) ; “Dag tarapyndan **akyp** gelyän üç sany **ýap** obanyň howasyny täzeleýär.” (TDS)

bilen: “Russiýanyň örän uly derýasy bolan Bolga derýasynyň suwy siňňinlik **bilen akýar.**” (TDS) ; “Sil gelen **ýa-da** güýçli suw akan **ýer** gurandan soň , suw **bilen akyp** gelen toýunly toprakdan emele gelyän bölek-bölek gatlak.” (TDS)

aňla- (228); **-I, -dAn, bilen:**

Anlamı: 1. Düşünmek, akıl erdirmek. 2. Anlamak, bilmek, hissetmek.

-I: “Vüşi kel rejän geň dældigini **aňlady.**” (TDS) ; “Nähili bolsa-da, bir bolmaz işiň bolandygyny **aňlady.**” (GÝ) ; “Alakjap barýan wüşi kel hem indi bu sesiň nämedigini **aňlady.**” (TDS)

-dAn: “Aňlajak bir **gyldan aňlar.**” (TNA)

bilen: “San goşulmasy “-lar, -ler” **bilen aňladylar.**” (TDS)

atlan- (102); **-A, -dAn, bilen:**

1. Ata binmek, ata binip gitmek. 2. Bir yere gitmek için yola düşmek, hazırlanmak.

-A: “Momalak bay onuň sözlerini eşitmezlige salyp atyna **atlandy.**” (GÝ) ; “Şol bada-da welosipedine **atlandy.**” (TKT) ; “Ussa sesini-üýnüni çykarman, ahmet begiň kiçi geriniň gerşine **atlandy.**” (P)

-dAn: “Ýol boýundaki obalardan **atlananlar-da** şolara birigişýärdi.” (TDS)

bilen: “Garyplar guramasynyň başlygynyňbu pikirini-de aňan bay ogly özüni bu ýerde eglemegini erliksiz hasaplady-da, eýillik **bilen atlandy.**” (Ç)

atyl- (45); **-A, -dAn, bilen:**

Anlamı: 1. Ateşli silah ile vurulmak, ateşli silah taşınmak. 2. Ateşli silah ile öldürülmek. 3. Atılmak, fırlatılmak.

-A: “Dilinde Ene keyigiň ganynyň şor tagamy galan keyik-owlak düýrülip-ýazylyp kowgudan başyny gutarmak için, peýkam kimin öňe **atylady.**” (BT)

-dAn: “Biziň yzmyzdan **atylan** okuň iki sansy maşynyň gapdal demirine degdi. (TDS) ; “Şeýle ýakýndan **atylmagy** zararly gulemyotyň sesi hem galagyňy gapyp barýardy.” (TDS) ; “Beyik tribun Sergeý Mironowıç Kirow 1934-inji ýylyň1-inji dekabrynda halk duşmanlary tarapyndan **atylp** öldürildi.” (TDS)

bilen: “Gurşundan ýasalıp, tüpeň **bilen atilyan** togalak.” (TDS)

ayryl- (67); **-dA, -dAn, bilen:**

1. Yarık açmak, yarılmak, çatlamak. 2. Kopmak, bölünmek, düşmek. 3. Başka yere taşınmak, ölmek, ayrı düşmek, gitmek. 4. İşten çıkmak. 5. Nikah bozmak. 6. Bağımsız yaşamak, özel ekonomi kurmak. 7. Aradan çıkmak, ölmek. 8. Vakitten düşmek. 9. Açılmak, kurtulmak.

-dA: “*Pada bakanda dostduk, hada çapanda aýryldyk.*” (TNA)

-dAn: “*Et dyrnakdan aýrylmaz.*” (TNA) ; “*Bagyrak düýäm bolsun, eýesinden aýrylmasyn.*” (TNA)

bilen: “*Bu sözler kinayaly ýylgyrmak bilen aýryldy.*” (TDS) ; “*Uly ýoldan bir tokaylygyň otlugyň we ş. m. içi bilen aýrylyp gidýän ýodajyk.*” (TDS)

aýyr- (46) -I, -dAn, bilen:

1. Alıp başka yere bırakmak, bir nesneyi bir yerden ikinci bir yere götürmek, yerini değiştirmek, hareket ettirmek. 2. Üstünden çıkarmak, soymak. 3. Dövmek, parça parça etmek, tahrip etmek. 4. Atmak, çıkarmak (işten, vazifeden). 5. *mat.* Çıkarmak; üçüncü bir sayı elde etmek üzere belli bir sayıdan, daha az değerli başka bir sayı kadar birim eksiltmek, tarh etmek (-). 6. Nikah bozdurmak. 7. Kirden arıtmak, temizlemek.

-I: “*Her gezek görende-de emay bilen gözündäki gara äýnegini aýyryýardy.*” (P) ; “*Eýsem-de bolsa, dörtgyraň gorodowoem bu howludan gözniň gytagyňy aýyrmady.*” (TKT) “*Her gezek görende-de emay bilen gözündäki gara äýnegini aýyryýardy.*” (P) ; “*Eýsem-de bolsa, dörtgyraň gorodowoem bu howludan gözniň gytagyňy aýyrmady.*” (TGT)

-dAn: “*Bu iki gyzyň ähli gylyk-häsiýetine diýen ýaly olaryň özlerindenem belet Polina İwanowna bälçireýär gyzyň ýumşak elini usullyk bilen boýnundan aýyrady.*” (TGT) ; “*Oba şura başlygy er-suw paýlaşygy gutarynça, ony öz ýanyndan aýyrmady.*” (Ç) ; “*Olar tanap gözleýän ýaly gözlerini ýerden aýronokdylar.*” (P) “*Çünkü görjek gatlaň gurlanny doly Soňra görüp ol Leniniň suratyň, Kirpikmen gözlerin aýyrmady ondan.*” (TDS) ; “*Gel, şöhrat täjimi aýyr başymdan.*” (TDS)

bilen: “*Geçmişin ätli galyndylary bolsa uzanç yaşaýarlar olary egin eşige siňen tozan ýaly çotga bilen aýryp bolmaýar.*” (TDS)

baglan- (5); -A, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Bağlanmak, bağlanıp kuvvetlendirilmek. 2. Sarılıp katılaştırılmak, bağlanmak. 3. Örtülmek, kilitlenmek. 4. Önüne geçilmek, önü tutulmak. 5. *mec.* Boyun eğmek, bağımlı olmak.

-A: “*İki at bir agaja baglanmaz.*” (TNA)

-dAn: “*Suw bendinden baglanar.*” (TNA) **bilen:** “*Tow tutmazlyk üçin iki uýy we ortasy deşilip, malyň boýunbagyna berkidilýän jykyryk bilen baglanmak.*” (TDS) ; “*Zynjyr bilen*

baglanmak.” ; “Bir zadyň agzyny gulplamak üçin açar **bilen baglanylýan** we açylyýan demir gural.” (TDS)

bagyşla- (44); **-I, -A, -ÇA:**

1. Birinin suçunu kapamak, suçunu örtmek. **2.** Bir şeyi armağan etmek, armağan hükmünde vermek, bağışlamak. **3.** Bir şeyin ya da birinin şanına tahsis edilmek, bir şeyin hürmetine önerisini kabul etmek, önceden tayin etmek.

-I: “*Índem meni bagyşlaň.*” (TGT) ; “*Meniň göýmelligimi bagyşlarsyň.*” (P)

-A: “*Gapdalyndakyny saňa bagyşladyk.*” (GÝ)

-ÇA: “*Belki, olar seni bir gezeklikçe bagyşlarlar?*” (MTH)

berkit- (5); **-I, -dAn, bilen:**

Anlamı: **1.** Sağlamaştırmak, güçlendirmek. **2.** Güçlendirmek, kuvvetlendirmek, bağlamak. **3.** Kuvvetlendirmek, dayanıklılaştırmak, güçlendirmek. **4.** Gözetmenlik yapması için birine emretmek, idarecilik yapmak için birine emir vermek.

-I: “*Ol eýeriň gaşyndan ildiren ýanjygyny berkitdi.*” (TGT) ; “*Olar düşmana garşy hujum edýän goňsularyň yzyny berkidýärdiler.*” (GÝ) ; “*Sözen öriüp, onuň gyralaryny berkitdi.*” (BT)

-dAn: “*Polatdan berkidip, howdan guruldy.*” (TDS)

bilen: “*Çanagy çeňk bilen berkitdiler.*” (TDS) ; “*Bir zady subutnamalar bilen berkitmek.*” (TDS)

bişir- (7); **-A, -dA, bilen:**

Anlamı: **1.** Ateşe tutup ya da ateşin üstünde kaynatıp yemek hazırlamak. **2.** Bir tarafını kızgın bir şeyle yakmak.

-A: “*Nahary gezegine bişirerdiler.*” (BT)

-dA: “*Aýnur eje öýde bişirip getiren towugyny pudarlaýança, Aýdurdy ikimiz ýuwa hem elmik ýygdyk.*” (TDS)

bilen: “*Nahary jaz bilen bişirmek*” (TDS)

bol- (7230); **-dA, -dAn, bilen:**

Anlamı: **1.** Dünyaya gelmek, meydana gelmek. **2.** Katılmak, gitmek. **3.** Bir yerde uzun süre yaşamak, yaşam sürmek, gezmek. **4.** Sona ermek, tamamlamak. **5.** Yardımcı eylem fonksiyonunda gelip, aşağıdaki gibi kullanılır: a) Yaklaşan isimlerin anlamı ile ilgili hareketi bildirir. b) Yaklaşan eylem ile birlikte hareketin olup bittiğini bildirir.

-dA: “*Baraň sonyz aglaň yzda bolanokmy?*” (EG)

-dAn: “Ýap boýlarynyň her ýerinde bir düýp tut, uzakdan bolsa hellewläp erik agaçlary görünyärdi.” (TDS) ; “Ol agaçdan kagyzyň ýuka sortuny, gabygyndan bolsa karton taýýarlamak bolar.” (TDS)

bilen: “Özleri bolsa ýerlerini ekişe taýýarlamak **bilen boldular.**” (TDS)

boşat- (23); -I, -A, -dAn:

Anlamı: 1. Bir şeyin içini boşaltmak, içindeki şeyleri ayırmak, içinden çıkarmak. 2. Bağını çözüp bırakmak, bağını çözmek. 3. Serbest, rahat bırakmak. 4. Birini işten, vazifesinden çıkarmak, . 5. Atmak.

-I: “Guwanç hakynda gürläp içini **boşatjakdy.**” (TDS)

-A: “Garamyk ýaly böwürslenden birini agzyna atdy-da börügi torbasyna **boşatdy.**” (TGT)

-dAn: “Endamlerynda der bugaryan öküzleri çarhdan **boşadyp** ot küdesiniň kölegesine getirdi.” (TDS) ; “Zynjyrdan **boşatdyň** bagly gollary.” (TDS)

dök- (125); -I, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Bir şeyi yere boşaltmak, aktarmak, dökmek. 2. Saçmak, yaymak, örtmek. 3. Serpmek, dağıtmak, saçmak. 4. Sallayıp kabın içindekini boşatmak. 5. Bir şeyin içini kontrol etmek. 6. Delindiğinden dolayı akmak, su akıtmak. 7. Akıtmak, saçmak (su, kan hak.).

-I: “Dil bilen nöker bal bilen şeker dil bilmez nöker abraýynly dişini **döker.**” (TNA) ; “Şondan bir hepde geçenden soň, funtikowyň özüni tussag edip, öýüni **dökýärler.**” (P)

-dAn: “Garry aýalyn küýzan agzyndan **dökýan** suwy onun aşagyndaky gumak ýeri köwdi.” (TDS)

bilen: “Onuň joşgunly çogy bütün gözyetime kümüş nuruny heniz bolluk **bilen dökýärdi.**” (TDS)

döwül- (6); -dA, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Bükülüp parçalanmak, parça parça olmak, kırılmak. 2. Basıp ya da makineden geçirilip kabuğundan ayırmak (buğday, arpa, meyve taneleri vb. hak.). 3. Kullanılamaz hale getirilmek, bozulmak. 4. ağz. Nazlanmak, cilvelenmek.

“Küýze günde döwülmez, gününde **döwülür.**” (TNA) ; “Agaç tutan yerinden **döwülmez.**” (TNA) ; “Yňne gözünden **döwüler.**” (TNA) ; “Tokmak **bilen döwülmek.**” (TDS)

geçiril- (30); -A, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Bir şeyin üstünden ya da içinden geçirilmek, geçirip bırakılmak. 2. Gerçekleştirilmek, yerine getirilmek, geçirip bitirilmek. 3. Sürdürülmek. 4. Kabul edilmek,

almak. **5.** Başka işe, yere belirlenmek, yeri, derecesi değiştirilmek. **6.** Tecrübe edilmek, öğrenilmek.

-A: “Zylyha olaryň göze görünmeýän aladasy bilen basym alymlyk derejesi ýoklaryň hataryna geçirildi.” (MTH)

-dAn: “S. Atayew ýoldaşlar tarapyndan gözden geçirildi.” (TDS)

bilen: “İş kätmeniň we kerkiniň kömegi **bilen geçirildi.** (TDS) ; “Döwek döwmek hem mallaryň kömegi **bilen geçirilipdir.**” (TDS)

gizlen- (42); **-dA, -dAn, bilen:**

Anlamı: Birinden saklanmak, gizlenmek.

-dA: “Hatýja börügüni zynyp goýberip-de, ýanar ýaýlymyň arkasynda **gizlendi.**” (Ç)

-dAn: “İşçilere duýgudaşlyk edýänligini, olara başardygyndan käte kömegem berýänligini Tatyana adamsyndan **gizlänok.**” (TKT)

bilen: “Selçen ağaçlardaky serçeler, göyü diyersiň , bir zatdan howatyr edýän ýaly janygyşyp jürleşmek **bilen gizlendiler.**” (TDS)

göger- (37); **-dA, -dAn, bilen:**

Anlamı: **1.** Toprağa atılan tohumundan filiz çıkarıp toprağın üstüne çıkmak, filiz çıkarmak tohumlanıp yetişmek. **2.** Yeşil renge çevrilmek, yeşil renge benzemek. **3.** Vücuduna darbe almak, kan oturmak, morarmak.

-dA: “Ekilmedik yerde **gögerdi.**” (Ç) ; “Onsoň ýene salamguly bilen serdar şadyewiçiň gapdalynda **gögerdi.**” (Ç)

-dAn: “Orlan bugdayyň, arpanyň we ş. m. dökülen dânesinden ýa-da başga ösümlükleriň tohumyndan **gögerip** çykýan ösüntgiler.” (TDS) ; “Kiçijik çagajyklar şänikden **gögeren** erijik, şerdaly ýa-da başga şunuň ýaly miweli ekin ekýärler” (TDS)

bilen: “Bolsady ekeniň **bilen gögerýän** bolsa, men hem okaman,tejribe geçmän, lyotçik bolardym.” (TDS)

görüş- (45); **-dA, -dAn, bilen:**

Anlamı: **1.**Yüz yüze gelmek, birbirini görmek, karşılaşmakmak. **2.** El sıkışıp selamlaşmak. **3.** Bir şey hakkında birini görmeye yardım etmek, görmek için yardımlaşmak.

-dA: “Alyşber süleymanowiç bişlen artykgül ýaňy-ýaňynda-da aşgabatda- halk üçilişelerinin oblasty inspektsiýasynda **görüşdi.**” (TGT) ; “Dar yerde tapyşan, gin yerde **görüşer.**” (TNA)

-dAn: “Olar gujaklaşyp ogşaşdylar –da, ýañadandan **görüşdiler.**” (TDS)

bilen: “Oturandar gelen myhmanlar **bilen görüşdiler.**” (GY) ; “Gylyç küti atdan düşüp egelek **bilen görüşdi.**” (P)

guwan- (41); -A, -dAn, bilen:

Anlamı: Hevesi artmak, beğenmek, mutlu olmak, coşmak.

-A: “*Ir öýlenen ogul-gyzyna guwanar.*” (TNA) ; “*Vatanyň bähbidin, halkyň ykbalyn gorap saklaýarsyň , guwanýas saňa.*” (TDS)

-dAn: “*Agyr derdiniň awusyny diňe öz ýüreginde saklap, görer gözden, ýaňra gybatdan gizläp bilýän sähra gyzynyň çydamly mertligine knýaginýa öz ýanyndan guwandý.*” (TGT)

bilen: “*Ýazda ösdüren guzulary bilen guwanmasyn.*” (TDS) ; “*Vatanymyzyň pajarly ösüşine jany-teni bilen guwanýan her bir ýazyjynyň döredijilik zehini joşman durup bilmez.*” (TDS)

gysdyr- (11); -I, -A, -dAn:

Anlamı: İki şey arasında bırakarak sıkıştırmak, kıstırmak.

-I: *Bir bagtky şowhunly osobnyak-da indi içini gysdyrýar.*” (TGT) ; “*Bu howsalaly tutum harby komissar kopilewiň ýüregini gysdyrdy.*” (P) ; “*İndi ekelik onuň içini gysdyrýar.*” (TGT)

-A: “*Men äkidip bilmen diýende-de düşünmän düwünçeği goltugyna gysdyrdy.*” (Ç)

-dA: “*Altmyş dänede gysmasaň, alty dänede gysdyrmaz.*” (TNA)

gysyl- (8); -A, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Bir yere tıklılıp kalmak; kalabalığın içine girip sıkılmak. 2. Endişeye düşmek, tasalanmak, huzuru kaçmak. 3. *mec.* Zayıflamak, kilo vermek, incelmek.

-A: “*Bike ala gözlerini ýaşa dolduryp, mämmediň gujagyna gysyldy.*” (GÝ) ; “*Öýüň tärimine gysyldy.*” (GÝ)

-dAn: “*Nabat eje açlykdan gysylýardy.*” (TDS)

bilen: “*Tüpenin okuny göçürmek için barmak bilen gysylan ýeri.*” (TDS)

işle- (256); -I, -dA, -dAn:

Anlamı: Birinin ya da bir şeyin isteğini duymak, bir şeyi arzulamak, bir şeye heves etmek, istemek.

-I: “*Onuň halap bormağyňy işleyär.*” (TDS)

-dA: “*Alty ýyldan bärem aşot aşgabadyň çaphanasynda işleyär.*” (TGT) ; “*İndem politsiýanyň departamentinde işleyär.*” (TKT)

-dAn: “*Ýaş şäher bolan Angarskiniň ýanynda nebiti gaýtadan işleyän zowad döredilýär.*” (TDS) ; “*Men bu ýerde kolhoz tarapyndan işleyärim.*” (TDS)

oýan- (525); -A, -dAn, bilen:

Anlamı: Uykudan kalkmak.

-A: “*Ol ertesi irden ýaňagynyň ýuvaşcadan pitiklenmegine oýandy.*” (TDS)

-dAn: “Daña golaý demigip ukudan oýandym.” (TDS)

bilen: “Galagoply, aladaly bolany üçin Basiliý Nazarowiç daň **bilen oýandy.**” (GÝ)

oýar- (4); -I, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Uyandırmak, kaldırmak. 2. Yüze çıkarmak. 3. Uyarmak, canlandırmak.

-I: “Nähili bolsa-da, men ony oýarmadym.” (P)

-dAn: “Ýöne birden uzakdan eşidilen jaň sesi ony ukusyndan oýarypdyr.” (TDS)

bilen: “Ony ýuwaşlyk **bilen oýaryp** öýlerine alyp geldi.” (TDS)

sat- (89); -I, -A, -dAn:

Anlamı: 1. Satmak. 2. *mec.* Döneklik etmek.

-I: “Aýt hany näme üçin orslara diniňi **satdyň?**” (GÝ) ; “Sat diýeýsem, bikän seni **satmazmy?**” (TKT)

-A: “Kilim satsaň goňşuňa **sat.**” (TNA)

-dAn: “Etini bolsa, özüniň hymyr-symyr ödişýän gassabyna arzan bahadan **satdy.**” (GÝ) ; “Atasynyň ýurduny ondan idin soramazdan **satypdyrlar.**” (BT)

sataş- (5); -A, -dA, bilen:

Anlamı: 1. Karşlaşmak. 2. Biri ile yakın olmak.. 3. *mec.* Birisi ile aile olup yaşamak. 4. *mec.* Bir birini görmek.

-A: “Seniňki dogry, Gaýyp. Çölde-de Hydyr atadan öňne her kimsä **sataşdym.**” (BT) ; “Gaç! Başga men saňa näme kömek edeýin? Belki, bir gowy ýigide **sataşarsyň.**” (GÝ) ;

-dA: Köpüsi gizligin etmeli bolup, gutulmaz derde **sataşýar** (MTH) ; “Şol gözler bilen şu agşam ilkinji gezek, pynhan ýerde **sataşmaly.**” (Ç)

bilen: “Ahyry onuň nazary zarynlap pyşyrdayan oral aýalyn nazary **bilen sataşdy.**” (GÝ) “Bu osobnyaga-da ol säwlik **bilen sataşdy.**” (TKT)

seret- (375); -dA, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Birine yada bir nesneye bakmak. 2. Birine bakmak, ilgilenmek. 3. İncelemek, gözden geçirmek.

-dA: “Aýdadan oňa buýra saçly, okara gözli, garaja murtly jahyl özünden göwni hoş **halda seretdi.**” (TKT)

-dAn: “Onsoň ol Ýere garyş-sere ýokardan **seretdi.**” (BT)

bilen: “Ejesiniň goltugyna gysylyp, at yüzli hor adama yüregi **bilen seredyürdi.**” (GÝ)

seslen- (49); -dA, -dAn, -ÇA:

Anlamı: 1. Seslenmek, ses çıkarmak. 2. Cevap vermek.

-dA: “Yzgytsyz aheňde **seslendi.**” (TKT)

-dAn: “İkisem birden **seslendi.**” (TKT)

-ÇA : “Turkana dayhanlaryň beýle geňirmengeklerine üns wermedik ewşan molla bolsa ur-tut içerik girip-çykdy-da ýuwaşja seslendi.” (TKT) ; “Birdenem öz-özi bilen gepleşýän ýaly, pessaýja seslendi.” (TKT) “Düşünmedim- diýip, fontikow ýuwaşja seslenýär.” (P)

tut- (819); -I, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Bir şeyi ellemek, el ile saklamak, birine yada bir şeye yapışmak. 2. Ele düşürmek, ele geçmek, avlamak. 3. Örtmek, kaplamak, kazanmak. 4. Bir şeyin yönünü başka tarafa çevirmek, döndürmek. 5. Hakkıyla kiralamak, tutmak, kirayla işletmek. 6. Tutsak etmek, özgürlükten mahrum etmek, kapamak. 7. Yapmak, kurmak, inşa etmek. 8. Asmak, germek, örtmek. 9. Giyeceklerin kenarına dantel işlemek. 10-Bir şeyin üstünü açmak, sırrını bilmek. 11. Dolmak, kaplamak, yayılmak. 12. Büyütmek, beslemek, korumak. 13. Bir yere yerleşmek, yaşamak. 14. Birbirine birleştirmek, yapışmak. 15. Bir kişi için hazırlık yapmak. 16. Kendi başına gitmek, bir kenara çekilmek. 17. Sulamak. 18. Yöneltmek, nişan almak, doğru gitmek. 19. Birinin işini devam etmek, gitmek.

-I: “Mamajan ýusubyň agzyny tutdy.” (GÝ)

-dAn: “Derwezä ýetenlerinde Tatýana enekesiniň elinden tutdy.” (TKT)

bilen: “Aty ot bilen tut, guşy et bilen tut.” (TNA) ; “Dost tutsañ, öz aýby bilen tut.” (TNA)

tutdur- (27); -I, -A, -dAn:

Anlamı: 1. El ile saklatmak, saklayıp durdurmak. 2. Bir şeyi birinin eline vermek. 3. Hapsetmek, bastırmak, kapatmak. 4. Bir tarafa hızla koşup gitmek, yürüyüp karşılaşmak, dosdoğru gitmek. 5. İki şeyi birbirine yapıştırma, pekiştirme.

-I: “Amantaý kakasynyň , ugurly-ugursyz gürrüňleri onuň gülküsini tutdurýardy.” (BT)

-A: “Azat pyçagy ýene Amansähediň eline tutdurdy.” (BT) ; “Elindäki sumkasyndan bulka bölejigini çykaryp, ýalmanýan itiň agzyna tutdurdy.” (TKT) “Tatýana elindäki eti itiň agzyna tutdurdy. (TKT)

-dAn: “Men hiç haçanam özge adama öz halayán gyzymyň elinden tutdurman. “(Ç)

uç- (128); -dA, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Kanat açıp havaya kalkmak, gökyüzünde uçmak (kuş vb. hakkında). 2. Uçağa binip gitmek, yola çıkmak. 3. Bir yeri kırılıvermek. 4. Salıncağa binip iki taraftan hız almak, sallanmak.

-dA: “Aýlaryň kinesi uçdy şol demde.” (TDS)

-dAn: “Ýigirmi iki adam okdan uçdy.” (GÝ)

bilen: “Eýsem sen şol samolýotyň bilen uçarsyň .” (TDS)

ugrat- (44); -nI, -A, bilen:

Anlamı: 1. Yola düşmek, yola doğrultmak, bir tarafa yöneltmek. 2. Mektub gibi şeyleri birine göndermek, bir yere yollamak

-nI: “*Vepany ugradypdy.*” (TDS)

-A: “*Allaşukur bilen azizi bolsa öz kazarmalaryna taraf dynç almaga ugrady.*” (P)

bilen: “*Gyzyl temeç kolhozynyň bar dayhanlary olary uly umyt, köp-köp sargytlar bilen ugradylar.*” (P) ; “*Ol ertiriň özünde maşgalasyny biziňkiler bilen ugradyp, özi hem mallary sürüşjek.*” (TDS).

ýapyş- (209); -A, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Eliyle sağlam tutmak, asılmak. 2. Değip yapıştırmak, tutmak. 3. Bir işi yerine getirmek için düzenli girişmek. 4. Yapmak için yardımlaşmak, pişirmek için yardımlaşmak (çörek, yağda pişirilen yufka vb. şeyler hakkında). 5. Bir şeyin üstünü örtmek için yardımlaşmak.

-A: “*Alyşbeg ýene-de bloknotyna ýapyşdy.*” (TKT) ; “*Dünyäni unudan Mämmed duşmanyň gamaly eline ýapyşdy.*” (GÝ) ; “*Gidermen bolup, goşlaryna ýapyşdy.*” (TGT) ; “*Gowşak tutma diýip şaltay mauzerine ýapyşdy.*” (GÝ) ; “*Şadyman baş metri ölçäp, kesjek bolanda, nilgäp onuň gayçysyna ýapyşdy.*” (Ç) ; “*Gyzgyn gany hüpbe beýnisine dolan gara dumanly gahar bilen gapdalyny sermeşdirip ýaraga ýapyşdy.*” (P) ; “*Ol çagt-çagt ýöräp telefon trubkasyna ýapyşdy.*” (P) ; “*Ol ejesiniň beren şaýyllyk puluny gazet satýanyň eline atyp, onuň goltugundaky gazetleriň birine ýapyşdy.*” (P) ; “*Baýram ussa ginden germeçlep başga bir göherdiň owsaryna ýapyşdy.*” (P)

-dAn: “*Azat ýoldaşynyň elinden ýapyşdy.*” (BT) ; “*Gaýybyň gözleri tegelendi, köne dostunyň çigninden ýapyşdy.*” (BT) ; “*Nazar beg ýene-de jemiň syýyndan ýapyşdy.*” (P) “*Sandyraýan elleri guran ganymyz pudagyndan ýapyşdy.*” (TGT)

bilen: “*Hawa, ol arzyly işine ýaly hyjuw bilen ýapyşdy.*” (TKT) ; “*Ol bu işe hem hayran galýardy, hem ýüregi bilen ýapyşýardy.*” (GÝ)

ýatla- (77); -I, -dA, bilen:

Anlamı: Aklına düşürmek, hafızaya getirmek, göz önüne getirmek.

-I: “*Mämmedi ýatlaýardy.*” (GÝ) ; “*Ol öň bir gezek generaliniň agzyndan eşiden sözlerini ýatlady.*” (P)

-dA: “*Drildikde etmedik şatlygyn ölende ýatlama.*” (TNA)

bilen: “*“Bütün Paseýanyň guwanjy hem gahrymany” general skobelew bilen ençeme ýola yüzbe-yüz duşuşmak bagtynyň özüne miýesser bolandygyny buýsanç bilen ýatlady.*”

(TKT) ; “Ol bu wagt soňky gezek humara utduran süri goýny hakda hasrat **bilen ýatlaýardy.**”
(P)

ýazdyr- (27); -I, -A, bilen:

Anlamı: Yazmaya mecbur etmek, birinin yazıp vermesine neden olmak (mektup, yazı hakkında).

-I: “Bal-maskaradyň geçişi barada ikisinde-de düşündürüş hatyny **ýazdyrdylar.**” (TGT)

-A: “Bir zady guratmak üçin ýere **ýazdyryp** ýa-da ýüpden asdyryp goýdurmak.”

bilen: “Dönük kommissarlary urun!” diýip, iri-iri harplar **bilen ýazypdyrlar.**” (P)

1.2.3.1.1. İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Üç istem alan fiillerden bazılarının istem almadan da cümle oluşturabildiği görülmektedir. Üç istem aldığı halde istemsiz olarak da kullanılan fiillerin anlamlarını yukarıda verdiğimiz için bu fiillerin sadece istemsiz kullanıldığı örnekleri vermeyi uygun bulduk. Söz konusu fiiller şunlardır:

bişir- (7):

“Goy özi gelip **bişirsin.**” (Ç)

1.2.3.2. Aynı Fiile Bağlı Üç İstemi Bulunan ve Bu İstemlerden Üç veya İki Tek Cümlede, Diğerleri Ayrı Cümlelerde Kullanılan Yapılar

Aynı fiile bağlı, üç istemli yapılarda bir fiil; ya tek başına cümlede üç istem almaktadır ya da aynı fiilin iki veya tek istemli olarak ayrı cümlelerde kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda önce aynı fiile bağlı üç ve/veya istemli yapılar verilmiş, daha sonra aynı fiilin tek istemle ayrı cümlede kullanımlarına yer verilmiştir:

alyn- (58); -dAn, bilen, -ArI:

Anlamı: 1. Kendin için bir şey almak, edinmek. 2. Toplanmak.

-dAn, -dAn: “Kofe dänesinde we çay ýapragyndan **alynýan** narkotik jisim.” (TDS)

-dAn, -ArI: “İçinden daşary **alnyp** çykylmak.” (TDS)

-dAn: “Gowaçanyň hasylyndan **alynýan** süýüm.” (TDS)

bilen: “Munuň özi meniň çakgym **bilen alnan** alykdyr”. (TDS) ; “Durdynyň ýüzündäki ýasama ýylgyryş el **bilen alnyp** taşlanan ýaly boldy.” (TDS) ; “Kömri kokslamak ýoly **bilen alnýan** reňksiz suwuk.” (TDS)

art- (71); -I, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Fazlalaşmak, artmak. 2. Çoğalmak, büyüme, yükselmek.

-I, -dAn: “SSSR- de hojalyk önümçiliginiň önümliligi we onuň harytylylygy ýyl- ýyldan **artyýar.**” (TDS)

-I, -ArI: “Çägelikde ýöreyän operator ümzügini ileri atyp, kynlyk bilen hereket edýärdi.” (TDS)

-dAn: “Gyzyldan artar weli, palçykdan artmaz.” (TNA) ; “Respublikada senagata we transporta maýa goýmak ýyl- ýyldan artýar.” (TDS)

bilen: “Ýokary depgin bilen artýar sanymyz.” (TDS)

at- (903); -I, bilen, -ArI:

Anlamı: 1. Sallamak, atlamak, fırlatmak. 2. Tüfekte atış etmek, öldürmek. 3. Yardımcı eylem fonksiyonunda yaklaşan isimlerinin anlamı ile ilgili hareket bildirir.

-I, bilen: “Her kim bir zat diýýä. Bardy –geldi, ýanaryň diýýäni çyn bolýsa, alaşany öz elim bilen ataryn.” (Ç)

-I, ArI: “Çägelikde ýöreyän operatör ümzigini ileri atyp, kynlyk bilen hereket edýärdi.” (TDS)

-I: “Nabat eje Meredi işe ugradandan soň , hasyr-husur edip, içerileri syryşdyryp, külüni atdy.” (TDS)

basdyr- (2); -I, -A, bilen:

Anlamı: 1. Ayak altına aldirmek, tekmeletmek. 2. Hapishaneye koydurmak. 3. Düzenleyip üst üste koydurmak, birbirinin üstüne yerleştirmek.

-I, bilen: “Bedeniň bir ýerini el bilen basydyrmak.” (TDS)

-A, bilen: “Geýimiň gyrasyna, ýakasyna gara sapagy ak sapak bilen basdyryp salynýan nagyş.” (TDS)

begen- (6); -I, -A, -dAn:

Anlamı: Bir şeyden gönlü hoş olmak, sevinmek, memnun olmak.

-dAn, -A: “Mämmet basmaçylaryn ünsüni biçare bendelerden sowanyna begendi.” (GÝ)

-I: “Begim meni begenmez, men begimi begenmem.” (TNA)

-A: “Baýnazaryň bokzala getirip beren esger gulakjygyny alanyna begendi.” (Ç) ; “Oňa sataşanyna begendi.” (TGT)

belle- (118); -I, -dAn, bilen:

1. Bir şeyin üstüne işaret, nişan koymak, işaretlemek. 2. Bir şeyi doğrulamak, düzene sokmak, düzgünleştirmek. 3. Birini bir işe sokmak. 4. Bir başarıyı, şatafatlı bir olayı hatırlamak. 5. Dikkat etmek.

-dAn, bilen: “Eýsem-de bolsa, soňky mahallarda bankirin oglunyň oňa has ýakynlaşandygyny öz ýanyndan gınanç bilen belledi.” (TKT)

-I: “Emma Çaňly Tagan Amansähediň işleýşinden zol-zol habar tutup duransoň, onuň boş wagtynyň bardygyny **belledi.**” (BT) ; “Olar Gaýybyň hütdüginde oturyp, birnäçe dost bolup Amansähediň üstünligini **bellediler.**” (BT)

-dAn: “Ýa özli- özüňizden **belledilermi?**” (GÝ)

bellenil- (4); **-dA, -dAn, bilen:**

Anlamı: 1. İşaret koyulmak, işaretlenmek. 2. Düzene sokulmak, doğrulanmak, yasallaşmak, düzgünleştirilmek. 3. Vazifeye, işe koyulmak. 4. Bir başarının, şatafatlı bir olayın hatırlanması, gösterilmesi. 5. Kendini tanıtmak, malum olmak. 6. Dikkat edilmek.

-dA, -dAn: “Kiyew buthonosynyň başynda Konstantiýapol patriarhy tarapyndan **bellenilen** mitropolit goýkypdy.” (TDS)

bilen: “1925. nji ýyl, Aleksandr Korneyçugyň durmuşyndaky we döredijilik biografiýasyndaki, iki sany möhüm waka **bilen bellendi.**” (TDS) ; “Şertli bellikler **bilen bellenilýän** matematiki ululyklar.” (TDS)

beze- (7); **-I, -dAn, bilen:**

Anlamı: 1. Süs eşyaları ile bezemek, süs eşyalarını takıp güzel görünüşe sokmak. 2. Birini ya da bir şeyi hoş görünüşe sokmak, güzel şekil vermek. 3. İşlemek, süslemek.

bilen, -I: “Baýyr maýsa **bilen özüni bezüpdü.**” (TDS)

-dAn: “Gazlardan **bezüp** gazet daşyny, Gymmatly şahyrmyz dünýäden ötdi.” (TDS)

bilen: “Ýalp ýasaýan duw krowatly ikinji otagyny ondanam artyk yhlas **bilen bezedi.**”

bildir- (109); **-I, -dAn, bilen:**

1. Bir şeyi malûm etmek, haber vermek, birine bir şey söylemek. 2. Anlatmak, hissettirmek. 3. Belirmek, belli olmak, malûm olmak.

-I, bilen: “Biriniň eden işşine ýa-da bolan waka öz nägiledigini käyinç **bilen bildirmek.**” (TDS) ; “Birinden bir zady sorag üsti **bilen bildirmek.**” (TDS)

-I: “Elindäki agyr hasasyny ýokarrak galdyryp, oňa özüniň hoşallygyny **bildirdi.**” (P); “Onuň bady yöne-möne dälde, ayaklaryna göz ilenokdy, diňe ýere çalaja galtaşýany **bildirýärdi.**” (BT) ; “Owdana özünün hoşallygyny **bildirdi.**” (P) Sürüji itlerden aňrybaş nägiledigini **bildirdi.**” (BT) ; “Köse garranyny **bildirmez.**” (TNA)

-dAn: “Obanyň ýagdaýy oturşyndan **bildirer.**” (TNA)

birikdir- (11); **-I, -A, bilen:**

Anlamı: Birleştirmek, katmak, karmak.

-I, -A: “Telefon apparatlaryny biri-birine **birikdirmek** üçin gurlan ýörite encam desga.” (TDS)

-I: “Öýüň içi ýaly atyzlaryň örän köpüsini **birikdirmelidi.**” (TDS)

bilen: “Bir zady başga bir zat **bilen birikdirip** seplemek üçin ulanylýan himiki element.”
(TDS) ; “Hataby howut **bilen birikdirýan** ýüp.” (TDS)

çekiş- (2); -I, -A, -ArI:

Anlamı: 1. Çekmek için yardımlaşmak, ölçüşmek. 2. Çekmek, sürümek. 3. Tartışma devam etmek, dava etmek, mücadele etmek. 4. Bir şeyi başka bir yere götürmeye, taşımaya yardımlaşmak. 5. Birlikte dikmek. 6. Çok olup çekmek (tütün vb. şeyler hakkında). 7. El ile sündürüp ipek olmak, sündürmek. 8. Birlikte ufalanmak.

-I, -A: “Demlerini içlerine **çekişip**, içiğişip aglaşmak.”

-ArI: “Ýokary **çekişmek.**” (TDS)

çykar- (412); -I, -dAn, -ArI:

Anlamı: 1. İçinden dışına çıkmak, 2. Arkadan ayırmak. 3. Memuriyet vasifesinden ayırmak, boşatmak. 4. Kız ailesi evlendirmek, kocaya vermek. 5. Yemek gibi, vb. şeyi alıp vermek, getirmek. 6. Bir yerden başka bir yere sürüp gitmek. 7. Meseleyi çözmek, çalışmak. 8- Üretip yetiştirmek, ürün vermek. 9. Yer altı zenginliklerini kazıp almak. 10. *mec.* Bir şeyin değerini belli bir dereceye getirmek, belli bir fiyat vermek.

-dAn, -I: “Goltuk jübüsinden ýazuw depderçesini **çykardy.**” (TDS)

-I, -ArI: “Annatagan gazabyny daşary **çykarmazlyga** çalyşyp, kynlyk bilen ýuwdundy.”
(TDS)

-I: “Kyýat Han ýene sesini **çykarmayar.**”(TGT) ; “Jübüsinden bir topar ýeke manatlygy **çykardy.**” (TDS) ; “Ýadaw görnüşli Myrat sesini **çykarmady.**” (TDS)

-ArI: “Bir näçe etajly jaýlarda, şahtalarda we magdan guýularynda aşak düşürýän we ýokary **çykarýan** maşyn.” (TDS)

dakyşdyr-; -I, -I, -I:

Anlamı: Takmaya yardım ettirmek, bir şeyi takmak için yardımlaşmak.

-I, -I, -I: “Ak guşagyna-da dâri gutusyny, serkejinini, çakmagyny **dakyşdyrды.**” (TDS)

dalaş- (6); -A, -dA, bilen:

Anlamı: 1. Birbiriyle ağız kavgası etmek, dalaşmak. 2. *mec.* Birlikte çalışmak, biriyle iş kurmak, bir işi yapmaya girişmek.

-A, bilen: “Ol diňe öz oý-pikirleri **bilen dalaşýar.**” (TGT)

-dA, bilen: “Uly şäherde öz oý-pikirleri **bilen dalaşýar.**” (TKT)

-A: “Gorkuly ýygrylýar-da, sähelçe ýazgynçylyk aralaşça, ýene durmuş denizinde gulaçlap ýüzmege **dalaşýar.**” (Ç)

bilen: “Muş hakykaty **bilen dalaşýançalar.**” (TGT)

deşil- (5); -A, -dAn, bilen:

Anlamı: Delinmek, delik açılmak, delik olmak.

-A, bilen: “Ramalaryň ýüzüne buraw **bilen deşilen faner berkitmeli.**” (TDS)

-dAn: “Gön ýuwka ýerinden **deşiler.**” (TNA)

dik- (26); -I, -A, -dAn:

Anlamı: 1. Yere oturtmak, dibini yere gömmek, dikmek. 2. İnşa etmek, yapmak.

-I, -A: “Elindäki taýpylary sünneläp, saldamlap, soragly nazaryny töweregindekilere **dikdi.**” (Ç)

-A, -I: “Arnadna Bikentewna täsin ýylgyrды-da, petige nazaryny **dikdi.**” (TGT) ; “Ol çörekden batyrgaý gädip aldy da, galan bölegini jübüsine salyp, mugallyma tiňkesini **dikdi.**” (BT)

-I: “Onuň yüzüne ynam bildirýän, agras nazaryny **dikdi.**” (GÝ)

-dAn: “Pursady goldan bermen, jübüsindeki pyçagy çykaryp, gynyny taşlap, maý alyp, bar güýjüni ýygnap, oslaman duran kapitanyň gursagyndan **dikdi.**” (TDS)

dire- (28); -I, -A, -dAn:

Anlamı: 1. Bir şeyi korumak için destek vurmak, dayamak, diremek. 2. Destek yapmak için elini ya da başka bir yerini diğer bir şeye dayamak. 3. Yönelmek, nişan almak.

-A, -I: “Mammet oňa üns bermediksiräp, kaýygyna böküp müňdi-de, ötegiçeleri derýadan geçirmek için gaýygyny kenara **diredi.**” (GÝ) ; “Sabyr selki gelip, arabanyň syrty tagtasyna ýagyrysyny **diredi.**” (GÝ) ; “O taýda uly ilin baryp maňlaýyny **direýän** zybrym kiçijek dükanly köçesine maňlaýyny **diredi.**” (EG)

-dAn: “Abdylla işanlaryň gugaryp galan hüjreleri, saranlary, mal ýataklary garyplaryň maňlaýyndan **diredi.**” (Ç)

dolan- (106); -A, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Dışına bağlanmak, dışına sarılmak, dolanmak. 2. Dışını örtmek için bir şeye sarmak, dışı bir şeye sarılıp örtülmek. 3. Peşine düşülmek, etrafı çevrilmek. 4. Bir tarafa dönmek, yolu değişmek. 5. Geçip gitmek, geçmek. 6. *mec.* Yaşamak, varlığını sürdürmek.

-dAn, -A: “Gara görnümünden yzyna **dolandy.**” (GÝ) ; “Gelin daş işikde gaýyn enesiniň sesini eşidip, iç işikden yzyna **dolandy.**” (P)

-A: “Çarwa obasynyň bekilleri tazededen dünýä inen ýaly bolup yzlaryna **dolandylar.**” (GÝ) ; “Dörtgyraň ofitsianka ýogyn boýundaky iri, gök monjuklaryny sypalap, gülümsiräp, yzyna **dolandy.**” (Ç); “Hudolojkin krasnowosk şäherlerini belli ganhor kuna tabşyryp, Aşgabada **dolandy.**” (P) ; “Wladimir bilen Tanya şol agşam ýene-de yzlaryna **dolandylar.**” (P)

-dAn: “Gylyç Gajar ogly köçäniň burçundan **dolanyp** gözden ýitdi.” (TDS)

bilen: “Soň tamlaryň gapdaly **bilen dolandy.**” (TDS)

dökül- (78); **-A, -dAn, bilen:**

Anlamı: 1. Bir yere bırakılmak, aktarılmak. 2. Saçılmak, akmak. 3. Serpilip gitmek, dağılmak, saçılmak. 4. Dökülmek, düşmek. 5. Bir şeyin içi kontrol edilmek. 6. Toplanıp gelmek, üşüşmek.

-A, bilen: “Günün kümüş nury bütün gözýetime bolluk **bilen dökülýardi.**” (TDS)

-A: “Ýörelende, ovnuk zatlar pytraşyp bir zadyň üstüne **dökülende** ve ş. m. döreyän sesi aňladýan söz.” (TDS)

-dAn: “Bişip oturan erik kakylanda, paýyrdan **döküldi.** (TDS) ; “Köýnekçäni? gotazlary sagrysyndan **dökülip** duran Meleguşa bazbendi goşa ýumruk ýaly ini dört barmak göwüs bent dakypdyr.” (TDS)

dönder- (3); **-A, -dAn, bilen:**

Anlamı: 1. Bir taraftan diğerk bir tarafa çevirmek, döndürmek. 2. Geriye çevirmek. 3. Ağızını veya üstünü aşağıya çevirmek, baş aşağı etmek. 4. Başka bir şeye benzetmek. 5. Kabul etmemek.

bilen, -A: “Baýramyn mübarek bolsun, senem!- diýdi-de gazy pyçak **bilen beýlesine dönderdi.**” (Ç)

-dAn: “Aýal söziün gondurar, ärin tohumundan **dönderer.**” (TNA)

dur- (1109); **-A, -dA, bilen:**

Anlamı: 1. Hareketsiz kalmak, beklemek. 2. Ayakta kalmak, dimdik halde olmak, dikilmek. 3. Bir yere yerleşmek, bir yerde bulunmak. 4. Bir işe sahip olmak, bir vazifenin başında olmak. 5. **-p** ekli ulaçlardan sonra süreklilik bildiren yardımcı eylem olarak kullanılır.

-dA, -A: “Ähli iş garşynda tagzyna **durýar.**” (TDS)

-dA: “ Bizde dogmadyk bizde **durmaz.**” (TNA) ; “ Ýeke çaga öýde **durmaz.**” (TNA) ; “Bizde dogmadyk bizde **durmaz.**” (TNA) ; “Ýeke çaga öýde **durmaz.**” (TNA)

bilen: “ Maşyn bir dünderilik **bilen durman.**” (TDS) ; “İne, birdenkä sarymytl alakalar eserdeňlik **bilen durup,** daş-töwerege garanjaklaşdylar.” (TDS)

dürt- (22); **-I, -A, bilen:**

Anlamı: 1. Bir şeyin keskin ucunu bir yere batırmak, sokmak, dürtmek. 2. Bir şeyin üstünü delik deşik, yapmak. 3. Yere sokup ekmek, dikmek. 4. Birinin böğrüne dokunmak, dürtmek. 5. *mec.* Bir işi yapmaya yöneltmek, hatırlatıp durmak.

-I, bilen: “Huday uranyny pygamber hasasy **bilen dürtermiş.**” (TNA)

-A: “Medediň klasdaşy, kolhozyň traktorçysy Bäşim gözi ümezläň dostunyň böwrüne

dürtdi.” (EG) ; “Öde egri elindäki demir taýgynyň öküziň gözlerine **dürtdi.**” (GÝ)

düz- (53); **-I, -A, -dAn:**

Anlamı: 1. Bazı nesnelere ipe, tele vb. geçirmek. 2. Parçalarını bir araya getirip tamir etmek. 3. Tellerini gerdirip sesini ayarlamak, akort etmek. 4. Üretmek, oluşturmak. 5. Yazmak (şiir, yazı vb. hak.). 6. Halkın gücüyle yapmak, kurmak.

-I, -A: “Biz öz aýagymyzy oña **düzdük.**” (MTH)

-I: “Aman arabakeş dana derwüşiniň daş işikdäki ojağyna üç-dört taýkany **düzdi.**” (Ç) ;
“On soň ol, öz keypine çydaman bu goşgyny **düzdi.**” (EG)

-dAn: “Ýöne brigadany ilki dargadyp, soň tazededen **düzmeli.**” (BT)

egle- (3); **-I, -dAn, bilen:**

Anlamı: Bir iş yada bir sebeple birkaç vakit saklamak, durdurmak, saklayıp durmak, geciktirmek.

-I, -dAn: “Ýagşy, maýor, häzirligçe hoş! Gud bay! Sizi ýoldan **eglemäli.**” (TGT)

bilen: “Dürli sebap, bahana we ş. m. zatlar **bilen eglemek.**” (TDS)

elt- (29); **-I, -A, -dAn:**

Anlamı: 1. Bir şeyi bir yere kendisinden alıp gitmek, götürmek, verilmek. 2. Bir şey başına gelmek, karşılaşmak, rastlamak. 3. Koyvermek, yakınlaştırmak, yanına götürmek.

-I, -A: “Amansähet köpükli elini onuň ediljek gözünüň ýanyna **eltdi.**” (BT)

-A: “Ahyrda madam Tekinskaýany jandarm uprawlennesiniň şefiniň kuzuryna **eltdiler.**” (TGT) ; “Haram gazaň zyna **elter.**” (TNA) ; “Ofiser Durdy pereňi-de şol ýere **eltdi.**” (HH) ; “Wiktor İwanowiç bilen kakahany ýusubyň ýanyndaky palatadan aýryp, eýil ýaralylaryň arasynda **eltdiler.**” (GÝ)

-dAn: “Gör, gedemligiň seni nirelerden çykardy, gör, nämeleriň üstünden **eltdi.**” (P)

eşit- (247); **-I, -dAn, bilen:**

Anlamı: Kulakla işitmek, dinlemek.

-I, -dAn: “Kärdeşleriň soňky dialogyny Tatýana kuhyýadan **eşitdi.**” (TGT) ;

-I, bilen: “Öz kaptany kiýazy Şahowskoý bilen doktor Şerbagyn arasynda bir aşam çadyryň gapdalynda bolan gen gurruňy Podýon öz gulagy **bilen eşitdi.**” (TKT)

-I: “Aşakdan orkestrin çalyan fokstrotyny **eşitdi.**” (TGT)

-dAn: “Agyz- agyzdan ýelli, gulak- gulakdan **eşitgir.**” (TNA) ; “Denisiň özi bilen tussagda oturan adamdan **eşitdim.**” (TKT)

gaç- (249); **-I, -dA, -dAn:**

Anlamı: 1. Durduğu yerden bir tarafa kızla koşarak gitmek, geri çekilmek. 2. Bir sebebe göre olduğu yerden, işten ya da başka bir şeyden izinsiz çıkmak, uzaklaşmak, kaçmak. 3. Elden ya da yukardan yere düşmek. 4. Düşmek, çekilmek, azalmak(su hakkında).

-dA, -dAn: “Goy, goja felidmarşalam ömrüniň ahyrynda ynjalykdan **gaçmasyn.**” (TKT)

-I: “Ol özüni rahat saklamaga çalyşýardy, barybir derrew ynjalygy **gaçýardy.**” (GÝ)

-dA: “Gysanan siňek süýde **gaçar.**” (TNA)

gandyr- (9); -I, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Susuzluğunu tatmin etmek, yedirip içirmek. 2. *mec.* Bir şeyi ciddi düşündürmek, inandırmak.

bilen, -I: “Paýaw suw **bilen ýerini gandyrmasyň.**” (GÝ)

-dAn: “Belki onam ýalan-ýaşryk sözden **gandyrandyrlar.**” (Ç)

garşyla- (31); -I, -dA, bilen:

Anlamı: Birini karşılamak, karşılamaya çıkmak.

bilen, -I: “Ol şahdaçyklygy **bilen meni garşylady.**” (TDS)

-dA: “Zylyhany gapynyň agzynda **garşylady.**” (MTH)

bilen: “Dogrudanam, bu ýerde ony hopukdyryjy sowuklyk **bilen garşyladylar.**” (TGT)

; “Mila mihaýlowna gapydan eliküýelnije giren otlanjygy mähir **bilen garşylady.**” (GÝ)

gaýtar- (180); -I, -A, bilen:

Anlamı: 1. Geri çevirmek, geri göndermek, göndermek. 2. Bir şeyi geri, eski sahibine vermek. 3. Yapılan alış verişi, anlaşmayı iptal etmek, yeniden incelemek. 4. Birinin yaptığı iyiliğe iyilik ile karşılık vermek. 5. Yediği ağzından gelmek, kusmak.

-I, bilen: “Nahar bilen gaýtarjak adamsyny nahar **bilen gaýtardy.**” (GÝ)

bilen, -A: “Günorta naharda özüniň ýigitleriň arasyna barjakdygyny aýdyp, aşpez ýigidi ümsümlik **bilen yzyňa gaýtardy.**” (P)

-I: “Ynha, görýänmi, pollyny dagy, eke özi tutuş ýagyny **gaýtarjak.**” (GÝ)

bilen: “Onam tapawutly diplom **bilen gaýtardym.**” (TKT)

gel- (2542); -A, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Bir yerden ikinci bir yere gitmek, gelmek. 2. Ortaya çıkmak, meydana gelmek. 3. Yardımcı eylem fonksiyonunda kullanılır.

-A, -dAn: “Men gazaply söweşlere güneşli Türkmenistandan **geldim.**” (TDS)

-dAn: “Öten agşam Moskowadan **geldim.**” (TDS)

bilen: “Bagt bir gelse, öňi-özi **bilen geler.**” (TNA) ; “Hawa nä habar, nä kysmat **bilen geldiňiz.**” (P)

giriş- (24); -I, -A, bilen:

Anlamı: 1. Nadiren girmek, yavaş yavaş girmek. **2.** Bir işe başlamak, bir işi yapmaya başlamak.

-I, -A: “*Tatýana haýdan-haý ýol daşyny tutmaga **girişdi.***” (TKT) ; “*Zylyha ony okamaga **girişdi.***” (MTH)

-A, bilen: “*Bir işe yhlas **bilen girişmek.***” (TDS)

-A: “*Ata ýagdaýy aňyp, onuň ýerliksiz kinesini ýazmaga **girişdi.***” (MTH) ; “*Derrew maksadyny amala aşyrmaga **girişdi.***” (GÝ) ; “*Gyzlar edil öz öýlerine gelen ýaly, gülşüp-delşip, kuhnyada derrew nahar bişirmege, hurş taýýarlamağa **girişdiler.***” (Ç) ; “*Kapitan pojkow bilen ýusup mämmedow derrew ýagdaý baha bermege, ýetmeli işleri anyklamaga **girişdiler.***” (GÝ)

git- (1012): -A, -dAn, bilen:

1. Bir yere gitmek, yürümek, yönelmek. **2.** Fırlatıp, atıp ilerlemek. **3.** Devam etmek. **4.** Harcanmak, gitmek. **5. mec.** Saplanmak, batmak, girmek. **6.** Yardımcı eylem fonksiyonunda yaklaşan eylem ile birlikte hareketin yaklaştığını ve olup bittiğini bildirir.

bilen, -A: “*Grafinýa bolsa adamsy **bilen** daşkende **gidipdir.***” (TKT)

-dAn: “*Tatýana yzly-yzyna özgerip gidip oturan peýzajlara syn edip barsa-da, ýap-ýaňy bokzalda bolup geçen hoşlaşyk pursaty göz önünden **gidenokdy.***” (TGT)

bilen: “*Doga bilen gelmeýän betdoga **bilen gitmez.***” (TNA)

göçür- (18); -A, -dA, -dAn:

Anlamı: 1. Eski yaşadığı yerden başka bir yerde yaşatmak, başka bir yerde yerde mekân tutturmak, göçürmek. **2.** Yetiştigi yeri değiştirmek, başka yere dikmek. **3.** Daha önce yazılmış olan yazıyı aynen başka kağıda yazmak, geçirmek.

-dA, -dAn: “*Komissariň hatini gyssag orada bir näçe ýerden **göçürdiler.***” (TDS)

-A: “*Soňra Mülli Tahyr öz eli bilen “Türkmen binasyny” Gündeligine **göçürripdir.***” (MTH)

gözle- (102); -I, -A, -dAn:

Anlamı: 1. Bulmak için araştırmak, aramak. **2.** Biri tarafa bakmak, seyretmek.

-I, -dAn: “*Mämmet meni şol ýerden **gözlesin.***” (GÝ)

-I: “*Bile gideli, ony **gözledi.***” (P) ; “*Mämmet nätjegini bilmän, ýaýdanyp töweregini **gözledi.***” (GÝ) ; “*Şol agşamky sohbetden soň Tatýana erkekler gimnziýasýçyň taryh mugallymy jenap bakradze bilen has ýakynrak tanyşmagyň çemesini **gözledi.***” (TGT)

-A: “*Asyl töre sözüne gözlär, alagan töre ýüzüne **gözlär.***” (TNA)

gül- (123); -A, -dAn, bilen:

Anlamı: Gülmek, arka arkaya komik sesler çıkarmak çıkarmak.

-A, -dAn: “Näme beýe adamyn üstünden **gülyärsiňiz?**” (TDS)

-A, bilen: “Onuň bu oglanlyk endigine kärdeşleri assyrynlyk **bilen gülyärler.**” (TKT)

-A: “İline güldi- özüne **güldi.**” (TNA)

bilen: “Zorluk **bilen güldi.**” (BT)

gysgan- (9); -I, -A, -dAn:

Anlamı: Haset etmek, kıskanmak.

-I, -A: “Pereňistan, eýran atyrlaryny oňa **gysganmaýar.**” (TKT)

-I: “Bankçy fon der nüdeliman-kranker kaşaň karetasyny **gysgandy.**” (TGT) ;
“Birisini beren hüday ýene birini **gysganmaz.**” (TNA)

-dAn: “Gabanmak hasiýeti, gylgy bolan, özgelerden **gysganyp** gorayan.” (TDS)

gyz- (54); -A, -dA, bilen:

Anlamı: 1. Sıcaklık derecesi yükselmek. 2. *mec.* Çabuk öfkelenmek, sinirlenmek. 3. *mec.* Coşkun olmak. 4. *mec.* Bir şeye çok heveslenmek, hevesi artmak.

-dA, -A, -A: “Obaňgaýrasyndaky gamyşly oýa sygyrlaryny kowup, özleri bärisinde çilige, aşyga **gyzandyrlar.**” (BT)

bilen: “Söweş gyzgalaňy **bilen gyzan** göwreler tämiz howanyň çigregini ýaňy syzyp başlaýardylar.” (TDS)

janlandyr- (4); -I, -dA, -dAn:

Anlamı: Canlandırmak, hareketlendirmek.

-I, -dAn: “Sen, hudojnik, ony ýanadan **janlandyrmaly.**” (Ç)

-dAn, -dA: “Bu owaz ençeme bakalary , adamlary ýañadan onuň gözniň önünde **janlandyrdy.**” (TGT)

hasapla- (9); -I, -A, -dAn:

Anlamı: 1. Hesaplamak, hesabını almak, toplamını çıkarılmak, toplanmak, sayılmak. 2. Eşit hesap etmek, saymak, karşılaştırmak.

-I, -I: “Ol oraz serdar bilen umumy ylalaşyga gelip, soňra zakaspä gelmegini kanuny **hasaplady.**” (P)

-A: “Ony biz birçak kapasa salnan bedene **hasaplaýarys.**” (TKT)

-dAn: “Özünem her haýsy öz ýanyndan **hasaplaýar.**” (Ç)

it- (4); -nI, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Bir şeyi güç uygulayarak ileri götürmek. 2. *mec.* Birini başka birinin üstüne yürütmek.

-dA, -dAn: “Men seni şu wagtyň özünde ýeňsäňden **itip** haýdajak Meniň halamaýanyma seredip durmazlar.” (TDS)

-dAn, bilen: “Eñsesinden güýç **bilen itip** ýöretmek, güýç bilen iteläp, ýöredip alyp gitmek, güýç bilen özüňe garşy çekmek.” (TDS)

-nI: “Ýaşuly pessejik gapyny **itdi.**” (Ç)

itekle- (15); -I, -A, bilen:

Anlamı: 1. İtip öne doğru hareket ettirmek, iteklemek. 2. *mec.* Bir işe ya da bir şeye yöneltmek.

-I, -A: “Ferma müdiri pagtany alyp, gulagyna dykdy, sürüji Amansähediň elini yzyna **itekledi.**” (BT)

-I: “Gününi **iteklersin.**” (GÝ)

-A: “Amansähedi gorkynyň hem haybatyň garşysyna durmaga **iteklediler.**” (BT)

bilen: “Ol işigi omurdany **bilen itekläp** açlyp gözlerini ýaşardyp çykyp gitti.” (TDS)

kakdyr- (11); -A, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Üstünden vurdurmak, vurup girdirmek, çaktırmak. 2. Vurarak tozunun alınmasını sağlamak, silkeletmek. 3. *mec.* Bir şeyi alaya almak, alaylı konuşmak. 4. Vurdurmak, çarptırmak. 5. Sallayıp, silkeleyip yere düşürülmesini sağlamak. 6. Bir şeyi duyurmadan, farketirmeden çekip aldirmek. 7. Değdirmek, dokundurmak, temas ettirmek.

bilen, -A: “Aýböge yöne baş atyp, özünden sähelçe uly gelne eda **bilen** iki egine **kakdyrdy.**” (Ç)

-dAn: “Bah, ýaňky bir dogry gelen awdy weli, elimden **kakdyrdym-da.**” (TDS)

bilen: “Pitik **bilen kakdyrmak.**” (TDS)

kow- (71); -I, -A, -dAn:

Anlamı: 1. Peşine düşmek, arkasından koşmak, kovalamak. 2. Bir yerden zorla çıkarmak. 3. Görevden, işten, okuldan vb. atmak, çıkarmak. 4. Sürüp götürmek, sürmek.

-I, -A: “Bolsa-da begim, siz uzakdan görýärsiniz-ow- diýip, ony ugruna **kowdy.**” (GÝ)

-I, -dAn: “Biz arada ekipajymyzyň bir çilenini işden **kowduk.**” (Ç)

-I: “Düýe çökmän, ol öň ayaklary bilen döşündäki gögeýini **kowdy.**” (TDS)

-dAn: “Şonda möjekler orda bolup olaryň zyndan **kowdular.**” (BT) ; “Ähtibarsyz komissarlary iş başyndan **kowalyň.**” (P) ; “Bar, Kemal, ýet-de, studentleri bu beladan gutar, goý, olar başlan işlerinden el çeksinler, ýogsam baryny sürläp, okuwdan **kowarlar.**” (MTH); “Dogrunu aýdany dokuz obadan **kowarlar.**” (TNA) ; “Onuň meni halayany çyn bolsa, ejemi öňden **kowmazdy.**” (Ç)

mün- (55); A, -dA, -dAn:

Anlamı: 1. Binmek. 2. Bir şeyin üzerine çıkmak, üzerinde oturmak.

-dA, -A: “Ol atly ýaşynda ata **mündi.**” (TGT)

-A: “Ahyry ol ýolda atdan düşüp, furgona **müندی.**” (TGT)

-dAn: “Köne ýamaşgandan Bozdumana **müندی.**” (TDS)

sakla- (304); -I, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Göstermemek, elinde tutmak. 2. Durdurmak, bekletmek. 3. Durmak, eğlenmek. 4. Korumak, göz kulak olmak. 5. Bir nesneyi, eşyayı götürmek. 6. Yanında durmak, eğlenmek.. 7. Saklayıcılık etmek, korumak. 8. Esirgemek. 9. *mec.* Gizlemek. 10. Belli bir nedenden dolayı kendini korumak.

-I, -dAn: “Emma ejizläp, aglaryn öýdüp, özüni zordan **saklady.**” (TGT) ; “Gygyra-gygyra selkini zordan **sakladylar.**” (GÝ)

-I: “Vyşkanyň üstünde duran çasowayyň jürlewügiýan sesi ony **saklady.**” (TDS)

bilen: “Denňo baturyn bälçik gyzyň tirseginden tutup, emay **bilen saklady.**” (TGT)

sarsdyr- (19); -nI, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Sarsmak, sarsıntı yaratmak. 2. *mec.* Heyecanlandırmak, hayran bırakmak.

-dAn, -I: “Penjiräniň ilerisindäki ýaly köçeden geçýän ýükli maşynlar myhmanhananyň tagtadan tamyny **sarsdyrdy.**” (Ç)

-I: “Häli şindi uçup-goýup duran kümüş ganat samolyotlaryň günleç gürrüldisi aerowokzalyň belent janyňy **sarsdyrýardy.**”(Ç) ; “Söwesýeň kasam hökmünde münlerçe adam tarafyndan yzly-yzyna gaýtalananan bu sözüň gara bulutly asmanda ýaňlanan gurruldysy gul-gulaly galany **sarsdyrdy.**” (TKT)

bilen: “Başlyk syçrap ýerinden turdy, onuň gahar-gazap bilen gaýnap çykan sesi jaýy bütün süňni **bilen sarsdyrdy.**” (EG)

sowul- (35); -A, -dA, -dAn:

Anlamı: 1. Baştan savılmak. 2. Bir işin, olayın başından geçmesi. 3. Başka tarafa çevrilmek, yolunu değiştirmek.

-dA, -A: “Gyzylburçdan gelyädim de, ýolda nurjemalyň ýanyna **sowulandym.**” (Ç)

-A: “Sähelçe ýörebem, azyk magazinine **sowuldy.**” (TGT) ; “Kerbenler saraylara **sowulýar.**” (TGT)

-dAn: “Bergililik biziň başymyzdan **sowuldy.** (TDS) ; “Ýoldan çykmak, ugrundan **sowulmak.**” (TDS)

sowur- (33); -I, -A, bilen:

Anlamı: 1. Yelin etkisiyle savurmak. 2. *mec.* Harcamak, israf etmek. 3. *mec.* Birinin üstüne savurmak, serpmek.

-I, -A: “Seni penalap baryp, duşmanyň berkitmeleriniň külünü göge **sowurdyk.**” (GÝ)

bilen: “Bi döwletin etegine gowurgs guýsan, suýy **bilen suwar.**” (TNA)

süprüşdir- (3); -I, -A, bilen:

Anlamı: Sildirmek, temizletmek.

-I, -A: “Gawun kesip duran pyçagyny stoljugyn üstüne oklady, ellerini ýanbaşyna süprüşdirdi.” (Ç)

-I, bilen: “Zylyha gözleriniň aşaklaryny, gabaklaryny aýasy bilen süprüşdirdi.” (MTH)

-I: “Aýagyny süpürüşdirdi.” (GÝ)

syl- (8); -I, -A, bilen:

Anlamı: Silmek, temizlemek.

-I, -A: “Bir zatlary madyrdap, elini ýüzüne sylldy.” (GÝ) ; “Pir babanyň adyndan, omyň- diýip, şaltaý elini ýüzüne sylldy.” (GÝ)

-I: “Gülle ejesiniň gursagyndan başyny göterip, gözlerini sylldy.” (MTH)

bilen: “Oba sygyryny garajakowe sürüp uýran syrtygyly çopan bu sesi eşidip, mama dişän at ýüzniň çañyny goýsan syrdagy bilen sylldy.” (Ç) ; “Çalaja bugaryp ugran boýunyň ýüzünü ýaglygy bilen sylldy. (P) ; “Çykjaran maňlaýyny goçak çit ýaglygy bilen sylldy.” (TKT)

tozdur- (7); -I, -A, -dAn:

1. Emlaksız, malsız mülksüz koymak, yok etmek, dağıtmak, batırmak. **2. Mec.** Giyip eskitmek, yırtmak, dağılmak.

-dAn, -A: “Bilmeseň , nämüçin maňa ýegen diýýäň, haýwan! – diýip, onuň üstüne gaýtadan sürüňdi, onuň jogabyna-da garaşman, ýañ adandan gulagynyň düýbüne tozdurdy.” (BT)

-I: “Bizin yzymyzdaky maşgalamyza azar bererler, öýümüzi tozdurular.”(P) ; “İň bärkisi bala-çagadan aýrar, öýüni tozdurur.” (GÝ)

tyrkyldat- (3); -I, -A, bilen:

Anlamı: Tıkırdatmak, tıkırtı meydana getirme.

bilen, -I: ““Uly alymly” yzyna tirkäp, ildeş elindäki baş köpüklük bilen gapynyň aýnasyny tyrkyldatdy.” (Ç) ; “Şol mahal gapyny tyrkyldatdylar.” (TGT)

-A: “Orat aga naskädisini çykardy, gotazlyja dykysyny sogrup, kädini sary dişlerine tyrkyldatdy.” (BT)

uzat- (9); -I, -A, bilen:

Anlamı: **1.** Bir şeyi birine vermek için elini öne uzatmak. **2.** Süreyi öncekine göre çoğaltmak, öncekinden artırmak, uzatmak. **3.** Yolculuğu geçirmek, uğurlamak. **4.** Bir şeyi göndermek, yollamak.

-A, -I: “Amansähedem Orat aganyň arkasyndan çykyp, oňa elini **uzatdy** (BT) ;
“Tatýana sumkasyna elini **uzatdy**.” (TKT)

-I: “Töre geçip, özlerini ýere goýberen badyna çopan olara taýly ýassyk oklady, soňam hersine çigitlenen pagtanyň bölegini **uzatdy**.” (BT)

-A: “Artykgül sebetden çykaran naryny iki bolup, ýarsyny dostuna **uzatdy**.” (TKT)

bilen: “Trawkin köpçüligiň gahar-gazabyny has-da şubheli delilleri çyna berimsiz edip hasrat **bilen uzatdy**.” (P)

ýap- (37); -I, -A, bilen:

Anlamı: 1. Bir şeyin üstünü örtmek, yüzünü kapatmak. 2. Pişirmek için kapağı kazanın yüzüne kapamak (ekmek vb. hakkında). 3. *mec.* Boynuna yüklemek, üstüne atmak (suç, iftira vb. şeyler hakkında). 4. Çalışmasını pes ettirmek, bastırmak, durdurmak. 5. Bitirmek, son bulmak, tamamlamak. 6. *ağz.* Vurmak, dövmek.

-A, bilen: “Bardy geldi, bir pişik gapdalynda oturyp daranaýsa, pişigiň böwrüne eliniň tersi **bilen ýapardy**.” (TDS)

-I: “Gyzyn görki ýedi ýetmezini **ýapar**.” (TNA)

ýöret- (27); -I, -A, -dAn:

Anlamı: 1. Adım attırıp ilerletmek, yürümesini sağlamak. 2. Harekete geçirmek, çalıştırmak. 3. *mec.* Belli bir düzen ve kurala göre devam etmesini sağlamak.

-A, -I: “Biz bu ýerde näçe bagt bəri gan-garpyşykda gezip hökümeti ele aldyk indem ol häkimligin başyna altyn jygany magtumguly han başyna geýip, bize dökümini **ýöretmelimişin**.” (TDS)

-I: “Ýusup indi her sagat wagty nämä sarp etmelşdşgnş hasabyny **ýöredyär**di.” (GÝ)

-A: “Bolan ýagdaýy galtamanlar anyp, yzlaryndan etmez ýaly, gije aýyň ýagtysyna **ýörediler**.” (GÝ)

1.2.3.2.1. İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Aynı cümlede veya farklı cümlelerde aynı fiile bağlı üç istem alan fiillerden bazılarının istem almadan da cümle oluşturabildiği görülmektedir. Bu fiiller şunlardır:

gözle- (102):

“Olar adamlaryň ýüregine barýan ýoly gözleyärler.” (K)

tozdur- (7):

“At münmedik at münse, çapa-çapa öldürer, don giýmedik don geýse kaka-kaka **tozdurar**.” (TNA)

ýap- (37):

“İncejik gara galstuklylaryň başlygy elindäki kitabynyň gatyny şarpyldadyp **ýapdy**.” (K)

1.2.4. Dört İstemliler

“Dört İstemliler”; hâl eklerinden dört hâl eki ile cümle oluşturabilen fiillerin istem durumunu ifade etmektedir. Bazı fiiller sadece tek isteme sahipken, bazıları birden fazla isteme sahip olabilmektedir. Bazı fiillerse, dört farklı hâl ekinden etkilenecek yüklem olabiliyor. Biz taradığımız metinlerden hareketle cümlede bulunan isim ya da isimlerin, dört farklı hâl eki alarak fiili etkilediğini tespit ettik. Fiillerin hangi dört istemi aldığını o fiillerle birlikte koyu olarak verdik. Dört istem alan fiillerin istatistik bilgisi şu şekildedir:

Toplam fiil sayısı: 1257

Türkiye Türkçesinde de Bulunan Türkmençe Fiillerin Toplam Sayısı: 548

Dört istemli fiil sayısı: 35

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Dört istem alan fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 2,7

Dört istem alan fiillerin, Türkmençe-Türkçe ortak fiil sayısına oranı: % 6,3

Örnekleri tespit edilen, Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe dört istem alan fiil örneklerini aşağıdaki gibi gruplandırdık.

1.2.4.1. Ayrı Cümlede Aynı Fiile Bağlı Dört İstemlilik

Ayrı cümlede dört istem alan fiilleri ve bunlara ait cümle örneklerini aşağıda veriyoruz:

beril- (134); **-A, -dA, -dAn, bilen:**

Anlamı: 1. Bırakılmak, satılmak. 2. Birine bir şey bağışlanmak, verilmek.

-A: “Bir näçe sözlükler bolsa önümçilige **berildi.**” (TDS)

-dA: “İşlikler infinitiv formasynda **berildi.**” (TDS)

-dAn: “Ýöne düşgerlik elden **berilmeyärdi.**” (GÝ) ; “Kärhanalara, edaralara we guramalara artyk harçlanan puly tölemek ýa-da başga maksatlar üçin döwlet tarapyndan **berilyän kömek pul.**” (TDS) ; “Naharyň soňundan **berilyän miwe.**” (TDS)

bilen: “Eger-de salgylanylyan söz omonim hem-de köp manyly bolsa, oňda ilki omonimlik belgisi – rim tsifri **bilen berlip, soňundan degişli manysyny görkezýän arap tsifri goýldy.**” (TDS) ; “Adatça aýgytly äheňde beýan edilen pikir, garaýyş, hat üsti **bilen berlen habar.**” (TDS)

bil- (6212); **-I, -dA, -dAn, -ÇA:**

Anlamı: 1. Bir şeyi anlamak, akıl yetirmek, bir şeyden haberdar olmak. 2. Bir şeyi benimsemek. 3. Hissetmek, duymak. 4. Tanımak. 5. Bir işi, vazifeyi yerine getirmek, başarmak. 6. Yardımcı eylem fonksiyonunda yaklaşan eylemler ile birlikte yeterlilik bildirir.

-I: “Pişik gotur serçäniň kezzaplygyny **bilýärdi.**” (TDS) “Ogultäç deputat bolanyndan soň, öz halkynyň hyzmatkäridigini **bildi.**” (TDS)

-dA: “Emma bu bakalary, Tanya, men soň, on iki ýaşymda ýetimler öýünden alyp gaýdansonlar, maňa hossarlyk eden jurnalist aýalyň öýünde **bildim.**” (TGT) “Saklanyň gadyryn- eklände **bilersin.**” (TNA)

-dAn: “Jenayät kodeksiniň haýsy maddasyny sorasaň –da ýatdan **bilýärim.**” (TDS) ; “Şahyryň bu dörtlemesini häzir Türkmenleriň köpüsi ýatdan **bilýär.**” (TDS)

-ÇA: “O zatlary sizem bizçe **bilänsiňiz.**” (GÝ)

çyk- (1262); -dA, -dAn, bilen, -ArI:

Anlamı: 1. Belli bir şeyin içinden geçirilip ayrılmak, gitmek. 2. Yükselmek, yukarı çıkmak. 3. Vaktinden önce ortaya çıkmak. 4. Yaşadığı yerden göçüp gitmek. 5. Memuriyetten, işten ayrılmak. 6. Öne doğru uzanmak, ön tarafa eğilmek. 7. Yarışı kazanmak. 8. Evlenmek, kocaya gitmek. 9. Ortaya çıkmak. 10. Belli bir aşamaya varmak. 11. *mec.* Ses gelmek, işitmek.

-dA: “Çopanlar hem ataýagyny gezeşip **çykdy** öňünde.” (TDS)

-dAn: “Kanun **çykandyr** ussadan.” (TDS) ; “Topar tutup, tirkeşip, **çykýarlar** iş jaýyndan.” (TDS)

bilen: “Gan bilen jan **bilen çykar.** (TNA) ; “Süýt bilen giren jan **bilen çykar.**” (TNA)

-ArI: “Şu jaýyň sag gapdalyndaky sarymytl ýylmanak daşdan örülen ajaýyp basgançaklardan ýöräp ýokary **çykdy.**” (TDS) ; “Transportýoryň üsti bilen ýokary **çykýan** kerpiçleri ussalar çaltlyk bilen alyp diwarlaryň üstüne münderýärler.” (TDS)

doldur- (73): -I, -A, dAn, bilen:

Anlamı: 1. Bir şeyin içinin dolmasını sağlamak, dolu duruma getirmek. 2. Yerine getirmek, gerçekleştirmek.

-I: “Biziň brigadamyzyň zwenowody pagta tabşyrmak planyny **doldurdy.**” (TDS)

-A: “Sary gawunlaryň beýhuş ediji kükeýän ysy bütin äleme **doldurýar.**” (TDS)

-dAn: “İçini ojar böleklerinden **doldurdy.**” (TGT) ; “Merkilowyç aşgabatly kärdeşiniň bu ädimini gutlamak islän ýaly, bulgurlary şampandan **doldurdy.**” (TGT)

bilen: “Ol iki sany çaklaň stakanyň üstüni soda suwy **bilen doldurdy.**” (TDS)

düş- (889): -A, -dA, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Yukardan aşağıya inmek, dökülmek. 2. Aşağı inmek, oturduğu ya da durduğu şeyin üstünden uzaklaşmak. 3. İçine girmek, içinde olmak, içinde bulunmak. 4. Yıkanmak. 5. Akıl yürütmek, düşünmek, anlamak, kavramak. 6. Peyda olmak, belirlemek, görünmek (pazarda). 7. Fayda etmek, yaramak. 8. Azalmak, düşmek.

-A: “Biline gowanyň bagy oralan ýogyn pürs durdugyça batlanyp aýlanýardy, onuň şakyrdysy jaýlara **düşüp** ýanlanýardy.” (TDS) ; “Dözümli edimläp **düşdi** ýoluna.” (TDS)

-dA: “Esasan gunortada **düşýän** şahly, goşa toýnakly gävüşeyän haywan.” (TDS)

-dAn: “Bu gün agşamlyk işden çykyp bile bir ugra ýörän iki zenanyň ýoly-da şeýle baglaryň biriniň üstünden **düşdi.**” (MTH)

bilen: “Bu maňa çalşyk üsti **bilen düşen** zat. (TDS) ; “Öýümiziň üzükleriniň deşiklerinden Aýyň şöhlesi bolluk **bilen düşýärdi.**” (TDS)

getir- (477); **-I, -A, -dAn, bilen:**

Anlamı: 1. Bir yerden ikinci bir yere alıp gelmek, getirmek. 2. Bol ürün veren, verimli olan.

-I: “Mylayým ösýän şemal tümmül bolan miweleriň ysyny **getirýärdi.**” (TDS)

-A: “Gapdallaşyp, üýrüp, ony gara öýüň gapysyna **getirdiler.**” (BT)

-dAn: “Pökgeň argyşdan **getirenje** dänisini biziň öýümüzde ýygşyrdy.” (TDS) Törde bir güldan **getirip** goýdy.” (TDS)

bilen: “Özi **bilen getiren** odur-budurlaryny hem alman, hasyr-husur eşegine mündide, oba garşy eňäýdi.” (TDS)

gör- (1107); **-I, -dA, -dAn, bilen:**

Anlamı: 1. Görme yeteneğine sahip olmak. 2. *mec.* Birine rast gelmek, biriyle karşılaşmak. 3. *mec.* Başından geçirmek.

-I: “Ol eýwana çykanda daş guýynyň bäsindäki aýtymjykda hysyrdap ýören goňşusyny **gördi.**” (TGT)

-dA: “Gel-gel, nidem ony men sen öýüňde **gördüm.**” (TGT)

-dAn: “İndi bu ýigide eliňi götersen , soňunu özüňden **gör.**” (TDS) ; “İne ol it hem bu işi gapdalyndaky duran itden **gördi** we ol özüne agyz salandyr öýdüp.” (TDS) ; “Mert özünden **görer**, namart ýoldaşyndan.” (TDS)

bilen: “Artykgül ony öz gözi **bilen gördi.**” (TGT) ; “Erleriniň mertligini ýa namartlygyny öz gözleri **bilen görsünler.**” (TGT)

görün- (396); **-I, -A, -dA, -dAn:**

Anlamı: 1. Göze ilişmek, görünmek. 2. Bir yere zaman zaman gitmek, bazen gitmek, az gitmek.

-I: “Bir zadyň üstüni, daş-töweregini **görünmez** yaly edip örtmek.” (TDS)

-A: “Çagrylan ýere irinme, çagrylmadyk ýere **görünme.**” (TNA)

-dA: “Kolhozuň adyna ysat getirjek aramyzda **görünmesin.**” (Ç)

-dAn: “Ar ýüzdeni gazap gözden **görünär.**” (TNA, 38) “Bogazdan giren iki ýanakdan **görner.**” (TNA)

gutla- (13); **-I, -dA, -dAn, bilen:**

Anlamı: Birinin iyi yaptığı işi, başarıyı, bayramı, sevindirici haberi kutlamak.

-I: “Goşa ganatly trelýajynyň önünde baryp özi özüni **gutlady.**” (TGT) ; “ “Ganymatja düşündiriş!” diýip, özüni **gutlady.**” (BT) ; “Gaygysyz dagam seminariýany **gutararlar.**” (TGT)

-dA: “Özem ilkinji bolup, zalda **gutlady.**” (Ç)

-dAn: “Onýança oglanlaryn bary iki joranyň daşyny gurşap aldy, ýerli-ýerden **gutladylar.**”(TGT)

bilen: “Ol hdolojkini ilkinji hereketleri **bilen gutlady.**” (P)

gürle- (53); -A, -dA, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Konuşmak, söz söylemek; sohbet etmek. **2.** Gürültülü ses çıkarmak, gürlemek (kaplan, arslan vb. hak.)

-A: “Mila mihaylowa mämediň ýarasyna em edip oturyşyna **gürleýüdi.**” (GÝ)

-dA: “Beg ene öňki tabşyrmakçy bolýan zatlary hakda **gürledi.**” (P) ; “Munuň üçin ol birneme gaýra çekilip, arkaýynrak oturdy-da, gürründeşini ýañsylaýan äheñde **gürledi.**” (MTH) ; “Ol çygrak sary saçyny irimçik barmaklary bilen daraklap durşuna, bekendräk sesde **gürledi.**” (P) ; “Soňra çynlakaý sypata geçip, çynlakaý äheñde **gürledi.**” (P) ; “Şeýkin biraz böwrüni diýläp durdy-da sonra bütinleý başka ähende **gürledi.**” (P) ; “Wlademir bolsa degişme äheñinde **gürledi.**” (P)

-dAn: “Ol içi-içine sığman, zordan **gürledi.**” (TDS)

bilen: “ Düşük ses **bilen gürledi.**” (P) ; “Döwletmyrat kynlyk **bilen gürledi.**” (P) ; “Soňra belendräk ses **bilen gürledi.**” (P)

kes- (151); -I, -dA, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Kesici bir aletle bir şeyi ikiye ayırmak, doğramak, parça parça etmek. **2.** Dilmek. **3.** Dilim dilim etmek, yarmak. **4.** Ucundan almak. **5.** Bitirmek, bırakmak, kesmek. **6.** tıp Ameliyat etmek, tedavi etmek. **7.** Parçalayıp ayırmak, parçalamak. **8.** Bıçakla öldürmek, boğazlamak.

-I: “Tatyana kofä güýmenen bolup sesini **kesdi.**” (TGT)

-dA: “Kän kelle **kesdiler** köne döwürde.” (TDS)

-dAn: “Daşdan **kesip** zat ýasamak boýunça örän ussat ussalar bolupdyr.” (TDS)

bilen: “Pyçak ya da ige **bilen kesip** bellik edişmek.” (TDS)

otur- (269); -A, -dA, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Oturmak. **2.** Belli bir durumda olarak, bir nesne ile meşgul olmak. **3.**Süreklilik bildiren yardımcı fiil.

-A: “Barmagyna ýüwsesini ötürip, keşde etmäge **oturdy.**” (TDS) ; “Onuň özi ýaly geýnen ýaş ýigit ykjam ýapişyp, onuň ädigi süpürmäge **oturdy.**” (TDS) ; “Barmagyna ýüwsesini ötürip, keşde etmäge **oturdy.** (TDS)

-dA: “Bedat ýerinden turup bardy-da, Ýazmyradyň krowadynda **oturdy.**” (BT) ; “Ol ene öwrülip oturgyçlaryň biriniň üstünde **oturdy.**”(P) ; “Ol geýimli gelip, pessejik giň krowadyň gyrasynda **oturdy.**” (TGT) ; “Ýöne birbada hopukdyrsa-da, polipiýanyň haybaty onuň badyna böwet bolmady niýe, şu günem ol internadyň täze jaýyna alan demir krowatlaryna begenip, bir ýerde **oturmady.**” (TGT) ; “Kilim satsan goňşuňa sat, bir çetinde **oturaryn.**” (TNA)

-dAn: “Valeykim, gel, Berdi Aga, düşek üstünden **otyr-** diýdi.” (TDS)

bilen: “Oraz Han kekeke iýen terne kimin goturak yüzüni güldürip, sypaýyçylyk **bilen oturdy.**” (TDS) ; “Aýallarymyz bolsa uzak gijesi **bilen oturup,** baýlaryň çüprek ýüňlerini tüýderdiler.” (TDS)

oýna- (67); -I, -A, -dA, bilen:

Anlamı: 1. Oynamak, oyuna katılmak. 2. Rol oynamak. 3. Biriyle oynamak, dalga geçmek, eğlenmek. 4. Şuraya buraya hareket etmek.

-I: “Onuň sabryny **oýnady.**” (BT) ; “Aglasy gelen oğlan atasynyň sakgalyny **oýnar.**” (TNA)

-A: “Spektaklda esasy roly ýerine ýetirýän artistiň deregine **oýnap** bilýän ikinci aktýor.” (TDS)

-dA: “Otagalar **oýnar** ýeller içinde.” (TDS)

bilen: “Atyn ýamany taý **bilen oýnar.**” (TNA) ; “Syçany ölesi gelse pişik **bilen oýnar.**” (TNA)

ýazyl- (52); -A, -dA, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Bir şeyin yüzüne grafiki şekiller, izler çizdirilmek. 2. Bir şey için kendi adını listeye yazdırmak, adı listeye yazılmak. 3. Eser yaratılmak, bir şeyin metni dizilmek. 4. Bir şey hakkında yazı ile haber verilmek, bildirilmek. 5. Dini düşünceye göre; nasip etmek, kısmet olmak, rast gelmek.

-A: “Şodur-da şudur ejesiniň aýdan nakyly salamgulyn yüregine **ýazyldy.**” (Ç)

-dA: “Oýun, kontsert, lektsiýalar hakda **ýazylyan** bildiriş.” (TDS)

-dAn: “Ovadan yazılan birlik.” (TDS)

bilen: “Gündelikdäki soňky setiriň ymgyr gije ýazlan bolmagy ahmal, sebäbi syýa däl-de, ýönekeý galam **bilen ýazlypdyr.**” (MTH)

ýet- (611); -A, -dA, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Önden gidip ulaşmak ya da önden gideni yakalamak, yetişmek. 2. Bir yere varmak, ulaşmak. 3. Pay düşmek, belli bir miktarda verilmek. 4. Yeterli olmak, gereği kadar olmak. 5. Almak, edinmek, kazanmak. 6. Birinin ya da bir şeyin etkisinde kalmak, güçlü tesir etmek, sebep olmak. 7. Uzunluk ölçüsüne göre belli bir uzunluğa eşit olmak. 8. (yaş, vakit için) Erişmek, ulaşmak.

-A: “Onuň kölçesi hem örän daş ýerlere **ýetýüandyr.**” (TDS)

-dA: “Milliarda **yeten** baylyğa eye bolan iri kapitalist.” (TDS)

-dAn: “Posýologyň ýokary çetinde-de naçaryn zyndan **ýetipdirler.**” (TKT)

bilen: “Bolluk **bilen ýetcek** bütin oba-da.” (TDS)

ýüzlen- (91); **-A, -dA, -dAn, bilen:**

Anlamı: 1. Bir tarafa uğramak, yönelmek, gitmek, bir yöne hareket etmek. 2. Birine ya da topluluğa hitap etmek, onlara kendi düşüncelerini aşlamak amacıyla konuşmak, nutuk vermek.

-dA, -A: “Ol birden ayak çekdi-de, garaşylmadyk bir ýagdaýda esgerlere **ýüzlendi.**” (P)

-dAn, -A: “Funtikow pankine gözi düşenden oňa **ýüzlendi.**” (P)

-A: “A gyz, o gelyän dört ýigidin haýsyny biziň giýevimiz bolmaly? diýip jorasyna **ýüzlendi.**” (Ç) ; “Allaşukur çilimiň humaryna biraz meýmiräp oturanyndan soň, çalaja ardynjyrap azize **ýüzlendi.**” (P) ; “Garawulçylykda duran gwardiýa esgeri memmet pälwana **ýüzlendi.**” (P) ; “Şol bala-da ösgün murtuny timarlap, mekirleç ýylgyrýan polkowinge **ýüzlendi.**” (TKT) ; “Soňra ol döwletmyrada **ýüzlendi.**” (P) Bedat kitabyňy ýapyp, gapdalda goýdy-da, Ýazmyrada **ýüzlendi.**” (BT)

-dA: “Ýavuzda ýüzlenme sözleminden soň ýüzlenme belgisi goýulýar.” (TDS)

-dAn: “Maskvadan **ýüzlenipdir** başlarmyz.” (TDS)

bilen: “Komandir olara alçaklyk **bilen ýüzlendi.**” (P)

1.2.4.1.1. İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Dört istem alan fiillerden bazılarının istem almadan da cümle oluşturabildiği görülmektedir. Dört istem aldığı halde istemsiz olarak da kullanılan fiillerin anlamlarını yukarıda verdiğimiz için bu fiillerin sadece istemsiz kullanıldığı örnekleri vermeyi uygun bulduk. Bu fiiller şunlardır:

doldur- (73):

“Insanyň gözünü, meger, toprak **doldurar.**” (TNA)

gör- (1107):

“Biziñ Institutymyz ýönekeý däl, muña ýöne ýerden Insti-tut-labaratoriýa diýlenok, çünki biz öz müşderilerimizde dürli ter-biýeçilik usullaryny synag edip **görüäris.**” (K)

ýüzlen- (91):

“Ýoldaş müdir, **ýüzlenmäge** rugsat ediň!” (K)

1.2.4.2. Aynı Fiile Bağlı Dört İstemi Bulunan ve Bu İstemlerden Üç veya İkisi Tek Cümlede, Diğerkleri Ayrı Cümlelerde Kullanılan Yapılar

Aynı fiile bağlı, dört istemli yapılarda bir fiil; ya tek başına cümlede iki istem almaktadır ya da aynı fiilin tek istemli olarak ayrı cümlelerde kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda önce aynı fiile bağlı üç ve, veya iki istemli yapılar verilmiş, daha sonra aynı fiillerin tek istemle ayrı cümlelerde kullanımlarına yer verilmiştir.

aç- (368); -I,-nI, -dA, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Bir şeyin kapağını, ağzını açık bırakmak. **2.** Açıklamak, bildirmek. **3.** Toplantıyı, meclisi vb. açık olarak saymaya başlamak.

-I, -dAn: “Barsaň , şol öňki günüňdir-dä: günübirin gözünü çölden **açarlar.**” (BT)

-dAn, -dAn: “Hyzzynlap başlady eşek biçäre, kem-kemden **obadan açdy.**” (TDS)

-nI: “Esgiden tikilip, sapak bilen küýzäniň gulpuna daňlan dykysyny **açdy.**” (TDS) ; “Gaýyş daňy bilen daşy daňlan odeýalyňy we kitap ýükünü alyp, maşyndan baş – an ädim arany **açdy.**” (TDS)

-dA: “Şyh elipden şermende halyna Magtymgulynyň kitabynyň **sahabyny açdy.**” (TDS) ; “Dört kirjimin ýelkenini deňizde **açýar.**” (TGT)

bilen: “Köne kalitkasyny usullyk **bilen açdy.**” (TGT) ; “Usul **bilen açdy.**” (TKT)

açyl- (368); -A, -dAn, bilen, -ÇA:

Anlamı: 1. Açık olmak, kapağı açılmak. **2.** Harekete, göreve başlamak. **3.** Çiçeklenmek, çiçek açmak. **4.** Temizlenmek, arınmak, sissiz, dumansız olmak (hava hakkında). **5.** Devam ettirilmek, başlanmak, yaratılmak.

-dA, -dAn: “Köýnekte gapdalrakdan **açylýan** ýakanyň bir görnüşi.” (TDS) **bilen:** “Bu gün irden bolsa ýezd naçalyniginiň dilmajy öz kabinetinde hata dümtünip otyrka, gapysy usul **bilen açyldy.**” (TGT)

-A: “iki tarapa **açylýan** giň gapy.” (TDS)

-dAn: “Olar gelnişip, pallasyp, esli wagtap melullykdan **açylyp** bilmediler.” (TDS) ; “Oktýabrdan **açyldy.**” (TDS) ; “Pankin elini-ýüzünü ýuwup ukudan **açyldy.**” (P) hossarsyzlykdan, keç ykbalдан, öweý atanyň içden çykajak agyr sözlerinden ýaña dykyn alyp duran gözýaş gatlasy **birden açyldy.**” (GÝ)

-ÇA: “Turjak bolup otyrka gapy ýuwaşja **açyldy.**” (Ç)

agdar- (35); -I, -A, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Çevirmek; öteki yüzünü görünür hale getirmek. 2. Yıkmaq, düşürmek. 3. Hakimiyeti değiştirmek, önceki cemiyet düzenini yıkıp yeni düzen getirmek. 4. İade edip vermek. 5. Bellemek; bel denilen araçla toprağı işlemek. 6. Çevirmek; ardı ardına sayfalarını açmak. 7. Karıp alttakini üste çıkarmak.

-I, -dAn: “Hemmesini atdan **agdardy.**” (TDS)

-A, -A: “Ol saralyp giden bukjadan çykaran hatynyň eplimini usul bilen ýazdy, sahypany eýlesine-beýlesine **agdardy.**” (TGT) ; “Uzyň oturgynça ornaşyp, elindäki gazetini bir eýlesine, bir beýlesine **agdardy.**” (TGT)

-dAn, -I: “Daňdanyň agzy bir ýanyndan, basym boljak gan döküşligin gynanjy hem bir ýanyndan onuň eňkini **agdarypdy.**” (TDS)

-I: (GÝ) “Molodets, ýetişikli ýigit! Okajyk sahabyny **agdardy.**” (Ç) ; “Töňňe kijilik-de bolsa, ýükli arabany **agdarar.**” (TNA) ; “Ýaragly bolýsa nätjek?- diýip, gözünü **agdardy.**” (GÝ)

bilen: “Mahnet gazandaky palawy aşbaz kepje **bilen agdardy.**” (TDS) ; “1821-nji ýylda Puşkin häkimiyeti güýç **bilen agdarmak** hakynda “Hanjar” diýen syýasy şygryny düzüpdir.” (TDS) ; “Usullyk **bilen agdarmasaň** , ýyrtylmagy mümkin.” (TDS)

agtar- (44); -I, -A, bilen, -ÇA:

Anlamı: 1. Aramak; birini veya bir şeyi bulmaya çalışmak. 2. Bir şeyin yüksekini bulmak için araştırma yapmak.

-A, -ÇA: “Ýa öziňe güýmenje **agтарыňmy?**” (GÝ)

-I: “Aldyran oğlan ejesiniň dortugyny **agtarar.**” (TNA)

bilen: “Taldyran zyzy **bilen agtarmak.**”

al- (1781); -I, -A, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Eline yerleştirmek, elinde ya da başka bir yerinde saklamak. 2. Belli şartlarda herhangi bir amaç ile kabul etmek. 3. Bir şeye sahip olmak, kendine boyun eğdirmek. 4. Ödemek, vermek (değer hakkında). 5. Bedenin bir bölümü ile taşıyıp gitmek. 6. Yardımcı eylem fonksiyonunda yaklaşan isimlerin anlamı ile ilgili devinim anlatır.

-I, bilen: “Özüne bakan uzayán sprawkany ol sandyraklayán eli **bilen aldy.**” (TDS) ; “Duşmanyň ýaraglaryny zor **bilen aldyk.**” (TDS)

-A, -I: “Han küýli bu şatyrdyny barlap göreýin – diýip, eline aňňalyny **aldy.**” (TDS)

-dAn, -I: “Azgynlardan Vatanyň aryny **aldyk.**” (TDS)

-dAn, -dAn: “Agzyňdan **al alsyn!** Halnazar onuň sözüni agzyndan **aldy.**” (TDS)

-I: ““Daşamaga meniň ulagym ýok, onym ýok, munym ýok” diýip, mineral dökünini **almayardy.**”(TDS) ; “Ýer–suw reformasy geçirilende Orsgeldi ýer–suw paýyny **aldy.**” (TDS) ; “Horjunyny **aldy.**” (TDS)

-A: “Tezekli haltamy arkama **alyp** mekgesine münýändirin.” (TDS) ; “Ýöne siz gaýgy etmäň, men studentleri halas etdim, hemmesini öz üstüme **aldym.**” (MTH)

-dAn: “Aýdan ýaly, siz, hanym, aty nireden **aldyňyz?**” (TKT)

ütle- (5); -A, -dAn, bilen, -ÇA:

Anlamı: 1. Bir şeyin üstünden geçmek. 2. *bk.* ätmek 3. *mec.* Yürekli hareket etmek, öne gitmek

-ÇA, -dAn, -A: “Tatýana ýüzüni aşak salyp, ýowaşjadan öňe **ütledi.**” (TGT)

-dAn: “Bu ýyl ol ilkinji gezek altyýyllyk mekdebiň bosagyndan **ütlejek.**” (TGT)

bilen: “Nähak geldim öýdýän.” diýen güman **bilen ütledi.**” (MTH)

bagla- (57); -I, -A, -dA, bilen:

Anlamı: 1. Bağlayıp bırakmak, bağlayıp güçlendirmek. 2. Sarıp katılaştırmak, sarmak. 3. Kapamak, kilitlemek (kapı vb. hakkında). 4. *d. b.* Bağlayıcılık rolünü yerine getirmek. 5. Önünü tutmak, önünü kapatmak, bent yapmak. 6. *mec.* Boyun eğdirmek, bağımlı kılmak.

-I, -A: “Tatýana ahyry yüregini bire **baglady.**” (TGT) ; “Tatýana yüregini bire **baglady.**” (TGT)

-I: “Düýä urgany **bagladylar.**” (BT)

-dA: “Atlaryny at ýatakda däl-de, düýe boýy ösgün jöweniň içinde **bagladylar.**” (P)

bilen: “Ýöne Jems ony häzirki pikir edip oturan zatlary **bilen baglamady.**” (P)

bar- (833); -A, -dA, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Bir yere ya da birinin yanına gelmek, gitmek, varmak. 2. Belli bir derecede, tempoda öne hareket etmek, gitmek. 3. Yardımcı eylem fonksiyonunda yaklaşan, eylemi ile birlikte yakınlaşmayı gösterir.

-dA, -dAn: “Ýadyna düşýär, şol ýylyň ýazynda kakasy zyndan **barypdy.**” (TGT)

-A: “Aý, ol eýýäm birine **barandyr.**” (GÝ) ; “Gypydyklap wekiliň **bardy ýanyna.**” (TDS)

-dAn: “Ýuwaşlyk bilen ädimläp, maşynyň ters tarapyndan **bardy.**” (TDS)

bilen: “Artyk puluň **bilen barma** arakhana, Zähmetiň zaýa etme, rehim eýle jana.” (TDS) ; “Adamlary gaçyrmazlyk ýa-da bir zady gorap saklamak üçin olaryň ýany **bilen barýan** ýaragly otrýad adam.” (TDS)

bas- (248); -I, -A, -dA, -dAn:

1. Dayanmak, baştan aşağı sıkmak. 2. Üstün gelmek, boyun eğdirmek, yenmek. 3. Çiğnemek, vurmak. 4. Bir yere toplamak, toplanmak. 5. Kaplamak, örtmek. 6. Tutsak etmek. 7. Yükleme, yük vurmak.

-dA, -I: “*Dik duran ýerinde okara enegini basdy.*” (TGT)

-A: “*Mähirli alkışlardan doly gutlaglary Tatýana paltosyny –zadyny çykarman, yzy-zyyna okady, bagryna basdy.*” (TGT) ; “*Şeýlemi, aksoltanym!- diýip, gyzy bagryna basdy.*” (GÝ) ; “*Şonda men seni, ezizim mähir bilen bagryma basypdym.*” (P)

-dAn: “*Haçan Aman aýak çekip duranynda bolsa, ol uruşdyryp gelşine onuň çarygynyň apgyrdyndan basdy.*” (TDS) ; “*Ol uruşdyryp gelşine onuň çarygynyň apgyrdyndan basdy.*”

çal- (120); -I, -A, -dA, bilen:

Anlamı: 1. Çalgı taşına sürülüp bilemek. 2. Müzik çalmak, müzik aletinde bir melodiye yerine getirmek. 3. Vurmak, kakmak. 4. su ile üstünü örtmek. 5. Boğazını kesmek, gırtlakını kesip, kellesi ayırmak. 6. Bağlayıp sağlamlaştırmak, dövmek, bağlamak, dolamak.

-dA, -A: “*Öde egri işegin damagyny öz ýaşayan jaýynyň ojagynyň başynda legene çaldy.*” (GÝ)

-I: “*Mila Mihýłowa atynyň başyny çekdi.*” (GÝ) ; “*Arasynda yñranyp, kötük bolan dişlerini çalýardy.*” (GÝ)

-A: “*Elin ýag bolsa başyna çal.*” (TNA)

bilen: “*Onuň damagyny pagta bilen çaldylar.*” (TKT)

dikel- (23); -A, -dA, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Yerinden kalkmak, ayağa kalkmak, dikilmek. 2. Boyu uzamak, yükselmek.

-dA, -A: “*Ol tärimiň iç yüzünde örboýuna dikeldi.*” (BT)

bilen, -dA: “*Kutaplary çöplen nätanşam onuň bilen bir wagtda dikeldi.*” (TKT)

-dA: “*Edil şol pursatda-da iki sany jandarm onuň önünde dikeldi.*” (TGT)

-dAn: “*Çagalarynyň bolşuna ýüregi gydym-gydym bolup duran ene birden dikeldi.*” (GÝ)

dillen- (9); -A, -dA, bilen, -ÇA:

Anlamı: Bir şey hakkında konuşmaya başlamak.

-dA, bilen: “*Emma hökümdar Funtikow lapykeç ýagdaýda tutuk ses bilen dillendi.*” (P)

-A: “*Gyz horkuldap durşuna dillendi.*” (GÝ) ; “*Jems howludaky şagalaňdyga gözünü aýlap oturyşyna dillendi.*” (P)

bilen: “*Ara köp wagt düşürmän ýuwaş hem-de parahat ses bilen dillendi.*” (P) ; “*Hormat edip jaýlapsyňyz, alladan gaýtsyn- diýip, basyk ses bilen dillendi.*” (GÝ)

-ÇA: “*Ahyry ýusup ýuwaşja dillendi.*” (GÝ) ; “*Gyz onuň yüzüne seredip, ýuwaşja*

dillendi.” (GÝ) ; “Ýowaşça *dillendi.*” (P) ; “Salamguly çilim otlanson, ýuwaşja *dillendi.*” (Ç)

düşür- (6); -I, -A, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Yukardan ya da elinden aşağıya düşmesine sebep olmak. 2. Bir şeyin üstünden alıp yere bırakmak, yere indirmek, düşmekten korumak. 3. aǵz. Akıl yürütmek, anlatmak, düşündürmek.

-I, bilen, -A: “Jems ony seresaplyk *bilen ýere düşürdi.*” (P)

-dAn: “Serdar şadyewiç abadany göterip, daşdan *düşürdi.*” (Ç)

gal- (107) : -I, -A, -dA, -dAn:

Anlamı: Kalmak.

-dAn, -A: “Eltim ogluna *galandan* günim ogluna *galsyn.*” (TNA)

-I: “Gyrat agzyna gelenini *galyp*, bu duran paýadany ber-bibat etdi.” (TDS)

-dA: “Agyr daş ýerinde *galar.*” (TNA) ; “Ýüreginiň bir bölegem örän uzakda, moskwanyň golaýyndaky lejnebo obasynda *galdy.*” (TKT)

-dAn: “Bir näçe sözler könelişip, ulanmaktan *galdy.*” (TDS)

gizle- (42); -I, -A, -dA, -dAn:

Anlamı: Birinden saklamak, gizlemek.

-I, -dAn: “Tatýana gözýaşyny çagadan *gizledi.*” (TKT)

-I. “Aýrana gelen tabagyny *gizlemez.*” (TNA) ; “Begenjini *gizledi.*” (GÝ)

-A: “Dilşat yüzüni onuň kükregine *gizledi.*” (TGT)

-dA: “Gapyrjagynda *gizledi.*” (TGT) ; “Kitabyny öňki ýerinde *gizledi.*” (TKT) Şondan ötrem hekimleriň maslahatyny ol daşrakda *gizledi.*” (TKT)

-dAn: “Baýyň bir ýylyň hakyny bermedigem, eşegini elinden alanynam ýanar dagyndan *gizlöpdi.*” (Ç) ; “Haýsydyr bir duýga sygnyp, şu gün oňa garaşandygyny dilşat ñuralydan *gizledi.*” (TKT)

kak- (138); -I, -nI, -A, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Üstünden vurup girdirmek, üstünden vurmak, çakmak. 2. Vurup takırdatmak, tarkıltılı ses çıkarmak. 3. Vurarak tozunu almak, silkelemek. 4. Silkip yere düşürmek, vurup düşürmek. 5. Yakalamak. 6. Değmek, dokunmak, temas etmek.

-A, bilen: “Ol welin, ýitirip tapan ýaly, meniň egnime bat *bilen kakdy.*” (TDS)

-I: “Biraz wagtdan soň magsym bilen aýallaryň ýatan dölesiniň işigini *kakdy.*” (GÝ) ; “Gün ikindä golaýlanda meýlis pakirleriň öňden tanyş howlusynyň gapysyny *kakdy.*” (P) ; “Tolguna-tolguna, demir derwezäni *kakdy.*” (TGT)

-A: “Gökje tayharyny jyzzynladyp, gykuwlap geçen garatol oglan neden ony elginine **kakypdy.**” (Ç) ; “Klasdaşlary Şageldiniň arkasyna **kakdylar.**” (HH)

-dAn: “Bir zadyň üstünden **kakmak..**” (TDS)

bilen: “Bir sers boýly iki uýy inçeldilen agajy uzyn agaç **bilen kakyp** oýnalýan oýun.” (TDS) ; “ Ol welin, ýitirip tapan ýaly, meniň egnime bat **bilen kakdy.**” (TDS)

oka- (166); -I, -dA, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Okumak. 2. Bilim öğrenmek, öğrenim görmek. 3. Topluluğun önünde bir konu üzerinde konuşma yapmak. 4. *din.* Dualamak.

-I, -dAn: “Men “Aýgytly Ädim” romanyny täzedem **okadym.** (TDS) ; “Men seniň taryhyňy **okadym başdan.**” (TDS)

-I: “Adam bilenini **okar,** towuk görenini çokar.” (TNA)

-dA: “Men sary gupakly gyzlaň däl-de, ak saçly professorlaň elinde **okadym.**” (MTH) . “İkisem, biziň Tatýana Tekinskaýamyz ýaly, asylzada gyzlaryň institutynda **okadylar.**” (TKT)

-dAn: “Synap görmek üçin eseriň käbir ýerinden **okap** berdim.” (TDS)

bilen: “Gyz höwes **bilen okady.**” (TDS) ; “İbn-Sin teşnelik **bilen okaýar.**” (TDS)

serp- (19); -I, -A, bilen, -ArI:

Anlamı: 1. Boşaltmak, dökmek. 2. Açmak, açık bırakmak. 3. Yukardan bir şey dökmek.

-I, -A: “Orazly penciräniň ýukacyk akca tutusyny iki ýana **serpip** seretdi.” (TDS)

-I, bilen: “Ol ýüzüne ýapan yorganynyň çetini bat **bilen serpip,** tövereğine diň sady.” (TDS)

-I, -ArI: “Şol waýt ak öýüň eňsisini ýokarti **serpip,** orta boyly bir gelin çykdy.” (TDS)

bilen, -A: “Eňsini çaltlyk **bilen** bir tarapa **serpdi.**” (TDS)

-I: “Gara öýün gövşüldän kilimini **serpip,** onuň içinden bir ýiğit çykdy.” (TDS)

sür- (131); -I, -A, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Bir aracı sürmek, harekete geçirmek. 2. Bir şey uğruna hareket etmek. 3. İtip yerine getirmek, yerine iletmek. 4. Toprağı işlemek. 5. Sürmek, sürmek.

-dAn, -A: “Çalaja öwüsyän agşam şemaly tüssesini açyk gapydan öýe **sürdi.**” (Ç)

-I: “Men seniň goýunlaryny **süreýin.**” (GÝ)

bilen: “Aty urba bilen sürme, arpa **bilen sür.**” (TNA)

taşla- (72); -I, -A, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Atmak, fırlatmak, savurmak. 2. Bırakmak, son vermek.

-I, -dAn: “Spirtli içgi içmesini düýbünden **taşlady.**” (TDS)

-I, bilen: “İndi olaryň üstüne uly paketleri salnan ok-därini paraşýut **bilen** taşlaýardylar.” (TDS)

-A, bilen: “Zadyň ýüzüne bat **bilen** taşlamak.” (TDS)

-I: “Böri tüýüni taşlasa-da kesbini taşlamaz.” (TNA) ; “Mämmet onuň gamaly elini bokurdagyna tarap gönükdürdi-de, bar güýji bilen gygyryp göwresini taşlady.” (GÝ) ; “Ol elindäki ýaragyny taşlanokdy.” (P)

-A: “Üstüne burç seperin-de, itiň önüne taşlaryn.” (P)

urdur- (6); -A, -dA, -dAn, bilen

Anlamı: Birinin vurulmasına yada vurmasına sebep olmak.

-dA, -A, bilen: “At, eşek we ş. m. münlende, böwrüne aýagyň ökjesi **bilen** urdurmak.” (TDS) ; “Pitik **bilen** urdurmak.” (TDS)

-dAn: “Ýorgany köprüsi ýykylan ýaplardan **urduryp** geçende bolsa, Halnazaryň üzeňhisini ýygyrýardy.” (TDS)

ynan- (199); -I, -A, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Güvenmek, iananmak, itimat etmek. 2. Bir şeyin gerçekleşeceğini ümit etmek, sakin olmak, bilincine varmak.

-A, bilen: “Onda çäksiz gudratyň bardygyna ýürekleri **bilen** ynanýarlar.” (GÝ)

-I: “Syrly ýigitler! Tatyýana beli denis hiç haçanam syryny **ynanmady.**” (TKT)

-dAn: “Seniň maňa wepalygyňa ýene bir gezek tüýs ýürekden **ynandym.**” (GÝ)

1.2.4.2.1. İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Aynı cümlede veya farklı cümlelerde üç, iki veya bir istem alarak cümle oluşturabilen dört istemli fiillerden bazılarının istem almadan da cümle oluşturabildiği görülmektedir. Bu fiiller şunlardır:

düşür- (6):

“Çary-kitaby **düşürüp**, maşynyň zyndandan itdirdiler.” (K)

gal- (107):

“Diňe şonda myhmanlar müdiriň ähli jübüleriniň agzynyň ykjam tikilgidi-gini görüp **galdylar.**” (K)

taşla- (72):

“Märekanîň ruhy göterilip, tabytlary **taşlap**, yza gaýdarly görümdi.” (K)

1.2.5. Beş İstemliler

“Beş İstemliler”; hâl eklerinden beş hâl eki ile cümle oluşturabilen fiillerin istem durumunu ifade etmektedir. Bazı fiiller sadece tek isteme sahipken, bazıları birden fazla isteme sahip olabilmektedir. Bazı fiillerse, beş farklı hâl ekinden etkilenecek yüklem olabiliyor. Biz taradığımız metinlerden hareketle cümlede bulunan isim ya da isimlerin, beş farklı hâl eki olarak fiili etkilediğini tespit ettik. Fiillerin hangi beş istemi aldığını o fiillerle beraber koyu olarak verdik. Beş istem alan fiillerin istatistik bilgisi şu şekildedir:

Toplam fiil sayısı: 1257

Türkiye Türkçesinde de Bulunan Türkmençe Fiillerin Toplam Sayısı: 548

Beş istemli fiil sayısı ise: 11

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Beş istem alan fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 0,8

Beş istem alan fiillerin, Türkmençe-Türkçe ortak fiil sayısına oranı: % 2

Örnekleri tespit edilen, Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe beş istem alan fiil örneklerini aşağıdaki gibi gruplandırdık.

1.2.5.1. Ayrı Cümlede Aynı Fiile Bağlı Beş İstemlilik

Ayrı cümlede dört istem alan fiilleri ve bunlara ait cümle örneklerini aşağıda veriyoruz:

bak- (672); **-I, -A, -dA, -dAn, bilen:**

Anlamı: 1. Birini ya da bir şeyi seyretmek, bakmak. 2. Gözetmenlik yapmak, eğitip yetiştirmek, bakmak. 3. İletmek.

-I: “*Kempir aradan çykanson, altybaý ol obadan gaýdyp, momalak baýyň ýylkysyny bakypdyr.*” (GÝ)

-A: “*Duran bir eňekdir, bakmaz sözüne.*” (TDS)

-dA: “*Rayonyň köp kolnozlarynda saglyýan sygyrlary ýatakda bakmak ve göleleri enelerinden aýry idetmek guralypdyr.*” (TDS)

-dAn: “*Her taýyndan baksan, tapdyrmaz tasly.*” (TDS)

bilen: “*Ýok, how, gaýyp mirap itini goýun eti bilen bakýamyş.*” (Ç)

gez- (140); **-I, -A, -dA, bilen, ÇA:**

Anlamı: 1. Keyfine gezinmek, gezmek. 2. Yaşam sürmek, yaşamak. 3. Biri ile gezmek, vakit geçirmek.

-I: “*Biz gezdik bütünleý ýeriň ýüzüni.*” (TDS)

-A: “*Olaryň oğlanlary bolsa gyrgyzy don geýip, başyna ak şempa telpek atyp, sowuk suwa, el urmak, agaýana gezyrdiler.*” (TDS)

-dA: “Arly tomsy günüň aşagynda **gezmekden** bugdaý-reňk ýüzleri gara ýanık bolan ýigitleriň ýağyrnysyndan çykan derleri mele köýneklerini şorladypdyr.” (TDS)

bilen: “Ol Gurt **bilen gezer** wagtynda olaryň gylyklaryna uýulýar. (TDS) Ol ýakymсыz oglanlar **bilen gezyür**” (TDS)

-ÇA: “Sen govuca **gez.**” (TDS)

1.2.5.1.1. İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Ayrı ayrı cümlelerde dört istem alan fiillerden bazılarının istem almadan da cümle oluşturabildiği görülmektedir. Ayrı cümlede aynı fiile bağlı dört istem aldığı halde istemsiz olarak da kullanılabilen fiiller şunlardır:

bak- (672):

“Oňa garşy gaňrylybam **bakmady.**” (K)

gez- (140):

“Ol maşgalany ýatlaman **gezdi.**” (K)

1.2.5.2. Aynı Fiile Bağlı Beş İstemi Bulunan ve Bu İstemlerden Üçü veya İkisi Tek Cümlede Diğerleri Ayrı Cümlelerde Kullanılan Yapılar

Aynı fiile bağlı, beş istemli yapılarda bir fiil; ya tek başına cümlede iki istem almaktadır ya da aynı fiilin tek istemli olarak ayrı cümlelerde kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda önce aynı fiile bağlı üç ve, veya iki istemli yapılar verilmiş, daha sonra aynı fiillerin tek istemle ayrı cümlelerde kullanımlarına yer verilmiştir.

ber- (1822); -I, -A, -dAn, bilen, -ArI:

Anlamı: 1. Birine bir şey ulaştırmak, devretmek. 2. Sınavı başarmak. 3. Yardımcı eylem fonksiyonunda yaklaşıp gelen isimlerinin manası ile ilişkili hareket bildirir.

-I, -ArI: “Arka tarapa egrelmek, döşini ileri **berip**, kelläni arkan gayýşdyrmak.” (TDS)

-A, -I: “Per ýassyga gapdalyny **berdi.**” (TDS)

-I: “Dramaturglarymyza döwüş - deşlerimiziň **portretini bermek** başartdy.” (TDS)

-A: “Beyik namys bilen ar **berdiň** maňa.” (TDS)

-dAn: “Men näme üçin degerla pursaty goldan **berdim.**” (TDS) ; “Onuň gazetlerden, uruş habarlaryndan **beren** gürrüňleri bolsa Artygy gzykdyrdy.” (TDS)

bilen: “Agşam ýatar ýaly hem krowat, onuň üstünün ýumşak posteli, odeýaly, prostýasy **bilen berdiler.**” (TDS)

düşündür- (10); -I, -A, -dA, -dAn, bilen:

Anlamı: Bir sonuca varmak amacıyla bilgileri incelemek, karşılaştırmak ve aradaki ilgilerden yola çıkarak düşünce üretmek.

-I, -A, -dA: “Oraz serdaryň barmadygyny oňa Turkmen dilinde **düşündürdi.**” (TGT)

-A, bilen: “Ona has amatly boljakdygyny Artykgüle yhlas **bilen düşündirdi.**” (TGT)

-I: “Beýle etmeginin sebäbini **düşündürdi.**” (P) ; “Doktor gyz eşege münüp bilmejegini **düşündirdi.**” (Ç)

-A: “Balikow bolsa oňa **düşündürýärdi.**” (GÝ)

-dAn: “Garjaşyk sesi bilen gepini zordan **düşündirýärdi.**” (GÝ) ; “Polkownik aga, içeri girsinler diýýär!-diýip, patdy-sutdy edip, rus dilinde gepläp, zordan **düşündirdi.**” (TDS)
galdyr- (313); -I, -dA, -dAn, -ÇA, -ArI:

Anlamı: 1. Durduğu yerden yukarı kaldırmak, kaldırmak, yukarı doğru hareket ettirmek. 2. *mec.* Doğrultmak, ayağa kalkmasına yardım etmek. 3. Üstüne çıkarmak, kaldırıp üstüne koymak. 4. Arttırmak, yükseltmek.

-dA, -dAn, -dAn: “Ussa onuň her ganatyny bit ýylda kem-kemden laýdan **galdyrýardy.**” (TDS)

-ÇA, -dAn, -I: “Daýzasy süýji uka giden mahaly ýuwaşjadan başyny **galdyrdy.**” (GÝ)

-I, -dAn: “Bir ýerde bir şumluk bolsa, meni hem gapdalyndan **galdyraýmagyn.**” (TDS)
; “Han bolsa, nejis şöwketler bilen dolan kellesini zordan **galdyrýar.**” (TDS)

-I, -ArI: “Ol özüniň döwür öýnegini **yokary galdyrdy.**” (TDS)

-dAn, -I: “Hamsygyýan Tatyana esli bagtlap mawaryň garly gerşinden başyny **galdyrmady.**” (TGT)

geç- (829); -I, -A, -dA, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Geçmek, bir şeyin üstünden aşmak, adımlayıp ilerisine geçmek. 2. Kabul edilmek belirlenmek. 3. İyi satılmak, alınmak. 4. Bir yere (daireye) girmek, işe başlamak. 5. Bir işi bitirip ikinci bir işe başlamak. 6. *mec.* Birinden, bir şeyden yüz çevirmek, el çekmek. 7. Bağışlamak, affetmek. 8. Akmak, geçmek (zaman). 9. Yardımcı eylem fonksiyonunda yaklaşan eylem ile birlikte hareketin olup bittiğini bildirir.

-dAn, -A: “Çeper el bilen keşdelenen haltacyk elden-**ele geçdi.**” (TDS)

-I: “Ýagşy seniň üçin men bu derwezabanyň ganyny **geçýürin.**” (TDS)

-dA: “Eýsem, onda, onuň galýan ömri şu röwüşde **geçmelimi?**” (TKT) ; “Meniňem ýaşlygym, ine, şu tokaýyn içinde **geçipdi.**” (GÝ)

-dAn: “General Tersakandan **geçipdir.**” (TGT)

bilen: “Örgün örmek **bilen geçýän.**” (TDS) ; “Yelcirmek **bilen geçýän kesel.**” (TDS)

geçir- (230); -I, -dA, -dAn, bilen, -ArI:

Anlamı: 1. Bir şeyin üstünden ya da içinden geçirmek. 2. Vurup sokmak, yerleştirmek. 3. Başka yere, işe belirlemek, derecesini yükseltmek. 4. Bir iş ile meşgul olmak, geçirmek. 5.

Affetmek, bağışlamak (suç vb. hakkında). **6.** Sürmek (toplantı vb. hakkında). **7.** Yerine getirmek, gerçekteştirmek. **8.** Tercüme etmek, bir dilden ikinci bir dile çevirmek.

-I, -dAn: “Şol wezipede ol muşakgat baryny başdan geçirdi.” (TKT)

-I, bilen: “Suwarymly uçastoklarda tekizlemek işini el güýji bilen geçirmeli.” (TDS)

-dAn, -ArI: “Begenç melementil jalbaryny çyzgap, dyzyndan ýokary geçiripdir.” (TDS)

-I: “Çep eli bilen dokmany basyp, argajygyny geçirdi.” (TDS)

-dA: “Köne galada nuralynyň atasy balkan awçyny ganamaýan ýok ol dal derelerinde awçylykda geçirdi.” (TGT)

goşul- (249); -A, -dA, -dAn, bilen, -ÇA:

Anlamı: **1.** Karılmak, katılmak. **2.** Arasında götürülmek, içine katılmak, karılmak. **3.** Birliktelik, birlikte hareket etmek. **4.** Düzenli, tertipli, uyumlu olmak. **5.** Yarışmak, birlikte koşmak.

-dA, -A: “On üç ýaşynda alamançylyga goşuldy.” (TGT)

bilen, -A: “Kaptan jems adaty inlis sowukganlylygy bilen söze goşuldy.” (P)

-A: “Bu ýaşulyynyň sözüni diýläp oturan çolan söze goşuldy.” (GÝ) ; “Gözel tebigatyň gujagyna keypleri barka kökelyän hanymlaryn üzlem-saplam aýdymlary torgaýlaryn owazyna goşuldy.” (TKT) ; “Köne goşunda güllük eden we häzirki wagtda onda-munda gaçyp-tezip ýören ofitserler hem olara goşulýarlar.” (P) ; “Ýene biri söze goşuldy.” (TGT) ; “Ýetim gyz öz baran ýerine goşular.” (TNA) ; “Ýurduň ykbaly çözülýärkä, iki çemçe gan nämemiş diýip, funtikow söze goşuldy.” (P)

-dAn: “Köplenç sözüň öňünden goşulyp, otritsatel many berýän goşulma.” (TDS)

bilen: “Ýekedabanyň sesi daşardaky küştçüleriň sesi bilen goşulýardy.” (TDS) ; “Ýanyan ýagy, gowrulýan eti ysy tamdyrma bişýän çöregi ysy bilen goşulyp burugsayardy.” (TDS)

-ÇA: “Onuň ady hökümetiň sostawyna mallesonyň islegi boýunça goşulupdy.” (P)

goý- (227); -I, -A, -dA, -dAn, bilen:

Anlamı: **1.** Kendi eliyle yerleştirmek, yine yerinde bırakmak, bırakmak. **2.** Bitirmek, sona erdirmek.

-I, -A: “Syrgyn gar ýaly terslin- oýlyn pikirler ony öz gününe goýanokdy.” (GÝ)

-I, -dAn: “Bolsa-da, gyzyň ejeligi ony öz ýanyndan goýmady.” (TDS) ; “Öz-özünden dowul tapyp, bir näçe adamyny ýedi gije ukudan goýupsyň.” (TDS)

-I, bilen: “Uzynlygy iki ýarym, ini bir ýarym metr gabra Halnazaryň göwresini emay bilen goýdular.” (TDS)

bilen, -dA: “Knyagynýa ýaňy elinde alan kofeli çaşkasyny usullyk **bilen** ýerinde goýdy.”
(TKT)

-I: “Howanyň ýüzündäki goýy gara bulutlar syrylyp, ýagyş hem ýagmagyny **goýupdy.**”
(TDS)

-dA: “Amansähet özüniň tasdan gyzyň göwnüne degenini görüp, aljyrady, onuň ýanyna süýşdi, elini eliniň üstünde **goýdy.**” (BT) ; “Duýdurmasaň, duýmaz, düýşünde **goýmaz.**”
(TNA)

gujakla- (71); -I, -dA, -dAn, bilen, -ÇA:

Anlamı: Kucaklamak; kollarla basıp göğüs üzerine bastırma.

-I: “Ahmet beg şondan soň bir dikgeren ýaly etdi-de gyr atyň boýnuny **gujaklady.**” (P) ; “Aýaly derrew ony **gujaklady.**” (GÝ) ; “Aýjan eje zada düşünmän gyzyny **gujaklady.**” (GÝ) ; “Bossan aglap, meni **gujaklady.**” (Ç) ; “Glaşany tanan bolmady ahyry, Tatýana Mihaylowna- diyip, Siýanuş garaňkyda jorasyny **gujaklady.**” (TKT) ; “Mila mihaylowa ylgap gelip, basiliý nazarowiçi **gujaklady.**” (GÝ) “Nikolay Nikolowič sedasyz doňup duran muhammetgulyny **gujaklady.**” (TKT) ; “Men örän edermen adamalara sataşdym diyip, muhammetgulyny **gujaklaýar.**” (TKT) ; “Ýusup durup bilmän ýene dostuny **gujaklady.**” (GÝ)

-I, -dA: “Antoşa erte sen meşhur mugallym bolarsyn diyip dört klas bilimli täze kärdeşini dälizde **gujaklady.**” (Ç)

-I, bilen: “Eňsesinden gelen Adelina jorasyny bälçik **bilen gujaklady.**” (TKT)

-dAn: “Nikolay Nikolowič ene muhammetgulynyň çiginden **gujaklady.**” (TKT) ; “Teke gyzy onuň boýnundan **gujaklady.**” (TGT)

-ÇA: “Tatýana süýem barmagy bilen akja horasynň juýk burnuny çalaja basdy-da, ýuwaşça **gujaklady.**” (TKT)

gys- (85); -I, -A, -dAn, bilen, -ÇA:

Anlamı: 1. İki şeyin arasına yerleştirip sıkıca bastırma ya da elle tutmak, sıkma. 2. Dar olmak. 3. *mec.* Bir iş, herhangi birşey hakkında baskı yapmak. 4. *mec.* Eziyet etmek, ezmek, zulmetmek.

-dA, -I: “Elhepus elhederi görende guýrugyny **gysar.**” (TNA)

-ÇA, -I: “Ýagdaýyny aňan ýigdekçe derrew dişlerini **gysdy.**” (GÝ)

-I: “Denis baturin ýyljyraklaýan ýigidiň elini **gysdy.**” (TGT) ; “Soň birhili ini üşedip, digdiredi, eginlerini **gysdy.**” (BT) ; “Alaşanyň kömegi bilen zordan düşündirende, itli baryar dodaklaryny çöwrip içginini **gysdy.**” (Ç) ; “Artykgül dişini **gysdy.**” (TGT)

-A: “*Ol ewanyň golundan tartyp, ony gujagyna gysdy.*” (P) ; “*Ýok, bularam islämok diýsen, ýüz teňňäni sanap al-da goltugyna gys.*” (P)

-dAn: “*Sadranç ýaly sosna gysýar daşyndan.*” (TDS)

bilen: “*Bir zady pres bilen gysmak.*” (TDS)

1.2.5.2.1. İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Aynı cümlede veya farklı cümlelerde üç, iki veya bir istem alarak cümle oluşturabilen beş istemli fiillerden bazılarının istem almadan da cümle oluşturabildiği görülmektedir. Bu fiiller şunlardır:

gujakla- (71):

“*Olary gujaklap ogşaşdyrýardy.*” (K)

gys- (85):

“*Ýere seretse, ýüregi gysýar.*” (K)

1.2.6. Altı İstemliler

Bu kısımda altı tane farklı hâl ekini alarak cümle oluşturabilen fiil örneklerine rastlayamadık.

II. BÖLÜM

2. TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE BULUNMAYAN TÜRKMENÇE FİİLLERİN İSTEM DURUMLARI

2.1. İSTEM ALMAYANLAR

Tezimizin bu kısmında istem almadan cümle oluşturabilen fiiller üzerinde duracağız. Türkiye Türkçesinde bulunmayan Türkmençe fiillerin yalın hâli ile kullanılmasını, fiillerin istem almamış şekillerini örneklendirerek sunmaya çalışacağız.

Hâl ekleri; isimler, isim durumunda olan kelimeler ve cümlenin diğer unsurları arasında bağlantı kurar. Türkmen Türkçesinde şekil ve fonksiyon olarak 9 hâl vardır. Bunlardan biri olan yalın hâl dışında her birinin de eki vardır, ancak ilgi hâli ismi isme bağladığı için bu çalışmanın dışında tutulmuştur. Bu hâl eklerinin neler olduğu konusuna daha önceki bölümlerde değindiğimiz için burada bizi ilgilendiren kısım olan “yalın hâl” üzerinde durmayı uygun bulmaktayız. Kategori, Eski Türkçeden başlayarak Türkçenin her kolunda var olduğu gibi Türkmen Türkçesinde de varlığını sürdürmektedir. Hâl kavramı, Çağdaş Türk lehçelerinde değişik isimlerle ifade edilmektedir. Söz konusu kavram, Türkmen Türkçesinde “düşüm” olarak isimlendirilmektedir.

Elimizde var olan temel kaynak olan *Türkmen Diliniň Sözlügi* adlı eserde toplam 6791 fiil tespit edilmiştir. Bu fiillerin büyük bir kısmı madde başı olarak sözlüğe geçmiş olmasına rağmen birçok fiilin örneklerine taradığımız eserlerde rastlanamamıştır. Örneklerini aldığımız eserlerin dışında başka metinlerde belki de bunların istemi olabilir.

İstem almadan cümle oluşturabilen Türkmençe fiil sayısı 12’dir. Bu fiillerin istem almış şekillerine taradığımız eserlerin hiçbirinde ve *Türkmen Diliniň Sözlügi*’nde rastlanmamıştır. Fiillerin yalın hâldeki isimler ile kullanılmasının istatistik bilgileri aşağıdaki gibidir:

Toplam fiil sayısı:

Türkmençe fiil sayısı:

İstem almayan fiil sayısı ise:

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

İstem almayan fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: %

İstem almayan fiillerin, Türkmençe fiil sayısına oranı: % 1,3

Örnekleri tespit edilen, Türkiye Türkçesinde bulunmayan ve Türkmençede istem almayan fiil örnekleri aşağıdaki gibidir:

bulkuldaş- (1):

Anlamı:

“Bulgurlar suwdan doldurylýan daş küýzeler kimin **bulkuldaşdy.**” (Ç)

bürüş- (1):

Anlamı: 1. Kırıştırılmak, buruşturulmak. 2. Vücudun bir yeri ya da başka bir şeyin ateşle ya da kaynar suyla yanıp buruşması.

“Ýag bilen ýarma gowuşar, arada sogan **bürüşer.**” (TNA)

düýt- (1):

Anlamı: Çok giydirmek, uzun süre eskimemek, dayanıklı olmak (giysi hak.).

“Gyla gyllyk **düýtmez.**” (TNA)

gaygyryl- (1):

Anlamı: 1. Esirgeyip korumak, esirgemek. 2. Acımak, merhamet etmek.

“Gaz geljek ýerinde towuk **gaygyrylmaz.**” (TNA)

gojal- (1):

Anlamı: Yaşlanmak, kocamak.

“Göwün **gojalmaz.**” (TNA)

köşeş- (15):

Anlamı: 1. Biraz sakinleşmek, rahatlamak, gittikçe huzur bulmak, yatışmak. 2. Yavaşlamak, hafiflemek, yatışmak, dinmek.

“Beg **köşeşdi.**” (P) ; “Mariýa Petrowna **köşeşdi.**” (P) ; “Ofitser bada-bat **köşeşdi.**” (P)

öýt- (2):

Anlamı: Sanmak, tahmin etmek.

“Şol mahal täze brigadir özüni gala alyp gelen serkerde dälidirin **öýtmedi.**” (Ç)

posla- (1):

Anlamı: Paslanmak.

“Gylyç gyýynda (gynynda) dursa **poslar.**” (TNA)

şuwla- (1):

Anlamı: Vızıltılı ses çıkmak, ısıklık çıkmak.

Şemal onuň gulaklarynyň duşunda irginsiz **şuwlaýardy.**” (BT)

ýylpylda- (6):

Anlamı: Parıldamak, ışık saçmak, parlamak, yanıp sönererek ışık saçmak, parıldamak, ışıldamak.

“Gara öýde ot **ýylpyldady.**” (BT)

2.2. İSTEM ALANLAR

Bu bölümde Türkiye Türkçesinde bulunmayan Türkmençe fiillerin istem durumlarını inceleyeceğiz.

2.2.1. Tek İstemliler

Türkiye Türkçesinde bulunmayan Türkmençe fiillerin tek istemli örneklerine dair istatistik bilgisi şöyledir:

Toplam fiil sayısı: 1257

Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Türkmençe fiil sayısı: 709

Tek istemli fiil sayısı ise: 500

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istem alan fiillerin toplam fiil sayısına oranı: % 39,7

Tek istem alan fiillerin Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Türkmençe fiil sayısına oranı: % 70,5

Tek istemlileri sırasıyla aşağıda veriyoruz.

2.2.1.1. Yükleme Hâli Eki (-I) İsteyenler

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde bulunmayan Türkmençe fiillerin sadece yükleme hâli eki almış şekilleri üzerinde durulacaktır. Taranılan eserler içerisinde sadece yükleme hâli eki alarak cümle oluşturabilen fiiller ve bunlara ait örnek cümlelere yer verilmiştir. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1257

Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Türkmençe fiil sayısı: 709

Tek istemli fiil sayısı: 500

Tek istemli olup yükleme hâli eki alan fiil sayısı 132'dir.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup yükleme hâli eki alan fiillerin toplam fiil sayısına oranı: % 10,5

Tek istemli olup yükleme hâli eki alan fiillerin Türkmençe fiil sayısına oranı: % 18,6

Tek istemli olup yükleme hâli eki alan fiillerin tek istemliler içindeki oranı: % 26,4

Örnekleri tespit edilen, Türkiye Türkçesinde bulunmayan ve Türkmençede yükleme hâli eki alan fiil örnekleri aşağıdaki gibidir:

agza- (7); -I:

Anlamı: Anmak, sözünü etmek, ağza almak.

-I: “Dostuňa bereniňi sorama, goňşuňa bereniňi **agzama.**” (TNA)

alamatlandyr- (1); -I:

Anlamı: 1. İşaretleyip göstermek, işaretlemek. 2. Damgalamak.

-I: “Ýa-da diňe basymsyz aýdylmagy: ynamym, atly: kiçisiň, gideris, keçemi... ýaly fonetik hadysalar fonetikanyň morfologiýa bilen baglanyşyklydygyny **alamatlandyrýar.**” (TF)

aljyrat- (12); -I:

Anlamı: Şaşyrmak, ne yapacağını bilememek.

-I: “Bu sowallar meni **aljyratdy.**” (TGT)

aňdyr- (1); -I:

Anlamı: Sezdirmek, bildirmek, açıklamak.

-I: “Hawa, onsoň- diýip gürrüňiň yzyny diňlemek isleyänini **aňdyrdy.**” (GÝ)

aňşyr- (5); -I:

Anlamı: 1. Duymak, hissetmek, anlamak, bilmek, düşünmek. 2. İşitmek. 3. Ayırt etmek, görmek.

-I: “Biz araçyn rusça jogaby boýunça olaryň näme hakda gürlüşýändiklerini **aňşyrýardy.**” (P)

balkyldat- (2); -I:

Anlamı: Parlatmak, parıldatmak.

-I: “Amansähet gözlerini **balkyldatdy.**” (BT) ; “Dabaý yraty iskupaemsýa!- diýip, ol gülümsireýän mawy gözlerini **balkyldatdy.**” (Ç)

baýlaşdyr- (2); -I:

Anlamı: 1. Mal mülk sahibi yapmak, geliştirmek, güçlendirmek. 2. Bir şeyin yeterli derecede üstünü doldurmak, çoğaltmak, arttırmak.

-I: “Bu güýmençe onuň ruhy dünýäsini **baýlaşdyrýar.**” (TGT) ; “Çaadaýew bilen gürrüň leşmegi şahyryň ruhy dünýäsini **baýlaşdyrýardy.**” (TDS)

berkleşdir- (1); -I:

Anlamı: 1. Çok sağlamlaştırmak, güçlendirmek. 2. Temellendirmek, yerleştirmek, güçlendirmek. 3. Güçlendirmek, kuvvetlendirmek.

-I: “Vatanymyzyň söweşjeňlik kuwwatyny **berkleşdirýärler.**” (TDS)

beterlet- (1); -I:

Anlamı: 1. Kötüleştirmek, fenalaştırmak. 2. Güçlendirmek, kuvvetlendirmek.

-I: “Ýöne senem ýagly-ýüzlüni azrak iy, derdiňi **beterledersiň .**” (EG)

bökde- (1); -I:

Anlamı: Bir hareketin ya da büyümenin önüne bent yapmak, engel olmak, büyümesini durdurmak.

-I: “Sotsial deňsizlik, hak-hukuksyzlyk zähmetkeşler köpçüliginiň ösüşini **bökdeýärdi.**” (TDS)

böwsü- (5); -nI:

Anlamı: 1. Yarıp bölmek. 2. Yıkmak, delmek (baraj hakkında).

-I: “Gazylyp, giňeldilip ýörlen howdanyň çişen suwy gaçyny **böwsüpdür.**” (Ç)

burawla- (1); -I:

Anlamı: Bir şeyi matkap ile delmek. 2. Delmek için burgu ile yer kazmak.

-I: “Mawy gözleriniň ýiti nazary baron Silewiçiň ogluny **burawlady.**” (TGT)

buşla-(9); -I:

Anlamı: Müjdelemek, muştulamak; sevinilecek bir işin, olayın vb. olduğunu birine haber vermek.

-I: “Diňe ýaňy wokzalda bodisko dostunyň diridigini, hat alandygyny, Tatýana salam ýolladygyny **buşlady.**” (TGT) ; “Özüniň “gaýduwsyz merdanlaryň klanyna” kabul edilendigini **buşlaýar.**” (TGT) ; “Ýanar ýaýlym “traktorly täze daýhan kolhozy”” ady bilen “Şuralar Türkmenistany” gazetine eýýäm habar iberendigini **buşlady.**” (Ç)

buşlan- (1); -I:

Anlamı: Müjdelenmek, muştulanmak; sevinilecek bir işin, olayın vb. olduğunun birine haber verilmesi.

-I: “Näme için nuralyny görenini, onuň aman-sag ýaşap ýörenini **buşlanok.**” (TGT)

butnat- (1); -I:

Anlamı: Hareket ettirmek, yürütmek, kımıldatmak

-I: “Durdymät keli garsa gujaklady, ony **butnatmady.**” (P)

çaltlaşdyr- (1); -I:

Anlamı: Çabuklaştırmak, hızlandırmak.

-I: “Hany sen gepiňi köpeltme-de, meniň aýdanymy et! Ýogsam aýalyny **çaltlaşdyrarsyn.**” (GÝ)

çaykat- (1); -I:

Anlamı: 1. Çalkalayıp temizlemek, içini su ile temizlemek. 2. İki yana sallamak, silkelemek

-I: “Ejesi suw getirip, oglunyň agzyny **çaykatdy.**” (HH)

çişir- (21); I:

Anlamı: 1. Şiş ortaya çıkarmak, şişirtmek. 2. Yel verip kabartmak, içine yel doldurmak. 3.mec. Olduğundan büyük göstermek, eskisinden büyük duruma gelmek. 4. mec. Tehdit etmek, sinirlendirmek.

-I: “Okuw diýip, kelläni **çişiryäler.**” (BT)

çok- (1); -I:

1. Gagasıyla yemek. 2. Gagasıyla vurmak (Kuş hakkında).

-I: “Adam bilenini okar, towuk görenini **çokar.**” (TNA) ; “Garga garganyň gözüni **çokmaz.**” (TNA)

çözle- (3); -I:

Anlamı: Çileyi açmak.

-I: “Tatýana trelyýajynyň önüne baryp, örülen saçlaryny **çözledi.**” (TGT)

çykaryş- (1); -I:

Anlamı: 1. İçinden dışarıya çıkarmaya yardımlaşmak. 2. Arkasından ayrışmak. 3. Meseleyi birlikte çözmek, çalışmak. 4. Ürün yetiştirmek. 5. Yer altı zenginliklerini kazıp almak.

-I: “Burçda duran stula el ýetirdi- ine, otur hany, men saňa kömekleşeyin- diýip, myhmanyň possunyny **çykaryşdy.**” (TGT)

çylşyrymlaşdyr- (1); -I:

Anlamı: Düşünmesi, çalışması karmaşık, dolaşık olmak.

“Zakaspide uruş hareketlerini alyp barmagy **çylşyrymlaşdyrýardy.**” (P)

çyt- (21); -I:

Anlamı: Buruşturmak, büzmek.

-I: “Aksoltan tisginip, gaşlaryny **çytdy.**” (GÝ) ; “Muhammetguly gaşyny **çytdy.**” (TGT)

daň- (23); -I:

Anlamı: 1. İpin vb. şeylerin uçlarını birleştirip bağlamak, uçlarını düğümlemek. 2. Bir şeyi bağlamak, sağlamlaşmak, iliştmek. 3. Dışına sarmak, bağlamak.

-I: “Şaltaýyň diri sypnynyna ökünip, aňırsyna çykyp bilmeýän esgerler ýoldaşlaryny ýygnap, aralyalarynyň ýarasyny **daňdylar.**” (GÝ) ; “Ýaglygyny alyp, adamsynyň ýarasyny **daňdy.**” (GÝ)

darykdyr- (3); -I:

Anlamı: Yüreğini daraltmak, bunaltmak, kaygılandırmak, kederlendirmek.

-I: “İkir onuň yüregini **darykdyrýardy.**” (TDS) ; “Haý diýmän därili çelege ot beriljek bolup durka, siziň söweşe taýýarlygynyň eterlik bolmazlygy **darykdyrýar.**” (P)

dikelt- (6); -I:

Anlamı: 1. Yerinden kaldırmak, ayağa kaldırmak, dimdik edip bırakmak, dikilmesini sağlamak. 2. *mec.* Ayağa kaldırmak, yükseltmek, kaldırmak.

-I: “Goja haltasyny gütle dip yerde goýdy-da, çepiksije göwresini **dikelttdi.**” (BT) ; “Komandir eňegini galdyryp ,kellesini **dikelttdi.**” (TDS)

dören- (1); -I:

Anlamı: 1. Yeni bir şey meydana gelmek, ortaya çıkmak. **2.** Dünyaya gelmek, doğmak.

-I: “Ýöne beýle-beýle kesseler ýaş mugallymda öz ykbalyndan sähelçe-de nägillik duýgusyny dörenok.” (TGT)

düýrükdir- (3); -I:

Anlamı: Korkutmak, çekindirmek, ürktürmek.

-I: “Bu Amansähediň has-da beter inini düýrükdirýärdi.” (BT) ; “Nurjermal meniklendi-de gaşyny düýrükdirdi.” (GÝ) ; “Seniň bir- diýip, gaşyny düýrükdirdi.” (GÝ)

düýşürge- (3); -I:

Anlamı: Uyurken zihinde beliren şeyleri görmek, düş görmek

-I: “Atabay derrew süýji uka gitdi, özi-de ol iki gezek dagy düýşürgedi.” (P)

dyrnaçakla- (2); -I:

Anlamı: Vücutun ya da başka bir şeyin üstüne tırnağını batırıp iz bırakmak, tırmalamak, tırnağını geçirmek, tırnaklamak, çizik çizik etmek.

-I: “Pişik Çerkeziň elini, ýüzünü dyrnaçaklamaga mejbur boldy.” (TDS)

endiret- (2); -I:

Anlamı: 1. Sallandırmak, sarsmak, titretmek. **2.** Bozmak, kötü etmek. **3.** Düzgün, eşit etmeme, sarsılıp bölüp bölüp çıkarmak.

-I: “Mähälläniň ýaly şowhuný jaýyň duwarlaryny sarsdyryp, onuň durkuný endiredýärdi.” (P)

gabza- (7); -I:

Anlamı: Yapılan hareketin, durumun önüne geçmek, engel olmak, hareketin uygulamaya konmasına engel olmak.

-I: “Aşyr owsala ýüregini aldyrman, onuň önüni gabzady.”(TDS)

gaygyr- (34); -I:

Anlamı: 1. Esirgeyip korumak, esirgemek. **2.** Acımak, merhamet etmek.

-I, -I: “Ol güýjüni we yhlasyny gaygyрмаýardy.” (TGT) ; “Emma oturanlaryň çyny ýalydy, onsoň ol bilenini gaygyrmady.” (EG)

gaza- (2); -I:

Anlamı:1. Kevgir vb. ile temizlemek, bir şeyin yüzünü kazımak. **2.** Arka arkaya kaşımak, tırmalamak. **3.** Toprağı eşelemek, karıştırmak.

“Şu günki dawarymyzyň sebepini biljek bolup, dostlarymyzyň käbiri gulagymy gazady.” (TGT)

geňlet- (1); -I:

Anlamı: Hayran kalınmak, şaşmış olmak.

-I: “Larisa jan kömek ederin diýýä- aýbök geplemedik jorasyny **geňletdi.**” (Ç)

gyjyndyr- (1); -I:

Anlamı: 1. Bir şeye sinirlenmek, kızmak, öfkelenmek. 2. Üzülme, kahırlanmak.

-I: “Töwereginden geçseň , burnuňa urýan ýiti yslar gaň şyrawugyňy **gyjyndyrýar.**”

(HH)

giňelt- (8); -I:

Anlamı: 1. Hacim bakımından arttırmak, genişletmek, enini genişletmek, büyütme. 2. Arttırmak, çoğaltmak, genişletmek.

-I: “Akademigiň beren maslahatlary Bayamowyň ylmy işleriniň dayanyan materiallaryny **giňeltti.**” (TDS)

giriz- (4); -I:

Anlamı: Bir şeyin sırasına dizimine eklemek.

-I: “İne, şonuň gün tertibine goşmaça döretmek meselesini **girizerin.**” (P)

goşala- (1); -I:

Anlamı: Çiftlemek, ikilenmek.

-I: “Kerwen başy ýanynda duran aýalyny derrew öýlerine iberip, öňdeki ineriň düňüni **goşalady.**” (Ç)

görkez- (150); -I:

Anlamı: 1. Göstermek; görülmesini sağlamak, görünmesine yol açmak. 2. Seyretmek, bakmak, tanışmak için birine bakmak.

-I: “Kakasynyn dogany aşoda ene-atasynyň mazaryny **görkezipdir.**” (TGT)

guç- (2); -I:

Anlamı: Bağına basmak, gucağına almak, gucaklamak.

-I: “Hoş söze uçma, öwüneni **guçma.**” (TNA)

güjeňle- (1); -I:

Anlamı: İmrenip, herhangi bir şeyini överek göstermek, sataşmak, takılmak.

-I: “Kinomehanik garpyz ýaran aksaplysyny **güjeňledi.**” (Ç)

gürsüldet- (8); -I:

Anlamı: Güp güp attırmak.

-I: “Bu duýgy ýüregini **gürsüldetdi.**” (TGT)

gyja- (2); -I:

Anlamı: Diş gıcamak : Biri ya da bir şey hakkında üzüntüsünü belirlemek; öfkelenmek.

-I: “Agsak Mürze gözlerini alardyp, dişlerini **gyjady.**” (TDS) ; “Men seni kapitandan enaýi göremok diýip dişini **gyjady.**”(GÝ)

gyjar- (1); -I:

Anlamı: Gıcırdatmak.

-I: “Agsak mürze gözlerini alardyp, dişlerini **gyjardy.**” (TDS)

gylawlandyr- (1); -I:

Anlamı: Kavun kabuğunun üst katmanının oluşturulması.

-I: “Oturanlar bagsynyň “häsi” ýetirip, hem oňa minnetdarlyk bildirýärdiler, hem ony **gylawlandyryýardylar.**” (GÝ)

hala- (27); I:

Anlamı: Yürekten sevmek, sevgisini almak, hoşlanmak, beğenmek.

-I: “Nazar ylayta-da gun ýaşyp baryarka eke özi kirjime munup, deňiz gujagynda şapaga syn etmegi **halaýardy.**” (TGT) ; “Annaguly altyny **halady.**” (TDS)

heläkle- (1); -I:

Anlamı: 1. Kurban ettirmek, öldürmek, yok etmek. 2. Helak etmek, azap vermek, cefa çektirmek.

-I: “Hallygözeliň maşgalasy bozuljak, ýöne ýaş gelin muny çykgynsyzlykdyr öýdüp, özüni **heläkleýär.**” (MTH)

hümlet- (17); -I:

Anlamı: Kendi kendine düşünüp konuşmak, düşünmek; sinirli bir şekilde içinde düşünmek.

-I: “Şu gezek merkini bermesem senjagaz gaty gidýän diyip içini **hümletýärdi.**” (GÝ) ; “Ýüzi güne ýanan üç bölek sakgally bir adam, sakgalyny taýly gezek sypady-da, içini **hümletdi.**” (TDS)

julguldat- (1); -I:

Anlamı: Türkü veya şarkı söylerken arada boğazdan ses çıkarılmasını sağlamak.

-I: “Salar aga dilini **julguldatdy.**” (BT)

jylawla- (2); -I:

Anlamı: 1. Dizgin takmak, dizginlemek. 2. Dizginini tutup bekletmek. 3. *mec.* Boyun eğdirmek.

“Derrew ýabysyny **jylawlady.**” (TDS)

kämilleşdir- (5); -I:

Anlamı: Olgunluk derecesine getirmek, olgunlaştırmak, yetiştirmek

-I, I: “Döwlet edaralaryny **kämilleşdirmeli.**” (TGT) ; “Partiýa ýolbaşçylygynyň stilini we metodyny **kämilleşdirmeli.**” (TDS)

kepet- (1); -I:

Anlamı: 1. Biraz kurumak, suyunu çekmek. 2. Susuzluktan kurumak, susamak.

“Üstünden öwüsyän ýalyňly epegek dodagyny **kepedýär.**” (Ç)

köpelt- (10); -I:

Anlamı: Sayı bakımından çok olmak, artmak, toplanmak, birikmek

-I: “Nazaryň çekýän suratlarynyň hyrydary **köpelti**” (TGT) ; “Şaltay gözünüň agyny **köpelti.**” (GÝ) ; “Şondan ötrem, Ata Myradowyn aýdyşy ýaly, rue-turkmen mekdeplerini **köpeltmeli.**” (TGT)

köşşedir- (13); -I:

1. Biraz sakinleştirmek, rahatlatmak, gittikçe huzur bulmak, yatıştırmak. 2. Yavaşlatmak, hafifletmek, yatıştırmak, dindirmek.

-I: “Amansähet ony **köşşirdi**” (BT) ; “Gije kellesiniň ugruna çykyp gidiberendirdiýip, şaltay enesini **köşşirdi.**” (GÝ) ; “Her hili hyýallar bilen özüni **köşşirdiryärdi.**” (GÝ) ; “Hommat Miwäniň gyýkmak gözünüň tegelenip barýanyňy görüp, ony **köşşirdi.**” (EG) ; “Motýany **köşşirdi.**” (GÝ) ; “Ýöne näçe çytraşsa-da, olary öň nirede görendigini aň şyryp bilmedi, onsoň “göwnümedir” diýip, özüni **köşşirdi.**” (MTH) ; “Gelemse özüm baryp alyp gaýdayyn diýip aýalyny **köşşirdi.**” (GÝ)

köydür- (9); -I:

Anlamı: 1. Çok fazla pişirip yakmak, yakıp ziyan etmek. 2. *mec.* Canını yaktırmak, kötü duruma sokmak, çok incitmek. 3. *mec.* Değerini yitirmek, geçerliliğini yitirmek.

-I: “Bagty-sagady geler, ol aryny **köydürmez.**” (TGT)

küket- (2); -I:

Anlamı: 1. Keskin koku yaymasını sağlamak. 2. Tüttürmek, duman çıkartmak.

-I: ““Yaş dramaturg ahyry düşündi-how!” diýen buýsanç bilen izly-yzyna eňişli ardynjyrap, şybygyny **küketdi.**” (Ç)

kürşert- : -I:

Anlamı: Hoşnut bırakmayıp yüzünü asmasına neden olmak, somurtturmak.

“Mämmet, Tijen! howanyň yssysy güýjedi- diýip, yüzünü **kürşertdi.**” (GÝ)

küşgür- (6); -I:

Anlamı: 1. Birinin ve bir şeyin üstüne köpeği saldırtmak. 2. *mec.* Birini başka birinin üstüne saldırtmak, kötü iş yapmaya zorlamak, kışkırtmak.

“Blýän ahyry, akyllynyň üstüne akmagy **küşgürýeler.**” (TGT)

küýset- (2); -I:

Anlamı: 1. Arzu ettirmek, istetmek. 2. Özletmek, hasret çektirmek.

-I: “Gelen gideni **küýseder.**” (TNA) ; “Annam jan kakasyny **küýsetmeyärdi.**” (TDS)

lağsat- (1); -I:

Anlamı: 1. Eskitmek, bozmak. 2. Yaşlandırmak, gücünü kaybettirmek. 3. *mec.* Gücünü azaltmak.

-I: “Belki, bu obada eýýäm Sertip başlykdyr?” diýen aýylganç pikir onuň onki süňňüni lağsatdy.” (EG)

lejikdir- (1); -I:

Anlamı: Bitkin duruma getirmek, yormak, gücü tükendirmek.

-I, -I: “Bu uzaga çeken keýpi-sapalygyň surnykdyryjy ýadawlygy Ewanyň berdaşly bedenini lejikdiripdi.” (P)

magtal- (1); -I:

Anlamı: Övülmek.

-I: “Funlamlaşdy, ony magtaldy.” (P)

masgarala- (21); -I:

Anlamı: Rezil etmek, maskara etmek, otoritesini düşürmek.

-I: “Olar meni däl, eýsem sowet häkimiýetini masgaralarlar.” (P)

müzzert- (1); -I:

Anlamı: 1. İç sıkıntısı çektirmek, içini karartmak. 2. Zayıf duruma düşürmek.

-I, -I: “Sibire sürgün eýidilmegi Muhammetgulyny müzzertdi.” (TGT)

mynçgala- (5); -I:

Anlamı: Mıncıklamak, ezmek, yoğurmak.

-I: “Dumly duşdan eşidilýän howsalaly yznda-çuwanlyk onuň ýüregini mynçgalayardy.” (P) ; “Özüniň oňa bolan mähri ýüregini mynçgalady.” (TDS)

mynçla- (1); -I:

Anlamı: Mıncıklamak, ezmek, yoğurmak.

-I: “Her hili düşnüksiz pikirler onuň ýüregini mynçlaýardy.” (P)

myşylat- (1); -I:

Anlamı: Sesli nefes almak.

-I: “Juwaz kunjarasyndan doýan ala öküz daşardaky del adama gyňralyp gahar burnuny myşylatdy.” (GÝ)

nygta- (4); -I:

Anlamı: Belirtmek, altını çizmek.

-I: “İldeşi özüniň syrdaşy hasaplaýandygyny nygtady.” (Ç) ; “Ýürege ýazyp goýmadygyny nygtady.” (TGT)

omur- (1); -I:

Anlamı: İkiye bölmek, ayırmak, kuvvet uygulayarak parçalamak.

-I: “*Kellesi işanyň ýokarki dodagyny göterip duran aňňy dişini omurdy*” (GÝ)
oýlandyr- (1); -I:

Anlamı: 1. Fikir sahibi oldurma durumu. 2. Sağ duyulu olma, göz önüne getirtme, fikirlenme.

-I: “*Meseläniň şu tarapy meni oýlandyrýar.*” (P)

öçür- (10); -I,-nI:

Anlamı: 1. Yanmasını kesmek, söndürmek. 2. Arabayı durdurmak. 3. Yakıp bozmak, ayırmak. 4. Üstünden çizmek, çizip geçmek.

-I: “*Gurluşygyň oduny öçürdilermikä?*” (GÝ)

-nI: “*Alym ýazyjy stolun üstündäki çyrany öçürdi.*” (Ç)

ölle- (1); -I:

Anlamı: Islatmak, nemlendirmek.

-I: “*Ardynjyrap, bokurdagyny ölledi.*” (GÝ)

öjükdir- (9); -I:

Anlamı: 1. Körüklemek, öfkelenmek. 2. Nefret, kin duymak.

-I: “*Gurda çigit ýaly—da täsir etmeyärdi, gaýta ony öjükdirýärdi.*” (TDS)

örüz- (1); -I:

Anlamı: 1. Korkutmak, ürkütmek. 2. Ayağa kaldırma. 3. Uykudan uyandırmak. 4. *mec.* Saldırtmak, üzerine atlamak.

-I: “*Elewräp, agdal-eyräp goňşy-golamyny örüzdi.*” (GÝ)

ösdür- (16); -I:

Anlamı: 1. Ekip yetiştirmek. 2. Birini yetiştirmek, ona terbiye vermek. 3. Arttırmak. 4. Güçlendirmek, geliştirmek.

-I: “*Emma goja tersine tutdy, kinayasyny ösdürdi.*” (BT)

öýkelet- (2); -I:

Anlamı: Öfkelenmek, birini öfkeli duruma getirmek.

-I: “*Aý, garaz, hiç kimi öýkeletmändirler.*” (GÝ)

petret- (2); I:

Anlamı: Gözlerini belirtmek.

-I: “*Mana ony soňam aýtmady, ýöne şonda meni yzgytsyz nazar bilen ölçedi, hamala, mende ary köýen ýaly, möle gözlerini petretti.*” (TGT)

peýlet- (1); -I:

Anlamı: Takip ettirmek, izlettirmek.

-I: “Başy belaly galanyň gunbatarynda bolsa bu mahallar patyşa goşunynyň otrýadlary uly basga duşup, söweş sepgitlerini **peýletýärdiler.**” (TGT)

pürk- (33); -I:

Anlamı: Dışarıya saçmak, serpmek.

-I: “Saçynyň awusy ýüregine baryp ornan mariýa petrowna üç-dört ädim aňry çekilip gara dumanla gyýarak seredip awusyny **pürkdi.**” (P)

pyrkyldat- (1); -I:

Anlamı: Bir şey patladığında çıkan ses gibi ses çıkartmak

-I: “Meleguş temegini **pyrkyldadyardy.**” (TDS)

redaktirle- (5); -I:

Anlamı: 1. Düzeltmek, redaksiyon yapmak, tashih etmek. 2. Redaktörlük; düzeltmen olarak çalışmak.

-I: “Lenin ilkinji bolşewistik gazet bolan “Nowaya Žizn” gazetini **redaktirleýärdi.**” (TDS)

sana- (11); -I:

Anlamı: Saymak, hesaplamak.

-I: “Ol önem gün yaşyp, garanky düşerine garaşyp, her sekundyny **sanady.**” (Ç)

sandyrat- (2); I:

Anlamı: Titretmek, sarsmak.

-I: “Şaltaý бага yüzüni gyraw düşen peş kâdi ýaly bulaşdyryp sesini **sandyratdy.**” (GÝ)
; “Ejesi sesini **sandyradyp,** sözünü süýkdürdi.” (GÝ)

saňnyldat- (2); -I:

Anlamı: Titretmek, sarsmak.

-I: “Öldürmän saklanymy ýerine saldyn diýip, kellesini **saňnyldatdy.**” (GÝ)

sarga- (1); -I:

Anlamı: 1. Ismarlamak, havale etmek. 2. Bir şeyi yerine getirmek için görevlendirilmek.

-I: “Aşgabada gaytsam, şony **sargayalar.**” (Ç) ; “Leýtenant şu ýerde ýene sähel wagt saklanmagy **sargady.**” (GÝ)

saygaryl- (24); -I:

Anlamı: 1. Göze ilişmek, görünmek. 2. Farkedilmek, duyulmak, bilinmek.

-I: “Kä ön ürdikleyän, kä gorgunyna gelyän atyň ýadawlygy **saygaryldy.**” (TDS)

sermeleşdir- (1); -I:

Anlamı: Araştırmak, yoklamak, gözlemek.

-I: “*Ol aýaguçlaryny sermeleşdirdi.*” (GÝ)

seyikle- (1); -I:

Anlamı: Elin, ayağın kırılan kemiklerinin yan tarafına tahta vb. Koyarak sarmak.

“*Ítiň aýagy döwülse, guýrugyny seyikläär.*” (TNA)

somla- (1); -I:

Anlamı: Bir şeyi öne doğru uzatmak, dik durdurmak.

-I: “*Men muny naýzalaýyn-diyip, naýzasyny somlady.*” (TDS)

sümmülle- (1); -I:

Anlamı: Kavun ve karpuzun olgunlaşmış olgunlaşmadığını anlamak için bir parçasının alınıp bakılması.

-I: “*Eger men şol wagt eline düşsem, ol meni sümmüllejek.*” (MTH)

süsüşdir- (1); -nI:

Anlamı: 1. Bir birini süsmek. 2. *mec.* İki kişi tarafından çarpışmak

-nI: “*Bir geçi iki tekäni süsüşdirer.*” (TNA)

süýjet- (2); -I:

Anlamı: 1. Tatlılaştırmak, tatlı yapmak. 2. *mec.* Değerini arttırmak.

-I: “*Momalak baý dilini süýjetdi.*” (GÝ) ; “*Sizdenem bir gaýdyp gelen bomy? diyip, dalajak boldy-da, ene galtamanyň şindi özüne gerekdiği ýadyna düşüp, dilini süýjetdi.*” (Ç)

süýkdir- (2); -I:

Anlamı: 1. Sündürmek, uzatıp inceltmek. 2. Uzun konuşmak.

-I: “*Ejesi sesini sandyrady, sözünü süýkdürdi.*” (GÝ)

süýndir- (6); -I:

Anlamı: 1. Çekip uzatmak. 2. Uzatıp sündürmek. 3. *mec.* Yere sermek, öldürmek.

-I: “*Belli bir maslahata geliň – diýdi-de sesini süýndürdi.*” (GÝ) ; “*Owlajygyny gözden ýitirip, ol boýnuny süýndürdi.*” (BT)

süzgeklet- (2); -I:

Anlamı: Gözünü süzmek.

-I: “*Şonuň üçinem ol telpegini şahyna süýşürüp, gözünü süzgekletdi.*” (BT) ; “*Ol agyr göwresini ilerräk omzady, ullakan ala gözlerini süzgekletdi.*” (TDS)

syla- (11); -I:

Anlamı: Saymak, saygı göstermek, hürmet etmek.

-I: “*Ol ne sizi sılayar, ne maňa hormat goýýar.*” (TDS)

sypa- (57); -I:

Anlamı: 1. Sıvazlamak, okşamak. 2. *mec.* İyilik etmek, iyi kalplilik.

-I: “*Seyisligiň anyk bolsa güňäni ötyän- diýip, murtuny sypady.*” (GÝ) ; “*Ol öý hakyny unutdy-da, hondan bärsi bolup, zülplerini sypady.*” (TDS) ; “*Sakgalyny sypady.*” (TDS)

şapbatla- (1); -I:

Anlamı: Tokatlamak, şamar atmak.

-I: “*Nury nilgär mesisiniň gonjuny şapbatlady.*” (Ç)

şapbyldat- (1); -I:

Anlamı: Şapırtılı ses çıkartmak, şapırdatmak.

-I: “– *Bäh, süýji eken-äý, sadagasy gitdigim! – diýip, arabaçynyň halyndan bihabar diwana gaýta agzyny şapbyldatdy.*” (HH)

şatlandyr- (13); -I:

Anlamı: Sevindirmek, beğendirmek, mutlu ettirmek.

-I: “*Ýumruk iýen aýalyň ýüreginde özbaşdak ýaşamak arzuwy firiduny şatlandyrdy.*” (TDS)

şyrkyldat- (1); -I:

Anlamı: Gıcırtili ses çıkartmak, gıcırdatmak.

-I: “*Bahar baramynyň ön ýannda arçalar alleýasyna duran alymlar- diýip, knopkasyny şyrkyldatdy.*” (Ç)

tabşyr- (1); -I:

Anlamı: 1. Buyurmak, emretmek, bir işi bir başkasına yaptırmak. 2. Devretmek, teslim etmek. 3. Sınavı başarmak. 4. Ögüt vermek

-I: “*Öýde-de oňa daýzasy şum habar aýgdy: grafinýa lazobskaýa pahyr amanadyny tabşyrypdyr.*” (TGT)

tabşyryşdyr- (1); -I:

Anlamı: 1. Buyurturmak, emrettirmek, bir işi bir başkasına yaptırmak. 2. Devretmek, teslim ettirmek. 3. Sınavı başarttirmek.

-I: “*Ýerler sarygyşan badyna etmeli işlerini tabşyryşdyrýardy.*” (TDS)

tarypla- (6); -I:

Anlamı: Övmek.

-I: “*Aksoltanyň owadanlygyny, mylaýymlygyny taryplady.*” (GÝ)

tassykla- (100); -I:

Anlamı: 1. Onaylamak, tasdiklemek. 2. Doğrulamak.

-I: “*Ýogsam näme, sen nirede gezyň , entejik görersiň munuň oýularyny – diýip, Akgurban aga-da onuňkyny tassyklady.*” (BT) ; “*Propessoryň oňa sala salmagyny indi göz-*

görtele seýrekledendigem özüniň bu çakyny tassyklady.” (Ç) ; “*Şeýledip, bilýän diýip, garry balykçynyn sözlerini tassyklady.*” (Ç)

togtat- (1); -I:

Anlamı: Bekletmek, durdurmak, eğletmek.

-I: “*Hereketi togtatmaly.*” (P)

turşat- (5); -I:

Anlamı: Ekşiyip turşu olmak, acılaşmak.

-I: “*Öý eýesi ýüzüni turşatdy.*” (Ç) ; “*Mele donly, ak sakgal, bili bükülen bir adam ýüzüni turşatdy.*” (TDS)

tüýt- (1); -I:

1. Karışıklığını gidermek, değnekle dövmek, yolmak (pamuk, yün hakkında). **2.** Giyerek eskitmek.

-I: “*Ýorgana salmak üçin ýygnap ýören ýarym halta çüprek ýününi tüýdüp çykdy.*” (TDS)

uklat- (1); -I:

Anlamı: Uykulu hale getirmek, uyutmak, yatırmak, uyuklatmak.

-I: “*Poltsiýanyň musgunsokarlarynyň huşgärligini ukladyan.*” (TKT)

uşat- (1); -I:

Anlamı: **1.** Bölmek, parçalara ayırmak. **2.** Parayı bozdurmak, değiştirmek.

-I: “*Şu ýüzlük pullaryň hemmesini uşatmaly.*” (TDS)

uwlat- (1); -I:

Anlamı: **1.** Ulumaklı ses çıkarmak, ulumaklı seslendirmek. **2. mec.** Kalabalık olup Feryat figan ağlaşmak, zor durumda bırakılmak.

-I: “*Nurjamal öz sözünde durup, baýyň ogluny uwlatty.*” (TDS)

ütdür- (1); -I:

Anlamı: **1.** Tavuk, kuş vb. hayvanların tüyünü yoldurup ayırtmak. **2.** Hakkını yedirmek, emeğini sömürmek.

-I: “*Goltuk gylyny ösdürme, kükrek gylyny ütdürme.*” (TNA)

ykjamla- (1); -I:

Anlamı: Toplamak, hazırlamak, düzenlemek.

-I: “*Leýtenant geýimlerini tertipleşdirip, ýaragyny ykjamlady.*” (GÝ)

yzarla- (21); -I :

Anlamı: 1. Bir şeyin izinden onu takip etmek, peşinden gitmek, izlemek. 2. Birinin peşine düşmek, nerede ne iş yaptığını bilmek, aramak, takip etmek 3. Bir şeyi araştırmak, seyredip, kontrol edip görmek.

-I: “*Onuñ her ädimini yzarlaýardylar.*” (GÝ)

ýygjamlat- (2); -I:

Anlamı: 1. Arasını yakınlaştırmak, kısaltmak. 2. Sıklaştırmak, hızlandırmak.

-I: “*Mämet hasanaklap gitdiçiçe ädimini ýygjamlatýardy.*” (GÝ) ; “*Ol ädimini ýygjamlatdy.*” (HH)

ýagtylandyr- (1); -I:

Işık etmek, ışık vermek, ışıklandırmak.

-I: “*Olaryñ mañ laýlaryndaky çyralary çilleriñ kartalarynyñ giñ giden düzlüginì ýagtylandyrýardy.*” (TDS)

ýadat- (8); -I:

Anlamı: 1. Yorgun hale koymak, çok çalıştırıp bitkin duruma düşürmek, güçten düşürmek. 2. Biktirmek, bitkin etmek usandırmak.

-I: “*Baýyñ puly ýoksulyñ eñegini ýadadar.*” (TNA)

ýagjart- (1); -I:

Anlamı: Yağlılık yüzünden parlayıp durmak, yağı yüzüne çıkartmak.

-I: “*Seni daýyp giden ogrulary tapyp bersem nädersim- diýip, sesini ýagjartdy.*” (GÝ)

ýaldyrat- (1); -I:

Anlamı: 1. Işık attırmak, parılatmak. 2. Işık verdirmek, ışıklandırmak.

“*Onsoñ yşalla! – diýip, möle gözlerini ýaldyratdy.*” (GÝ)

ýalaşdyr- (1); -I:

Anlamı: Hafifçe yalamak.

-I: “*Dodaklaryny ýalaşdyrdy.*” (TDS)

ýalpyldat- (4); -I:

Anlamı: 1. Işık saçmak. 2. Işık vermek, ışık salmak, ışıklanmak.

-I: “*Günüñ ýiti şöhesi onuñ gapyrgalary sana bermeli arryk endamyny ýalpyldatdy.*” (TDS)

ýamanla- (1); -I:

Anlamı: Birini karalamak, ayıplamak, suçlayıp dedikodusunu etmek.

-I: “*Onsoñam, bu jelagaýda seni tanamaýan ýog-a, belki, biri ýamanlandyr.*” (GÝ)

ýaňsyla- (1); -I:

Anlamı: Alay edip konuşmak, alaya alınmak kınanıp, sözü abartmak.

-I: “Şirinjemal ony ýaňsylady.” (MTH)

ýaňzyt- (4); -I:

Anlamı: Hissettirmek, bildirmek, sezdirmek, ima etmek.

-I: “Elindäki esere redaktoryn şeýle bir pugta daraşmazlygyny ýanzytdy.” (Ç)

ýaşyr- (7); -I:

Anlamı: Saklamak, gizlemek.

-I: “Geplemezlik –altyn, altyn sözüni ýaşyrma.” (TNA)

ýazgar- (7); -I:

Anlamı: 1. Yanlış yapılan iş için küfretmek, suçlamak, ayıplamak, karalamak. 2. Ceza vermek, cezalamak.

-I: “Siz meni ýazgarman!” Erli milletlerden mugallym taýýarlamak meselesine häzire çenli eterlik üns berilmeyendini ýazgarandyr.” (TGT) ; “Münderejeli geneşçi köňe tanşyny ýazgarmady.” (TGT) ; “Ol gazetiniň sahypalarynda käte yslymyň merhemetli hadymalaryna dil ýetirilýändigini ýazgardy.” (TGT)

ýukalt- (2); -I:

Anlamı: İnceltmek.

-I: “Köp ýyllaryň şatysy, adamlaryň gören horluklary onuň ýüregini ýukaldypdy.” (GÝ) ; “Ýöne olar meniň ýüregimi ýukaltdy.” (GÝ)

ýuwut- (24); -I:

Anlamı: Yutmak.

-I: “Sertip ýagdaýa göz ýetirip, geňirgenmesini ýuwutdy.” (EG)

ýüwürtd- (13); -I:

Anlamı: Dokuma yapmak için ipi gerip dokuma tezgahını hazırlamak.

-I: “Bar, çagyryp gel diýip, bir oglany ýüwürtdi.” (GÝ)

ýyldyrat- (1); -I:

Anlamı: Parılatmak, ışıldatmak, ışıl ışıl yaptırmak.

-I: “Şähere gidip, juwlukylyk öwrenäen bolmagy ahmal şo pälazanyň diýip, gözlerini ýyldyratdy.” (GÝ)

ýylgyrt- (5); -I:

Anlamı: Birini sessizce güldürmek, gülümsetmek.

-I: “Ol yaňı ucı çovlanan murtuntı yılgyrttdi.” (TDS)

2.2.1.1.1. İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Türkiye Türkçesinde bulunmayan Türkmençe fiillerden bazıları sadece yükleme hâli eki olarak cümle oluşturabildiği hâlde bu fiillerden bazıları isteme ihtiyaç duymadan da cümle

oluşturabilmektedir.

Yükleme hâli eki alabildiği hâlde istemsiz olarak cümlede yer alabilen fiiller aşağıda verilmiştir.

dikelt- (6):

“Öñki agdarylan syýasy gurluřy **dikeltmek.**” (TDS)

görkez- (150):

“Musa jübüsinden gyzyl kitapçany çykaryp **görkezdi.**” (K)

yukalt- (2):

“Hamyry oklav bilen iki tarapa togalap **yukaltmak.**” (TDS)

2.2.1.2. Yaklaşma Hâli Eki (-A) İsteyenler

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde bulunmayan Türkmence fiillerin sadece yaklaşma hâli eki almış şekilleri üzerinde durulacaktır. Taranılan eserler içerisinde sadece yaklaşma hâli eki alarak cümle oluşturabilen fiiller ve bunlara ait örnek cümlelere yer verilmiştir. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1257

Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Türkmence fiil sayısı: 709

Tek istemli fiil sayısı: 500

Tek istemli olup yaklaşma hâli eki alan fiil sayısı 56'dır.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup yaklaşma hâli eki alan fiillerin toplam fiil sayısına oranı: % 4,4

Tek istemli olup yaklaşma hâli eki alan fiillerin Türkmence fiil sayısına oranı: % 7,8

Tek istemli olup yaklaşma hâli eki alan fiillerin tek istemliler içindeki oranı: % 11,2

Örnekleri tespit edilen, Türkiye Türkçesinde bulunmayan ve Türkmencede yaklaşma hâli eki alan fiil örnekleri aşağıdaki gibidir:

äkid- (32); -A:

Anlamı: Bir şeyi ya da birini kendisi alıp gitmek, götürmek.

-A: “*Momalka baý bilen agyl baýyň biziň nökerlerimiz için iberen kerbenini hökümetiň adamlary tutup yzyna äkidipdirler.*” (GÝ) ; “*Amansähet ony süýrekläp, çeltegiň aşagyna äkitdi.*” (BT) ; “*Kakam başlygy aýkasyna hopba edip, öýleýine äkitdi.*” (EG) ; “*Teňneleri ýygşyrmak eňil bolar diýip, kyrk sany semiz öweji satmaga äkitdi.*” (GÝ) ; “*Amyderýanyň kybla kenaryndaky ösgün jenewitlige äkitdiler.*” (GÝ)

aňkaryl- (2); -A:

Anlamı: Hayran bırakılmak, şaşırtılmak.

-A: “*Agzyna aňkarylady.*” (BT)

aýlat- (1); -A:

Anlamı: Çevirtmek, yuvarlatmak, gezdirtmek.

-A: “*Izyna aýlatmak.*” (TDS)

azgyryl- (5); -A:

Anlamı: Birinin arkasından öfkeyle bağırarak, bağırıp çağırmak.

-A: “*– Dur entek! – diýip, başlyk oňa azgyryldy.*” (EG) ; “*Gaýdyp şunuň ýaly gürrüň tapma- diýip, altybaý alaryldy-da, nökere azgyryldy.*” (GÝ) ; “*Kösäniň ýakyn ýanyndaky stulda oturan şapbat ýüzli, jaýty murtly, bezemen ýaş ýigit oňa azgyryldy.*” (TGT) ; “*Jurnalist oňa azgyryldy.*” (Ç)

bos- (1); -A:

Anlamı: Yerini yurdunu terketmek, kaçmak, kitle halinde göçmek.

-A: “Olar dag içine *bosdular*.” (P)

buk- (8); -A:

Anlamı: Saklamak, gizlemek.

-A: “Düyä münüp hataba *bukma*.” (TNA)

bukul-(4); -A:

Anlamı: Başka birinden gizlenmek, gizli bir yerde saklanmak.

-A: “Baryp enesi-galasyňa *bukuldy*.” (BT)

buýsan- (12); -A:

Anlamı: 1. Kendini övmek, övünmek, böbürlenmek. 2. Bir şeye güvenmek, birine sırtını dayamak.

-A: “Boýuna *buýsanma-da oýuna buýsan*.” (TNA) ; “Şondan soň gözel eje özüni *howandarly duýdy, giň hahanda özüniň ýalnyz däl ekendigine göz ýetirdi, oňa buýsandy*.” (P)

çayýkan-(23); -A:

Anlamı: 1. İki tarafa sallanıp, yayıp durmak, çalkalanmak. 2. *mec.* Bahane aramak, çıkışıp isyan etmek, sebepsiz yere çıkışmak, 3. *mec.* Dalgalanmak, kabarmak.

-A: “Darajyk maňlaýly kiçijik kellesi iki ýana *çayýkandy*.” (TGT)

çemelen- (1); -A:

Çemelenmek, Bir işi yerine getirmeyi denemek, hazırlanmak, hayal edilmek.

-A: “Eden işinden huşy göçen Şageldi bolsa, häziriň özünde üstüne ýagjak ýumruklary sanap iýmek üçin derrew gözlerini ýumup, iki büküldi, galan zady owarram edip, diňe ýüzüni *goramaga çemelendi*.” (HH)

çemeleş- (3); -A:

Anlamı: Bir şeyi yapmaya çalışmak, uygulamaya kalkışmak.

-A: “Funtikow töweregine *garanjaklap, gaçmaga çemeleşdi*.” (P) ; “Funtikow ýaybaň *stoluň ortaky çekerinden ýaragyny almaga çemeleşýär*.” (P)

çoz- (66); -A:

Anlamı: 1. Hücum etmek, üstüne dökülmek. 2. Bir sürü olup bir yere yığılmak, toplanmak. 3. *mec.* Toplanıp bir işe girişmek.

-A: “Olar şu wagt kolhozyň mal ýatagyna *çozdular*.” (P)

darga- (4); -A:

Anlamı: 1. Dağılmak, dağılık hale gelmek, saçılmak. 2. Ayrı yollara gitmek, dağılmak, ayrılmak. 3. Parçalara bölünmek, parçalanmak. 4. Çok kullanmaktan dolayı bozulmak, çalışamaz olmak, yırtılmak. 5. Viran olmak, parçalanmak.

-A: “Şol ýerden hem çemini tapyp öýli-öýüňize dargamaly.” (P)

degsin- (1); -A:

Anlamı: Ölenin anısına pişirilen şeyi yeyip dua okumak.

-A: “Agyl baýyň iberen talabanlaryna degsinýärdiler.” (GÝ)

diňşirgen- (2); -A:

Anlamı: Gelen sesi duymuş gibi yapmak, sessizce dinlemek.

-A: “Gijelige diňşirgenmek hezil, edil huwwalanýan ýaly; ol irkiljiredi.” (K)

döz- (32);-A:

Anlamı: 1. Acımasız olmak, merhametsizlik etmek, acımamak. 2. Dayanmak, sabretmek.

-A: “Emma men onuň abraýyny gorap, özüme dözdüm.” (MTH)

düňder- (1); -A:

Anlamı: Altını yukarı çevirmek, döndürmek.

-A: “Ogulbike çemçe we çanagyny ýuwup, gazanynyň üstüne düňderdi.” (TDS)

eň- (3); -A:

Anlamı: 1. Aşağıya dönmek, inmek. 2. Bir tarafa yönelmek, gitmek. 3. Hücum etmek, saldırmak.

-A: “Nurmyrat köşeşerli dälidi, öýe girenden dessine bir burçda sandyrap duran Salyhyň üstüne eňdi.” (BT) ; “Ýygnan köpüklerini gysymlaryna gysyp, olar teke bazaryna eňdiler.” (BT) ; “Kropatkin prospekti bilen gunbatara tarap baryan bölek atlynyň üstüne eňdi.” (P)

garan- (7); -A:

Anlamı: Civarına bakmak, dört bir tarafa bakmak, bakınmak.

-A: “Baýram ussa töweregine garandy.” (P)

golaýlaş- (2); -A:

Anlamı: 1. Bir yere, bir şeye çok yakınlaşmak, yaklaşmak. 2. Yetişmek, yakınlaşmak.

-A: “Hatda inñäniň gözünden sümülip geçip biljek uşak garynjany-da saňa golaýlaşdyrmayn.” (P) ; “Daň atmaga golaýlaşdy.” (GÝ)

gönel- (7); -A:

Anlamı: 1. Doğrulamak, düzelmek. 2. *mec.* Gerçeği, hakikati söylemek, doğrulamak.

-A: “Çokga sakgalynyň ujam şol tarapa göneldi.” (TGT)

gyssan- (54); -A:

Anlamı: 1. Acele edilmek, tez davranmak. 2. Hastalık yüzünden canı yanmak, azap çekmek.

-A: “Kemalyň welin bu häzir azaryna-da dälidi, ol studentleriň arasyna ýetmäge gyssanýardy.” (MTH) ; “Ol çaltrak öz adamsynyň ýatan ýerine ýetmäge gyssandy.” (MTH)

gysmyljyra- (1); -A:

Anlamı: Birine karşı yakınlık duymak, yakın durmak, birine sokulmak.

-A: “Ýagyş ýagsa, owlajyk galdyrap, enesiniň böwrüne gysmyljyrady.” (BT)

heňkir- (1); -A:

Anlamı: 1. Sesli ağlamak, hıçkıra hıçkıra ağlamak. 2. Birinin yüzüne bağırarak, haykırmak.

-A: “Gözüň yokmy! – ol adam Amansähediň egninden aslyşdy, onuň üstüne heňkirdi.” (BT)

hyýallan- (1); -A:

Anlamı: Bir işi yada bir şeyi yerine getirmek için istek duymak, hayal etmek.

-A: “Çopany dalamaga hyýallandy.” (Ç)

howlut- (1); -A:

Anlamı: 1. Endişelenmek, telaşlanmak. 2. Ürmek, hırlamak, havlamak (köpek hakkında).

-A: “Ol nurjermal dayzanyň ejesiniň ýanyna etmäge howlutýardy.” (GÝ)

hozanakla- (1); -A:

Bir şeyin uğruna içten tasalanıp, çabuk hareket etmek, ateşe düşmek, uğraşmak

-A: “Myratly taý elini-aýagyyny ýitirip, iki ýana hozanaklaýardy.” (P)

imrin- (1); -A:

Anlamı: Sempati duymak, sevmek.

-A: “Emma ak bäbek öýküler ýaly pyşgyryp, myşlylap, agzyny tamşandyryp emmesine imrenmedi.” (P)

käýinjire- (1); -A:

Anlamı: Sızlanmak, homurdanmak.

-A: “Dogry-da, walla! – ol towugyň yumurtgasynyň sarysyna çöpboýa garylyp, ykjam saralan goşaryna mähir bilen seredip, birneme ýüki ýeňlän halda hälki bir yöne keypine käýinjiredi.” (EG)

köwlen- (4); -A:

Anlamı: 1. Dolanıp gelmek, gezinip gelmek, gezinmek. 2. Girdap olup dönmek, dönerrek akmak.

-A: “Ol ”ögäp geljek!” bahanasy bilen bir daş çykdy-da, soňra yzyna **köwlenmedi.**” (EG) ; “Şol ýygnakdan soň ol bir hepdelä yzyna **köwlenmedi.**” (Ç) ; “Şol ýygnakdan soň ol bir hepdelä yzyna **köwlenmedi.**” (Ç)

küýsen- (1); -A:

Anlamı: Arzu edilmek, istenmek.

-A: “Ýakyna ýaltanan daşa **küýsener.**” (TNA)

oýkanjyra- (1); -A:

Anlamı: 1. Yavaş yavaş hareket ederek kımıldamak. 2. Bir işi yerine getirmede kararsız kalmak, ikircikli durmak.

-A: “Ýürekdeşini tapandygyna ikerjiñlenmeyändigini bildirip, oňa **oýkanjyrady.**” (BT)

palla- (2); -A:

Anlamı: Esnemek, yorgunluk, uykunun gelmesi.

-A: “Gojalaryn has gartaşan biri, agzyny hatap ýaly açyp, yzly-yzyna **pallady.**” (GÝ)

razylaş- (14); -A:

Anlamı: Bir şeye rıza göstermek, anlaşmak, bir fikre katılmak.

“Zylyha nahar iýip, onsoň **gaytmaga razylaşdy.**” (MTH)

sanjy- (1); -A:

Anlamı: 1. Sancılanmak. 2. Dermanı kalmamak, takatsizlik. 3. *mec.* Tesiri kaybolmak, etkisizleşmek.

-A: “Bu näbelet çopany onuň böwrüne **sanjydy.**” (BT)

somla- (1); -A:

Anlamı: 1. Sokulmak, itilmek, yerleştirilmek. 2. Batırılmak 3. *kon. d.* Ayakkabı yada giysi giyivermek. 4. Bir yere girip bükülmek. 5. Arasına girmek.

-A: “Onuň bilenem oň man, Amansähet çorly ellerini gowurga çemçesi ýaly edip, oňe **somlady.**” (BT)

söýen- (4); -A:

Anlamı: 1. Dayanmak, yaslanmak. 2. Yardımlaşmak, dayanışmak.

-A: “Bege ynanma, suwa **söýenme.**” (TNA) ; “Kapyra dayanma, suwa **söýenme.**” (TNA) ; “Sypaýa ynanma, suwa **söýenme.**” (TNA)

sümül- (3); -A:

Anlamı: 1. Delikten, eşikten geçilmek. 2. Bir yere varıp girmek, aradan geçmek.

-A: “Ol “hojaýynyň” ýanyndan **gaydyp, öz kepbesine sümüldi.**” (BT) ; “Ol töweregine garap, egnine büküp hiç kime görünmänem myratly taýlaryň howlusyna **sümüldi.**” (P)

synan- (37); -A:

Anlamı: Bir şey yapmaya hazırlanmak.

-A: “*Ol zatlaryň sebepini seljermäge synanýardy.*” (GÝ)

synanyş- (12); -A:

Anlamı: Beraberce bir iş yapmaya niyetlenmek, hazırlanmak

-A: “*Ol şonda töweregindäki oglan-gyzlaryň özüne neneňsi garajagyny göz önüne getirmäge synanyşýar.*” (BT)

syryk- (4); -A:

Anlamı: 1. Yavaşça akıtmak. 2. *mec.* Bütün konuşmaları dikkatlice bir yere toplamak.

-A: “*İki dostun söhbeti ýuwaş-ýuwaşdan ýene-de döredijilik intelligentsiýasy hakdaky köne gürrüňlerine syrykdy.*” (Ç) ; “*Şondan soň ol ikisiniň aragatnaşygy tötänleýin duşuşyklara syrykdy.*” (BT)

taşla- (72); -A:

Anlamı: 1. Atmak, fırlatmak, savurmak. 2. Bırakmak, son vermek.

-A: “*Guyunyň ornunda galan çuňňur çukura taşlady.*” (GÝ)

taýýarla- (31); -A:

Anlamı: 1. Hazırlamak, bir şeyi hazır edip koymak. 2. Terbiyelemek, yetiştirmek.

-A: “*Onuň atlaryny gijelerine gezdirip, aýlawlara taýýarlapdy.*” (GÝ)

taýýarlan- (6); -A:

Anlamı: 1. Hazırlanmak, hazır edilmek. 2. Hazırlık görmek, ihtiyaçlarını temin etmek. 3. İlim sahibi olup yetiştirilmek.

-A: “*Tatýana soňky günlerde otagyndan çykman diýen ýaly ahyrky synaga taýýarlandy.*” (TGT)

taýynlan- (28); -A:

Anlamı: 1. Hazırlanmak, hazır edilmek. 2. Hazırlık görmek, ihtiyaçlarını temin etmek. 3. İlim sahibi olup yetiştirilmek.

-A: “*Adamlara ynamy uly bolany üçin-de, ömrüni uly işlere sarp etmäge taýynlanypdy.*” (BT) ; “*Köşeşdirmäge taýynlandy.*” (HH)

urna- (6); -A:

Anlamı: 1. Giysilere vb. şeylere yama dikmek, parça eklemek. 2. *mec.* Eklemek, biriktirmek.

-A: “*Durnanyň üstüne urnady!*” (EG)

ümzük- (1); -A:

Anlamı: Güçlülle ön tarafa hareket etmek, sıkışıp yürümek, ilerlemek.

-A: “Denşige gözleri düşenden olaryn ikisem öňe **ümzükdi.**” (TGT)

ysga- (8); -A:

Anlamı: Kokusunu almak için burnundan nefes almak.

-A: “Düwünçekdeki ak telpegi garbap aldy, ony bagryma basdym, ýüzüme-gözüme sürtdüm, gul ornuna **ysgadym.**” (P)

yşan- (1); -A:

Anlamı: 1. Güvenmek, inanmak, itimat etmek. 2. Bir şeyin gerçekleşeceğini ümit etmek, sakin olmak, bilincine varmak.

-A: “Göwsünde gopyan harasatlara gyýýlýardy, göwsünde tutulýan toylara **yşanýardy.**” (P)

ýallakla- (1); -A:

Anlamı: 1. Yemek verildiğinde bekleyip, kuyruk sallayıp yalanmak (köpek hakkında). 2. *mec.* Dalkavukluk etmek, yalakalık yapmak.

-A: “Enegi ýere deger derejä çenli bükülip durşuna **ýallaklady.**” (P)

ýaltakla- (6); -A:

Anlamı: Etrafa hızla göz gezdirmek, bakınmak.

-A, -A: “Ete bökjek pişik ýal ol töweregine **ýaltaklady.**”(BT) ; “Eýlesine-beýlesine **ýaltaklady.**” (Ç)

ýañra- (8); -A:

Anlamı: Manasız çok konuşmak, boş sözler söylemek, boş konuşma, ağzına geleni söylemek.

-A: “Özi-de paytunçylar agyzlary gurap gidýänçe komissarlar barada aýy toslamalary aýak aldygyna **ýañraýardylar.**” (P)

ýaplan- (1); -A:

Anlamı: 1. Bir şeye yaslanmak, dayanmak. 2. *mec.* Suç, iftira vb. atılmak. 3. *ağz.* Vurulmak, dövülmek, öldürülmek.

-A: “Sarayýň palçyk haýatyna **ýaplandym.**” (Ç)

ýaýrat- (19); -A:

Anlamı: 1. Dağıtmak, saçtırmak. 2. Döktürmek, saçtırmak. 3. Paylaştırmak, bölmek. 4. Yaygın hale getirmek, germek. 5. Kitleye malum, aşikar olma.

-A: “Bütüin gubadag etrafyna **ýaýradypdylar.**” (GÝ) ; “Şäherdeki ähli kärhanalara **ýaýratdylar.**” (P)

yelmeş- (1); -A:

Anlamı: 1. Bir şeye yapışıp kalmak, birbirine sıkıca yapışmak. 2. *mec.* Birinden ya da

bir şeyden ayrılmamak, birinin peşini bırakmamak.

-A: “Kentlewüğine ýelmeşdi.” (BT, 29)

ýyrşar- (4); -A:

Anlamı: Sessiz gülmek, gülümsemek.

-A: “Derwezänyn depesindeki “ŞKOLA” diýen ýazgyny gören juwan gazak onuň nämedigini bilmeşe-de, dostuny tolgundyryňan täze bezege ýyrşardy.” (TGT)

zoma- (1); -A:

Anlamı: 1. Kuvvetlice öne dayanmak, yüklenmek, ağırlığını öne vermek. **2.** Kuvvetlice öne doğru hareket etmek, ön tarafa dayanmak.

-A: “Eňňitden gaýdanda bolsa uzyn hatar ýük parowoza saklatman öňe zomaýardy.” (P) ; “İner kimin omuzlap öňe zomaýardy.” (P)

zowlat- (1); -A:

Anlamı: Avazı çıktığı kadar, bütün gücüyle bağırarak, çığlık atmak.

-A: “Toýly bilen ýanaşyp baryňan Anton aýdyma zowlatdy.” (Ç)

zowzulda- (1); -A:

Anlamı: Ayağı yanmış gibi, ateş üstünde yürüyormuş gibi koşuşturmak, endişeli hareket etmek, huzursuz olmak.

-A: “Tkarja gyjakçy ene ikiýana zowzuldady.” (Ç)

2.2.1.2.1 İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Türkiye Türkçesinde bulunmayan Türkmence fiillerden bazıları sadece yaklaşma hâli eki alarak cümle oluşturabildiği gibi; bu fiillerden bazıları isteme ihtiyaç duymadan da cümle oluşturabilmektedirler. Bu fiiller şunlardır:

Yaklaşma hâli eki alabildiği hâlde istemsiz olarak cümlede yer alabilen fiiller aşağıda verilmiştir.

diňşirgen- (2):

“Zylyha-da agysyny goýdy, gözünü tegeledi, diňşirgendi.” (MTH)

köwlen- (4):

“Ozalam ýaňy on-onki ýyllykda dynypdyk olardan, ýene köwlendiler diýsene..” (K)

palla- (2):

“Larin yssydan basylyp, ýalta pallady.” (K)

2.2.1.3. Bulunma Hâli Eki (-dA) İsteyenler

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde bulunmayan Türkmençe fiillerin sadece bulunma hâli eki almış şekilleri üzerinde durulacaktır. Taranılan eserler içerisinde sadece bulunma hâli eki alarak cümle oluşturabilen fiiller ve bunlara ait örnek cümlelere yer verilmiştir. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1257

Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Türkmençe fiil sayısı: 709

Tek istemli fiil sayısı: 500

Tek istemli olup bulunma hâli eki alan fiil sayısı 23'tür.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup bulunma hâli eki alan fiillerin toplam fiil sayısına oranı: % 1,8

Tek istemli olup bulunma hâli eki alan fiillerin Türkmençe fiil sayısına oranı: % 3,2

Tek istemli olup bulunma hâli eki alan fiillerin tek istemliler içindeki oranı: % 4,6

Örnekleri tespit edilen, Türkiye Türkçesinde bulunmayan ve Türkmençede bulunma hâli eki alan fiil örnekleri aşağıdaki gibidir:

aglamjyra- (2); -dA:

Anlamı: 1. Ağlamak; üzüntü, acı, sevinç, pişmanlık, aldanma vb.nin etkisiyle ağlayacak gibi olmak. 2. Dert yanıp riyakarlık etmek, yalandan ağlamak.

-dA: “*Birinin aňyrrak ugratdy, biriniň ýanynda aglamjyrady.*” (GÝ)

agzal- (29); -dA:

Anlamı: Anılmak, sözü edilmek, ağza alınmak.

-dA: “*Emma uruşda ölenleriň ady sapakda agzalanok.*” (BT)

akjar- (4); -dA:

Anlamı: 1. Beyazlaşıp görünmek, ağarıp görünmek. 2. Rengi solmak, ağarmak.

-dA: “*Künçde baş egen ýeke golly afroditanyň mermer göwresi garaňky tamda akjardy.*” (Ç)

ägin- (1); -dA:

Anlamı: 1. Ayak çekmek, duraklamak. 2. Gittiği yerde vakit kaybetmek, gecikmek.

-dA: “*Vepa şatlyk bilen ştabdan çykyp, hiç ýerde äginmün gaýdyp geldi.*” (TDS)

balkylda- (12); -dA:

Anlamı: Parlamak, parıldamak.

-dA: “*Nurjemalyň gamly gara gözleri delmirip, ýene-de gaşynda balkyldady.*” (Ç) ;
“*Gündüzki gören gözleri içerde balkyldady.*” (TGT)

çintge- (1); -dA:

Anlamı: Soruşturmak, en ufak şeyleri bile bilip birkaç kez sormak.

-dA: “Şerip Garlyýew hökman tanaýmaly birini tanaman durubermäýin diýýän äheñde çintgedi.” (BT)

çydat- (1); -dA:

Anlamı: 1. Ağrıya yada başka bir şeye tahammül ettirmek, dayanıklılık ettirmek. 2. Yeterli olmak.

-dA: “Mahlasy, nurjemaly bu kepbede çydatmadylar.” (GÝ)

dogral- (1); -dA:

Anlamı: 1. Doğrulamak, düzelmek, doğru olmak. 2. *mec.* Bir işte, konuda haklı tarafta olmak.

-dA: “Näzik eje bir tabak gowurma, bir jamda **dogralan** pomidor, sogan, ýene bir tabakda hem üzüm getirişdirip, nahary stoluň üstünde goýdy.” (TDS)

gabatlaş- (1); -dA:

1. Karşılanmak, karşı karşıya gelmek. 2. Bir şeye, zamana uygun getirilme durumu, denk gelmek, niyetleşmek.

“Arabalar edil çatrykda **gabatlaşdylar.**” (HH)

gaýmala- (1); -dA:

Anlamı: 1. Kanat yayıp uçmak. 2. *mec.* Bir şeyin etrafında görünmek, dönmek, dönüp durmak. “

-dA: Muny gören Oguzyň ýarawsyz Aşyr dädesiniň solgun ýüzi göz önünde **gaýmalady.**” (HH)

kütel- (1); -dA:

Anlamı: 1. Körleşmek, kesmez olmak. 2. *mec.* Zekâsız olmak, aklını yitirmek. 3. *mec.* Kötü görmek, iyi görememek. 4. *mec.* Kaba olmak, kabalaşmak.

-dA: “**Kütelmedi söweşde.**” (TDS)

merdemsilen- (1); -dA:

Anlamı: Mertçe cesurca olmak.

-dA: “Emma galla bilen öweçiler göz gelende **merdemsilendi.**” (GÝ)

oňdur- (1); -dA:

Anlamı: İdare etmek, geçinmek, razı etmek.

-dA, -dA: “Ýamana goňşy bolsan, **irde- geçde oňdyrmaz.**” (TNA)

ornaş- (19); -dA:

Anlamı: Yavaş yavaş yerleşmek, yer almak.

-dA: “Ojagyň başynda **ornaşdy.**” (Ç)

öwrenil- (1); -dA:

Anlamı: 1. Bilgiyi benimsemek, öğrenilmek. 2. Bir şeyi ilmi açıdan yıkmak.

-dA: “*Ýagdaýda öwrenilýär.*” (TF)

özger- (3); -dA:

Anlamı: Gelişmek, beşka bir şekle bürünmek.

-dA: “*Ýlaýta-da soňky ýyllarda özgerdi.*” (TGT)

pelpelle- (2); -dA:

Anlamı: 1. Havada kanat çırpamak. 2. Sallanmak. 3. Ağız. Tedirgin olduğun zaman birinin veya bir şeyin etrafında dolaşmak.

-dA: “*Olaryň käbiri eýýäm onuň hut gözleriniň önünde pelpelleyärdi.*” (K)

pyrlan- (6); -dA:

Anlamı: 1. Çevrilmek, yuvarlanmak. 2. Kontrol etmek, gözden geçirmek. 3. *mec.* Belli bir hâle çevrilmek.

-dA: “*Náz-kereşmeli, gaşlary sürmeli, barmaklary hynaly gözeller al-ýaşyl güne meňzäp, otagda pyrlandylyar.*” (TGT) ; “*Oglanlaryň ortasynda tans edip ýörkä-de şu günki pynhan duşuşyk hakdaky süýşi pikir başynda pyrlandy.*” (Ç) ; “*Ozal biriniň daşynda pyrlandyň .*” (BT) *Sähel salym geçmäňkä-de ýokardan bir ýerden pysyrdap inip, ýene-de onuň daşynda pyrlandy.*” (Ç)

süsüş- (1); -dA:

Anlamı: 1. Bir birini süsmek. 2. *mec.* İki kişi tarafından çarpışmak.

-dA: “*Kowalaşyp ýören maşynlar ahyrym bir çatrykda süsüşipdirler.*” (EG)

süýn- (38); -dA:

Anlamı: 1. Çekilip uzanmak, açılmak, genişlemek 2. Uzanmak. 3. Yere düşürmek, öldürmek, yere yazmak.

-dA, -dA: “*Öýüne gelibem, ysgynsyz halda krowadynda süýndi.*” (TGT)

tapyl- (72); -dA:

Anlamı: Bulunmak.

-dA: “*Şeýlelikde, Mämmet orsuň gürrüňüni diýlen adamlaryň köpüsi sözünde tapylmady.*” (GÝ) ; “*Ýiten zat ýiten ýerinde tapylar.*” (TNA) ; “*Ýurtda açlygyn epegini öwüsiýän bagty bu restoranda gusuň süýdi gerek diýsen, şol demde tapylýardy.*” (P)

ulal- (12); -dA:

Anlamı: 1. Büyüklüğü, hacmi artmak, genişlemek. 2. Ekilip yetiştirmek. 3. İşçi gücü, iş fonksiyonu vb. artmak genişlemek. 4. Derecesi, vazifesi artmak. 5. Üstüne eklemek, çoğaltmak, artırmak.

-dA: “Aşgabadyň çagalar öýünde **ulaldy.**” (Ç) ; “Ol ejesiniň aýal doganynyň-daýzasynyň öýünde **ulalypdyr.**” (TGT)

ylgaşla- (1); -dA:

Anlamı: Bir gurup olup koşulmak, birbiriyle yarışıp koşulmak.

-dA: “Şondan soň gelin oňardygyndan tiz ýöremäge çalyşdy, arasynda **ylgaşlady.**” (GÝ)

zowla- (1); -dA:

Anlamı: Kalın sesle sürekli uğuldamak, vızıldamak.

-dA: “Çakylyk indi sabynçylaryň hatalarynda **zowlaýardy.**” (Ç)

2.2.1.3.1. İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Türkiye Türkçesinde bulunmayan Türkmençe fiillerden bazıları sadece bulunma hâli eki olarak cümle oluşturabildiği gibi; bu fiillerden bazıları isteme ihtiyaç duymadan da cümle oluşturabilmektedirler.

Bulunma hâli eki alabildiği hâlde istemsiz olarak cümlede yer alabilen fiiller aşağıda verilmiştir.

aglamjyra- (2):

“Maral **aglamjyrap**, habaryny berdi.” (K)

ornaş- (19):

“Ýüregin-de olara ýigrenç hem gorky duýgusy **ornaşdy.**” (K)

pelpelle- (2):

“Onuň hyýaly al-asmanda ganat ýaýyp **pelpelleyürdi.**” (P)

2.2.1.4. Ayrılma Hâli Eki (-dAn) İsteyenler

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde bulunmayan Türkmençe fiillerin sadece ayrılma hâli eki almış şekilleri üzerinde durulacaktır. Taranılan eserler içerisinde sadece ayrılma hâli eki alarak cümle oluşturabilen fiiller ve bunlara ait örnek cümlelere yer verilmiştir. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1257

Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Türkmençe fiil sayısı: 709

Tek istemli fiil sayısı: 500

Tek istemli olup ayrılma hâli eki alan fiil sayısı 133'tür.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup ayrılma hâli eki alan fiillerin toplam fiil sayısına oranı: % 10,5

Tek istemli olup ayrılma hâli eki alan fiillerin Türkmençe fiil sayısına oranı: % 18,7

Tek istemli olup ayrılma hâli eki alan fiillerin tek istemliler içindeki oranı: % 26,6

Örnekleri tespit edilen, Türkiye Türkçesinde bulunmayan ve Türkmençede ayrılma hâli eki alan fiil örnekleri aşağıdaki gibidir:

abzallaşdyryl- (1); -dAn:

Anlamı: Gerekli aletlerle donatılmak.

-dAn: “*Korolyň koşgüniň owadan abzallaşdyrylmagy feodallaryň ünsüni çekipdir.*” (TDS)

adagla- (1); -dAn:

Anlamı: Söz kesmek, nişanlamak; bir çiftin evlenme işinin kararlaştırıldığına belirti olarak parmaklarına yüzük takmak, yavuklamak.

-dAn: “*Çagalary ýaşlykdan adaglamak ýaly döp-dessur bütinleý ýok bolup gitdi.*” (TDS)

ag- (49); -dAn:

Anlamı: 1. Taşmak; yatağından çıkararak çevresini kaplamak. 2. Geçmek; (zaman için) aşmak, geride bırakmak, harcamak. 3. Bir tarafa yatmak, düşmek, yıkılmak. 4. Aşmak, geçmek.

-dAn: “*Amansähediň welin derdi başyndan agdykdy.*” (BT) ; “*Bu mahal gün öýleden agypdy.*” (Ç)

agdyr- (3); -dAn:

Anlamı: Aşırı derece doldurmak, taşımak.

-dAn: “*Dostlar sohbeta gyzyşyp, gijäni ýapydan agdyrdylar.*” (TGT)

argyşla- (1); -dAn:

Anlamı: Tahıl, tohum getirmek için alış verişe gitmek.

-dAn: “Daşhowuzdan, Hywadan **argyşlap** gelyän kerwenler olary görenlerinde gorkdular.” (TDS)

asyşdyr- (1); -dAn:

Anlamı: Hepsini, tamamını asmak, yukardan asıp koymak.

-dAn: “Ol şol hemişeki ak donuny geýnıp, däri guty, serkeç, ýanjyk, çakmak demri diýen gadymy zamanyň esbaby bolan aňry-bäri, şakyr-şukurlary guşagyndan **asyşdyrypdyr.**” (TDS)

aýlanyş- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Birlikte bir şeyin dışında gezmek, sık sık dönmek. 2. Bir işe girişmek, başlamak.

-dAn: “Seýrek daňlan çapuw atlary öz gazyklarynyň **daşyndan aýlanyşyardylar.**” (TDS) ,

azaş- (21); -dAn:

Anlamı: 1. Yolunu şaşırarak, ters yöne gitmek. 2. *mec.* Yanlışlık yapmak, yanılmak. 3. *mec.* Yoldan çıkmak, azmak.

-dAn: “Şofer minutsaýyn **yoldan azaşyady.**” (TDS) ; “Kary bir gün **yoldan azaşypdyr.**” (TDS)

barlan- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Denetim geçirmek, denetlenmek. 2. Kontrol edilmek, denetim görülmek. 3. Gözden geçirilmek, araştırılmak. 4. Bilimsel açıdan öğrenmek maksadıyla araştırma geçirilmek, denetlenmek.

-dAn: “Garagum kanalyňyň geçýän ugry alymlar tarapyndan **barlandy.**” (TDS)

berkeş- (2); -dAn:

Anlamı: 1. Çok sertleşmek, çok ağırlaşmak, katılaşmak. 2. Çok sağlamlaşmak, çok kuvvetlenmek, çok güçlenmek.

“Gaytam gün-günden **berkeşdi.**” (TGT)

bozuluş- (1); -dAn:

Anlamı: Birlikte kırılmak, dağıtılmak, sökülme.

-dAn: “Organiki taýdan **bozulyşmak.**” (TDS)

bök- (14); dAn:

Anlamı: 1. Zıplayıp bir yerden geçmek, sıçramak. 2. Bir şeyin üstünden kendini aşağı atmak.

-dAn: “Ruluň syrtynda oturan Hallara gözi düşen Kolýa Çeryomuşkin kuzowdan **böküp düşti.**” (TDS)

-dAn: “Biz maşyndan **böküşin** düşdük.” (TDS)

butna- (5); dAn:

Anlamı: Hareket etmek, yürümek, kımıldamak.

-dAn: “Emma gyz ýerinden **butnamady.**” (TGT) ; “Goja gidensoň am, onuň halyna gyýlyp, zyndan garady durdy, esli wagtlap ýerinden **butnamady.**” (BT)

çabyra- (3); -dAn:

Anlamı: 1. Aevli yanmak. 2. Alev değmek, alevle biraz yanmak. 3. *mec.* Aevli, çok tesirli çıkmak, çok tesirli olmak. 4. *mec.* Gazaplı olmak, kötü olmak.

-dAn: “Güýçli ýalyn **çabyrady** garpdan.” (TDS)

çalşyr- (5);-dAn:

Anlamı: 1. Bir şeyin yerine ikinci bir şeyi koymak, alışmak. 2. Eskinin yerine yenisini koymak, eskiyi yenilemek, 3. Bir kıyafeti çıkarıp, başka kıyafet giymek, kıyafeti yenilemek. 4. Bir şeyi yenilemek.

-dAn: “Ol terbiýeçiler çalt-çaltdan **çalşyryp** durulýardy.” (TDS)

çap- (36);-dAn:

Anlamı: 1. Keskin bıçak ile kesmek, dilim – dilim etmek, parçalamak. 2. *mec.* Hücum etmek, yağmalamak. 3. *mec.* Öldürmek, kesmek.

-dAn: “Çalasowat Pökçen esewan bolan hem bolsa, makalalaryň diňe mowzuglaryny zondan **çapdy.**”

çekele- (10); -dAn:

Anlamı: Dört bir tarafa çekmek, çektirmek, didiklemek, yolmak.

-dAn: “Ýasama ýylgyrmasyyna ymykly geçip, goltugyndaky matanyň **çetinden çekeledi.**” (HH)

çolpula- (1); -dAn:

Anlamı: Kepçe ile süzüp almak.

-dAn: “Gazandan **çolpulap** börek çykarmak.” (TDS)

daryk- (13); -dAn:

Anlamı: Yüreğinde sıkıntı duymak, bunalmak, kaygılanmak, kederlenmek.

-dAn: “Birden **darykmaly.**” (P)

düşüş- (16); -dAn:

Anlamı: 1. Art arda, yavaş yavaş aşağı inmeye düşmeye başlamak. 2. Azalmak, düşmek. 3. *ağz.* Biraz düşünmeye, anlamaya başlamak.

-dAn: “Suw düýnki katdyndan **düşüşipdir.**” (TDS)

dykala- (1); -dAn:

Anlamı: İterek zorla yerleştirmek, tıka basa doldurmak, tıkmak.

“Ol urusyny bugdaýdan dolduryp gaýdany üçin, çalçasyny hem şol zatlardan dykalayýsa, dünýäde başga armany galjak däldi.” (TDS)

dyn- (67); -dAn:

Anlamı: 1. Beladan kurtulmak, başından savmak, azat olmak, serbest olmak. 2. Bitirmek, bırakmak, durmak. 3. Sakinlik bulmak, huzur bulmak, rahatlamak.

-dAn: *“Russiýa birleşenimiz bári biz ol gaçha-kowdan dyndyk.” (TDS)* ; *“Damagy çalyňjak bolup duran goýunlar häzirlilikçe ölüm howpundan dyndylar.” (TDS)* ; *“Russiýa birleşenimiz bári biz ol gaçha-kowdan dyndyk.” (TDS)*

dyndar- (10); -dAn:

Anlamı: 1. Serbest bırakmak, azat etmek, başından savmak, beladan kurtarmak. 2. Mahrum etmek, yoksun bırakmak.

-dAn: *“Mülli Tahyryň ýazan kitaplarynyň gazanýy-da ony ahyr ýaşynda mätäçlikden dyndarar. (MTH)* ; *“Mihail Dmitriç meni ömrümin ahyrynda diýen ýaly soldatlykdan dyndardy.” (TGT)* ; *“Ony dertden dyndarypdy.” (GÝ)*

ebşitle- (1); -dAn:

Anlamı: Sıkı tutmak, sağlam tutmak.

-dAn: *“Şeýle hezillik bilen pilimi göretip, oba sowetiniň kontorasynda bardym welin, sekretar ýakamdan ebşitlöp tutdy.” (TDS)* ; *“Haçan kesel ýakandan ebşitlöp tutýança gezip ýörmeli дә!!.” (TDS)*

eňter- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Kabı aşağı tutup, eğip bir şeyi dökmek, akıtmak. 2. Bir şeyle bastırmak, üstünü örtmek, gömmek. 3. Bir tarafa döndermek, itekleyip yıkıp koyvermek. 4. *mec.* Kötü taraflarını, yaptıklarını gösterip konuşmak, üstünden düşmek, tenkit etmek, kötülemek. 5. bir şeyle vurmak, tepesinden indirmek. 6. *mec.* Bir anda içmek, başa dikmek. 7. Hızlı hareket edip, bir tarafa yönelmek, dökülmek, bir işe girişmek.

-dAn: *“Jürdekdäki suwy Amansähet onuň kellesinden eňterdi.” (BT)*

eýmen- (3); -dAn:

Anlamı: Birinden yada bir şeyden korkmak, çekişmek, ihtiyat etmek, ürkmek.

-dAn: *“Rejep öz garşysyna çykaryljak pälwandan eýmenmeyürdi.” (TDS)* ; *“Dikanlap seredende, okuwçylar ondan eýmenýürler.” (BT)* ; *“Dikanlap seredende, okuwçylar ondan eýmenýürler.” (BT)*

gaban- (4); -dAn:

Anlamı: Kıskançlık etmek, kıskanç karakterde olmak, başkalarından kıskanmak.

-dAn: “*Ýa meni birinden gabanyamyn?*.” (Ç)

gargan- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Birine beddua etmek, birini lanetlemek. 2. Birine kötü söz söylemek. 3. *mec.* Bir şeye sızlanıp dert yanmak.

-dAn: “*Häki gürrüň berýän ikinji aýal gapydan garganyp çykdy*.” (TDS)

garsylda- (1); -dAn:

Anlamı: Küçük kalibreli silahlar atıldığında ses çıkmak.

-dAn: “*Ýakyn ýanymyzdan garsyldap başataryň sesi eşidildi*.” (TDS)

gaymalaş- (9); -dAn:

Anlamı: 1. Birlikte kanat yayıp uçmak, birlikte yayılıp uçmak. 2. Birlikte bir şeyin etrafında dolaşmak, dönmek.

-dAn: “*İşikleri seslenip açylyardy we gapysynyň agzyndan gaymalaşyp ýören adamlary ýuwdarhanyň agzy ýaly bolup ýuwudýardy*.” (TDS)

gaytalan- (40); -dAn:

Anlamı: 1. Yinelenmek, tekrar edilmek. 2. Yeniden oluşmak, yenilenmek (hastalık vb. hakkında).

-dAn: “*Moskwada, öz gutaran institütynda klas beyemçisiniň şägirdi bolup işlän mahalyndaky duýgulary kalbynda, näme üçindir, ýañadan gaytalandy*.” (TGT) ; “*Aýgülüň ilki söýgüsiniň şowsyzlygy Annatuwagyn namysyna degen bolsa, onuň ýañadan gaytalanmagyna ol çydab biljek däldi*.” (TDS)

girizil- (6); -dAn:

Anlamı: Bir şeyin sırasına dizimine eklemek.

-dAn: “*19. Asyryň 80.nji ýyllarynda Bismark hökümeti tarapyndan girizilen sotsial strahowaniýesidir*.” (TDS)

gobsun- (1); -dAn:

Anlamı: Yerinden kalkmak, hareket etmek, kıvıldamak.

-dAn: “*Oturanlar gurduň sesini eşiden goýun ýaly birden gobsundylar*.” (TDS)

goran- (8); -dAn:

Anlamı: 1. Uzaktan seyredenin, şeyin zarar, ziyan vermemesi için kendini korumak. 2. Vatani tehlikeli durumdan korumak, düşmandan kendini korumak.

-dAn: “*Aýallar yssydan goranmak için depelerine saýawan tutup baryardylar*.” (TDS) ; “*Gadym zamanda adamlar gysyň sowugyndan goranmak için, ýerdöle gazmaklygy we küme salmaklygy öwrenipdirler*.” (TDS) ; “*Öýdeki adamlar ýaglyklaryny ýelpeşip, çybyndan goranyardylar*.” (TDS)

gorandyr- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Uzaktan seyredenin, şeyin zarar, ziyan vermemesi için kendini korutmak. **2.** Vatani tehlikeli durumdan korutmak, düşmandan kendini korutmak.

-dAn: “*Ik ýerde ýelden gorandyrmak.*” (TDS)

goşawuçla- (1); -dAn: ,

Anlamı: Avuç ile almak..

-dAn: “*Suwdan goşawuçlap ýüzün ýuwanda, özüne-de görüni o syraty.*” (TDS)

gozgan- (6); -dAn:

Anlamı: Yerinde oynamak, kalkmak ya da hareket etmek, kımıldamak.

-dAn: “*Soňam bir çetde garalyp ýatan “garaň kylyk” ýerinden gozgandy.*” (EG)

gozganyş- (1); -dAn:

Anlamı: Birlikte hareket etmek, kımıldamak.

-dAn: “*Bir tarapa hereket edişmek, ýeriňden gozganyşmak.*” (TDS)

gozgat- (1); -dAn:

Anlamı: Yerinde hareket ettirmek, yerinde oynatmak, yerinde kımıldarttırmak.

-dAn: “*Duran ýerinden gozgatmak, gymylatmak.*” (TDS) ; “*Ýuwaşlyk bilen bir tarapa hereket etdirtmek, ýerinden gozgatmak.*” (TDS)

gönen- (16); -dAn:

Anlamı: 1. Memnun olmak, hoşnut kalmak, beğenmek (iş hakkında). **2.** Bir şey ile eksiği tamamlanmak, yeterince tamamlanmak.

-dAn: “*Ýymitden gönenmek.*” (TDS)

gönendir- (3); -dAn:

Anlamı: 1. Memnun etmek, beğendirmek, sevindirmek (iş hakkında). **2.** Bir şey ile eksiğini tedarik etmek, karşılamak.

-dAn: “*Ír - iýmişden gönendirmek.*” (TDS)

götinjeklä-(1); -dAn:

Anlamı: 1. Geri yürümek, geri çekilmek, geriye hareket etmek. **2.** Şüphelenmek, geri çekilmek. **3.** Kendi söylediğinden kaçınmak, kendi dediğini reddetmek, dönmek. **4.** Acısı dinmek, azalmak.

-dAn: “*Ol indi öz aýdan sözünden götinjekläp başladi.*” (TDS)

gural- (5); -dAn:

Anlamı: 1. Bina vb. inşaat tesisleri kurulmak, yapılmak, bina edilmek. **2.** Bir amaç için toplanmak, düzenlenmek.

-dAn: “Profsoýuzlaryň oblast Soweti tarapyndan **guralan** barlag jemgyýetçilik kontrolýorlarynyň köpüsiniň ýeterlik işleýändiklerini görkezdi.” (TDS)

gutal- (31); -dAn:

Anlamı: 1. Hastalıktan uzaklaşmak, sağlığı düzelmek. 2. Korkudan uzaklaşmak, korkudan kurtulmak

-dAn: “Adam adamdan gutular, adam pälinden **gutalmaz.**” (TNA) ; “İndi düşünende-de giç boldy, her kimden sypsaňda, meniň elimden **gutulmarsyň.**” (TDS)

güjjüldet- (3); -dAn:

Anlamı: Şırlıtılı ses çıkarmak.

-dAn: “Aýna ak zyba barmaklary bilen pişegiň sapyndan penjeläpdir-de ýanlygy ýygy-ýygydan **güjjüdedýär.**” (TDS) ; “Aýna ýanlygy ýygy –ýygydan **güjjüdedýär.**” (TDS) ; “Aýna ak zyba barmaklary bilen pişegiň sapyndan penjeläpdir-de ýanlygy ýygy-ýygydan **güjjüdedýär.**” (TDS)

gyşart- (17); -dAn:

Anlamı: Eğriltmek, büktürmek.

-dAn: “Dik duran halyndan **gyşardyp,** ýere ýaplamak.” (TDS)

hasanaklaş- (1); -dAn:

Anlamı: Beraber acele ile hızlı yürümek, çabuk hareket etmek.

-dAn: “Ýerli- ýerden **hasanaklaşyp** galan adamlaryň beýinlerini minutlyk galagaplyk gaplap aldy.” (TDS)

hasyrdaş- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Bir yöne doğru hızlı, çabuk hareket edip yürümek. 2. Birlikte seri hareket sonucu oluşan sesi çıkartmak.

-dAn: “Sabry tükenen studentler ýerli-ýerden **hasyrdaşyp** turdular.” (TDS)

hayalçyra- (1); -dAn:

Anlamı: Kendini kaybetmek, şaşırmaq, utanmak.

-dAn: “Gaýyp beýleki oğlanlardan haraý gözledi, ol Meretgeldiniň öz üstüne sürnüp gelşinden **hayalçyrady.**” (BT)

hasanaklaş- (1); -dAn:

Anlamı: Beraber acele ile hızlı yürümek, çabuk hareket etmek.

-dAn: “Ýerli- ýerden **hasanaklaşyp** galan adamlaryň beýinlerini minutlyk galagaplyk gaplap aldy.” (TDS)

hasyrdaş- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Bir yöne doğru hızlı, çabuk hareket edip yürümek. 2. Birlikte seri hareket sonucu oluşan sesi çıkartmak.

-dAn: “*Sabry tükenen studentler ýerli-ýerden hasyrdasyp turdular.*” (TDS)

hoşal- (1); -dAn:

Anlamı: Birinden yada bir şeyden memnun olmak, minnettar olmak.

-dAn: “*Ýaşuly özüniň häzirki idedilişinden, kiçi oglundan hoşaldygyňy aýtdy.*” (TDS)

howlaş- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Birbiri için endişelenmek, telaşlanmak. 2. Hırlaşmak, havlaşmak, karşılıklı ürmek.

-dAn: “*Hiçbir zat ýok ýerinden howlaşyp barýarsyňyz.*” (TDS)

igle- (4); -dAn:

Anlamı: 1. Hastalık yüzünden zayıflamak, kilo vermek. 2. Çok kullanılmaktan dolayı eskimek, aşınmak, incelmek (metal aletler hak.)

-dAn: “*Adam gulagyndan iglär.*” (TDS)

inder- (3); -dAn:

Anlamı: 1. Bir şeyi yukardan aşağıya hızlıca bırakmak, indirmek. 2. Yumruk ya da başka birşeyle vurmak. 3. *mec.* Birini tenkit etmek, eleştirmek.

-dAn: “*Hatyja diyip bilmedik sözlerini alaşan depesinden inderdi.*” (Ç) ; “*Motyá ojagyň başyndaky ataşgiri kaptanyň depesinden inderdi.*” (GÝ)

iter- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Birini ya da bir şeyi itip bırakmak. 2. *mec.* Birini bir işe göndermek.

-dAn: “*Ýasawulyň dulugyna bir gezek doň duryp, döşünden iterip goýberdi.*” (TDS)

jabjynyş- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Birlikte havlamak, hırlaşmak (köpek hak.). 2. *mec.* Birbirine bağırarak.

-dAn: “*İtler ýokarky, hatardan jabjynyşyp başladylar.*” (TDS)

jazlan- (2); -dAn:

Anlamı: Yemeğe yağ eklenmek.

-dAn: “*Ownuk dogralan etden ýa-da balykdan jazlanyp, buga ýatyrylyp bişirilýän ýiti tagamly nahar.*” (TDS)

jykla- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Pamuğu cık aletiyle temizlemek. 2. Gizlice izlemek, kendini göstermeden seyretmek, gözetlemek.

-dAn: “*İki ýana ylgap, wagonlaryň agzyndan jyklap çykdy.*” (TDS) ; “*Gapydan jyklaşyp durmak.*” (TDS)

kämilleş- (9); -dAn:

Anlamı: Olgun olmak, olgunluk derecesine ulaşmak, olgunlaşmak.

-dAn: “*Akyly doluşmak – akyl taýdan kämilleşmek, akylly goýalyşmak. (TDS) ; “Belli bir derecede bir zadyň üsti ýetirilmek, düşüncesi artmak, iş başarcaňlyk taýdan kämilleşmek, ösmek.” (TDS)*

keýtikle- (5); -dAn:

Anlamı: Aksayarak yürümek, topallamak.

“*Öňden keýtikläp baryan Gulluhan aýak çekip, zyndakylara garady.*” (TDS)

küke- (2); -dAn:

Anlamı: 1. Keskin koku yaymak, koku vermek. 2. Yanmadan tütüp durmak, duman çıkarmak, kötü kokmak.

-dAn: “*Şählesini dökyän Günüň astynda, Gülden kükeýürdi duhi atyrlar.*” (TDS)

küýlen- (4); -dAn:

Anlamı: Bir işi yapmayı düşünmek, bir şeyi gerçekleştirmeyi düşünmek.

-dAn: “*Öz özüň den küýlenip geplemek.*” (TDS)

lummurda- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Böğürmek, anırmak, uğuldamak (deve hak.). 2. *mec.* Fokur fokur ses çıkarmak, fokurdamak.

-dAn: “*Başy serpinjekli mähnet çilim elden-ele gezdi, yzly-yzyna lummurdap esredi.*” (TDS)

maýryl- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Ağır işlerden ya da başka şeyden ayağı, beli sakatlanmak. 2. Usanmak.

-dAn: “*Garyplykdan ýaň a leji çykan, salgytlaryň ýükünden maýrylan dayhanlaryň şol gürrüň leri, zeyrençleri gün geldikçe ýitileşýärdi.*” (TDS)

möleril- (1); -dAn:

Anlamı: Hayretle bakmak, fırlamak, açılmak.

-dAn: “*Çelekende gemiden düşen ýerinde-de muhammetgula gabat gelen ilkinji dölitseý oňa susuşjek öküziň nazary bilen mölerildi.*” (TGT)

möňňür- (4); -dAn:

Anlamı: 1. Hıçkırarak ağlamak. 2. *mec.* Bir şeye dayanamadan böğürüp, bağırıp durmak.

-dAn: “*Häzirem süňňüm sandyrap dur- diyip, mamajan birden möňňürüberdi.*” (GÝ)

nalaş- (1); -dAn:

Anlamı: Birlikte sızlanmak, bağışmak.

-dAn: “Bir ýola towşanlar ýygnanyşyp, öz durmuşlaryndan **nalaşyp** başalandyrlar.”
(TDS)

okat- (25); -dAn:

Anlamı: 1. Okutmak. 2. Birine okuma yazma öğretmek, ilim vermek

-dAn: “Men kârim boýunça taryhdan we konstitutsiýadan **okadýaryn.**” (TDS)

okşa- (14); -dAn:

Anlamı: Birbirini okşamak, öpüşmek.

-dAn: “Begenç Maýsanyň myssyk ýañagyndan **okşady.**” (TDS)

ornaşdyr- (1); -dAn:

Anlamı: Yerleştirmek, kök saldırmak.

-dAn: “Elektrik güýcini halk hocalygyna we durmuşa giňden **ornaşdyrys.**” (TDS)

orüş- (1); -dAn:

Anlamı: Birlikte biçmek veya yardım etmek.

-dAn: “Çagalar ýeke- ýekeden **orüşip** başladylar.” (TDS)

owna- (1) : -dAn:

1. Ufalmak, küçülmek. 2. Parçalara ayrılmak. 3. Önemi azalmak, alçalmak, değer kaybetmek.

-dAn: “Adamlar gün-günden **ownaýarlar.**” (Ç)

ownat- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Bölmek, parçalara ayırmak. 2. Parayı bozdurmak, değiştirmek

-dAn: “Öňki bolşundan **ownatmak.**” (TDS)

owurtla- (4); -dAn:

Anlamı: Ağzına alıp içmek, yudumlamak.

-dAn: “Amansähet gaşlaryny бүriüşdirip, içgisinden **owurtlady.**” (BT) ; “Täze getirilen piwodan **owurtlady.**” (Ç)

oýat- (3); -dAn:

Anlamı: 1. Uyandırmak, kaldırmak. 2. Yüze çıkarmak. 3. Uyarmak, canlandırmak.

-dAn: “Ertirine bolsa owlak-guzularyň mäleşýän sesleri ukudan **oýadýardy.** (TDS) ;

“At toýnagynyň sesleri meni çuňňur pikirden **oýatdy.**” (TDS)

oýlanyl- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Fikir sahibi olunma durumu. 2. Sağ duyulu olunma, göz önüne getirilme, fikirlenilme.

-dAn: “Betpällik bilen edilyän hereket, öň ünden **oýlanylan** bet niýet, hyýanat.” (TDS)

oz- (3); -dAn:

Anlamı: 1. Yarışta öne geçmek, önde gelmek. 2. Önce varmak, bir işte, yarışta birinci çıkmak.

-dAn: “Ýaryşdan ozmak, öň gelmek. (TDS) ; “Durmuşdan ozup geçýär we görelänyň beýik güýjini peýdalanyan.” (TDS)

öňürt- (19); -dAn:

Anlamı: 1. Bir şeyi diğerklerinden önce yapmak. 2. Önce gelmek yada önce bakmak.

-dAn: “Ýoldaşyň dan öňürtmek.” (TDS) ; “Ýetginjekler hoşlaşyp, biri- birinden öňürtejek bolup, ýerli- ýerden gepläp başladylar.” (TDS) ; “Gurbanmyrat Işan handan öňürtdi.” (TGT)

öwüs- (13); -dAn:

Anlamı: 1. At ile beraber gitmek. 2. Yellenmek. 3. Her şekle, her renge bürünmek.

-dAn: “Köwsar urup, ýel öwüsdü her ýandan.” (TDS)

parkylda- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Bir patladığında “pat” diye ses gelmesi. 2. Atıp gitmek, yarmak.

-dAn: “Tamburyň içki gapysy birden parkyldap açyldy.” (TDS)

penala- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Bir şeyden korumak. 2. *mec.* Destek çıkmak, arka çıkmak.

-dAn: “Uzynsoň zawa abanyp duran, kätmene çalymdaş, goňras gaýa günüň howurly şöhlesinden penalaýar.” (TGT)

pesseýle- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Yavaşlamak. 2. Yavaş yavaş inmeye başlamak.

-dAn: “Şemal kem-kemden pessaylap ugrasa-da, howanyň ýüzündäki sarymytl toz aýrylmayardy.” (TDS)

petdel- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Demet etmek, demetlemek. 2. Toplayıp boğmak.

-dAn: “Ol öz portfelinden petdelenen dokument çykarsy. (TDS)

pitiklen-(1); -dAn:

Anlamı: Fiskelenmek.

-dAn: “ Ol ertesi irden ýañagynyň ýauwaşjadan pitiklenmegine oýandy.” (TDS)

porsa- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Kötü kokmak. 2. *mec.* Küfür etmek.

-dAn: “Balyk başyndan porsar.” (TDS)

pyňkyr- (1); -dAn:

Anlamı: Aniden birden bire gülmek.

-dAn: “Myrat onuň adyny eşiden babyna geň görüp, **tasdan pyňkyryp** gülüpdü.” (TDS) ; “Men onuň bolşuna **tasdan pyňkyrypdy**m. (TDS) ; “Ol birden **pyňkyryp** güldü.” (TDS)

pynkyryş- (1); -dAn:

Anlamı: Aniden yüksek sesle gülüşmek.

-dAn: “Başlygyň başly–barat sözüne bir näçe ýerden **pyňkyryşdylar.**” (TDS)

pytraş- (1); -dAn:

Anlamı: Birlikte dağıtmak.

-dAn: “Kem-kemden dagamak, ýuwaş-ýuwaş**dan pytraşyp** gitmek.” (TDS)

pytrat- (5); -dAn:

Anlamı: Dağıtmak.

-dAn: “Ýokardan **pytradyp**, ýaýradyp dökmek.” (TDS)

pyzyl- (1); -dAn:

Anlamı: Diskalifiye edilmek, iteklenmek.

-dAn: “Telpegi başyndan **pyzylan** keliň telpeginiň zyndan ylgaýşy ýaly kostýumyny alyp, egnine sokmak üçin çekeleşýärdi.” (TDS)

pyzyşdyr- (2); -dAn:

Anlamı: Birlikte diskalifiye etmek, iteklemek.

-dAn: “Ol eger–de aýaly gap–gajaklary ýygnamaga ýetişmese, olary stolun üstünden **pyzyşdyryp** goýberýär.” (TDS)

saňnylda- (6); -dAn:

Anlamı: Soğuktan titremek, sarsılmak.

-dAn: “Duýdansyz üstüni basdyran Şageldiniň gorkudan injigi **saňnyldady.**” (HH)

saýgart- (3); -dAn:

Anlamı: 1. Ayrt ettirmek, göstertmek. 2. Bildirtmek.

-dAn: “Şapagyň ýagtsyna **zordan saýgardýan** syrdam gamyşlaryň tozgaly başlaryny içgin synlaýardylar.” (TDS) ; “Depelikler çala sudur bolup **zordan saýgardýardy.** (TDS) ; “Jaýyň içini tutan papirosyň goýy tüssesi onuň kimdigini bir bada oturanlara **saýgartma.**” (TDS)

semre- (1); -dAn:

Anlamı: Şişmanlamak, kilo almak.

-dAn: “Adam gulagyndan iglar, gulagyndan **semrür.**” (TNA)

seňnerlen- (1); -dAn

Anlamı: Buğdayı sapıyla birlikte harman denilen yerde yığın haline getirmek.

-dAn: “Şofýor üsti **ýükden seňnerlenip** duran maşynyny saklady.” (TDS)

silte- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Bir şeyi hızla sallamak, silkelemek.. 2. Eziyet vermek

-dAn: “Şeydin ahyry urşun-söğüşin, emma atalar aýtmyşlaýyn, ýaraşmaga er goýun!-
diyip ikisininňem içinden **siltedi.**” (Ç)

sowa- (29); -dAn:

Anlamı: 1. Havanın soğuması, soğumaya başlaması. 2. Isısı düşmek. 3. Hevesi kaçmak, isteği azalmak, rahatlamak.

-dAn: “Köne okuwdan **sowady** boba-bolmasa molla bolan bakyp yören adam.”(TDS)

sowat- (18); -dAn:

Anlamı: 1. Soğutmak. 2. Hevesini kaçırmak. 3. Isısını düşürmek

-dAn: “Tatýana hemişe şehdaçyk jorasyndan **sowatdy.**” (TGT) ; “Bolgusyz gürrüň ler
onuň elini işden **sowatdy.**” (TDS)

sowdur- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Harcamak, sarf etmek. 2. Bir nesneyi başka tarafa döndürmek, çevirmek.

-dAn: “Howada gaýdyryp goýbermek, ýolundan **sowdurmak.**” (TDS)

sögün- (1); -dAn:

Anlamı: Kendi kendine sövmek, küfretmek.

-dAn: “Baýram çyrpmanyň bu paýlamalaryny kim gulagynyň deňinden geçirse, kim
içinden **sögünýärdi.**” (GÝ)

suwjart- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Sululuk çıkarmak, yaranın üstünü alıp suyunu çıkartmak, sulandırtmak. 2.
mec. Sululuk ettirmek, sululuk yapmak

-dAn: “Türkmen topragy ylla bir zat bolup görünüýärdi, olaryň agzyny **suwjartýärdi.**”
(P)

suwsaş- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Birlikte susamak, su içmek istemek. 2. Su talep edişmek, su isteşip durmak.

-dAn: “Ar aňyrdan **suwsaşyp** geldiler.” (TDS)

süm- (6); -dAn:

Anlamı: 1. Delikten, eşikten geçmek. 2. mec. Sokulmak, bir aradan geçmek, girmek.

-dAn: “Şol wagtda wagonyň aşagyndan **sümüp** geçen bir göwrä gözi düşdi.” (TDS)

sürtel- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Sürtülmek. 2. Bir nesnenin ikinci bir nesneye değip yüzünün sürtülmesi.

-dAn: “Öýkenden gelyän howanyň gep organlaryndan **sürtelip** çykmagy bilen hasyl bolýan.” (TDS)

süýreş- (1); -dAn:

Anlamı: Beraberce sürüklemek.

-dAn: “Uzy geým geýip, ýerden **süýreşip** ýörmek.” (TDS)

synçgyr- (1); -dAn:

Anlamı: Hıçkırık tutmak.

-dAn: “Tagangeldi goşa-goşadan **synçgyr**dy.” (EG)

sypyryl- (2); -dAn:

Anlamı: 1. Soyulmak, ayırılmak, yüzülmek. 2. Bir şeyden sıyrılıp düşmek. 3. kon. d. birinin giysisini zorla çıkarmak, soyulmak.

-dAn: “Ýylanyň hamynyň daşyndan **sypyrylyp** aýrylýan ýokacyk ýargak.” (TDS)

tassyklaş- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Onaylamaya yardım etmek. 2. Doğulamaya yardım etmek.

-dAn: “Ol gaty rast aýdandyr — diýşip, eminler ýerli-ýerden **tassyklaşdylar.**” (TDS)

taýdyr- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Kaydırmak. 2. mec. Yüzdürmek.

-dAn: “Ony bir gün uçurym gaýadan **taýdyrar.**” (TDS) ; “Patyşany tagtdan **taýdyr**dyk.” (TDS)

taýýynlan- (28); -dAn:

Anlamı: 1. Hazırlanmak, hazır edilmek. 2. Hazırlık görmek, ihtiyaçlarını temin etmek. 3. İlim sahibi olup yetiştirilmek.

-dAn: “Oba tebypleri dürli zatlardan **taýýynlanan** melhemi ýapyp, artygyň ýarasyny täzeden daň makçy boldular.” (TDS)

temmelet- (1); -dAn:

Anlamı: Kapıyı sert kapattırmak, kilitlemek.

-dAn: “Gapyny içinden **temmeletdiler.**” (TDS)

timisgen- (4); -dAn:

Anlamı: Ümitli olmak, amaçlamak, bir şeyi istemek.

-dAn: “Dumly duşdan **timisgenip** gelen açmanyz gelmişekler halkyň ganyny sorup, tylla ýygnaýarlar.” (TDS)

togala- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Bir şeyi döndürerek tomar yapmak, küre şekline getirmek, yuvarlamak. 2. Oklava veya boru haline getirmek. 3. Yuvarlayıp koyuvermek, yuvarlayıp iterek alıp götürmek.

-dAn: “Oglanlar palçykdan togalap göjek ýasadylar.” (TDS)

towsu- (9); -dAn:

Anlamı: Hoplamak, sıçramak, zıplamak

-dAn: “Ol öň ünde keserip ýatan gyýçak daşyň üstünden zordan towsup geçdi.” (TDS)
; “Annaguly bilen altyn gapy açylandan towsup, her haýsy bir ýerde durdular.” (TDS)

towsuş- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Birlikte hoplamak, sıçramak, zıplamak. 2. Uzunluğuna yada yukarı doğru birlikte hoplamak. 3. Belli bir yerden hep birlikte sıçramak, hepsi birden sıçrayıp binmek.

-dAn: “Ýüpden towsuşmak.” (TDS) ; “Sakçylar tamdan towsuşyp düşdüler-de, tüpeň sesi çykan tarapa okduryldylar.” (TDS)

töle- (6); -dAn:

Anlamı: 1. Bir şeyin kirasını, hakkını vermek, borcunu ödemek. 2. Akla gelen şeyin tazminatına bir şeyler verip razı etmek.

-dAn: “Häzirlilikçe bir ýyllyk kireýini öňünden töledi.” (TGT)

tur- (164); -dAn:

Anlamı: 1. Yerinden kalkmak, ağaya kalkmak, doğrulmak. 2. Uykudan uyanmak. 3. Başlamak, çıkmak.

-dAn: “Aýnada şekillenen suratyň öýkeli, nägilä hazary Tatýananyň göwninden turmady.” (TGT)

tümmekle- (1); -dAn:

Anlamı: 1. Tümsek edip bir yere toplamak. 2. Bir kabı ağzına kadar doldurmak.

-dAn: “Düýpdäki ýag küýzeden kiçiräk jamy gowurdakly ýagdan tümmekläp äberdi.” (TDS)

tüwdür- (2); -dAn:

Anlamı: Birini yada bir şeyi hamle ile yuvarlayıp koyuvermek, kuvvetlice üzerinden itip bırakmak, itmek.

-dAn: “Atdan tüwdürmek.” (TDS)

uýal- (3); -dAn:

Anlamı: Bir şey yüzünden utanmak, yüzünü kızartmak, çekinmek.

-dAn: “Pikir etdi, öz-özünden uýaldy.” (TDS)

üşeril- (12); -dAn:

Anlamı: Bir şeye kulak kabartmak, kulaklarını dikmek.

-dAn: “Bir zatdan **üşerilip** gorkmak, tisginip kaçmak.”

üýşen- (27); -dAn:

Anlamı: Biraz korkmak, birinden çekinmek, birinden ürkmek, utanmak.

-dAn: “Biziň ýaş gyzymyz **üýşendi** ondan.” (TDS) ; “Oglanlaryň hemmesi ondan **üýşenýördiler.**” (TDS)

üýtge- (52); -dAn:

Anlamı: 1. Başka görünüşe girmek, değişime neden olmak, öncekinden başka bir hale geçmek. 2. Ölmek (çocuk hakkında). 3. Harap olmak, mahvolmak. 4. Bozulmak, kötülenmek (hava hakkında). 5. Başı dönmek.

-dAn: “Grafinýanyň sesem, ýüzem birden **üýtgedi.**” (TGT) ; “Jenap dilmajyň sag burçdaky tamyna giren batlaryna hamala, biri bulara- deşişmäňizi bes edip- diýen ýaly, üçüsem birden **üýgedi.**” (TGT) ; “Mämmet derýa zyňylan pursady , üstüne suw çayýlyp duran jgirdegi kör kötügüne gabat gelip, aýagynyň dyzçanagy yerinden **üýtgüpdü.**” (GÝ) ; “Şadyýan mugallymyň ýüzem, sesem birden **üýtgedi.**” (TGT)

üýtgeş- (3); -dAn:

Anlamı: Görünüşünü biraz değişmek, başka biçime girmek.

-dAn: “Ol aýal birden **üytgeşdi.**” (TDS)

wagyrd- (1); -dAn:

Anlamı: Gürültü, patırtı etmek, uğultulu ses çıkarmak.

-dAn: “Olaryň uzakdan **wagyrdap** sesleri eşidilýärdi.” (TDS)

ynja- (8); -dAn:

Anlamı: 1. Birinden gönül almak, 2. Harap olmaya, kokmaya başlamak, bozulmak (et, yeşillikler hakkında). 3. Sıkıntı çekmek, azap çekmek, zorluk çekmek, zorluk çekmek.

-dAn: “Atasyn ynjdani perzentden **ynjar.**” (TNA)

ýada- (20); -dAn:

Anlamı: 1. Yorgun halde olmak, yorgunluk duymak, çok çalışmaktan güçten kuvvetten düşmek. 2. *mec.* Bıkmak, bitkin düşmek, usanmak.

-dAn: “Amansähet bu boluşdan **ýadady.**” (BT) ; “Emma bazara aýlamakdan **ýadanok.**” (TGT)

ýapgytla- (1); -dAn:

Anlamı: Yamaçtan yürümek, eğimli yerde yürümek.

-dAn: “Ol baýyrdan **ýapgytla** indi.” (TDS)

ýáýdan- (25); -dAn:

Anlamı: 1. Bir işi yapıp yapmayacağını bilmemek, tereddüt edilmek. 2. Tereddüt etmek, çekinmek, korkmak.

-dAn: “*Ol ärinten aýryljagyndan däl-de, iliň gep-gürrüňinden ýáýdanýar.*” (MTH)

ýegdekle- (5); dAn:

Hızlı adım atarak yürümek, hızlı hızlı yürümek.

-dAn: “*Ol sesini çykarman, ýüzüni sallap ejesiniň zzyndan ýegdekledi.*” (HH)

ýigdel- (5); -dAn:

Anlamı: 1. Genç görünmek, gençleşmek. 2. *mec.* Kuvvetlenmek, güçlenmek.

-dAn: “*Her sapar gelende-de eger Tanýa bilen görüşmek şatlygy özüne miýesser bolsa, ol-ýañadan ýigdelýär.*”

ýigren- (8); -dAn:

Anlamı: Nefret etmek, kötü görmek, tiksilmek, iğrenmek.

-dAn: “*Beýlekisiniň ol yürekden ýigrenýär.*” (TGT)

ýygryl- (3); -dAn:

Anlamı: 1. Kıvrımlanmak, kıvrılmak, katlanmak, kırışmak. 2. Bükülmek, büzüşmek (üşüme vb. durumlarda).

-dAn: “*Üstü adamy maşyň geçende, nämüçindir, birden ýygrylýar.*” (Ç)

2.2.1.4.1. İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Türkiye Türkçesinde bulunmayan Türkmençe fiillerden bazıları sadece ayrılma hâli eki olarak cümle oluşturabildiği gibi; bu fiillerden bazıları isteme ihtiyaç duymadan da cümle oluşturabilmektedirler.

Ayrılma hâli eki alabildiği hâlde istemsiz olarak cümlede yer alabilen fiiller aşağıda verilmiştir.

çap- (36):

“*Çapyp barýanlar atmy ýa eşek?*” (K)

gaban- (4):

“*Soňra ýagdaý kem-kemden üýtgedi, müdir ganly böw-rekleri ölemen gabanyp, onuň daşynda öwrüm etmäge başlady.*” (K)

ýigren- (8):

“*Şol bir gylgy üçin kimse ony gowy görse, kimse ýigrenerdi.*” (K)

2.2.1.5. Vasıta Hâli (bilen) İsteyenler

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde bulunmayan Türkmençe fiillerin sadece vasıta hâli almış şekilleri üzerinde durulacaktır. Taranılan eserler içerisinde sadece vasıta hâli olarak cümle oluşturabilen fiiller ve bunlara ait örnek cümlelere yer verilmiştir. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1257

Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Türkmençe fiil sayısı: 709

Tek istemli fiil sayısı: 500

Tek istemli olup vasıta hâli alan fiil sayısı 153'tür.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup vasıta hâli alan fiillerin toplam fiil sayısına oranı: % 12,1

Tek istemli olup vasıta hâli alan fiillerin Türkmençe fiil sayısına oranı: % 21,5

Tek istemli olup vasıta hâli alan fiillerin tek istemliler içindeki oranı: % 30,6

Örnekleri tespit edilen, Türkiye Türkçesinde bulunmayan ve Türkmençede vasıta hâli alan fiil örnekleri aşağıdaki gibidir:

agdaryl- (20); bilen:

Anlamı: 1. Bir tarafından diğer tarafına çevrilmek. 2. Bir tarafa eğilip gitmek, yıkılmak. 3. Yok edilmek, yıkılmak. 4. İade edilmek. 5. Sürülmek; bel denilen araçla işlenilmek.

bilen: “Kepçe **bilen agdarylýan** palawlardan reňkli çanaklara guýulup, hatara öýlere tabak çekilýärdi. (TDS) ; “Pil **bilen agdarylyp ýumşadylmak.**” (TDS)

agtaryl- (4); bilen:

Anlamı: Bulmak için araştırılmak, aranılmak.

bilen: “Galdyran yzy **bilen agtarylmak.**” (TDS)

alda- (22); bilen:

Anlamı: Aldatmak; karşısındakinin dikkatsizliğinden, ilgisizliğinden, gereği gibi uyanık olmayışından yararlanarak onun zararına kazanç sağlamak.

bilen: “Düýemiziň köşegi ölen badyna, ony içine saman dykylan gep **bilen aldadyk.**” (TDS) ; “Fin menşewikleri hemme tarapdan burjuwaziýany goldap, köpçüligi konstitutsion illýuziýa **bilen aldaýardylar**”. (TDS)

alkymla- (1); bilen:

Anlamı: Bir şeyin yakınına varmak, yakınlaşmak.

bilen: “Bular şol gykylyklary **bilen alkymlap geldiler.**” (TDS)

alňasaş- (1); bilen:

Anlamı: Acele etmek, acele davranmak.

bilen: “Kolhozçylar ir **bilen alňasaşyp işe baryardylar.**” (TDS)

arassalan- (1); bilen:

Anlamı: 1. Temizlenmek, kendi giysisini temizlemek. 2. Kendin için bir şey temizlemek. 3. Kirli şeyler temizlemek. 4. Temizlenmek, durulanmak. 5. Yabancı öğelerden kurtulmak.

bilen: “Öň etegy müçenek **bilen arassalanan** gyrymsy gara sakgalyny sypalady.” (TDS) ; “Suw **bilen arassalanmak.**” (TDS)

arassalaş- (1); bilen:

Anlamı: 1. Birlikte bir şeyi süpürüp temizlemek. 2. Birlikte dışının kabuğunu çıkarmak. 3. Birlikte temizlemek, durulamak.

bilen: “Sübse **bilen arassalaşmak.**” (TDS) ; “Çotga **bilen arassalaşmak.**” (TDS)

arassalat- (1); bilen:

Anlamı: 1. Birine temizletmek, süpürüp, temizletmek. 2. Dışını, kabuğunu çıkartmak, soydurmak, pis yerlerini çıkartmak. 3. Temizletmek, durulatmak.

bilen: “Birine bir zady suw **bilen arassalatmak.**” (TDS) ; “İçini suw **bilen arassalatmak.**” (TDS)

ardyl- (1); bilen:

Anlamı: 1. Öksürmek. 2. Temizlemek.

bilen: “Kürek **bilen ardylmak.**” (TDS)

ardyn- (15); bilen:

Anlamı: Öksürüp sallanmak, öksürerek boğazını temizlemek.

bilen: “Halnazar ýabydan äwmezlik bilen agyp, ýagjymyk sesi **bilen ardyndy.**” (TDS)

arkayynlan- (1); bilen:

Anlamı: 1. Sakinleşmek, kendini rahatlatmak, gönlünü hoş etmek. 2. Birine inanmak, birine bel bağlamak

bilen: “Gazanylanlar **bilen arkayynlanmak bolmaz.**” (TDS)

bakjakla- (7); bilen:

Anlamı: Civarını, etrafını seyretmek, bakınmak.

bilen: “Uly adam hökmünde ýüztutulýan on iki ýaşly sarymaňyz çaga hiçbir zadyň manysyna düşünmän, gorkuly gözleri **bilen bakjaklap seretdi.**” (TDS)

barlat- (1); bilen:

Anlamı: 1. Denetim işini geçirtmek, bir şeyin doğruluğunu araştırtmak. 2. Kontrol geçitirmek, denettirmek. 3. Gözden geçirtmek, araştırtmak. 4. Bilimsel açıdan öğrenmek maksadıyla araştırma işini geçirtmek, denetletmek.

bilen: “Korrektura işini geçirtmek, tipografiya ýalňyşlaryny düzetdirmek, asyl nusgasy **bilen barladyp**, ýalňyşlaryny düzetdirmek.” (TDS)

barlyş- (4); bilen:

Anlamı: 1. Anlaşıp birleşmek, barışmak. **2.** İki taraftan razı olmak, memnun olmak. **3.** Birlikte yaşamak.

bilen: “Sen ýene ýelli **bilen barlyşaysaň**, niçik boýlar.” (TDS) ; “Tersleşen adamyň **bilen barlyşmak.**” (TDS)

barlyşdyr- (1); bilen:

Anlamı: 1. İki tarafı anlaştırmak, barıştırmak. **2.** İki tarafı da razı etmek. **3.** Birleştirip bir yöne göndermek, birleştirmek.

bilen: “Küle girrigi öz gzy hem giýewisi **bilen barlyşdyryp**, öýlerine gitdiler.” (TDS)

basala- (1); bilen :

Anlamı: Çiğnemek, basarak düzeltmek, sıkıştırmak.

bilen: “Los aýaklary **bilen basalapdyr.**” (TDS) ; “Orta oglan-uşagy at toýnagy **bilen basalaýardy.**” (TDS)

basalaş- (1); bilen:

Anlamı: Birbirini çiğneyerek şaka yapmak, birbirine dolaşmak.

bilen: “Biri-biri **bilen basalaşyp** yören ýigitleriň, nökerleriň şowhunlary uzakdan, bagyn beýleki burçundan eşidilýärdi.” (TDS) ; “Biri-biriň **bilen basalaşmak.**” (TDS)

basyr- (1); bilen:

Anlamı: 1. Birinin ya da bir şeyin üstünü kaplatmak, örtmek. **2.** Sırrı gizletmek, suçu saklatmak, eksikliği, yanlışlığı ortaya çıkartmama. **3.** Tavuğu kuluçkaya yatırtmak. **4.** Mayalamak; maya koymak, içine maya karıştırmak.

bilen: “Görünmez ýaly üstüne gum attyrmak, gum gor **bilen basyrtmak.**” (TDS)

basryl- (2); bilen:

Anlamı: 1. Bir şeyin üstü örtülmek, kaplanmak. **2.** Sırrı gizlenmek, suçu saklanmak, eksikliği, yanlışlığı ortaya çıkarmama durumu, üstü açılmama durumu. **3.** Kuluçkaya yatırılmak.

bilen: “Üsti gar **bilen basyrylan** dag gerişleri ýaly ak altyn depeleri gözüni gamaşdyrýardy.” (TDS) ; “Gamys **bilen basyrylan** süýnmek öýüň aňyrsyndan goýy gara tüsse ullakan burumlar bilen çykyp, haýallyk bilen ýokary galýardy.” (TDS)

batlan- (1); bilen:

Anlamı: 1. Güçlü hareket etmek, coşmak, güçlenmek. **2.** Yükselmek, güçlenmek (ses hakkında).

bilen: “Onuň sandyraýan sesi sarsdyryjy güýç **bilen batlandy.**” (TDS)

belgile- (1); bilen:

Anlamı: Bir şeye işaret, nişan, iz koymak, işaretleme.

bilen: “İlki başda müşürliler her bir sözi aýratyn belgiler-suratlar **bilen belgiläpdiler.**” (TDS)

belgilen- (1); bilen:

Anlamı: Bir şeye işaret, nişan koyulmak, işaretilmek.

bilen: “XIX asyryň ýigriminji ýyllarynyň başlary Günbatar ýewropada rewolýutsion we milli- azatlyk hereketiniň tazededen ýokary göterilmegi **bilen belgilendi.**” (TDS)

berkidil- (2); bilen:

Anlamı: 1. Sağlamlaştrılmak, güçlendirilmek. 2. Güçlendirilmek, kuvvetlendirilmek, bağlamak. 3. Kuvvetlendirilmek, dayanıklılaştırılmak, güçlendirilmek. 4. Gözetmenlik yapması için birine emretmek, idarecilik yapmak için birine emir vermek.

bilen: “Tsement **bilen berkidilen**, tsement goşulan, tsement salnan. (TDS) ; “Tikin **bilen berkidilip** taýýarlanmak.” (TDS)

berkitdir- (2); bilen:

Anlamı: 1. Sağlamlaştrırmak, güçlendirmek. 2. Güçlendirmek, kuvvetlendirmek, bağlamak. 3. Kuvvetlendirmek, dayanıklılaştırılmak, güçlendirmek. 4. Gözetmenlik yapması için birine emretmek, idarecilik yapmak için birine emir vermek.

bilen: “Biçilen matanyň gyralaryny sapakly inňe, maşyn bilen berkitdirip, belli bir forma getirtmek.” (TDS) ; “Gurşun bilen tutdurmak, gurşun **bilen berkitdirmek.**” (TDS)

berkleşdiril- (1); bilen:

Anlamı: 1. Çok sağlamlaştrılmak, güçlendirilmek. 2. Temellendirilmek, yerleştirilmek, güçlendirilmek. 3. Güçlendirilmek, kuvvetlendirilmek.

bilen: “Tegelek çzyk çzymak hem-de çzygyň uzynlygyny ölçemek için bolan bir tarapy şarnir **bilen berkleşdirilen** iki aýacykly instrument.” (TDS)

birigiş- (1); bilen:

Anlamı: 1. Gücü bir yere toplamak, toplanmak, birleşmek. 2. Birleşmek, bir araya gelmek.

bilen: “Agyň ownuk süňkleriniň biri-biri **bilen birigişyün** ýeri. (TDS)

bökjekle- (1); bilen:

Anlamı: Atlamak, sıçramak.

bilen: “Firidunyň ýüregi sabyrsyzlyk **bilen bökjekledi.**” (TDS) ; “Şu bolşuň **bilen bökjekläp** ýörseň-ä gelişmän hem durjak däl” (TDS)

bukdakla- (8); bilen:

Anlamı: 1. Birine kendini göstermeme maksadı ile kapanarak yürümek, saklanmak. 2. Gizlenmek, kaçak olup gezmek.

bilen: “Artyk hemözüni haýatyň üstünden oklap, ýeriň ebeteyi **bilen bukdaklap** gitdi.” (TDS) ; “Ol tapalaň başlan badyna öýüne barmakdan gorkup, bir medresäniň syrty **bilen bukdaklap**, alla owarra gaçyp gidipdir.” (TDS)

buldura- (3); bilen:

Anlamı: Parıldamak, ışıldamak.

“Güllerin ýapraklarynda titrän kümüş damjalar täsin öwşün **bilen buldurady.**” (TGT)

burawlan- (1); bilen:

Anlamı: 1. Matkap ile delinmek. 2. Burgu ile kazılmak.

bilen: “Skwajinalaryň ikisi hem çaltlandyrylan rejimde turbna usuly **bilen burawlandy.**” (TDS)

buýsan- (12); bilen:

Anlamı: 1. Kendini övmek, övünmek, böbürlenmek. 2. Bir şeye güvenmek, birine sırtını dayamak.

bilen: “Artyk Günüň şählesine höweslenmek **bilen buýsananda**, gapy şakyrady.” (TDS)

çaknyş- (14); bilen:

Anlamı: 1. Birbirine düşman gelip çarpışmak. 2. *mec.* Güreşmek, vuruşmak. 3. Dava yada kavga çıkarmak, vuruşmak. 4. *mec.* Birbirine değip durmak, çok sayıda bitmek.

bilen: “Nartäjiň alkymyndaky gülyäka bolsa gün şöhesi **bilen çaknyşýardy.**” (TDS)

çokundyr- (1); bilen:

Anlamı: Allah’a yada kerametli şeye tapındırmak, ibadet ettirmek

bilen: “Podnon ony eliniň yşaraty **bilen çokundyrdy.**” (TGT)

dabaralan- (1); bilen:

Anlamı: 1. Kutlama yapmak, bayram etmek. 2. Üstün çıkmak, yenmek, kazanmak. 3. Şöhret kazanmak, itibarlı olmak, ünlenmek.

bilen: “Duşmanlaryny ýeňmek **bilen dabaralanypdyr.**” (TDS)

daga- (2); bilen:

Anlamı: 1. Dağılmak, dağınık hale gelmek, saçılmak. 2. Ayrı yollara gitmek, dağılmak, ayrılmak. 3. Parçalara bölünmek, parçalanmak. 4. Çok kullanmaktan dolayı bozulmak, çalışamaz olmak, yırtılmak. 5. Viran olmak, parçalanmak.

bilen: “Traktory saraya salyp, derwezäny gulplan kolhoz ýolbaşçylary balahanaly tama

girip gidensonlaram, märeke bagty bilen dagamady.” (Ç)

damdyr- (1); bilen:

Anlamı: Damla damla dökmek, damlalaştırıp dökmek.

bilen: “*Damjalary göz pipetkasy bilen damdyrýarlar.*” (TDS)

daňdyr- (2); bilen:

Anlamı: 1. İpin vb. şeylerin uçlarını bir şeyin dışından birleştirip bağlatmak, uçlarını düğümletmek. 2. Bir şeye bağlatmak, iliştmek. 3. Sardırıp bağlatmak, düğümleyip sıkılaştırmak

“*Syrtmak bilen daňdyrmak.*” (TDS) ; “*Sargy bilen daňdyrmak.*” (TDS)

daňyl- (8); bilen:

Anlamı: 1. İpin vb. şeylerin uçları düğümlemek, bağlanmak, sarılmak. 2. Bir şeye bağlanılmak, sağlamaştırılmak, iliştilmek. 3. Dolanıp bağlanmak, bir şeyin dışına sarılmak. 4. *mec.* Çok beklemek, hiçbir yere gitmeden bekleyip durmak.

bilen: “*Bint bilen daňylmak.*” (TDS) ; “*Çemmer bilen daňylmak.*” (TDS)

daňyş- (1); bilen:

Anlamı: Sarmaya yardım etmek, bir şeyi bağlamaya yardım etmek.

“*Sargy bilen daňyşmak.*” (TDS)

daňyşdyr- (1); bilen:

Anlamı: Sarmaya yardım ettirmek, bir şeyi bağlamaya yardım ettirmek.

bilen: “*Onuň omurdanyyna düşer ýaranyň gatanganlaryny aýryşdyryp, oňa däri-derman edip sargy bilen daňyşdyrdy.*” (P)

daşal- (1); bilen:

Anlamı: Bir yerden ikinci bir yere çekilmek, götürülmek, taşınmak.

bilen: “*Awiatsiýa bilen daşalyan poçta hawa poçtasy.*” (TDS)

deňeşdir- (51); bilen:

Anlamı: Benzerliğini ya da farkını anlamak için birbiriyle karşılaştırmak.

bilen: “*Kapitan-da onuň kartasyndaky belgileri özüniňki bilen deňeşdirdi.*” (TDS) ; “*Seydi öz iliniň gelin-gyzyny taryplanda, olary öňki geçen bir näçe aşyklar bilen deňeşdirýär.*” (TDS)

deňeşdiril- (1); bilen:

Anlamı: Benzerliğini ya da farkını anlamak için birbiriyle karşılaştırılmak.

bilen: “*Korrekturasy okalmak, tipografiýa ýalňyşlary düzedilmek, asyl nusgasy bilen deňeşdirilip, ýalňyşy düzedilmek.*” (TDS)

deňle- (5); bilen:

Anlamı: 1. Denk duruma getirmek. **2.** Bir tutmak, bir saymak.

bilen: “Ýetdi-de, gyz **bilen deňledi** egni.” (TDS) ; “Samsyk, sen nähili bolup özüňi Varlamow **bilen deňleýärsiň** .” (TDS)

deňlen- (3); bilen:

Anlamı: Denk yapılmak, denkleştirilmek.

bilen: “Obalarymyz şäher **bilen deňlenýär**.” (TDS)

deňleş- (3); bilen:

Anlamı: 1. Birbirine denk olmak, denk duruma gelmek. **2.** Önde gidenlere yetişmek, öndekilerin hizasına gelmek.

bilen: “Erňegine çenli dolan, dos–doly, erňegi **bilen deňleşen**, gyrma. (TDS) ; “Bir zatda biriniň yzyndan ýetmek, onuň **bilen deňleşmek**.” (TDS) ; “Ýagşy ata ýamn at – ýaly **bilen deňleşer**.” (TNA)

dökünle- (1); bilen:

Anlamı: Ekilecek yere, ekine ters dökmek, dökün döküp toprağın verimini arttırmak.

bilen: “Ekini, ösümligi we ş. m. ders **bilen**, mineral dökünler **bilen dökünlemek**.” (TDS)

durguş- (1); bilen:

Anlamı: 1. Biraz temizlenmek, berraklaşmak. **2.** Yaşı ilerlemek, yaşlanmak.

bilen: “Adamyň ýaşynyň ýetginjeklik wagty **bilen durguşan** döwrüniň arasyndaky çagy.” (TDS)

düňderil- (2); bilen:

Anlamı: 1. Yukarıya doğru çevrilmek, döndürülmek. **2.** Bir yüzünden ikinci bir yüzüne aktarılmak, çevrilmek. **3.** Saptırılmak, bulandırılıp akıtılmak (su hak.).

bilen: “Amyderýanyň mele suwy eredilen altyn ýaly agraslyk **bilen düňderilip ýatyr**.” (TDS)

dyrnajaklaş- (2); bilen:

Anlamı: Birbirini tırnaklamak, tırnakla yaralamak.

bilen: “Ýa pişik **bilen dyrnajaklaşdyňmy?**”

dyza- (21); bilen:

Anlamı: 1. Saldırmak, atılmak, hücum etmek. **2.** Birinin ya da bir şeyin üstüne atılmak.

bilen: “Dişimi gyjap, güýjüm **bilen dyzadym**.” (TDS) ; “Gany gyzgynlyk **bilen dyzaýan**.” (TDS)

dyzaş- (1); bilen:

Anlamı: Öne doğru yürümek, ileri atılmak.

bilen: “*Gandym awçynyň howla girenini görüp, sygyr-goýunlar hantamaçylyk bilen dyzaşdylar.*” (TDS)

emedekle- (1); bilen:

Anlamı: Gövdesini aşağı eğip elini ve ayağını (dizini) yere dayamakla öne hareket etmek, emeklemek.

“*Köynekke halyna tranşeýalaryň içi bilen emedekledi.*” (TDS)

emedekleş- (1); bilen:

Anlamı: Kitle halinde elini ve ayağını yere dayayıp öne hareket etmek, çoğunluk olup emeklemek.

bilen: “*Ol tekizlik bilen emedekleşip gelyän faşistleriň üstüne ok ýagdyrmaga başlady.*” (TDS)

eňre- (2); bilen:

Anlamı: Kederlenip zarurettten gözyaş dökme, hüngür hüngür ağlamak.

bilen: “*İki elini ýüzüne tutup, günleş ses bilen eňredi.*” (TDS) ; “*Ýagşy sözi bilen diňdirer, ýaman dili bilen eňreder.*” (TNA)

gabsal- (1); bilen:

Anlamı: 1. Dışını çevrelemek, içine almak. 2. Burmak, sarmak, kaplamak, kuşatmak.

bilen: “*Onuň burlan uzyn murtlary, gyrçuw sakgaly tüsse bilen gabsaldy.*” (TDS)

gagşa- (2); bilen:

Anlamı: Kızmak, korkmak ya da üşümek nedeniyle titremek.

bilen: “*Ol durmuşy bilen gagşayardy.*” (TDS)

gaharlanyş- (1); bilen:

Anlamı: Birbirine kahırlı söz söylemek, birbirine kahretmek.

bilen: “*Biri-biriň bilen gaharlanyşmak.*” (TDS)

galkyjakla- (1); bilen:

Anlamı: 1. Az kaldırılmak, yükseltilmek. 2. Sevinmek, coşmak

bilen: “*Ol, hakykatdan-da Aýnady, özüne laýykly belent dereje bilen galkyjaklap gelyärdi.*” (TDS)

galtaş- (1); bilen:

Anlamı: 1. Ucundan dokunmak, temas etmek. 2. Akrabalık bakımından ilişkili olmak.

bilen: “*Bir zat ikinji bir zat bilen galtaşmak.*” (TDS)

gandyzla- (4); bilen:

Anlamı: Köpeğin, atın vb. arka ayağının iç yüzüne vurmak.

bilen: “*Gamçy bilen gandyzlady ýabsyny.*” (TDS)

gapjal- (1); bilen:

Anlamı: Kısıtılıp tutulmak, iki şeyin arasında kalmak, arasında kalıp kısılmak.

bilen: “Tohumlar klawişler **bilen gapjalýar.**” (TDS)

ganyşdyr- (1); bilen:

Anlamı: 1. Birlikte suyu yeteri kadar içirmek, kandırmak. 2. Birlikte meseleyi, söylenen şeyi düşünmek

bilen: “Men seni “zakaspi parijiniň” iň güzel zenanlary **bilen ganyşdyrarn.**” (TGT)

gapdallaş- (1); bilen:

Anlamı: Bir şey boyunca yürümek, bir şeyin denginden gitmek, yanına yakınlaşmak.

bilen: “Amansähet onuň **bilen gapdallaşdy.**” (BT)

gatna- (4); bilen:

Anlamı: Belli noktalar arasında yürümek, hareket etmek (ulaşım için kullanılan araçlar hakkında).

bilen: “Edil murgabyň kenaryndan başlaýan bseobuç köçesi **bilen gatnaýardy.**” (Ç)

gezmele-(2); bilen:

Anlamı: 1. Çok az gezmek, gezinmek. 2. Dört bir tarafa yürümek, gezmek.

bilen: “Ol iki elini bykyna uryp , yranyp ulumsyzlyk **bilen gezmeleýär.**” (TDS)

gezekleş- (1) bilen:

Anlamı: Sırayla yapmak, nöbetle, sıra sıra, ardı ardına.

bilen: “Diňe nuralynyň ýapbyldan owazy at aýaklarynyň sazlaşykly tabyrdysy **bilen gezekleşdi.**” (TGT)

goral- (2); bilen:

Anlamı: Sakınıp saklanmak, koruyup saklamak için gözetmenlik yapılmak, korunmak.

bilen: “Derbent geçelgesi berk diwar **bilen goralypdyr.**” (TDS)

gorkuz- (16); bilen:

Anlamı: 1. Beklenmedik bir hareket nedeniyle birden korkutmak, irkiltmek, korkudan ürpertmek, korkutmak. 2. Belli bir hareket ile çekindirmek, korkutmak. 3. Korkuya düşürmek, korku salmak.

bilen: “Boýun egmeýänleri bolsa dowzahyň eýmençli jebirleri **bilen gorkuzypdyrlar.**” (TDS)

gönel- (7); bilen:

Anlamı: 1. Doğrulamak, düzelmek. 2. *mec.* Gerçeği, hakikati söylemek, doğrulamak.

bilen: “Ol bütün göwresi **bilen gönelip,** bir tarapa seredip dur.” (TDS)

gönükdir- (6); bilen:

Anlamı: 1. Gidilecek yere düz yolda göndermek, doğru yola salmak, doğru yol ile göndermek, girdirmek. **2. mec.** Doğru usul, yöntem ile hareket ettirmek, çalıştırmak, yönlendirmek, yetkinleştirmek.

bilen: “Artygy ýönekeý söz **bilen gönükdirip** bilmejegine ýetdi.” (TDS)

görkezil- (96); bilen:

Anlamı: 1. Görmeye, bakmaya olanak vermek, başka birine göstermek. **2.** Bildirilmek, söylenmek, belirlenmek.

bilen: “Bir söz köp manyly söze salgylanylanda, salgylanylýan manysy tsifr **bilen görkezildi.** (TDS) ; “Uzyn aýdylýan çekimliler baş özden soň kwadrat skobkada ini nokat **bilen görkezildi.**” (TDS)

gurşal- (2); bilen:

Anlamı: Etrafı çevrilmek, dışı kuşatılmak.

bilen: “Deňiz we okeanlar **bilen gurşalan** uly gury ýer giňişligi.” (TDS) ; “Sowet soýuzyndan zahmetkeş adam hormat **bilen gurşalandyr.**” (TDS)

gygyryş- (3); bilen:

Anlamı: Birlikte bağırarak, birlikte seslenmek.

“Meniň gülsüm **bilen gygyryşyp,** ýeň çermeşendigimi bir aýtmaweri!.” (TDS)

harçaňlaş- (1); bilen:

Anlamı: Bir şey için gereksiz yere çekişmek, birbirine laf atmak, küfretmek.

bilen: “Möwlam olar **bilen harçaňlaşyp** durmaga çekindi.” (TDS)

hüwdüle- (1); bilen:

Anlamı: Ninni söylemek, çocuğunu ninni söyleyerek uyutmak.

bilen: “Aýna Babalyny adajyk ses **bilen hüwdüledi.**” (TDS)

hysyrda-(1); bilen:

Anlamı: Bir iş için çok zahmet harcayıp oyalanmak, bir işle meşgul olup çaba göstermek.

“Aşyryň ejesi bolsa çay-çörek aladasy **bilen hysyrdap** ýördi.” (TDS)

iýmitlen- (2); bilen:

Anlamı: 1. Yemek yemek, beslenmek, karnını doyurmak. **2.** Canlıya gerekli olan her türlü yararlı maddeleri kabul etmek (bitkiler hak.).

bilen: “Toprakdan, howadan organik däl maddalar **bilen iýmitlenip** ösýän organzm.” (TDS) ; “Gralara tokaýlyk derýalarda ýaşayan we balyk, lenneç, gurbaga we ş. m. **bilen iýmitlenýän** gymmat baha derili kiçicik haywan.” (TDS)

iýmitlendir- (1); bilen:

Anlamı: 1. Gerekli olan besinleri yedirmek, yemek vermek, doyurmak. **2.** Ekini, bitkiyi vb. tersle, gübrelerle beslemek, ters dökmek.

bilen: “Çagalary gowy, tagamly taýýarlanan naharlar **bilen iýmitlendirmeli.**” (TDS)

iýmitlendiril- (1); bilen:

Anlamı: 1. Gerekli olan besinlerin yedirilmesi, yemek verilmek, doyurulmak. **2.** Ekini, bitkiyi vb. tersle, gübrelerle beslemek, ters dökmek.

bilen: “Semretmek maksady **bilen iýmitlendirilmek.**” (TDS)

jenjelleş- (2); bilen:

Anlamı: Biriyle kavga etmek, tartışmak, ağız kavgası etmek, hırlaşmak.

bilen: “Aman aga onuň **bilen jenjelleşip** durmany uslyp bilmedi.” (TDS)

jülpülde- (1); bilen:

Anlamı: Şapırtı çıkarmak, suya düşüp ya da batıp, şapırdamak.

bilen: “Ýagyş suwunyň içi **bilen jülpüldöp** ýöremek.” (TDS)

jürleş- (2); bilen:

Anlamı: Cıvıltılı ses çıkarmak, cıvıldamak.

bilen: “Ýylgynlaryň aralarynda gaýmalaşýan guşlar dürli owaz **bilen jürleşýärdiler.**”

(TDS)

jüýgülde- (1); bilen:

Anlamı: Cık cık etmek, cık cık ses çıkarmak, cıvıldamak (kuş, cıvciv hak.).

bilen: “Çaryn ses **bilen jüýgüldemek.**” (TDS)

jyzyrdaş- (1); bilen:

Anlamı: 1. Birlikte cızırtılı ses çıkarmak. **2.** Birlikte cızırdayarak sıcaktan yanmak.

bilen: “Ol aýagyňyň burny **bilen jyzyrdaşýan** gazanyň aşagyndaky otlary pyzyşdyrdy.”

(TDS)

kanagatlan- (20); bilen:

Anlamı: Memnun olmak, memnun kalmak, hoşnut olmak, yetinmek, tatmin olmak.

bilen: “Biz bu üstünliklerimiz **bilen kanagatlanyp** durmarys.” (TDS) ; “Seleksionerler gazanylan üstünlikler **bilen kanagatlanyp** durmaýarlar.” (TDS)

kanagatlandyr- (27); bilen:

Anlamı: Yerine getirmek, tatmin etmek; karşılamak, memnun etmek.

bilen: “Berlen ýa- da alan zady **bilen kanagatlandyrmak.**” (TDS)

kebsirle- (1); bilen:

Anlamı: Metali vb. birbirine tutturmak, birleştirmek, kaynak yapmak.

bilen: “Men elektrik **bilen kebsirlemegi** oňararmykam.” (TDS)

kejeleş- (2); bilen:

Anlamı: İnat etmek, birinin tersine gitmek, tartışmak, kavga etmek.

bilen: “Onuň **bilen kejeleşip** oturmagy uslyp bilmedi. (TDS) Öz ogly ýaly adam **bilen kejeleşmegi** özüne uslyp bilmedi.” (TDS)

kesekle- (2); bilen:

Anlamı: Kesek atmak, kesekle vurmak.

bilen: “ Ol itleri nabat **bilen kesekläpdir.**” (TDS)

keselle- (1) bilen:

Anlamı: Rahatsızlanmak, hastalanmak.

bilen: “Bir kesel **bilen kesellemek.**” (TDS) ; “Sygyrlar we göleler agsyl **bilen keselleýärler.**” (TDS)

kesgitlen- (1); bilen:

Anlamı: Belirlenmek, aydınlanmak, netice çıkarmak.

bilen: “Halkyň hal-ýagdaýyny gowulandyrmaklyga gönükdirilen çäreler bütün aýdynlygy **bilen kesgitlendi.**” (TDS)

kesgitenil- (2); bilen:

Anlamı: Belirlenilmek, aydınlatılmak, netice çıkarılmak.

bilen: “Her gezekki ýumşatmakly gyň maksady haşal otlaryň gögerip çykmagy we ýerin gapaklamagy **bilen kesgitenilýür.**” (TDS) ; “Cemgyýetiň önümçilik usuly we önümçilik gatnaşyklarynyň häsiýetleri **bilen kesgitenlýän** ösüş etapy we şol ösüş etapyňa mahsus bolan gurluş.” (TDS)

keşdelen- (1); bilen:

Anlamı: İşlenmek.

bilen: “Çeper el **bilen keşdelenen** haltajyk elden – ele geçdi.” (TDS)

leňkilde- (1); bilen:

Anlamı: Aksayarak yürümek, topallamak.

bilen: “Leňk-leňk etmek-dawamly hereket **bilen leňkildäp** ýöremek.” (TDS)

lowurda- (6) : bilen:

Anlamı: 1. Güçlü parıltılı yanmak, tutuşup alev alev yanmak. 2. Parlamak, kıvılcım saçmak, ışıldamak.

bilen: “Gowaça dökün edilen öňki iki gadymy galanyň üstündäki Medeniýet ministrliğiniň güne agaryp giden ýazgylarynyň ol yerlerden gümini dartmak hem taryhy depeleriň gumuny gowaça meýdanlaryna günübirin dökün etmek baradaky kolhoz başlygynyň möhüm kararynyň aşagynda taryh mugallymy Ytalmazyň goly-da gözüni

gamaşdyryjy şöhle bilen lowurdaýardy.” (EG) ; “Olar aýratyn bir yhlas bilen lowurdaýardylar.” (HH)

magtan- (1); bilen:

Anlamı: Kendi kendini övmek, iftihar etmek, övünmek.

bilen: “*Oturanlar edermenlik bilen magtandylar.” (TDS) ; “Oturanlar edermenlik bilen magtandylar.” (TDS)*

mälet- (1); bilen:

Anlamı: Meletmek.

bilen: “*Gaty ses bilen mäletmek.” (TDS)*

maslahatlaşyl- (1); bilen:

Anlamı: Akıl danışılmak, öğüt verilmek.

bilen: “*Meniň pikirimçe, bu mesele partorgymyz baýram bilen maslahatlaşylsa hemmesinden gowy bolar.” (TDS)*

meşgullan- (26); bilen:

Anlamı: Bir iş yada bir şeyle meşgul olmak, bir şeyle oyalanmak.

bilen: “*Parahatçylykly wagtda olar gimnastika, harby maşklar bilen meşgullanypdyrlar.” (TDS) ; “Çarwaçylyk bilen meşgullanan türkmenleriň esasy maly goýun, geçi, düýe bolupdyr.” (TDS)*

moýmuldaş- (1); bilen:

Anlamı: Çoğunluk olarak salına salına yürümek.

bilen: “*Sürülen boş meýdanda oladolylyk bilen moýmuldaşyp ýördüler.” (TDS)*

möleş- (1); bilen:

Anlamı: Beraberce böğürmek.

bilen: “*Oba aralaşan agyrlara gözi düşen daňylgy göleler gazyklarynyň daşynda aýlanmak bilen möleşýärdiler.” (TDS)*

mübärekle- (1); bilen:

Anlamı: 1. Alkışlamak, kutlamak. 2. Övmek, övülmek.

bilen: “*Eziz Nadejda Semýonowna, sizi dogan günüň iz bilen mübärekleýärin.” (TDS)*

mylaýymsyra- (1); bilen:

Anlamı: Kendini sevimli, cana yakın göstermeye çalışmak.

bilen: “*Ol şeýle ýesrlik bilen mylaýymsyrady.” (TDS)*

naharlan- (1); bilen:

Anlamı: Yemek yemek.

bilen: “*Ýymişler we kökler bilen naharlanmaly bolupdyr.” (TDS)*

okal- (7); bilen:

Anlamı: 1. Okuma işinin devam ettirilmesi. 2. İlim öğrenmek. 3. Topluma hitap etmek.

bilen: “Krujogyň çlenleriniň 20-si **bilen okalan** kitaplar boýunça çekişem guralydy.” (TDS) ; “Söýgüli şahyrymyz Magtymgulynyň goşgulary höwes **bilen okalyar.**” (TDS)

oň- (3); bilen:

Anlamı: 1. Geçim sağlamak, geçinmek, yaşamak, gün görmek. 2. Dayanmak, idare etmek, yetinmek. 3. Suyuna gitmek, iyi olmak

bilen: “Burunç şemdanda ýanyan şemleriň yşygy **bilen oňdylar.**” (TGT) ; “Täze eşik berilýänçe her kim öýünden geýip gaýdan eşigi **bilen oňyardy.**” (P)

oňuş- (12); bilen:

Anlamı: 1. Biriyle anlaşarak yaşamak, uyuşmak. 2. Razi olmak, katlanmak.

bilen: “Aýna, meniň artyk **bilen oňuşmayan** meseläm bar. (TDS) ; “Kitabyň biri **bilen oňuşýan** bolsam, senden soramazdym.” (TDS)

owadanla- (1); bilen:

Anlamı: Güzelleştirmek, bezemek, süslemek, donatmak.

bilen: “Jaýyň bir näçe böleklerini pökgi şekiller **bilen owadanlapdyrlar.**” (TDS)

owul- (1); bilen:

Anlamı: 1. Parçalanmak. 2. Ovulmak, ezilmek.

bilen: “El **bilen owulmak.**” (TDS)

ös- (62); bilen:

Anlamı: 1. Bitkinin boy atması. 2. Terbiyeli bir şekilde yetiştirmek. 3. Sanı şanı artmak. 4. Güçlendirmek. 5. Olgunlaşmak. 6. Düşüncesi artmak, düşünceli olmak. 7. *mec.* Derecesi yükselmek.

bilen: “Diňe bir adamyň islegi **bilen ösmeyär.**” (Ç)

petikle- (2); bilen:

Anlamı: Tavanı bir şeyle kapatmak, örtmek.

bilen: “Käbir naçalygynyň agzyny pul **bilen petiklemejek.**” (Ç)

pötlet- (1); bilen:

Anlamı: 1. Hızlıca vurmak, pat diye vurmak. 2. Birini veya bir şeyi hızlı çarpmak.

bilen: “Tüpeň **bilen pötledüýsen,** zowwam içinden geçer ötägider.” (TDS)

samahyllaş- (1); bilen:

Anlamı: Birlikte boş sohbet etmek, gevezelik etmek.

bilen: “Dildar ol töhmetçi **bilen samahyllaşmak** işlemän.” (TDS)

sanaş- (4); bilen:

Anlamı: 1. Ağız kavgası yapmak, tartışmak. 2. Bazı isimleri hızlı hızlı söylenmek.

bilen: “Artyk kim, meniň **bilen sanaşmak** kim.” (TDS)

sanjyl-(5); bilen:

Anlamı: 1. Sancılanmak. 2. Dermanı kalmamak, takatsizlik. 3. *mec.* Tesiri kaybolmak, etkisizleşmek.

bilen: “Keseli becermek ýa–da onuň öňüni almak maksady **bilen sancylyan** preparat.”

säpjet- (2); bilen:

Anlamı: Atı, deveyi vb. hızla sürmek.

bilen: “Aýnalaryň ýeň sesi **bilen säpjedip** baryardy.” (TDS)

sara- (1); bilen:

Anlamı: 1. Bir setin etrafını sarmak, dolamak. 2. Bir nesnenin dışına iplik sarmak.

bilen: “Egelek bilindeki ýaglygy çözüp, onuň boýnuny sarady, onun üstündenem galyň ýüň **bilen sarady.**” (P)

saral- (9); bilen:

Anlamı: 1. Etrafını sargı ile çevirmek, sarılmak. 2. Bir nesnenin dışına sarmak, yumak etmek.

bilen: “Arpa bolsa gylçygyny ýáýradyp, altyn reňki **bilen saralyp** görüldi.” (TDS) ;
“Onuň gözünde bir äýnek bardy weli, ol äýnegiň saplary döwüm–döwüm bolup, nazik sim **bilen hem añry–bäri, ýüp–süp bilen saralypdyr.**” (TDS)

sazlaş- (2); bilen:

Anlamı: 1. Beraber saz çalarak ahengi yakalamak. 2. Akordu tutturup beraberce saz çalmaya başlamak.

bilen: “Horazlaň howada ýañlanyan sesi üzülmezden **bilen sazlaşýar.**” (TDS) ;
“Murkanyň myryldysy **bilen sazlaşyp** gidýärdi.” (TDS)

serediş- (6); bilen:

Anlamı: 1. Bakışmak.. 2. Bir işi araştırmaya yardım etmek

bilen: “Ýyldyzlar ýaldyraşyp, öýli – öýüne girip barýan kolhozçylara guwanç **bilen seredişýärdiler.**” (TDS)

silten- (1); bilen:

Anlamı: 1. Kaçıp kurtulmaya yeltenmek. 2. Eziyet verilmek.

bilen: “Şeker áýratyň güýç **bilen siltenip** Peleň elinden sypdy.” (TDS)

soja- (1); bilen:

Anlamı: Sık sık nefes almak, sıkıntıya sokulmak, oflamak puflamak.

bilen: “Aýsoltan ejesiniň gürrüňine awunmak **bilen sojady.**” (TDS)

söýeniş- (4); bilen:

Anlamı: 1. Dayanışmak, birbirine yaslanmak. 2. *mec.* Birbirine arka çıkmak, yardımcı olmak.

bilen: “Gyzyl Goşunymyz **bilen söýenişip** işleyärler.” (TDS)

suwal- (1); bilen:

Anlamı: Sıvanmak, sıva yapılmak.

“Gej **bilen suwalyp**, diwarlary agardylypdyr.” (TDS)

sülpülde- (1); bilen:

Anlamı: Uzun giysi giyip, sürükleyip gezmek.

bilen: “Arap sopulary ýaly uzyn köýnegin **bilen sülpüldap** meniň gül ömrümi kül etdiň.” (TDS)

süýül- (1); bilen:

Anlamı: Çekilip uzatılmak.

bilen: “El **bilen süýlüp** alynmak.” (TDS)

süýn- (38); bilen:

Anlamı: 1. Çekilip uzanmak, açılmak, genişlemek 2. Uzanmak. 3. Yere düşürmek, öldürmek, yere yazmak.

bilen: “Şäherden saýlanan üsti açyk maşyn kä oýmur- oýmur otluk meýdanyň, käte- de bölek- bölek gür tokalygyň içinden çaltlyk **bilen süýnüp** barýardy.” (TDS) ; “Aýsoltanlar tarapdan mele maşyn ýer gyryp, emäý **bilen süýnüp** gelýärdi.” (TDS)

sylagla- (2); bilen:

Anlamı: Nişan yada pahalı armağan vermek, ödüllendirmek.

bilen: “Partiýa, hökümet meni ýokary sylag **bilen sylaglady.**” (TDS) ; “Ajaýyp işi üçin hökümetimiz ony Zähmet Gyzyl Baydak or deni **bilen sylaglady.**” (TDS)

sylaglan- (20); bilen:

Anlamı: Saygı görmek, saygı ile hatırlanmak.

bilen: “Krujogyň kolloktiwi hormat haty, radiopriýomnik **bilen sylaglandy.**” (TDS) ; “Ýygymçylar pagta ýygmakda hormat haty **bilen sylaglandy.**” (TDS)

symyşla- (1); bilen:

Anlamı: Devamlı yemek yiyip oturmak.

bilen: “Kesel men diýsenem, tüweleme, işdeýän-ä açyk. gara çanagy dolusy **bilen symyşlaýan.**” (GÝ)

syrkawla- (5); bilen:

Anlamı: Hastalanmak.

bilen: “*İnçekesel bilen syrkawlan.*” (TDS)

şumjar- (8); bilen:

Anlamı: Sessizce ağlamak, ağlamaklı olmak.

bilen: “*Momalak baý hossar tapynanyňa begenip, çyny bilen şumjardy.*” (GÝ)

tapla- (1); bilen:

Anlamı: 1. Bilemek, keskinleştirmek. 2. Metalleri dayanıklı yapmak için ısıttıktan sonra hemen soğutmak, tavlama.

bilen: “*Pili ige bilen taplady.*” (TDS)

tapys- (32); bilen:

Anlamı: 1. Karşılaşmak, buluşmak. 2. Birleşmek, kavuşmak. 3. *mec.* Karı koca olmak.

bilen: “*Dag dag bilen tapysmaz, adam adam bilen tapysýar.*” (TNA)

tapysdyr- (4); bilen:

Anlamı: Karşılaştırmak, buluşturmak. 2. Birleştirmek, kavuşturmak. 3. *mec.* Karı koca olmak.

bilen: “*Göläni, guzyny we ş.m. eneleri bilen tapysdyrmak.*”

tebsin- (1); bilen:

Anlamı: Hareket etmek, çabalamak, kımıldamak.

bilen: “*Gyşdan kynlyk bilen çykan agaç et, açgöz mallar ondan-oňa nebsewürlik bilen tebsindi.*” (TDS)

tegelen- (1); bilen:

Anlamı: 1. Yuvarlak olmak, çevrelemek, halka olmak 2. Dolaşmak, dolmak 3. *mec.* Şişmanlamak, doluşmak.

bilen: “*Eñ egi bilen tegelenip, gabaryp duran ýüzüniň etlek ýañ aklary özden hem kiçijik burnuny has–da myşçyk edip görkezýär.*” (TDS)

terpen- (1); bilen:

Anlamı: Kımıldamak, hareket etmek.

bilen: “*Reňkine gelen ýañaklary höwes bilen terpendi.*” (TDS)

timarlan- (1); bilen:

Anlamı: Tımar etmek, onarmak, düzenlenmek, süslemek, donatmak.

bilen: “*Bezeg şaylary bilen timarlanmak.*” (TDS)

torsaryl- (2); bilen:

Anlamı: Kahırlı, kırgın görünüşte olmak, somurtulmak.

bilen: “*Ol oňa şaňňy sesi bilen torsarylyp, jogap gaytar.*” (TDS)

toýlan- (1); bilen:

Anlamı: Dügün yapılması, dügün edilmesi, törenle kutlamak.

bilen: “*Beyik Vatançylyk urşy ýeňiş bilen toýlandy.*” (TDS)

tutaklaş- (1); bilen:

Anlamı: Birbiriyle tutuşmak, birbirine yapışmak, birbiriyle tutuşup görüşmek.

bilen: “*Ít bilen tutaklaşyp, urşup duran Myrady gördü.*” (TDS)

tutluş- (1); bilen:

Anlamı: 1. Görüşmek için birbirini tutmak, birbirleri ile kapışmak. 2. *mec.* Çekişmeli olarak tartışmak, yerleştirmek.

bilen: “*Pälwanlar biri-biri bilen tutluşýarlar.*” (TDS)

tüýtdür- (1); bilen:

Anlamı: 1. Karışıklığını açtırmak; pamuk yün gibi şeyleri değnekle döver gibi yaptırmak. 2. Giyip eskittirmek, yırttırmak.

bilen: “*Saygy bilen tüýtdürmek.*” (TDS)

uçraş- (1); bilen:

Anlamı: Birbirine rastlamak, karşılaşmak.

bilen: “*Bular gök ekerançylyk meýdanynyň bir çetinde Täjigül bilen uçraşypdyrlar.*” (TDS)

utgaş- (1); bilen:

Anlamı: 1. Birikmek, birleşmek, bağlamak. 2. Denk gelmek, karşılamak.

bilen: “*İçinden ötleme geçilýän iki otagly tam arka ýüzündäky mal howlysynyň duwary bilen hem başga tamlar bilen utgaşýardy.*” (TDS) ; “*Howlularyň ýeň sesi bolsa giň öri meýdanlary bolup, ýaýlyp ýatan Garagum bilen utgaşýardy.*” (TDS)

utgaşdyr- (1); bilen:

Anlamı: 1. Biriktirmek, birleştirmek, bağlamak. 2. Denk getirmek karşılaştırmak.

bilen: “*Ony ahyrzamanyň alamatlary bilen utgaşdyrdy.*” (GÝ) ; “*Edebiyatçylar özleriniň joşgunly seslerini parahatçylyk ugrundaky göreş bilen utgaşdyrdylar.*” (TDS) ; “*Suwaryşy ösümligiň döwri bilen utgaşdyrmaly.*” (TDS)

uwla- (7); bilen:

Anlamı: 1. Ulumak, uluma sesi çıkmak. 2. *mec.* Feryat figan edip ağlamak.

bilen: “*Ol ýüzünü çuwala berip, uly ili bilen uwлады.*” (TDS) ; “*Dili bir garyş süýnen möjek uzyn gulaklaryny ýapyryp, naýynjar ses bilen uwlapdyr.*” (TDS)

ýagtyl- (3); bilen:

Anlamı: Işık vermek.

bilen: “Günüň şöhlesi **bilen ýagtyldy** jahan ýüzi.” (TDS)

ýakalaş- (2); bilen:

Anlamı: Birbirinin yakasına yapışmak.

bilen: “Ol–da çaltlyk bilen ýerinden galyp, gelip meniň **bilen ýakalaşdy.**” (TDS) ;
“Garly, näme, arçyn **bilen ýakalaşyp** gemrişdiň emmi.” (TDS)

ýaldyraş- (1); bilen:

Anlamı: 1. Kalabalık olup parıldayıp durmak, birkaç tane olup ışıklanmak. 2. Işık atmak, parıldıayıp durmak.

bilen: “Dabaraly wagtlarda geyilyän geyimler ägirt düwmeler **bilen ýaldyraşyp** durdular.” (TDS)

ýapyryl- (8); bilen:

Anlamı: Aşağı eğilmek, bükülmek.

bilen: “Birine öziňi görkezmezlik maksady **bilen ýapyrylyp** ýörmek.” (TDS)

ýaraglan- (4); bilen:

Anlamı: Silahlanmak.

bilen: “Bu ýerde maşynlar **bilen ýaraglanan** nähelçe adam, ýekebara yüzlerçe adamyň güýji ýetmejek işleri bitirýär.” (TDS) ; “Ot açýan uzyn nilli ýaragy Çopanlaryň hemmesini aw tüpeňleri **bilen ýaraglandyr.**” (TDS)

ýaraglandyryl- (1); bilen:

Anlamı: 1. Silahla tedarik etmek, silahlandırılmak. 2. *mec.* Gerekli aletleri tedarik etmek, donatılmak.

bilen: “Güýçli ýaraglar **bilen ýaraglandyrylan** zynjyr tigirli bronirlenen awtomobil.” (TDS)

ýyldyra- (2); bilen:

Anlamı: Işıldamak, parıldamak, parlamak, ışık saçmak.

bilen: “Onuň sesi ysgynsyzdy, tutukdy, selçen çöpür basan pyçagarka yüzünde diňe kiçijik gözleri ýeserlik **bilen ýyldyraýardy.**” (HH)

2.2.1.5.1. İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Türkiye Türkçesinde bulunmayan Türkmençe fiillerden bazıları sadece vasıta hâli eki olarak cümle oluşturabildiği gibi; bu fiillerden bazıları isteme ihtiyaç duymadan da cümle oluşturabilmektedirler.

Vasıta hâli eki alabildiği hâlde istemsiz olarak cümlede yer alabilen fiiller aşağıda verilmiştir.

gatna- (4):

“Ýöne bütin ömri gatnasa-da, Garasöýmeziň jygyladyk bazarynyň hemme syryny aňşyryp bilmedigi aýdyň.” (K)

kanagatlan- (20):

“Onuň harby tag-zymyny oňlap, çuňňur kanagatlanma bildirdi...” (K)

ýylдыra- (2):

“Ewraziýa diýen ýazgy görünse-de, ady ýylдыrap gidýärdi.” (K)

2.2.1.6. Eşitlik Hâli Eki (-ÇA) İsteyenler

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde bulunmayan Türkmençe fiillerin sadece eşitlik hâli eki almış şekilleri üzerinde durulacaktır. Taranılan eserler içerisinde sadece eşitlik hâli eki alarak cümle oluşturabilen fiiller ve bunlara ait örnek cümlelere yer verilmiştir. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1257

Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Türkmençe fiil sayısı: 709

Tek istemli fiil sayısı: 500

Tek istemli olup eşitlik hâli eki alan fiil sayısı 2'dir.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup eşitlik hâli eki alan fiillerin toplam fiil sayısına oranı: % 0,1

Tek istemli olup eşitlik hâli eki alan fiillerin Türkmençe fiil sayısına oranı: % 0,2

Tek istemli olup eşitlik hâli eki alan fiillerin tek istemliler içindeki oranı: % 0,4

Örnekleri tespit edilen, Türkiye Türkçesinde bulunmayan ve Türkmençede eşitlik hâli eki alan fiil örnekleri aşağıdaki gibidir:

çaltlan- (1); -ÇA:

Anlamı: Tezleşilmek, hızlanılmak

-ÇA: “Çapgyr- çapdygyça çaltlanar.” (TNA)

hokran- (1); -ÇA:

Anlamı: 1. Alçak sesle kişnemek (at hakkında). 2. Kendi kendine veya birine sövmek, küfretmek.

-ÇA: “Diňe at janawar onuň yzyndan seredip, ýuwaşja hokrandy.” (GÝ)

2.2.1.6.1. İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Bu kısımda eşitlik hâli aldığı halde istemsiz örneği de bulunan fiile rastlanılamamıştır.

2.2.1.7. Yön Gösterme Hâli Eki (-ArI) İsteyenler

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde bulunmayan Türkmençe fiillerin sadece yön gösterme hâli eki almış şekilleri üzerinde durulacaktır. Taranılan eserler içerisinde sadece yön gösterme hâli eki alarak cümle oluşturabilen fiiller ve bunlara ait örnek cümlelere yer verilmiştir. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1257

Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Türkmençe fiil sayısı: 709

Tek istemli fiil sayısı: 500

Tek istemli olup yön gösterme hâli eki alan fiil sayısı 1'dir.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup yön gösterme hâli eki alan fiillerin toplam fiil sayısına oranı: % 0,07

Tek istemli olup yön gösterme hâli eki alan fiillerin Türkmençe fiil sayısına oranı: % 0,1

Tek istemli olup yön gösterme hâli eki alan fiillerin tek istemliler içindeki oranı: % 0,2

Örnekleri tespit edilen, Türkiye Türkçesinde bulunmayan ve Türkmençede yön gösterme hâli Eki alan fiil örnekleri aşağıdaki gibidir:

süýşdür- (1); -ArI:

Anlamı: Yavaş yavaş bir tarafa doğru hareket ettirmek, kımıldatmak.

-ArI: “Öňe tarap hereket etdirmek, ileri süýşdürmek.” (TDS)

2.2.1.7.1. İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Bu kısımda yön gösterme hâli aldığı halde istemsiz örneği de bulunan fiile rastlanılmamıştır.

2.2.2. İki İstemliler

“İki İstemliler”; hâl eklerinden iki hâl eki ile cümle oluşturabilen fiillerin istem durumunu ifade etmektedir. Bazı fiiller sadece tek isteme sahipken, bazıları birden fazla isteme sahip olabilmektedir. Bazı fiillerse, iki farklı hâl ekinden etkilenecek yüklem olabiliyor. Biz taradığımız metinlerden hareketle cümlede bulunan isim ya da isimlerin, iki farklı hâl eki alarak fiili etkilediğini tespit ettik.

İki istem alan fiillerin istatistik bilgisi şu şekildedir:

Toplam fiil sayısı: 1257

Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Türkmençe fiil sayısı: 709

İki istemli fiil sayısı ise: 133

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

İki istem alan fiillerin toplam fiil sayısına oranı: % 10,5

İki istem alan fiillerin Türkmençe fiil sayısına oranı: % 18,7

Örnekleri tespit edilen, Türkiye Türkçesinde bulunmayan Türkmençe iki istem alan fiil örneklerini aşağıdaki gibi gruplandırdık.

2.2.2.1. Ayrı Cümlede Aynı Fiile Bağlı İki İstemlilik

Ayrı cümlede iki istem alan fiilleri ve bunlara ait cümle örneklerini aşağıda veriyoruz:

ardynjyra- (2); -A,- dA:

Anlamı: Öksürüp boğazını temizlemek.

-A: “*Esli salymdan soň molla yzly-yzyna ardynjyrady.*” (TGT)

-dA: “*Menem bardyryn diýen äheñde ardynjyrady.*” (TGT)

awundyr- (2); -I, -ÇA:

Anlamı: 1. Acıtmak; birinin acı ve sızı duymasına sebep olmak. 2. Birini üzme, incitmek, birine sıkıntı vermek.

-I: “*Onuň zaryn sesi hemmelerin ýüregini awundyrdy.*” (TDS)

-ÇA: “*Oljemalyň ýanyna gelyänleri mazalyja awundyrdy.*” (GÝ)

bäsleş- (6); -dA, bilen:

Anlamı: Yarışmak, rekabet etmek.

-dA: “*Onuň bilen diňe demirýol stantsiýasynyň gabatma-gabat oturan ýeke gat, kerpiç jaýy belli bir derejede bäsleşýär.*” (TGT)

bilen: “*Potologyň kenarlary gazma haşamlar, altyn reňkler bilen nagyşlanany üçin, gyzgylt öwüsyän halynyň gülleri bilen bäsleşýärdi.*” (TDS) ; “*Artygyň otlukly gözleriniň bäbenekleri gün şöhlesi bilen bäsleşýärdi.*” (TDS)

böwüs- (2); -I, -dAn:

Anlamı: 1. Bir şeyi yarıp çıkmak, bölmek. 2. Yıkmak, delmek.

-I: “Agýaryň ýiti toýnagy Magtymyň ädiginiň goncuny **bövüsse**-de tenini çala gızartsa-da, incigine zıyan ýetirmädi.” (TDS)

-dAn: “Ýül we Awgust aýlarynda suw derýa kenarlaryndan agýar we bentleri ýygy – ýygydan **böwüşýär**.” (TDS)

bulaýla- (14); -I, bilen:

Anlamı: 1. Bir şeyi havada dalgalandırmak, iki tarafa karıştırıp işaret etmek. 2. Havada döndürmek, sallamak.

-I: “Arabaçy ýaba jylawyň ujuny **bulaýlady**. (TDS)

bilen: “Guýrugyny hilelik **bilen bulaýlap** gelyän köpek gele-gelmäne sürä kürsän urýar. (TDS)

çiňeril- (76); -A, bilen:

Anlamı: Dikkatle bakmak, dikkatle incelemek, şaşırıp bakmak

-A: “Oba şura başlygynyň bu sözünden many çykaryp bilmedik hasapçy gözlerini gyrpyldadyp, onuň ýüzüne **çiňerildi**.” (Ç) ; “Onam özüne namartlyk bildi-de daýysynyň ýüzüne **çiňerildi**.” (Ç)

bilen: “General halk üçilişeleri baradaki baş inspektoryna täze nazar **bilen çiňerildi**.” (TGT)

çüm- (37); -A, -dA:

Anlamı: Saplanmak, batmak.

-A: “Amansähet çuň pikire **çümdi**.” (BT) ; “Bularyň satjak zadam kân, aljak zadam, şü yöne höküwmetden gorkup dur birentegi henizem! – ol esli wagtlaş pikire **çümdi**.” (BT)

-dA: “Üsti brezent örtgüli ýapyk atarabany hem onuň arka yüzünde golaýlaşdygyça galpylda **çümdüler**.” (HH)

dyrmaş- (5); -A, -dAn:

1. Tırmanmak; el ve ayaklarıyla tutunarak veya tırnaklarını ilştirerek dik bir yere çıkmak. 2. Kazmaya, eşelemeye yardım etmek, birlikte kazmak.

-A: “Miweli ağaç ýere erişer, miwesiz ağaç göge **dyrmaşar**.” (TNA)

-dAn: “Ilgap bosagadan **dyrmaşyp**, öýüň üstüne çykdym.” (TDS)

direl- (3); -A, -dAn:

Anlamı: 1. Destek olmak, dayanak yapılmak, dayanmak. 2. Bir şeyin ucu diğer bir şeye değmek, dokunmak, dayanmak. 3. Dikkati çekilmek, bakışı kaymak.

-A: “Amansähet guraksy ýuwdundy, onuň kekirdek ýumrusy baryp alkymyna **direldi**” (BT)

-dAn: “Doktor ony zordan **direltdi.**” (TDS) ; “Olaryň kömegi bilen Kokant awtonomiýasynyň ýañadandan **direlmegine** umyt baglaýardylar.” (TDS)

duşuş- (30); -dA, bilen:

Anlamı: Birbiriyle karşlaşmak, rastlaşmak, görüşmek.

-dA: “Hökman ilin ötüp-geçýän ýerinde **duşuşmalymy?**”(GÝ) ; “Olar bu günem şäher kitaphanasynyň okalga zalynda **duşuşdylar.**” (TGT) ; “Saglyk bolsa, häli seniň bilen köp ýerlerde **duşuşmarys.**” (GÝ)

bilen: “Frontda türkmen ýigidi minýor Gylyçnyýaz **bilen duşuşdyk.**” (TDS) ; “Ýazyjynyň pedagoglar **bilen duşuşmagy** peýdalydyr.” (TDS)

eçil- (3); -A, bilen:

Cömert olmak, merhametli olmak, masrafa girmek, açılmak.

-A: “Kontsertden düşjek ähli puly şalyapyn işçilere **eçilýürmiş.**” (TGT)

bilen: “Tebigat yzgary jomartlyk **bilen eçildi.**” (TDS)

eýelen- (2); -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Kendinin edilmek, kendi tarafına, kendi iradesine geçirilmek. 2. Ele alınmak, elinde bulundurulmak. 3. Sahip olunmak, işaretlenmek.

-dAn: “Duşman tarapyndan **eýelenen** yerler azat edildi.” (TDS)

bilen: “Harbi güýç **bilen eýelenmek.**” (TDS)

galgat- (17); -I, -dA:

Anlamı: Rüzgarın ya da başka bir şeyin etkisiyle kimıldamak, dalgalatmak, dört bir tarafa sallatmak.

-I: “Salamgulam gohuny **galgatdy.**” (Ç) ; “Awusy çala dufolyam bahar şemaly onuň melemtil plaşynyň synlaryny **galgatdy.**”(TGT)

-dA: “Poçtalbon aýal şelaýyn ýylgyryp, ýusubyň adyna gelen haty howada **galgatdy.**”(GÝ)

garal- (23); -A, bilen:

Anlamı: 1. Kararmak, siyah renge çevrilmek. 2. Bozulmaya başlamak, bozmak (hava hakkında). 3. *mec.* Olgunlaşmak, yetişmek, 4. Karanlık olmaya başlamak. 5. Uzaktan görünmek, biraz malum olmak.

-A: “Mugt berlen atyň dişine **garalmaz.**”(TNA)

bilen: “Ol ullakan harplar **bilen garalyp** görünyän kagyzy ýokary göterdi.” (TDS)

giňel- (2); -dA, -dAn:

Anlamı: Önceki durumundan hacmi artmak, genişlemek, enli olmak.

-dA: “Sowukda jisimleriň göwrümi daralyp gyzgynda, yssyda **giňelýär.**” (TDS)

-dAn: “Şol pošyoloklar kem-kemden **giňelip**, şähere birigyärler.” (TDS)

gozga- (30); -I, -dAn:

Anlamı: 1. Yerinde oynatmak, yerinde hareket ettirmek, yerinde kımıldatmak, ellemek.

2. Bir şey ya da mesele hakkında konuşmak. 3. Tesir etmek, incitmek, rahatsız etmek.

-I: “Oksananyň bu sözleri Tatýananyň köne derdini **gozgady**.” (TKT) ; “Derdini **gozgamak**.” (TDS)

-dAn: “Bir zady çala yrgyldatmak, ýerinden **gozgamak**.” (TDS)

hapalan- (2); bilen, -ArI:

Anlamı: 1. Kirlenmek, pislenmek. 2. Bozulmak, işe yaramaz hale getirilmek

bilen: “Sagat towuklar kesel towuklaryň tezegi we sülekeyi **bilen hapalanan** iými iýe wagtlarynda, mergi keseli olara ýokuşýär.” (TDS)

-ArI: “Peçiň başyna gujagyny dolduryp getirýär-de, ýalaň odun dökyär, içeri **hapalanýar**.” (TDS)

hezzetle- (6); -dAn, bilen:

Anlamı: Saygı göstermek, hürmet etmek, iyi misafir ağırlamak

-dAn: “Oňardygyndan **hezzetledi**.” (GÝ)

bilen: “Abraýly, ähmiýetli. (TDS) ; “Kimisi bokurdagyna sygdygyndan gygyryp, olary “laýykatly” sözler **bilen hezzetleyärdi**.” (TDS)

hiňlen- (2); -A, bilen:

Anlamı: Türkünün sözlerini işitir işitmez söylemek, yavaşça şarkı söylemek, türkü mırıldanmak.

-A: “Hemişeki aýdymyna **hiňlendi**.” (TGT)

bilen: “Olar gollaryny biri-biriniň egnine atyp pessaýja ses **bilen hiňlendiler**.” (P)

howla- (2); -I, -dAn:

Anlamı: 1. Endişelenmek, telaşlanmak. 2. Ürmek, hırlamak, havlamak. (köpek hakkında).

-I: “Özni **howlama**.” (Ç) ;

-dAn: “Antonyň ýüregi **birden howlady**.” (Ç)

jemlen- (8); -A, bilen:

Anlamı: 1. Toplanmak, bir araya getirilmek, yığılmak. 2. *mat.* Toplamı bulunmak, hesaplanmak. 3. Belli bir sonuca ulaşılmak, sonuç çıkarılmak. 4. Bitirilmek, tamamlanmak.

-A: “Onuň bar gazaby seýriginiň üstüne **jemlendi**.” (P)

bilen: “Agzybirlik **bilen jemlenýär** güýçler.” (TDS)

kaklyş- (10); -A, bilen:

Anlamı: 1. Biraz değmek, dokunup geçmek, temas etmek, sürtmek. **2. mec.** Yakın olmak, yakınlaşmak.

-A: “Adamyň bilesigelijiligi bar bolsun! Hatyň başky sözleri gözüme **kaklyşdy.**” (P) Dostunyň gülümsireýän nazary müdürinem gözüne **kaklyşdy.**” (Ç) ; “Onuň bu hereketi ejesidir kakasyndan başga hiç kimiň ünsüne **kaklyşmady.**” (P) ; “Söweşdeş ýoldşlrynyň bolsa, ekejesi-de gözüne **kaklyşmaýardy.**” (GÝ) ; “Käsäniň içi ýaly çukurjykdan suw içip duran çalja geçguşdan gaýry jandara gözi **kaklyşmaly.**” (Ç)

bilen: “Ýigidin nazary howlynyň daşyna çykan gyz **bilen kaklyşdy.**” (TDS)

kanagatlandyr- (27); -I, bilen:

Anlamı: Yerine getirmek, tatmin etmek; karşılamak, memnun etmek.

-I: “Salamgulyny **kanagatlandyrmady.**” (Ç)

bilen: “Şonuň üçinem siziň haýyşyňyzy men, elbetde, höwes **bilen kanagatlandyryar.**” (TGT)

käýin- (13); -A, -dAn:

Anlamı: Birini ya da kendi kendini suçlamak; dert yanmak.

-A: “Çagasy ýaly görüp “jan” diýýändir-de” diýip, öz-özüne **käýindi.**” (GÝ) ; “Ýol boýy, tä öýüne gelinçä-de özüne **käýindi.**” (HH)

-dAn: “Oňa “dişleri haram çorbada bekän namart” diýip içinden **käýindi.**” (P) ; “Nireden taptylar bu aýaly diýip içinden **käýindi.**” (GÝ)

kesgitle- (7); -I, -dAn:

Anlamı: Belirlemek, aydınlatmak, netice çıkarmak.

-I: “Sowet esgerleri olaryň sanyny **kesgitlediler.**” (GÝ) ; “İkinjisi bolsa zakaspide pitnä görülyän taýýarlygyň ýagdaýyny anyk bilmelidi, onuň bagtyny **kesgitlemelidi.**” (P)

-dAn: “Olaryň äwmän ýatysyny ara öýüň içinde oturan yerlerinden **kesgitedi.**” (BT) ; “Öň ünden **kesgitlemäniň** maksady barlap obektine saýlap almakdyr.” (TDS)

köwle- (6); -I, -dAn:

Anlamı: Dolanıp durmak, gezmek, gezip gelmek.

-I: “Häzir biz köne dünýäniň köküni **köwlemeli.**” (Ç)

-dAn: “Beýik dagyň ýa-da baýryň , ýeriň aşagyndan **köwölüp** geçirilýän ýol.” (TDS) ; “Berk agaçdan **köwölüp** ýasalýan, kellesi kádi görnüşli, uzyn sapy perdeli, iki kirişli türkmen saz guraly.” (TDS)

küýse- (15) : -I, -nI, -dAn:

Anlamı: 1. Arzu etmek, istemek. **2.** Göresi gelmek, özlemek, hasret çekmek.

-I,-nI: “Jigilerini göresi gelyärdi, ýüregi obany **küýeyärdi.**” (P) ; “Okuwa barýan ýa okuwdan gelyän çagalara durup-durup, syn edýän muhammetgulynyň göwni ene öz söýgüli kärini **küýseyär.**” (TGT) ; “Ol dalda, düzde mal yzynda gezen erlerini gözünüň önüne getirip, şol ýerlere ýene-de bir gezek aýlanyp gaýtmagy ýüregi **küýseyärdi.**” (P) ; “Ol siziň miwänizi **küýsedi.**” (Ç) ; “Onsoň nirä? Ýüregi ýene-de näýzalyny **küýsedi**” (Ç) ; “Onuň bilen baş-üç agsyz sözleşip görmegi ýüregi **küýsedi.**” (P)

-dAn: “Göz- gaş çekmek- ýürekden küýsemek.” (TDS)

makulla- (25); -I, -dAn:

Anlamı: Amaca uygun hale getirmek; onaylamak, tasdik etmek, doğrulamak.

-I: “Artyk gowşut obalarynyň adamlary meniň geňeşimi **makulladylar.**” (P) ; “Badam gabak alçak joramyň mähirli nazary meni **makullayady.**” (Ç) ; “Ol hem meniň aspiranturada galman, oba işe gaýdanlygymy **makullayardy.**” (TDS)

-dAn: “Kaptan Jems general Mallesonyň aýdanlarynyň hemmesini öz ýanyndan **makullady.**” (P)

nagyşlan- (2); -dAn, bilen:

Anlamı: Nakışlanmak.

-dAn: “Ol indi owadan **nagyşlanan** fotomontaj çykaryýar.” (TDS)

bilen: “Ýüzi galaýy **bilen nagyşlanan** sandyk görünýärdi.” (TDS)

nikalaş- (2); -A, bilen:

Anlamı: Bir biriyle nikahlanmak, evlenmek.

-A: “Dayzam gelen badyna **nikalaşýas.**” (GÝ)

bilen: “Bahar hem eýýam biri **bilen nikalaşypdyr.**” (TDS)

omza- (11); -A, -ArI:

Anlamı: Yüklenmek, dayanmak, sıkıştırmak birinin üzerine varmak.

-A: “Dykma serdaram öňe **omzady.**”(TKT) ; “Garma donuny ýasgynjak alan hanmämet atalyk kerimberdi işanyň gulagyna nämedip bir zat çawuş çakýan magtumguly hana ýüzlenip, öňe **omzady.**”(TGT) ; “Geçisakgal ýene öňe **omzady.**” (Ç)

-ArI: “– Hany, al, alyp otur! – öý eýesi ileri **omzady.**” (BT)

owrat- (5); -I, bilen:

Anlamı: 1. Parça parça etmek, ufak parçalar ayırmak. 2. Taşı, kerpiçi parçalamak. 3. mec. Düşmanı dağıtmak, parçalamak.

-I: “Ýeriň ýüzi gapaklanda, ony **owratmaly.**” (TDS)

bilen: “İri kesekleri mala ýa-da demir dyrmyk **bilen owradýarlar.**” (TDS)

oýlanyş- (2); -I, -dAn:

Anlamı: Bir konu üzerinde her taraftarın fikrini belirtmesi.

-I: “Hemme zady, olaryň haýsy tarapdan geleýmeginiň mümkindigini oýlanyşyn.”
(GÝ)

-dAn: “Olar ýol boýy dymşyp, her haýsy öz ýanyndan oýlanyşyp gelyärdiler. (TDS)

öt- (62); -A, -dAn:

Anlamı: 1. Yanından, yakınından geçmek. 2. Vaktin geçmesi. 3. Yetişip geçmek, yenmek. 4. satın alınmak, satılmak. 5. *mec.* Yaşayıp geçmek, ölüp gitmek. 6. Bedene güçlü tesir etmek. 7. affetmek, bağışlamak. 8. İyi kesmek

-A: “Jan ýaly agasy bolsa-da bu gün ýedi ýat bolup görünyän agasynyň sözi oňa **ötmedi.**” (BT)

-dAn: “Gylygyny bilmeyeän syrtyndan **ötme.**” (TNA) ; “Köçäniň ýakasynda esgerler kimin nyzama düzülen syrdam boýly daragtlaryň **duşundan ötdi.**” (Ç)

pesel- (12); -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Boyu kısalmaq. 2. Alçalmak, azalmak. 3. Sağlığı bozulmak. 4. Kıymeti azalmak. 5. Yavaşlamak, gevşemek. 6. Değeri düşürülmek.

-dAn: “Beýiklikden **peselip** gaýdan ýer üsti, ýapaşak ýer, ýapgyt.” (TDS)

bilen: “Bu duýgy wagtyň geçmegi **bilen peselmeyärdi.**” (TDS)

pytra- (8); -dAn, bilen:

Anlamı: Dağılmak.

-dAn: “Ýokardan **pytrap** ýaýrap dökülmek.” (TDS)

bilen: “Käse gapböwürdeki tagana degip, jyyň yrdy **bilen pytrady.**” (TDS)

samyrd- (2); -I, -dAn:

Anlamı: 1. Sayıklamak. 2. Gereksiz konuşmak.

-I: “Şony etmesem-de, şeker adamy ite dakaryň diyip, yüzüni garort ýaly edip, agzyna edip, agzyna gelenini **samyrdady.**” (GÝ)

-dAn: “Ýalaňaja kim hat ýazyýaka diyip, öz-özünden **samyrdady.**” (Ç)

samra- (2); -dA, -dAn:

Anlamı: 1. Sayıklamak. 2. Gereksiz konuşmak.

-dA: “Aç ýatsa düýşünde uçar, dok ýatsa düýşünde **samrar.**” (TNA)

-dAn: “Başym dik bolsa, gyzyny har etmen diyip, öz-özünden **samrady.**” (Ç)

sanjyl- (5); -A, -dAn:

Anlamı: 1. Sancılanmak. 2. Dermanı kalmamak, takatsizlik. 3. *mec.* Tesiri kaybolmak, etkisizleşmek.

-A: “Áheňi üýtgeşik ses edip ok ýaly bolup geldi-de, çyrpmanyň bagyna **sanjyldy.**” (GÝ)

-dAn: “İlki men ony gamanyň awuly tygydyr öýtmedim, sonra sag omurdanymdan sanjyldy.” (P)

saýra- (6); -dA, bilen:

Anlamı: 1. Hoş ses çıkarmak. 2. *mec.* Şakımak, neşeli konuşmak, bülbül gibi ses çıkarmak.

-dA: “Her guş öz dilinde saýrar.” (TNA)

bilen: “Enaýyja dil bilen saýrady.” (TDS) ; “Onuň göwnüne bolmasa, torgaýlar-da sazyň sesi bilen saýraýan ýaly duýulýardy.” (TDS)

sepleş- (13); -dA, bilen:

Anlamı: İki veya ikiden fazla nesneyi bir birine birleştirmek.

-dA: “Köliň ortasynda-da güzürläp, işläp duran zemsnarýada sepleşdi.” (Ç)

bilen: “Ýaz paslynyň tomus bilen sepleşýän joşgunly günleriniň bidiri.” (TDS)

suwaryl- (2); -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Hayvanlara su verilmek, su içirilmek. 2. Tarlaya su tutulmak, su verilmek.

-dAn: “Örä gidýän mallar irden suwarylypdy.” (TDS)

bilen: “Emeli ýol bilen suwarylýan.” (TDS)

syp- (51); -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Birinin elinden kaçıp kurtulmak, başından savmak. 2. *mec.* Boş işsiz olmak.

-dAn: “Yaşuly gara süýşmegi-de, Zylyhanyň synçy gözlerinden sypmady.” (MTH) Düýe gaçyp yükden sypmaz.” (TNA) ; “Gijäň bir mahaly zordan sypýas.” (Ç) Hiý, seň gyzyna garan gözüň bossan daýzanyň nazaryndan syparmy?” (Ç) ; “Ýüzüne küliň renkiniň urany Mämediň nazaryndan sypmady. (GÝ) ; “Ol apatly duzakdan sypdy.” (TGT)

bilen: “Ol ele ilmän, tussaga ilişmän ýeserlik bilen sypdy. (TDS) Ballynyň elinden äkdelik bilen sypdy.” (TDS)

sypalaşdyr- (2); -I, bilen:

Anlamı: Bir birini sıvazlatmak, sıvazlamaya yardım ettirmek

-I: “Ol çäkmenini çykardy-da, endamlaryny sypalaşdyrды.” (TDS)

bilen: “Onuň derlän bulaşyk saçlaryny eli bilen sypalaşdyrды.” (TDS)

sypdyr- (38); -I, -dAn:

Anlamı: 1. Elinden kaçırarak, düşürmek. 2. Serbest bırakmak, azat etmek. 3. Bir sırrı açıklamak, ortaya koymak.

-I: “Emma Tanýa hötjetlik edip ony sypdyrmady.” (P) ; “Hatýja beli şonda-da sapagyny sypdyrmady.” (Ç) ; “Onuň eli oňalydy, özi-de bir gören zadyny sypdyrmayardy.”

(GÝ) ; “Pazdewaýsýa, brat! Çego sýoiş?- diýip-de gülümsiräp gelip alçak dosty donuny *sypyrdy.*” (Ç)

-dAn: “Nykabyny ýüzünden *sypyrdy.*” (TGT) ; “Oglanlyk edip dilinden *sypdyraýma.*” (GÝ)

syr- (44); -I, -dAn:

Anlamı: 1. Süpürmek. 2. Saç, sakal vb. şeyleri kesmek. 3. Jilet ile dibinden kesip temizlemek. 4. Bıçak, kılıç vb. ni kılıfından çıkarmak. 5. Boş gezmek, yürümek.

-I: “Demini alan hamyrly çörek bilen işçek goýnuň goşa ýapyrgasyny *syrdy.*” (TDS)

-dAn: “Dag başyndan *sryyp* gelyän egrem ýol demirgazyga sowuldy.” (TDS)

sryrkdyr- (12); -A, -dAn:

Anlamı: 1. Suyu yavaşça akdirmek. 2. *mec.* Fikri, sorunları bir yere toplamak.

-A: “Ahyry molla gürrününi ene magarif meselesine *sryrkdyrdy.*” (TGT)

-dAn: “Ol gözünden boýur-boýur ýaşyny goýberip, sakgalyndan *sryrkdyrdy.*” (TDS)

sryrl- (32); -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Süpürülmek 2. Sıyrılmak, ayrılmak. 3. Tüylerin dibinden kesilmesi, temizlenmek. 4. Yavaşça aşağıya doğru inilmek, gidilmek. 5. Kabından yada kınından çıkarılmak.

-dAn: “Bir zatdan *sryrlyp* düşmek.” (TDS)

bilen: “Batmanow Ýapýaňyja päki **bilen sryrlan** ýylçyr kellesini çep eliniň aýasy bilen *sypalap* goýberdi.” (TDS) ; “Sahnanyň mahmal perdesi emalyk **bilen sryrlyar.**” (TDS)

tabşyr- (90); -I, -A:

Anlamı: 1. Buyurmak, emretmek, bir işi bir başkasına yaptırmak. 2. Devretmek, teslim etmek. 3. Sınavı başarmak. 4. Öğüt vermek.

-I: “Soňra oňa ýolagçy gämisiniň dargasynyň kömekçisi bolmagy *tabşyrdylar.*” (GÝ) ; “Ähli güýçleriň herekete taýýar edilip goýulmagyny *tabşyrdy.*” (P) ; “Özünde müni duýman, akmak ogluny akyl jaýyna iberen il-güne gargap ýörüşüne ahyry bir gün amanadyny *tabşyrdy.*” (GÝ)

-A: “Bu gije şu ýerde düşläp, oba ertir ir bilen ugrarys- diýip, serenjam berýän nökerine *tabşyrdy.*” (GÝ)

takykla- (2); -I, bilen:

Anlamı: Doğrulamak, ortaya koymak. 2. Belirlemek.

-I: “Onuň gany gaçyk, reňki öçük ýüzi tirekden habarlydygyny *takyklaýardy.*” (TDS)

bilen: “ Şertli signallar berýän radiostantsiýanyň ýerini onuň niredelegini elektromagnit tolkunlarynyň kömegi **bilen takykklaýan** abzal.” (TDS) ; “Gäminiň ýöreyän, samolýotyň uçýan ugruny radio üsti **bilen takykklaýyş.**” (TDS)

tapawutlan- (40); **-dAn, bilen:**

Anlamı: Ayrılmak, farkedilmek, dikkat çekmek.

-dAn: “Ýazylyşy meňzeş bolup many tarydan **tapawutlanýan** sözler meselem: gök asman gök renk.” (TDS) ; “Goşgy bilen ýazylan eser kyssa bilen ýazylan eserlerden **tapawutlanýar.**” (TDS)

bilen: Metbugat ýokary ideýalylygy **bilen tapawutlanýar.**”(TDS) ; “Puşkiniň poeziýasy stiliniň ýönekeýligi **bilen tapawutlanýar.** “(TDS)

tapyl- (72); **-dA, -dAn:**

Anlamı: Bulunmak.

-dA: “Aydan-diyeniniň üstünde **tapılmayan, ikidilli.**” (TDS)

-dAn: “ Şahyryn başga ýerlerden **tapylan** zähmetleri-de çapa berildi.” (TDS) ; “Han küýli janyny emgemeli yerinden **tapylmaýardy.**” (TDS)

tapyş- (32); **-dAn, bilen:**

Anlamı: 1.Karşılaşmak, buluşmak. 2. Birleşmek, kavuşmak. 3. *mec.*Karı koca olmak.

-dAn: “Hol ýolayrytda **irden tapyşýardy** biz.” (TDS)

bilen: “ Volga Don **bilen tapyşdy.**” (TDS)

tegele- (6); **-I, -dAn:**

Anlamı: 1. Halka oluşturmak, halka yapmak, çevrelemek. 2. Bütün etmek, birleştirmek.

-I: “Galan çayy nätjek? – diýip, dayhan gözlerini **tegeledi.**” (HH) ; “Häliiden bäri gözlerini gizläp oturan Amansähet bu sowala düşünmän, gözünü **tegeledi.**” (BT) ; “Kim hojayınlary?- diýen kemal gözlerini **tegeledi.**” (Ç) ; “Olar ganatlary gyrlan gögerçin kimin monjuk gözlerini **tegelediler.**” (Ç) ; “Onuň aýtjak zatlaryny, hamala, önünden bilip duran ýaly, inlis maýory şol ýyrşaryp durşuny üýtgetmän, gözlerini **tegeledi.**” (TGT)

-dAn: “Şol wagtda bolsa üç sany geýnüwli aýal üç tabagy palawdan **tegeläp geldşi.**” (TDS)

tirkeş- (15); **-dAn, bilen:**

Anlamı: 1. Birbirinin arkasından gitmek. 2. Dost olmak, dostluk ilişkilerini saklamak.

-dAn: “Dört tarapdan **tirkeşip** gyzyl kerwan gelip dur.” (TDS)

bilen: “Meniň ilden çykgynçylyk eden işim yok, biri **bilen tirkeşip**, öýden geçip gitmedim, yöne atam enemden geňeşsiz nikalaşdym Biziň gyzymyz özümiziň niýetläň oglanymyz **bilen tirkeşýär.**” (TDS)

tisgin- (31); **-dAn, bilen:**

Anlamı: Korkup aniden hareket etmek

-dAn: “Oglan birden **tisgindi** we dikeldi .” (TDS) ; “Sähel zatdan ürküp duran, sähel zatdan **tisginip** duran, gorkak, garaçy.” (TDS)

bilen: “Hojamyň ýukajyk gabaklary gorky **bilen tisgindi**.” (TDS)

togalan- (3); **-A, bilen:**

Anlamı: 1. Yuvarlak olmak, küre görünüşüne girmek, yuvarlanmak. 2. Oklava, boru görünümüne getirilmek. 3. Yuvarlanıp, döndürülüp götürülmek, yuvarlanıp bırakılmak.

-A: “Artykgülün kirpiginiň ujunda bulduran merjen dänesi döşüne **togalandy**.” (TGT) ; “İşan sanjylan eşek ýaly iki ýana **togalanýardy**.” (GÝ) ; “Kellemden tutup, alyp baryar diýip, hababaylap, iki ýana **togalanýardy**.” (GÝ)

bilen: “Eliň aýasy **bilen togalanyp** ýugrulmak eýlenmek.” (TDS)

tolgundyr- (2); **-I, -dAn:**

Anlamı: Dalgalandırmak, harekete geçirtmek, çalkalandırmak (sıvı hakkında).

-I: “Bu näzijek gul kalbyny **tolgundyrdy**.” (Ç)

-dAn: “Eýjejik başyny çala arkan atyp, aýdyma başlan Tatýananyň labyzly Metstso-sopranosy myhmanlary ýañadan **tolgyndyrdy**.” (TGT)

towla- (25); **-I, bilen:**

Anlamı: Burmak, bükme

-I: “Nabat bolsa iliň halylyk ýün üni egrerdi ýa-da ýüpegini **towlardy**.” (TDS)

bilen: “Tatýana açary usul **bilen towlady**.” (TGT)

ulalt- (64); **-I, -dA:**

Anlamı: 1. Büyüklüğü, hacmi artırmak, genişletmek. 2. Ekilip yetiştirmek. 3. İşçi gücü, iş fonksiyonu vb. artmak genişletmek. 4. Derecesi, vazifesi artmak. 5. Üstüne eklemek, çoğaltmak, artırmak.

-I: “Göwsümden süýt berip **ulaltdym seni**.” (TDS)

-dA: “Tokayda dogursaň-da, oba arasynda **ulalt**.” (TNA)

üýs- (66); **-A, -dAn:**

Anlamı: Bir yere toplanmak, bir yere yığılmak, toparlanmak.

-A, -dAn: “Goja bilen ýusubyň sözi alşyp gidenson, studentlerin-de hemmesi bularyň daşyna **üýsdüler**.” ; “Muhammetgulynyň ýaranlary yaşyl ýapraklary şapyrdaşyan peýdalanbabanyň saýasyna **üýsdiler**.” (TGT)

-dAn: “Gonşy-golamlardan **üýsen adamlardan** Gözeliň tamy hyryn-dykyn doldy.” (TDS)

üýsür- (18); -I, -A:

Anlamı: Bir yere toplanmak, yığılmak, derleyip toplamak, toparlamak.

-I: “Eý görýän öfiderlerini **üýsürdi.**” (TGT) ; “Eý görýän öfiderlerini **üýsürdi.**” (TGT)

-A: “Beg bu gezek adaty bolşuny ýitirdi, düşlerini berk gysdy, ýüregindäki bar gazabyny gaşynyň üstüne **üýsürdi.**” (P)

ylalaş- (14); -A, bilen:

Anlamı: 1. Birinin fikrine katılmak, birinin fikriyle razılaşmak. 2. Bir mesele hakkında antlaşmaya gelmek, barışmak, uyuşmak.

-A: “Pürdek aga **ylalaşdy.**” (P)

bilen: “Funtikow maýylyk **bilen ylalaşdy.**” (P) Menem şöyle pikirde-diýip, Pankin onuň **bilen ylalaşdy.**” (P) ; “Ol injeler okunowyn aýdanlary **bilen ylalaşdy.**” (P) ; “Şol aýdanyň dogry bolsa gerek- diýip, aziz onuň **bilen ylalaşdy.**” (P)

ymtyl- (32); -A, -ArI:

Anlamı: 1. Bir şeyden umutlu olmak, bir şey ummak, beklemek. 2. Bir şeyi göz önünde tutmak, amaçlamak, çalışmak.

-A: “Ol bolşewik komissary sowetlerde has-da uly bir komissar bolmaga **ymtylýardy.**” (P)

-ArI: “Sary sakgal odunçy ileri **ymtyldy.**” (GÝ)

ylga- (36); -A, -dAn:

Anlamı: Koşmak, yarışmak.

-A: “İşden gelişime pürdek aganyň ýanyna **ylgady.**” (P) ; “Asla yüzüne çaň degmez diýen bagty oýanyp, zar-zar aglap, çar tarapa **ylgady.**” (GÝ) ; “Ertesi jahan ýagtylanson , habar tutup geleyin diýip, demir ýoldan gaýrada ýaşayan daýzamlara **ylgady.**” (BT) ; “Goňşy goňşa, oba – oba, şäher – şähere **ylgady.**” (BT) ; “Gözel çydap bilmän, uly ili bilen möňňürip, wannaly otaga **ylgady.** (MTH) ; “Sesini çykarma diýen şasenem içki otaga **ylgady.**” (Ç)

-dAn: “Birdenem Amansähet haltany taşlady-da, “stalin papakly” bilen onuň ýanyndaky aýalyň yzyndan **ylgady.**” (BT)

ýagtylt- (5); -I, -dAn:

Anlamı: Işık etmek, ışık vermek, ışıklandırmak.

-I, -dAn: “Gün dogup äleme nuruny saçdy dünýäni **ýagtyltdy.**” (TDS) ; “Emma aýzadanyň ýazgylary ýene yüzüni **ýagtyltdy.**” (Ç) ; “Oturanylaryň yüzlerini **ýagtyltdy.**” (TGT)

-dAn: “Ýygnak açyk meýdanda geçýärdi, pelteli çyra prezidium stoluny zordan **ýagtyldýardy.**” (TDS)

ýaňlan- (66); -A, -dA:

Anlamı: 1. Güçlü ses yaymak, ses çıkıp yankılanıp gitmek. 2. *mec.* Dünyaya yayılmak, halk arasında yayılmak.

-A: “Kitaba-da ýazma diýen tukat ses ýene-de gulagyna **ýaňlandy.**” (Ç)

-dA: “Agaç hesýen byçgylaryň, gagta ýenýän-ýülmeýän rendeleriň garym-gatym şagyrdysy gulagynda **ýaňlandy.**” (TGT) ; “Bile-bada götermek dostlugy aňlatmaýa diýen sesi salamgulynyň gulagynda **ýaňlandy.**” (Ç) ; “Şu gün şurda saýlawy boljakdyr-how!- diýen erjel çakylyk indi onuň alkymynda **ýaňlandy.**” (Ç)

ýaýra- (55); -A, -dA:

Anlamı: 1. Dağılmak, saçılmak. 2. Dökülmek, saçılmak. 3. Dağınık halde olmak, yayılmak, gerilmek. 4. Çoğunluğa malum olmak, aşikar olmak, ayan olmak. 5. Geniş adım almak, gittikçe büyümek.

-A: “Onuň baglarynyň tarypy uzaklara **ýaýrapdyr**” (GÝ) ; “Otly geçip gidenden soň, bir hili agrylyk ys töwerege **ýaýrady.**” (P)

-dA: “Şageldiniň Atowy urup ýykanlygy baradaky habar mekdebe ýyldyrym çaltlygynda **ýaýrady.**” (HH)

ýör- (97); -A, -bilen:

Anlamı: Tamamlanmamış hareketin devam ettiğini belirten eylemin –p ulaç ekiyle oluşturduğu biçim, yardımcı eylem olarak kullanılır.

-A: “Batana ýörme, atana **ýör.**” (TNA)

bilen: “Boýun deňi bilen ýörme, akylyn deňi **bilen ýör.**” (TNA)

zeýren- (15); -dA, -dAn:

Anlamı: Bir şey hakkında üzüntüsünü bildirmek, şikâyetini bildirmek.

-dA: “– Belliň syçrantgysydygy belli boldy-ow munuň – diýip, Orat aga bir gün kârdeşiniň ýanynda **zeýrendi.**” (BT) ; “Onuň öwnük-uşak näsazlyklaryny bagban ýüze çykaryp ýörmeyärdi, hiç ýerde **zeýrenmeyärdi.**” (GÝ)

-dAn: “Arzaçylardan **zeýrendim.**” (Ç) ; “Paşaguly daýym mampazanyň gytlygynyň çykanlygyndan **zeýrendi.**” (EG) ; “Salyh öz ýalňyşyna düşünendir diýip, Amansähet arkaýynlaşypdy, yöne bir gün Eneş ýene-de Salyhdan **zeýrendi.**” (BT)

zyň- (3): -I, -A:

Anlamı: 1. Bir şeyi uzağa düşürmek için hızla atmak, hızla bırakmak, fırlatmak. 2. Harap olmak, bozulmak ya da işe yaramamaktan dolayı atmak, seçmek, ayırmak. 3. Yüz çevirmek, unutmak, bırakmak. 4. Hızla atlamak, sıçramak. 5. Sonuna kadar gelmeden bırakmak, sonuna kadar devam etmemek, bitirmeden bırakmak.

-I: “Ol golaý gelen pitneçileriň üstüne öz ýanynda galan iň soňky granatyny **zyňdy.**” (P)

-A: “Duşman gaçan wagty üstüne **zyňmaly.**” (GÝ)

-I, -A: “Bermeli aklygyň ýaryny berseler – telpegiňi göge **zyňáymalydy.**” (EG)

2.2.2.1.1. İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

tirkeş- (15):

“Olar **tirkeşip,** kontora baka uğradılar.” (TDS)

ýaýra- (55):

“Ýylanyň näçe diýseň içini hümedýändigi onuň alkymynyň **ýaýrap** barşyndan bellidi.”

(K)

2.2.2.2. Tek Cümlede Aynı Fiile Bağlı İki İstemlilik

Tek cümlede aynı fiile bağlı, iki istemli yapılarda bir fiil; ya tek başına cümlede iki istem almaktadır ya da aynı fiilin tek istemli olarak ayrı bir cümlede kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda önce tek cümlede aynı fiile bağlı iki istemliler verilmiş, daha sonra aynı fiillerin tek istemle ayrı cümlede kullanımına yer verilmiştir.

agdart- (2); -I, bilen:

Anlamı: 1. Çevirtmek; öteki yüzünü görünür hale getirmek.. 2. Yıkırmak, düşürmek. 3. İade ettirmek. 4. Belletmek; bel denilen araçla toprağı işletmek. 5. Kardırıp alttakini üste çıkarttırmak.

-I, bilen: “Ekmek için topragyň ýokarky gatlagyny azal we ş. m. **bilen agdartmak.**” (TDS)

bilen: “Ýeri pil **bilen agdartmak.** (TDS)

alart- (28); -I, -A:

Anlamı: 1. Kızgınca bakmak. 2. Kavga etmek.

-A, -I: “Kepje sakally, dörtbürç ýüzli, gap-gara adam artykgüle gözlerini **alartdy.**” (TGT)

-I: “Aýagymy çöz diýip, Mämmet gözünü **alartdy.**” (GÝ) ; “Agsak Mürze gözlerini **alardyp,** dişlerini gyjady.” (TDS) ; “Emma eşe oň tarap ellerini salgady-da, gözlerini **alartdy.**” (GÝ) ; “Mämmet gözünü **alartdy.**” (GÝ)

aljyra- (32); -I, -dAn:

Anlamı: Korkmak, kendini yitirmek, telaşlanmak.

-I, -dAn: “Onuň soňky gepi bolsa, biçimçini **tasdan aljyradypdy.**” (HH)

alňasa- (5); -I, -A:

Anlamı: Korkmak, telaşlanmak

-I, -A: “Batmanyň okgunly nazaryndan baý ogly özniň öte geçendigini aňdy-da, özüni aklamaga **alňasady.**” (Ç)

-A: “Ajyrandyr öýdüp, alaşany halas etmäge **alňasady.**” (Ç) ; ; “Hut şonuň üçin jems owezberdiniň şu gün ýa erte tutulyp getiriljekdigini aýtmaga **alňasady.**” (P) ; “Ol aýsý-eşretli otaga **alnasady.**” (Ç) ; “Wagondan düşýäç ýolagçylar salkyn saýa gözlegine **alňasayarlar.**” (TGT)

anykla- (38); -I, bilen:

Anlamı: Açıklamak, belirtmek, belirlemek, doğrulamak.

bilen, -I: “Göz çeni **bilen** goýunlaryň sanyny **anyklady.**” (GÝ)

-I: “Bir gijede ýogalanynyň sebebini **anyklady.**” (GÝ) ; “Hyzmatkär gelinler bilen o barada gepleşip, olaryň haýsylaryna ynanyş boljakdygyny **anykladym.**” (GÝ) ; “Razwedkaçylar olaryň agaja saralandygyny **anykladylar.**” (GÝ) ; “Tutanberliligini, haçan – da bolsa, başa iş düşende özünden kem oturmajakdygyny **anyklady.**” (GÝ) ; “Ýok, batyr aga! Mämmet orsuň soldatlarydygyny **anykladyk.**” (GÝ) ; “Ýöne ol eýýäm bilmeli zatlarynyň köpüsini **anyklapdy.**” (GÝ)

anyklat- (1); -I, bilen:

Anlamı: Açıklatmak, belirletmek, doğrulatmak.

bilen, -I: “Men saňa häzir musulman **bilen** beýleki tapawudyny **anykladaryn.**” (GÝ)

aslyş- (4); -dA, -dAn:

Anlamı: 1. Çiviye ya da başka bir şeye asılıp bırakılan, asılan. 2. Motorlu veya motorsuz araçların arkasından asılmak. 3. Dara çekilip, ölüm cezası verilip öldürülmek. 4. Kendi boynuna İp takarak asılıp ölmek, kendini öldürmek.

-dA, -dAn: “Aýgyr ýaly, öňküler ýaly, oýnaşsyn öýe girerine de garaşmady-da, kerpiç düşelen ýolajykda boýnundan **aslyşdy.**” (Ç)

-dAn: “Ýasy ýañakly garrynyň boýnundan **aslyşdy.**” (TGT) ; “Alaşa baýyň atynyň jylawyndan **aslyşdym.**” (Ç) ; “Barşyna-da goja soldatyň boýundan **aslyşdy.**” (TGT) ; “Sandyraýan gelin serdaryň boýnundan **aslyşdy.**” (Ç) ; “Şol pursatda-da başy şyrdakly juwan elhenç gygyryp, ýüpden **aslyşdy.**” (TGT)

balkyldaş- (2); bilen, -ÇA:

Anlamı: Parlayıp kalmak, görünmek.

-ÇA, bilen: “Aýsyz dury asmanyň ýıldyzlary öz kanunlary boýunça asudalyk **bilen balkyldaşýardy.**” (TDS)

barla- (45); -I, bilen:

Anlamı: 1. Bir şeyin doğruluğunu belirtmek için üçün denetleme yapmak, denetimden geçirmek. **2.** Kontrolde geçirmek, denemek. **3.** Gözden geçirmek, araştırmak, aramak.

bilen, -I: “Hojam eli **bilen** gapdalyny **barlady.**” (TDS)

bilen: “Gurt şol gün hem aýna–da özünü ikinji mertebe synlady we ol öňküsi ýaly öz synasyny eli **bilen barlady.**” (TDS) ; “Bu keşdänin daşyndan garasaň, bir açılıp oturan güle menzeýärdi, el **bilen barlamasaň, onuň matadigi hem mälim däldi.**” (TDS)

bişiş- (1); -dA, bilen:

Anlamı: 1. Pişip yemek olmak, hazırlanmak. **2.** Sağ, dayanıklı, dayanıklılaşmak, olgunlaşmak, çalışmak. **3. mec.** Katılaşmak, sağlamlaşmak, kuvvetlenmek.

-dA, bilen: “Onuň egninde mazut **bilen bişişen** garamtyl kostýum, başynda ýapbaşyk gara papak.” (TDS)

çalyş- (192); -I, bilen:

Anlamı: 1. Bir şeyin yerine ikinci bir şeyi verip değiştirmek. **2.** Bir şeyin uğruna canını vermek, çabalamak, çalışmak.

bilen, -I: “Aljyraňňylyk gitdigiçe gahar, düşünmezlik **bilen ýerini çalyşdy.**” (BT)

çaltlandyr- (5); -I, bilen:

Anlamı: Çabuklaştırmak, hızlandırmak.

bilen, -I: ““Köpetdaga” alyp bararyn” diýen ýaly pikirler **bilen ädimini çaltlandyrdy**” (Ç) ;

-I: “Ädimini **çaltlandyrdy.**” (Ç) ; “Gara saýawanyňy depesinde gubertdi-de ädimini **çaltlandyrdy.**” (TGT) ; “Özüniň ol adamlara näme kömek edip biljegini açyk aňmasa-da, bu pikir salamgulynyň ädimini **çaltlandyrdy.**”(Ç) ; “Şol öňki bilek ýaly sary saçy! Artykgül ädimini **çaltlandyrdy.**” (TGT)

çapdyr- (1); -I, -A:

Anlamı: 1. Keskin bıçak ile kesdirmek, dilim – dilim ettirmek, parçalamak, dilimlemek. **2. mec.** hücum ettirmek, yağmalatmak. **3. mec.** Öldürtmek.

-A, -I: “Kim indi maňa atyny **çapdyrsyn.**” (GÝ)

çayka- (24); -I, -dAn:

Anlamı: Temizlik için içme su konulup yıkanmak, çalkalanıp temizlenilmek.

-I, -dAn: “Aklar diýdi, garalar diýdi, iňlis maýadarlary diýdi – ilatyň abadan gününü ýañadandan **çaykadylar.**” (TDS)

çommalt- (16); I, -A:

Anlamı: Yukarı kaldırmak, yukarı tutup göstermek, uzatmak.

-A, -I: “Kapitan böwrüni diýläp durşuna barmagyny **çommaltdy.**” (P) ; ; “Onsoň küti dodaklary gymyldap, agzy açyldy, ol başlyga barmagyny **çommaltdy.**” (EG)

-I: “Muny muny birnäçe gezek öz elim bilen suwa-da ýakdym- ,diýip, nöker yzdaky düýä barmagyny **çommaltdy.**” (GÝ) “Zýuzýukiň äýnegini düzedip, kagyздan başyny galdyryp-da sag eliniň süýem barmagyny **çommaltdy.**” (Ç)

çugdumla- (1); -I, -A:

Anlamı: Bir yere derli toplu toplatmak, toplayıp koymak, yığın etmek.

-I, -A: “Ahyrsoňy Ýazmyrat pikirini bir ýere **çugdumlady.**” (BT)

daldala- (18); -I, -dA:

Anlamı: 1. Eli ile kendini korumak, yardım edinmek, korunmak, siper edinmek. 2. Kolunu kaldırmak, elini sallamak.

-dA, -I: “Owez serdaryň eýýämdan temegine el alyp ugramagy, ol “dur” diýen manyda elini **daldalady.**” (P)

-I: “Diwara ýaplananyňy görüp, elini **daldalady.**” (BT) ; “Gylyç Orakow gaşyny çytyp, elini **daldalady.**” (BT)

daldalat- (1); -I, -dA:

Anlamı: Himaye ettirmek, korunmasını sağlamak.

-dA, -I: “Ol taýagyň önünde elini **daldaladyp,** her näçe ýalbarsa-da, Nepesiň ýüregi barha daşa dönyärdi.” (TDS)

dargaş- (1); -A, -dAn:

Anlamı: Dağılıp gitmek, saçılmak.

-dAn, -A: “Nahardan soň adamlar ep-esli vagtlaп gürrüňleşdiler hem ýuvaş-ýuvaşdan öýli-öýlerine **dargaşyp** başladylar.” (TDS)

dogumlandyr- (1) -I, -dA:

Anlamı: Yürekli oldurmak, cesur oldurmak, gözü pek oldurmak, cesaretlendirmek, yüreklendirmek.

-dA, -I: “İki ýylyň dowamynda goşun tertibi Gylyç Gajar ogluny **dogumlandyrdy.**” (TDS)

dürse- (16); -I, -dA:

Anlamı: Durumunu düzeltmek, kendine gelmek, kendini düzeltmek.

-dA, -I: “Emma indiki demde ol özüni **dürsedi.**” (TGT) ; “Jöbeniň ortaky çiline baransoň, aşak oturyp demini **dürsedi.**” (GÝ)

-I: “Duýgudaşlyk bildiriji ses çykandan soň, ol birneme özüni **dürsedi.**” (GÝ) ; “Käerde bir säginip, üç-dört minut demlerini **dürseyärdiler.**” (GÝ) ; “Maryan Petrownanyň

ikindi çemeleri bişirip goýan süýtli aşyndan azrak iýdi, bir-iki käse çay içdi, özüni dürsedi.”
(P) ; “*Ol tiz özüni dürsedi.”* (P) ; “*Sowuk suw içensoň, ýigit birneme özüni dürsedi.”* (GÝ)

düzet- (36); -I, bilen:

Anlamı: 1. Düzelttirmek. 2. *mec.* İnsanca davranmasını sağlamak, adam etmek. 3. Belli bir derecede düzen getirmek, düzenlemek.

-I, bilen: “*Fotografiya suratlaryny tuş bilen düzetme.”* (TDS)

-I: “*Demiňi düzetmek.”* (TDS)

gaňryl- (4); -A, bilen:

Anlamı: 1. Boynunu arkaya çevirmek, boynunu çevirip bakmak. 2. Çevrilip durmak, tersine çevrilmek. 3. Bir diğeri yüzüne eğilmek, eğrilmek, tersine çevrilmek, yüzü dönmek.

bilen, -A: “*Pristawyn sesini tanan orazgeldi gazap bilen yzyna gaňryldy.”* (TGT)

-A: “*Üç-dört ädim ädip, yzyna gaňryldy.”* (GÝ)

bilen: “*Bahar oturan eken-diyip Vüşi kel müýnüilik bilen gaňrylyp gala seretdi.”* (TDS)

garaňjakla- (35); -A, bilen:

Anlamı: Bir şeyden çekinip, civarında seyretmek, etrafına bakmak.

bilen, -A: “*Öýleri dökyärler – diyip, pankin howsala bilen töwerege garaňjaklady.”*
(P)

-A: “*Atyn hereketinden biriniň bardygyny aňan sabyr selki töweregine garanjaklady.”*
(GÝ) ; “*Daşyna garaňjaklaýardy.”* (GÝ) ; “*Delmuryyp, daş-töweregine garaňjaklady.”* (Ç) ;
“*Ol atynyň başyny çekip, eýere kese oturdy-da, töweregine garaňjaklady.”* (GÝ); “*Ýolboýy töweregine garaňjaklady.”* (TGT) ; “*Ýöne häzir bu dünýäde dowzaha döndi.- bodisko töweregine garaňjaklady.”* (TGT)

bilen: “*Aljyran Podnon birinden dalda gözleýen ýaly, degre-daşyna umydygärlik bilen garaňjaklady.”* (TKT)

gatal- (6); -I, -dA:

Anlamı: 1. Önceki derecesinden katılaştırmak, sert hale getirmek, sağlamlaştırmak, güçlendirmek. 2. Önceki derecesinden arttırmak, güçlendirmek, hızlandırmak.

-dA, -I: “*İň soňunda ol sesini gataltdy.”* (TGT)

-I: “*Bizem seniň inirdinden dynaly- diyip, aýjan eje etini gataltdy.”* (GÝ) ; “*Hamala, bu pikirine myhmany garşy çykanjak ýaly, ýaşuly sesini gataltdy.”* (Ç) ; “*Kalbyna uly aljyraňnylyk aralaşan Tatýananyň näme diýjek bolýanyna pitiwa-da ýetmän, bodisko ene sesini gataltdy.”* (TGT) ; “*Tranzistoryň sazyny gataltdy.”* (Ç) ; “*Ýok, ol bolmaz, baý eke!- diyip, beý elinden hökümdarlyk gidip baryan ýaly sesini gataltdy.”* (GÝ)

gatnaş- (85); -A, -dA:

Anlamı: 1. Belli bir nokta arasında yürütmek, hareket ettirmek, dostça ilişki. 2. Bazı kitle halindeki şeylerin arasında olmak. 3. Yarışa katılmak.

-A, -dA: “Şora hökümetiniň on iki ýaşynyň dabarly toýuna ynkylybyň ojagynda **gatnaşdylar.**” (Ç)

-A: “Gaykysyz ikisi daşkent seminariýasynyň birinji kursunda okap ýörkä, ol rewolfortsion hyjuwly seminariýaçylaryň mitingine **gatnaşdy.**” (TGT) ; “Sen gizlin krujoga **gatnaşýamyn?**” (TGT)

gaýmala- (2); -dA, -dAn:

Anlamı: 1. Kanat yayıp uçmak. 2. *mec.* Bir şeyin etrafında görünmek, dönmek, dönüp durmak.

-ÇA, -dAn: “Pessaýlap öwüsyän mylaýym şemala agaçlaryň saralan ýapraklary ýuwaşjadan **gaýmalap** ýere gaçýardy.” (TDS)

-dA: “Muny gören Oguzyň ýarawsyz Aşyr dädesiniň solgun ýüzi göz önünde **gaýmalady.**” (HH)

geplet- (15); -I, -A:

Anlamı: Birini konuşturmak, söyletmek.

-A, -I: “Jems kapdalynda gelip oturan gara dumanlynyň pezzik murtlaryna ýigrenç bilen garap oturyşyna içini **geplettdi.**” (P)

-I: “Ol içini **geplettdi.**” (P) ; “Sonra “bular birleşjek boljak, münkürlük etmegiň geregi ýok” diýip içini **geplettdi.**” (P) ; “ “Ýañ ky diýilýän hat oba bardygy, hemmesi aýan bor” diýip, ol içini **geplettdi.**” (BT)

gönüle- (2); -I, -A:

Anlamı: 1. Doğru yol ile gitmek, yöneltmek. 2. *mec.* Doğruyu, hakikati söylemek, doğrulamak.

-I, -A: “Soňra yerinden dik galyp, ýalaňaç sapaňanyň aýylganç nilini myhmana **gönüledi.**” (P)

-I: “Gürrüni **gönüledi.**” (P)

gyzyklan- (14); -I, bilen:

Anlamı: Bir işi öğrenmek ve yapmak için güçlü arzu duymak, ilgi duymak, heveslenmek.

-I, bilen: “Saparyň özüni alyp barşy, okuwdaky ýetişiği, ýygymda näme bilen meşgul bolýanlygy **bilen gyzyklandylar.**” (TDS)

bilen: “Ol pedtehnikumda okap ýörkä, edebiyat **bilen gyzyklanýar.**” (TDS) ; “Çaganyň oýun **bilen gyzyklanyp** özünüň araryny ejesinden sowmagy.” (TDS)

howluk- (16); -A, -dAn:

Anlamı: 1. Acele davranmak, acele duruma düşmek, çabuk hareket etmek. 2. Sabırsızlık etmek, acele etmek.

-A, -A: “Ol özniñ bar bilýän zatlaryny bir demde gürrün berip aňyrsyna çykmaga **howlugýardy.**” (P)

-dAn, -dAn: “Assa-ýuwaş, kem-kemden, az-azdan **howlukman.**” (TDS)

-A: “Çagalaryna ölmez-ödi bişirmege **howlugýardylar.**” (GÝ) ; “Gaptan aýal bilen iki-çi agyz söz alşyp, wagondan çykmaga **howlykdy.**” (Ç)

hödürle- (21); -I/-nI, -dAn:

Anlamı: 1. “Al, ye” deyip yemek yemesini istemek, ikram etmek, hürmet etmek, saygı etmek. 2. Kendinde olan bir şeyi başkasına önermek.

-dAn, -I: “Ähli aýdylyan zatlary birjik-de ýüzüne alman duran gara dumanly **birden** öz hyzmatyny **hödürledi.**” (P)

-nI: “Gybatyň gyzyşyp barýandygyny gören Täjigül, iň soňky netijäni **hödürledi.**” (MTH)

idet- (1); -I, bilen:

Anlamı: 1. Yetiştirmesini, büyütmesini sağlamak (insan hak.); beslemesini sağlamak, (hayvan hak.). 2. Aratmak.

bilen, -I: “Onuň **bilen** eşegiň yzyny **idediler.**” (GÝ)

igen- (33); -A, -dA:

Anlamı: Birinden ya da bir şeyden dolayı yakınmak, sızlanmak, homurdanmak.

-dA, -A: “Şu aralykda nazar beg oňa **igendi.**” (P)

-A: “Hiç haçanam daýzasy oňa **igenmez.**” (TGT) ; “Stoluň üstünde tagamly bugaryan kiçjik merwärdäki towuk etini görüp, doktor jorasyna **igendi.**” (Ç)

ildir- (17); -I, -dAn:

Anlamı: Bir şeyi askıya asmak, asıp bırakmak.

-I, -dAn: “Turup daragyny **duldan ildirdi.** (TDS) ;

-I: “Pola ýazylan gaplaň derisiniň üstünde ýatan içi sütüikli mahmal şypbygyna kepledi topukly aýaklaryny **ildirdi.**” (TGT) ; “– Ol Nurmyrady balkona **südüledi-de, içinden gapynyň ilgençegini ildirdi.**” (BT)

-dAn: “Meret çäkmenini agajyň ýabasyna epläp goýup, çöwürmesini hem ýabaň başyndan **ildirdi.** (TDS) ; “Telpegini **ildirgiçden ildirdi.**” (TDS)

ilte- (1); -I, -A:

Anlamı: 1. Hafifçe bağlayıp bırakmak, takmak. 2. Birine bir iş yüklemek, teslim

etmek. **3. mec.** Eşi ölen kadını eşinin kardeşiyle evlendirmek.

-A, -I: “Sadasyrap atdan düşen alaşa düybüni köwen tuduñ şahasyna atyny **iltedi.**” (Ç)
jähekle- (1); -I, bilen:

Anlamı: Kenarına şerit çekmek, kenar çekmek.

-I, bilen: “Meniñ köýnegimi gyzyl ýüpek **bilen jäheklüdürler.**” (TDS)

kelemenlet- (1); -I, -dA:

Anlamı: 1. Yüksek bir yerden aşağıya paldır küldür bırakmak. 2. Sallamak.

-dA, -I: “Onýança şadyman kapratilçy jotda gollaryny **kelemenletdi.**” (Ç)

köret- (1); -I, -dA:

Anlamı: Tutuşturup yakmak, tutuşturmak.

-dA, -I: “Onuñ gelmegi hemmeleriñ ýüreginde umyt uçgunlaryny **köretdi.**” (P)

magta- (3); -I, -dAn:

Anlamı: İyi tarafını söylemek, övmek, methetmek.

-I, -dAn: “Jems ýap-ýaňy ondan nägile bolup duran bolsa-da, özüniñ ynsabynyñ garşysyna gidip, gara dumanlyny kidi dilujundan **magtady.**” (P)

-I: “Ol derrew agtygynyñ adyny sorap bildi we onuñ arassa saklanyşyny **magtady.**” (TDS)

-dAn: “Sen inim eser serkerde –diýip, han obezberdini tüýs ýürekden **magtady.**” (P)

okduryl- (25);

Anlamı: Atılmak, sıçramak.

bilen, -A: “Owlagyñ haýsymyza ynamsyzlyk edýändigini bilip bilmedim, ýöne eneli-gyz tirkeşip öýe girendirem welin, men öz paýyma eýe çykamak üçin garadangaýtmazlyk **bilen öňe okduryldym.**” (HH)

omzaş- (2); -A, -ArI:

Anlamı: Birlikte öne doğru hareket etmek.

-ArI, -ArI: Olar ileri-ileri **omzaşdylar.** (TDS)

-A: “Dillerine guwan, sat däne bol, inim!- diýşip, öýe-öýe **omzaşdylar.**” (GÝ)

ölçer- (2); -I, -A:

Anlamı: 1. Ölçermek, ateşin hızlı yanması için odun parçalarını ateşe atmak. 2. Uzunluk, kısalık, ağırlık vb.'ni tahmin etmek.

-A, -I: “Eeeeeý... sen ýöne derdimizi **ölçerme**” (BT)

salga- (2); -I, -A:

Anlamı: 1. Bir şeyi havada dalgalandırmak, iki tarafa karıştırıp işaret etmek. 2. Havada döndürmek, sallamak.

-A, -I: “Ejýäm hol beýläk barmaga ýetişen kakajan oňa sag elini **salgady.**” (GÝ) ; “Ha, haramy diýsani! Barysy seniň tapyp ýören zadyndyr, ganjyk!- diýip, ona hasasyny **salgady.**” (GÝ)

sandyra- (66); -dA, bilen:

Anlamı: Titremek, sarsılmak.

-A, -dA: “Nurmyrat köşeşerli dälde, öýe girenden dessine bir burçda **sandyrap** duran Salyhyň üstüne eňdi.” (BT)

bilen: “Pert-pert gelep duran nurjemal sylanyşygy gyra syrýp, lakamyny tutandyr öýdüp, bütin suňny **bilen sandyrady.**” (GÝ) ; “Ol uly göwresi **bilen sandyrady.** (TDS)

saýgar- (121); -I, -A:

Anlamı: 1. Ayırt etmek, görünmek. 2. Ayırt edilmek, görülmek.

-A, -I: “Ejiziň aýylganç biraz ýüzüne şepagat inenini **saýgardy.**” (TDS)

-I: “Gadymky sadalykdan başga ýeserlik ýokundysyny **saýgarmady.**” (TDS)

saýla- (74); -I, -dAn:

Anlamı: 1. Seçme, ayırma işi. 2. Bir kişiyi işe seçmek, uygun görmek.

-I, -dAn: “Sýujetiň haklylygy, çekilen suratlaryň gözelligi we tazeligi, teswir edilişiniň gzyklylygy şygryň gulaga ýakymlylygy ol poemany şol wagtky edebiyatdan **saýlaýardy.**” (TDS)

-I: “Elän-dökün, çejini **saýlan.**” (P)

-dAn: “İňlis içalysy jems meşhur “grand oteli” myhmanhanasynyň daş gapysyna çykanda gyzaryp dolan gün ýarpy göwresini ýaňy ýerden **saýlapdy.**” (P) ; “Çäji samandan **saýlady** çadyr.” (TDS) ; “Sygyryp, şemala garap, çäji samandan **saýlady.**” (TDS) ; “Belki hem ejemiň öz ýanyndan **saýlap**–seçip goýan gyzy bardyr.” (TDS)

sazla- (4); -I/-nI, bilen:

Anlamı: 1. Müzikte saz aletlerini akort etmek. 2. Kurmak, düzenlemek, ayarlamak.

bilen, -nI: “Ýöne soň ky gezek ol düýbünden garaşylmadyk öwrüm etdi-de, täze gelen Baş sekretar **bilen arany sazladý.**” (MTH)

-I: “Änewüjini **sazladý.**” (TDS)

seple- (2); -I, -dAn:

Anlamı: Birleşirmek, eklemek.

-I, -dAn: “Üzülen, ejizlän yerlerini ýañdandan **sepledi.**” (TDS)

suwart- (1); -I, dAn:

Anlamı: 1. Hayvanlara su verdirmek. 2. araziye, arazideki ekili ürüne su verdirmek.

-dAn, -I: “Onuň öz ýaşytdaşlarynyňkydan tapawutly gürrüňleri oglanlaryň köpüsiniň agzyny suwardýar.” (HH)

süýken- (2); -I, -A:

Anlamı: 1. Ovalanmak, sürtülmek. 2. *mec.* Bir amaçla birisine laf söylemek, rahatsız etmek.

-I, -A: ““Biziň naharymyzdan iýýäň , çayımyzdan içýäň , öz öýň üze git!” diýip, iňkiçisine çenli çala agyzlary alaradygy oňa **süýkenerdiler.**” (BT)

-A: “Geçi taýak iýesi gelse çopana **süýkener.**” (TNA)

sypjyrt- (1); -I, -dA:

Anlamı: Bir şeyin kabuğunu soydurtmak, derisini yüzdürtmek.

-dA, -I: “Tereziniň on syrylyk daşyna büdräbem aýagyny agyrtdy, ýykylanda maňlaýyny **sypjyrtdy.**” (GÝ)

tabşyryl- (17); -A, bilen:

Anlamı: 1. Buyruk almak, emredilmek. 2. Nasihat etmek. 3. Birine bir vazife yüklemek. 4. Uyarılmak.

bilen, -A: “Bu bolsa below **bilen** pogojikine **tabşyryldy.**” (P)

tapawutlandyr- (9); -I, -dAn:

Anlamı: Ayrılmak, farkedilmek, dikkat çekmek.

-I, -dAn: “Diňe yhlasly timarlanan garaja murty, tegelek eňeginiň çala mälim bolup duran zenehdany ýigidiň yüz keşbini denisiňkiden **tapawutlandyrýardy.**” (TGT)

-dAn: “Bu kesgitlemede ideologiýanyň dine bir tarapy berlip, sungaty ideologiýanyň beýleki formalaryndan **tapawutlandyrýan** zadyň üstünden geçilip gidilýär.” (TDS)

tapbatla- (1); -I, bilen:

Anlamı: Okşatmak, sıvazlatmak.

-I, bilen: “Ol täze ýasan çiljagazyny depeledi, onuň iki gapdalyny pil **bilen tapbatlady.**” (TDS)

tirke- (16); -I, -A:

Anlamı: 1. Bir şeyin arkasına bağlamak, koşmak. 2. Arkasında takip etmek, yanında alıp gitmek.

-I, -A: “Komandir özüniň ýigitlerini yzyna **tirküp** ugrady.” (TDS)

topul- (36); -A, -dAn:

Anlamı: Birinin üstüne tehdit ederek hücum etmek, tehdit edip atılmak.

-A, -dAn: “Nurmyrat onuň üstüne **gaýtadan topuldy.**” (BT)

-A: “Ol halasgärini tapana dönüp baldaga **topuldy.**” (Ç)

-dAn: “Amansähet! Ah-ho-ow, Amansähet! – muňa itler öňküdenem beter guduz açdylar, ikisi iki ýerden **topuldylar.**” (BT)

taýýarlan- (10); -dA, -dAn:

Anlamı: 1. Hazırlanmak, hazır edilmek. 2. Hazırlık görmek, ihtiyaçlarını temin etmek. 3. İlim sahibi olup yetiştirilmek.

-dA, -dAn: “1956-njy ýylda Dil we edebiyat instituty tarapyndan **taýýarlanan** Rusça-Türkmençe sözlügiň neşir edilmegi bolsa Türkmen leksikografiýasynyň uly üstünliginiň biridir.” (TDS)

-dAn: “Bir ýere üýşürilip goýlan Sudan otunyň tohumynyň üstünden **taýýarlanan** formalin erginini pürkgüç bilen pürkmek hem bolar.” (TDS)

towus- (1); -dA, -dAn:

Anlamı: Uzunlamasına, yüksekliğe atlamak, bir yerden zıplayıp geçmek

-dA, -dAn: “Aman aga balahanly daş tamyň önünde **aradan towusdy.**” (Ç)

ugrukdyr- (1); -I, -A:

Anlamı: 1. Bir tarafa yöneltmek, bir tarafa doğrultmak. 2. Bir işi yola koymak, yöneltmek.

-I, -A: “Aziz gürrüniň ugruny başga tarapa **ugrukdyrды.**” (P)

utul- (2) : -dA, -dAn:

Anlamı: Oyunda savaşta, tartışmada vb. üstün çıkılmak galip gelmek

-dA, -dAn: “Ol küştde garşydaşyndan **utuldy.**” (TDS) ; “Kartdan **utulyp, lütjek düşen** günü Gurduň kellesine bir pikir geldi.” (TDS)

üýtget- (75); -I:

Anlamı: 1. Başka görünüşe sokmak, değişime neden olmak, değiştirmek. 2. Birinin yada bir şeyin yerine başka bir şey yada başka birini koymak, değiştirmek, yenilemek.

-A, -I: “Ol yüzüniň ugruna gepiniň terzini **üýtgetdi.**” (BT)

-I: “Günüň-gününe gaýtalanyp duran şu öwrendekli rejäniň üýtgeşsiz akymyny diňe ýere sarsgyn salyp, demirýoldan geçip gidýän otlularyň şowhuny **üýtgedýär.**” (TGT) ; “Kaptan jems haýsydyr bir pähime görä gylygyny **üýtgetdi.**” (P) ; “Serjant bolsa, motýa şol bir garaýşyny **üýtgetmeyärdi.**”(GÝ) ; “Soňra elindäki ýaragyny äwmän gysdyrды-da, gürrüniň ähenini **üýtgetdi.**” (P)

ýaşyn- (1); -dAn, -ÇA:

Anlamı: Kendinden büyüklere, kayınlara saygı göstermek amacıyla, yaşlanmakla ağzını kapamak (genç gelinler hakkında).

-ÇA, -dAn: “Aýjamal adat boýunça Hojam agadan **ýaşynyp, dik.**”

ýaýka- (25); -I, bilen:

Anlamı: Dört bir tarafa sallamak, iki tarafa hareket ettirmek, çalkalamak.

bilen, -I: “*Ol ahmyr bilen başyny ýaýkady.*” (BT)

-I: “*Tatýana gülümsiräp, başyny ýaýkady.*” (TGT) ; “*Tatýana nähoşuň ýassygyny düzedip, onuň goltugyndaky termometri usul bilen aldy-da, kellesini ýaýkady.*” (TGT)

bilen: “*Pankin gamgynlyk bilen başyny ýaýkady.*” (TDS)

ýumur- (1); -I, -A:

Anlamı: 1. Yıkamak, viran etmek, iç tarafa yıkmak, çökertmek, dağıtmak, harabeye çevirmek. 2. *mec.* Yıkamak, viran etmek, dağıtmak, yok etmek

-I, -A: “*Çyn sözi üçin adamlaryň öýüni başyna ýumurýarlar.*” (EG)

ýuwundyr-(1); -I, bilen:

Anlamı: Birini yıkamak, yıkayıp temizletmek.

-I, bilen: “*Emma şepagatsyz Podion gzyň gyk-bagyna sahelçe-de pitiwa ýetmän, ony garaçyny bilen ýuwundyrdy.*” (TGT)

ýygnat- (2); -I, -A:

Anlamı: 1. Mahsul toplatmak, bir araya getirmek. 2. Gizletmek, saklatmak. 3. Bir yere toplatmak, biriktirmek. 4. Ürünü yığdırmak, toparlatmak.

-I, -A: “*“Staçka komiteti” şäher iletyny Skobelew ploşadyna ýygnatdy.*” (P)

2.2.2.2.1. İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Aynı cümlede veya farklı cümlelerde iki veya bir istem alabilecek özellikteki iki istemli fiillerden bazılarının istem almadan da cümle oluşturabildiği görülmektedir. Bu fiiller şunlardır:

hödürle- (21):

“*Ýüzi nagyşly kümüş portsigarany şyrkyldy bilen açyp papiros hödürledi.*” (TDS)

ýaýka- (25):

“*Köp bolup ýaýkamak.*” (TDS)

ýygnat- (2):

“*Epledip ýygnatmak.*”

2.2.3. Üç İstemliler

“Üç İstemliler”; hâl eklerinden üç hâl eki ile cümle oluşturabilen fiillerin istem durumunu ifade etmektedir. Bazı fiiller sadece tek isteme sahipken, bazıları birden fazla isteme sahip olabilmektedir. Bazı fiillerse, üç farklı hâl ekinden etkilenecek yüklem olabiliyor. Biz taradığımız metinlerden hareketle cümlede bulunan isim ya da isimlerin, üç farklı hâl eki alarak fiili etkilediğini tespit ettik.

Üç istem alan fiillerin istatistik bilgisi şu şekildedir:

Toplam fiil sayısı: 1257

Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Türkmençe fiil sayısı: 709

Üç istemli fiil sayısı ise: 47

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Üç istem alan fiillerin toplam fiil sayısına oranı: % 3,7

Üç istem alan fiillerin Türkmençe fiil sayısına oranı: % 6,6

Örnekleri tespit edilen, Türkiye Türkçesinde bulunmayan Türkmençe üç istem alan fiil örneklerini aşağıdaki gibi gruplandırdık.

2.2.3.1. Ayrı Cümlede Aynı Fiile Bağlı Üç İstemlilik

Ayrı cümlede üç istem alan fiilleri ve bunlara ait cümle örneklerini aşağıda veriyoruz:

aladalan- (6); -dA, -dAn, bilen:

Anlamı: Zahmet etmek, gam çekmek, kaygılanmak.

-dA: “Ordan içinde yaşajak bolsan, diňe gurt bolup ýaşamak bolar diýip öz indiki ýagdaýy hakda aladalandy.” (P)

-dAn: “Harby adamlar hemişe özleriniň ertirki günleriniň bişow bolmazlygy üçin önünden aladalanýarlar.” (P)

bilen: “Bir zat üçin güýçli duýgy bilen aladalanmak, alcyramak, howsala düşmek, näme etcegini bilmän ýörmek.” (TDS) ; “Öz işiň bilen aladalanyp ýörmek, bir işi ýerine ýetircek bolup ýörmek, güýmenmek.” (TDS) ; “Bir zat üçin güýçli duýgy bilen aladalanmak.” (TDS) “Öz işiň bilen aladalanyp ýörmek.” (TDS)

arassala- (9); -I, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Temizlemek, birinin ya bir şeyin yüzündeki kiri ayırıp temizlemek. 2. Kabağını soymak, dışını atmak, bir şeyin gereksiz yerini çıkarmak, temizlemek. 3. Arıtmak, durulamak. 4. *mec.* Yabancı öğelerden kurtarmak. 5. *kon. d.* Hırsızlık yapmaktan tamamiyle kopmak.

-I: “Güýçli ýagyýan ýagyş howanyň ýüzüni arassalapdy.” (TDS)

-dAn: “Çigidi çakyp, maňzyny iýmek, maňzyny gabygyndan arassalamak.” (TDS) ;
“Gabykdan arassalanan döwek, miwe.” (TDS)

bilen: “Öň etegy müçenek **bilen arassalanan** grymysy gara sakgalyny sypalady.” (TDS) ; “Suw **bilen arassalanmak.**” (TDS) ; “Ýaglary himiki ýol **bilen arassalamak** arkaly alynýan.” (TDS) ; “Eger geýime degen tegmil heniz siň işmedik bolsa onda tegmili benzine batyrylan diş çotgasy **bilen arassalamaly.**” (TDS)

aýlan- (3); -A, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Çevrilmek, yuvarlanmak. 2. Kontrol etmek, gözden geçirmek. 3. mec. Belli bir hâle çevrilmek.

-A: “Halka gurap **aýlanýarlar** daşyňa.” (TDS)

-dAn: “Ellipsiň öz oklarynyň biriniň daşyndan **aýlanmagy** esasynda hasyl boýlan geometrik jisim.” (TDS) ; “Hojaýynym **aýlanardy** daşymdan, indi ol maşynly geçýär duşumdan.” (TDS) ; “Oglanlar takyr meýdançanyň daşyndan **aýlanmaga** başladylar.” (TDS)

bilen: “Meniň hem seniň **bilen aýlanasym** gelyär.” (TDS) ; “Ol apparatyň rezin naýynyň ujundaky, mis jüründigina ýokaryk galdyryp, agajyň töweregine çaltly **bilen aýlanýardy.**” (TDS) ; “Özüne tarap gelyän eýesini görensoň, oňa del adamyň bardygyny bildirjek bolýan ýaly, howsalaly hereket **bilen aýlandy.**” (GÝ)

gayt- (289); -A, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Geldiği yere gitmek, geri dönmek. 2. Yukarıdan aşağı düşmek, yıkılmak.

-A: “Gaytawul berendir, gaňryşyna **gaydandyr.**” (GÝ) ; “Olara gargyna –gargyna sakgalyny sygyr süýrän bede ýaly edip yzyna **gaytdy.**” (GÝ)

-dAn: “Atylan ok daşdan **gaytmaz.**” (TNA) ; “Ýalaňaç suwdan **gaytmaz.**” (TDS)

bilen: “Käbä gidip gelseň -de, öň küje gözün –le” diýen ýaly, ol tussagdan öň küje hüý-häsiyeti **bilen gaydyp** geldi.” (TDS) ; “Men stantsiýanyň çola pereuloklary **bilen gaydyp** gelyärdim.” (TDS)

geňeş- (4); -I, -A, bilen:

Anlamı: Birine akıl danışmak, ögüt almak, nasihat almak.

-I: “Üç bolup, oňa nädip kömek etjeklerini **geňeşdiler.**” (BT)

-A: “Göwrümine **geňeşdi.**” (BT) ; “Müň bilseň –de bir bilene **geňeş.**” (TNA) ; “Ol göwrümine **geňeşdi.**” (BT)

bilen: “Geňeşdaryň bolmasa al-da telpegin **bilen geňeş.**” (TNA) ; “İşiň niýätleniňde işi rowaç **bilen geňeş.**” (TNA)

gurşa- (4); -I, -dAn, bilen:

Anlamı: Halka şeklinde dışını çevirmek, etrafını kuşatmak.

-I: “Şu ajdarha günüme goýanok diýeýin diýen pikir galagoply kalbyny **gurşady**.” (Ç) ;
“Hem-de onuň özüni **gurşayan** dünýä bolan garaýşyny aňladýan düşünje.” (TDS)

-dAn: “Üç tarapdan **gurşayar**.” (TDS)

bilen: “Öňe dyzaýan orazgeldiniň eýýäm zynjyrlý bilezikler **bilen gurşadylar**.” (TGT)

hümürde- (8); -dAn, bilen, -ÇA:

Anlamı: Koşmak, yarışmak.

-dAn: “Peslikde Nazarowyň her ýazjak sözünü agzyna salyp berip oturan Hezret aşakdan **hümürdedi**.” (TDS)

bilen: “Aziz ýüzünü gapdala sowup, düşük ses **bilen hümürdedi**.” (P)

-ÇA: “Az wagyt çuňňur pikire gitdi, şonda onuň gözleri çöken ýaly boldy, ýuwaşja **hümürdedi**.” (P)

iberil- (30); -A, -dAn, bilen:

Anlamı: Bir yere gönderilmek, yollanılmak, uğurlanmak (birini ya da bir şeyi).

-A: “Ol golaýda öz boýdaşlary bilen söweşýän goşunlaryň sanitar bölümlerinde hyzmat etmege **iberilipdi**.” (GÝ)

-dAn: “Duşmanyň nirededigini güýjüniň hähilidigini we ş. m. anyklamak üçin goşun bölüminden **iberilýän** razwedkaçylar topary.” (TDS)

bilen: “Daşary ýurda gizlin tabşyryk **bilen iberilýän** adam Hatyň , posylkanyň ýa-da başga poçta üsti **bilen iberilýän** zatlaryň ýüzünde barjak ýeriniň we şony aljagyň ady görkezilen ýazgy.” (TDS)

okduryl- (25); -A, -dAn, bilen:

Anlamı: Atılmak, sıçramak.

-A: “O taýda bir bölek goýun gürmekden çykyp, öňe **okduryldy**.” (BT) ; “Soň balkowyn öýüne **okduryldy**.” (GÝ)

-dAn: “Maşyn ýol eňnitlerinden **okdurylyp** gelyärdi.” (TDS)

bilen: “Alaşa sygra bakan düýrmegi **bilen okduryldy**.” (TDS)

okla- (46); -I, -A, bilen:

Anlamı: Atmak, fırlatmak

-I: “Orayıny reňklii yüpek ýapynjaly, pessejik krowadynyň öňüne körpelikden bəri aýrylyşman gelyän ala gaplaň derisini **oklady**.” (TGT) ; “Gämä ýakynlaşýan týulenlere nan böleklerini **okladym**.” (TGT) ; “Garyksyz zagaryny garbap alyp, ite birki döwümünü **oklady**.” (GÝ)

-A: “Ol işanyň buýrugy boýunça içi hazynaly arjany açyp, bir goşawuç teňňäni tuwagyň etegine **oklady**.” (GÝ)

bilen: “Hasy ýymaýylyowyň eserleri höwes **bilen oklaýar.**” (TDS)

pyşyrdada- (25); -A, bilen, -ÇA:

Anlamı: Fısıldamak, mırıldanmak.

“Ol sesiň eýesi byzky hatardan manjurnyň gulagyna **pyşyrdady.**” (TGT) ;
“Durumsyzyň biri gapdalyndan baryana **pyşyrdady.**” (GÝ) ; “Ol egilip, raýondan gelen
wekiliň gulagyna **pyşyrdady.**” (P) ; “Ýanar ýaýlym pynhan syry buşlaýan ýaly, dostunyň
gulagyna **pyşyrdady.**” (Ç)

bilen: “Beýlekisi kimdigini görüp bilmän, aşak eglip, usullyk **bilen pyşyrdady.**” (HH)

-ÇA: “Çal saç aýala bakyp ýuwaşja **pyşyrdady.**” (GÝ) ; “Belkem şol çyn bolady-da
diýip, mamagül ýuwaşja **pyşyrdady.**” (P)

turuz- (62); -I, -A, -dAn:

Anlamı: Birini oturduğu yerden ayağa kaldırmak, doğrulmak. **2.** Beraber uyanmak,
doğrulmak.

-I: “Endam-janyňnyň ýuwulmagy gyza hoş ýakmadyk bolarly, çünki ol ellerinin
kelemenledip, dābşenekläp gykylyk baryny **turuzdy.**” (TGT)

-A: “Besdir, beýdip uly gowga **turuzmasynlar.**” (BT)

-dAn: “Üznüksiz yzarlary ynjalyksyz oý-pikirler ony ýene ýerinden **turuzdy.**” (TGT)

2.2.3.1.1. İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Ayrı ayrı cümlelerde üç istem alan fiillerden bazılarının istem almadan da cümle oluşturabildiği görülmektedir. Ayrı cümlede aynı fiile bağlı üç istem aldığı halde istemsiz olarak da kullanılan örnekler şunlardır:

aladalan- (6):

“Gözünü elek-çelek edip **aladalandy.**” (TDS)

arassala- (9):

“Elekden geçirip **arassalamak.**” (TDS)

aýlan- (10):

“Biline govanyň bagy oralan yagyn purs durduğıça batlanyp **aýlanýardy.**” (TDS)

okduryl- (25):

“Birdenkä Akbilek üýrüp, gapa tarap **okduryldy.**” (TDS)

turuz-(62):

“Möcecikler güzzüldi **turuzýarlar.**” (TDS)

2.2.3.2. Aynı Fiile Bağlı Üç İstemi Bulunan ve Bu İstemlerden Üç veya İki Tek Cümlede, Diğerleri Ayrı Cümlelerde Kullanılan Yapılar

Aynı fiile bağlı, üç istemli yapılarda bir fiil; ya tek başına cümlede üç istem almaktadır ya da aynı fiilin iki veya tek istemli olarak ayrı cümlelerde kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda önce aynı fiile bağlı üç ve/veya istemli yapılar verilmiş, daha sonra aynı fiilin tek istemle ayrı cümlede kullanımlarına yer verilmiştir:

ayıdyl- (62); -dAn, bilen, -ÇA:

Anlamı: 1. Hissettirmek, haber verilmek, malum edilmek. 2. Yerine getirilmek (türkü hakkında).

-ÇA, -dAn: “*Ýuwaşjadan aýdylýan aýdym.*” (TDS)

-dAn: “*Halk köpçüligi arasynda asyrlar boýy dilden-dile, nesilden-nesle geçip, ýatdan aýdylýan şahyrana döredijilige halk döredijiligi diýilýär.*” (TDS)

bilen: “*Íntonatsiýa bilen aýdylyp, emotsional-eksperssiwlik gatnaşygy, geň galmaklygy, haýran galmaklygy görkezýär.*” (TDS)

áýt- (697); -I, -A, bilen:

Anlamı: 1. Bir şey hakkında haber vermek, çitlatmak, söylemek. 2. Yerine getirmek. 3. Anlatmak, sohbet etmek, konuşmak.

-I, -I, -I: “*Gurbanly ekiz ogullaryny, bolanlygyny hem saglyklarynyň örän ýagşydygyny aýtdy*” (TDS)

-I, bilen: “*Gyzdurdy her sözüni janly mysallar bilen aýdyp, şeýle bir gürledi, derlerini saçyp gürledi.*” (TDS)

-I: “*Gurbanly aýalynyň ýaşy bolýanlygyny aýtdy.*” (TDS)

-A: “*Gujaklap, aýdaryn saňa.*” (TDS)

bilen: “*Onuň şol wagtky bolşuny söz bilen aýdyp görkezmek hem aňsat däl, ýöne onuň reňkli öçüp, ýüzi ak tam bolupdyr.*” (TDS)

basyr- (4); -I, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Birinin ya da bir şeyin üstünü kaplamak, örtmek. 2. Sırrı gizlemek, suçu saklamak, eksikliği, yanlışlığı ortaya çıkarmama. 3. Tavuğu kuluçkaya yatırmak. 4. Mayalamak; maya koymak, içine maya karıştırmak.

-I, -dAn: “*Orazgeldi bilen juwan gazak köne jaýyn üstüni ýañadan basyrdy.*” (TGT)

-I: “*Nurjahan keçä ýazandan soň , demlän çayyny basyryp goýdy.*” (TDS)

bilen: “*Ýaryşdan gelen aty barsyk bilen basyrdylar.*” (TDS) *Tok uran adamy gum bilen basyrmak zyýanlydyr.*” (TDS)

çerme- (5); -I, -dAn, -ArI:

Anlamı: 1. Giysinin kolunu ya da ağız kısmını tersine onarılıp sıvamak. 2. Katlayıp açmak, çevirmek.

-I, -dAn, -ArI: “Hatyja ir bilen baranda, balagyny dyzyndan ýokary çermäp, kepjesini egnine atyp, batga bolup ýatan atyzyň içinde şolkuldap ýören Sähede uçrady.” (TDS)

-I: “Jemende öýüň gamşyny sypyrdy, durluklaryny çermedi.” (TDS)

-ArI: “Ýokary çermemek.” (TDS)

çyda- (78); -A, -dA, -dAn:

Anlamı: 1. Ağrıya yada başka bir şeye tahammül etmek, dayanmak. 2. Sabır etmek, yolunu gözlemek. 3. *mec.* Yeterli olmak, yetmek.

-A, -dAn: “İş gutararyna zordan çydadym.” (Ç)

-A: “Tatýana öz erkine salyp, bu gödeksi äsgermezçilige çydady.” (TGT)

-dA: “Bir helde çydady.” (GÝ)

düzül- (12); -dA, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. İpe, çubuğa, tele vb. sırayla geçirilmek, dizilmek. 2. Sıraya durmak, düzenli bırakılmak, sıralanmak. 3. Parçaları toplanmak ve yerli yerine yerleştirilmek, düzenlenmek. 4. Telleri çekilip ayarlanmak, akort edilmek. 5. Üretilmek, yazılmak. 6. Halk gücüyle yapılmak, kurulmak.

-dA, bilen: “Posylkanyň içinde yhlas bilen düzülen fotoalbom, türkmen nagşy bilen keşde gaýalan galstuk bar.” (TDS)

-dAn: “Türkmen diliniň sözlügi Türkmenistan SSR ylymlar akademiýasynyň Dil bilimi institutynyň leksikografiýa sektorynyň ylmy işgärleri tarapyndan düzüldi.” (TDS) ; “Bu beýitler oba mektebinde hut Vepanyň özüniň tarapyndan düzülen Vatan hakyndaki aýdymjygydy.” (TDS)

bilen: “Regulýar goşuna kömek üçin meýletinlik bilen düzülen goşun.” (TDS)

eýele- (30); -I, -dA, -dAn:

Anlamı: 1. Bir şeyi kendinin etmek, kendi iradesine geçirmek, sahip olmak. 2. Ele almak, elinde bulundurmak. 3. Bir yere yerleşmek.

-I, -dAn: “Slawýanlaryň ata-babalary Gündogar Ýewropanyň uly bölegini gadymdan eýeläpdirlirler.” (TDS)

-dA, -I: “Baýramala barypdy; şol ýerde öz pozitsiýasyny eýeläpdi.” (TDS)

gaňryl- (6); -A, -dA, bilen

Anlamı: 1. Boynunu arkaya çevirmek, boynunu çevirip bakmak. 2. Çevrilip durmak, tersine çevrilmek. 3. Bir diğere yüzüne eğilmek, eğrilmek, tersine çevrilmek, yüzü dönmek.

-dA, -A: “Daşky gapynyň agzynda serdar yzyna gaňryldy.” (Ç)

bilen, -A: “Pristawyn sesini tanan orazgeldi gazap bilen yzyna gaňryldy.” (TGT)

-A: “Ol agzyndaky çilimi taşlady-da yzyna **gaňryldy.**” (Ç) ; “Üç-dört ädim ädip, yzyna **gaňryldy.**”(GÝ) ; “Üzeňnä galdy-da, yzyna **gaňryldy.**”(GÝ) ; “Merdiwanyň ýokary basgançagyna duran işçi bluzaly, başy ak ýaglyk bilen saralan adam aýak sesini eşidip, yzyna **gaňryldy.**” (TGT)

golda- (12); -I, -dAn, bilen:

Anlamı: Arka çikmak, yardım etmek, dikkat etmek

-I, bilen: “Swetlana-da jorasyny jany **bilen goldady.**” (TGT)

-I, -dAn, bilen: “Moskwa beýik knýazyny onuň **dogrudan-dogry** wassallary şeýle agzybirlik **bilen goldap** saklapdyrlar.” (TDS)

-I: “Baba nakyl goşany **goldady.**” (P) ; “Belýabiň aýaly-da adamsyny **goldady.**” (TGT) “Dogrudanam, köpi gözlöp, azdan galaýmalyň diýen gasan monsewiç hem onuň pikirini **goldady.**” (TGT) ; “Hemmeler onuň maksadyny **goldaýardylar.**” (GÝ) ; “Köplenç ony **goldadylar.**” (TGT) ; “Orazmemmet haham halypasynyň parahatçylykly meýlini **goldady.**” (TGT) ; “Ponkom bizi **goldady.**” (Ç)

-dAn: “Mahynuryň igençini gobsunan müdir tüýs ýürekden **goldady.**” (Ç)

gora- (120); -I, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Ekine vb. gözetmenlik etmek, korumak, sakınmak. 2. Vatany düşmandan korumak.

-I, -I, -I: “Zümerret daşy, pehimdarlaryň aýtmagyna görä, iki juwanyň söýgi gatnaşyklarynyň mertebeliligini, süýjüligini, müdimiligini **goraýarmyş.**” (P)

-I, -dAn: “Eýranyň aryny-namysyny bu hyýanatçylardan **goramak** üçin geldim.” (TDS)

-I, bilen: “Hamala, obadan gelin bilen gözel gyzyny biri ogurlap ötägitjek ýaly, garry töweregini garanjaňlyk **bilen gorayardy.**” (Ç)

-dAn: “Kolhozyň ýigitleri öz mallaryny aldajy düşmandan **goraýarlar.** (TDS) Men seni gözbagçylaryň şerinden **goramak** isleýärin.” (TDS)

göteril- (49); -A, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Yerden yukarı kalkmak, yerden yükselmek, yukarı kalkmak. 2. *mec.* Terbiyeliligini yitirmek, kurum satmak, kendini büyük göstermek, övünmek. 3. *mec.* Çok sevinmek, gurur duymak, çalım satmak, keyfi artmak. 4. *mec.* İçilmek.

bilen, -A: “Çal tüsse hayallyk **bilen göge göterilýärdi.**” (GÝ)

-A: “Ak tozan bolup dik asmana **göterildi.**” (P) ; “Sagat saýyn agyr mähallenin bitakatlygy artyp, zenzelesi asmana **göterilýärdi.**” (P)

-dAn: “Aýjan eje-de gyzyny alyp, ýurdundan **göterilipdir.**” (GÝ) ; “Serden harby adam

bilen dünýäniň gőzel ýerlerine, Őäherlerine, ýurtlaryna aýlanyp gőrmek hőwesi Ewanyň goltugyndan gőterileýärdi.” (P)

gura- (17); -I, -dAn, bilen:

1. Kamuoyu güçlerini toplamak aracılığı ile siyası vb. dernekleri kurmak, meydana getirmek, bir Şeyi, bir işi kurmak, düzeltmek. **2.** Bina etmek, yapmak (bina vb.). **3.** Yola getirmek, terbiye etmek.

-I, -dAn: “Hojalygyň dolandyrylyŐyny tazedem **guramak** barada biziň geŐirýän çärelerimiz, sowet halkyna diňe bir maddy eŐretler getirmek bilen-de çäklenmez.” (TDS)

-I: “Biz Őu ýyl mektebimizde meteorologiýa meýdançasyny **gurady.**” (TDS)

-dAn: “Agitatsiýaňy has giňden **guramak** gerek.” (TDS)

bilen: “İnlis generaly zakasynyň ilatyny resmi hem-de resimi däl ýollar bilen talamagy ökdelik **bilen guraýardy.**” (P)

gutar- (233); -I, -dAn, bilen:

Anlamı: **1.** Hiçbir Şeyin kalmaması durumu, tükenmek, sona ermek. **2.** Sona ermek, tamamlamak, bitirmek. **3.** Zahmetten, işten vb.den kurtulmak, serbest kalmak. **4.** *mec.* Ölmek, yok olmak. **5.** Yardımcı eylem fonksiyonunda yaklaşan eylemi ile birlikte, hareketin olup bittiğini bildirir.

-I, -dAn: “**Gutardy** bizi gussadan. (TDS)

-I, bilen: “Meretgeldi hemiŐekisi ýaly, gürrüniň soňuny sögünç **bilen gutardy.**” (BT)

;

-I: “DaŐyndanam täze powestimi **gutaryn.**” (Ç) ; “Ýalan sözlemeli, baŐyňy **gutarmaly.**” (P) Dik duran ýerinden dodaklary bilen ýeri süpläp, naharyny **gutaryp** barýardy.” (TDS)

-dAn: “Bu gamlardan **gutar** meni! Mazlumlary zyndanlardan **gutardyň** . (TDS) ; “Dogrudan-da ol Firiduny uly biabraýlykdan **gutarypdy.**”

bilen: “Görelisi hany, soňy näme **bilen gutarýar?** (GÝ) ; “Görmersiňem, biziňki kandidatlyk **bilen gutarýar.**” (MTH)

hüňürde- (5); -A, bilen, -ÇA:

Anlamı: Kendi başına homurtulu konuşmak, sızlanıp, yakınıp, kendi kendine konuşmak.

-A, -A: ““Pitne biziň umutlarymyzy inçelden bolsa-da, ol öntek ony üzüp bilen dälidir” diýip, Őol ylgap barŐyna özbaşyna **hüňürdeýärdi.**” (TDS)

-A: “Atasy kimdi onuň adam çykar ýaly?! Diýip özbaşyna **hüňürdedi.**” (GÝ) “Dewletmyrad öz başyna **hüňürdedi.**” (P)

bilen: “Durdymät kel düşük ses **bilen hüňürdedi.**” (P)

-ÇA: “Öz-özi bilen gepleşyän ýaly, ýuwaşja hüňürdedi.” (Ç)

iy- (99); **-I, -dAn, bilen:**

Anlamı: 1. Yemek yeme, karın doyurma. 2. Çok kullanmaktan, eskimekten dolayı aşındırıp inceltmek. 3. Birinin malını, hakkını kanunsuz yoldan almak.

-I, -dAn: “Gyş gamyny ýazdan iy.” (TDS)

-I, bilen: “Ýymeli taýagyny çydamlylyk bilen iýýär.” (HH)

-dAn: “Agzynda lezzetli hütürdeýän gowy gowrulan tazeje muňnurtlardan iýip, oglan her niçik hem bolsa kakasynyň ýanyna bardy.” (TDS) ; “Men ýaňyja ýokarky obadan iýip-içip gaýtdym.” (TDS)

bilen: “Ol gazaňany gazap, işdämenlik bilen iýdi.” (TDS) ; “Nahary hemmesi agzybirlik bilen iýmek bu maşgalada ata-babadan gelyän dessurdy.” (TDS)

-I: “Alla ugruna ýetse, gurbansyz goranmagyň nejadyny iýmeli.” (TGT) ; “Geçinin päli azsa çopanyň çöregini iýer.” (TNA)

jemle- (25); **-I, -dA, bilen:**

Anlamı: 1. Toplanmak, bir araya getirilmek, yığılmak. 2. mat. Toplamı bulunmak, hesaplanmak. 3. Belli bir sonuca ulaşılma, sonuç çıkarılmak. 4. Bitirilmek, tamamlanmak.

-I, -dA: “Ol temeçileriň iki sany özboluşgy uly toparyny aýry-aýry kenarda jemledi.” (P)

bilen: “Pionerler öz ýygnanyşyklaryny “Meniň mähriban ýurdum giňdir” diýen aýdym bilen jemleýärdi.” (TDS)

kemsin- (9); **-A, -dA, -dAn:**

Anlamı: Bir şeye incinmek, gücenmek; kendini küçük düşmüş hissetmek.

-dA, -A: “Ol özünde şeýle garga gylygyň bolmanyna kemsindi.” (P)

-A: “Göjjeliler özleriniň sowatsyzlyklaryna kemsindiler.” (Ç)

-dAn: “Muna-da öz ýanyndan kemsinýärdi.” (TGT)

köwsarla- (4); **-A, -dA, -dAn:**

Anlamı: Belirsiz bir yönden rüzgâr esmek.

-A, -dAn, -dAn: “Şonuň üçinem onuň üstüne ýerden-gökden köwsarlaýardy.” (BT)

-dA: “Gündogardan gelyän elhenç inňildi artyp, sähranyň üstünde köwsarlaýar.” (BT)

makullan- (3); **-I, -dA, -dAn:**

Anlamı: Amaca uygun hale getirilmek; onaylanmak, tasdik edilmek.

-I, -dAn: “Men onuň döwletmyrad bilen ýakyn saklaýan mährem gatnaşyklaryny tüýs ýürekden makullandym.” (P)

-dA: “İnstitutyň alımlar sowetinde makullanyp, neşir etmektige hödürlendi.” (TDS)

-dAn: “Ol ähli kommunistler tarapyndan **makullanan** shemany görkezdi.” (TDS)

maslahatlaş- (7); **-I, -dAn, bilen:**

Anlamı: Biriyle beraber bir konu üzerinde konuşarak sonuca varmak, fikir alış verişi yapmak, tavsiyede bulunmak.

-I, bilen: “Toýy nähili geçirmelidigini momalak baý **bilen maslahatlaşýardy.**” (GÝ)

-dAn: “Vepanyň bölümi ozalyndan **maslahatlaşyp** goýlan amatly ýere baka çekilipdi.” (TDS)

bilen: “Ol ownujak bir zat üçin hem aýna sala saldy, aýna **bilen maslahatlaşdy** aýnanyň göwnüni awlamaga çalyşdy.” (TDS)

ora- (4); **-I, -A, -dA:**

Anlamı: Bir şeyin etrafını sarmak, dolamak, çevirmek.

-I, -A: “Onuň kepenini boýnuna **oraýardy.**” (GÝ) ; “Ýigit bolsa onuň mahmal zülpünüň jadyly halkalaryny barmaklaryna **orady.**” (TGT)

-dA: “Dünyäde eken ahyretde **orar.**” (TNA)

ornaş- (19); **-A, -dA, bilen:**

Anlamı: Yavaş yavaş yerleşmek, yer almak.

-dA, bilen: “Artykgülem kiçelmedi, mürähede garaşyp durmady-da, boş stullaryň birinde äwmezlik **bilen ornaşdy.**” (TKT)

bilen, -dA: “Grafinýa tomaşewskayanyň gapysyna üýşen ýaş, mesirýän hanymlar biribiriniň bayramçylyk tualetini taryplaşyp, şady-horramlyk **bilen** paýtunlarda **ornaşdylar.**” (TGT)

-A: “Hawa, lenin garayylgynlylaryň kalbyna **ornaşypdyr.**” (GÝ) ;

-dA: “Amansähet oturgyçdan turdy, Eneşiň gapdalynda **ornaşdy.**” (BT) “Ol birinji hatarda **ornaşdy.**” (TGT) ; “Olar piwoly bokallaryny göterip, ýakalaşýanlaryň ýanyndan geçip gitdiler, baryp bir çetde harsaň ýaly daşlaryň üstünde **ornaşdylar.**” (BT) ; “Olar uzyn arçalaryň arasyndaky çola oturgyçda **ornaşdy.**” (Ç) ; “Salamguly bilen kemal ikisi sary tutusy syrylan, giň penjiräniň önündäki boş stolda **ornaşdy.**” (Ç) ; “Ahyrda-da halynyň üstünde **ornaşdylar.**” (TGT)

owkala- (2); **-I, -dAn, bilen:**

Anlamı: 1. Ovalamak, ovmak, ovuşturmak. 2. Bir nesneyi sıkıştırıp ovmak, avucun içinde ezmek, toz haline getirmek. 3. Elini ovalamak.

-I, -dAn: “Çigrek degen ellerini olar çendan **owkalaýardylar.**” (TDS)

bilen: “Bir zady eliň **bilen owkalap** mynjyratmak.” (TDS)

owkalaşdyr- (2); **-I, dAn, bilen:**

Anlamı: Birbirini ovalatmak.

-dAn, -I: “Tümmeklenen tabagy orta goýan hyrslan dik duran ýerinden ellerini owkalaşdyrды.” (Ç)

bilen, -I: “Ýaňy buga goýlan dalabyň ysy burnuna uran şadyman jalaý iştämenlik bilen ellerini owkalaşdyrды.” (Ç)

oýka- (2); -I, -A, bilen:

Anlamı: Ovuşturmak, sürtmek.

bilen, -A, -I: “Şemşat nüz **bilen** sabyr selkiniň çekgelerine ýumşajyk aýalaryny oýkady.” (GÝ)

-A: “Çygly köýnegi gursagynda gysymlap, ýanagyny ona oýkady.” (Ç)

ökün- (34); -A, -dA, -dAn:

Anlamı: Pişman etmek.

-dAn, -dA: “Momalak baý içinden gatyrap gideninde öküdi.” (GÝ)

-A: “Geçen güne ökünme.” (TNA) ; “Musumança gepläp bilmeyänligine öküdi.” (TGT)

-dA: “Alçak kärdeşiniň göwnüne nähak degende öküdi.” (TGT)

saýlan- (73); -I, -dAn, -ArI:

Anlamı: 1. Seçilmek, seçilmiş olmak. 2. Ayrılmak, sivrilmek, kendini göstermek. 3. Bir yerden ayrılmak, uzaklaşmak. 4. Büyümek, yerden yükselmek. 5. Bitkinin büyümeye başlaması.

-dAn, -ArI: “Göni saýlaw - aşakdan ýokary saýlanýan saýlaw sistemasy.” (TDS)

-dAn, -I: “Siz indi ol basmaçylary idäp azara galyp ýörmän, olar eýýäm bu obadan garalaryny saýlandylar.” (GÝ)

-dAn: “Argyn ädimler bilen göwünsiz ädimlep obadan saýlandy.” (P) ; “Diňe dury nazarly, mawy gözler özüne ýanadan seredende, artykgül şübheden saýlandy.” ; “Günün gyzyl gyrany ýerden saýlandy.” (TGT) ; “Topar üç kilometr çemesi ýol geçensoň, tokaýlykdan saýlandy.” (GÝ)

söý- (37); -I, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Sevmek, bir şeye arzu, istek oluşturmak, bir şeyi sevmek. 2. Bir kişiye istek arzu duymak.

-I, bilen: “Baba agady bu tarazyň sakçysy, hünärini jany bilen söýerdi.” (TDS)

-I: “Tanýa kimiň sazyny söýýür?” (TGT) ; “Ol kitap okamagy söýýärды.” (TDS)

-dAn: “Dostum, men, Sülgüni yürekden söýýün.” (TDS) ; “Öz watanyny, ýurduny tüýs yürekden söýýün.” (TDS)

süýsür- (8); -I, -A, bilen:

Anlamı: Yavaşça bir tarafa doğru hareket ettirmek, yerinden oynatmak, kimildatmak.

-I, -A: “Tanry ýalkasyn diýdi-de demlän çäýneklerini joralarynyň önüne **süýsürdi.**”

(Ç)

-A: “Tegelek stoly howurly közi oňat gyzaran moruň has ýakynyna **süýsürdüler.**”

(TGT)

bilen: “Ata wazany myhmanyna tarap usul **bilen süýsürdi.**” (TGT)

süýsüş- (3); -dAn, bilen, -ArI:

Anlamı: Bir şeyi çekip uzatmaya, esnetmeye yardım etmek.

bilen, -dAn: “Olar bir ýerde durman, öz akymy **bilen biri–biriniň yzyndan süýsüşip barýarlar.**” (TDS)

-dAn: “İlki başda her tarapdan **süýsüşip gelen tanklar, indi komanda boýunça iki hatara düzülmäge durdular.**” (TDS)

-ArI: “Köp bolup oň e tarap hereket etmek, **ileri süýsüşmek.**” (TDS)

tagmala- (1); -A, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Damgalamak. 2. Belliklemek, işaretlemek.

bilen, -A, -dAn: “Manilowyň ady **bilen ýöne ýerden tagmalamady.**” (TDS)

tana- (130); -I/-nI, -dA, -dAn:

Anlamı: Bilmek, bir şey hakkında bilgi sahibi olmak.

-nI, -dAn: “Amazonkany pristaw görenden **tanady.**” (TGT)

-I: “Aşgabat sowetiniň komissary Pankin, beýlekisini **tanamadym.**” (P) ; “Ata-enesini **tanamadyk tañrysyny tanamaz.**” (TNA) ; “Gara dumanly ony **tanamady.**” (P) ; “İndi ol meni **tanamaz.**” (GÝ) ; “Ýöne men ony **tanamok.**” (GÝ)

-dA: “Dogry, ony indi bir topar ýerde **tanaýarlar.**” (TGT)

-dAn: “Ol meni nireden **tanaýarka?**” (TGT) ; “Ýöne meýlis ikinji gezek gürlände, ol ony sesinden **tanady.**” (P)

tap- (235); -I, -dAn, bilen:

Anlamı: Bulmak, ele almak.

-I, -dAn “Muny nirden **tapdyň?**” (TDS)

-dAn, -I: “Onuň ähli yerinin elek elän ýaly edip, şol yerden **dubrowini tapypdy.**” (P)

-dAn: “Vepa Keljäniň özünden umydyny üzüp, diňe ondan **tapan nyşanlaryny ýadygärlik üçin göterip, öz bölümlerine baka çalt Ädimläp gitdi.**” (TDS)

-I: “Her guzy mäley-mäley enesini **tapar.**” (TNA)

-dAn: “Salgyt tölemek üçin puly nireden **tapayýn**.” (TDS) ; “Şolar baryny bilýändir diýip, çak edýär, emma olary indi nireden **tapjak?**” (TGT) ; “Ýaňy galadan **tapdym**.” (TGT)

bilen: “Her näme-de bolsa, iliň aýdyşy ýaly, bu adam özüniň haramhorlygynyň üsti **bilen tapan**, depseň yranmaz döwletiň eýesidi.” (TDS)

ümle- (13); -A, -dA, -dAn:

Anlamı: İşaretle haber vermek.

-dAn, -A: “Gämi kenardan saýlanandan Mämmet ýigitlere **ümledi**.” (GÝ)

-A: “– Anha, oňa seret! – ol ýoldaşyna **ümledi**.” (BT)

-dA: “Tuwaga daşçyk diýen manyda **ümledi**.” (GÝ)

ýygna- (49); -I, -dA, -dAn:

Anlamı: 1. Mahsulü toplamak. 2. Gizlemek, saklamak. 3. Bir yere toplamak, bir araya getirmek, toplamak. 4. Ürünü yığmak, toparlamak. 5. Birine arka çıkıp yetiştirmek, göz kulak olmak.

-I, -dAn: “Siz goşun üçin adamy turkmenlerden toplamaly, siz üpjünçiliginizi türkmenlerden **ýygnamaly**.” (P)

-I: “Jems hem ýaragyny **ýygnady**.” (P)

-dA: “Kasydany öne haşamly gapyrjagynda **ýygnady**.” (TGT) ; “Burçdaky stolun üstüne duran süýtli golçany ýarty buhanka nany, gapdaly gök güllüje farfor çaşkalary köne büfetde **ýygnady**.” (TGT)

-dAn: “Mowçunyň öwredişi ýaly, başga tekst bilen aralaşdyryp, eke setirden **ýygnandym**.” (TGT)

2.2.3.2.1. İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Aynı cümlede veya farklı cümlelerde aynı fiile bağlı üç istem alan fiillerden bazılarının istem almadan da cümle oluşturabildiği görülmektedir. Bu fiiller şunlardır:

ayt- (697):

“Aman poşçı çürt-kesik **aytdy**.” (TDS)

gora- (120):

“Mähirli gorap **saklamak**.” (TDS)

köwsarla- (4):

“Mal ýataklarynyň ders ysy ve düýe gävişiniň ysy övüsyen şemala garşy **kövsarlayardy**.” (TDS)

ümle- (13):

“Üm bilen duýdurmak sesini çikarman hicuv edip hırçını dişlap duran gırçug Balla göz **ümledi**.” (TDS)

2.2.4. Dört İstemliler

“Dört İstemliler”; hâl eklerinden dört hâl eki ile cümle oluşturabilen fiillerin istem durumunu ifade etmektedir. Bazı fiiller sadece tek isteme sahipken, bazıları birden fazla isteme sahip olabilmektedir. Bazı fiillerse, dört farklı hâl ekinden etkilenecek şekilde yüklem olabiliyor. Biz taradığımız metinlerden hareketle cümlede bulunan isim ya da isimlerin, dört farklı hâl eki olarak fiili etkilediğini tespit ettik. Dört istem alan fiillerin istatistik bilgisi şu şekildedir:

Toplam fiil sayısı: 1257

Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Türkmençe fiil sayısı: 709

Dört istemli fiil sayısı ise: 14

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Dört istem alan fiillerin toplam fiil sayısına oranı: % 1,1

Dört istem alan fiillerin Türkmençe fiil sayısına oranı: % 1,9

Örnekleri tespit edilen, Türkiye Türkçesinde bulunmayan Türkmençe dört istem alan fiil örneklerini aşağıdaki gibi gruplandırdık.

2.2.4.1. Ayrı Cümlede Aynı Fiile Bağlı Dört İstemlilik

Ayrı cümlede dört istem alan fiilleri ve bunlara ait cümle örneklerini aşağıda veriyoruz:

pyrla- (4); -I, -A, -dA, bilen:

Anlamı: 1. Çevirmek, yuvarlamak. **2.** Sarmak, dolamak. **3.** Koymak, koyup gitmek. **4.** Döndürmek, dolamak.

-I: “*Tolkun meni pyrlaýar.*” (TGT)

-A: “*Bilinden gujaklady-da aýbölegi daşyna pyrlady.*” (Ç)

-dA: “*Dolmuş göwreli Adelina jorasynyň sözüne gulagam asman, ony gujaklap, ýerden göterdi, jykyr-jykyr gülüp, öz daşynda pyrlady.*” (TGT)

bilen: “*Şary eli bilen pyrlap goýberdi.*” (TDS)

ýalpylda- (24); -I, -dA, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Işık atmak, parıldayıp durmak. **2.** Işık vermek, ışık salmak, ışıklanmak.

-I: “*Ofitser kagyzlaryny ýalpyldap duran gulply täzece portfele hovlukmaçlık bilen salyşdyrды.*” (TDS)

-dA: “*Gyzyl gupba ýalpyldayar başynda.*” (TDS) ; “*Gazetden çykan ýaşyl paketa oglunyň elinde ýalpyldady.*” (Ç)

-dAn: “*Zarpçylykdan ýalpyldayar döşlerimiz.*” (TDS)

bilen: “ Onuň gözleri geçen ýyldaky ýaly umytsyz garaman, janlylyk, tiz pähimlilik bilen ýalpyldayardy.” (TDS)

2.2.4.1.1. İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmeyen Örnekler

Ayrı ayrı cümlelerde dört istem alan fiillerden bazılarının istem almadan da cümle oluşturabildiği görülmektedir. Ayrı cümlede aynı fiile bağlı dört istem aldığı halde istemsiz olarak da kullanılabilen fiiller şunlardır:

ýalpylda- (24);

“Zähmet frontunda işlänligi üçin sığlanan nışanı **yalpıldayardı.**” (TDS)

2.2.4.2. Aynı Fiile Bağlı Dört İstemi Bulunan ve Bu İstemlerden Üç veya İki Tek Cümlede, Diğerleri Ayrı Cümlelerde Kullanılan Yapılar

Aynı fiile bağlı, dört istemli yapılarda bir fiil; ya tek başına cümlede üç veya iki istem almaktadır ya da aynı fiilin tek istemli olarak ayrı cümlelerde kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda önce aynı fiile bağlı üç ve/veya iki istemli yapılar verilmiş, daha sonra aynı fiilin tek istemle ayrı cümlede kullanımlarına yer verilmiştir.

gara-(201); **-I, -A, -dAn, bilen:**

Anlamı: 1. Seyretmek, bakmak. 2. Gözlemek, bakmak. 3. Çevreleyip görüşmek, denetlemek. 4. Ağzına bakmak, bağlı olmak, birine veya bir şeye bağımlı olmak.

-A, bilen: “Onuň neşebent sypatyna synçylyk **bilen garady.**” (TDS)

-I: “Akyl adam aldan gider, ardyny **garar.**” (TNA)

-A: “Gaçan adam ýola **garamaz.**” (TNA) ; “Herki zadyň oňaýyna **garamaly.** (GÝ)

dAn: “Nurberdi aga bolsa guwanç bilen olaryň **zyndan garap,** öz sakçylygynda **galdy.**” (TDS)

bilen: “Artyk oňa bir hili ynamsyz göz **bilen garady.**” (TDS)

garaş- (129); **-A, -dA, -dAn, bilen:**

Anlamı: Birini veya bir şeyi beklemek, yolunu gözlemek.

-A, -dA, -dA: “Men saňa **bagda** öz oturgyjymyzda **garaşaryn.**” (TGT)

-A, bilen: “Köpüsi, belki, hemmesem “ýabany aziýa” gulluga iberilen ofitser ärleriniň mejbury möhlediniň gutaryna sabyrsyzlyk **bilen garaşýardy.**” (TGT)

-dAn, -A: “Çünki kowgudan rehim-şepagata **garaşanokdy.**” (BT) ; “Ttrawkine diýsen hoş ýakayardy, ol dogrusy, öz ýanyndan şuňa **garaşýardy.**” (P) ; “Bu syratly, sazanda ýigitden ol beýle elhenç söze **garaşmayardy.**” (TGT)

-A: “Men sana **garaşýan.**” (TGT); “Garynzon ybadathanasyna, hor diňläliň! Ofiderler bize **garaşýardyrlar.**” (TGT)

-dAn: “Ondan **garaşyp** bolmajak galdawlyk bilen onuň budundan agyz **saldy.**”

geple- (93); **-A, -dA, -dAn, -ÇA:**

Anlamı: İlk kez konuşmak.

-ÇA, -dAn: “*Ýuwaşjadan geplemek, eşidiler-eşidilmez ýaly geplemek.*” (TDS)

-A: “*Goltugyna salnan nowça ýaly gzy elinden gaçyryp, nä ýüzüňe gepleýärsiň?*” (GÝ)

-dA: “*Düşnükli dilde gepledi.*” (EG)

-ÇA: “*Barybir, tuwak eje! Men soňurak bararyn- diýip ýuwaşça gepledi.*” (GÝ) ;
“*Ýuwaşja gepledi.*” (TGT)

geleş- (29); **-dA, -dAn, bilen, -ÇA:**

Anlamı: Konuşmak.

-dA, -dA, bilen: “*Gijäniň ýanynda daýyň bu taýda kim bilen geleşsin.*” (GÝ)

-ÇA, -dAn: “*Biri bilen ýa-da köp bolup, ýuwaşjadan geleşmek.*” (TDS)

bilen, -dA: “*Garanky hem ganly gijede ýitirim bolan jorasy bilen hyýalynda geleşdi.*” (Ç) ;
“*Özem Rus dilinde geleşdi.*” (TGT)

bilen: “*Arasynda da ösgün ýally, keltejik, ýognas ayakly, dokgaja ýabylary bilen geleşýär.*” (TGT) ; “*Dogrudanam bolga äpet ekeni! Diýip, öz-özi bilen geleşdi.*” (Ç) ;
“*Ýazyjylar bilen geleşdim.*” (Ç)

iber- (191); **-I, -A, -dAn, bilen:**

Anlamı: Birini ya da bir şeyi bir yere yollamak, göndermek, uğurlamak.

-A, -I: “*Oňa öýüň işini etdirip, kolhoza aýalyny iberdi.*” (GÝ)

-A: “*Soň ony söweşe täze gelen ýaş esgerleriň arasyna iberdi.*” (GÝ)

-dAn: “*Ondan soň ýer astyndan adam iberip, onuň goýnundan ogurlatmaýa başlady.*” (TDS)

bilen: “*Ýolagçynyň ýany bilen alyp gidýän ýa-da ulag bilen iberýän ýüki.*” (TDS)

oýlan- (8); **-I, -dA, -dAn, bilen:**

Anlamı: 1. Fikir sahibi olma durumu. 2. Sağ duyulu olma, göz önüne getirme, fikirlenme.

-dA, -dAn: “*Her bir işi ýetjek bolanynda öňünden oýlanmaly.*” (GÝ)

-I: “*Nebisjeň işgaýdan, puly görensoň soňuny oýlanmady.*” (GÝ)

-dA: “*Gündogara tutduryp barýan otlynyň aýnasyndan daşaryny synlap oturan Amansähet, ine şu dogruda oýlanýar.*” (BT) ; “*Ol kakasynyň daşkende baranda dilden aýtmaly diýen zatlary hakda oýlanýardy.*” (P) ; “*Şolary şu howzaha öwürülen şäherden nädip maşada aşyryp biljekdigim hakda oýlanýaryn.*” (P)

-dAn: “*Ol öz ýanyndan oýlandy.*” (P)

bilen: “Ol nemets dilinde we frantsuz dilinde örän erkin gepläp, her bir sözi salykatlylyk **bilen oýlanyp** aýdýardy.” (TDS) ; “Öňi **bilen oýlanmak.**” (TDS)

sora- (357); -I, -dA, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Sormak. 2. Birinden izin almak.

-dA, -dAn: “Birýola Tatýana ol barada Arnadna Bikentewnadan **sorady.**” (TGT)

-I, bilen: “Ýanyyna düşýär, birýola ol Natali daýzasyndan olaryň Adeli ikisiniň haýsyny gowy görýendigini garagollyk **bilen sorady.**” (TGT)

-I: “Gabat geläyende-de, näme sorasyn, kimi **sorasyn?**” (TKT)

-dAn: “Buhara emirliginin dargadylandygy hakdaky habary eşiden günümüz obaz serdar “indiki maslahat nä bolar?” diýip, **bizden sorady.** ” ; “Öýlendiňmi?- diýip, **Allaşükürden sorady.**”(P)

sow- (47); -I, -A, -dA, -dAn:

Anlamı: 1. Harcaýyp bitirmek, sarf etmek. 2. Döndürmek, çevirmek. 3. Başka tarafa çevirmek.

-dAn, -dAn, -I: “Emma Az salymdan Oguz ejesiniň gürrüňinden ünsüni **sowdy.**” (HH)

-dA , -A: “Gülle bu habary ejesine ýetirmäge o diýen bir aýgyt edip bilmänsoň , wagtynda gepi başga ýana **sowdy.**” (MTH)

-I: “Başa gelenini **sowsun.**” (TNA)

süýş- (29); -A, -dAn, bilen, -ArI:

Anlamı: Yavaş yavaş bir tarafa doğru hareket etmek, kimıldamak.

-A, bilen: “Onsoň ol insoňky güýjüni jemläp, şol gapdala bagry **bilen süýşdi.**” (HH)

-A: “Ýaralyny hopba edip, ýuwaş-ýuwaş **süýşdi öňe.**” (TDS)

-dAn: “Howlukma, gurbaga deskine gonary? – diýip, sözünü gutaryp- gutarmanka gurbaga atan-satan bolup, ördegin arkasyndan **süýşüp** gaydan.” (TDS) ; “Howlukma, gurbaga deskine gonary? – diýip, sözünü gutaryp- gutarmanka gurbaga atan-satan bolup, ördegin arkasyndan **süýşüp** gaydan.” (TDS)

bilen: “Uzyn konweýer emay **bilen süýşüp** barýar.” (TDS) ; “Ýol boýy bagryň **bilen süýşüp** ýöremelidi.” (TDS)

-ArI: “Sagadyň dili barha ýokary **süýşýär.**” (TDS) ; “Sagadyň dili barha ýokary **süýşýär.**” (TDS)

sypala- (15); -I, -dAn, bilen, -ÇA:

Anlamı: 1. Sıvazlamak, okşamak. 2. mec. İyilik etmek, iyi kalplilik.

-I, -ÇA: “Pani İwaşkewiçin inçejik elleri juwan kârdeşiniň çignini ýuwaşja **sypalady.**” (TGT)

-I: “Özüne şübhe bilen seredilyänini aňan sabyr selki atynyň ýalyny **sypalady.**” (GÝ)

-dAn: “Bu gün Tatýana-Hesmeýananyň güni ahyry diýen eneke gyzyň saçyndan **sypalady.**” (TKT)

bilen: “Çinobnik kürsüde oturan jenaba ýene göz aýlap, ýagjymak dodagyny aýasy **bilen sypalady.**” (TGT) ; “Göýe ogluna mähir eçilyän ene ýaly, Oksana manjuranyň buýraly gara saçyny mylaýymlyk **bilen sypalady.**” (TGT) Müýnli gülümsireýän ekabir jorasynyň garnyny ýuwaşlyk **bilen sypalady.**” (TGT)

synla- (71); -I, -dAn, bilen, -ÇA:

Anlamı: Bakmak, gözden geçirmek, gözetlemek.

-I, -ÇA: “Ol ysgynsyz usgurdy, elleriniň derlen aýasyny ogrynça **synlady.**” (TKT)

bilen, -dAn: “Garagollyk eden okuwçynyň müýnli nazary **bilen** artykgüli göz astyndan **synlady.**” (TGT)

-I: “Amansähet sesini çykarman, daşaryny **synlady.**” (BT) ; “Sallamly sesi has-da peseldi, saçakdaşlaryny **synlady.**” (Ç) ; “Soň daş çykyp, momalak baýyn “burnak”, “keýik”, “tokar”, “dordepel” diýen atlaryny **synladylar.**” (GÝ)

bilen: “Gamyşdan tirjinden öň üçin, başka zerur zatlar üçin ýerli halkyň dokayan zatlaryny ol gzyklanmak **bilen synlaýardy.**” (GÝ) ; “Howlynyň içini-daşyny ýitilik **bilen synlaýardy.**” (GÝ) ; “Kapiýan onuň hereketlerini äwmezlik **bilen synlaýardy.**” (GÝ) ; “Nähoş birgeýsi ýylgyryp, Tatýanany ýiti nazary **bilen synlady.**” (TGT) ; “Tanýa Bagonyň gapdal aýlasyndan daş-töwerekde gopýan gamgyn, harasady, umsumlyk **bilen synlaýardy.**” (P) ; “Tatýana nätanşy gözünü gytagy **bilen synlady.**” (TGT)

2.2.4.2.1. İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Aynı cümlede veya farklı cümlelerde üç, iki veya bir istem alabilecek özellikteki dört istemli fiillerden bazılarının istem almadan da cümle oluşturabildiği görülmektedir. Bu fiiller şunlardır:

garaş- (129):

“Ak sen parahat, ekinmi **garaşýar.**” (TDS)

gepleş- (29):

“Biziň bilen ýeňsäni öwrüp **gepleşmek** isleyämiň.” (TDS)

iber- (191):

“Seni hut getmaňy özi patışa aýalyň ýanyına çapar edip **iberyür.**” (TDS)

synla- (71):

“Komissiyalar bolsa başçe minut synlap, seniň işiňe gummat goýcaklar.” (TDS)

2.2.5. Beş İstemliler

“Beş İstemliler”; hâl eklerinden beş hâl eki ile cümle oluşturabilen fiillerin istem durumunu ifade etmektedir. Bazı fiiller sadece tek isteme sahipken, bazıları birden fazla isteme sahip olabilmektedir. Bazı fiillerse, beş farklı hâl ekinde etkilenecek şekilde yüklem olabiliyor. Biz taradığımız metinlerden hareketle cümlede bulunan isim ya da isimlerin, beş farklı hâl eki olarak fiili etkilediğini tespit ettik. Beş istem alan fiillerin istatistik bilgisi şu şekildedir:

Toplam fiil sayısı: 1257

Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Türkmençe fiil sayısı: 709

Beş istemli fiil sayısı ise: 4

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Beş istem alan fiillerin toplam fiil sayısına oranı: % 0,03

Beş istem alan fiillerin Türkmençe-Türkçe ortak fiil sayısına oranı: % 0,05

Örnekleri tespit edilen, Türkiye Türkçesinde bulunmayan Türkmençe beş istem alan fiil örneklerini aşağıdaki gibi gruplandırdık.

2.2.5.1. Aynı Fiile Bağlı Beş İstemi Bulunan ve Bu İstemlerden Üçü veya İki Tek Cümlede Diğerleri Ayrı Cümlelerde Kullanılan Yapılar

Aynı fiile bağlı, beş istemli yapılarda bir fiil; ya tek başına cümlede iki istem almaktadır ya da aynı fiilin tek istemli olarak ayrı cümlelerde kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda önce aynı fiile bağlı üç ve, veya iki istemli yapılar verilmiş, daha sonra aynı fiillerin tek istemle ayrı cümlelerde kullanımlarına yer verilmiştir.

aýla-* (102); *-I, -A, -dA, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Çevirmek, yuvarlamak. 2. Sarmak, dolamak. 3. Koymak, koyup gitmek. 4. Döndürmek, dolamak.

-I, -A: “*Bakgal ujypsyzja mis köpüklere gözünü aýlady.*” (BT) ; “*Ol gorkudan ýaňa saňnyldap, maşynyň kabinasyna gözünü aýlady.*” (BT) ; “*Onuň gatlaryny ýazyp suratlaryna çalt-çalt gözünü aýlady.*” (P)

-I, -dAn: “*Olar bütin harç-harajatlaryny häzir şol missiýadan aýlarlar.*” (TDS)

-A, bilen: “*Gorkýaryn, al bilen aýlarlar başyn.*” (TDS) ; “*Ol apparatyň rezin naýynyň ujundaki mis jüründigini ýokaryk galdyryp, ugajyn töweregine çaltlyk bilen aýlaryardy.*” (TDS)

-dA: “*Muňa aň-taň bolan ýusup dem salymyň içinde ýüz dürli pikiri kellesinde aýlady.*” (GÝ)

görkez-* (150): *-I, -A, -dA, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Göstermek; görülmesini sağlamak, görünmesine yol açmak. **2.** Seyretmek, bakmak, tanışmak için birine bakmak.

-dA, -I, -dAn: “Agahan Durdyýew “Baghtly Ýigit” powestinde kolhoz obasyny giñden görkezmüge synanyşyk etdi.” (TDS)

-I, bilen: “Özlerine peşgeş berlen iki dolarlyk sigarlaryny buýsanç bilen görkezýärdiler.” (TDS)

-I: “SSKP çleni Çary Pökgeniň grajdanlyk urşuna hem gatnaşan köne bolşewikdigini görkezdi.” (TDS)

-A: “Başga birine görkezmek.” (TDS)

-dA: “Ekranda görkezmek üçin plyonkaniň yüzünde hereketli surat alýan aparat.” (TDS)

bilen: “Ýaş Kommunist” gazetini pasyrdadyp açyp, onda çykan habary barmagy bilen görkezdi.” (TDS)

ur- (398); -I, -A, -dA, -dAn, bilen:

Anlamı: 1. Bir şeye hızlıca vurup acıtmak, neden olmak, vuruş tesirini yitirmek, vurmak. **2.** Bir şeyin üstünden kalkmak, düzeltmek. **3.** Silahla ateş edip isabet ettirmek. **4. mec.** Bir yerden kuvvetle akma (Sıvı bir nesne hakkında). **5.** Kendini bir şeyin içine fırlatmak, hızla girmek. **6.** Yükleme, basmak (Yük hakkında). **7.** Tenkit etmek, olumsuz yönlerini söylemek. **8.** Yardımcı işler fonksiyonunda yakınlaşıp gelen isimlerin manasını bilen bağımlı hareketi anlatır.

-I, dA: “İti syçan ýerinde urarlar.” (TNA)

-I: “Göle gorkuly gözlerini öňküde beter mölertdi we ürküp bükürdini urdy. (TDS) “Gyzyny urmadyk dyzyny urar.” (TNA)

-dAn: “Olaryň içinden urmaly.” (HH) Saglyk bolsa, soň içlerinden urarys.” (GÝ) ; “Nyşanalap duşmanyň çat maňlaýyndan urýar.” (TDS) ; “Mergen gazyň edil döşünden urdy.” (TDS)

bilen: “Aýagyň bilen urmak.” (TDS) ; “Daş bilen urany aş bilen ur.” (TNA)

-A, bilen “Kimisi goýun agyla girjek bolup duran eşege, kürrä “kür” diýip, gelip eşiğiň böwrüne yumruk bilen urýardy.” (TDS)

-A, -I: “Başlyk bukjany açandan, kelebekleriň biri pysyrdap uçdy we baryp ýapyk äpişgäniň aýnasyna özüni urdy.” (TDS)

ýylgyr- (120); -A, -dA, -dAn, bilen, -ÇA:

Anlamı: Sessiz gülmek, gülümsemek.

-I, -A: “Gyzyl suwy çayylan deposynyň kagyзда galdyran haşamly yzyna ýene bir gezek söýünçli göz aýlap, işgärini ýüzüne **ýylgyrpdy.**” (Ç)

-dA: Bolsa bolar... – diýip, tebip duýarlykly gumanistik äheñde **ýylgyrды.**” (EG)

-dAn: “Hamat guş, megerem, kän ýyllardan bäri ilkinji gezek adamlardan hem özünden göwnühoş bolup tüýs ýürekden **ýylgyrды.**” (HH)

bilen: “Biperbaýlyk **bilen ýylgyrды.**” (TGT) “Döwletmyrat göwnü hoşluk **bilen ýylgyrды.**” (P) “Mamajan bu sapar gara çyny **bilen ýylgyrды.**” (GÝ)

-ÇA: “Onda, gyylyçly aga, jemagata bakyp geplesene diýip batman ýuwaşja **ýylgyrды.**” (Ç)

2.2.5.1.1. İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Aynı cümlede veya farklı cümlelerde üç, iki veya bir istem alarak cümle oluşturabilen beş istemli fiillerden bazılarının istem almadan da cümle oluşturabildiği görülmektedir. Bu fiiller şunlardır:

ayla- (102):

“Ýaş **aylaýar** gubarlaşan gözüne.” (TDS)

görkez- (150):

“Görgi **görkezmek.**” (TDS)

ur- (398):

“Şadınıň ýüregi gürs-gürs **urýardy.**” (TDS)

2.2.6. Altı İstemliler

“Altı İstemliler”; hâl eklerinden altı hâl eki ile cümle oluşturabilen fiillerin istem durumunu ifade etmektedir. Bazı fiiller sadece tek isteme sahipken, bazıları birden fazla isteme sahip olabilmektedir. Bazı fiillerse, altı farklı hâl ekinde etkilenerek yüklem olabiliyor. Biz taradığımız metinlerden hareketle cümlede bulunan isim ya da isimlerin, altı farklı hâl eki olarak fiili etkilediğini tespit ettik. Altı istem alan fiillerin istatistik bilgisi şu şekildedir:

Toplam fiil sayısı: 1257

Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Türkmençe fiil sayısı: 709

Altı istemli fiil sayısı ise: 1

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Altı istem alan fiillerin toplam fiil sayısına oranı: % 0,07

Altı istem alan fiillerin Türkmençe-Türkçe ortak fiil sayısına oranı: % 0,1

Örnekleri tespit edilen, Türkiye Türkçesinde bulunmayan Türkmençe altı istem alan fiil örneklerini aşağıdaki gibi gruplandırdık.

2.2.6.1. Aynı Fiile Bağlı Altı İstemi Bulunan ve Bu İstemlerden Üçü veya İki Tek Cümlede Diğerleri Ayrı Cümlelerde Kullanılan Yapılar

Aynı fiile bağlı, altı istemli yapılarda bir fiil; ya tek başına cümlede iki istem almaktadır ya da aynı fiilin tek istemli olarak ayrı cümlelerde kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda önce aynı fiile bağlı üç ve, veya iki istemli yapılar verilmiş, daha sonra aynı fiillerin tek istemle ayrı cümlelerde kullanımlarına yer verilmiştir.

gaýtala- (104); -I, -A, -dA, -dAn, bilen, -ÇA:

Anlamı: 1. Yinelemek, tekrar etmek, tekrarlamak. **2.** Yeniden oluşmak, yenilemek (yara, hastalık vb. hakkında).

-I, bilen: “Ekipaja münensoňlaram Tatyana öz sowalyny erjellik **bilen gaýtalady.**” (TGT) ; “Ol özüniň Moskowa’da doglandygyny, Moskowany jany ýaly gowy görýendigini **buýsanç bilen gaýtalady.**” (TGT)

-I, dA: “Muhammetguly dagynyň gürrüň beren wakalaryny öz humunda **gaýtalady.**” (TGT)

-I, -dAn: “Sançdyrmagy her bir iki–üç ýyldan **gaýtalamak gerek.**” (TDS)

-A, -I: “Popuçuk silkinip turdy-da sessiz sowala öňki jogaby **gaýtalady.**” (TGT)

-I: “Bike onuň aýdanlaryny **gaýtalady.**” (GÝ) ; “Ýene öňki sözünü **gaýtalady.**” (TGT)

-ÇA: “Pänjira tarapgysmyllyran Tatyana ýowaşja **gaýtalady.**” (TGT)

2.2.6.1.1. İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Bu kısımda altı istem aldığı halde istemsiz örneği de bulunan fiile rastlanılamamıştır.

SONUÇ

Türkmen Türkçesi, Batı Türkçesi içerisinde yer alan lehçelere oranla Türkiye’de üzerinde daha az çalışma yapılan bir lehçedir. Türkmen Türkçesinin Türkiye Türkçesine olan yakınlığı ve söz konusu lehçe üzerine yapılan bir çalışma iki lehçe arasında karşılaştırma fırsatını vereceği için tezimizi Türkmen Türkçesi üzerinde hazırlamaya karar verdik.

Tezimizde, fiillerin hâl eklerinden etkilenerek cümlede yüklem olma durumunu inceledik ve adını “Türkmen Türkçesinde İstem” olarak belirledik. İstem konusu şimdiye kadar pek fazla işlenmese bile biz, titiz bir çalışma ve veri tabanı ortaya koymaya gayret ettik.

Ortaya çıkardığımız istatistiksel bulgularda bütünden parçaya doğru bir sıralamayı takip ettik. Söz konusu istatistiksel sonuçlar aşağıdaki gibidir:

Türkmen Diliniñ Sözlüğü isimli eseri baz alarak belirlediğimiz toplam fiil sayısı 6791’dir. Çalışmamıza dahil ettiğimiz toplam fiil sayısı ise 1257’dir. Bu sayı, Giriş kısmında isimlerini saydığımız 10 eserde örneğini bulabildiğimiz toplam fiil sayısıdır. Taradığımız eserlerde geçen ancak fazla örneği olmayan fiiller için *Türkmen Diliniñ Sözlüğü*’nden faydalanarak bu eksiklikleri gidermeye çalıştık.

Üzerinde çalıştığımız 1257 fiili, “Türkiye Türkçesinde de Bulunan Türkmençe Fiiller” ile “Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Türkmençe Fiiller” olmak üzere öncelikli olarak iki ana gruba ayırdık. Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe fiil sayısı 548’dir. Türkiye Türkçesinde bulunmayan Türkmençe fiil sayısı ise 709’dur. Türkiye Türkçesinde bulunmayan Türkmençe fiil sayısının toplam fiil sayısına oranı % 56,4 iken, Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe fiillerin toplam fiil sayısına oranı % 43,5’tir. Dolayısıyla, üzerinde çalıştığımız fiillerin sayısal sonuçlarını karşılaştırdığımızda; Türkiye Türkçesinde bulunmayan Türkmençe fiil sayısının çoğunlukta olduğu görülmektedir.

İkiye ayırdığımız söz konusu fiilleri, aldıkları istem sayılarını dikkate alarak kendi içlerinde alt kategorilere ayırdık. Tek istem (hâl eki) alan fiili – aldığı istem başlığı altına almak suretiyle- “Tek İstemliler” başlığı altına; iki farklı istem alan fiilleri “İki İstemliler” başlığı altına; üç farklı istem alan fiilleri “Üç İstemliler” başlığı altına; dört farklı istem alan fiilleri “Dört İstemliler” başlığı altına; beş farklı istem alan fiilleri “Beş İstemliler” başlığı altına; altı farklı istem alan fiilleri “Altı İstemliler” başlığı altına yerleştirdik. Buna göre her başlığın kendi içerisinde sayısal değerlerini ve oranlarını tespit ettik.

“Türkiye Türkçesinde de Bulunan Türkmençe Fiiller” kategorisinde Tek istemli fiil sayısı 245’tir. Bu 245 fiilin Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe toplam fiil sayısına oranı % 44,7’dir. “Türkiye Türkçesinde bulunmayan Türkmençe Fiiller” kategorisinde Tek

istemli fiil sayısı ise 500'dür. Bu 500 fiilin Türkiye Türkçesinde bulunmayan toplam fiil sayısına oranı ise % 70,5' tir. Yani ortak kısım olarak nitelendirdiğimiz kısımda istem sayısına göre en büyük yeri "Tek İstemliler" kaplamaktadır.

"Türkiye Türkçesinde de Bulunan Türkmençe Fiiller" kategorisinde İki istemli fiil sayısı 167'dir. Bu 167 fiilin Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe toplam fiil sayısına oranı % 30,4'tür. "Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Türkmençe Fiiller" kategorisinde İki istemli fiil sayısı ise 133'tür. Bu 133 fiilin Türkiye Türkçesinde bulunmayan toplam fiil sayısına oranı ise % 18,7'dir.

"Türkiye Türkçesinde de Bulunan Türkmençe Fiiller" kategorisinde Üç istemli fiil sayısı 90'dır. Bu 90 fiilin Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe toplam fiil sayısına oranı % 16,4' tür. Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Türkmençe Fiiller" kategorisinde Üç istemli fiil sayısı ise 47'dir. Bu 47 fiilin Türkiye Türkçesinde bulunmayan toplam fiil sayısına oranı ise % 6,6' dır.

"Türkiye Türkçesinde de Bulunan Türkmençe Fiiller" kategorisinde Dört istemli fiil sayısı 35'tir. Bu 35 fiilin Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe toplam fiil sayısına oranı % 6,3' tür. "Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Türkmençe Fiiller" kategorisinde Dört istemli fiil sayısı ise 14'tür. Bu 14 fiilin Türkiye Türkçesinde bulunmayan toplam fiil sayısına oranı ise % 1,9'dur.

"Türkiye Türkçesinde de Bulunan Türkmençe Fiiller" kategorisinde Beş istemli fiil sayısı 11'dir. Bu 11 fiilin Türkiye Türkçesinde de bulunan Türkmençe toplam fiil sayısına oranı % 2'dir. "Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Türkmençe Fiiller" kategorisinde Beş istemli fiil sayısı ise 14'tür. Bu 14 fiilin Türkiye Türkçesinde bulunmayan toplam fiil sayısına oranı ise % 1,9' dur.

"Türkiye Türkçesinde de Bulunan Türkmençe Fiiller" kategorisinde Altı istemli fiil yoktur. "Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Türkmençe Fiiller" kategorisinde Altı istemli fiil sayısı ise 1'dir. Bu 1 fiilin Türkiye Türkçesinde bulunmayan toplam fiil sayısına oranı ise % 0,1' dir.

Aldıkları hâl eklerini dikkate alarak değerlendirdiğimizde ise; Türkiye Türkçesinde de bulunan ve yükleme hâli eki isteyen Türkmençe fiil sayısı 96'dır. Bu 96 fiilin, "Türkiye Türkçesinde de Bulunan Türkmençe Tek İstemli Fiiller" kategorisindeki toplam fiil sayısına oranı %39,1'dir. Türkiye Türkçesinde bulunmayan ve yükleme hâli eki isteyen Türkmençe fiil sayısı 132'dir. Bu 132 fiilin "Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Türkmençe Tek İstemli Fiiller" kategorisindeki toplam fiil sayısına oranı % 26,4'tür. Söz konusu verilere göre; her

iki grupta da yükleme hâli ekinin tek istem kategorisinde yüksek bir orana sahip olduğu görülmektedir.

Türkiye Türkçesinde de bulunan ve yaklaşma hâli eki isteyen Türkmençe fiil sayısı 44'tür. Bu 44 fiilin, "Türkiye Türkçesinde de Bulunan Türkmençe Tek İstemli Fiiller" kategorisindeki toplam fiil sayısına oranı % 17,9'dur. Türkiye Türkçesinde bulunmayan ve yaklaşma hâli eki isteyen Türkmençe fiil sayısı 56'dır. Bu 56 fiilin "Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Türkmençe Tek İstemli Fiiller" kategorisindeki toplam fiil sayısına oranı % 11,2'dir.

Türkiye Türkçesinde de bulunan ve bulunma hâli eki isteyen Türkmençe fiil sayısı 17'dir. Bu 17 fiilin, "Türkiye Türkçesinde de Bulunan Türkmençe Tek İstemli Fiiller" kategorisindeki toplam fiil sayısına oranı % 9,3'tür. Türkiye Türkçesinde bulunmayan ve bulunma hâli eki isteyen fiil Türkmençe sayısı 23'tür. Bu 23 fiilin "Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Türkmençe Tek İstemli Fiiller" kategorisindeki toplam fiil sayısına oranı % 4,6'dır.

Türkiye Türkçesinde de bulunan ve ayrılma hâli eki isteyen Türkmençe fiil sayısı 29'dur. Bu 29 fiilin, "Türkiye Türkçesinde de Bulunan Türkmençe Tek İstemli Fiiller" kategorisindeki toplam fiil sayısına oranı % 11,8'dir. Türkiye Türkçesinde bulunmayan ve ayrılma hâli eki isteyen fiil sayısı 133'tür. Bu 133 fiilin "Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Türkmençe Tek İstemli Fiiller" kategorisindeki toplam fiil sayısına oranı % 26,6'dır.

Türkiye Türkçesinde de bulunan ve vasıta hâli isteyen Türkmençe fiil sayısı 57'dir. Bu 57 fiilin, "Türkiye Türkçesinde de Bulunan Türkmençe Tek İstemli Fiiller" kategorisindeki toplam fiil sayısına oranı % 23,2'dir. Türkiye Türkçesinde bulunmayan Türkmençe vasıta hâli isteyen fiil sayısı 153'tür. Bu 153 fiilin "Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Türkmençe Tek İstemli Fiiller" kategorisindeki toplam fiil sayısına oranı % 30,6'dır. Söz konusu verilere göre işlerliği yüksek olan ikinci hâl de "vasıta hâli"dir.

Türkiye Türkçesinde de bulunan ve eşitlik hâli eki isteyen Türkmençe fiil sayısı 1'dir. Bu 1 fiilin, "Türkiye Türkçesinde de Bulunan Türkmençe Tek İstemli Fiiller" kategorisindeki toplam fiil sayısına oranı % 0,4'tür. Türkiye Türkçesinde bulunmayan ve eşitlik hâli eki isteyen Türkmençe fiil sayısı 2'dir. Bu 2 fiilin "Türkiye Türkçesinde Bulunmayan Türkmençe Tek İstemli Fiiller" kategorisindeki toplam fiil sayısına oranı % 0,4'tür.

Türkiye Türkçesinde de bulunan ve yön gösterme hâli eki isteyen Türkmençe fiil sayısı 1'dir. Bu 1 fiilin, "Türkiye Türkçesinde de Bulunan Türkmençe Tek İstemli Fiiller" kategorisindeki toplam fiil sayısına oranı % 0,4'tür. Türkiye Türkçesinde bulunmayan ve yön gösterme hâli eki isteyen Türkmençe fiil sayısı 1'dir. Bu 1 fiilin "Türkiye Türkçesinde

Bulunmayan Türkmençe Tek İstemli Fiiller” kategorisindeki toplam fiil sayısına oranı % 0,2’dir. Söz konusu verilere göre işlerliği en düşük olan hâl eki “yön gösterme hâli” ile “eşitlik hâli” dir.

Bütün fiilleri istem sayılarına göre değerlendirdiğimizde şöyle bir sonuç ortaya çıkmaktadır:

Tek istem alan fiil sayısı 745’tir. Tek istemli fiil sayısının toplam fiil sayısına oranı % 59,1’dir. Bu durumda tek istemli fiil sayısı çoğunluktadır.

İki istem alan fiil sayısı 300’dür. İki istemli fiil sayısının toplam fiil sayısına oranı % 23,7’dir.

Üç istem alan fiil sayısı 137’dir. Üç istemli fiil sayısının toplam fiil sayısına oranı % 10,8’dir.

Dört İstem alan fiil sayısı 49’dur. Dört istemli fiil sayısının toplam fiil sayısına oranı % 3,8’dir.

Beş İstem alan fiil sayısı 15’tir. Beş istemli fiil sayısının toplam fiil sayısına oranı % 1,1’dir. Söz konusu veriye göre 1257 fiilin yaklaşık % 1 kadarını Beş İstemli fiiller oluşturmaktadır.

Altı istemli fiil sayısı ise 1’dir. Altı istemli fiil sayısının toplam fiil sayısına oranı % 0,07’dir.

Tezin bütününe baktığımızda toplam 10 tane fiilin hiç istem almadan da cümle oluşturabildiğini tespit ettik. Söz konusu 10 fiilin istemli şekillerine taradığımız 10 eserde ve *Türkmen Diliniň Sözlügi*’nde rastlayamadık.

Hâl eklerinin tamamının sayısı ve yüzdeliği dikkate alındığında ise şu sonuç ortaya çıkmıştır:

Toplam 1257 fiilden;

Yükleme hâli isteyenlerin sayısı 514’tür. Bu 514 fiilin toplam fiil sayısına oranı % 40,8’dir. Vasıta hâli isteyenlerin sayısı 501’dir. Bu 501 fiilin toplam fiil sayısına oranı % 39,8’dir. Ayrılma hâli isteyenlerin sayısı 454’tür. Bu 454 fiilin toplam fiil sayısına oranı % 36,1’dir. Yaklaşma hâli isteyenlerin sayısı 343’tür. Bu 343 fiilin toplam fiil sayısına oranı % 27,2’dir. Bulunma hâli isteyenlerin sayısı 192’dir. Bu 192 fiilin toplam fiil sayısına oranı % 15,2’dir. Eşitlik hâli isteyenlerin sayısı 29’dur. Bu 29 fiilin toplam fiil sayısına oranı % 2,3’tür. Yön gösterme hâli isteyenlerin sayısı 22’dir. Bu 22 fiilin toplam fiil sayısına oranı % 1,7’dir.

Tüm bu verilere göre hâl eklerinin işlerliklerini değerlendirecek; en çok kullanılan hâl eki yükleme hâl eki; diğerleri de sırasıyla vasıta, ayrılma, yaklaşma, bulunma, eşitlik ve yön gösterme hâli ekleridir.

Biz bu kısımda, çalışmamızın bütününde var olan sonuçların özlü ve karşılaştırmalı şeklini sunmaya çalıştık. Söz konusu veriler, tezimizin ana kısmında her bölümün içinde ayrıntılı olarak görülebilir.

KAYNAKLAR

- BANGUOĞLU, Tahsin: 1986, *Türkçenin Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- BAŞDAŞ, Cahit: 1998, “Türkmen Türkçesinde İsim Hâl Ekleri”, *Türk Lehçeleri ve Edebiyatı Dergisi*, sayı: 20, Ağustos, s. 59-66.
- BİLGEGİL, M. Kaya: 1991, *Türkçe Dilbilgisi*, Dergah Yayınları, İstanbul.
- BİRAY, Himmet: 1999, *Batı Grubu Yazı Dillerinde İsim*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- BİRAY, Himmet: 1985, *Türkmen Şivesinin Sentaks Bakımından Türkiye Türkçesi ile Karşılaştırılması*, Ankara.
- ÇAĞATAY, Saadet: 1963, *Türk Lehçeleri Örnekleri I*, 3. Baskı Ankara.
- ÇAĞATAY, Saadet: 1972, *Türk Lehçeleri Örnekleri II*, Ankara.
- DELİCE, H. İbrahim: “Yüklem Olarak Türkçede Fiil”, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi* Aralık 2002 Cilt : 26 No:2 185-212.
- ERGİN, Muharrem: 1981, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul.
- İLKER, Ayşe: 1997, *Batı Grubu Yazı Dillerinde Fiil*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- KARA, Mehmet: 2005, *Türkmen Türkçesi Grameri*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- KARA, Mehmet: 1998, *Türkmen Türkçesi ve Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- KAHRAMAN, Tahir: 1996, *Çağdaş Türkiye Türkçesindeki Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- KORKMAZ, Zeynep: 1992, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- ÖZÖN, MustafaNihat-DEMİRAY, Kemal: 1948, *Aliştırmalı Dilbilgisi*, İstanbul.
- ŞAHİN, Erdal: 2003, *Tarihî ve Modern Türk Lehçelerinde Hâl Ekleri*, İstanbul.
- TABAKLAR, Özcan: 1994, *Türkmencenin Morfolojisi*, İstanbul.
- UĞURLU, Mustafa: “Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eşdeğerliği”, *Bilig*, Bahar / 2004, sayı 29, s. 29-40.
- ZEYNALOV, Ferhat: 1993, *Türk Lehçelerinin Karşılaştırmalı Dilbilgisi*, (Çev. Yusuf Gedikli), Cem Yayınları, İstanbul.

TARANIP CÜMLE ÖRNEĞİ SEÇİLEN KAYNAKLAR

BT : WELSAPAR Ak, *Böwsülen Tümlük*, 1989, Aşkabat.

Ç : ATACANOW Ata, *Çakmak / Öz Tanyslarym*, 1983, Aşkabat.

EG : WELSAPAR Ak, *Egrı Gylyç*, 1990, Aşkabat.

GÝ : TOGANOW Şamyrat, *Gara Ýylgyn*, 1992, Aşkabat.

HH : WELSAPAR Ak, *Halkyň Haky*, 2004, Stocholm.

K : WELSAPAR Ak, *Kepjebaş*, 2002, Stockholm.

MTH : WELSAPAR Ak, *Mülli Tahyryň Hudaylygy*, 1991, Aşkabat.

P : NELÄYEW Hüdayberdi, *Pitne*, 1992, Aşkabat.

TDS: *Türkmen Diliniň Sözlügi*, 1962, Türkmenistan SSR Ilımlar Akademiyası Neşriyatı, Aşkabat.

TGT : ATACANOW Ata, *Teke Gyzy Tatýana*, 1987, Aşkabat.

TNA : GURBANDURDY Geldiyew – ALTYÝEW Annamyrat, *Türkmen Nakılları ve Atalar Sözi*, 2002.

SÖZLÜK, FİİLLER/İSTEM/HAL EKLERİ DİZİNİ

Hal Ekleri											Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık			
		+						1	26		1. Eğilmek, abanmak; eğilerek bir şeyin, bir kimsenin üzerine kapanmak. 2. Korku salmak, korkuya düşürmek.	“Şef stolun üstüne abandy. ” (TGT)
				+				1	1		Gerekli aletlerle donatılmak.	“Korolyň koşgünüň owardan abzallaşdyrylmagy feodallaryň ünsüni çekipdir.” (TDS)
		+	+	+	+			4	368		1. Bir şeyin kapağını, ağzını açık bırakmak. 2. Açıklamak, bildirmek. 3. Toplantıyı, meclisi vb. açık olarak saymaya başlamak.	“Barsaň , şol öňki günüňdür-dä: günübirin gözünü çölden açarlar. ” (BT) ; “Hyzzynlap başlady eşek biçäre, kem-kemden obadan açdy. ” (TDS) ; “Esgiden tikilip, sapak bilen küyzäniň gulpuna daňlan dykysyny açdy. ” (TDS) ; “Gayýş daňy bilen daşy daňlan odeýalyňy we kitap ýüküni alyp, maşyndan baş – an ädim arany açdy. ” (TDS) ; “Şyh elipden şermende halyna Magtymgulynyň kitabynyň sahabyny açdy. ” (TDS) ; “Dört kirjimin ýelkenini deňizde açýar. ” (TGT) ; “Köne kalitkasyny usullyk bilen açdy. ” (TGT) ; “Usul bilen açdy. ” (TKT)
	+	+		+				2	4		Açmaya mecbur etmek.	“Deşik açdyrmak. ” (TDS) ; “Gapyny açdyrmak ” (TDS) ; “Ayaklarynyň arasyny açdyryp ýöretmek” (TDS) ; “Ýadawlyk ýa-da uky tutmaklyk zerarly arzyny giňden açdyryp, hovany içine sorduryp goybertmek. ”

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												(TDS)
açyl-			+		+	+	+		4	368	<p>1. Açık olmak, kapağı açılmak. 2. Harekete, göreve başlamak. 3. Çiçeklenmek, çiçek açmak. 4. Temizlenmek, arınmak, sissiz, dumansız olmak (hava hakkında). 5. Devam ettirilmek, başlanmak, yaratılmak.</p>	<p>“Köynekte gapdalrakdan açylýan ýakanyň bir görnüşi.” (TDS) ; “Bu gün irden bolsa ýezd naçalyniginiň dilmajy öz kabinetinde hata dümtünip otyrka, gapysy usul bilen açyldy.” (TGT) ; “iki tarapa açylýan giň gapy.” (TDS) ; “Olar gelnişip, pallasyp, esli wagtap melullykdan açylyp bilmediler.” (TDS) ; “Oktýabrdan açyldy.” (TDS) ; “Pankin elini-ýüzünü ýuwup ukudan açyldy.” (P) hossarsyzlykdan, keç ykbalndan, öweý atanyň içden çykmajak agyr sözlerinden ýaňa dykyn alyp duran gözyaş gatlasý birden açyldy.” (GÝ) ; “Turjak bolup otyrka gapy ýuwaşja açyldy.” (Ç)</p>
adagla-					+				1	1	Söz kesmek, nişanlamak; bir çiftin evlenme işinin kararlaştırıldığına belirti olarak parmaklarına yüzük takmak, yavuklamak.	“Çagalary yaşlykdan adaglamak ýaly dăp-dessur bütinleý ýok bolup gitdi.” (TDS)
ädimle-							+		1	6	<p>1. Adım atmak, adım atıp gitmek, gitmek, yürümek. 2. Adım atıp belli bir aralığı, genişliği ölçmek, ölçüp görmek. 3. mec. Hareket etmek, adım atmak.</p>	“Adamlar jülpüldeşip, suwuň içi bilen ädimleýärler.” (TDS)
ag-					+				1	49	<p>1. Taşmak; yatağından çıkarak çevresini kaplamak. 2. Geçmek; (zaman için) aşmak, geride bırakmak, harcamak. 3. Bir tarafa yatmak, düşmek, yıkılmak. 4. Aşmak, geçmek.</p>	“Amansähediň welin derdi başyndan agdykdy.” (BT) ; “Bu mahal gün öyleden agypdy.” (Ç)
agar-						+			1	38	<p>1. Ağarmak; ak duruma gelmek. 2. Öfke, yorgunluk ya da hastalık</p>	“Sen beý diýme, Ýusup jan, gara keçe ýuwanyň

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
											nedeniyle yüzün kanı gitmek. 3. Yaşlanmak, yaşlanmaya başlamak. 4. Açılmaya başlamak, iyileşmeye başlamak. 5. Solmak, rengi gitmek. 6. Yüzünün pası, rengi gidip ağarmak.	<i>bilen ağarmaz.</i> ” (GY)
agdar-		+	+		+	+			4	35	<p>1. Çevirmek; öteki yüzünü görünür hale getirmek. 2. Yıkamak, düşürmek. 3. Hakimiyeti değiştirmek, önceki cemiyet düzenini yıkıp yeni düzen getirmek. 4. İade edip vermek. 5. Bellemek; bel denilen araçla toprağı işlemek. 6. Çevirmek; ardı ardına sayfalarını açmak. 7. Karıp alttakini üste çıkarmak.</p>	<p>“<i>Hemmesini atdan agdardy.</i> (TDS) ; “<i>Ol saralyp giden bukjadan çykaran hatynyň eplimini usul bilen ýazdy, sahypany eýlesine-beýlesine agdardy.</i>” (TGT) ; “<i>Uzyň oturgynça ornaşyp, elindäki gazetini bir eýlesine, bir beýlesine agdardy.</i>” (TGT) ; “<i>Daňdanyň agzy bir ýanyndan, basym boljak gan döküşligin gynanjy hem bir ýanyndan onuň eňkini agdarpydy.</i>” (TDS) ; “<i>Molodets, ýetişikli ýigit! Okajyk sahabyny agdardy.</i>” (Ç) ; “<i>Töňne kijilik-de bolsa, ýükli arabany agdarar.</i>” (TNA) ; “<i>Ýaragly bolaýsa nätjek?- diýip, gözüni agdardy.</i>” (GY) ; “<i>Mahnet gazandaky palawy aşbaz kepje bilen agdardy.</i>” (TDS) ; “<i>1821-nji ýylda Puşkin häkimiyeti güýç bilen agdarmak hakynda “Hanjar” diýen syýasy şygryny düzüpdür.</i>” (TDS) ; “<i>Usullyk bilen agdarmasaň , ýyrtylmagy mümkin.</i>” (TDS)</p>
agdart-		+				+			2	2	<p>1. Çevirtmek; öteki yüzünü görünür hale getirtmek.. 2. Yıkırtmak, düşürtmek. 3. İade ettirmek. 4. Belletmek; bel denilen araçla toprağı işletmek.</p>	<p>“<i>Ekmeke üçin topragyň ýokarky gatlagyny azal we ş. m. bilen agdartmak.</i>” (TDS) ; “<i>Yeri pil bilen</i></p>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
											5. Kardırıp alttakini üste çıkarttırmak.	<i>agdartmak.</i> (TDS)
agdaryl-						+			1	20	1. Bir tarafından diğer tarafına çevrilmek. 2. Bir tarafa eğilip gitmek, yıkılmak. 3. Yok edilmek, yıkılmak. 4. İade edilmek. 5. Sürülmek; bel denilen araçla işlenilmek.	"Kepçe bilen <i>agdarylyan</i> palawlardan reňkli çanaklara guýulup, hatara öýlere tabak çekilyärdi. (TDS) ; "Pil bilen <i>agdarylyp</i> ýumşadylmak." (TDS)
agdyr-					+				1	3	Aşırı derece doldurmak, taşımak.	"Dostlar söhbete gyzysyp, gijäni ýapydan <i>agdyrdylar.</i> " (TGT)
ägin-				+					1	1	1. Ayak çekmek, duraklamak. 2. Gittiği yerde vakit kaybetmek, gecikmek.	"Vepa şatlyk bilen ştabdan çykyp, hiç ýerde <i>äginmän</i> gaýdyp geldi." (TDS)
agla-		+	+	+					3	62	1. Ağlamak; üzüntü, acı, sevinç, pişmanlık, aldanma vb' nin etkisiyle gözyaşı dökmek. 2. mec. Bir duruma karşı üzüntü duymak.	"Yöne men şeýle güne düşenleriň agysyny <i>aglaýaryn.</i> " (BT) ; "Irde-giçde gynansa-gyssansa gol ýapjagynyň şu adam, şu adamyň terbiyesini alan çagalar bolsa, onda özüniň bu dünýäde ýalňyz galandygyna <i>aglaýardy.</i> " (BT) ; "Her kim öz ölüsine <i>aglar.</i> " (TNA) ; "Ekende ekmedik oranda <i>aglar.</i> " (TNA)
aglamjyra-		+		+					1	2	1. Ağlamak; üzüntü, acı, sevinç, pişmanlık, aldanma vb.nin etkisiyle ağlayacak gibi olmak. 2. Dert yanıp riyakarlık etmek, yalandan ağlamak.	"Maral <i>aglamjyrp</i> , habaryny berdi." (K) ; "Biriniň aňyrrak ugratdy, biriniň ýanynda <i>aglamjrady.</i> " (GY)
aglaş-					+	+			2	2	1. Ağlaşmak; birlikte ağlamak. 2. Birlikte sızlanmak, dertleşmek.	"“A-aaa” edip, guýy onuň bilen <i>desdeň aglaşdy.</i> " (BT) ; "Aýal bilen <i>aglaşma.</i> " (TNA)
aglat-						+			1	1	Ağlatmak; birinin ağlamasına yol açmak.	"Birini gaty ses bilen <i>aglatmak.</i> " (TDS)
agryt-		+							1	15	Ağrımaya yol açmak.	"Köp-köp gürrünleriň başyny <i>agrytdylar.</i> " (GY)
agtar-		+	+			+			4	44	1. Aramak; birini veya bir şeyi bulmaya çalışmak. 2. Bir şeyin	"Ya öziňe güýmenje <i>agtarýaňmy?</i> " (GY) ;

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
											yükseğini bulmak için araştırma yapmak.	<i>“Aldyran oglan ejesiniň dortugyny agtarar.” (TNA) ; “Taldyran zzy bilen agtarmak.”</i>
agtaryl-						+			1	4	Bulmak için araştırılmak, aranılmak.	<i>“Galdyran zzy bilen agtarylmak.” (TDS)</i>
agza-		+							1	7	Anmak, sözünü etmek, ağza almak.	<i>“Dostuňa bereniňi sorama, goňşuňa bereniňi agzama.” (TNA)</i>
agzal-			+						1	29	Anılmak, sözü edilmek, ağza alınmak.	<i>“Emma uruşda ölenleriň ady sapakda agzalanok.” (BT)</i>
ajat-		+							1	1	1. Acıtmak; ağrı ve sızı duymasına sebep olmak. 2. Ekşitmek, zamanını geçirip ekşitmek.	<i>“Şol mahal oba şura başlygy şelpeli cambörügi kellesine aýlap-öwürüp, gygyny ajatdy.” (Ç)</i>
akcar-				+					1	4	1. Beyazlaşıp görünmek, ağarıp görünmek. 2. Rengi solmak, ağarmak.	<i>“Künçde baş egen ýeke golly afroditanýň mermer göwresi garaňky tamda akjardy.” (Ç)</i>
äkid-			+						1	32	Bir şeyi ya da birini kendisi alıp gitmek, götürmek.	<i>“Momalka baý bilen agyl baýyň biziň nökerlerimiz için iiberen kerbenini hökümetiň adamlary tutup yzyna äkidipdirler.” (GÝ) ; “Amansähet ony süýrekläp, çeltegiň aşagyna äkitdi.” (BT) ; “Kakam başlygy aýkasyna hopba edip, öýleyine äkitdi.” (EG) ; “Teňneleri ýygşyrmak eňil bolar diýip, kyrk sany semiz öweji satmaga äkitdi.” (GÝ) ; “Amyderýanyň kybla kenaryndaky ösgün jenewitlige äkitdiler.” (GÝ)</i>
al-		+	+		+	+			4	1781	1. Eline yerleştirmek, elinde ya da başka bir yerinde saklamak. 2. Belli şartlarda herhangi bir amaç ile kabul etmek. 3. Bir şeye sahip olmak, kendine boyun eğdirmek.	<i>“Özüne bakan uzaýan sprawkany ol sandyraklaýan eli bilen aldy. (TDS) ; “Duşmanyň “Han küýli</i>

Hal Ekleri											Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı					
												4. Ödemek, vermek (değer hakkında). 5. Bedenin bir bölümü ile taşıyıp gitmek. 6. Yardım.	<p><i>bu şatyrđyny barlap göreýin – diýip, eline aňňalyny aldy.</i>” (TDS) ; “Azgynlardan Vatanyň aryny aldyk.” (TDS) ; “Agzyňdan al alsyn! Halnazar onuň sözünü agzyndan alady.” (TDS) ; “Daşamaga meniň ulagym ýok, onym ýok, munym ýok” diýip, mineral dökünini almaýardy.” (TDS) ; “Ýer–suw reformasy geçirilende Orsgeldi ýer–suw paýyny alady.” (TDS) ; “Horjunyny alady.” (TDS) ; “Tezekli haltamy arkama alyp mekgesine münýändirin.” (TDS) ; “Ýöne siz gaýgy etmäh, men studentleri halas etdim, hemmesini öz üstüme aldym.” (MTH) ; “Aýdan ýaly, siz, hanym, aty nireden aldyňyz?” (TKT)</p>
aladalan-	+		+	+	+			3	6	Zahmet etmek, gam çekmek, kaygılanmak.	<p>“Gözünü elek-çelek edip aladalandy.” (TDS) ; “Ordan içinde yaşajak bolsan, diňe gurt bolup yaşamak bolar diýip öz indiki ýagdaýy hakda aladalandy.” (P) ; “Harby adamlar hemişe özleriniň ertirki günleriniň bişow bolmazlygy için önünden aladalanýarlar.” (P) ; “Bir zat için güýçli duýgy bilen aladalanmak, alcyramak, howsala düşmek, näme etcegini bilmän ýörmek.” (TDS) ; “Öz işiň bilen aladalanyp ýörmek, bir işi yerine ýetircek</p>		

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>bolup yörmek, güymenmek.</i> ” (TDS) ; “Bir zat için güçlü duygy bilen aladalanmak. ” (TDS) “Öz işiñ bilen aladalanyp yörmek. ” (TDS)
alamatlandyr-		+							1	1	1. İşaretleyp göstermek, işaretlemek. 2. Damgalamak.	“Ya-da diñe basymsyz aýdylmagy: ynamym, atly: kiçisiñ, gideris, keçemi... ýaly fonetik hadysalar fonetikanıñ morfologiya bilen baglanyşkylydygyny alamatlandyrýar. ” (TF)
alart-		+	+						2	28	1. Kızgınca bakmak. 2. Kavga etmek.	“Kepje sakally, dörtbürç ýüzli, gap-gara adam artykgüle gözlerini alartdy. ” (TGT) ; “Aýagymy çöz diýip, Mämmet gözünü alartdy. ” (GY) ; “Agsak Mürze gözlerini alardyp, dişlerini gyjady. ” (TDS) ; “Emma eşe oñ tarap ellerini salgady-da, gözlerini alartdy. ” (GY) ; “Mämmet gözünü alartdy. ” (GY)
alda-						+			1	22	Aldatmak; karşısındakinin dikkatsizliğinden, ilgisizliğinden, gereği gibi uyanık olmayışından yararlanarak onun zararına kazanç sağlamak.	“Düyemiñ köşegi ölen badyna, ony içine saman dykylan gep bilen aldadyk. ” (TDS) ; “Fin menşewikleri hemme tarapdan burjuwaziýany goldap, köpçüligi konstitutsion illýuziya bilen aldayardylar. ” (TDS)
aldan-				+	+	+			3	12	Aldanmak; bir hileye bir yalana kanmak.	“Özümem ilkinji duygyumda aldandym. ” (TGT) ; “Tamakin hilegärden aldanar. ” (TNA) ; “Bir zatdan aldanmak. ” (TDS) ; “Bujagaz guşkelläni hem boş gagyldy bilen aldandylar. ” (GY)

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
aldat-		+				+			2	2	Aldatmak.	“Gyzym, sen hem garyplykdan basylyp, özüni aldadaymagyn. ” (TDS) ; “Bizi şeýle nadaralyklar bilen aldatmak başa barmaz.” (TDS)
aldyr-		+				+			2	44	1. Almak işini yaptırmak. 2. Hırsızlık yaptırmak. 3. Yitirmek, elden kaçırmak. 4. Emmeyi öğretmek, emdirmek (oğlak, kuzu, dana vb. hakkında).	“Sadalygy, hiç zada ikilik etmeyänligi bilen derrew özüni aldyrdy. ” (GY) ; “Yaşly mugallymlara-da özüni aldyrdy. ” (TGT) ; “İçiniñ etini gyrgyç bilen aldyrmak. ” (TDS) ; “Biriniñ zadyny gizlinlik bilen aldyrmak. ” (TDS)
aljyra-		+				+			2	32	Korkmak, kendini yitirmek, telaşlanmak.	“Onuñ soňky gepi bolsa, biçimçini tasdan aljyradypdy. ” (HH)
aljyrat-		+							1	12	Şaşırarak, ne yapacağını bilememek.	“Bu sowallar meni aljyratdy. ” (TGT)
alkymla-						+			1	1	Bir şeyin yakınına varmak, yakınlaşmak.	“Bular şol gykylyklary bilen alkymlap geldiler. ” (TDS)
alňasa-		+	+						2	5	Korkmak, telaşlanmak	“Batmanyñ okgunly nazaryndan baý ogly özüni öte geçendigini aňdy-da, özüni aklamaga alňasady. ” (Ç) ; “Ajyrandyr öýdüp, alaşany halas etmäge alňasady. ” (Ç) ; ; “Hut şonuñ üçin jems owezberdiniñ şu gün ýa erte tutulyp getiriljekdigini aýtmaga alňasady. ” (P) ; “Ol aýşy- eşretli otaga alnasady. ” (Ç) ; “Wagondan düşýäç ýolagçylar salkyn saýa gözlegine alňasayarlar. ” (TGT)
alňasaş-						+			1	1	Acele etmek, acele davranmak.	“Kolhozçylar ir bilen alňasaşyp işe barýardylar. ” (TDS)

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
alyn-					+	+		+	3	58	1. Kendin için bir şey almak, edinmek. 2. Toplanmak.	<p>“Kofe dānesinden we çay ýapragyndān alynýan narkotik jisim.” (TDS) ;</p> <p>“İçinden daşary alnyp çykylmak.” (TDS) ;</p> <p>“Gowaçanyň hasylyndan alynýan süýüm.” (TDS) ;</p> <p>“Munuň özi meniň çakgym bilen alnan alykdyr”. (TDS) ;</p> <p>“Durdynyň ýüzündäki ýasama ýylgyryş el bilen alnyp taşlanan ýaly boldy.” (TDS) ;</p> <p>“Kömri kokslamak ýoly bilen alynýan reňksiz suwuk.” (TDS)</p>
alyn-					+	+		+	3	58	1. Kendin için bir şey almak, edinmek. 2. Toplanmak.	<p>“Kofe dānesinden we çay ýapragyndān alynýan narkotik jisim.” (TDS) ;</p> <p>“İçinden daşary alnyp çykylmak.” (TDS) ;</p> <p>“Gowaçanyň hasylyndan alynýan süýüm.” (TDS) ;</p> <p>“Munuň özi meniň çakgym bilen alnan alykdyr”. (TDS) ;</p> <p>“Durdynyň ýüzündäki ýasama ýylgyryş el bilen alnyp taşlanan ýaly boldy.” (TDS) ;</p> <p>“Kömri kokslamak ýoly bilen alynýan reňksiz suwuk.” (TDS)</p>
alyş-						+			1	20	1. Birbirine gelip gitmek. 2. Birinin bir şey almasına yardım etmek.	<p>“Öz ýamanyň özgäniň ýagşysy bilen alyşma.” (TNA)</p>
aň-		+			+				2	12	Düşünmek, akıl yürütmek.	<p>“Vepa Pawlowna meniň umytsyzlanýandgymy aňdy.” (TDS) ; “Ouň bir zatlar diýmäge çemeleşýändigini Tatýana çinerilýän nazaryndan aňdy.” (TKT) ; “Aknabat ejäniň bibagt ölümüne</p>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>dostynyň-da özünden az gynanmaýandygyny garalan ýüzünden aňdy.</i> ” (Ç)
aňdyr-					+				1	1	Sezdirmek, bildirmek, açıklamak.	“ <i>Ýigit oglan ýetik gyz ýörişinden aňdyrar.</i> ” (TNA)
aňdyr-		+							1	1	Sezdirmek, bildirmek, açıklamak.	“ <i>Hawa, onsoň- diyip gürrüniň yzyny diňlemek isleýänini aňdyrdy.</i> ” (GÝ)
aňkaryl-			+						1	2	Hayran bırakılmak, şaşırılmak.	“ <i>Agzyna aňkaryldy.</i> ” (BT)
aňla-		+			+	+			3	228	1. Düşünmek, akıl erdirmek. 2. Anlamak, bilmek, hissetmek.	“ <i>Vüşi kel rejän geň dældigini aňlady.</i> ” (TDS); “ <i>Nähili bolsa-da, bir bolmaz işiň bolandygyny aňlady.</i> ” (GÝ); “ <i>Alakjap baryan wüşi kel hem indi bu sesiň nämedigini aňlady.</i> ” (TDS); “ <i>Aňlajak bir gyladan aňlar.</i> ” (TNA); “ <i>San goşulmasy “-lar, -ler” bilen aňladylar.</i> ” (TDS)
aňladyl-						+			1	1	1. Anlatılmak, beyan edilmek, bildirilmek. 2. Hissettirilmek, malûm edilmek. 3. Değişmek, değiş tokuş etmek.	“ <i>Bir topar çylşyrymly figuralaryň, harplaryn we belgileriň üsti bilen aňladylýan tapmaça.</i> ” (TDS); “ <i>San bilen aňladylýan zadyň görkezijisi.</i> ” (TDS)
aňlan-						+			1	49	1. Düşünülmek, akıl erdirilmek. 2. Bilinmek, hissedilmek.	“ <i>Bir zadyň san bilen aňlanýan netijesi.</i> ” (TDS)
aňlat-		+				+			2	184	1. Anlatmak, ifade etmek. 2. Anlam vermek. 3. Hissettirmek, bildirmek.	“ <i>Köplenç wagtlarda bir düşünjaniň özüni dürli sözler bilen aňlatmak bolar.</i> ” (TDS); “ <i>Hojaw Artykowa seredip, bir zat diýjegini aňladdy.</i> ” (TDS); “ <i>Baş yaşlar çemeli görmegeý aýal, edýän hereketleri bilen özüniň şu çagalaryň enesidigini aňladýardy.</i> ” (TDS); “ <i>Pökgeniň ýüzüniň we</i>

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>şahdiniň açyklygy onuň ynjalyksyzlygynyň kemelendigini aňladýardy.</i> ” (TDS)
aňşyr-		+							1	5	1. Duymak, hissetmek, anlamak, bilmek, düşünmek. 2. İşitmek. 3. Ayırt etmek, görmek.	<i>“Biz araçyn rusça jogaby boýunça olaryň näme hakda gürleşýändiglerini aňşyryrdyk.”</i> (P)
anykla-		+				+			2	38	Açıklamak, belirtmek, belirlemek, doğrulamak.	<i>“Göz çeni bilen goýunlaryň sanyny anyklady.”</i> (GÝ); <i>“Bir gijede ýogalanynyň sebebini anyklady.”</i> (GÝ); <i>“Hyzmatkär gelinler bilen o barada gepleşip, olaryň haýsylaryna ynanyyp boljakdygyny anykladym.”</i> (GÝ); <i>“Razwedkaçylar olaryň agaja saralandygyny anykladylar.”</i> (GÝ); <i>“Tutanberliligini, haçan –da bolsa, başa iş düşende özünden kem oturmajakdygyny anyklady.”</i> (GÝ); <i>“Yok, batyr aga! Mämmet orsuň soldatlarydygyny anykladyk.”</i> (GÝ); <i>“Yöne ol eýýäm bilmeli zatlarynyň köpüsini anyklapdy.”</i> (GÝ)
anyklat-		+				+			2	1	Açıklatmak, belirletmek, doğrulatmak.	<i>“Men saňa häzir musulman bilen beýleki tapawudyny anykladaryn.”</i> (GÝ)
aralaş-			+						1	57	1. Kavgayı ayırmak için birbirine yardım etmek. 2. Arasına, ortasına girmek, yakınlaşmak. 3. mec. Başlamak, yaklaşmak, yararlanmak.	<i>“Gözel nägileligini gizlejem bolmady, bularyň gürrüňine duşmançylyk äheňi aralaşdy.”</i> (MTH); <i>“Ol hem ön görüp goýan ýaly, içimize aralaşýar.”</i> (GÝ)
aralaşdyr-		+							1	1	1. İki şey arasında açıklık oluşturmak, yarı açtırmak. 2. Aralıklı duruma getirtmek,	<i>“Belki, Tatýananyň ýüregine şeytan münkürlük duýgusyny</i>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
											seyrekleştirtmek.	<i>aralaşdyrandyr?</i> ” (TGT)
arassala-	+	+			+	+			3	9	1. Temizlemek, birinin ya bir şeyin yüzündeki kiri ayırıp temizlemek. 2. Kabuğunu soymak, dışını atmak, bir şeyin gereksiz yerini çıkarmak, temizlemek. 3. Arıtmak, durulamak. 4. <i>mec.</i> Yabancı öğelerden kurtarmak. 5. <i>kon. d.</i> Hırsızlık yapmaktan tamamiyle kopmak.	“ <i>Elekten geçirip arassalamak.</i> ” (TDS) ; “ <i>Güýçli ýagýan ýagys howanyň ýüzüni arassalapdy.</i> ” (TDS) ; “ <i>Çigidi çakyp, maňzyny iýmek, maňzyny gabygyndan arassalamak.</i> ” (TDS) ; “ <i>Gabykdan arassalanan döwek, miwe.</i> ” (TDS) ; “ <i>Öň etegy müçenek bilen arassalanan gyrymsy gara sakgalyny sypalady.</i> ” (TDS) ; “ <i>Suw bilen arassalanmak.</i> ” (TDS) ; “ <i>Ýaglary himiki ýol bilen arassalamak arkaly alynýan.</i> ” (TDS) ; “ <i>Eger geýime degen tegmil heniz siň işmedik bolsa onda tegmili benzine batyrylan diş çotgasy bilen arassalamaly.</i> ” (TDS)
arassalan-						+			1	1	1. Temizlenmek, kendi giysisini temizlemek. 2. Kendin için bir şey temizlemek. 3. Kirli şeyler temizlemek. 4. Temizlenmek, durulanmak. 5. Yabancı öğelerden kurtulmak.	“ <i>Öň etegy müçenek bilen arassalanan gyrymsy gara sakgalyny sypalady.</i> ” (TDS) ; “ <i>Suw bilen arassalanmak.</i> ” (TDS)
arassalaş-							+		1	1	1. Birlikte bir şeyi süpürüp temizlemek. 2. Birlikte dışının kabuğunu çıkarmak. 3. Birlikte temizlemek, durulamak.	“ <i>Sübse bilen arassalaşmak.</i> ” (TDS) ; “ <i>Çotga bilen arassalaşmak.</i> ” (TDS)
arassalat-							+		1	1	1. Birine temizletmek, süpürüp, temizletmek. 2. Dışını, kabuğunu çıkartmak, soydurmak, pis yerlerini çıkartmak. 3. Temizletmek, durulatmak.	“ <i>Birine bir zady suw bilen arassalatmak.</i> ” (TDS) ; “ <i>İçini suw bilen arassalatmak.</i> ” (TDS)
ardyl-							+		1	1	1. Öksürmek. 2. Temizlemek.	“ <i>Kürek bilen ardylmak.</i> ” (TDS)
ardyn-							+		1	15	Öksürüp sallanmak, öksürerek boğazını temizlemek.	“ <i>Halnazar ýabydan äwmezlik bilen agyp, ýagjymyk sesi bilen ardyndy.</i> ” (TDS)

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
ardynjyra-			+	+					2	2	Öksürüp boğazını temizlemek.	“Esli salymdan soň molla yzly-yzyna ardynjyrady. ” (TGT) ; “Menem bardyrın diýen äheñde ardynjyrady. ” (TGT)
argyşla-					+				1	1	Tahıl, tohum getirmek için alış verişe gitmek.	“Daşhowuzdan, Hywadan argyşlap gelyän kerwenler olary görenlerinde gorkdular. ” (TDS)
arkaýynlan-						+			1	1	1. Sakinleşmek, kendini rahatlatmak, gönlünü hoş etmek. 2. Birine inanmak, birine bel bağlamak	“Gazanylanlar bilen arkaýynlanmak bolmaz. ” (TDS)
art-			+		+	+			3	71	1. Fazlalaşmak, artmak. 2. Çoğalmak, büyüme, yükselmek.	“SSSR- de hojalyk önümçiliginiň önümliligi we onuň harytylylygy ýyl-ýyldan artyýar. ” (TDS) ; “Çägelikde yöreyän operator ümzügini ileri atyp, kynlyk bilen hereket edýärdi. ” (TDS) ; “Gyzyldan artar weli, palçykdan artmaz. ” (TNA) ; “Respublikada senagata we transporta maýa goýmak ýyl-ýyldan artyýar. ” (TDS) ; “Ýokary depgin bilen artyýar sanymyz. ” (TDS)
artdyr-			+			+			1	26	1. Arttırmak. 2. Çoğaltmak, sayısını büyütmek. 3. İyileştirmek, güçlendirmek..	“Gaýtam, erjelligini, zähmetsöýerligini artdyryýady. ” (GÝ) ; “Bu bolsa olaryň gaharyny joşduryp, nägileligini artdyrdy. ” (P) ; “Ol öz patyşasyna täze yer alyp berip, öz şan-şöhratyny artdyrmalydy. ” (TGT) ; “Onuň bir sözünde “Funutikow bilen habarlaşdym” diýmeýi Wladimiriň münkürligini artdyrdy. ” (P) ;

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>“Tüpeň bilen atdyrmak.” (TDS)</i>
as-		+			+				2	26	1. Bir şeyden sallayıp bırakmak, bir şeye asmak, takmak, koymak. 2. Dar ağacında asarak ölüm cezası vermek.	<i>“Yazgyny her sapaň ýañadan asdy.” (TGT) ; “Eger sen gylç-sagdagyny boýnuňdan asyp özüň gelen bolsaň onda menden merhemet görerdin.” (TDS) ; “Telefony asdy.” (TDS) ; “Çilimini yzly-yzyna çekip, ýere bir-iki ýola tüýkürdi-de, tüpeňini alyp, boýnundan asdy.” (TDS) ; “Egnindäki ak haladyny çykaryp, tamyň diwaryndan asdy.” (TDS) ; “Keýmiri paltosyny çykaryp, tamyň burçundaky asawaçdan asdy.” (TDS) ; “Goýny ýüzüp, göterip çatydan asdylar.” (TDS)</i>
aslyş-					+	+			2	4	1. Çiviye ya da başka bir şeye asılıp bırakılan, asılan. 2. Motorlu veya motorsuz araçların arkasından asılmak. 3. Dara çekilip, ölüm cezası verilip öldürülmek. 4. Kendi boynuna ip takarak asılıp ölmek, kendini öldürmek.	<i>“Aýgyr ýaly, öňküler ýaly, oýnaşynyn öýe girerine de garaşmady-da, kerpiç düşelen ýolajykda boýnundan aslyşdy.” (Ç) ; “Ýasy ýañakly garrynyň boýnundan aslyşdy.” (TGT) ; “Alaşa baýyň atynyň jylawyndan aslyşdym.” (Ç) ; “Barşyna-da goja soldatyň boýundan aslyşdy.” (TGT) ; “Sandyraýan gelin serdaryň boýnundan aslyşdy.” (Ç) ; “Şol pursatda-da başy şyrdakly juwan elhenç gygyryp, ýüpden aslyşdy.” (TGT)</i>
asýşdyr-					+				1	1	Hepsini, tamamını asmak, yukardan asıp koymak.	<i>“Ol şol hemişeki ak donuny geýnip, däri guty, serkeç, ýanjyk, çakmak demri diýen gadymy zamanyň</i>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>esbaby bolan aňry-bäri, şakyr-şukurlary guşagyndan asyşdyrypdyr.</i> (TDS)
aş-					+				1	45	1. Uzağa geçmek, geçmek, yola geçmek. 2. Çiftleşmek. 3. Değerlenmek, yükselmek. 4. Kenarından taşmak.	<i>“Merzlerden, syrtlardan aşýarlar.” (TDS) ; “Olar meni ýetimler öýüne tabşyryp, oke andan aşypdyrlar.” (TGT) ; “Onuň goltuğunuň çişä hetden aşdı.” (TDS)</i>
aşyr-					+				1	45	1. Öte geçmek 2. Belli bir yerden, normdan çıkmak; arttırmak, yükseltmek.	<i>“Jamal çeýnegini ýarpydan aşyrandan soň, ýgyrt atan maňlaýynda çyg görüldi.” (TDS) ; “Obamyzyň çaňňalagyny çaşyryp, gumdan aşyrdymyka öýdýän. (TDS) ; “Başyndan aşyryp urýar kätmeni, zähmet ýaýlasýnda bekän bedeni.” (TDS)</i>
at-		+				+		+	3	903	1. Sallamak, atlamak, fırlatmak. 2. Tüfekle ateş etmek, öldürmek. 3. Yardımcı eylem fonksiyonunda yaklaşan isimlerinin anlamı ile ilgili hareket bildirir.	<i>“Her kim bir zat diýýä. Bardy –geldi, ýanaryň diýýäni çyn bolayýsa, alaşany öz elim bilen ataryn.” (Ç) ; “Çägelikde yöreyan operatör ümzigini ileri atyp, kynlyk bilen hereket edýärdi.” (TDS) ; “Nabat eje Meredi işe ugradandan soň , hasyr-husur edip, içerileri syryşdyryp, külüni atdy.” (TDS)</i>
atlan-			+		+	+			3	102	1. Ata binmek, ata binip gitmek. 2. Bir yere gitmek için yola düşmek, hazırlanmak	<i>“Momalak baý onuň sözlerini eşitmezlige salyp atyna atlandy.” (GÝ) ; “Şol bada-da welosipedine atlandy.” (TKT) “Ussa sesini-iýnünü çykarman, ahmet begiň kiçi geriniň gershine atlandy.” (P) ; “Ýol boýundaki obalardan atlananlar-da şolara</i>

Hal Ekleri											Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık			
												<i>birigişýardı.</i> (TDS) ; “Garyplar guramasynyň başlygynyňbu pikirini-de aňan baý ogly özünün bu ýerde eglemegini eriksiz hasaplady-da, eýillik bilen atlandy. ” (Ç)
ätle-		+		+	+	+		4	5		1. Bir şeyin üstünden geçmek. 2. bk. ätmek 3. mec. Yürekli hareket etmek, öne gitmek	“Tatyana ýüzünü aşak salyp, ýowaşjadan öňe ätledi. ” (TGT) ; “Bu ýyl ol ilkinji gezek altyýyllyk mekdebiň bosagyndan ätlejek. ” (TGT) ; “Nähak geldim öýdýän.” diýen güman bilen ätledi. ” (MTH)
atyl-			+		+	+		3	45		1. Ateşli silah ile vurulmak, ateşli silah taşınmak. 2. Ateşli silah ile öldürülmek. 3. Atılmak, fırlatılmak.	“Dilinde Ene keyiğiň ganynyň şor tagamy galan keyik-owlak düýrülip-ýazylyp kowgudan başyny gutarmak üçin, peýkam kimin öňe atylady. ” (BT) ; “Biziň zymyzdan atylan okuň iki sansy maşynyň gapdal demirine degdi. (TDS) ; “Şeýle ýakyndan atylmagy zararly gulemyotyň sesi hem galagyňy gapyp baryardy.” (TDS) ; “Beýik tribun Sergeý Mironowıç Kirow 1934-inji ýylyň1-inji dekabrynda halk duşmanlary tarapyndan atylp öldürildi.” (TDS) ; “Gurşundan ýasalıp, tüpeň bilen atilyan togalak.” (TDS)
awla-		+						2	23		1. Avlamak; bir avı diri veya ölü olarak ele geçirmek. 2. Birini ya da bir şeyi takip etmek, izine düşmek.	“Köpegin göwnüni kepek bilen awlarlar. ” (TNA) ; “Guşy guş bilen awlarlar. ” (TNA) ; “Her ýurdun tilkisini öz tazysy bilen awlarlar. ” (TNA)

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
awlan-				+		+			2	2	Avlanmak; avlanma işine konu olmak.	“Bulanyk suda balyk awlanmaz. ” (TNA) ; “Garybyň göwni bir pisse bilen awlanar. ” (TNA)
awundyr-		+					+		1	2	1. Acıtmak; birinin acı ve sızı duymasına sebep olmak. 2. Birini üzme, incitmek, birine sıkıntı vermek.	“Onuň zaryn sesi hemmelerin yüregini awundyrdy. ” (TDS) ; “Oljemalyň ýanyna gelyänleri mazalyja awundyrdy. ” (GÝ)
aýaklan-				+					1	6	1. Yürümeye başlamak, yürümeyi öğrenmek. 2. Tamamlanmak. 3. Sonuna gelmek, sonuna çıkmak.	“Arslan çagasy ýylda aýaklanar. ” (TNA) ; “Şir çagasy ýylda aýaklanar. ” (TNA)
aýdyl-					+	+	+		3	62	1. Hissettirmek, haber verilmek, malum edilmek. 2. Yerine getirilmek (türkü hakkında).	“Yuwajadan aýdylyan aýdym.” (TDS) ; “Halk köpçüligi arasynda asyrlar boýy dildendile, nesilden-nesle geçip, ýatdan aýdylyan şahyran döredijilige halk döredijiligi diýilýär.” (TDS) ; “İntonatsiya bilen aýdylyp , emotsional-eksperssiwlik gatnaşygy, geň galmaklygy, haýran galmaklygy görkezýär.” (TDS)
aýla-	+	+	+	+	+	+			5	102	1. Çevirmek, yuvarlamak. 2. Sarmak, dolamak. 3. Koymak, koyup gitmek. 4. Döndürmek, dolamak.	“Yaş aylaýar gubarlaşan gözüne.” (TDS) ; “Bakgal ujypsyzja mis köpüklere gözüni aýlady. ” (BT) ; “Ol gorkudan ýaña saňnyldap, maşynyň kabinasyna gözüni aýlady. ” (BT) ; “Onuň gatlaryny ýazyp suratlaryna çalt-çalt gözüni aýlady. ” (P) ; “Olar bütin harç-harajatlaryny häzir şol missiyadan aýlarlar. ” (TDS) ; “Gorkýaryn, al bilen aýlarlar başyn.” (TDS) ; “Ol apparatyň rezin näýynyň ujundaki mis

Hal Ekleri											Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık			
												<p><i>jüründigini ýokaryk galdyryp, ugajyn töweregine çaltlyk bilen aýlaryardy.</i>” (TDS) ; “<i>Muňa aň-taňk bolan ýusup dem salymyň içinde yüz dürli pikiri kellesinde aýlady.</i>” (GÝ)</p>
aýlan-	+	+		+	+			3	3	<p>1. Çevrilmek, yuvarlanmak. 2. Kontrol etmek, gözden geçirmek. 3. <i>mec.</i> Belli bir hâle çevrilmek.</p>	<p>“<i>Biline govanyň bagy oralan yagyn purs durdugiça batlanyp aýlanýardy.</i>” (TDS) ; “<i>Halka gurap aýlanýarlar daşyňa.</i>” (TDS) ; “<i>Ellipsiň öz oklarynyň biriniň daşyndan aýlanmagy esasynda hasyl boýlan geometrik jisim.</i>” (TDS) ; “<i>Hojayynym aýlanardy daşymdan, indi ol maşynly geçýär duşumdan.</i>” (TDS) ; “<i>Oglanlar takyr meýdançanyň daşyndan aýlanmaga başladylar.</i>” (TDS) ; “<i>Meniň hem seniň bilen aýlanasym gelyär.</i>” (TDS) ; “<i>Ol apparatyň rezin näýynyň ujundaky, mis jüründigine ýokaryk galdyryp, agajyň töweregine çaltly bilen aýlanýardy.</i>” (TDS) ; “<i>Özüne tarap gelyän eýesini görensoň, oňa del adamyň bardygyny bildirjek bolýan ýaly, howsalaly hereket bilen aýlandy.</i>” (GÝ)</p>	
aýlanyş-				+				1	1	<p>1. Birlikte bir şeyin dışında gezmek, sık sık dönmek. 2. Bir işe girişmek, başlamak.</p>	<p>“<i>Seýrek daňlan çapuw atlary öz gazyklarynyň daşyndan aýlanyşýardylar.</i>” (TDS) ,</p>	
aýlat-		+						1	1	<p>Çevirtmek, yuvarlatmak, gezdirtmek.</p>	<p>“<i>Izyna aýlatmak.</i>” (TDS)</p>	

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
aýryl-				+	+	+			3	67	1. Yarık açmak, yarılmak, çatlamak. 2. Kopmak, bölünmek, düşmek. 3. Başka yere taşınmak, ölmek, ayrı düşmek, gitmek. 4. İşten çıkmak. 5. Nikah bozmak. 6. Bağımsız yaşamak, özel ekonomi kurmak. 7. Aradan çıkmak, ölmek. 8. Vakitten düşmek. 9. Açılmak, kurtulmak.	“Pada bakanda dostduk, hada çapanda aýryldyk.” (TNA) ; “Et dyrnakdan aýrylmaz.” (TNA) ; “Bagyrak düýäm bolsun, eýesinden aýrylmasyň.” (TNA) ; “Bu sözler kinayaly ýylgyrmak bilen aýryldy.” (TDS) ; “Uly ýoldan bir tokaýlygyň otlugyň we ş. m. içi bilen aýrylyp gidýän ýodajyk.” (TDS)
aýryl-	+			+	+				2	67	1. Yarık açmak, yarılmak, çatlamak. 2. Kopmak, bölünmek, düşmek. 3. Başka yere taşınmak, ölmek, ayrı düşmek, gitmek. 4. İşten çıkmak. 5. Nikah bozmak. 6. Bağımsız yaşamak, özel ekonomi kurmak. 7. Aradan çıkmak, ölmek. 8. Vakitten düşmek. 9. Açılmak, kurtulmak.	“Obamyzyň 90 ýaşly garrysy bardy welin, görgüli öten agşam aýrylypdyr.” (TDS) ; “Pada bakanda dostduk, hada çapanda aýryldyk.” (TNA) ; “Et dyrnakdan aýrylmaz.” (TNA) ; “Bagyrak düýäm bolsun, eýesinden aýrylmasyň.” (TNA)
aýrylyş-					+	+			2	25	1. Yarılmaya başlamak. 2. Birbirinden ayrılmak, ayrılıp gitmek. 3. Bağımsız ekonomi kurmak. 4. Boşanmak.	“Olar itli baýaryň bada ýeden traktoryny alyp bilmedikelerine ahmyr edip, hijreligin önünde aýrylyşdylar.” (Ç) ; “Onuň bilen aýrylyşanda, özünde nähilidir bir ýeň illik syzdy. (TDS) ; “Ol ene-atasy bilen aýrylyşyp, öýli-işlikli boldy.” (TDS)
aýt-	+	+	+			+			3	697	1. Bir şey hakkında haber vermek, çitlatmak, söylemek. 2. Yerine getirmek. 3. Anlatmak, sohbet etmek, konuşmak.	“Aman poşçı çürt-kesik aýtdy.” (TDS) ; “Gurbanly ekiz ogullaryny, bolanlygyny hem saglyklarynyň örän ýagsydygyny aýtdy” (TDS) ; “Gyzdurdy her sözünü janly mysallar bilen aýdyp, şeýle bir gürlledi, derlerini saçyp

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												gürledi.” (TDS) ; “Gurbanly aýalyňnyň ýaşy bolýanlygyny aýtdy.” (TDS) ; “Gujaklap, aýdaryn saňa. (TDS) ; “Onuň şol wagtky bolşuny söz bilen aýdyp görkezmek hem aňsat däl, ýöne onuň reňkli öçüp, ýüzi ak tam bolupdyr.” (TDS)
aýypla-		+	+						2	9	İşlenen cürüm nedeniyle suçlamak, karalamak, suçunu yüzüne söylemek.	“Aýybyny aýdany aýyplama.” (TNA) ; “Meselemi frontçy alym kelejar köpçülügiň içinde nadanlykda aýyplady.” (Ç)
aýyplan-					+				1	1	Cürüm işlenmiş iş için suçlu hesap edilmek, suçlanmak, karalanmak.	“Halk duşmanlary eden jenaýatçylykly işleri için, halk tarapyndan aýyplandylyr.” (TDS)
aýyr-		+			+	+			3	46	1. Alıp başka yere bırakmak, bir nesneyi bir yerden ikinci bir yere götürmek, yerini değiştirmek, hareket ettirmek. 2. Üstünden çıkarmak, soymak. 3. Dövmek, parça parça etmek, tahrip etmek. 4. Atmak, çıkarmak (işten, vazifeden). 5. mat. Çıkarmak; üçüncü bir sayı elde etmek üzere belli bir sayıdan, daha az değerli başka bir sayı kadar birim eksiltmek, tarh etmek (-). 6. Nikah bozdurmak. 7. Kirden arıtmak, temizlemek.	“Her gezek görende-de emay bilen gözündäki gara äýnegini aýyryrdy.” (P) ; “Eýsem-de bolsa, dörtgyraň gorodowoem bu howludan gözniň gytagyňy aýyrmady.” (TKT) “Her gezek görende-de emay bilen gözündäki gara äýnegini aýyryrdy.” (P) ; “Eýsem-de bolsa, dörtgyraň gorodowoem bu howludan gözniň gytagyňy aýyrmady.” (TGT) ; “Bu iki gzyň ähli gylyk-häsiýetine diýen ýaly olaryň özlerindenem belet Polina İwanowna bälçireýär gzyň ýumşak elini usullyk bilen boýnundan aýyrdy.” (TGT) ; “Oba şura başlygy er-suw paýlaşygy gutarynça,

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<p><i>ony öz ýanyndan aýyrmady.</i>” (Ç) ; “Olar tanap gözleýän ýaly gözlerini ýerden aýronokdylar.” (P) “Çünki görjek gatlaň gurlanny doly Soňra görüp ol Leniniň suratyň, Kirpikmen gözlerin aýyrmady ondan.” (TDS) ; “Gel, şöhrat täjimi aýyr başymdan.” (TDS) ; “Geçmişnäetli galyndylary bolsa uzanç ýaşaýarlar olary egin eşiğe siňen tozan ýaly çotga bilen aýryp bolmajar.” (TDS)</p>
azalt-					+				1	6	<p>1. Bir şeyi azaltmak, eksiltmek; az denecek bir miktara indirmek veya eskisinden az bir duruma getirmek. 2. Önceki boyutundan azaltmak, alçaltmak, kısaltmak.</p>	<p>“Doly halyndan azaltmak, üstünden bir neme aýyrmak, egsit egmek.” (TDS)</p>
azaş-					+				1	21	<p>1. Yolunu şaşırarak, ters yöne gitmek. 2. mec. Yanlışlık yapmak, yanılmak. 3. mec. Yoldan çıkmak, azmak.</p>	<p>“Şofer minutsaýyn ýoldan azaşyardy.” (TDS) ; “Kary bir gün ýoldan azaşypdyr.” (TDS)</p>
azgyryl-					+				1	5	<p>Birinin arkasından öfkeyle bağırarak, bağırıp çağırarak.</p>	<p>“– Dur entek! – diýip, başlyk oňa azgyryldy.” (EG) ; “Gayady şunuň ýaly gürrüň tapmady, altybaý alaryldy-da, nökere azgyryldy.” (GÝ) ; “Kösäniň ýakyn ýanyndaky stulda oturan şapbat ýüzli, jaýty murtly, bezemen yaş ýigit oňa azgyryldy.” (TGT) ; “Jurnalist oňa azgyryldy.” (Ç)</p>
bagla-									4	57	<p>1. Bağlayıp bırakmak, bağlayıp güçlendirmek. 2. Sarıp katılaştırmak, sarmak. 3. Kapamak, kilitlemek (kapı vb. hakkında). 4. d. b. Bağlayıcılık rolünü yerine getirmek. 5. Önünü tutmak, önünü kapatmak, bent yapmak. 6. mec. Boyun</p>	<p>“Tatýana ahyry ýüregini bire baglady.” (TGT) ; “Tatýana ýüregini bire baglady.” (TGT) ; “Düýä urgany bagladylar.” (BT) ; “Atlaryny at ýatakda däl-de, düýe boýy</p>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
											eğdirmek, bağımlı kılmak.	<i>ösgün jöweniň içinde bagladylar.</i> (P) ; “ <i>Yöne Jems ony häzirki pikir edip oturan zatlary bilen baglamady.</i> ” (P)
baglan-			+		+	+			3	5	1. Bağlanmak, bağlanıp kuvvetlendirilmek. 2. Sarılıp katılaştırılmak, bağlanmak. 3. Örtülmek, kilitlenmek. 4. Önüne geçilmek, önü tutulmak. 5. <i>mec.</i> Boyun eğmek, bağımlı olmak.	“ <i>İki at bir agaja baglanmaz.</i> ” (TNA) ; “ <i>Suw bendinden baglanar.</i> ” (TNA) ; <i>Tow tutmazlyk üçin iki ujy we ortasy deşilip, malyň boýunbagyna berkidilyän jykyryk bilen baglanmak.</i> ” (TDS) ; “ <i>Zynjyr bilen baglanmak.</i> ” ; “ <i>Bir zadyn agzyny gulplamak üçin açar bilen baglanylyan we açylyan demir gural.</i> ” (TDS)
baglaş-			+			+			2	3	1. Birlikte bir şeyi paketlemek, paketlemek için yardımlaşmak (ulaşım için kullanılan araç, kap kacak vb. hakkında). 2. İki tarafın rızası uyarınca yapılan antlaşma mukavelesine imza atmak.	“ <i>Tomsuň başynda zakasynyň tutuş ygtyýaryny iňlisleriň eline berýän şertnamany baglaşdynyz.</i> ” (P) ; “ <i>Duşak bilen baglaşmak.</i> ” (TDS) ; “ <i>Krylowyň basnyalarynyň yönekeýligi we tebigylygy realizm bilen baglaşýar.</i> ” (TDS)
baglaşyl-						+			1	2	1. Birlikte bir şeyi paketlenilmek, paketlenilmek için yardımlaşılmak (ulaşım için kullanılan araç, kap kacak vb. hakkında). 2. İki tarafın rızası uyarınca yapılan antlaşma mukavelesine imza atmak.	“ <i>Yazuw üsti bilen baglaşylan şertnama.</i> ” (TDS) ; “ <i>İki tarapyň hem razylygy boýunça esasy hat üsti bilen baglaşylyan ylalaşyk.</i> ” (TDS)
bagyşla-			+	+			+		3	44	1. Birinin suçunu kapamak, suçunu örtmek. 2. Bir şeyi armağan etmek, armağan hükmünde vermek, başışlamak. 3. Bir şeyin ya da birinin şanına tahsis edilmek, bir şeyin hürmetine önerisini kabul etmek,	“ <i>İndem meni bagyşlaň.</i> ” (TGT) ; “ <i>Meniň göymelligimi bagyşlarsyň.</i> ” (P) ; <i>Gapdalyndakyny saňa bagyşladyk.</i> ” (GÝ) ; “ <i>Belki, olar seni bir</i>

Hal Ekleri											Anlamı	Örnek Cümleler	
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık				
											önceden tayin etmek.	<i>gezeklikçe bagyşlarlar?</i> ” (MTH)	
bajer-		+							2	13	1. Toprağı, ekin tarlasını sürüp, sulayıp ekime hazırlamak, işlemek. 2. Bir şeyi işlemek, süslemek. 3. Onarmak, düzeltmek. 4. Gözetlemek, bakmak. 5. Hastalığı iyileşmek, hastalıktan kurtulmak, iyileşmek.	“İl kätmen ýaly gurallary taplamak hem-de kem-käs yerlerini bejermegi başaryardy.” (TDS) ; “Trahoma wagtynda bejerdilmän, kirkik ýykylyp, göze garasuw inip, oňa gül düşende, ony derman bilen bejerip bolmaýar.” (TDS)	
bak-	+	+	+	+	+	+			5	672	1. Birini ya da bir şeyi seyretmek, bakmak. 2. Gözetmenlik yapmak, eğitip yetiştirmek, bakmak. 3. İletmek.	“Oňa garşy gaňrylybam bakmady. ” (K) ; “Kempir aradan çykansoň, altybaý ol obadan gaydyň, momalak baýyň ýylkysyny bakypdyr. ” (GÝ) ; “Duran bir eňekdir, bakmaz sözüne. ” (TDS) ; “Rayonyň köp kolnozlarynda saglyýan sygyrlary ýatakda bakmak ve göleleri enelerinden aýry idetmek guralypdyr.” (TDS) ; “Her taýyndan baksaň , tapdyrmaz tasly.” (TDS) ; “Ýok, how, gaýyp mirap itini goýun eti bilen bakýamyş. ” (Ç)	
bakjakla-										1	7	Civarını, etrafını seyretmek, bakınmak.	“Uly adam hökmünde ýüztutulýan on iki yaşly sarymaňyz çaga hiçbir zadyň manysyna düşünmän, gorkuly gözleri bilen bakjaklap seretdi .” (TDS)
bakşy-	+									1	2	1. Birbirini ya da bir şeyi birlikte seyretmek, bakışmak. 2. Bakmakta birine yardım etmek.	“Sakgal goýun bakşymaz. ” (TNA) ; “İndi mähribanlyk bilen bakşyyp. Dostlyk bilen gürrüň edýär gülüşýär.” (TDS)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
balkylda-			+						1	12	Parlamak, parıldamak.	“Nurjemalyň gamly gara gözleri delmirip, ýene-de gaşynda balkyldady. ” (Ç) ; “Gündüzki gören gözleri içerde balkyldady. ” (TGT)
balkyldaş-						+	+		2	2	Parlayıp kalmak, görünmek.	“Aýsyz dury asmanyň ýyladyzly öz kanunlary boýunça asudalyk bilen balkyldaşýardy. ” (TDS)
balkyldat-		+							1	2	Parlatmak, parıldatmak.	“Amansähet gözlerini balkyldatdy. ” (BT) ; “Dabay yraty iskupaemsýa!- diýip, ol gülümsireýän mawy gözlerini balkyldatdy. ” (Ç)
bar-			+	+	+	+			4	833	1. Bir yere ya da birinin yanına gelmek, gitmek, varmak. 2. Belli bir derecede, tempoda öne hareket etmek, gitmek. 3. Yardımcı eylem fonksiyonunda yaklaşan, eylemi ile birlikte yakınlaşmayı gösterir.	“Yadyňa düşýär, şol ýylyň ýazynda kakasy zyzndan barypdy. ” (TGT) ; “Aý, ol eýýäm birine barandyr. ” (GÝ) ; “Gypydyklap wekiliň bardy ýanyna. ” (TDS) ; “Ýuwaşlyk bilen ädimläp, maşynyň ters tarapyndan bardy. ” (TDS) ; “Artyk puluň bilen barma arakhana, Zähmetiň zaýa etme, rehim eýle jana.” (TDS) ; “Adamlary gaçyrmazlyk ýa-da bir zady gorap saklamak üçin olaryň ýany bilen baryan ýaragly otrýad adam.” (TDS)
bardyr-						+			1	1	Varmasına yol açmak, götürmek.	“Izy bilen bardyrmak. ” (TDS)
barla-		+				+			2	45	1. Bir şeyin doğruluğunu belirtmek için için denetleme yapmak, denetimden geçirmek. 2. Kontrollden geçirmek, denemek. 3. Gözden geçirmek, araştırmak, aramak.	Hojam eli bilen gapdalyny barlady. ” (TDS) ; “Gurt şol gün hem aýna-da özüni ikinji mertebe synlady we ol öňküsi ýaly öz synasyny eli bilen barlady. ” (TDS) ; “Bu keşdänin daşyndan

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>garasañ, bir açılıp oturan güle menzeyardı, el bilen barlamasañ, onuñ matadigi hem mälim dälđi.” (TDS)</i>
barlan-					+				1	1	1. Denetim geçirmek, denetlenmek. 2. Kontrol edilmek, denetim görölmek. 3. Gözden geçirilmek, araştırılmak. 4. Bilimsel açıdan öğrenmek maksadıyla araştırma geçirilmek, denetlenmek.	<i>“Garagum kanalynyñ geçyän ugry alymlar tarapyndan barlandy.” (TDS)</i>
barlat-						+			1	1	1. Denetim işini geçirtmek, bir şeyin doğruluğunu araştırtmak. 2. Kontrol geçittirmek, denettirmek. 3. Gözden geçirtmek, araştırtmak. 4. Bilimsel açıdan öğrenmek maksadıyla araştırma işini geçirtmek, denetletmek.	<i>“Korrektura işini geçirtmek, tipografiya ýalňyşlaryny düzetdirmek, asyl nusgasy bilen barladyp, ýalňyşlaryny düzetdirmek.” (TDS)</i>
barlyş-						+			1	4	1. Anlaşıp birleşmek, barışmak. 2. İki taraftan razı olmak, memnun olmak. 3. Birlikte yaşamak.	<i>“Sen ýene ýelli bilen barlyşaysañ, niçik boýlar.” (TDS) ; “Tersleşen adamyñ bilen barlyşmak.” (TDS)</i>
barlyşdyr-						+			1	1	1. İki tarafı anlaştırmak, barıştırmak. 2. İki tarafı da razı etmek. 3. Birleştirip bir yöne göndermek, birleştirmek.	<i>“Küle girrigi öz gyzy hem giýewisi bilen barlyşdyryp, öýlerine gtdiler.” (TDS)</i>
bas-		+	+	+	+				4	248	1. Dayanmak, baştan aşağı sıkmak. 2. Üstün gelmek, boyun eğdirmek, yenmek. 3. Çiğnemek, vurmak. 4. Bir yere toplamak, toplanmak. 5. Kaplamak, örtmek. 6. Tutsak etmek. 7. Yüklemek, yük vurmak.	<i>“Dik duran ýerinde okara enegini basdy.” (TGT) ; “Mähirli alkyşlardan doly gutlaglary Tatýana paltosyny –zadyny çykarman, yzy-yzyňa okady, bagryna basdy.” (TGT) ; “Şeýlemi, aksoltanym!-diýip, gyzy bagryna basdy.” (GÝ) ; “Şonda men seni, ezizim mähir bilen bagryma basypdym.” (P) ; “Haçan Aman aýak çekip duranynda bolsa, ol uruşdyryp gelşine onuñ çarygynyñ apgyrdyndan basdy.”</i>

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												(TDS) ; “Ol uruşdyryp gelişine onuň çarygynyň apgyrdyndan basdy. ”
basala-						+			1	1	Çiğnemek, basarak düzeltmek, sıkıştırmak.	“Los ayaklary bilen basalapdyr. ” (TDS) ; “Orta oglan-uşagy at toýnagy bilen basalaýardy. ” (TDS)
basalaş-							+		1	1	Birbirini çiğneyerek şaka yapmak, birbirine dolaşmak.	“Biri-biri bilen basalaşyp yören ýigitleriň, nökerleriň şowhunlary uzakdan, bagyn beýleki burçundan eşidilýärdi.” (TDS) ; “Biri-biriň bilen basalaşmak. ” (TDS)
basdyr-		+	+			+			3	2	1. Ayak altına aldirmek, tekmeletmek. 2. Hapishaneye koydurmak. 3. Düzenleyip üst üste koydurmak, birbirinin üstüne yerleştirmek.	“Bedeniň bir ýerini el bilen basydyrmak. ” (TDS) ; “Geyimiň gyrasyna, yakasyna gara sapagy ak sapak bilen basdyryp salynýan nagyş. ” (TDS)
basgylat-		+							1	1	1. Ayak altında bıraktırmak, tekmeletmek. 2. <i>mec.</i> Dikkatsizce horlatmak, huzursuz ettirmek, ezdirmek.	“Ejesiniň adyny basgylatdy. ” (Ç)
bäsleş-				+		+			2	6	Yarışmak, rekabet etmek.	“Onuň bilen diňe demiryol stantsiyasynyň gabatma-gabat oturan ýeke gat, kerpiç jaýy belli bir derejede bäsleşýär. ” TGT) ; “Potologyň kenarlary gazma haşamlar, altyn reňkler bilen nagyşlanany üçin, gyzylyt öwüsyän halynyň gülleri bilen bäsleşýärdi. ” (TDS) ; “Artygyň otlukly gözleriniň bäbenekleri gün şöhesi bilen bäsleşýärdi. ” (TDS)
basyl-					+	+			2	59	1. Dayanmak, üstüne ağırlık düşmek, ayak altında kalmak, tekmelenmek. 2. Bir yere toplanılmak, üst üste toplanıp	“İmperialistik döwletler tarapyndan basylýp alnyp ekspluatirlenýän,

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
											koyulmak. 3. Zayıf düşmek, yenilmek.	<i>syýasy we ykdysady özbaşdaklykdan mahrum edilen ýurt.</i> ” (TDS) ; “Gyzym, sen hem garyplykdan basylyp , özüni aldadaýmagyn.” (TDS) ; “Maşynlardaky we saz gurallaryndaky aýak bilen basylyan ryçag.” (TDS) ; “Göýä tsiwilizatsiýany ornaşdyrýan, tsiwilizatsiýany ýaýratmak bahasyna bilen basylyp alnan kolonial ýurtlardaki halklary rehimsiz ekspluatirleýän imperialist. (TDS)
basyr-		+			+	+			3	4	1. Birinin ya da bir şeyin üstünü kaplamak, örtmek. 2. Sırrı gizlemek, suçu saklamak, eksikliği, yanlışlığı ortaya çıkarmama. 3. Tavuğu kuluçkaya yatırmak. 4. Mayalamak; maya koymak, içine maya karıştırmak.	“Orazgeldi bilen juwan gazak köne jaýyn üstüni ýañadan basyrdy. ” (TGT) ; Nurjahan keçä ýazandan soň , demlän çayýny basyryp goýdy.” (TDS) ; “Ýaryşdan gelen aty barsyk bilen basyrdylar. (TDS) Tok uran adamy gum bilen basyrmak zyýanlydyr.” (TDS)
basyrt-						+			1	1	1. Birinin ya da bir şeyin üstünü kaplatmak, örtmek. 2. Sırrı gizletmek, suçu saklatmak, eksikliği, yanlışlığı ortaya çıkartmama. 3. Tavuğu kuluçkaya yatırtmak. 4. Mayalamak; maya koymak, içine maya karıştırtmak.	“Görünmez ýaly üstüne gum atyrmak, gum gor bilen basyrtmak. ” (TDS)
basyryl-						+			1	2	1. Bir şeyin üstü örtülmek, kaplanmak. 2. Sırrı gizlenmek, suçu saklanmak, eksikliği, yanlışlığı ortaya çıkarmama durumu, üstü açılmama durumu. 3. Kuluçkaya yatırılmak.	“Üsti gar bilen basyrylan dag gerişleri ýaly ak altyn depeleri gözünü gamaşdyrýardy.” (TDS) ; “Gamyş bilen basyrylan süýnmek öýüň aňyrsyndan goýý gara tüsse ullakan

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>burumlar bilen çykyp, haýallyk bilen ýokary galýardy. ” (TDS)</i>
başar-					+	+			2	68	Başarmak, gücü yetmek, yapabilmek.	<i>“Ýöremegi zordan başarmak. ” (TDS) ; “İşanyň pikirini, göwün-islegini gözünden okamaklygy ezberlik bilen başaryardy. ” (GÝ)</i>
başart-			+						1	7	Başartmak, becertmek.	<i>“Hemme zada düşünmek ikimiz ýaly çopana başartmaz. ” (P)</i>
başla-			+		+				2	532	1. Bir işe, göreve vb. başlamak. 2. Yardımcı eylem fonksiyonunda gelen eylem ile birlikte başladığını gösterir.	<i>“Olar tutuşlygyna kebab edilen sülgüni bir tegelek çöregin üstünde goýup, owkada başladylar. ” (TGT) ; “İlki birinji hatardan başlaýardy. ” (GÝ) ; “Mekdeplerde Gündogaryň mongollar çozup gelmezinden ozalky ylmynyň esaslaryny öwretmekden başlamaly. ” (MTH)</i>
başlan-					+	+			2	123	1. Başlanmak; başlamak işine konu olmak. 2. Ortaya çıkmak, meydana gelmek. 3. Başlanıp yollanmak.	<i>“Meniň sandan çykmagym şol wakadan, şol gijeden başlandy. ” (TGT) ; “Şonda siziň bilen biziň garyndaşlarymyz täzeden başlanar. ” (GÝ) ; “Aradaky dawa ilki başdan Mukymyň hapysalygyndan başlandy. ” (BT) ; “Bar şowsuzlygym başlykdan başlandy. ” (Ç) ; “Howla bezeg berýän şu täsin güzarlyk onuň öz eli bilen eken ekeje düýp bägülinde başlandy. ” (TGT) ; “Türkmen iliniň Pussiýa meýletin birleşmesi şol pursatdan başlanýar. ”</i>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												(TGT) ; “İki köçäniň çatrygynda her gün dan atmary bilen başlanýan janly hereket durdygyça gyzygyp, bir bazar mähellesine meňzärdy.” (TDS) ; “Olaryň baş söz bilen başlanýanlary ilki, beýlekileri soňra elipbiý tertibinde getirildi.” (TDS)
bat-			+	+					2	23	1. Suya batmak, gark olmak. 2. Çamura girmek, çamura bulaşmak, çamura gömülmek. 3. Görünmez olmak, batmak (gezegenler hakkında). 4. Büyük zarara uğramak.	“... diýen hyjuwly setirleri maňzyna batypdy. ” (Ç) ; “Gyrmyzy çäýnegiň gapagyny adaja aýlap başlan molla çin pikire batdy. ” (TGT) ; “Deňizden gutulan kölde batmaz. ” (TNA) ; “Hünär otda ýanmz, suwda batmaz. ” (TNA) ; “Otda oýnan suwda batmaz. ” (TNA)
batlan-						+			1	1	1. Güçlü hareket etmek, coşmak, güçlenmek. 2. Yükselmek, güçlenmek (ses hakkında).	“Onuň sandyraýan sesi sarsdyryjy güýç bilen batlandy. ” (TDS)
başlaşdyr-			+						1	1	1. Mal mülk sahibi yapmak, geliştirmek, güçlendirmek. 2. Bir şeyin yeterli derecede üstünü doldurmak, çoğaltmak, arttırmak.	“Bu güýmençe onuň ruhy dünýäsini başlaşdyrýar. ” (TGT) ; “Çaadaýew bilen gürrüň leşmegi şahyryň ruhy dünýäsini başlaşdyrýardy. ” (TDS)
begen-			+	+	+				3	6	Bir şeyden gönlü hoş olmak, sevinmek, memnun olmak.	“Mämmet basmaçylaryn ünsüni biçare bendelerden sowanyna begendi. ” (GÝ) ; “Begim meni begenmez, men begimi begenmem. ” (TNA) ; “Baýnazaryň bokzala getirip beren esger gulakjygyny alanyna begendi. ” (Ç) ; “Oňa sataşanyna begendi. ” (TGT)
begendir-									1	2	Birinin gönlünü hoş etmek,	“Şerip Garlyýew bilen

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
											sevindirmek, memnun etmek.	<i>bolýan duşuşyklar indi öňküleri ýaly ony begendirenok. (BT) ; Kolhoz başlygynyň gabat gelmegi ony begendirdi. (TDS)</i>
bejeril-	+				+	+			2	5	1. İşlenip hazırlanmak, işlenmek, ekilecek duruma gelmek. 2. Süslenmek, işlenmek. 3. Hastalıktan kurtulmak, iyileşmek. 4. Onarılmak, yapılmak, düzeltilmek. 5. Düzene sokulmak, bir araya getirilmek.	<i>“Merezal keseli düypli becerilyür. (TDS) ; “Keçeden bejerilyün we gaňna dereğine eşeğe sayınyan esbap. (TDS) ; “Kätmen bilen bejerilmek. (TDS) ; “Operasiýa etmek bilen bejerilyün. (TDS)</i>
bejert-						+			1	1	1. Toprağı işlemek, ekin tarlasını ekmeye hazırlatmak. 2. Nakış işletmek, süsletmek. 3. Bir şeyi tamir ettirmek, düzeltmek. 4. Hastalığı iyileştirmek için doktora baktırmak.	<i>“Ýeri kultiwator bilen bejertmek. (TDS)</i>
beklen-						+			1	3	1. Örtülme, kapanmak, kilitlemek. 2. Bentlenmek, kapanmak. 3. Yolu, önu tutulmak, kuşatılmak.	<i>“Basylyp alnan ýerleriň daşy haýat bilen beklenipdir. (TDS)</i>
belgile-						+			1	1	Bir şeye işaret, nişan, iz koymak, işaretlemek.	<i>“İlki başda müşürililer her bir sözi aýratyn belgiler-suratlar bilen belgölüpdirlir. (TDS)</i>
belgilen-						+			1	1	Bir şeye işaret, nişan koyulmak, işaretlenmek.	<i>“XIX asyryň ýigirminjü ýyllarynyň başlary Günbatar ýewropada rewolyutsion we milli-azatlyk hereketiniň täzeden ýokary görterilmegi bilen belgilendi. (TDS)</i>
belle-		+			+	+			3	118	1. Bir şeyin üstüne işaret, nişan koymak, işaretlemek. 2. Bir şeyi doğrulamak, düzene sokmak, düzgünleştirmek. 3. Birini bir işe sokmak. 4. Bir başarıyı, şatafatlı bir olayı hatırlamak. 5. Dikkat etmek.	<i>“Eýsem-de bolsa, soňky mahallarda bankirin oglunyň oňa has ýakynlaşandygyny öz ýanyndan gımanç bilen belledi. (TKT) ; “Emma Çañly Tagan Amansähediň işleyşinden zol-zol habar tutup duransoň, onuň boş wagtynyň bardygyny belledi. (BT) ; “Olar</i>

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>Gaýybyň hütdüginde oturyp, birnäçe dost bolup Amansähediň üstünligini bellediler.</i> ” (BT) ; “ <i>Ýa özli-özünizden belledilermi?</i> ” (GÝ)
bellen-					+	+			2	28	1. İşaret koyulmak, işaretlenmek. 2. Düzene sokulmak, doğrulanmak, yasallaşmak, düzgünleştirilmek. 3. Vazifeye, işe koyulmak. 4. Bir başarının, şatafatlı bir olayın hatırlanması, gösterilmesi. 5. Kendini tanıtmak, malum olmak. 6. Dikkat edilmek.	“ <i>Atbaşçylaryň arasyndan bellenen pellehama in ilki gelen ön atly.</i> ” (TDS) ; “ <i>At çapysmagyň göreş tutdurmagyň we beýleki işleriň hemmesi örän sahyçylyk bilen bellendi.</i> ” (TDS) ; “ <i>Geyim, ayakgap we ş. m. predmetleriň san bilen bellenen ölçegi.</i> ” (TDS)
bellenil-					+	+	+		3	4	1. İşaret koyulmak, işaretlenmek. 2. Düzene sokulmak, doğrulanmak, yasallaşmak, düzgünleştirilmek. 3. Vazifeye, işe koyulmak. 4. Bir başarının, şatafatlı bir olayın hatırlanması, gösterilmesi. 5. Kendini tanıtmak, malum olmak. 6. Dikkat edilmek.	“ <i>Kiyew buthonosynyň başynda Konstantiyapol patriarhy tarapyndan bellenen mitropolit goýkypdy.</i> ” (TDS) ; “ <i>1925. nji ýyl, Aleksandr Korneyçugyň durmuşyndaky we döredijilik biografiýasyndaky, iki sany möhüm waka bilen belleniildi.</i> ” (TDS) ; “ <i>Şertli bellikler bilen belleniýän matematiki ululyklar.</i> ” (TDS)
belleş-		+							1	2	1. Biri ile bir şey hakkında önceden konuşma neticesinde belli bir anlaşmaya varmak. 2. Birlikte işaretlemek, işaret koymak.	“ <i>Ol daşarynygyzygynyňýok dugyny ötegçileriňgalyňgeýnişinden aňyp, ýüňkofiasyny egnine sokdy, üstündenem ýeňil paltosyny geýip, yrym üçin aýnanyňöňünde eýlesine- beýlesine öwrüldi-de, gapydan çykyp gidibermezden</i>

Hal Ekleri											Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı					
													<i>öñürti kimdir birine telefon edip, onuñ bilen duşuşjak ýerini belleşdi.</i> (MTH)
ber-		+	+		+	+		+	5	1822	1. Birine bir şey ulaştırmak, devretmek. 2. Sınavı başaramak. 3. Yardımcı eylem fonksiyonunda yaklaşıp gelen isimlerinin manası ile ilişkili hareket bildirir.	<p><i>“Arka tarapa egrelmek, döşini ileri berip, kelläni arkan gaýýşdyrmak.” (TDS) ;</i></p> <p><i>“Per ýassyga gapdalyny berdi.” (TDS) ;</i></p> <p><i>“Dramaturglarymyza döwüş - deşlerimiziň portretini bermek başartdy.” (TDS) ;</i></p> <p><i>“Beýik namys bilen ar berdiň maňa.” (TDS) ;</i></p> <p><i>“Men näme üçin degerla pursaty goldan berdim.” (TDS) ;</i></p> <p><i>“Onuñ gazetlerden, uruş habarlaryndan beren gürrüňleri bolsa Artygy gzykdyrdy.” (TDS) ;</i></p> <p><i>“Ağşam ýatar ýaly hem krowat, onuñ üstüniň ýumşak posteli, odeýaly, prostýasy bilen berdiler.” (TDS)</i></p>	
berdir-			+			+			2	1	Birine bir şeyi ulaştırtmak.	<i>“Bir zady başga birine eli bilen berdirmek.” (TDS)</i>	
beril-									4	134	1. Bırakılmak, satılmak. 2. Birine bir şey bağışlanmak, verilmek.	<p><i>“Bir näçe sözlükler bolsa önümçilige berildi.” (TDS) ;</i></p> <p><i>“İşlikler infinitiv formasynda berildi.” (TDS) ;</i></p> <p><i>“Ýöne düşgerlik elden berilmeyärdi.” (GÝ) ;</i></p> <p><i>“Kärhanalara, edaralara we guramalara artyk harçlanan puly tölemek ýa-da başga maksatlar üçin döwlet tarapyndan berilyän kömek pul.” (TDS) ;</i></p> <p><i>“Naharyň soňundan berilyän miwe.” (TDS) ;</i></p> <p><i>“Eger-de salgylanylyan söz</i></p>	

Hal Ekleri													
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler	
												<i>omonim hem-de köp manyly bolsa, oñda ilki omonimlik belgisi – rim tsifri bilen berlip, soñundan degişli manysyny görkezýän arap tsifri goýldy.” (TDS) ; “Adatça aýgytly äheñde beýan edilen pikir, garaýyş, hat üsti bilen berlen habar.” (TDS)</i>	
berkeş-					+				1	2	1. Çok sertleşmek, çok ağırlaşmak, katılaşmak. 2. Çok sağlamlaşmak, çok kuvvetlenmek, çok güçlenmek.	<i>“Gaytam gün-günden berkeşdi.” (TGT)</i>	
berkidil-							+		1	2	1. Sağlamlştırılmak, güçlendirilmek. 2. Güçlendirilmek, kuvvetlendirilmek, bağlamak. 3. Kuvvetlendirilmek, dayanıklılaştırılmak, güçlendirilmek. 4. Gözetmenlik yapması için birine emretmek, idarecilik yapmak için birine emir vermek.	<i>“Tsement bilen berkidilen, tsement goşulan, tsement salnan. (TDS) ; “Tikin bilen berkidilip taýýarlanmak.” (TDS)</i>	
berkit-			+							3	5	1. Sağlamlştırmak, güçlendirmek. 2. Güçlendirmek, kuvvetlendirmek, bağlamak. 3. Kuvvetlendirmek, dayanıklılaştırmak, güçlendirmek. 4. Gözetmenlik yapması için birine emretmek, idarecilik yapmak için birine emir vermek.	<i>“Ol eýeriň gaşyndan ildiren ýanjygyny berkitdi.” (TGT) ; “Olar düşmana garsy hujum edýän goňşularyň zyyny berkidýärdiler.” (GY) ; “Sözen örüp, onuň gyralaryny berkitdi.” (BT) ; Polatdan berkidip, howdan guruldy.” (TDS) ; “Çanagy çeňk bilen berkitdiler.” (TDS) ; “Bir zady subutnamalar bilen berkitmek.” (TDS)</i>
berkitdir-							+		1	2	1. Sağlamlştırmak, güçlendirmek. 2. Güçlendirmek, kuvvetlendirmek, bağlamak. 3. Kuvvetlendirmek, dayanıklılaştırmak, güçlendirmek. 4. Gözetmenlik yapması için birine emretmek, idarecilik yapmak için birine emir vermek.	<i>“Biçilen matanyň gyralaryny sapakly iňňe, maşyn bilen berkitdirip, belli bir forma getirtmek.” (TDS) ; “Gurşun bilen tutdurmak, gurşun bilen berkitdirmek.”</i>	

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
											emir vermek.	(TDS)
berkleşdir-		+							1	1	1. Çok sağlamlaştırmak, güçlendirmek. 2. Temellendirmek, yerleştirmek, güçlendirmek. 3. Güçlendirmek, kuvvetlendirmek.	“ <i>Vatanymyzyň söwşejeňlik kuwwatyny berkleşdirýürler.</i> ” (TDS)
berkleşdiril-						+			1	1	1. Çok sağlamlaştırılmak, güçlendirilmek. 2. Temellendirilmek, yerleştirilmek, güçlendirilmek. 3. Güçlendirilmek, kuvvetlendirilmek.	“ <i>Tegelek çyzyk çyzmak hem-de çyzygyň uzynlygyny ölçemek üçin bolan bir tarapy şarnir bilen berkleşdirilen iki aýacykly instrument.</i> ” (TDS)
besle-						+			1	16	1. Çekidüzen vermek, süslemek, giydirmek. 2. Yetiştirmek, eğitmek.	“ <i>Güli gül bilen beslärler.</i> ” (TNA)
beterlet-		+							1	1	1. Kötüleştirmek, fenalaştırmak. 2. Güçlendirmek, kuvvetlendirmek.	“ <i>Yöne senem ýagly-yüzlüni azrak iý, derdiňi beterledersiň .</i> ” (EG)
beze-		+			+	+			3	7	1. Süs eşyaları ile bezemek, süs eşyalarını takıp güzel görünüşe sokmak. 2. Birini ya da bir şeyi hoş görünüşe sokmak, güzel şekil vermek. 3. İşlemek, süslemek.	“ <i>Baýyr maýsa bilen özüni bezäpdä.</i> ” (TDS) ; “ <i>Gazlardan bezäp gazet daşyňy, Gymmatly şahyrmyz dünýäden ötdi.</i> ” (TDS) ; “ <i>Ýalp ýasaýan duw krowatly ikinji otagyňy ondanam artyk yhlas bilen bezedi.</i> ”
bezel-						+	+		2	5	1. Süs eşyaları ile düzenlenen, süs eşyaları yoluyla güzelleşmek. 2. Güzel görünüşe girmek. 3. Süslenmek, nakışlanmak.	“ <i>Çagalar üçin niýetlenip çykarylan kitaplar sahabyndan başlap, tä içindäki her bir suratlaryna çenli owadan bezelmelidi.</i> ” (TDS) ; “ <i>Bu gün şäherlerimiz we obalarymyz gyzyly baýdaklar bilen bezeldi.</i> ” (TDS) ; “ <i>Çayhananyň diwarlarynyň ýüzi şygarlar gyzyly matalar we portretler bilen bezelipdir.</i> ” (TDS)

Hal Ekleri													
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler	
bezen-						+			1	5	Kendini süslemek, güzel, hoş şekle girmek, süslenmek.	“Olaryň gözlerin pyntyk ýaryp, näzik ýapraklar bilen bezenen agaçlary synlaýan ýalydy.” (TDS) ; “Çylgym-çylgym ýylgynlar orayany gyzyl güller bilen bezenip oturdy.” (TDS)	
biçil-						+			1	4	Elbise dikilmek için kumaşın vb.nin ölçülüp kesilmesi durumu.	“Hanyň geýimi hem ölçeg bilen biçiler. ” (TNA)	
bil-		+	+	+		+			4	6212	1. Bir şeyi anlamak, akıl yetirmek, bir şeyden haberdar olmak. 2. Bir şeyi benimsemek. 3. Hissetmek, duymak. 4. Tanımak. 5. Bir işi, vazifeyi yerine getirmek, başarmak. 6. Yardımcı eylem fonksiyonunda yaklaşan eylemler ile birlikte yeterlilik bildirir.	“Pişik gotur serçäniň kezzaplygyny bilýärdi. ” (TDS) “Ogultäç deputat bolanyndan soň , öz halkynyň hyzmatkäridigini bildi. ” (TDS) ; “Emma bu bakalary, Tanyä, men soň, on iki ýaşymda ýetimler öýünden alyp gaýdansoňlar, maňa hossarlyk eden jurnalist aýalyň öýünde bildim. ” (TGT) “Saklanyň gadyryny-eklände bilersin. ” (TNA) ; “Jenäyat kodeksiniň haýsy maddasyny sorasaň – da ýatdan bilýärin. ” (TDS) ; “Şahyryň bu dörtlemesini häzir Türkmenleriň köpüsi ýatdan bilýär. ”(TDS) ; “O zatlary sizem bizçe bilänsiňiz. ” (GÝ)	
bildir-		+				+	+			3	109	1. Bir şeyi malûm etmek, haber vermek, birine bir şey söylemek. 2. Anlatmak, hissettirmek. 3. Belirmek, belli olmak, malûm olmak.	“Biriniň eden işşine ýa-da bolan waka öz nägiledigini käyinch bilen bildirmek. ” (TDS) ; “Birinden bir zady sorag üsti bilen bildirmek. ” (TDS) ; “Elindäki agyr hasasyny yokarrak galdyryp, oňa özüniň hoşallygyny bildirdi. ”

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												(P); "Onuň bady ýöne-möne dälde, aýaklaryna göz ilenokdy, diňe ýere çalaja galtaşýany bildirýärdi. " (BT) ; "Owdana özünün hoşallygyny bildirdi. " (P) Sürüji itlerden aňrybaş nägiledigini bildirdi. " (BT) ; "Köse garranyny bildirmez. " (TNA) ; "Obanyň ýagdaýy oturşyndan bildirer. " (TNA)
bildiril-						+			1	1	1. Bir şeyi malûm etmek, haber vermek, birine bir şey söylemek. 2. Anlatmak, hissettirmek. 3. Belirmek, belli olmak, malûm olmak.	"Bir zatdan dilgir bolup, söz bilen bildirilýän nägilelik." (TDS)
bilin-		+	+						1	1	1. Bilinmek, anlaşılmaq. 2. Bir şeyin üstü açılmak, duyulmak, malum olmak, bulunmak.	"Habara habar gatsaň, zady bilner , daşy daşa atsaň ody bilner." (TNA) ; "Ol brigadirleriň barlygy ýoklugy bilinmedi. " (P)
birigiş-						+			1	1	1. Gücü bir yere toplamak, toplanmak, birleşmek. 2. Birleşmek, bir araya gelmek.	"Agyň ownuk süňkleriniň biri-biri bilen birigişýän ýeri." (TDS)
birik-			+			+			2	25	1. Katılmak, karılmak, birikmek. 2. Boşandıktan sonra birleşmek, kavuşmak.	"Oňa derek Mukymyň Salyh bilen arasyndan gyl geçenek; geň ýeri, olaryň dili Amansähediň garşysyna birikdi. " (BT) ; "Kükürdiň dürli elementler bilen birikmesiniň ady." (TDS)
birikdir-		+	+			+			3	11	Birleştirmek, katmak, karmak.	"Telefon aparatlaryny biri-birine birikdirmek üçin gurlan ýörite encam desga." (TDS) ; "Öýüň içi ýaly atyzlaryň örän köpüsini birikdirmelidi. " (TDS) ; "Bir zady başga bir zat bilen birikdirip seplemek üçin ulanylýan himiki

Hal Ekleri													Anlamı	Örnek Cümleler		
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık						
																<i>element.</i> ” (TDS) ; “ <i>Hataby howut bilen birikdiryan yüp.</i> ” (TDS)
birleş-				+	+				2	33	1. Birikmek, birleşmek, katılmak. 2. Birleşmek, ittifak etmek.					“ <i>It agzy ala bolsa-da, böri göreinde birleşer.</i> ” (TNA) ; “ <i>Kapillyarlar biri-biri bilen birleşip, wena damarlaryny emele getirýärler.</i> ” (TDS) ; “ <i>Dayhanlar kooperatiwlere meýletinlik bilen birleşýärler.</i> ” (TDS)
birleşdir-									2	7	1. Birikmek, birleşmek, katılmak. 2. Birleşmek, ittifak etmek.					“ <i>Agzy boşlugy bilen aşgazany birleşdirýän.</i> ” (TDS) ; “ <i>Zor bilen birleşdirmek.</i> ” (TDS) ; “ <i>Ony enesi bilen birleşdirýar.</i> ” (TDS)
biş-				+	+				2	47	1. Yemeğin hazır olması durumu. 2. Yetişmek (meyve hakkında). 3. Fazla ısınmak, yanmak. 4. Bir tarafın kızgın bir şeye yanması. 5. <i>mec.</i> Kaygı, gam çekmek, sıkıntı çekmek. 6. <i>mec.</i> Her zorluğa dayanabilmek, dayanıklı olmak.					“ <i>Oglaň aglar, tudana wagtynda düşer.</i> ” (TNA) ; “ <i>Ekinleriň we bag-bakjalaryň hasyllarynyň biri-biriniň zzyndan bişip ýetişişi ýaly, olar biri-biriniň zzyndan her haýsy öz möwsümini sowup, eňnere bolup başladylar.</i> ” (TDS) ; “ <i>Bir ýandan bişirip, bir laý doýarla.</i> ”
bişir-		+		+	+				3	7	1. Ateşe tutup ya da ateşin üstünde kaynatıp yemek hazırlamak. 2. Bir tarafını kızgın bir şeyle yakmak.					“ <i>Goý özi gelip bişirsin.</i> ” (Ç) ; “ <i>Nahary gezegine bişirerdiler.</i> ” (BT) ; “ <i>Aýnur eje öýde bişirip getiren towugyny pudarlaýança, Aýdurdy ikimiz ýuwa hem elmik ýygdyk.</i> ” (TDS) ; “ <i>Nahary jaz bilen bişirmek</i> ” (TDS)
bişiril-					+	+			2	4	Ateşe tutulup ya da ateşin üstünde kaynatılıp yemek vb. hazırlanmak, pişirilip hazır edilmek.					“ <i>İçi huruşly gatlanyp düýrlenen hamyrdan bişirilen konditer önümi.</i> ” (TDS) ; “ <i>Bugy bilen bişirilmek.</i> ”

Hal Ekleri													
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler	
												(TDS)	
bişiş-				+		+			2	1	1. Pişip yemek olmak, hazırlanmak. 2. Sağ, dayanıklı, dayanıklılaşmak, olgunlaşmak, çalışmak. 3. <i>mec.</i> Katılmak, sağlamlaşmak, kuvvetlenmek.	“Onuñ egninde mazut bilen bişişen garamtyl kostyum, başynda ýapbaşyk gara papak.” (TDS)	
bit-			+						1	76	1. Sona ermek, yerine getirilmek, gerçekleşmek, bitmek. 2. Yetişmek, bitmek. 3. Sağlığı düzelmek, iyileşmek. 4. Çökelti ya da kabuk tutup, önu yüzü kapanmak. 5. İyi büyüme, verimlileşmek, yetişmek.	“Çayyr öz köküniñ üstüne biter. ” (TNA)	
bitir-		+	+						1	52	Bir işin sonuna kadar gelmek, yerine getirmek, tamamlamak, bitirmek.	“Sakgally oylan iş bitirmez. ” (TNA) ; “Akylyly oýlaýança, tentek işini bitirer. ” (TNA) ; Munuñ dilegini bitirmedik. (TDS)	
bog-		+				+			1	21	1. Bir şeyi bağlamak, desteleyip bağlamak. 2. Boğazını sıkmak, boğazı sıkıp zorlukla nefes aldirmek. 3. İradesini sınırlamak, baskı yapmak. 4. Önünü kapamak, bağlamak.	“Her gije gelip, bogup gidýärler. ” (K) ; “Adalatsyzlyk dünýäsinyň zulmysütemi onuñ bokurdagyndan bogýar. ” (TDS)	
bol-				+	+	+			3	7230	1. Dünyaya gelmek, meydana gelmek. 2. Katılmak, gitmek. 3. Bir yerde uzun süre yaşamak, yaşam sürmek, gezmek. 4. Sona ermek, tamamlamak. 5. Yardımcı eylem fonksiyonunda gelip, aşağıdaki gibi kullanılır: a) Yaklaşan isimlerin anlamı ile ilgili hareketi bildirir. b) Yaklaşan eylem ile birlikte hareketin olup bittiğini bildirir.	“Baraň sonyz aglaň yzda bolanokmy? ” (EG) ; “Ýap boýlarynyň her ýerinde bir düýp tut, uzakdan bolsa hellewlöp erik agaçlary görünyärdi. ” (TDS) ; “Ol agaçdan kagyzyň ýuka sortuny, gabygyndan bolsa kerton taýýarlamak bolar. ” (TDS) ; “Özleri bolsa ýerlerini ekişe taýýarlamak bilen boldular. ” (TDS)	
bos-			+						1	1	Yerini yurdunu terketmek, kaçmak, kitle halinde göçmek.	“Olar dag içine bosdular. ” (P)	
boşadyl-					+				1	4	1. Bir şeyin içini boşaltmak, içindeki şeyleri ayırmak, içinden çıkarmak. 2. Bağını çözüp bırakmak, bağını çözmek. 3.	“Okuwa baryan ýa okuwdan gelýän çagalara durup-durup, syn edýär Maryda	

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
											Serbest, rahat bırakmak. 4. Birini işten, vazifesinden çıkarmak. 5. Atmak.	<i>tussagyndan boşadylansoň.</i> ” (TGT)
boşat-		+	+		+				3	23	1. Bir şeyin içini boşaltmak, içindeki şeyleri ayırmak, içinden çıkarmak. 2. Bağını çözüp bırakmak, bağını çözmek. 3. Serbest, rahat bırakmak. 4. Birini işten, vazifesinden çıkarmak. 5. Atmak.	“Guwanç hakynda gürläp içini boşatjakdy. ” (TDS) ; “Garamyk ýaly böwürslerden birini agzyna atdy-da börügi torbasyna boşatdy. ” (TGT) ; “Endamlerynda der bugarýan öküzleri çarhdan boşadyp ot küdesiniň kölegesine getirdi.” (TDS) ; “Zynjyrdan boşatdyň bagly gollary.” (TDS)
boz-		+							1	10	1. Bir şeyi yıkmak, tahrip etmek. 2. Bozmak, kırmak. 3. Silip yok etmek, süpürmek, silmek. 4. Birini azdırmak, kötü yola salmak, yoldan çıkarmak.	“At ýamany ahyryny bozar. ” (TNA) ; “Geplemänem namazymy bozmanam. ” (TNA)
bozul-					+	+			2	20	1. Yıkılmak, parçalanmak, sökülme. 2. Kırılmak, ezilmek, bozulmak. 3. Kırılmak, dağılıp gitmek. 4. Ahlsız olmak, kötü niyetli olmak, azmak. 5. Üzüntüden ya da mutluluktan ötürü gözüne yaş dolmak, üzülme, kederlenme.	“Gahar neticesinde bozulmak. ” (TDS) ; “Akmak aýagyndan tozar, balyk başyndan bozular. ” (TNA) ; “İlatyň rahtlygy birden bozulaýmasyn. ” (P)
bozuluş-					+				1	1	Birlikte kırılmak, dağıtılmak, sökülme.	“Organiki taýdan bozuluşmak.” (TDS)
bök-					+				1	14	1. Zıplayıp bir yerden geçmek, sıçramak. 2. Bir şeyin üstünden kendini aşağı atmak.	“Ruluň syrtynda oturan Hallara gözi düşen Kolýa Çerymuşkin kuzowdan böküp düşti. ” (TDS) ; “Biz maşyndan böküşin düşdük. ” (TDS)
bökde-		+							1	1	Bir hareketin ya da büyümenin önüne bent yapmak, engel olmak, büyümesini durdurmak.	“Sotsial deňsizlik, hak-hukuksyzlyk zähmetkeşler köpçüliginiň ösüşini bökdeýärdi. ” (TDS)
bökjekle-						+			1	1	Atlamak, sıçramak.	“Firidunyň ýüregi sabyrsyzlyk bilen bökjekledi. ” (TDS) ; “Şu bolşuň bilen

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>bökjeklöp ýörseň-ä gelişmän hem durjak däl</i> ” (TDS)
böl-		+				+			2	59	1. Bir şeyi birkaç yere bölüp vermek, parçalara ayırmak, yüklemek, bölmek. 3. Bir şeyi delmek, yarıp geçmek.	“Kimem bolsa, halys gömük şol- diýen kemal ekabir alymyň sözünü böldi .” (Ç) ; “Dişin bilen bölüp almak.” (TDS)
böldür-						+			1	1	1. Bir şeyi bölüp paylaştırmak. 2. Küçük parçalara böldürmek, parçalamak.	“Diş bilen böldürüp aldyrmak.” (TDS)
bölün-					+	+			2	64	1. Parçalara ayrılmak, parça parça olmak. 2. Özgürleşmek, bağımsızlaşmak.	“Urug içindeki garyndaşlyk tarapyndan bölünen topar.” (TDS) ; “Artyk Amyderýadan bölünip barýan iki sany jarana elini salgady.” (TDS) ; “Dokladyň arasy telim gezek el çarpyşmalar bilen bölündi .” (TDS) ; “Diş bilen bölünip alynmak.” (TDS)
böwsü-		+							1	5	1. Yarıp bölmek. 2. Yıkmak, delmek (baraj hakkında).	“Gazylyp, giňeldilip ýörlen howdanyň çişen suwy gaçyňy böwsüpdür .” (Ç)
böwüs-		+			+				2	2	1. Bir şeyi yarıp çıkmak, bölmek. 2. Yıkmak, delmek.	“Agýaryň ýiti toýnagy Magtymyň ädiginiň goncuny bövüsse-de tenini çala gızartsa-da, incigine zyýan yetirmändi.” (TDS) ; “Íýul we Awgust aýlarynda suw derýa kenarlaryndan agýar we bentleri ýygy – ýygydan böwüsýür .” (TDS)
buk-			+						1	8	Saklamak, gizlemek.	“Düyä münüp hataba bukma .” (TNA)
bukdakla-						+			1	8	1. Birine kendini göstermeme maksadı ile kapanarak yürümek, saklanmak. 2. Gizlenmek, kaçak olup gezmek.	“Artyk hemözünü haýatyň üstünden oklap, ýeriň ebeteýi bilen bukdaklap gitdi.” (TDS) ; “Ol tapalaň başlan badyna öýüne barmakdan gorkup, bir medresäniň syrty bilen

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>bukdaklap, alla owarra gačyp gidipdir.” (TDS)</i>
bukul-			+						1	4	Başka birinden gizlenmek, gizli bir yerde saklanmak.	<i>“Baryp enesi-galasyna bukuldy.” (BT)</i>
bula-		+		+					2	24	1. Sulu bir şeyin içine kaşık ya da başka bir şey sokup karıştırmak. 2. Kirletmek. 3. mec. Geçimsizlik çıkarmak, fesatlık etmek.	<i>“Alla ýaryňyz!” diýen şekilde guýrugyny bulady.” (EG)</i>
bulan-		+		+	+				2	13	1. Bulanık hale getirilmek, bulandırılmak (sıvı hakkında). 2. Kirletmek, lekelenmek. 3. mec. Sebepsiz yere çıkışmak, yaygara çıkartmak. 4. İki yöne hareket etmek, sallanmak.	<i>“Tereň suwlar bulanmaz.” (TNA) ; “Oňa begin ýüregi bulandy.” (P) ; “Suw gözbaşyndan bulanar.” (TNA)</i>
bulaşdır-			+						2	8	1. Kire bulamak, kirletmek, pisletmek. 2. Ardı ardına, hızlı hızlı karıştırmak. 3. Geçimsizleşmek, fitne oluşturmak, karışıklık oluşturmak. 4. Karıştırmak, dağıtmak. 5. Düşünce karışması nedeniyle bir şeyi ikinci bir şeyle değiştirmek.	<i>“Seýitguly aga pahyryň ölüm-de ara düşdi bir topar işi bulaşdyrdy.” (Ç) ; “Emma zyndan eten atly ähli pikirini bulaşdyrdy.” (Ç) ; : “Ýene-de agaç çemçe bilen bulaşdyrdy.” (TDS)</i>
bulaýla-			+						2	14	1. Bir şeyi havada dalgalandırmak, iki tarafa karıştırıp işaret etmek. 2. Havada döndürmek, sallamak.	<i>“Arabaçy ýaba jylawyň ujuny bulaýlady.” (TDS) ; “Guýrugyny hilelik bilen bulaýlap gelyän köpek gele-gelmäne sürä kürsän urýar.” (TDS)</i>
buldura-									1	3	Parıldamak, ışıdamak.	<i>“Güllerin ýapraklarynda titrän kümüş damjalar täsin öwşün bilen buldurady.” (TGT)</i>
bur-					+				1	13	1. Bir tarafa çevirip bükme. 2. Bir tarafa çevirmek, çevirip sertleştirmek. 3. Bir tarafa çevirmek, döndürmek. 4. Çimdikleme. 5. Başka tarafa çekmek, yönünü değiştirmek (konuşma, sohbet vb.).	<i>“Urup, sögüp endamyndan burardy.” (TDS)</i>
burawla-			+						1	1	Bir şeyi matkap ile delmek. 2. Delmek için burğu ile yer kazmak.	<i>“Mawy gözleriniň ýiti nazary baron Silewiçiň ogluny burawlady.” (TGT)</i>
burawlan-						+			1	1	1. Matkap ile delinmek. 2. Burğu ile kazılmak.	<i>“Skwajinalaryň ikisi hem çaltlandyrylan</i>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>rejimde turbna usuly bilen burawlandy.” (TDS)</i>
burul-			+						1	2	1. Bir tarafa çevrilip burulmak. 2. Çevrilip sağlaştırılmak, çevrilmek. 3. Ceza verilmek, cezalandırılmak. 4. Bir tarafa çevrilmek. 5. Başka tarafa çevrilmek, yönü değişmek (konuşma, sohbet hakkında).	<i>“Daragtdan sypylp, raýyşa düşen badyna, gulagy buruldu.” (Ç)</i>
buşla-			+						1	9	Müjdelemek, muştulamak; sevinilecek bir işin, olayın vb. olduğunu birine haber vermek.	<i>“Diňe ýañy wokzalda bodisko dostunyň diridigini, hat alandygyny, Tatyana salam ýolladygyny buşlady.” (TGT) ; “Özüniň “gayduwsyz merdanlaryň klanyna” kabul edilendigini buşlaýar.” (TGT) ; “Ýanar ýaýlym “traktorly täze daýhan kolhozy”” ady bilen “Şuralar Türkmenistany” gazetine eýýäm habar iberendigini buşlady.” (Ç)</i>
buşlan-			+						1	1	Müjdelenmek, muştulanmak; sevinilecek bir işin, olayın vb. olduğunu birine haber verilmesi.	<i>“Näme için nuralyny görenini, onuň aman-sag ýaşap ýörenini buşlanok.” (TGT)</i>
butna-					+				1	5	Hareket etmek, yürümek, kımıldamak.	<i>“Emma gyz ýerinden butnamady.” (TGT) ; “Goja gidensoň am, onuň halyna gyýlyp, yzyndan garady durdy, esli wagtlap ýerinden butnamady.” (BT)</i>
butnat-			+						1	1	Hareket ettirmek, yürütmek, kımıldatmak	<i>“Durdymät keli garsa gujaklady, ony butnatmady.” (P)</i>
buýsan			+						1	12	1. Kendini övmek, övünmek, böbürlenmek. 2. Bir şeye güvenmek, birine sırtını dayamak.	<i>“Boýuna buýsanma-da oýuna buýsan.” (TNA) ; “Şondan soň gözle eje özüni howandarly duýdy, giň hahanda özüniň ýalnız däl ekendigine göz ýetirdi, oňa buýsandy.” (P)</i>
buýsan-					+				1	12	1. Kendini övmek, övünmek,	<i>“Artyk Günüň</i>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
											böbürülenmek. 2. Bir şeye güvenmek, birine sırtını dayamak.	<i>şählesine höweslenmek bilen buýsananda, gapy şakyrdaydy.</i> ” (TDS)
bük-		+							1	7	1. Bir şeyi bükmek, eğmek. 2. Kenarlarını büküp, katlamak, bükmek.	<i>“Gülkä göwün böker, gam bilini bükter.” (TNA) ; “Ozalky dayhancylygyňagyr zähmeti bilimi bükdi.” (TDS)</i>
büre-		+	+						2	1	1. Bir şeyin üstünü, etrafını görünmeyecek şekilde örtmek. 2. Baş örtüsü takmak, başını örtmek.	<i>“Özüni dürsän hoja donuny onuň kellesine büredi.” (GÝ)</i>
çabyra-					+				1	3	1. Aevli yanmak. 2. Alev değmek, aevle biraz yanmak. 3.mec. Aevli, çok tesirli çıkmak, çok tesirli olmak. 4. mec. Gazaplı olmak, kötü olmak.	<i>“Güýçli ýalyn çabyradý garpdan.” (TDS)</i>
çağır-		+	+						2	11	1. Bağırıp “Gel” demek, yanına gelmesini istemek. 2. Çağırarak, birinin bir yere gelmesini istemek. 3. toplantı, kurultay, meclis vb. açmak. 4. Bir işi yerine getirmek amacıyla çağırma, bir işe davet etmek.	<i>“Emma general ony öz ýanyyna çagyrdy.” (TGT) ; “Günä kimde bolsa, atyp däl-de, asyp öldürerin- diýip, pir hyzmatkärini çagyrdy.” (GÝ) ; “Şol arada-da madam Tekinskaýany jenap maýoryň ýanyna çagyrdylar.” (TGT) ; “Şol mahal bälçireýän Adelina Swetlanany öz ýanyyna çagyrdy.” (TGT) ; “Ýamany aşa çagyrsan çagyır işe çagyрма.” (TNA)</i>
çağyryl-								+	1	1	1. Bağırıp “Gel” denilmek 2. bir yere gelmesi sorulmak,. 3. Toplantı, kurultay, meclis vb. açmak.	<i>“Adatdan daşary çağyrylan gurultay.” (TDS)</i>
çak-					+				1	25	1. İğnesini sokmak, dişlemek. (yılan, arı, sıçan vb. şeyler hakkında). 2. Bir şeyi ikinci bir şeyin yüzüne sürtmek, sürtüp yakmak. 3. Dövüp ya da yarıp içindekilerini aldirmek. 4. mec. Birine bir şeyi ispiyonculuk yaparak söylemek.	<i>“Içyan gyssansa, öz depesinden çakar.” (TNA)</i>
çaknyş-						+			1	14	1. Birbirine düşman gelip çarpışmak. 2. mec. Güreşmek, vuruşmak. 3. Dava yada kavga çıkarmak, vuruşmak. 4. mec. Birbirine değip durmak, çok	<i>“Nartäjiň alkymyndaky gülyäka bolsa gün şöhlesi bilen çaknyşýardy.” (TDS)</i>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
											sayıda bitmek.	
çakış-			+						1	1	1. Karşı karşıya gelip, birbirine vurmak, çarpılmak. 2. Birbirine değip durmak.	"Dört göz biri-birinde çakışdy." (TGT)
çakışdyr-		+				+			2	2	1. Karşı karşıya getirip, biri birine vurdurmak, çarpıştırmak. 2. Birbirine kakmak, değdirmek, çarpıştırmak. 3. Birbirine değip yakın koymak, niza etmek.	"Köpürjüklü kürişgelerini çakışdyryardylar." (Ç) ; "Kelhan bilen çakışdyrdy." (TDS)
çal-		+	+	+		+			4	120	1. Çalgı taşına sürülüp bilemek. 2. Müzik çalmak, müzik aletinde bir melodiyi yerine getirmek. 3. Vurmak, kakmak. 4. su ile üstünü örtmek. 5. Boğazını kesmek, gırtlığını kesip, kellesi ayırmak. 6. Bağlayıp sağlamlaştırmak, dövmek, bağlamak, dolamak.	"Öde egri işegin damagyny öz yaşaýan jaýynyň ojagynyň başynda legene çaldy." (GY) ; "Mila Mihýlowa atynyň başyny çekdi." (GY) ; "Arasynda yñrany, kötik bolan dişlerini çalyardy." (GY) ; "Elin ýag bolsa başyna çal." (TNA) ; "Onuň damagyny pagta bilen çaldylar." (TKT)
çalşyr-						+			1	5	1. Bir şeyin yerine ikinci bir şeyi koymak, alışmak. 2. Eskinin yerine yenisini koymak, eskiyi yenilemek, 3. Bir kıyafeti çıkarıp, başka kıyafet giymek, kıyafeti yenilemek. 4. Bir şeyi yenilemek.	"Ol terbiýeçiler çalt-çaltlan çalşyryp durulýardy." (TDS)
çaltlan-							+		1	4	Tezleşilmek, hızlanılmak	"Çapgyr- çapdygyça çaltlanar." (TNA)
çaltlandyr-		+							2	5	Çabuklaştırmak, hızlandırmak.	"Köpetdaga" alyp bararyn" diýen ýaly pikirler bilen ädimini çaltlandyrdy" (Ç) ; "Ädimini çaltlandyrdy." (Ç) ; "Gara saýawanyňy depesinde gubertdi-de ädimini çaltlandyrdy." (TGT) ; "Özüniň ol adamlara näme kömek edip biljegini açyk aňmasa-da, bu pikir salamgulyňyň ädimini çaltlandyrdy." (Ç) ;

Hal Ekləri											Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık			
												“Şol öňki bilek ýaly sary saçy! Artykgül ädimini çaltlandyrdy. ” (TGT)
		+						1	1	1	Çabuklaştırmak, hızlandırmak.	“Hany sen gepiňi köpeltme-de, meniň aýdanymy et! Ýogsam ajalyny çaltlaşdyrarsyn. ” (GÝ)
								1	7	1	1. Müzik aletiyle melodi yapmak, müzik yapmak. 2. Biletilmek. 3. Vurulmak, kakılmak. 4. Su ile örtülmek, sulanmak, ıslanmak. 5. Boğazı kesilmek, gırtlığı kesilmek. 6. <i>mec.</i> Titremek, çırpınmak.	“Türkülöp aýdanynda, türkmeniň pagta bilen damagy çalyndy. ” (EG)
								1	192	1	1. Bir şeyin yerine ikinci bir şeyi verip değiştirmek. 2. Bir şeyin uğruna canını vermek, çabalamak, çalışmak.	“Gowy tarapyňyň ugruna ýykylarlar, ýaramaz tarapy bolsa-da näme, terbiyelemäge çalyşarlar. ” (GÝ) ; “Annatagan gazabyny daşary çykarmazlyga çalyşyp, kynlyk bilen ýuwdundy.” (TDS)
								2	192	2	1. Bir şeyin yerine ikinci bir şeyi verip değiştirmek. 2. Bir şeyin uğruna canını vermek, çabalamak, çalışmak.	“Aljyraňnylyk gitdigiče gahar, düşünmezlik bilen yerini çalyşdy. ” (BT)
		+						1	36	1	1. Keskin bıçak ile kesmek, dilim – dilim etmek, parçalamak. 2. <i>mec.</i> Hücum etmek, yağmalamak. 3. <i>mec.</i> Öldürmek, kesmek.	“Çapyp barýanlar atmy ýa eşek?” (K) ; “Çalasowat Pökçen esewan bolan hem bolsa, makalalaryň diňe mowzuglaryny zondan çapdy. ”
								2	1	1	1. Keskin bıçak ile kesdirmek, dilim – dilim ettirmek, parçalamak, dilimlemek. 2. <i>mec.</i> hücum ettirmek, yağmalatmak. 3. <i>mec.</i> Öldürtmek.	“Kim indi maňa atyny çapdyrsyn. ” (GÝ)
								2	24	24	Temizlik için içme su konulup yıkanmak, çalkalanıp temizlenilmek.	“Aklar diýdi, garalar diýdi, inlis maýadarlary diýdi – ilatyň abadan gününü ýañadandan çaykadylar. ” (TDS)
								1	23	23	1. İki tarafa sallanıp, yayıp durmak, çalkalanmak. 2. <i>mec.</i> Bahane aramak, çıkışıp isyan	“Darajyk maňlaýly kiçijik kellesi iki ýana çaykandy. ” (TGT)

Hal Ekleri													
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler	
											etmek, sebepsiz yere çıkışmak, 3. mec. Dalgalanmak, kabarmak.		
çaykat-		+							1	1	1. Çalkalayıp temizlemek, içini su ile temizlemek. 2. İki yana sallamak, silkelemek	<i>"Ejesi suw getirip, oglunyň agzyny çaykatdy."</i> (HH)	
çek-		+				+			2	428	1. Çekmek, 2. Bir şeyi bir yerden başka bir yere götürmek, taşımak. 3. Terazide ölçüp ağırlığını bilmek, tartmak. 4. Sıyırıp, çıkarıp almak, çıkarmak. 5. Belli bir zamana değin sürmek. 6. Geçirmek, yapmak, iletmek. 7. Katılmaya arzu etmek, katılmak istemek. 8. İçine çekmek (Tütün vcb. Şeyler hakkında), 9. Çekip çıkarmak, çıkarmak. 10. Dış görünüşü, huyunu birine benzetmek. 11. El ile sündürüp almak, sünmek. (İpek hakkında). 12. Dikmek (yorgan hakkında). 13. Örtmek, kaplamak. 14. Ufalamak. 15. Döl almak için çiftleştirmek. (hayvanlar hakkında). 16. Bir şeyin kendisine benzetip resmini yapmak. 17. Yardımcı eylem fonksiyonunda yaklaşıp gelen isimlerin manası ile bağlantılı hareket anlatan söz.	<i>"Düýn-de- öňňünda nas atp, çilmini çekmediňmi?"</i> (GÝ) ; <i>"Bir gara gözi düşen atly bolsa ýaýdanyrak geldi-de, ýabysynyň jylawyny çekdi."</i> (GÝ) ; <i>"Mila mihýlowa atynyň başyny çekdi."</i> (GÝ) ; <i>"Gawuna talaň düşse ejesi iki bilen çeker."</i> (TNA)	
çekdir-		+	+						2	22	1. Bir şeyi çektirmek. 2. Bir şeyin dışına tel vb. koydurmak, dışını çevirttirmek. 3. Bir şeyi bir yerden başka bir yere götürmek, taşımak. 4. Terazide ağırlığını tarttırmak, ölçtürmek. 5. Çıkarmak, sıyırıp çıkarmak. 6. Belli bir zamana değin sürmek. 7. Getirtmek, ilettirmek. 8. İçirtmek (tütün hakkında). 9. El ile çektirmek, sürdürmek (ipek hakkında). 10. Diktirmek (yorgan hakkında). 11. Yaptırmak. 12. Çarpıştırmak (at, deve vb. şeyler hakkında). 13. Ufalatmak. 14. Kendine benzetip şeklini aldirmek.	<i>"İtalyan hudojniklerinde portretimi çekdirdi."</i> (TGT)	
çekele-					+				1	10	Dört bir tarafa çekmek, çektirmek, didikleme, yolmak.	<i>"Ýasama ýylgyrmasyňa ymykly geçip, goltugyndaky matanyň çetinden çekeledi."</i> (HH)	

Hal Ekleri											Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler		
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı							
çekil-								+		+	2	176	<p>1. Çektirilmek, 2. Bir şeyi bir yerden başka bir yere götürülmek, taşımak, sürdürülmek. 3. Ölçülmek. 4. Çekip çıkarılmak. 5. Geçirilmek, iletilmek. 6. İçine çekilmek (Tütün vb. hakkında). 7. El ile sürdürülmek (ipek hakkında), 8. Dikilmek (Yorgan hakkında) 9. Yapılmak, bağlanmak. 10. Örtülmek, yazılmak, tutulmak, 11. Peşine düşmek, yavaşça hareket etmek, gerilemek. 12. Akması durmak, azalmak. 13. Ufalanmak. 14. Bir şeyin dışına tel vb. çevrilmek. 15. Bir şeyin şeklini kağıt yüzüne geçirilmek. 16. mec. Horlanmak.</p>	<p>“Kanalardan çekilen yaba Mirap etseler bolarmyň.” (TDS) ; “Yokary çekilen keşdeli balagynyň agzyndan kiçjik gara injikleri darty ýaly görmüp, ýalaňaç aýaklary giň galoşyň içinde holpuldayardy.” (TDS) ; “Yokary çekilmek.” (TDS)</p>	
çekin-												93	<p>1. Sıkılmanlık etmek, uatmanmak, çekinmek. 2. İhtiyat etmek, çelinmek, biraz korkmak.</p>	<p>“Şeýle pirsatda ol gapyny içinden kiltlärdi, gözden-dilden çekinerdi.” (BT) ; “Emma öz syrynyň açylymagyndan çekindi.” (TGT) ; “Galyň agzyboşuň adamsynyň arkasyndan hanlyk satýar” diýmeginden çekinerdi. (MTH) ; “Ötene ökünme, geljekden çekinme.” (TNA) ; “Ýöne ýagdaýdan çekindi.” (GÝ) ; “Ol Gülnabadyň öz-özünden tow alyp gidibermeginden çekindi.” (MTH)</p>	
çekiş-			+	+							+	3	2	<p>1. Çekmek için yardımlaşmak, ölçüşmek. 2. Çekmek, sürüme. 3. Tartışma devam etmek, dava etmek, mücadele etmek. 4. Bir şeyi başka bir yere götürmeye, taşımaya yardımlaşmak. 5. Birlikte dikmek. 6. Çok olup çekmek (tütün vb. şeyler hakkında). 7. El ile sürdürüp ipek olmak, sürdürmek. 8. Birlikte ufalanmak.</p>	<p>“Demlerini içlerine çekişip, içigişip aglaşmak.” ; “Yokary çekişmek.” (TDS)</p>
çekişdir-			+								+	2	2	Hızla çekmek, bazı yerlerini	“Egnindäki ýalaň gat

Hal Ekleri											Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık			
											hızla çekmek.	<i>ýuka donunyň ýakalaryny çekişdirip gaýşardy.</i> (TDS) ; “ <i>Yokary çekişdirmek</i> ” (TDS)
			+					1	1	1	Çemelenmek, Bir işi yerine getirmeyi denemek, hazırlanmak, hayal edilmek.	“ <i>Eden işinden huşy göçen Şageldi bolsa, häziriň özünde üstüne ýagjak ýumruklary sanap ýemek için derrew gözlerini ýumup, iki büküldi, galan zady owarram edip, diňe yüzüni goramaga çemelendi.</i> ” (HH)
			+					1	3	3	Bir şeyi yapmaya çalışmak, uygulamaya kalkışmak.	“ <i>Funtikow töweregine garanjaklap, gaçmaga çemeleşdi.</i> ” (P) ; “ <i>Funtikow ýaybaň stoluň ortaky çekerinden ýaragyny almaga çemeleşýär.</i> ” (P)
			+		+			+	3	5	1. Giysinın kolunu yada ağız kısmını tersine onarılıp sıvamak. 2. Katlayıp açmak, çevirmek.	“ <i>Hatyja ir bilen baranda, balagyny dyzyndan yokary çermüp, kepjesini egnine atyp, batga bolup ýatan atyzyň içinde şolkuldap ýören Sähede uçrady.</i> ” (TDS) ; “ <i>Jemende öýüň gamşyny sypyrdy, durluklaryny çermedi.</i> ” (TDS) “ <i>Yokary çermemek.</i> ” (TDS)
			+						1	1	İçmek, içine çekmek (Sigara içmek).	“ <i>Garry üç-dört sapar lokurdadyp, çilimini çilpedi.</i> ” (TDS)
			+		+				2	76	Dikkatle bakmak, dikkatle incelemek, şaşırıp bakmak	“ <i>Oba şura başlygynyň bu sözünden many çykaryp bilmedik hasapçy gözlerini gyrpyldadyp, onuň yüzüne çişerildi.</i> ” (Ç) ; “ <i>Onam özüne namartlyk bildi-de daýysynyň yüzüne çişerildi.</i> ” (Ç) ; “ <i>General halk</i>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>üçilişeleri baradaki baş inspektoryna täze nazar bilen çinirildi.</i> (TGT)
çintge-			+						1	1	Soruşturmak, en ufak şeyleri bile bilip birkaç kez sormak.	<i>“Şerip Garlyýew hökman tanaýmaly birini tanamam durubermäýin diýýän äheñde çintgedi.”</i> (BT)
çişir-		+							1	21	1. Şiş ortaya çıkarmak, şişirtmek. 2. Yel verip kabartmak, içine yel doldurmak. 3. mec. Olduğundan büyük göstermek, eskisinden büyük duruma gelmek. 4. mec. Tehdit etmek, sinirlendirmek.	<i>“Okuw diýip, kelläni çişirýüler.”</i> (BT)
çok-		+							1	1	Gagasıyla yemek. 2. Gagasıyla vurmak (Kuş hakkında).	<i>“Adam bilenini okar, towuk görenini çokar.”</i> (TNA); <i>“Garga garganyň gözünü çokmaz.”</i> (TNA)
çokundyr-					+				1	1	Allah’a yada kerametli şeye tapındırmak, ibadet ettirmek	<i>“Podnon ony eliniň yşaraty bilen çokundyrdy.”</i> (TGT)
çola-			+						1	2	1. Bir şeyi ikinci bir şeyin arasına salıp, dışını örtmek, dolamak. 2. Kundaklamak. 3. Dışına sarmak, dolamak.	<i>“Gelin jan, dört çagam bilen kolhoz işleyän diýib-ä diliñe çolamagyn.”</i> (GÝ)
çolaş-			+						1	20	Karışmak.	<i>“Howlugan aýagyna çolaşar.”</i> (TNA)
çolpula-					+				1	1	Kepçe ile süzüp almak.	<i>“Gazandan çolpulap börek çykarmak.”</i> (TDS)
çommalt-		+	+						2	16	Yukarı kaldırmak, yukarı tutup göstermek, uzatmak.	<i>“Kapitan böwrüni diýläp durşuna barmagyny çommaltdy.”</i> (P); ; <i>“Onsoň küti dodaklary gymyldap, agzy açyldy, ol başlyga barmagyny çommaltdy.”</i> (EG); <i>“Muny muny birnäçe gezek öz elim bilen suwa-da ýakdym-, diýip, nöker yzdaky düýä barmagyny çommaltdy.”</i> (GÝ) <i>“Zýuzýukiñ äýnegini düzedip, kagyndan başyny galdyryp-da sag eliniň süýem</i>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>barmagyny çommaltdy.</i> ” (Ç)
çoz-			+						1	66	1. Hücum etmek, üstüne dökülmek. 2. Bir sürü olup bir yere yığılmak, toplanmak. 3. <i>mec.</i> Toplanıp bir işe girişmek.	“Olar şu wagt kolhozyň mal ýatagyna çozdular.” (P)
çök-			+	+					2	31	1. Su çekmek yada nem çekmek yüzünden aşağı düşmek, oyulmak (yer hakkında). 2. dizinin üstüne oturmak, ayaklarını eğip üstünde oturmak (deve hakkında), 3. Suyun dibine gitmek, batmak. 4. <i>mec.</i> Oturmak, yerleşmek. 5. <i>mec.</i> Geçim sıkıntısı çekmek, zayıf düşmek yüzünden sakat olmak, sakatlamak.	“Hökümdarym, bu bir tötänlikdir diýip, gara dumanly garran göhert kimin dzyyna çökdü.” (P) ; “Akylyn bolsa suwa çök.” (TNA) ; “Zekatly mal otda ýanmaz, suwda çökmez.” (TNA) ; “Eýýäm eşiden eltisi Bessir onuň gapdalynda çökdü.” (BT)
çöwrül-			+			+			2	2	1. Tersine çevrilmek, iç yüzü dış yüzüne çevrilmek, 2. Ağzı arkasına çevrilmek 3. Döndürülmek, yıkılmak.	“Hemme zat çepbesine çöwrüldü.” (BT) ; “Bir süri emenjek oylan ýaly öz önünde boyunlaryny burşup duran bu adamlary görende, Şyhymgulynyň başlyk dodaklary göwniýetmezçilik bilen çöwrüldü.” (EG)
çöz-			+			+			2	28	1. Bağlanan ipi, düğümü, sargıyı vb. çözmek. 2. Sorunu halletmek. 3. Ortaya atılan meseleyi halletmek, bir sorunu, durumu açıklamak; belli bir sonuca getirmek.	“Ol bürgüdiňguzyny göterip ugranyndan, haýdan–haý bilinden sapanyny çözüp syrtnak ýasady.” (TDS)
çözle-			+						1	3	Çileyi açmak.	“Tatyana trelyýajynyň önüne baryp, örülen saçlaryny çözledi.” (TGT)
çözül-				+					1	15	1. Bağlanan ip, düğüm, sargı vb. gevşetip açılmak, çözülmek. 2. sorun halledilmek, 3. ortaya atılan sonucu sonuçlandırmak, bir mesele, durum açıklanıp belli bir sonuca getirmek.	“Häzir ikimziň kisimiz bilen balalaýkamyzdan has düýplüräk mesele çözülýär.” (TGT) ; “Elbetde, bu mesele ahyrsoňy ylmy depejede çözülmeli.” (MTH)
çugdumla-			+	+					2	1	Bir yere derli toplu toplatmak, toplayıp koymak, yığın etmek.	“Ahyrsoňy Ýazmyrat pikirini bir ýere çugdumlady.” (BT)
çüm-			+	+					2	37	Saplanmak, batmak.	“Amansähet çuň pikire

Hal Ekleri											Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı					
													<p>çümdi.” (BT) ; “Bularyň satjak zadam kân, aljak zadam, şü yöne höküwmetden gorkup dur birentegi henizem! – ol esli wagtlap pikire çümdi.” (BT) ; “Üsti brezent örtgüli ýapyk atarabany hem onuň arka yüzünde golaýlaşdygyça galpylda çümdüler.” (HH)</p>
çyda-			+	+	+			3	78	<p>1. Ağrıya yada başka bir şeye tahammül etmek, dayanmak. 2. Sabır etmek, yolunu gözlemek. 3. mec. Yeterli olmak, yetmek.</p>	<p>“İş gutararyna zordan çydadym.” (Ç) ; “Tatyana öz erkine salyp, bu gödeksi äsgermezçilige çydadý.” (TGT) ; “Bir helde çydadý.” (GÝ)</p>		
çydat-			+					1	1	<p>1. Ağrıya yada başka bir şeye tahammül ettirmek, dayanıklılık ettirmek. 2. Yeterli olmak.</p>	<p>“Mahlasy, nurjemaly bu kepbede çydatmadylar.” (GÝ)</p>		
çyk-				+	+	+		+	4	1262	<p>1. Belli bir şeyin içinden geçirilip ayrılmak, gitmek. 2. Yükselmek, yukarı çıkmak. 3. Vaktinden önce ortaya çıkmak. 4. Yaşadığı yerden göçüp gitmek. 5. Memuriyetten, işten ayrılmak. 6. Öne doğru uzanmak, ön tarafa eğilmek. 7. Yarışı kazanmak. 8. Evlenmek, kocaya gitmek. 9. Ortaya çıkmak. 10. Belli bir aşamaya varmak. 11. mec. Ses gelmek, işitilmek.</p>	<p>“Çopanlar hem atayagyňy gezeşip çykdy önünde.” (TDS) ; “Kanun çykandyr ussadan.” (TDS) ; “Topar tutup, tirkeşip, çykýarlar iş jayýndan.” (TDS) ; “Gan bilen jan bilen çykar.” (TNA) ; “Süýt bilen giren jan bilen çykar.” (TNA) ; ; “Şu jayýň sag gapdalyndaky sarymytl ýylmanak daşdan örülen ajaýyp basgançaklardan ýöräp yokary çykdy.” (TDS) ; “Transportyoryň üstü bilen yokary çykýan kerpiçleri ussalar çaltlyk bilen alyp diwarlaryň üstüne münderýärler.” (TDS)</p>	
çykar-		+			+			+	3	412	<p>1. İçinden dışına çıkmak, 2. Arkadan ayırmak. 3. Memuriyet vasifesinden ayırmak, boşatmak.</p>	<p>“Goltuk jübüsinden yazuw depderçesini çykarý.” (TDS) ;</p>	

Hal Ekleri											Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı					
												4. Kız ailesi evlendirmek, kocaya vermek. 5. Yemek gibi, vb. şeyi alıp vermek, getirmek. 6. Bir yerden başka bir yere sürüp gitmek. 7. Meseleyi çözmek, çalışmak. 8- Üretim yetiştirmek, ürün vermek. 9. Yer altı zenginliklerini kazıp almak. 10. mec. Bir şeyin değerini belli bir dereceye getirmek, belli bir fiyat vermek.	“Annatagan gazabyny daşary çykarmazlyga çalyşyp, kynlyk bilen ýuwdundy.” (TDS) ; “Kyýat Han ýene sesini çykarmaýar.”(TGT) ; “Jübüsinden bir topar ýeke manatlygy çykardy.” (TDS) ; “Ýadaw görnüşi Myrat sesini çykarmady.” (TDS) ; “Bir näçe etajly jaýlarda, şahtalarda we magdan guýularynda aşak düşürýän we ýokary çykaryan maşyn.” (TDS)
çykaryş-		+							1	1	1	1. İçinden dışarıya çıkarmaya yardımcı olmak. 2. Arkasından ayrılmak. 3. Meseleyi birlikte çözmek, çalışmak. 4. Ürün yetiştirmek. 5. Yer altı zenginliklerini kazıp almak.	“Burçda duran stula el ýetirdi- ine, otur hany, men saña kömekleşýin- diýip, myhmanyň possunyny çykaryşdy.” (TGT)
çykyl-			+						1	3	3	Yükselmek, yukarı çıkmak.	“Baý eje kolhozyň süsek gara gapyny süsdi diýip kempiriň goltugyna çykylady.” (GÝ)
çylşyrymlaşdyr-		+							1	1	1	Düşünmesi, çalışması karmaşık, dolaşık olmak.	“Zakaspide uruş hareketlerini alyp barmagy çylşyrymlaşdyrýardy.” (P)
çyt-		+							1	21	21	Buruşturmak, büzmek.	“Aksoltan tisinginip, gaşlaryny çytdy.” (GÝ) ; “Muhammetguly gaşyny çytdy.” (TGT)
çyz-		+							1	6	6	1. Çizgi çekmek, çizmek. 2. Bir şeyin şeklini, planını çizmek. 3. Mecaz anlamda yüzüp iz bırakmak, yaralamak.	“Täze obanyňüç-dört ýyldan nähili boljakdygynyň maketini çyzyp goýdular.” (TDS)
dabaralan-							+		1	1	1	1. Kutlama yapmak, bayram etmek. 2. Üstün çıkmak, yenmek, kazanmak. 3. Şöhret kazanmak, itibarlı olmak, ünlenmek.	“Duşmanlaryny ýeňmek bilen dabaralanypdyr.” (TDS)
daga-							+		1	2	2	1. Dağılmak, dağınık hale gelmek, saçılmak. 2. Ayrı yollara gitmek, dağılmak,	“Traktory saraya salyp, derwezäny gulplan kolhoz

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
											ayrılmak. 3. Parçalara bölünmek, parçalanmak. 4. Çok kullanılmaktan dolayı bozulmak, çalışmaz olmak, yırtılmak. 5. Viran olmak, parçalanmak.	<i>ýolbaşçylary balahanaly tama girip gidensonlaram, märeke bagty bilen dagamady.</i> ” (Ç)
dagla-		+				+			2	9	1. Kızdırılmış metal ile yara açmak, damga vurmak. 2. Eti, soğanı yağda kavurmak. 3. esk. Bazı ağırlara, yaraya kızdırılmış metal basmak, dağlamak (tıp ilminin uygun görmediği bir tedavi yöntemi). 4. mec. Birinin kusurunu, hatasını yüzüne söylemek, azarlamak.	<i>“Toýly ikisiniň häzirki gözgyny haly ýüregini daglady.”</i> (Ç) ; <i>“Kesdi dillerini ot bilen daglap.”</i> (TDS) ; <i>“Şol kanunlara boýun egmedikleri gyzgyn demir bilen daglap tagmalaýar ekenler.”</i> (TDS)
daglan-						+			1	1	1. Kızdırılmış metal ile damga basılmak, damgalanmak. 2. (eti, soğan vb.) Yağda kavrulmak. 3. Dağlanmak (bazı ağırlı yerlere ve yaraya tedavi etmek amacıyla kızdırılmış metal basılması hak.). 4. Azarlanmak.	<i>“Ýag bilen daglanmak.”</i> (TDS)
dak-			+			+			2	43	1. Dikip sağlamlaştırmak (ilik, bağcık vb. hak.). 2. Yük, eşya vurmak, yüklemek. 3. Bağlamak, ilişmek, asmak, takmak. 4. Kocasını ölen kadını kocasının kardeşiyle evlendirmek.	<i>“Nähak zady bir adamynyň boýnuna zor bilen dakjak bolmaly däldiris.”</i> (TDS) ; <i>“Birine bir zady hile ýa şowlulyk bilen dakmak.”</i> (TDS) ; <i>“Ony harby gulluga gitmedik bir ýigide dakýarlar.”</i> (GY)
dakyn-		+	+						2	22	Kendi vücuduna bir şeyi takmak, ilişirmek, asmak, takınmak.	<i>“Mele kiteliniň gurjak jiwüsünden çykaran pensnesini dakyndy.”</i> (TGT) ; <i>“Pensnesini dakyndy.”</i> (TGT) ; <i>“Goňsuň monjugyny düýnde dakynsan günde dakynma.”</i> (TNA)
dakyşdyr-		+							1	1	Takmaya yardım ettirmek, bir şeyi takmak için yardımlaşmak.	<i>“Ak guşagyna-da däri gutusyny, serkejini, çakmagyny dakýşdyrdy.”</i> (TDS)
dal-						+			1	1	Başka bir şeyle uğraşamayacak veya başka bir şeyi düşünemeyecek biçimde kendini bir şeye kaptırmak.	<i>“Onuň ýüregi gahar-gazap bilen daldy.”</i> (TDS)
dala-						+			1	9	1. Dişlemek, ısıtıp acı çektirmek, yaralamak, dalamak. 2. mec. Sert	<i>“Halnazar hem Saryny zarply, aýy sözler bilen</i>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
											konuşmak, azarlamak, incitmek, bağırarak.	<i>dalamak isledi.</i> (TDS) ; “Birini erjellik bilen <i>dalamak.</i> ” (TDS)
dalaş-			+	+		+			3	6	1. Birbiriyle ağız kavgası etmek, dalaşmak. 2. <i>mec.</i> Birlikte çalışmak, biriyle iş kurmak, bir işi yapmaya girişmek.	“Ol diñe öz oy-pikirleri bilen dalaşýar. ” (TGT) ; “Uly şäherde öz oy-pikirleri bilen dalaşýar. ” (TKT); “Gorkuly ýygrylýar-da, sähelçe ýazgynçylyk aralaşça, ýene durmuş denizinde gulaçlap ýüzmege dalaşýar. ” (Ç)
dalaş-			+	+		+			3	6	1. Birbiriyle ağız kavgası etmek, dalaşmak. 2. <i>mec.</i> Birlikte çalışmak, biriyle iş kurmak, bir işi yapmaya girişmek.	“Ol diñe öz oy-pikirleri bilen dalaşýar. ” (TGT) ; “Uly şäherde öz oy-pikirleri bilen dalaşýar. ” (TKT); “Gorkuly ýygrylýar-da, sähelçe ýazgynçylyk aralaşça, ýene durmuş denizinde gulaçlap ýüzmege dalaşýar. ” (Ç); “Muş hakykaty bilen dalaşýançalar. ” (TGT)
daldala-			+	+					2	18	1. Eli ile kendini korumak, yardım edinmek, korunmak, siper edinmek. 2. Kolunu kaldırmak, elini sallamak.	“Owez serdaryň eýýämdan temegine el alyp ugramagy, ol “dur” diýen manyda elini daldalady. ” (P); “Diwara ýaplananyny görüp, elini daldalady. ” (BT); “Gylyç Orakow gaşyny çytyp, elini daldalady. ” (BT)
daldalat-			+	+					2	1	Himaye ettirmek, korunmasını sağlamak.	“Ol taýagyň önünde elini daldaladyp , her näçe ýalbarsa-da, Nepesiň ýüregi barha daşa dönyärdi.” (TDS)
damdyr-						+			1	1	Damla damla dökmek, damlalaştırıp dökmek.	“Damjalary göz pipetkasy bilen damdyrýarlar. ” (TDS)
daň-			+						1	23	1. İpin vb. şeylerin uçlarını birleştirip bağlamak, uçlarını düğümlemek. 2. Bir şeyi bağlamak, sağlamlaştırmak,	“Şaltaýyň diri sypnynyna ökünip, aňyrsyna çykyp bilmeýän esgerler

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
											iliştirmek. 3. Dışına sarmak, bağlamak.	<i>ýoldaşlaryny ýygnap, aralarynyň ýarasyny daňdylar.</i> (GÝ) ; “Ýaglygyny alyp, adamsynyň ýarasyny daňdy.” (GÝ)
daňdyr-						+			1	2	1. İpin vb. şeylerin uçlarını bir şeyin dışından birleştirip bağlatmak, uçlarını düğümletmek. 2. Bir şeye bağlatmak, iliştmek. 3. Sardırıp bağlatmak, düğümleyip sıkılaştırmak	“ <i>Syrtmak bilen daňdyrmak.</i> ” (TDS) ; “ <i>Sargy bilen daňdyrmak.</i> ” (TDS)
daňyl-						+			1	8	1. İpin vb. şeylerin uçları düğümlemek, bağlanmak, sarılmak. 2. Bir şeye bağlanılmak, sağlamaştırılmak, iliştilmek. 3. Dolanıp bağlanmak, bir şeyin dışına sarılmak. 4. mec. Çok beklemek, hiçbir yere gitmeden bekleyip durmak.	“ <i>Bint bilen daňylmak.</i> ” (TDS) ; “ <i>Çemmer bilen daňylmak.</i> ” (TDS)
daňyş-						+			1	1	Sarmaya yardım etmek, bir şeyi bağlamaya yardım etmek.	“ <i>Sargy bilen daňyşmak.</i> ” (TDS)
daňyşdyr-						+			1	1	Sarmaya yardım ettirmek, bir şeyi bağlamaya yardım ettirmek.	“ <i>Onuň omurdanyna düşer ýaranyň gatanganlaryny aýryşdyryp, oňa dâri-derman edip sargy bilen daňyşdyrdy.</i> ” (P)
dara-		+							1	7	1. Tarak ile saç düzeltmek, saç şekil vermek, karışıklığını gidermek, taramak. 2. Taraktan geçirmek, tarak ile temizlemek.	“ <i>Artykgül bolsa otla yetmäge howlugaýan gyzlarynyň saçyny darayar.</i> ” (TGT)
darakla-		+				+			2	2	Parmaklarını içinden geçirip taramak (saç, sakal vb. hak.).	“ <i>Ýykylmajak bolýan ýaly öz selçeň sakgalyndan ýapyşyp ony daraklady.</i> ” (HH) ; “ <i>Jems Ewanyň eginleriniň üstünde sergin bolup seçelenip dökülen mymyjak saçlaryny inçeden uzyn barmaklary bilen daraklady.</i> ” (P)
daral-			+						1	24	1. Dar duruma gelmek, bir şeyin şekline girmek, küçülmek, azalmak. 2. Ensiz olmak, küçülmek (genişlik hak.). 3. Yakın	“ <i>Gapını ak yüzli, yulğırp duran, sarı saç arkanlığına daralan gelin açdı.</i> ” (TDS)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
											mesafeye koşulmak (at hak.).	
daralt-		+							1	5	1. Dar duruma getirmek, eskisinden daha küçük hale getirmek (giysi hakkında). 2. Enini küçültmek, daraltmak.	“Hat gelmeyänligi onuň kejebesini daraldýardy. ” (GÝ)
daraş-						+			1	16	Taramaya, temizlemeye yardım etmek.	“Jereniň mylakaty Aýsoltanyň gönüniň keçjesine bolup, ol oň a enelik mähri bilen daraşdy. ” (TDS)
darga-			+						1	4	1. Dağılmak, dağınık hale gelmek, saçılmak. 2. Ayrı yollara gitmek, dağılmak, ayrılmak. 3. Parçalara bölünmek, parçalanmak. 4. Çok kullanmaktan dolayı bozulmak, çalışmaz olmak, yırtılmak. 5. Viran olmak, parçalanmak.	“Şol ýerden hem çemini tapyp öýli-öýüňize dargamaly. ” (P)
dargaş-			+		+				2	1	Dağılıp gitmek, saçılmak.	“Nahardan soň adamlar ep-esli vagtlap gürrüňleşdiler hem ýuvaş-ýuvaşdan öýli-öýlerine dargaşyp başladylar. ” (TDS)
dart-		+							1	28	Bir şeyin birim cinsten ağırlığını bulmak.	“Öwezberdiniň atynyň jylawyny gaytaryp, çekisini dartdy. ” (P)
daryk-					+				1	13	Yüreğinde sıkıntı duymak, bunalmak, kaygılanmak, kederlenmek.	“Birden darykmaly. ” (P)
darykdyr-		+							1	3	Yüreğini daraltmak, bunaltmak, kaygılandırmak, kederlendirmek.	“İkir onuň ýüregini darykdyryardy. ” (TDS) ; “Haý diýmän dārili çelege ot beriljek bolup durka, siziň söweşe taýýarlygyňyzyň eterlik bolmazlygy darykdyryar. ” (P)
daşa-					+				1	1	Uzaklaşmak.	“Golaýjakdaky obada saklanan otlynyň wagonlaryndan daşadylar. ” (GÝ)
daşal-						+			1	1	Bir yerden ikinci bir yere çekilmek, götürülmek, taşınmak.	“Awiatsiya bilen daşalyan poçta hawa poçtasy.” (TDS)

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
daşlaş-					+				1	5	1. Birbirine taş atmak, taş fırlatmak. 2. Taş döşenmek, taşla kaplanmak.	"Eşeginiň gulagyny garaňkylyga çümdürüp, Amansähet goşdan daşlaşdy. " (BT)
daşlaşdyr-					+				1	3	Bir yerden ya da bir şeyden uzaklaştırmak, arayı açtırmak.	"Ony söýgüli kärinden mahrum etdiler dostlaryndan daşlaşdyrdylar. " (TGT)
dawalan-				+		+			2	1	Münakaşa etmek, herhangi bir şey hakkında tartışmak, kavga etmek.	"Ol öňki adyny üýtgedip pir baba lakamy bilen il arasyna dawalanýardy. " (GÝ)
dayan-			+	+					2	56	1. Birine, bir şeye bel bağlamak, güvenmek, güç almak. 2. Esas edinmek, dayanmak. 3. Durmak, duraklamak.	"Ol elem-tas bolup barşyna şaltaýyň oturan öýüniň agzyna daýandy. " (GÝ) ; "Suwa söýenme, ýele daýanma. " (TNA) ; "Yaşuly tirsegine daýandy. " (BT) ; "Müň gapydan duz dadan bir gapyda daýanmaz. " (TNA)
deg-			+	+					2	200	1. Aralık kalmayınca kadar birbirine yaklaşmak, dokunmak, temas etmek. 2. İstenilen yere düşmek, rast gelmek, isabet etmek. 3. Çarpamak, sürtünmek. 4. Değmek, değerinde olmak. 5. Acı vermek, incitmek. 6. mec. Şaka yapmak.	"Agyr ayak başa deger, ýenil ayak daşa deger. " (TNA) ; "Akideniňe görä, abady bolsa ýagşy, ýogsam ýol yöräniňe degenok. " (BT) ; "Gün bar ýüz aýa deger, aý bar bir güne degmez. " (TNA) ; "Hojasy bar, belki, guluna degmez. " (TNA) ; "Uly gyza sawçy gelse, kiçi gyza degerler. " (TNA) ; "Ýogsa ýaman suwuňa degeris. " (Ç) ; "Göni maňlaýyň ortasyndan degmek. " (TDS)
değiş-						+			1	23	1. Karşılıklı şaka yapmak, şakalaşarak konuşmak ya da bir hareket yapmak, esprili söz söylemek. 2. Değişmek, başkalaşmak. 3. Yabancılaşmak. 4. Birbirine değmek, yanaşmak.	"Değişseň deňiň bilen degiş. " (TNA)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
degsin-			+						1	1	Ölenin anısına pişirilen şeyi yeyip dua okumak.	“Agyl baýyň iberen talabanlaryna degsinýürdiler. ” (GÝ)
delillendir-		+							1	2	Delil göstermek.	“Awtow gahrymanlarynyň häsiýetlerindäki noqsanlaryň sebäplerini delillendirmeyär. ” (Ç)
deňeşdir-						+			1	51	Benzerliğini ya da farkını anlamak için birbiriyle karşılaştırmak.	“Kapitan-da onuň kartasyndaky belgileri özüniňki bilen deňeşdirdi. ” (TDS) ; “Seýdi öz iliniň gelin-gyzyny taryplanda, olary öňki geçen bir näçe aşyklar bilen deňeşdirýär. ” (TDS)
deňeşdiril-						+			1	1	Benzerliğini ya da farkını anlamak için birbiriyle karşılaştırılmak.	“Korrekturasy okalmak, tipografiýa ýalňyşlary düzedilmek, asyl nusgasy bilen deňeşdirilip, ýalňyşy düzedilmek. ” (TDS)
deňle-						+			1	5	1. Denk duruma getirmek. 2. Bir tutmak, bir saymak.	“Ýetdi-de, gyz bilen deňledi egni. ” (TDS) ; “Samsyk, sen nähili bolup özüňi Varlamow bilen deňleýüersiň. ” (TDS)
deňlen-						+			1	3	Denk yapılmak, denkleştirilmek.	“Obalarymyz şäher bilen deňlenýär. ” (TDS)
deňleş-						+			1	3	1. Birbirine denk olmak, denk duruma gelmek. 2. Önde gidenlere yetişmek, öndekilerin hizasına gelmek.	“Erňegine çenli dolan, dos-doly, erňegi bilen deňleşen, gyrma. ” (TDS) ; “Bir zatda biriniň zzyndan ýetmek, onuň bilen deňleşmek. ” (TDS) ; “Ýagşy ata ýamn at – ýaly bilen deňleşer. ” (TNA)
deş-						+			1	3	Delmek, oymak, içini açmak.	“Galanyň diwarlaryny taran bilen deşipdirler. ” (TDS) ; “Bir zady buraw bilen deşmek. ” (TDS)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
deşil-			+	+	+				3	5	Delinmek, delik açılmak, delik olmak.	“Ramalaryň ýüzüne buraw bilen deşilen faner berkitmeli. ” (TDS) ; “Gön yuwka yerinden deşiler. ” (TNA)
dik-			+	+	+				3	26	1. Yere oturtmak, dibini yere gömmek, dikmek. 2. İnşa etmek, yapmak.	“Elindäki taýpylary sünneläp, saldamlap, soragly nazaryny töweregindakilere dikdi. ” (Ç) ; “Arnadna Bikentewna täsin ýylgyrdy-da, petige nazaryny dikdi. ” (TGT) ; “Ol çörekden batyrgaý gädip aldy da, galan bölegini jübüsine salyp, mugallyma tiňkesini dikdi. ” (BT) ; “Onuň ýüzüne ynam bildirýän, agras nazaryny dikdi. ” (GÝ) ; “Pursady goldan bermen, jübüsindeki pyçagy çykaryp, gynyny taşlap, may alyp, bar giýjüni ýygnap, oslanan duran kapitanyň gursagyndan dikdi. ” (TDS)
dikel-			+	+	+	+			4	23	1. Yerinden kalkmak, ayağa kalkmak, dikilmek. 2. Boyu uzamak, yükselmek.	“Ol tärimiň iç ýüzünde örboýuna dikeldi. ” (BT) ; : “Kutaplary çöplen nätanşam onuň bilen bir wagtda dikeldi. ” (TKT) ; “Edil şol pursatda-da iki sany jandarm onuň önünde dikeldi. ” (TGT) ; “Çagalarynyň bolşuna ýüregi gydym-gydym bolup duran ene birden dikeldi. ” (GÝ)
dikelt-	+	+							1	6	1. Yerinden kaldırmak, ayağa kaldırmak, dimdik edip bırakmak, dikilmesini sağlamak. 2. mec. Ayağa kaldırmak, yükseltmek, kaldırmak.	“Öňki agdarylan syýasy gurluşy dikeltmek. ” (TDS) ; “Goja haltasyny gütle dip yerde goýdy-da, çepiksije göwresini

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>dikeldi.</i> ” (BT) ; “Komandir eňegini galdyryp ,kellesini <i>dikeldi.</i> ” (TDS)
diklen-			+						1	1	Birine karşı ters bir davranışta bulunmak, karşı gelmek, kafa tutmak.	“Şaltaý gelen bolsa, maňa aýt - diýip, tirseğine <i>diklendi.</i> ” (GÝ)
dikleş-						+			1	1	1. Arka ayaklarının üstüne kalkarak kapışmak. 2. Yüz yüze gelip küfretmek, ağız kavgası yapmak.	“Ol telim gezek gara lybasly ajal <i>bilen dikleşipdi.</i> ” (GÝ)
dil-			+						1	7	1. Dilim dilim edip kesmek. 2. Delik açmak, delmek.	“Gany beýlesine uranda, hyrçyny dişläp, neden dodagyny <i>dilipdi.</i> ” (Ç)
dile-	+	+			+				2	21	1. Birinden bir şey istemek, dilemek. 2. Arzu etmek, istemek. 3. Satın almak için pazarlık etmek.	“Aş <i>dileme</i> , diş <i>dile.</i> ” (TNA) ; “Özleriniň öýünde hem emele gelmegini Alladan <i>dileýürdiler.</i> ” (TDS) ; “Güni gününüň ölümünü <i>dilär.</i> ” (TNA)
dillen-			+	+		+	+		4	9	Bir şey hakkında konuşmaya başlamak.	“Gyz horkuldap durşuna <i>dillendi.</i> ” (GÝ) ; “Jems howludaky şagalaňdyga gözüni aýlap oturyşyna <i>dillendi.</i> ” (P) ; “Ara köp wagt düşürmän ýuwaş hem-de parahat ses <i>bilen dillendi.</i> ” (P) ; “Hormat edip jaýlapsyňyz, alladan gaýtsyn- diýip, basyk ses <i>bilen dillendi.</i> ” (GÝ) ; “Ahyry ýusup ýuwaşja <i>dillendi.</i> ” (GÝ) ; “Gyz onuň ýüzüne seredip, ýuwaşja <i>dillendi.</i> ” (GÝ) ; “Ýowaşça <i>dillendi.</i> ” (P) ; “Salamguly çilim otlanason, ýuwaşja <i>dillendi.</i> ” (Ç)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
diň-				+	+				2	17	1. Ağlamayı bırakmak, sesi kesilmek, yatışmak. 2. Sona ermek, kesilmek, bitmek	“Aslan agysynda diňer. ” (TNA) ; “Oglan agysyndan diňer. ” (TNA)
diňle-		+							1	60	1. Dinlemek; işitmek için kulak vermek. 2. Bir konuşmaya gizlice kulak kabartmak, işitmek. 3. <i>mec.</i> Birinin söylediklerine itaat etmek, söylediklerine uymak.	“Amansähet, sen oň gepini diňleme. ” (BT) ; “Çaganyň gyzyl gana boýalyp ýatysyny gören Berdi Ahmal ony diňlemedi. ” (GÝ) ; “Däliniň özi aydar, özi diňläär. ” (TNA) ; “Näme diýenlerinde, Amansähede ýokjagyny bilmän, oganlar böwürlerini diňlediler. ” (BT) ; “Şammy kel şekeriniň ýüzüne seredip oturyşyna, esli bagt böwrüni diňledi. ” (GÝ)
dire-		+	+		+				3	28	1. Bir şeyi korumak için destek vermek, dayamak, diremek. 2. Destek yapmak için elini ya da başka bir yerini diğer bir şeye dayamak. 3. Yönelmek, nişan almak.	“Mammet oňa üns bermediksiräp, kaýygyna böküp müňdi-de, ötegiçeleri derýadan geçirmek için gaýygyny kenara diredi. ” (GÝ) ; “Sabyr selki gelip, arabanyň syrty tagtasyna ýagyrysyny diredi. ” (GÝ) ; “O taýda ulý iliniň baryp maňlaýyny direýän zybrym kiçijek dükanly köçesine maňlaýyny diredi. ” (EG) ; “Abdylly işanlaryň gugaryp galan hüjreleri, saranlary, mal ýataklary garyplaryň maňlaýyndan diredi. ” (Ç)
direl-			+		+				2	3	1. Destek olmak, dayanak yapılmak, dayanmak. 2. Bir şeyin ucu diğer bir şeye değmek, dokunmak, dayanmak. 3. Dikkati çekilmek, bakışı kaymak.	“Amansähet guraksy ýuwdundy, onuň kekirdek ýumrusy baryp alkymyna direldi. ” (BT) ; “Doktor ony zordan direldi. ” (TDS) ; “Olaryň

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>kömeği bilen Kokant awtonomiýasynyň ýañadandan diirelmegine umyt baglaýardylar.” (TDS)</i>
dişle-		+		+					2	44	1. Ağız uzatıp dişini geçirmek, yaralamak. 2. Dişle bölmek, yemek; dişle tutmak.	<i>“Aşaky dodagyny dişledi.” (TGT) ; “Amansähet elini yzyna çekdi, hyrçyny dişledi.” (BT) ; “Aý, ol aman aňkaw bilen giden bolsa, bu günde-ýertede gelesi ýok-la-diýip-de, alaşa öte geçeymekden ätiýaç edip, dilini dişledi.” (Ç) ; “Hernä yaşylyk eden adama gep getiräymäýin diýen wehim bilen dilini dişledi.” (TKT) ; “Howluksan dilini dişlärsin.” (TNA) ; “Tatýana hyrçyny dişledi.” (TGT) ; ; “Çybyn ýolbarsyň burnundan dişlöp başlaýar.” (TDS)</i>
diý-				+					1	2728	Birine bir şey söylemek, haber vermek, duyurmak.	<i>“Ýok, ýok, okuwdan soň däl, häziriň öziünde diýdiler.” (TGT) ; “Özi bolsa aýny diýen yaşynda.” (TDS)</i>
dog-				+	+				2	34	1. Dünyaya gelmek, doğmak. 2. Peyda olmak, görünmek, ortaya çıkmak.	<i>“Avgust aýynda tomus öylen güyzüň sepgidinde dogýan ýalpyldavuk ýyldyz.” (TDS) ; “Gyş aýlarynda dogýan (ovlak guzy).” (TDS) ; “On oglun dokuzy dilden dogar.” (TNA)</i>
dogral-				+					1	1	1. Doğrulmak, düzelmek, doğru olmak. 2. mec. Bir işte, konuda haklı tarafta olmak.	<i>“Näzik eje bir tabak gowurma, bir jamda dogralan pomidor, sogan, ýene bir tabakda hem üzüm getirişdirip, nahary stoluň üstünde goýdy.”</i>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												(TDS)
dogrula-		+	+						2	5	1. Doğrulmak, doğru gitmek. 2. Nişan almak. 3. Bir şeye yönelmek, doğru gitmek.	“Kulyewiň gol-ayagyny boşat- diýip, Makarenkonyň ýüzüne ötgür nazaryny dogrulady. ” (P) ; “Baýram ussanyň ýüzüne syrly nazaryny dogrulady. ” (P) ; “İlki bilen oglana tüpeýiniň nilini dogrulady. ” (GÝ) ; “Az wagtdan soň döwletmyrad miýnsüz nazaryny pürdek aganyň howsala bilen agyp-dönyän göreçlerine dogrulady. ” (P) ; “Funtikow gazap bilen hübüsinden agzy okly sapançany tartyp aldy, soňra onuň mähirsiz sowuk nilini gara dumanlynyň gubar çeken gözlerine dogrulady. ” (P)
dogumlan-					+				1	1	Yürekli olmak, cesur olmak, gözü pek olmak, cesaretlenmek, yüreklenmek.	“Hälinden bəri nädlerini bilmän aljyrap duran Ýusup birden dogumlandy. ” (GÝ)
dogumlandyr-		+	+						2	1	Yürekli oldurmak, cesur oldurmak, gözü pek oldurmak, cesaretlendirmek, yüreklendirmek.	“İki ýylyň dowamynda goşun tertibi Gylyç Gajar ogluny dogumlandyrdy. ” (TDS)
dokalandyr-		+							1	1	Birbirinin elini sıkamak, el sıkışmak.	“Bu horjun elin dokalandyr. ” (BT)
dol-					+	+			2	100	1. Ağızına, kenarına kadar gelmek, püre-pür dolmak. 2. Yığılmak, üşüşmek, toplanmak. 3. Yerine gelmek, gerçekleşmek. 4. Yayılmak, kaplamak. 5. Boyu uzamak.	“Balkyldaýan gofn gözleriň orasy yaşdan doldy. ” (TGT) ; “Bütün Türkistan general Mallesonyň jansyzlary hem harby agentleri bilen doldy. ” (TDS)
dolan-			+		+	+			3	106	1. Dışına bağlanmak, dışına sarılmak, dolanmak. 2. Dışını örtmek için bir şeye sarmak, dışı bir şeye	“Gara görnümden yzyna dolandy. ” (GÝ) ; “Gelin daş işikde

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
											sarılıp örtülmek. 3. Peşine düşülmek, etrafı çevrilmek. 4. Bir tarafa dönmek, yolu değişmek. 5. Geçip gitmek, geçmek. 6. mec. Yaşamak, varlığını sürdürmek.	<i>gaýyn enesiniň sesini eşidip, iç işikden yzyna dolandy.</i> ” (P) ; “Çarwa obasynyň bekilleri tazededen dünýä inen ýaly bolup yzlaryna dolandylyar.” (GÝ) ; “Dörtgyraň ofitsianka ýogyn boýundaky iri, gök monjuklaryny sypalap, gülümsiräp, yzyna dolandy.” (Ç) ; “Hudolojkin krasnowosk şäherlerini belli ganhor kuna tabşyryp, Aşgabada dolandy.” (P) ; “Wladimir bilen Tanya şol agram ýene-de yzlaryna dolandylyar.” (P) ; ; “Gylyç Gajar ogly köçäniň burçundan dolanyp gözden ýitdi.” (TDS) ; “Soň tamlaryň gapdaly bilen dolandy.” (TDS)
dolaşdyr-		+							1	1	Dolaşma işini yaptırmak.	“Amansähet tabakdan arkan çekildi, saçagyny dolaşdyrdy.” (BT)
doldur-		+	+	+		+	+		4	73	1. Bir şeyin içinin dolmasını sağlamak, dolu duruma getirmek. 2. Yerine getirmek, gerçekleştirmek.	“İnsanyň gözünü, meger, toprak doldurur.” (TNA) ; “Biziň brigadamyzyň zwenowody pagta tabşyrmak planyny doldurdy.” (TDS) ; “Sary gawunlaryň beýhuş ediji kükeýän ysy bütün äleme doldurýar.” (TDS) ; “İçini ojar böleklerinden doldurdy.” (TGT) ; “Merkilowyç aşgabatly kârdeşiniň bu ädimini gutlamak islän ýaly, bulgurlary şampandan doldurdy.” (TGT) ; ; “Ol iki sany çaklaň

Hal Ekleri													
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler	
												<i>stakanyň üstüni soda suwy bilen doldurdy.</i> ” (TDS)	
dostlaş-				+		+			2	9	Biriyle dost olmak, dostluk kurmak.	“Petkowiç onuň kakasy bilen ýaş ýigitkäler Leningradda dostlaşdylar. ” (Ç) ; “Egor Alekseyew bilen dostlaşdy. ” (TGT)	
doý-						+			1	57	1. Doyana kadar yemek, gereği kadar yemek. 2. Zengin olmak, zenginleşmek. 3. <i>meç.</i> Yeterli bulmak, kanmak, tatmin olmak. 4. <i>meç.</i> Sıkılmak, bıkmak, usanmak.	“Göz görmekden doýmaz, topraktan doýar. ” (TNA) ; “Gyzyl gyzyl dan doýmaz. ” (TNA)	
dök-			+			+	+		3	125	1. Bir şeyi yere boşaltmak, aktarmak, dökmek. 2. Saçmak, yaymak, örtmek. 3. Serpmek, dağıtmak, saçmak. 4. Sallayıp kabın içindekini boşatmak. 5. Bir şeyin içini kontrol etmek. 6. Delindiğinden dolayı akmak, su akıtmak. 7. Akıtmak, saçmak (su, kan hak.).	“Dil bilen nöker bal bilen şeker dil bilmez nöker abraýynly dişini döker. ” (TNA) ; “Şondan bir hepde geçenden soň, funtikowyň özüni tussag edip, öýüni dökýärler. ” (P) ; “Garry aýalyn küýzan agzyndan dökýan suwy onun aşagyndaky gumak ýeri köwdi.” (TDS) ; “Onuň joşgunly çogy bütün gözyetime kümüş nuruny heniz bolluk bilen dökýärdi. ” (TDS)	
dökül-			+			+	+		3	78	1. Bir yere bırakılmak, aktarılmak. 2. Saçılmak, akmak. 3. Serpilir gitmek, dağılmak, saçılmak. 4. Dökülmek, düşmek. 5. Bir şeyin içi kontrol edilmek. 6. Toplanıp gelmek, üşüşmek.	“Günün kümüş nury bütün gözyetime bolluk bilen dökülyärdi. ” (TDS) ; : “Yörelende, ovnuk zatlar pytraşyp bir zadyň üstüne dökülende ve ş. m. <i>döreýän sesi aňladýan söz.</i> ” (TDS) ; “Bişip oturan erik kakylanda, paýyrdan döküldi. ” (TDS) ; “Köýnekçäni? gotazlary sagrýsyndan dökülip duran Meleguşa bazbendi goşa ýumruk ýaly ini dört barmak göwüsben dakyptyr. ” (TDS)	

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
dökünle-						+			1	1	Ekilecek yere, ekine ters dökme, dökün döküp toprağın verimini arttırmak.	“Ekini, ösümlüğü we ş. m. ders bilen, mineral dökünler bilen dökünlemek. ” (TDS)
döküşdir-		+	+						2	2	1. Sıvı veya tane durumunda olan şeyleri buldukları kaptan başka bir yere boşaltmak. 2. Saçmak, serpmek:	“Okady, uzady, kagyzlaryny döküşdürdi. ” (TGT) ; “Gijeniň bir wagtyna çenli kagyzlaryny döküşdürdi. ” (TGT)
dön-			+		+				2	147	1. Dönmek; kendi ekseninde veya bir şeyin dolayında hareket etmek. 2. Geri dönmek, geri çevrilmek. 3. Bir şeyi andıracak duruma girmek, benzetmek.	“Arman, soňky wagtlarda toýly ganaty gyrlan guşa döndi. ” (Ç) ; “Ofitserler şondan ön çaga görmedige döndüler. ” (TKT) ; “Tämi hallan atýan hiňňillige döndi. ” (TGT) ; “Ýabany çöl ýaýza derýasynyň kenaryndaky lefortowo tokaýlygyna döňýür. ” (TGT) ; “Nebisine uýan ýolundan döner. ” (TNA)
dönder-			+		+	+			3	3	1. Bir taraftan diğer bir tarafa çevirmek, döndürmek. 2. Geriye çevirmek. 3. Ağzını veya üstünü aşağıya çevirmek, baş aşağı etmek. 4. Başka bir şeye benzetmek. 5. Kabul etmemek.	“Baýramyň mübarek bolsun, senem!- diýdi-de gazy pyçak bilen beýlesine dönderdi. ” (Ç) ; “Aýal söziň gondurar, ärin tohumundan dönderer. ” (TNA)
dönder-			+						1	37	1. Bir taraftan diğer bir tarafa çevirmek, döndürmek. 2. Geriye çevirmek. 3. Ağzını veya üstünü aşağıya çevirmek, baş aşağı etmek. 4. Başka bir şeye benzetmek. 5. Kabul etmemek.	“Möwjeýän ýene-de bir pursaty – adamsyndan hat gelende: ýazgaly kagzy eline alanda, muhammetguly kagzy bir eýlesine, bir beýlesine dönderdi. ” (TGT)
döredil-					+	+			2	19	Özgün bir şey meydana getirmek, ortaya çıkarmak.	“İlkinji dirijal rus oýlap tapyjylary tarapyndan döredildi. ” (TDS) ; “Paýçy çlenleriniň serişdeleri bilen döredilýän köpçülikleýin önümçilik söwda we ş. m. ”

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>birleşigi.</i> ” (TDS)
dören-		+							1	1	1. Yeni bir şey meydana gelmek, ortaya çıkmak. 2. Dünyaya gelmek, doğmak.	“ <i>Ýöne beýle-beýle kesseler yaş mugallymda öz ykbalyndan sähelçe-de nägillik duýgusyny dörenok.</i> ” (TGT)
döret-		+							1	52	Özgün bir şey meydana getirmek, ortaya çıkarmak.	“ <i>Şübhelenmek duýgusyny döretdi.</i> ” (TDS)
döw-		+				+			2	35	1. Büküp ya da bir yere güçlütce vurup parçalamak, parça parça etmek, kırmak. 2. Ufalamak, parçalara ayırmak, kesmek. 3. Un haline getirmek, ögütme. 4. Kabuktan temizlemek (tahıl, meyve hak.). 5. Kemiği kırmak. 6. Kullanılmaz hale getirmek, bozmak. 7. <i>mec.</i> Sert tenkit etmek, titizlikle eleştirmek.	“ <i>Emma eşek duran yerinde tapyr-tupur ýatyberdi, ol tasdanam üstündäkinin aýagyny döwüpdü.</i> ” (BT) ; “ <i>Tokmak bilen döwmek.</i> ” (TDS)
döwdür-		+							1	1	1. Parçalara ayırmak, böldürmek, kırdırmak. 2. Ufalatmak, parça parça ettirmek. 3. Kemiğini kırdırmak. 4. Dışının kabuğunu parçalatıp içinin çekirdeğini aldirmek. 5. Kullanılmaz hale getirmek, bozdurmak, (alet, makine vb. hak.).	“ <i>Garga gazyn ýyznyndan ýetjek bolup aýagyny döwdürenmiş.</i> ” (TNA).
döwül-				+	+	+			3	6	1. Bükülüp parçalanmak, parça parça olmak, kırılmak. 2. Basıp ya da makineden geçirilip kabuğundan ayırmak (buğday, arpa, meyve taneleri vb. hak.). 3. Kullanılmaz hale getirilmek, bozulmak. 4. <i>ağz.</i> Nazlanmak, cilvelenmek.	“ <i>Küze günde döwülmez, gününde döwülür.</i> ” (TNA) ; “ <i>Ağaç tutan yerinden döwülmez.</i> ” (TNA) ; “ <i>Ýňne gözünden döwüler.</i> ” (TNA) ; “ <i>Tokmak bilen döwülme.</i> ” (TDS)
döwün-						+			1	2	Kendi için dövmek, parçalatmak, kendi için ufalatmak, parçalara ayırmak.	“ <i>Atan bilen öwünme, eneň bilen döwünme.</i> ” (TNA) “ <i>Enem diýip öwünme, ataň bilen döwünme.</i> ” (TNA)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
döz-			+						1	32	1. Acımasız olmak, merhametsizlik etmek, acımamak. 2. Dayanmak, sabretmek.	“Emma men onuň abraýyny gorap, özüme dözdüm. ” (MTH)
dur-			+	+		+			3	109	1. Hareketsiz kalmak, beklemek. 2. Ayakta kalmak, dimdik halde olmak, dikilmek. 3. Bir yere yerleşmek, bir yerde bulunmak. 4. Bir işe sahip olmak, bir vazifenin başında olmak. 5. –p ekli ulaçlardan sonra süreklilik bildiren yardımcı eylem olarak kullanılır.	“Ähli iş garşynda tagzyna durýar. ” (TDS); “Bizde dogmadyk bizde durmaz. ” (TNA); “Ýeke çaga öýde durmaz. ” (TNA); “Bizde dogmadyk bizde durmaz. ” (TNA); “Ýeke çaga öýde durmaz. ” (TNA); “Maşyn bir dünderilik bilen durman. ” (TDS); “İne, birdenkä sarymytl alakalar eserdenlik bilen durup, daş-töwerege garanjaklaşdylar.” (TDS)
durguş-						+			1	1	1. Biraz temizlenmek, berraklaşmak. 2. Yaşı ilerlemek, yaşlanmak.	“Adamyň ýaşynyň ýetginjeklik wagty bilen durguşan döwrüniň arasyndaky çagy.” (TDS)
durlan-			+						1	8	1. Kirten temizlenmek, arıtılmak, duru hale getirilmek, berraklaştırılmak. 2. Temiz, pak ve duru olmak.	“Ýuwan kir ahyrky gezek arassa suwa durlanmak. ” (TDS)
durul-	+					+			1	2	Uslanmak, sakinleşmek.	“Ol terbiýeçiler çalt-çaltdan çalşyryp durulýardy. ” (TDS); “Garrylyk bilen ölünmez yaşlyk bilen durulmaz. ” (TNA)
duş-			+			+			2	34	1. Birine rast gelmek, karşılaşmak, denk gelmek. 2. Bir durumla karşılaşmak, rast gelmek. 3. Karşı karşıya gelmek, denk düşmek.	“Bolşun şu bolsa, agaňkydanam beter gazaba duşarsyn. ” (GÝ); “Biri bilen düşmak. ” (TDS)
duşur-						+			1	1	1. Rastlaştırmak, karşılaştırmak. 2. Amaca uydurmak, denk getirmek.	“Sag bolsun Mämmet dilnaç, ony şeýle sarpaly myhman bilen duşurdy. ” (TGT)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
duşuş-				+		+			2	30	Birbiriyle karşılaşmak, rastlaşmak, görüşmek.	“Hökman ilin ötüp-geçýän ýerinde duşuşmalymy? ”(GÝ) ; “Olar bu günem şäher kitaphanasynyň okalga zalynda duşuşdylar. ” (TGT) ; “Saglyk bolsa, häli seniň bilen köp ýerlerde duşuşmarys. ” (GÝ) ; “Frontda türkmen ýigidi minýor Gylyçnyýaz bilen duşuşdyk. ” (TDS) ; “Ýazyjynyň pedagoglar bilen duşuşmagy peýdalydyr.” (TDS)
duý-		+		+					2	123	1. Bükülüp parçalanmak, parça parça olmak, kırılmak. 2. . Basıp ya da makineden geçirilip kabuğundan ayırmak (buğday, arpa, meyve taneleri vb. hak.). 3. Kullanılmaz hale getirilmek, bozulmak. 4. ağz. Nazlanmak, cilvelenmek.	“Ýüzüniň gana ýuwlanylý duýanokdy. ” (GÝ) ; “Aýaklarynyň gaty garly ýere degenini diýe şonda duýdy. ” (Ç) ;
duýdur-			+						1	80	1. Önceden haber vermek, bildirmek, haberdar etmek. 2. Bildirmek, açıklamak.	“Alaşanyň ýere serenýän gözleri bu çakşykdan onuň göwnühoşduguny duýdurdy. ” (Ç) “Häzir oňa kömek bermäge synanyşjakdygyny duýdurdy. ” (Ç) ; “Hiç kim babatda-da töhmete-myjabata ýol bermejekdiklerini duýdurdy. ” (Ç) “Pankin ýerinden galyp gidermen bolýandygyny duýdurdy. ” (P)
düňder-			+						1	1	Altını yukarı çevirmek, döndürmek.	“Ogulbike çemçe we çanagyny ýuwup, gazanyň üstüne düňderdi. ”(TDS)
düňderil-						+			1	2	1. Yukarıya doğru çevrilmek, döndürülmek. 2. Bir yüzünden ikinci bir yüzüne aktarılmak, çevrilmek. 3. Saptırılmak, bulandırılıp akıtılmak (su hak.).	“Amyderýanyň mele suwy eredilen altyn ýaly agraslyk bilen düňderilip ýatyr. ” (TDS)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
dürse-		+	+						2	16	Durumunu düzeltmek, kendine gelmek, kendini düzeltmek.	<p>“Emma indiki demde ol özüni dürsedi.” (TGT) ; “Jöbeniñ ortaky çiline baransoñ, aşak oturyp demini dürsedi.” (GÝ) ; “Duýgudaşlyk bildiriji ses çykandan soñ, ol birneme özüni dürsedi.” (GÝ) ; “Käerde bir säginip, üç-dört minut demlerini dürseýärdiler.” (GÝ) ; “Maryan Petrownanyñ ikindi çemeleri bişirip goýan süýtli aşyndan azrak ýdi, bir-iki kãse çay içdi, özüni dürsedi.” (P) ; “Ol tiz özüni dürsedi.” (P) ; “Sowuk suw içensoñ, ýigit birneme özüni dürsedi.” (GÝ)</p>
dürt-		+	+			+			3	22	<p>1. Bir şeyin keskin ucunu bir yere batırmak, sokmak, dürtmek. 2. Bir şeyin üstünü delik deşik, yapmak. 3. Yere sokup ekmek, dikmek. 4. Birinin böğrüne dokunmak, dürtmek. 5. mec. Bir işi yapmaya yönelmek, hatırlatıp durmak.</p>	<p>“Huday uranyň pygamber hasasy bilen dürtmiş.” (TNA) ; “Medediñ klasdaşy, kolhozyñ traktorçysy Bášim gözi ümezlän dostunyñ böwrüne dürtdi.” (EG) ; “Öde egri elindäki demir taýgynyñ öküziñ gözlerine dürtdi.” (GÝ)</p>
düş-			+	+	+	+			4	889	<p>1. Yukardan aşağıya inmek, dökülmek. 2. Aşağı inmek, oturduğu ya da durduğu şeyin üstünden uzaklaşmak. 3. İçine girmek, içinde olmak, içinde bulunmak. 4. Yıkanmak. 5. Akıl yürütmek, düşünmek, anlamak, kavramak. 6. Peyda olmak, belir-mek, görünmek (pazarda). 7. Fayda etmek, yaramak. 8. Azalmak, düşmek.</p>	<p>“Biline gowanyñ bagy oralan ýogyn pürs durdugyça batlanyp aýlanýardy, onuñ şakyrdysy jaýlara düşüp ýaňlanýardy.” (TDS) ; “Dözümli edimläp düşdi ýoluna.” (TDS) ; “Esasan gunortada düşyan şahly, goşa toýnaklı gävüşeyän hayvan.” (TDS) ; “Bu gün aqşamlyk işden çykyp bile bir ugra ýörän iki zenanyñ ýoly-da şeýle</p>

Hal Ekleri											Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık			
												<i>baglaryň biriniň üstünden düşdi.</i> ” (MTH) ; “Bu maňa çalşyk üsti bilen düşen zat. (TDS) ; “Öýümiziň üzükleriniň deşiklerinden Aýyň şöhesi bolluk bilen düşýärdi. ” (TDS)
düşün-			+					1	147	1. Bir sonuca varmak amacıyla bilgileri incelemek, karşılaştırmak ve aradaki ilgilerden yola çıkarak düşünce üretmek. 2. Yıkanmak.	“Derrewem ol pikiriniň ýalnyşdygyna düşündi. ” (TGT) ; “Gülňabat gürrüňdeşine düşünmedi. ” (MTH) ; “Häzir beli beýle dälđigine düşündi. ” (TGT) ; “Keşbini meňzetti, arman, diline düşünmedi. ” (TGT) “Oksana jorasynyň sedasyz sowalyňa düşündi. ” (TGT) ; ; “Siz muňa düşünmeli. ” (MTH) ; “Sen indi ullakan oğlan, bäbek däl, sag adamyň bazardan gymmatbaha zat alyp iýip bilmejegine düşünmeli. ” (HH) ; “İkisem erbet, ynha ulalaňsoň baryna düşünersin. ” (Ç)	
düşündir-			+	+	+	+	+	5	10	Bir sonuca varmak amacıyla bilgileri incelemek, karşılaştırmak ve aradaki ilgilerden yola çıkarak düşünce üretirmek.	“Oraz serdaryň barmadygyny oňa Turkmen dilinde düşündürdi. ” (TGT) ; “Ona has amatly boljakdygyny Artykgüle yhlas bilen düşündirdi. ” (TGT) ; “Beýle etmeginin sebäbini düşündürdi. ” (P) ; “Doktor gyz eşege münüp bilmejegini düşündirdi. ” (Ç) ; “Balikow bolsa oňa düşündürýärdi. ” (GÝ) ; “Garjaşyk sesi bilen gepini zordan	

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>düşündürüyördi.</i> (GY) ; “Polkownik aga, içeri girsinler diyyär!-diyip, patdy-sutdy edip, rus dilinde gepläp, zordan düşündürdi.” (TDS)
düşür-	+	+	+		+	+			4	6	1. Yukardan ya da elinden aşağıya düşmesine sebep olmak. 2. Bir şeyin üstünden alıp yere bırakmak, yere indirmek, düşmekten korumak. 3. ağz. Akıl yürütmek, anlatmak, düşündürmek.	“Çary-kitaby düşürüp, maşynyň yzyndan itirdiler.” (K) ; “Jems ony seresaplyk bilen ýere düşürdi.” (P) ; “Serdar şadyewiç abadany göterip, daşdan düşürdi.” (Ç)
düşüş-					+				1	16	1. Art arda, yavaş yavaş aşağı inmeye düşmeye başlamak. 2. Azalmak, düşmek. 3. ağz. Biraz düşünmeye, anlamaya başlamak.	“Suw düýnki katdyndan düşüşipdir.” (TDS)
düw-			+						1	58	1. Bir şeyi kumaşın, baş örtüsünün içine yerleştirip, bağlamak, düğümlemek. 2. İpin, ipliğin vb. ucunu bağlamak, düğümlemek. 3. Meyva bağlamak	“Ana, onsoň bizem brigadamyz bolup, baýrama çenli pagta ýylgysmagy ýüregimize düwdük.” (Ç) ; “Çalhana işçileri iş taşlayyş geçirmegi ýüreklerine düwdiler.” (P) ; “Ol bu ýyl okuwy gijräk başlamagy ýüregine düwdi.” (TGT) ; “Soňra aýgytly netijä gelip bu dildüwşik hakda bar zady jikme-jik bilmegi, bar zady anyklamagy ýüregine düwdi.” (P) ; “Yöne kimüň köp azar beryändigini welin göwün düwünçegine düwüyördi.” (GY) ; “Janlaryna degäýjek bir söz diýip galmagy ýüregine düwdi.” (MTH)
düýrükdir-		+							1	3	Korkutmak, çekindirmek, ürktürmek.	“Bu Amansähediň has-da beter inini düýrükdirüyördi.” (BT) ; “Nurjermal meniklendi-de gaşyny düýrükdirdi.” (GY) ; “Seniň bir- diýip, gaşyny düýrükdirdi.”

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												(GÝ)
düz-		+	+		+				3	53	1. Bazı nesnelere ipe, tele vb. geçirmek. 2. Parçalarını bir araya getirip tamir etmek. 3. Tellerini gerdirip sesini ayarlamak, akort etmek. 4. Üretmek, oluşturmak. 5. Yazmak (şiiir, yazı vb. hak.). 6. Halkın gücüyle yapmak, kurmak.	“Biz öz aýagymyzy oña düzdük.” (MTH) ; “Aman arabakeş dana derwüşin daş işikdäki ojagyna üç-dört taýkany düzdi.” (Ç) ; “On soň ol, öz keypine çydaman bu goşgyny düzdi.” (EG) ; “Ýöne brigadany ilki dargadyp, soň täzeden düzmeli.” (BT)
düzedişdir-		+							1	2	Düzeltmeye veya onarmaya yardım ettirmek.	“Guşagyny, donuny düzedişdirdi.” (GÝ) ; “Hälki gürrüne başdan odunçy ýaşuly dikeldide, telpegini düzedişdirdi.” (GÝ)
düzet-		+				+			2	36	1. Düzeltilmek. 2. mec. İnsanca davranmasını sağlamak, adam etmek. 3. Belli bir derecede düzen getirmek, düzenlemek.	“Fotografiýa suratlaryny tuş bilen düzetme.” (TDS) ; “Demiňi düzetmek.” (TDS)
düzül-					+	+	+		3	12	1. İpe, çubuğa, tele vb. sırayla geçirilmek, dizilmek. 2. Sıraya durmak, düzenli bırakılmak, sıralanmak. 3. Parçaları toplanmak ve yerli yerine yerleştirilmek, düzenlenmek. 4. Telleri çekilip ayarlanmak, akort edilmek. 5. Üretilmek, yazılmak. 6. Halk gücüyle yapılmak, kurulmak.	“Posylkanyň içinde yhlas bilen düzülen fotoalbom, türkmen nagsy bilen keşde gaýalan galstuk bar.” (TDS) ; “Türkmen diliniň sözlügi Türkmenistan SSR ylymlar akademiýasynyň Dil bilimi institutynyň leksikografiýa sektorynyň ylmy işgärleri tarapyndan düzüldi.” (TDS) ; “Bu beýitler oba mektebinde hut Vepanyň özüniň tarapyndan düzülen Vatan hakyndaky aýdymjygydy.” (TDS) ; “Regulyar goşuna

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>kömek için meyiletinlik bilen düzülen goşun.</i> ” (TDS)
dyk-		+	+						2	2	1. Bir şeyi kuvvetli iterek düzgün bir şekilde içine yerleştirmek. 2. ağz. Açgözlülükle yemek, açlıktan çıkmış gibi yemek yemek. 3. Bir şeyin ağzını, deliğini kapatmak.	“ <i>Sebäbi utanmaz eňek oglanlaryň gazanyňy öz holtumyna dykýardy.</i> ” (GÝ) ; “ <i>Ferma müdiri pagtany alyp, gulagyna dykdy.</i> ” (BT)
dykala-					+				1	1	İterek zorla yerleştirmek, tıka basa doldurmak, tıkmak.	“ <i>Ol urusyny bugdaýdan dolduryp gaýdany üçin, çalçasyny hem şol zatlardan dykalaýsa, dünýäde başga armany galjak däl di.</i> ” (TDS)
dykyl-			+						1	8	1. Tıpa ile kapatılmak, tıpa ile sıkıştırılmak. 2. Engel oluşmak, bent yapılmak, kapatılmak. 3. Kuvvetli itilip düzgün bir şekilde yerleştirilmek. 4. <i>mec.</i> Sokularak girilmek, yerleştirilmek.	“ <i>Mämmet ýumrugyny düwüp, ogrularyň alkymyna dykyldy.</i> ” (GÝ) ; “ <i>Oňa gözi düşen gara dumanlynyň şol bada demi içine dykyldy.</i> ” (P)
dyn-					+				1	67	Beladan kurtulmak, başından savmak, azat olmak, kurtulmak, serbest olmak.	“ <i>Ýaşlygynda garran garry gamdan dynar.</i> ” (TNA)
dyn-					+				1	67	1. Beladan kurtulmak, başından savmak, azat olmak, serbest olmak. 2. Bitirmek, bırakmak, durmak. 3. Sakinlik bulmak, huzur bulmak, rahatlamak.	“ <i>Russiýa birleşenimiz bari biz ol gaçakowdan dyndyk.</i> ” (TDS) ; “ <i>Damagy çalyňjak bolup duran goýunlar häzirligçe ölüm howpundan dyndylar.</i> ” (TDS) ; “ <i>Russiýa birleşenimiz bari biz ol gaçakowdan dyndyk.</i> ” (TDS)
dyndar-					+				1	10	1. Serbest bırakmak, azat etmek, başından savmak, beladan kurtarmak. 2. Mahrum etmek, yoksun bırakmak.	“ <i>Müllü Tahyryň ýazan kitaplarynyň gazanjyda ony ahyr ýaşynda mätäçlikden dyndarar.</i> ” (MTH) ; “ <i>Mihail Dmitriç meni ömrümin ahyrynda diýen ýaly soldatlykdan dyndardy.</i> ” (TGT) ; “ <i>Ony dertden dyndarypdy.</i> ” (GÝ)

Hal Ekleri											Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı					
		+			+			2	2	Tırnaklarıyla çizmek veya hırpalamak, tırnaklamak.	“– <i>Bol’ya, eje – diyip, horja barmaklary bilen gülli keçäni dyrmalady.</i> ” (BT) ; “ <i>Er peşeyän mes atynyň jylawyny öz ugruna goýberdi-de, gamçysynyň seçegi bilen aýnagonç ädiginiň başlygny dyrmalady.</i> ” (Ç)		
			+		+			2	5	1. Tırmanmak; el ve ayaklarıyla tutunarak veya tırnaklarını iliştiyerek dik bir yere çıkmak. 2. Kazmaya, eşelemeye yardım etmek, birlikte kazmak.	“ <i>Miweli ağaç ýere erişer, miwesiz ağaç göge dyrmaşar.</i> ” (TNA) ; “ <i>Ilgap bosagadan dyrmaşyp, öýüň üstüne çykdy.</i> ” (TDS)		
		+						1	1	Vücudun ya da başka bir şeyin üstüne tırnağını batırıp iz bırakmak, tırmalamak, tırnağını geçirmek, tırnaklamak, çizik çizik etmek.	“ <i>Pişik Çerkeziň elini, yüzüni dyrnaçaklamaga mejbur boldy.</i> ” (TDS)		
								1	2	Birbirini tırnaklamak, tırnakla yaralamak.	“ <i>Ýa pişik bilen dyrnajaklaşdyňmy?</i> ”		
								1	21	1. Saldırmak, atılmak, hücum etmek. 2. Birinin ya da bir şeyin üstüne atılmak.	“ <i>Dişimi gyjap, güýjüm bilen dyzady.</i> ” (TDS) ; “ <i>Gany gyzgynlyk bilen dyzaýan.</i> ” (TDS)		
								1	1	Öne doğru yürümek, ileri atılmak.	“ <i>Gandym awçynyň howla girenini görüp, sygyr-goýunlar hantamaçylyk bilen dyzaşdylar.</i> ” (TDS)		
								1	2	Sıkı tutmak, sağlam tutmak.	“ <i>Şeýle hezillik bilen pilimi göretip, oba sowetiniň kontorasyna bardym welin, sekretar ýakamdan ebsitläp tutdy.</i> ” (TDS) ; “ <i>Haçan kesel ýakandan ebsitläp tutýança gezip ýörmeli däl!</i> ” (TDS)		
		+						2	3	Cömert olmak, merhametli olmak, masrafa girmek, açılmak.	“ <i>Kontsertden düşjek ähli puly şalyapyn işçilere eçilýärmiş.</i> ” (TGT) ; “ <i>Tebigat yzgary jomartlyk bilen</i>		

Hal Ekleri													
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler	
												<i>eçildi.</i> ” (TDS)	
eg-		+	+						2	46	1. Bir şeyin uçlarını birbirine yakınlaştırıp, başını, yukarı tarafını aşağı bükmek, tutmak, eğiltmek. 2. Gövdesi öne eğimli, kambur (insan).	“ <i>Ar başyny eger, emma dizini egmez.</i> ” (TNA) ; “ <i>Salyh arakly çüýşäni Amansähediň bokalyňa egdi.</i> ” (BT)	
egil-			+						1	19	1. Eğilmek, bükülmek. 2. Aşağı eğilmek, kapanmak.	“ <i>Egilmediye bükülme.</i> ” (TNA)	
egil-			+						1	10	Belini bükmek, aşğı eğilmek, bükülmek.	“ <i>Sähelçe ön gelenimizde Mämmedem diri galjak ekeni, bu neresse-de-diýip, ol oglanjygyň üstüne egildi.</i> ” (GÝ)	
egle-		+			+	+			3	3	Bir iş yada bir sebeple birkaç vakit saklamak, durdurmak, saklayıp durmak, geciktirmek.	“ <i>Ýagşy, maýor, häzirlilikçe hoş! Gud bay! Sizi ýoldan eglemäli.</i> ” (TGT) ; “ <i>Dürli sebaý, bahana we ş. m. zatlar bilen eglemek.</i> ” (TDS)	
eglen-				+	+				2	2	Bir yerde bir sebeple mümkün yada gerekli olan zamandan zaman almak, geç kalmak, kendi vaktinden gecikme.	“ <i>Köne tanşy onuň ýanynda sypaýyçylykdan eglenýärdi.</i> ” (BT) ; “ <i>Gojanyň gözi gezer-gezer-de kempirde eglenen.</i> ” (TNA) ; “ <i>Sypaýyçylygy elden bermän, ýanynda eglendiler.</i> ” (MTH) ; “ <i>Şonda onuň gözleri kerpiç guýýan ýeriniň taýak tüwdürim beýle ýanynda küpürsäp ýatan şorlukda eglendi.</i> ” (BT)	
egriliş-			+						1	1	Bir yere, bir şeyin dışına yığılmak, toplanışmak.	“ <i>Gaýtadan ody belentden galap, töweregine egrilişdiler.</i> ” (GÝ)	
egsil-					+				1	5	Niteliği azalmak, eksik olmak, küçülmek.	“ <i>Bir ýandan egsilip başlady gaplar.</i> ” (TDS)	

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
elt-		+	+		+				3	29	1. Bir şeyi bir yere kendisinden alıp gitmek, götürmek, verilmek. 2. Bir şey başına gelmek, karşılaşmak, rastlamak. 3. Koyvermek, yakınlaştırmak, yanına götürmek.	“Amansähet köpükli elini onuñ ediljek gözünüñ yanyna eltdi.” (BT) ; “Ahyrda madam Tekinskaýany jandarm upravlennesiniñ şefiniñ kuzuryna eltdiler.” (TGT) ; “Haram gazañ zyna elter.” (TNA) ; “Ofiser Durdy pereñi-de şol ýere eltdi.” (HH) ; “Wiktör İwanowıç bilen kakahany ýusubyñ yanındaky palatadan aýryp, eýil ýaralalaryñ arasyna eltdiler.” (GÝ) ; “Gör, gedemligiñ seni nirelerden çykardy, gör, nämeleriñ üstünden eltdi.” (P)
em-		+	+						2	5	Bir şeyi (meme vb.) emmek, sulu bir şeyi soğurmak.	“Mylaýym göle iki enaňi emer.” (TNA)
emdir-			+						1	1	Bir şeyi emdirmek, sulu şeyi sümürüp emmek, göğsünden süt emmek.	“Ýagşy söz öjek göle emdirer.” (TNA)
emedekle-						+			1	1	Gövdesini aşağı eğip elini ve ayağını (dizini) yere dayamakla öne hareket etmek, emeklemek.	“Köynekçe halyna tranşyalaryñ içi bilen emedekledi.” (TDS)
emedekleş-						+			1	1	Kitle halinde elini ve ayağını yere dayayıp öne hareket etmek, çoğunluk olup emeklemek.	“Ol tekizlik bilen emedekleşip gelyän faşistleriñ üstüne ok ýagdyrmaga başlady.” (TDS)
eň-			+						1	3	1. Aşağıya dönmek, inmek. 2. Bir tarafa yönelmek, gitmek. 3. Hücum etmek, saldırmak.	“Nurmyrat köşeşerli däldi, öye girenden dessine bir burçda sandyrap duran Salyhyñ üstüne eňdi.” (BT) ; “Ýygnan köpüklerini gysymlaryna gysyp, olar teke bazaryna eňdiler.” (BT) ; “Kropatkin prospekti bilen gunbatara tarap barýan bölek atlynyñ üstüne eňdi.” (P)

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
endiret-		+							1	2	1. Sallandırmak, sarsmak, titretmek. 2. Bozmak, kötü etmek. 3. Düzgün, eşit etmeme, sarsılıp bölüp bölüp çıkarmak.	“Mähälläniñ ýaly şowhuny jaýyň duwarlaryny sarsdyryp, onuň durkuny endiredýärdi. ” (P)
eňre-						+			1	2	Kederlenip zaruretten gözyaş dökmek, hüngür hüngür ağlamak.	“İki elini ýüzüne tutup, günleç ses bilen eňredi. ” (TDS) ; “Ýagşy sözi bilen diňdirer, ýaman dili bilen eňreder. ” (TNA)
eňter-					+				1	3	1. Kabı aşağı tutup, eğip bir şeyi dökmek, akıtmak. 2. Bir şeyle bastırmak, üstünü örtmek, gömmek. 3. Bir tarafa döndermek, itekleyip yıkıp koyvermek. 4. <i>mec.</i> Kötü taraflarını, yaptıklarını gösterip konuşmak, üstünden düşmek, tenkit etmek, kötülemek. 5. bir şeyle vurmak, tepesinden indirmek. 6. <i>mec.</i> Bir anda içmek, başa dikmek. 7. Hızlı hareket edip, bir tarafa yönelmek, dökülmek, bir işe girişmek.	“Jürdekdäki suwy Amansähet onuň kellesinden eňterdi. ” (BT)
eşidil-					+				2	104	1. Kulakla işitmek, dinlemek. 2. Malum olmak, ayan olmak, bilinmek. 3. Bir mesele araştırılmak, incelenmek, dinlenmek. 4. Dinlenmek, kulak verilmek.	“Türme gözgeçisiniñ teýine sansyz myh urlan botinkasnyñ dürküldisi golaýdan eşidildi. ” (P)
eşit-		+			+	+			3	247	Kulakla işitmek, dinlemek.	“Kärdeşleriñ soňky dialogyny Tatýana kuhýyadan eşitdi. ” (TGT) ; “Öz kaptany kiýazy Şahowskoý bilen doktor Şerbagyn arasynda bir agşam çadyryň gapdalynda bolan gen gurruňy Podýon öz gulagy bilen eşitdi. ” (TKT) ; “Aşakdan orkestrin çalyan fokstrotyny eşitdi. ” (TGT) ; “Agyz- agyzdan ýelli, gulak- gulakdan eşitgir. ” (TNA) ; “Denisiñ özi bilen tussagda oturan

Hal Ekleri													
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler	
												<i>adamdan eşitdim.</i> ” (TKT)	
et-		+							1	3489	1. Bir işi uygulamaya koymak, ortaya çıkarmak, yerine getirmek. 2. Bir şeyi hazırlamak, işleyip çıkarmak, yapmak. 3. Yardımcı fiil olarak yakınlaşıp gelen isimlerin manasıyla ilgili hareketi anlatır.	“Pirli saçagyňbaşyndan gaýryrak çekildi-de, ýezit ýylgyrmasyňy etdi.” (EG) ; “Uzaga çekmän, olaryňbellisini etmeli” (EG)	
eýele-		+		+	+				3	30	1. Bir şeyi kendinin etmek, kendi iradesine geçirmek, sahip olmak. 2. Ele almak, elinde bulundurmak. 3. Bir yere yerleşmek.	“Slawýanlaryň atababalary Gündogar Ýewropanyň uly bölegini gadyndan eýeläpdirler. ” (TDS) ; “Baýramala barypdy; şol ýerde öz pozitsiýasyny eýeläpdi. ” (TDS)	
eýelen-						+	+		2	2	1. Kendinin edilmek, kendi tarafına, kendi iradesine geçirilmek. 2. Ele alınmak, elinde bulundurulmak. 3. Sahip olunmak, işaretlenmek.	“Duşman tarapyndan eýelenen ýerler azat edildi.” (TDS) ; “Harbi güýç bilen eýelenmek. ” (TDS)	
eýlet-		+							1	1	1. Deriyi postu tabaklatmak. 2. Bir şeye ikinci bir şeyi karıştırmak, ovalayarak birleştirmek.	“Asmandan ak guwlar ýaly, gaýyşyp baryan akja bulut tobajyklary-da Tatýananyň süňňüni eýletdi. ” (TGT)	
eýmen-						+			1	248	Korkmak, çekinmek.	“Göklen Söýün aganyň gazabyndan eýmenddi. ” (HH)	
eýmen-									1	2	Birinden yada bir şeyden korkmak, çekişmek, ihtiyat etmek, ürkmek.	“Rejep öz garşysyna çykaryljak pälwandan eýmenmeýärdi. ” (TDS) ; “Dikanlap seredende, okuwçylar ondan eýmenýärler. ” (BT) ; “Dikanlap seredende, okuwçylar ondan eýmenýärler. ” (BT)	
ez-		+							2	11	1. Bir şeyi ıslatmak, bir şeyi suya yatırmak, suya koymak. 2. mec. Acımasız, zulüm, sitem vermek, haksız hukuksuz zorlamak, sömürücülük.	“Mawyny süýjülik bilen ezmäge , gerek bolan ýerinde onuň özüni dillendirmäge çalyşdy.” (TDS) ; “Kalbyny ezyärdi. ” (P)	
gaban-		+							1	4	Kıskançlık etmek, kıskanç karakterde olmak, başkalarından kıskanmak.	“Soňra ýagdaý kem-kemden üýtgedi, müdir ganly böw-rekleri ölemen gabanyňp , onuň daşynda öwrüm etmäge	

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>başlady.</i> ” (K) ; “ <i>Ya meni birinden gabanyamyn?</i> .” (Ç)
gabar-				+					1	3	1. Hacim olarak genişlemek, şişmek, kabarmak. 2. Kabarmak, deri üzerinde şişlik oluşmak. 3. Yersiz övünmek, övünmek, şişmek.	“ <i>Çaykanjyrap baryan tigirleri jygyldawuk eşek arabasyna bir tümmejik ders yüklärän annageldi juwazçynyň goçak gara telpegi ön ýanynda gabardy.</i> ” (Ç)
gabart-		+	+						2	21	1. İçine herhangi bir şey koyup kabartmak, şişirmek (torba, çuval vb. hakkında). 2. Kabarcık meydana getirmek, kabarcık oluşturmak.	“ <i>Bu iş bolýança men Müllä betgüman bolmadym, gepe-gürriňne gulagymy gabartmadym.</i> ” (MTH) ; “ <i>Mekir weziriňgepine Eşek hojanyň öz äpet kellesiniňüstünde ösen jübüt har gulaklaryny gabarty.</i> ” (HH)
gabartdyr-		+							1	1	1. İçine herhangi bir şey koyup kabarttırmak, şişirtmek (torba, çuval vb. hakkında). 2. Kabarcık meydana getirtmek, kabarcık oluşturmak.	“ <i>Şonuň üçinem alaşanyň häzir oýunlyga salan bolup, nehek atması gulagymy gabartdyr.</i> ” (Ç)
gabatlaş-				+					1	1	1. Karşılanmak, karşı karşıya gelmek. 2. Bir şeye, zamana uygun getirilme durumu, denk gelmek, niyetleşmek.	“ <i>Arabalar edil çatrykda gabatlaşdylar.</i> ” (HH)
gabsal-						+			1	1	1. Dışını çevrelemek, içine almak. 2. Burmak, sarmak, kaplamak, kuşatmak.	“ <i>Onuň burlan uzyn murtlary, gyrçuw sakgaly tüsse bilen gabsaldy.</i> ” (TDS)
gabza-		+							1	7	Yapılan hareketin, durumun önüne geçmek, engel olmak, hareketin uygulamaya konmasına engel olmak.	“ <i>Aşyr owsala yüregini aldyrman, onuň öñüni gabzady.</i> ” (TDS)
gaç-		+	+		+				3	249	1. Durduğu yerden bir tarafa kızla koşarak gitmek, geri çekilmek. 2. Bir sebebe göre olduğu yerden, işten ya da başka bir şeyden izinsiz çıkmak, uzaklaşmak, kaçmak. 3. Elden ya da yukardan yere düşmek. 4. Düşmek, çekilmek, azalmak(su hakkında).	“ <i>Goý, goja felidmarşalam ömrüniň ahyrynda ynjalykdan geçmasyn.</i> ” (TKT) ; “ <i>Ol özüni rahat saklamaga çalyşýardy, barybir derrew ynjalygy gaçýardy.</i> ” (GY) ; “ <i>Gysanan siňek süýde gaçar.</i> ” (TNA)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
gaçyr-		+			+				2	55	Birini, bir şeyi kaçırmak.	“Bu duýgy ony hasam ynjalýkdan gaçyrdy.” (Ç) ; “Şaltay bu habary eşidip, çayly kasesini elinden gaçyrypdy. (GÝ) ; “Tagamsyz kofe keypini gaçyrdy.” (Ç) ; “Hawa, häzir bu adamy arabanyň sarjyny ýa çarkandakly ýol däl-de obanyň tukat suslugy ynjalýndan gaçyryardy.” (Ç)
gagşa-						+			1	2	Kızmak, korkmak ya da üşümek nedeniyle titremek.	“Ol durmuşy bilen gagsaşardy.” (TDS)
gaharlanýş-							+		1	1	Birbirine kahırlı söz söylemek, birbirine kahretmek.	“Biri-biriň bilen gaharlanýşmak.” (TDS)
gal-		+	+	+	+	+			4	107	Kalmak.	“Diňe şonda myhmanlar müdiriň ähli jübüleriniň agzynyň ykjam tikilgidi-gini görüp galdylar.” (K) ; “Eltim ogluna galandan günim ogluna galsyn.” (TNA) ; “Gyrat agzyna gelenini galyp, bu duran payadany ber-bibat etdi.” (TDS) ; “Agyr daş ýerinde galar.” (TNA) ; “Ýüreginiň bir bölegem örän uzakda, moskwanyň golaýyndaky lejnebo obasynda galdy.” (TKT) ; “Bir näçe sözler könelişip, ulanmaktan galdy.” (TDS)

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
galdyr-		+	+	+			+	+	5	313	1. Durduğu yerden yukarı kaldırmak, kaldırmak, yukarı doğru hareket ettirmek. 2. <i>mec.</i> Doğrultmak, ayağa kalkmasına yardım etmek. 3. Üstüne çıkarmak, kaldırıp üstüne koymak. 4. Arttırmak, yükseltmek.	“Ussa onuñ her ganatyny bit ýylda kem-kemden laýdan galdyrýardy. ” (TDS) ; “Daýzasy süýji uka giden mahaly ýuwaşjadan başyny galdyrdy. ” (GY) ; “Bir ýerde bir şumluk bolsa, meni hem gapdaýyndan galdyraýmagyn. ” (TDS) ; “Han bolsa, nejis şöwketler bilen dolan kellesini zordan galdyrýar. ” (TDS) ; “Ol özüniñ döwür öýnegini ýokary galdyrdy. ” (TDS) ; ; “Hamsygýan Tatýana esli bagtlap mawaryñ garly gerşinden başyny galdyrmady. ” (TGT)
galdyrt-		+			+				2	3	Durduğu yerden yukarı kaldırmak, yukarı doğru hareket ettirmek.	“Azyndan bäs -alty ýerden tatyrdayan pulemyot begiñ nökörleriniñ başyny ýerden galdyrmaýardy. ” (P)
galgat-			+	+					2	17	Rüzgarın ya da başka bir şeyin etkisiyle kımıldamak, dalgalatmak, dört bir tarafa sallatmak.	“Salamgulam goluny galgatdy. ” (Ç) ; “Awusy çala dufolyam bahar şemaly onuñ melementil plaşynyñ synlaryny galgatdy. ” (TGT) ; “Poçtalbon aýal şelaýyn ýylgyryp, ýusubyñ adyna gelen haty howada galgatdy. ” (GY)
galkyjakla-									1	1	1. Az kaldırılmak, yükseltilmek. 2. Sevinmek, coşmak	“Ol, hakykatdan-da Aýnady, özüne laýykly belent dereje bilen galkyjaklap gelyärdi. ” (TDS)
galkyn-				+					1	1	1. Duygusu uyandırılmak, coşmak. 2. Biraz güçlenmek.	“Ýedinci noýabr, ol şanly günde galkandy Russiýa ýanardag ýaly. ” (TDS)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
galkyndır-		+							1	3	1. Yardım edip yükseltmek, yukarı kaldırmak. 2. Duygusunu uyandırmak, coşturmak.	“Olaryň garyp göwünlerini galkyndyrmaly. ” (GÝ).
galtaş-						+			1	1	1. Ucundan dokunmak, temas etmek. 2. Akrabalık bakımından ilişkili olmak.	“Bir zat ikinji bir zat bilen galtaşmak. ” (TDS)
gamaşdyr-		+							1	4	1. Meyve, turşu, tatlı yemek neticesinde dişin çiğneme yeteneğini azaltmak, kamaştırmak. 2. Kızgın güneş, güçlü rüzgar vb.nin neticesinde gözün görme yeteneği azaltmak, göz yaşartıp karartmak, kamaştırmak.	“Goýun şo gürrüni-diýip, agyl baý ardynyp, ýüzüni gamaşdyrdy. ” (GÝ)
gamçyla-		+							1	5	1. Kamçı ile vurmak. 2. Etkinliğini artırmak, hızlandırmak.	“Jarçynyň habaryny nurjemalam eşidendir diýen wehim kalbyny gamçylady. ” (Ç)
ganatlandyr-		+							1	3	Çok sevindirmek, coşkusunu arttırmak, sevindirmek.	“Şowly geçen operatsiýa ony ganatlandyrypdy. ” (GÝ)
gandyr-		+			+	+			3	9	1. Susuzluğunu tatmin etmek, yedirip içirmek. 2. mec. Bir şeyi ciddi düşündürmek, inandırmak.	“Paýaw suw bilen ýerini gandyrmasyň. ” (GÝ); “Belki onam ýalan-ýaşryk sözden gandyrandyrlar. ” (Ç)
gandyzla-						+			1	4	Köpeğin, atın vb. arka ayağının iç yüzüne vurmak.	“Gamçy bilen gandyzladý ýabsyny. ” (TDS)
gaňryl-			+		+	+			3	6	1. Boynunu arkaya çevirmek, boynunu çevirip bakmak. 2. Çevrilip durmak, tersine çevrilmek. 3. Bir diğer yüzüne eğilmek, eğrilmek, tersine çevrilmek, yüzü dönmek.	“Daşky gapynyň agzynda serdar yzyna gaňryldy. ” (Ç); “Pristawyn sesini tanan orazgeldi gazap bilen yzyna gaňryldy. ” (TGT); “Ol agzyndaky çilimi taşlady-da yzyna gaňryldy. ” (Ç); “Üç-dört ädim ädip, yzyna gaňryldy. ” (GÝ); “Üzeňnä galdy-da, yzyna gaňryldy. ” (GÝ); “Merdiwanyň ýokary basgançagyna duran işçi bluzaly, başy ak ýaglyk bilen saralan adam aýak sesini eşidip, yzyna gaňryldy. ” (TGT)

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
gañyr-					+	+			2	2	Bir yan yüzüne eğmek, diğer tarafa eğiltmek; tersine eğmek, tersine çevirmek.	“Biz tebigatyň rehimdarlyklaryna ýarasyň durup bilmeris, olary tebigatdan gañryp almak biziň borjumyzdyr. ” (TDS) ; “Son ullakan gurply ýogyn demir bilen gañryp açdylar. ” (TDS)
ganyşdyr-						+			1	1	1. Birlikte suyu yeteri kadar içirmek, kandırmak. 2. Birlikte meseleyi, söylenen şeyi düşünmek	“Men seni “ zakaspi parijiniň ” iň gözəl zenanlary bilen ganyşdyrarn. ” (TGT)
gap-		+							1	11	1. Fırlatılan şeyi yere düşürmeden havada tutmak. 2. Isırmak, dişlemek. 3. <i>mec.</i> Yemek.	“Sazyň maňňy sesi, alňaşyan adamlaryň gowurdyly şowhuný gulagyny gapdy. ” (Ç)
gapdallaş-						+			1	1	Bir şey boyunca yürümek, bir şeyin denginden gitmek, yanına yakınlaşmak.	“Amansähet onuň bilen gapdallaşdy. ” (BT)
gapjal-						+			1	1	Kısıtılıp tutulmak, iki şeyin arasında kalmak, arasında kalıp kısılmak.	“Tohumlar klawişler bilen gapjalýar. ” (TDS)
gapla-		+	+						2	19	1. Kaba koymak, yerleştirmek. 2. Kumaş parçasının içine yün, pamuk koyup yorgan yapmak. 3. <i>mec.</i> Kapatılmak, örtülmek.	“Häzirem uzak kerwen ýoluny ýana saýan gaýgyly saz otagyň içini gaplady. ” (Ç) ; “İkimiz inanmajak-da, iliniň arasyndaky nana geday ykmandalar şol gürrünleri altyna gaplaýarlar. ” (GÝ)
gara-		+	+		+	+			4	201	1. Seyretmek, bakmak. 2. Gözlemek, bakmak. 3. Çevreleyip görüşmek, denetlemek. 4. Ağızına bakmak, bağlı olmak, birine veya bir şeye bağımlı olmak.	“Onuň neşebent sypatyna synçylyk bilen garady. ” (TDS) ; “Akyl adam aldan gider, ardyny garar. ” (TNA) ; “Gaçan adam ýola garamaz. ” (TNA) ; “Herki zadyň oňaýyna garamaly. ” (GÝ) ; “Nurberdi aga bolsa guwanç bilen olaryň yzyndan garap, öz sakçylygynda galdy. ” (TDS) ; “Artyk oňa bir hili ynamsyz göz bilen garady. ”

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												(TDS)
garal-			+			+			2	23	1. Kararmak, siyah renge çevrilmek. 2. Bozulmaya başlamak, bozmak (hava hakkında). 3. <i>mec.</i> Olgunlaşmak, yetişmek, 4. Karanlık olmaya başlamak. 5. Uzaktan görünmek, biraz malum olmak.	“ <i>Mugt berlen atyň dişine garalmaz.</i> ” (TNA) ; “ <i>Ol ullakan harplar bilen garalyň görünyň kagyzy ýokary göterdi.</i> ” (TDS)
garan-			+						1	7	Civarına bakmak, dört bir tarafa bakmak, bakınmak.	“ <i>Baýram ussa töweregine garandy.</i> ” (P)
garanjakla-			+			+			2	35	Bir şeyden çekinip, civarında seyretmek, etrafına bakmak.	“ <i>Öyleri dökyärler – diýip, pankin howsala bilen töwerege garaňjaklady.</i> ” (P) ; “ <i>Atyn hereketinden biriniň bardygyny aňan sabyr selki töweregine garanjaklady.</i> ” (GÝ) ; “ <i>Daşyna garaňjaklaýardy.</i> ” (GÝ) ; “ <i>Delmuryň, daş-töweregine garaňjaklady.</i> ” (Ç) ; “ <i>Ol atynyň başyny çekip, eýere kese oturdy-da, töweregine garaňjaklady.</i> ” (GÝ) ; “ <i>Ýolboýy töweregine garaňjaklady.</i> ” (TGT) ; “ <i>Ýöne häzir bu dünýäde dowzaha döndi.- bodisko töweregine garaňjaklady.</i> ” (TGT) ; “ <i>Aljyran Podnon birinden dalda gözleýen ýaly, degre-daşyna umydygärlik bilen garaňjaklady.</i> ” (TKT)
garaş-	+		+	+	+	+			4	129	Birini veya bir şeyi beklemek, yolunu gözlemek.	“ <i>Ak sen parahat, ekinmi garaşýar.</i> ” (TDS) ; “ <i>Men saňa bagda öz oturgyjymyzda garaşaryn.</i> ” (TGT) ; “ <i>Köpüsi, belki, hemmesem ýabany</i>

Hal Ekleri											Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık			
												<p><i>aziya</i>” gulluga iberilen ofitser ärleriniñ mejbury möhlediniñ gutaryna sabyrsyzlyk bilen garaşyady.” (TGT) ; “Çünki kowgudan rehim-şepagata garaşanokdy.” (BT) ; “Trawkine diýsen hoş ýakayardy, ol dogrusy, öz ýanyndan şuňa garaşyady.” (P) ; “Bu syratly, sazanda ýigitden ol beýle elhenc söze garaşmayardy.” (TGT) ; “Men sana garaşyan.” (TGT); “Garynzon ybadathanasyna, hor diňläliñ! Ofiderler bize garaşyadyrlar.” (TGT) ; “Ondan garaşyp bolmajak galdawlyk bilen onuñ budundan agyz saldy.” (TDS)</p>
gargan-				+				1	1	1	<p>1. Birine beddua etmek, birini lanetlemek. 2. Birine kötü söz söylemek. 3. mec. Bir şeye sızlanıp dert yanmak.</p>	<p>“Häki gürrüñ berýän ikinji aýal gapydan garganyp çykdy.” (TDS)</p>
garsylda-				+				1	1	1	<p>Küçük kalibreli silahlar atıldığında ses çıkmak.</p>	<p>“Ýakyn ýanymyzdan garsyldap başataryñ sesi eşidildi.” (TDS)</p>
garşyla-		+	+		+			3	31	31	<p>Birini karşılamak, karşılamaya çıkmak.</p>	<p>“Ol şahdaçyklygy bilen meni garşylady.” (TDS) ; “Zylyhany gapynyñ agzynda garşylady.” (MTH) ; “Dogrudanam, bu ýerde ony hopukdyryjy sowuklyk bilen garşyladylar.” (TGT) ; “Mila mihaýlowna gapydan eliküyelniye giren otlanjygy mähir bilen garşylady.” (GÝ)</p>
garyş-		+			+			2	15	15	<p>1. Birbirinin içine karılmak, karışmak. 2. Bir işe karışmak.</p>	<p>“Elin hamurda bolsa, erkek işine garyşma.” (TNA) ; “Tot-tozan, howur sessiz agy bilen</p>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												garyşdy. ” (Ç)
gatalt-		+	+						2	6	1. Önceki derecesinden katılaştırmak, sert hale getirmek, sağlamlaştırmak, güçlendirmek. 2. Önceki derecesinden arttırmak, güçlendirmek, hızlandırmak.	“İň soňunda ol sesini gataltdy. ” (TGT) ; “Bizem seniň iňirdinden dynaly-diyip, aýjan eje etini gataltdy. ” (GÝ) ; “Hamala, bu pikirine myhmany garşy çykanjak ýaly, ýaşuly sesini gataltdy. ” (Ç) ; “Kalbyna uly aljyraňnylyk aralaşan Tatýananyň näme diýjek bolýanyna pitiwa-da ýetmän, bodisko ene sesini gataltdy. ” (TGT) ; “Tranzistoryň sazyny gataltdy. ” (Ç) ; “Ýok, ol bolmaz, baý eke!-diyip, beý elinden hökümdarlyk gidip barýan ýaly sesini gataltdy. ” (GÝ)
gataş-						+			1		1. Birbirinin içine karılmak, karışmak. 2. Bir işe karışmak.	“Pökgen bilen gataşyp, suduň oturdaşy ýaly bolup oturan hem ferma müdiri ýellidi.” (TDS)
gatna-		+					+		1	4	Belli noktalar arasında yürümek, hareket etmek (ulaşım için kullanılan araçlar hakkında).	“Yöne bütün ömri gatnasa-da, Garasöymeziň jygyldyk bazarynyň hemme syrny aňşyryp bilmedigi aýdyň.” (K) ; “Edil murgabyň kenaryndan başlaýan bseobuç köçesi bilen gatnaýardy. ” (Ç)
gatnaş-			+	+					2	85	1. Belli bir nokta arasında yürütmek, hareket ettirmek, dostça ilişki. 2. Bazı kitle halindeki şeylerin arasında olmak. 3. Yarışa katılmak.	“Şora hökümetiniň on iki ýaşynyň dabarly toýuna ynkylybyň ojagynda gatnaşdylar. ” (Ç) ; “Gaýkysyz ikisi daşkent seminariýasynyň birinji kursunda okap ýörkä, ol rewolfortsion hyjuwly seminariýaçylaryň

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>mitingine gatnaşdy.</i> ” (TGT) ; “ <i>Sen gizlin krujoga gatnaşýamyn?</i> ” (TGT)
gaýgyr-		+							1	34	1. Esirgeyip korumak, esirgemek. 2. Acılamak, merhamet etmek.	“ <i>Ol güýjüni we yhlasyny gaýgyрмаýardy.</i> ” (TGT) ; “ <i>Emma oturanlaryň çyny ýalydy, onsoň ol bilenini gaýgyrmady.</i> ” (EG)
gaýmala-				+	+				2	2	1. Kanat yayıp uçmak. 2. <i>mec.</i> Bir şeyin etrafında görünmek, dönmek, dönüp durmak.	“ <i>Pessaýlap öwüsýän mylaýym şemala açaçlaryň saralan ýapraklary ýuwaşjadan gaýmalap ýere gaçýardy.</i> ” (TDS) ; “ <i>Muny gören Oguzyň ýarawsyz Aşyr dâdesiniň solgun ýüzi göz önünde gaýmalady.</i> ” (HH)
gaýmala-				+					1	1	1. Kanat yayıp uçmak. 2. <i>mec.</i> Bir şeyin etrafında görünmek, dönmek, dönüp durmak. “	<i>Muny gören Oguzyň ýarawsyz Aşyr dâdesiniň solgun ýüzi göz önünde gaýmalady.</i> ” (HH)
gaýmalaş-					+				1	1	1. Birlikte kanat yayıp uçmak, birlikte yayılıp uçmak. 2. Birlikte bir şeyin etrafında dolaşmak, dönmek.	“ <i>İşikleri seslenip açýlýardy we gapysynyň agzyndan gaýmalaşyp ýören adamlary ýuwardahanyň agzy ýaly bolup ýuwudýardy.</i> ” (TDS)
gaýnat-		+							1	9	1. Kaynatmak; kaynamasını sağlamak. 2. Kaynayan suda bekletmek, pişirmek.	“ <i>Ol eýdip-beýdip mâşebäni gaýnatdy.</i> ” (GÝ)

Hal Ekleri											Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık			
gaýt-			+	+	+				3	289	1. Geldiği yere gitmek, geri dönmek. 2. Yukarıdan aşağı düşmek, yıkılmak.	“Gaýtawul berendir, gañrysyna gaýdandy .” (GÝ) ; “Olara gargyna –gargyna sakgalyny sygyr süýrän bede ýaly edip yzyna gaýtdy .” (GÝ) ; “Atylan ok daşdan gaýtmaz .” (TNA) ; “Yalaňaç suwdan gaýtmaz .” (TDS) ; “Käbä gidip gelseň -de, öň küje gözüň -le” diýen ýaly, ol tussagdan öň küje hüý-häsiýeti bilen gaýdyp geldi .” (TDS) ; “Men stantsiýanyň çola pereuloklary bilen gaýdyp gelyärdim .” (TDS)
gaýtalan-					+				1	1	1. Yinelenmek, tekrar edilmek. 2. Yeniden oluşmak, yenilenmek (hastalık vb. hakkında).	“Moskwada, öz gutaran institütynda klas beyemçisiniň şägirdi bolup işlän mahalyndaky duýgulary kalbynda, näme üçindir, ýañadan gaýtalandy .” (TGT) ; “Aýgüliň ilki söýgüsiniň şowsyzlygy Annatuwagyn namysyna degen bolsa, onuň ýañadan gaýtalanmagyna ol çydab biljek däl di.” (TDS)
gaýtar-			+	+					3	180	1. Geri çevirmek, geri göndermek, göndermek. 2. Bir şeyi geri, eski sahibine vermek. 3. Yapılan alış verişi, anlaşmayı iptal etmek, yeniden incelemek. 4. Birinin yaptığı iyiliğe iyilik ile karşılık vermek. 5. Yediği ağzından gelmek, kusmak.	“Nahar bilen gaýtarjak adamsyny nahar bilen gaýtardy .” (GÝ) ; “Günorta naharda özüniň ýigitleriň arasyna barjakdygyny aýdyp, aşpez ýigidi ümsümlük bilen yzyna gaýtardy .” (P) ; “Ynha, görýänmi, pollyny dagy, eke özi tutuş ýagyny gaýtarjak .” (GÝ) ; “Onam tapawutly diplom bilen

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>gaytardym.</i> ” (TKT)
gaz-		+							1	15	Kazma aracılığı ile toprağı kazmak, toprağı oymak, kazı işlerini geçirmek.	“Köwüp almak, düybüni gazmak. ”
gaza-		+							1	2	1. Kevgir vb. ile temizlemek, bir şeyin yüzünü kazımak. 2. Arka arkaya kaşımak, tırmalamak. 3. Toprağı eşelemek, karıştırmak.	“Şu günki dawarymyzyň sebepini biljek bolup, dostlarymyzyň kábiri gulagymy gazady. ” (TGT)
gazan-						+			1	86	1. Kazanmak. 2. Belli dereceye erişmek, sahip olmak.	“Ady-da sany-da namus bilen gazan. ” (TNA)
gazandyr-		+			+				2	1	Kazandırmak, kazanmasını sağlamak, sahip olmasına imkan tanımak.	“Dili süýjülik döwletden köp dosta gazandyrar. ” (TNA)
gazaplan-							+		1	17	Aşırı öfkelenmek, kızmak, sinirlenmek.	“Emma Hommadyň gözüne hâzir oturanlaryň her biri ikiden-üçden görneni üçin ol öz leşgerleriniň keliň saçyna dönüp barýandygyny eger-eğer aňmady, gaýta ol gitdigişe gazaplandy. ” (EG)
geç-		+	+	+	+	+			5	829	1. Geçmek, bir şeyin üstünden aşmak, adımlayıp ilerisine geçmek. 2. Kabul edilmek belirlenmek. 3. İyi satılmak, alınmak. 4. Bir yere (daireye) girmek, işe başlamak. 5. Bir işi bitirip ikinci bir işe başlamak. 6. mec. Birinden, bir şeyden yüz çevirmek, el çekmek. 7. Bağışlamak, affetmek. 8. Akmak, geçmek (zaman). 9. Yardımcı eylem fonksiyonunda yaklaşan eylem ile birlikte hareketin olup bittiğini bildirir.	“Çeper el bilen keşdelenen haltacyk elden-ele geçdi. ” (TDS) ; “Yagşy seniň üçin men bu derwezabanyň ganyny geçýärin. ” (TDS) ; “Eýsem, onda, onuň galýan ömri şu röwüşde geçmelimi? ” (TKT) ; “Meniňem yaşlygym, ine, şu tokaýyn içinde geçipdi. ” (GY) ; “General Tersakandan geçipdir. ” (TGT) ; “Örgün örmek bilen geçýän. ” (TDS) ;

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												"Yelcirmek bilen geçyän kesel." (TDS)
geçir-		+	+	+	+			+	5	230	1. Bir şeyin üstünden ya da içinden geçirmek. 2. Vurup sokmak, yerleştirmek. 3. Başka yere, işe belirlemek, derecesini yükseltmek. 4. Bir iş ile meşgul olmak, geçirmek. 5. Affetmek, bağışlamak (suç vb. hakkında). 6. Sürmek (toplantı vb. hakkında). 7. Yerine getirmek, gerçekleştirmek. 8. Tercüme etmek, bir dilden ikinci bir dile çevirmek.	"Şol wezippede ol muşakgat baryny başdan geçirdi." (TKT) ; "Suwarymly uçastoklarda tekizlemek işini el güýji bilen geçirmeli. " (TDS) ; "Begeň melemtil jalbaryny çyzgap, dyzyndan yokary geçiripdir. " (TDS) ; "Çep eli bilen dokmany basyp, argajygyny geçirdi. " (TDS) ; "Köne galada nuralynyň atasy balkan awçyny ganamaýan ýok ol dal derelerinde awçylykda geçirdi. " (TGT)
geçiril-			+	+	+				3	30	1. Bir şeyin üstünden ya da içinden geçirilmek, geçirip bırakılmak. 2. Gerçekleştirilmek, yerine getirilmek, geçirip bitirilmek. 3. Sürdürülmek. 4. Kabul edilmek, alınmak. 5. Başka işe, yere	"Zylyha olaryň göze görünmeýän aladasy bilen basym alymlyk derejesi ýoklaryň hataryna geçirildi. " (MTH) ; "S. Ataýew ýoldaşlar tarapyndan gözden geçirildi. " (TDS) ; "Iş kätmeniň we kerkiniň kömegi bilen geçirildi. " (TDS) ; "Döwek döwmek hem mallaryň kömegi bilen geçirilipdir. " (TDS)
gel-			+	+	+				3	2542	1. Bir yerden ikinci bir yere gitmek, gelmek. 2. Ortaya çıkmak, meydana gelmek. 3. Yardımcı eylem fonksiyonunda kullanılır.	"Men gazaply söweşlere güneşli Türkmenistandan geldim. " (TDS) ; "Öten aşşam Moskowadan geldim. " (TDS) ; "Bagt bir gelse , öni-özi bilen geler. " (TNA) ; "Hawa nä habar, nä kysmat bilen geldiňiz. " (P)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
gelin-			+							208	1. Bir yerden ikinci bir yere gitmek, gelmek. 2. Karara varmak.	“Myhmanlaryň üçüsem gijäni batmanyň tamynda geçirmeli diýen karara gelindi. ” (Ç)
geňeş-		+	+			+			3	4	Birine akıl danışmak, öğüt almak, nasihat almak.	“Üç bolup, oňa nädip kömek etjeklerini geňeşdiler. ” (BT) ; - “Göwrümine geňeşdi. ” (BT) ; “Mün bilseň – de bir bilene geňeş. ” (TNA) ; “Ol göwrümine geňeşdi. ” (BT) ; “Geňeşdaryň bolmasa al-da telpegin bilen geňeş. ” (TNA) ; “İşiň niýätleninde işi rowaç bilen geňeş. ” (TNA)
geňlet-		+							1	1	Hayran kalınmak, şaşmış olmak.	“Larisa jan kömek ederin diýýä- aýbölek geplemedik jorasyny geňletdi. ” (Ç)
geple-			+	+	+		+		4	93	İlk kez konuşmak.	“Yuwaşjadan geplemek, eşidiler-eşidilmez ýaly geplemek. ” (TDS) ; “Goltugyna salnan nowça ýaly gyzy elinden gaçyryp, nä yüzüne gepleýärsiň? ” (GÝ) ; “Düşnükli dilde gepledi. ” (EG) ; “Barybir, tuwak eje! Men soňurrak bararyn- diýip yuwaşça gepledi. ” (GÝ) ; “Yuwaşja gepledi. ” (TGT)
gepleş-	+			+	+	+	+		4	29	Konuşmak.	“Biziň bilen ýeňsäni öwrüp gepleşmek isleýämiň.” (TDS) ; “Gijäniň ýanynda daýyň bu taýda kim bilen gepleşsin. ” (GÝ) ; “Biri bilen ýa-da köp bolup, yuwaşjadan gepleşmek. ” (TDS) ; “Garanky hem ganly gijede ýitirim bolan jorasy bilen hyýalynda

Hal Ekləri											Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık			
												<p>gepleşdi.” (Ç) ; “Özem Rus dilinde gepleşdi.” (TGT) ; “Arasynda da ösgün ýally, keltejik, ýognas ayakly, dokgaja ýabylary bilen gepleşyär.” (TGT) ; “Dogrudanam bolga äpet ekeni! Diýip, öz-özi bilen gepleşdi.” (Ç) ; “Ýazyjylar bilen gepleşdim.” (Ç)</p>
geplet-		+	+					2	15	Birini konuşurmak, söyletmek.	<p>“Jems kapdalynda gelip oturan gara dumanlynyň pezzik murtlaryna ýigrenç bilen garap oturyşyna içini geplettdi.” (P) ; “Ol içini geplettdi.” (P) ; “Sonra “bular birleşjek boljak, münkürlük etmegiň geregi ýok” diýip içini geplettdi.” (P) ; “ “Ýañ ky diýilýän hat oba bardygy, hemmesi aýan bor” diýip, ol içini geplettdi.” (BT)</p>	
getir-		+	+		+	+		4	477	1. Bir yerden ikinci bir yere alıp gelmek, getirmek. 2. Bol ürün veren, verimli olan.	<p>“Mylayym ösyän şemal tümmül bolan miweleriň ysyny getirýärdi.” (TDS) ; “Gadallaşyp, üýrüp, ony gara öýüň gapysyna getirdiler.” (BT) ; “Pökgeň argyşdan getirenje dänelerini biziň öýümüzde ýygşyrdy.” (TDS) Törde bir güldan getirip goýdy.” (TDS) ; “Özi bilen getiren odur-budurlaryny hem alman, hasyr-husur eşegine mündi-de, oba garşy eňäýdi.” (TDS)</p>	
getiril-			+		+			2	39	1. Bir yerden ikinci bir yere alıp gelmek, getirmek. 2. Bol ürün veren, verimli olan.	<p>“Soňra olaryň iými azaldylyp-azaldylyp, gije-gündizde bir</p>	

Hal Ekleri												Anlamı	Örnek Cümleler			
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık							
																<i>gysyma getirildi.</i> ” (HH) ; “Gurluşygyň maternallary täze hökümet tarapyndan getirilýärdi. ” (GÝ)
																<i>“Nätanyş syrmary gara sumkasyny goltugyna gysyp, telpegini çykardy, bagjygyny çözüp, ony geydi.” (TDS) ; “Ädik bilen geýmek üçin ýörete biçüwde tikilen balak.” (TDS)</i>
																<i>“Jüýkburnuň gizläp, aşaklykdan maň a geçirýän import geýim-gejiminden tizara bütün kursumyzy geýindirdim.” (BT) ; “Sowet halkyny altyn şöhleli matalar bilen geýindirmek seniň zähmetiňe seniň iberen pagtaňa bagly.” (TDS)</i>
																<i>“Ol maşgalany ýatlaman gezdä.” (K) ; “Biz gezdik bütünleý ýeriň ýüzüni.” (TDS) ; “Olaryň oğlanlary bolsa gyrmazy don geýip, başyna ak şempa telpek atyp, sowuk suwa, el urmak, agayana gezyrdiler.” (TDS) ; “Arly tomsy gününň aşagynda gezmekden bugday-reňk yüzleri gara ýanık bolan ýigitleriň yağyrnysyndan çykan derleri mele köýneklerini şorladypdyr.” (TDS) ; “Ol gurt bilen gezer wagtynda olaryň gylyklaryna uýulýar. (TDS) Ol ýakymsyz oğlanlar bilen gezyär” (TDS) ; “Sen govuja gez.” (TDS)</i>
geý-		+						2	87							<i>1. Elbiseyi vb.ni giymek, giyinmek. 2. Örtülme, örtünmek.</i>
geýindir-			+					2	2							<i>Kendi üzerine giymek; Giysiyi belli bir yerden almak veya belli bir yerde diktirmek; Ağır bir söze veya davranışa, sesini çıkarmadan içermek.</i>
gez-		+	+	+	+			5	140							<i>1. Keyfine gezinmek, gezmek. 2. Yaşam sürmek, yaşamak. 3. Biri ile gezmek, vakit geçirmek.</i>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
gezekleş-						+			1	1	Sırayla yapmak, nöbetle, sıra sıra, ardı ardına.	“Diñe nuralynyň ýapbyldan owazy at aýaklarynyň sazlaşykyly tabyrdysy bilen gezekleşdi. ” (TGT)
gezmele-						+			1	2	1. Çok az gezmek, gezinmek. 2. Dört bir tarafa yürümek, gezmek.	“Ol iki elini bykyna uryp , yranyp ulumsyzlyk bilen gezmeleýür. ” (TDS)
giňel-				+	+				2	2	Önceki durumundan hacmi artmak, genişlemek, enli olmak.	“Sowukda jisimleriň göwürümi daralygyzgynda , yssyda giňelýür. ” (TDS) ; “Şol posýoloklar kem-kemden giňelip, şähere birigýärler.” (TDS)
giňelt-		+							1	8	1. Hacim bakımından arttırmak, genişletmek, enini genişletmek, büyütme. 2. Arttırmak, çoğaltmak, genişletmek.	“Akademigiň beren maslahatlary Baýamowyň ylmy işleriniň daýanyan materiallaryny giňelttdi. ” (TDS)
giriş-			+	+		+			3	24	1. Nadiren girmek, yavaş yavaş girmek. 2. Bir işe başlamak, bir işi yapmaya başlamak.	“Tatyana haýdan-haý ýol daşyny tutmaga girişdi. ” (TKT) ; “Zylyha ony okamaga girişdi. ” (MTH) ; “Bir işe yhlas bilen girişmek. ” (TDS) ; “Ata ýagdaýy aňyp, onuň yerliksiz kinesini ýazmaga girişdi. ” (MTH) ; “Derrew maksadyny amala aşyrmaga girişdi. ” (GÝ) ; “Gyzlar edil öz öýlerine gelen ýaly, gülşüp-delşip, kuhnyada derrew nahar bişirmege, hurş taýýarlamaga girişdiler. ” (Ç) ; “Kapitan pojkow bilen ýusup mämmedow derrew ýagdaý baha bermege, ýetmeli işleri anyklamaga girişdiler. ” (GÝ)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
giriz-		+							1	4	Bir şeyin sırasına dizimine eklemek.	“İne, şonuň gün tertibine goşmaça döretmek meselesini girizerin. ” (P)
girizil-					+				1	6	Bir şeyin sırasına dizimine eklemek.	“19. Asyryň 80.nji ýyllarynda Bismark hökümeti tarapyndan girizilen sotsial strahowaniýesidir.” (TDS)
git-			+		+	+			3	1012	1. Bir yere gitmek, yürümek, yönelmek. 2. Fırlatıp, atıp ilerlemek. 3. Devam etmek. 4. Harcanmak, gitmek. 5. <i>mec.</i> Saplanmak, batmak, girmek. 6. Yardımcı eylem fonksiyonunda yaklaşan eylem ile birlikte hareketin yaklaştığını ve olup bittiğini bildirir.	“Grafinýa bolsa adamsy bilen daşkende gidipdir. ” (TKT) ; “Tatyana yzly-yzyna özgerip gidip oturan peýzajlara syn edip barsa-da, yap-ýaňy bokzalda bolup geçen hoşlaşyk pursaty göz önünden gidenokdy. ” (TGT) ; “Doga bilen gelmeýän betdoga bilen gitmez. ” (TNA)
gizle-			+	+	+	+			4	42	Birinden saklamak, gizlemek.	“Tatyana gözýaşyny çagadan gizledi. ” (TKT) ; “Aýrana gelen tabagyny gizlemez. ” (TNA) ; “Begenjini gizledi. ” (GY) ; “Dilşat ýüzünü onuň kükregine gizledi. ” (TGT) ; “Gapyrjagynda gizledi. ” (TGT) ; “Kitabyny öňki ýerinde gizledi. ” (TKT) Şondan ötre hemikleriň maslahatyny ol daşrakda gizledi. ” (TKT) ; “Baýyň bir ýylyň hakyny bermedigem, eşegini elinden alanynam ýanar dagyndan gizlöpdi. ” (Ç) ; “Haýsydyr bir duýga sygnyp, şu gün oňa garaşandygyny dilşat ňuralydan gizledi. ” (TKT)
gizlen-				+	+	+			3	42	Birinden saklanmak, gizlenmek.	“Hatýja börügüni

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>zynyp goýberip-de, ýanar ýaýlymyň arkasynda gizlendi.</i> ” (Ç) ; “ <i>İşçilere duýgudaşlyk edýänligini, olara başardygyndan käte kömegem berýänligini Tatyana adamsyndan gizlänok.</i> ” (TKT) ; “ <i>Selçen ağaçlardaky serçeler, göýä diýersin , bir zatdan howatyr edýän ýaly janygysyp jürleşmek bilen gizlendiler.</i> ” (TDS)
gobsun-					+				1	1	Yerinden kalkmak, hareket etmek, kıınıdamak.	“ <i>Oturandar gurduň sesini eşiden goýun ýaly birden gobsundylar.</i> ” (TDS)
golaýlaş-			+						1	2	1. Bir yere, bir şeye çok yakınlaşmak, yaklaşmak. 2. Yetişmek, yakınlaşmak.	“ <i>Hatda inäniň gözünden sümülip geçip biljek uşak garynjany-da saňa golaýlaşdyrmaryn.</i> ” (P) ; “ <i>Daň atmaga golaýlaşdy.</i> ” (GÝ)
golda-		+			+	+			3	12	Arka çıkmak, yardım etmek, dikkat etmek	“ <i>Swetlana-da jorasyny jany bilen goldady.</i> ” (TGT) ; “ <i>Moskwa beýik knýazyny onuň dogrudan-dogry wassalary şeýle agzybirlik bilen goldap saklapdyrlar.</i> ” (TDS) ; “ <i>Baba nakyl goşany goldady.</i> ” (P) ; “ <i>Belyabiň aýaly-da adamsyny goldady.</i> ” (TGT) ; “ <i>Dogrudanam, köpi gözlöp, azdan galaymalyň diýen gasan monsewiç hem onuň pikirini goldady.</i> ” (TGT) ; “ <i>Hemmeler onuň maksadyny goldaýardylar.</i> ” (GÝ) ; “ <i>Köplenç ony goldadylar.</i> ” (TGT) ; “ <i>Orazmemmet haham halypasynyň</i>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>parahatçylykly meýlini goldady.</i> ” (TGT) ; “Ponkom bizi goldady. ” (Ç) ; “Mahynuryň igençini gobsunan müdir tüýs yürekden goldady. ” (Ç)
gon-			+			+			2	18	1. Yerde oturmak, havadan yere düşmek. 2. Dinlenmek için arkasındaki yükünü indirmek, yükünü indirip oturmak. 3. Göçmek; yerleşmek amacıyla mahalle, köy, şehir veya ülke değiştirmek. 4. Aşık kemiğinin üst yada karşı tarafa oturması (aşık oyununda).	“Onuň garşysyndaky moş oturgyça gondy. ” (Ç) ; “Gaz ganaty bilen uçup guýrugy bilen gonar. ” (TNA)
gop-									2	54	1. Yüzü dökülüp ayrılmak, kaybolmak, soyulmak. 2. Kırılıp bölünmek, kırılmak. 3. Sökülüp çıkarılmak, sökülme. 4. mec. Yerinden kalkmak.	“Durdymät brigadir hem onuň bilen ugurdaş perdeden gopdy. ” (P) ; “Nabat ýerinden gopdy. ” (TDS) ; “Tagta gaply petlesinden gopup. çym pyrak boldy.” (TDS) ; “Başda örän mylaýym, maýylyk bilen gopan gys barha sowap.” (TDS)
gopdur-			+						1	11	Yerinden kaldırmak.	“Boje moy! Alyoşa eto ty? Diýen owazly ses haly horjunly myhmanyň ýüregini gopdurdy. ” (Ç)
gora-			+						3	120	1. Ekine vb. gözetmenlik etmek, korumak, sakınmak. 2. Vatani düşmandan korumak.	“Mähirli gorap saklamak. ” (TDS) ; “Zümerret daşy, pehimdarlaryň aýtmagyna görä, iki juwanyň söýgi gatnaşyklarynyň mertebeliligini, süýjüligini, müdimiligini goraýarmyş. ” (P) ; “Eýranyň aryny-namysyny bu hyýanatçylardan goramak üçin geldim.” (TDS) ; “Hamala, obadan gelin bilen

Hal Ekleri											Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık			
												<p><i>gözel gyzyny biri ogurlap ötägitjek ýaly, garry töweregini garanjaňlyk bilen gorayardy.</i>” (Ç) ; <i>“Kolhozyň ýigitleri öz mallaryny aldajy duşmandan gorayarlar.</i> (TDS) <i>Men seni gözbagçylaryň şerinden goramak isleyärim.</i>” (TDS)</p>
					+			1	2		<p>Sakınıp saklanmak, koruyup saklamak için gözetmenlik yapılmak, korunmak.</p>	<p><i>“Derbent geçelgesi berk diwar bilen goralypdyr.”</i> (TDS)</p>
								1	8		<p>1. Uzaktan seyredenin, şeyin zarar, ziyan vermemesi için kendini korumak. 2. Vatani tehlikeli durumdan korumak, düşmandan kendini korumak.</p>	<p><i>“Aýallar yssydan goranmak için depelerine saýawan tutup baryardylar.</i> (TDS) ; <i>“Gadym zamanda adamlar gysyň sowugyndan goranmak için, ýerdöle gazmaklygy we küme salmaklygy öwrenipdirler.”</i> (TDS) ; <i>“Öýdeki adamlar ýaglyklaryny yelpeşip, çybyndan goranyardylar.”</i> (TDS)</p>
					+			1	1		<p>1. Uzaktan seyredenin, şeyin zarar, ziyan vermemesi için kendini korutmak. 2. Vatani tehlikeli durumdan korutmak, düşmandan kendini korutmak.</p>	<p><i>“Ik ýerde ýelden gorandyrmak.”</i> (TDS)</p>
								1	82		<p>1. Bir şeyden, hareketten vb. korkmak, ürkmek. 2. Çekinmek, korkmak</p>	<p><i>“Alladan gorkmaýandan gork.”</i> (TNA) ; <i>“Çyn altyn otdan gorkmaz.”</i> (TNA) ; <i>“Elbetde, men namart ölümden gorkdum.”</i> (GÝ) ; <i>“Ertä galan gazadan gorkma.”</i> (TNA) ; <i>“Ezilen ýagyşdan gorkmaz.”</i> (TNA) ; <i>“Gün çykyp ýgan ýagyşdan gork, gülüp geplän handan gork.”</i></p>

Hal Ekleri											Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık			
												(TNA) ; “Sen diýip –hiç zatdan gorkma. ” (TGT) “Şondan son kowgudan- gözlegden gorkmadyk. ” (TGT)
gork-				+				1	82	1. Bir şeyden, hareketten vb. korkmak, ürkmek. 2. Çekinmek, korkmak.	“Alladan gorkmayandan gork. ” (TNA) ; “Çyn altyn otdan gorkmaz. ” (TNA) ; “Elbetde, men namart ölümden gorkdum. ” (GÝ) ; “Ertä galan gazadan gorkma. ” (TNA) ; “Ezilen ýagyşdan gorkmaz. ” (TNA) ; “Gün çykyp ýgan ýagyşdan gork, gültip geplän handan gork. ” (TNA) ; “Sen diýip –hiç zatdan gorkma. ” (TGT) “Şondan son kowgudan- gözlegden gorkmadyk. ” (TGT)	
gorkuz-					+			1	16	1. Beklenmedik bir hareket nedeniyle birden korkutmak, irkiltmek, korkudan ürpertmek, korkutmak. 2. Belli bir hareket ile çekindirmek, korkutmak. 3. Korkuya düşürmek, korku salmak.	“Boýun egmeyänleri bolsa dowzahyň eýmençli jebirleri bilen gorkuzypdyrlar. ” (TDS)	
goş-		+	+					2	113	1. Öncekinin üstüne koymak, üstünü arttırmak, üstünü getirmek. 2. Karmak, karıştırmak, katmak. 3. Çok olan bir şeyin arasına katmak, karmak. 4. Hayvana, arabaya, sabana vb. ye bağlamak, düven dövmek için atları ya da eşekleri birbirinin yanını bağlamak.	“Arabaçy keselliniň haýkylygynyň arasyna “hä-çüw” diýip, sesini goşdy. ” (TDS) “üzeranymy görüp bilmesem, başlykdan haýyş edip, bu gyzy-da güýjüniň ýeten bir ýumşuna goşaryn. ” (GÝ) ; “Atlaryň içinden iki-ýeke özüme meñzeşini saýlap tapyp, aramyza goşmaly. ” (HH)	
goşala-		+						1	1	Çiftlemek, ikilenmek.	“Kerwen başy ýanynda duran aýalyňy derrew öýlerine iberip, ön-deki ineriň dününi goşalady. ” (Ç)	
goşawuçla-				+				1	1	Avuç ile almak.	“Suwdan goşawuçlap	

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>ýüzün ýuwanda, özünde görüندی o syraty.</i> ” (TDS)
goşdur-		+	+						2	1	1. Arasına kattırmak, arasına kardırmak. 2. Sürmek için araba vb. güçlendirmek. 3. Ekletmek, yazdırmak.	<i>“Ýöne seniň bu işiňi beg biläýse, ganyny künjüli gowurga goşdurar.”</i> (P)
goşul-									5	249	1. Karılmak, katılmak. 2. Arasında götürülmek, içine katılmak, karılmak. 3. Birliktelik, birlikte hareket etmek. 4. Düzenli, tertipli, uyumlu olmak. 5. Yarışmak, birlikte koşmak.	<i>“On üç yaşynda alamançylyga goşuldy.”</i> (TGT) ; <i>“Kaptan jems adaty inlis sowukganlylygy bilen söze goşuldy.”</i> (P) ; <i>“Bu yaşulyňyň sözünü diýläp oturan çolan söze goşuldy.”</i> (GÝ) ; <i>“Gözel tebigatyň gujagyna keýpleri barka kökeýän hanymlyryn üzlem-saplam aýdymlary torgaýlaryn owazyna goşuldy.”</i> (TKT) ; <i>“Köne goşunda güllük eden we häzirki wagtda onda-munda gaçyp-tezip ýören ofitserler hem olara goşulýarlar.”</i> (P) ; <i>“Ýene biri söze goşuldy.”</i> (TGT) ; <i>“Ýetim gyz öz baran ýerine goşular.”</i> (TNA) ; <i>“Ýurduň ykbaly çözülyärkä, iki çemçegan nämemiş diýip, funtikow söze goşuldy.”</i> (P) ; <i>“Köplenç sözüň önünden goşulyp, otritsatel many berýän goşulma.”</i> (TDS) ; <i>“Ýekedabanyň sesi daşardaky küştçüleriň sesi bilen goşulýardy.”</i> (TDS) ; <i>“Yanýan ýagy, gowrulýan eti ysy tamdyrma bişýän çöregi ysy bilen goşulyp</i>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>burugsayardy.</i> ” (TDS) ; “Onuň ady hökümetiň sostawyna mallezonyň islegi boýunça goşulupdy. ” (P)
gowşa-			+			+			2	28	1. Sağlamlığı azalmak, sertliğini kaybetmek. 2. <i>mec.</i> Durulmak, azalmak, kesilmek, ısınmak. 3. Temposu azalmak, yavaşlamak.	“Aýdylany edeniniň hossaryňyza gowşarsyňyz. ” (GÝ) ; “Olariň daşlariniň saklawlary öňküsinden gowşamayardy. ” (TDS)
gowşat-		+							1	21	Sağlamlığını azaltmak, gevşetmek. 2. <i>mec.</i> Gücünü, kuvvetini azaltmak. 3. Temposunu azaltmak, yavaşlatmak. 4. Kuvvetten düşürmek, gücünü azaltmak.	“Bir gije-gündiz dagyn saklap biläýseň , onda birneme nepi degäýse gerek, azaryny gowşadar. ” (EG) ; “Ol demligi daralyp barýan ýaly ezyaka köýneginiň bagjygyny gowşatdy. ” (P)
gowuş-				+					1	1	1. Kavuşmak; ayrı kalman, sevilen bir kimseyle bir araya gelmek, yeniden görmek. 2. Karşılaşmak, birbirine rastlamak.	“Birden gökdäki dilegim ýerde gowuşdy. ” (TGT)
goý-		+	+	+	+	+			5	227	1. Kendi eliyle yerleştirmek, yine yerinde bırakmak, bırakmak. 2. Bitirmek, sona erdirmek.	“Syrzyn gar ýaly terslin- oýlyň pikirler ony öz gününe goýanokdy. ” (GÝ) ; “Bolsa-da, gyzyň ejeligi ony öz ýanyndan goýmady. ” (TDS) ; “Öz-özünden dowul tapyp, bir näçe adamyny ýedi gije ukudan goýupsyň. ” (TDS) ; “Uzynlygy iki ýarym, ini bir ýarym metr gabra Halnazaryň göwresini emay bilen goýdular. ” (TDS) ; “Knýagynya ýaňy elinde alan kofeli çaşkasyny usullyk bilen goýdy. ” (TKT) ; : “Howanyň yüzündäki goýy gara bulutlar syrlyp, ýagyş hem ýagmagyny goýupdy. ” (TDS) ; “Amansähet özüniň

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>tasdan gyzyň göwnüne degenini görüp, aljyrazy, onuň ýanyna süýşdi, elini eliniň üstünde goýdy.</i> (BT) ; <i>“Duýdurmasaň, duýmaz, diýşünde goýmaz.”</i> (TNA)
gozga-		+			+				2	30	1. Yerinde oynatmak, yerinde hareket ettirmek, yerinde kımıldatmak, ellemek. 2. Bir şey ya da mesele hakkında konuşmak. 3. Tesir etmek, incitmek, rahatsız etmek.	<i>“Oksananyň bu sözleri Tatyanyň köne derdini gozgady.”</i> (TKT) ; <i>“Derdini gozgamak.”</i> (TDS) ; <i>“Bir zady çala yrgylatmak, ýerinden gozgamak.”</i> (TDS)
gozgan-					+				1	6	Yerinde oynamak, kalkmak ya da hareket etmek, kımıldamak.	<i>“Soňam bir çetde garalyp ýatan “garaň kylyk” ýerinden gozgandy.”</i> (EG)
gozganyş-					+				1	1	Birlikte hareket etmek, kımıldamak.	<i>“Bir tarapa hereket edişmek, ýerinden gozganyşmak.”</i> (TDS)
gozgat-					+				1	1	Yerinde hareket ettirmek, yerinde oynatmak, yerinde kımıldartmak.	<i>“Duran ýerinden gozgatmak, gymylatmak.”</i> (TDS) ; <i>“Ýuwaşlyk bilen bir tarapa hereket etdirtmek, ýerinden gozgatmak.”</i> (TDS)
göç-					+	+			2	147	1. Yaşanılan yeri değiştirmek, bir yerden ikinci bir yere gidip yaşamak. 2. Satranç, dama vb. oyunlarda taşı bir yerden başka bir yere hareket ettirmek, hamle yapmak. 3. Patlamak, ateş almak, atmak (ok, tüfek hakkında) .	<i>“Şenbede biçme, annada göçme.”</i> (TNA) ; <i>“Syçanyň guýrugyndan tutup önünden çyksaň bolandy, şaltayyň huşy başyndan göçýürdi.”</i> (GÝ)
göçür-					+	+	+		3	18	1. Eski yaşadığı yerden başka bir yerde yaşatmak, başka bir yerde yerde mekân tutturmak, göçürmek. 2. Yetiştiği yeri değiştirmek, başka yere dikmek. 3. Daha önce yazılmış olan yazıyı aynen başka kağıda yazmak, geçirmek.	<i>“Komissariň hatini gyssag orada bir näçe yerden göçürdiler.”</i> (TDS) ; <i>“Soňra Mülli Tahyr öz eli bilen “Türkmen binasyny” Gündeligine göçürripdir.”</i> (MTH)
göger-					+	+	+		3	37	1. Toprağa atılan tohumundan filiz çykarıp toprağın üstüne çykmak, filiz çykarmak tohumlanıp yetişmek. 2. Yeşil renge çevrilmek, yeşil renge	<i>“Ekilmedik yerde gögerdi.”</i> (Ç) ; <i>“Onsoň ýene salanguly bilen serdar şadyewiçiň gapdalynda gögerdi.”</i>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
											benzemek. 3. Vücutuna darbe almak, kan oturmak, morarmak.	(Ç) ; “Orlan bugdaýyň, arpanyň we ş. m. dökülen dânesinden ýa-da başga ösümlükleriň tohumyndan gögerip çykýan ösüntgiler.” (TDS) ; “Kiçijik çagajyklar şânikden gögeren erijik, şerdaly ýa-da başga şunuň ýaly miweli ekin ekýärler” (TDS) ; “Bolsady ekeniň bilen gögerýün bolsa, men hem okaman, tejribe geçmân, lyotçik bolardym.” (TDS)
gögert-		+							1	10	1. Kök atmasını sağlamak, yetiştirmek. 2. Tenine güçlü darbe vurup kan toplatmak, morartmak. 3. kon. d. Malı edeceği fiyattan daha pahalı satmak.	“Ýöne sözüni gögertdi. ” (TGT)
göm-			+						1	15	1. Bir şeyin üstünü kum vb. ile örtmek. 2. Gömmek, defnetmek.	“İç aşyny köýe ýabyň raýyşyna gömdi. ” (GÝ)
gömül-					+	+			2	10	Kum, köz vb. ile kapanmak, örtülmek.	“Berdi ahmalyn oky şaltaýyň synasynyň üç ýerinden gömüldi. ” (GÝ) ; “Çukurjagazlaryň her haýsyna bir çigittaşlanyp, soňra el bilen gömülýär. ” (TDS)
gönel-			+						1	7	1. Doğrulmak, düzelmek. 2. mec. Gerçeği, hakikati söylemek, doğrulamak.	“Çokga sakgalynyň ujam şol tarapa göneldi. ” (TGT)
gönel-						+			1	7	1. Doğrulmak, düzelmek. 2. mec. Gerçeği, hakikati söylemek, doğrulamak.	“Ol bütün göwresi bilen gönelip, bir tarapa seredip dur.” (TDS)
gönen-					+				1	16	1. Memnun olmak, hoşnut kalmak, beğenmek (iş hakkında). 2. Bir şey ile eksiği tamamlanmak, yeterince tamamlanmak.	“İymitden gönenmek. ” (TDS)
gönendir-					+				1	3	1. Memnun etmek, beğendirmek, sevindirmek (iş hakkında). 2. Bir şey ile eksiğini tedarik etmek, karşılamak.	“İr - iymişden gönendirmek. ” (TDS)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
gönükdir-						+			1	6	1. Gidilecek yere düz yolda göndermek, doğru yola salmak, doğru yol ile göndermek, girdirmek. 2. <i>mec.</i> Doğru usul, yöntem ile hareket ettirmek, çalıştırmak, yönlendirmek, yetkinleştirmek.	“Artygy yönekey söz bilen gönükdirip bilmejegine yetdi” (TDS)
gönüle-		+	+						2	2	1. Doğru yol ile gitmek, yöneltmek. 2. <i>mec.</i> Doğruyu, hakikati söylemek, doğrulamak.	“Soňra ýerinden dik galyp, ýalaňaç sapaňçanyň aýylganç nilini myhmana gönüledi.” (P) ; “Gürrüni gönüledi.” (P)
gör-	+	+	+	+	+				4	1107	1. Görme yeteneğine sahip olmak. 2. <i>mec.</i> Birine rast gelmek, biriyle karşılaşmak. 3. <i>mec.</i> Başından geçirmek.	“Biziň Institutymyz yönekey däl, muňa yöne ýerden Insti-tut-labaratoriýa diýlenok, çünki biz öz müşderilerimizde dürli ter-biýeçilik usullaryny synag edip görýäris.” (K) ; “Ol eýwana çykanda daş guýynyň bärsindäki aýtymjykda hysyrdap ýören goňşusyny gördi.” (TGT) ; “Gel-gel, nidem ony men sen öýünde gördüm.” (TGT) ; “İndi bu ýigide eliňi götersen , soňunu özünden gör.” (TDS) ; “İne ol it hem bu işi gapdalyndaky duran itden gördi we ol özüne agyz salandyr öýdüp.” (TDS) ; “Mert özünden görer, namart ýoldaşyndan.” (TDS) ; “Artykgül ony öz gözi bilen gördi.” (TGT) ; “Erleriniň mertligini ýa namartlygyny öz gözleri bilen görsünler.” (TGT)
göreş-						+			1	46	1. Güreş sporuna göre birbirinin gücünü ölçmek, birbirini yıkmaya çalışma, güreş tutmak. 2. Savaşmak, dövüşmek. 3. Bir şey uğrunda çalışmak, zahmet	“Ataň bilen göreşme.” (TNA) ; “Barly bilen dostlaşma, güýçli bilen göreşme.” (TNA)

Hal Ekleri													
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler	
											çekmek.		
görkez-	+	+	+	+	+	+			5	150	1. Göstermek; görülmesini sağlamak, görünmesine yol açmak. 2. Seyretmek, bakmak, tanışmak için birine bakmak.	“Görgi görkezmek. ” (TDS) ; “Agahan Durdyýew “Baghtly Ýigit” powestinde kolhoz obasyny giñden görkezmäge synanyşyk etdi.” (TDS) ; “Özlerine peşgeş berlen iki dolarlyk sigaralaryny buýsanç bilen görkezýürdiler. ” (TDS) ; “SSKP çleni Çary Pökgeniň grajdanlyk urşuna hem gatnaşan köne bolşewikdigini görkezdi. ” (TDS) ; “Başga birine görkezmek. ” (TDS) ; “Ekranada görkezmek üçin plýonkanıň ýüzünde hereketli surat alýan apparat.” (TDS) ; “Ýaş Kommunist” gazetini pasyrdadyp açyp, onda çykan habary barmagy bilen görkezdi. ” (TDS)	
görkez-	+	+							1	150	1. Göstermek; görülmesini sağlamak, görünmesine yol açmak. 2. Seyretmek, bakmak, tanışmak için birine bakmak.	“Musa jübüsinden gyzyl kitapçany çykaryp görkezdi. ” (K) ; “Kakasynyn dogany aşoda ene-atasynyň mazaryny görkezipdir. ” (TGT)	
görkezil-						+			1	96	1. Görmeye, bakmaya olanak vermek, başka birine göstermek. 2. Bildirilmek, söylenmek, belirlenmek.	“Bir söz köp manyly söze salgylanylanda, salgylanylýan manysy tsifr bilen görkezildi. ” (TDS) ; “Uzyn aýdylýan çekimliler baş özden soň kwadrat skobkada ini nokat bilen görkezildi. ” (TDS)	
görün-		+	+	+	+				4	396	1. Göze ilişmek, görünmek. 2. Bir yere zaman zaman gitmek, bazen gitmek, az gitmek.	“Bir zadyň üstüni, daş-töweregini görünmez yaly edip örtmek.” (TDS) ; “Çagrylan ýere irinme,	

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<p>çagrylmadyk ýere görünme.” (TNA) ; “Kolhozuň adyna ysat getirjek aramyzda görünmesin.” (Ç) ; “Ar ýüzdeni gazap gözden görüner.” (TNA, 38)“Bogazdan giren iki ýanakdan görner.” (TNA)</p>
görüş-			+	+	+				3	45	<p>1.Yüz yüze gelmek, birbirini görmek, karşılaşmak. 2. El sıkışıp selamlaşmak. 3. Bir şey hakkında birini görmeye yardım etmek, görmek için yardımlaşmak.</p>	<p>“Alyşber süleymanowıç bişlen artykgül ýaňy-ýaňynda-da aşgabatda-halk üçilişelerinin oblasty inspeksiýasynda görüşdi.” (TGT) ; “Dar ýerde tapyşan, gin ýerde görüşer.” (TNA) ; “Olar gujaklaşyp ogşaşdylar –da, ýañadandan görüşdiler.” (TDS) ; “Oturanyl gelen myhmanlar bilen görüşdiler.” (GÝ) ; “Gylyç küti atdan düşüp egelek bilen görüşdi.” (P)</p>
görüşdir-						+			1	1	<p>1. Görmek, bakmak, gözden geçirmek. 2. İki kişinin birbiri ile görüşmesine olanak vermek; el sıkıştırmak, selamlaştırmak.</p>	<p>“Saňa nebsim agyrdy kempir, men seni ogluň bilen görüşdireýin.” (P) ; “Olary gün içinde bir gezek maşgalalary hossarlary bilen görüşdürýärdiler.” (P)</p>
göter-			+						1	254	<p>1. Yukarı kaldırmak, yere değdirmeden elde tutmak, bir işi, hünery öğrenmek. 2. mec. Kabul etmek, almak. 3. mec. İçmek.</p>	<p>“Podion ony garbap goltugyna gysyp gujagyna göterdi.” (TGT)</p>
göteril-			+	+	+				3	49	<p>1. Yerden yukarı kalkmak, yerden yükselmek, yukarı kalkmak. 2. mec. Terbiyeliliğini yitirmek, kurum satmak, kendini büyük göstermek, övünmek. 3. mec. Çok sevinmek, gurur duymak, çalım satmak, keyfi artmak. 4. mec. İçilmek.</p>	<p>“Çal tisse haýallyk bilen göge göterilýärdi.” (GÝ) ; “Ak tozan bolup dik asmana göterildi.” (P) ; “Sagat saýyn agyr mähallenin bitakatlygy artyp, zenzelesi asmana göterilýärdi.” (P) ;</p>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												“Aýjan eje-de gyzyny alyp, ýurdundan göterilipdir. ” (GÝ) ; “Serden harby adam bilen dünýäniň gözle ýerlerine, şäherlerine, ýurtlaryna aýlanyp görmek höwesini Ewanyň goltugyndan göterileýärdi. ” (P)
götinjekle-					+				1	1	1. Geri yürümek, geri çekilmek, geriye hareket etmek. 2. Şüphelenmek, geri çekilmek. 3. Kendi söylediğinden kaçınmak, kendi dediğini reddetmek, dönmek. 4. Acısı dinmek, azalmak.	“Ol indi öz aýdan sözünden götinjekläp başlady.” (TDS)
gözle-	+	+	+		+				3	102	1. Bulmak için araştırmak, aramak. 2. Biri tarafa bakmak, seyretmek.	“Mämmet meni şol yerden gözlesin. ” (GÝ) ; “Bile gideli, ony gözledi. ” (P) ; “Mämmet nätjegini bilmän, ýaydanyp töweregini gözledi. ” (GÝ) ; “Şol agşamky sohbetden soň Tatýana erkekler gimnziýasyçyň taryh mugallymy jenap bakradze bilen has ýakynrak tanyşmagyň çemesini gözledi. ” (TGT) ; “Asyl töre sözüne gözlä, alagan töre yüzüne gözlär. ” (TNA)
guç-		+							1	2	Bağrıma basmak, gucağıma almak, gucaklamak.	“Hoş söze uçma, öwümeni guçma. ” (TNA)
gujakla-	+	+		+	+	+	+		5	71	Kucaklamak; kollarla basıp göğüs üzerine bastırma.	“Olary gujaklap ogşaşdyrýardy.” (K) ; “Ahmet beg şondan soň bir dikgeren ýaly etdi-de gyr atyň boýnuny gujaklady. ” (P) ; “Aýaly derrew ony gujaklady. ” (GÝ) ; “Aýjan eje zada düşünmän gyzyny gujaklady. ” (GÝ) ; “Bossan aglap, meni gujaklady. ” (Ç) ;

Hal Ekleri											Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık			
												<p>“Glaşany tanan bolmady ahyry, Tatýana Mihaýlowna-diyip, Siýanuş garaňkyda jorasyny gujaklady.” (TKT) ; “Mila mihaýlowa ylgap gelip, basiliý nazarowiçi gujaklady.” (GÝ) “Nikolay Nikolowiç sedasyz doňup duran muhammetgulyny gujaklady.” (TKT) ; “Men örän edermen adamalara sataşdym diyip, muhammetgulyny gujaklayar.” (TKT) ; “Ýusup durup bilmän ýene dostuny gujaklady.” (GÝ) ; ; “Antoşa erte sen meşhur mugallym bolarsyn diyip dört klas bilimli täze kârdeşini dälizde gujaklady.” (Ç) ; “Eñsesinden gelen Adelina jorasyny bälçik bilen gujaklady.” (TKT) ; “Nikolay Nikolowiç ene muhammetgulynyň çiginden gujaklady.” (TKT) ; “Teke gyzy onuň boýnundan gujaklady.” (TGT) ; “Tatýana süýem barmagy bilen akja horasynň juýk burmuny çalaja basdy-da, ýuwaşça gujaklady.” (TKT)</p>
gur-	+		+					2	43	<p>1. Bina etmek, yapmak. 2. Meydana getirmek, kurmak, yaratmak. 3. Kapan, tuzak gibi pratik yöntemler ile av yapmaya yarayan aletleri ava hazır hale getirmek. 4. Parçalara ayrılan bir şeyi yeniden toplamak, bir araya getirmek, eski görünüşüne getirmek.</p>	<p>“İki sany artezian guýusyny täze obada gurmak kesgitlenipdi.” (TDS) ; “Ejesiniň garşysynda aybogdaşyny gurdy.” (Ç) ; “Tamyň gündogar ileri çüňkünde ve günbatar</p>	

Hal Ekleri											Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık			
												<i>gayra çüňkünde el pulemätyny gurdular.” (TDS)</i>
gura-		+			+	+			3	17	<p>1. Kamuoyu güçlerini toplamak aracılığı ile siyasî vb. dernekleri kurmak, meydana getirmek, bir şeyi, bir işi kurmak, düzeltmek. 2. Bina etmek, yapmak (bina vb.). 3. Yola getirmek, terbiye etmek.</p>	<p><i>“Hojalygyň dolandyrylyşyny täzeden guramak barada biziň geçirýän çärelerimiz, sowet halkyna diňe bir maddy eşretler getirmek bilen-de çäklenmez.” (TDS)</i> ; <i>“Biz şu ýyl mektebimizde meteorologiýa meýdançasyny gurady.” (TDS)</i> ; <i>“Agitatsiýaňy has günden guramak gerek.” (TDS)</i> ; <i>“İňlis generaly zakasynyň ilatyny resmi hem-de resimi däl ýollar bilen talamagy ökdelik bilen guraýardy.” (P)</i></p>
gural-					+				1	5	<p>1. Bina vb. inşaat tesisleri kurulmak, yapılmak, bina edilmek. 2. Bir amaç için toplanmak, düzenlenmek.</p>	<p><i>“Profsoýuzlaryň oblast Soweti tarapyndan guralan barlag jemgyýetçilik kontrolýorlarynyň köpüsiniň ýeterlik işleýändiklerini görkezdi.” (TDS)</i></p>
gurat-		+							1	5	<p>1. Nemli, ıslak yerini kurutmak, kuru hale çevirmek, kurutmak. 2. Kurumasına sebep olmak.</p>	<p><i>“Izly-yzyna bir näçe-gün epgek össe, heniz eýikmedik gowaçany guratjakdy.” (TDS)</i></p>
gurşa-		+			+	+			3	4	<p>Halka şeklinde dışını çevirmek, etrafını kuşatmak.</p>	<p><i>“Şu ajdarha günüme goýanok diýeyin diýen pikir galagoply kalbyny gurşady.” (Ç)</i> ; <i>“Hemde onuň özünü gurşayan dünýä bolan garayşyny aňladýan düşünje.” (TDS)</i> ; <i>“Üç tarapdan gurşayar.” (TDS)</i> ; <i>“Öňe dyzaýan orazgeldiniň eýýäm zynjyrly bilezikler bilen gurşadylar.” (TGT)</i></p>
gurşal-					+				1	2	<p>Etrafi çevrilmek, dışı kuşatılmak.</p>	<p><i>“Deňiz we okeanlar</i></p>

Hal Ekləri											Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler				
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı									
																	<i>bilen gurşalan uly gury yer giňşligi.</i> (TDS) ; “Sowet soýuzyndan zahmetkeş adam hormat bilen gurşalandyr. ” (TDS)
		+						1		1		Suyunu ve ıslaklığını giderip kuru duruma getirmek.					“Aýaz han gören gününün unutmama, çerim çargyny gurutma. ” (TNA)
								1		31		1. Hastalıktan uzaklaşmak, sağlığı düzelmek. 2. Korkudan uzaklaşmak, korkudan kurtulmak					“Adam adamdan gutular, adam pälinden gutalmaz. ” (TNA) ; “İndi düşünende-de giç boldy, her kimden sypsaňda, meniň elimden gutulmarsyň. ”
		+						3		233		1. Hiçbir şeyin kalmaması durumu, tükenmek, sona ermek. 2. Sona ermek, tamamlamak, bitirmek. 3. Zahmetten, işten vb.den kurtulmak, serbest kalmak. 4. <i>mec.</i> Ölmek, yok olmak. 5. Yardımcı eylem fonksiyonunda yaklaşan eylemi ile birlikte, hareketin olup bittiğini bildirir.				“ Gutardy bizi gussadan. (TDS) ; “Meretgeldi hemişekisi ýaly, gürrüniň soňuny sögünç bilen gutardy. ” (BT) ; “Daşyndanam täze powestimi gutaryn. ” (Ç) ; “Ýalan sözlemeli, başyňy gutarmaly. ” (P) Dik duran ýerinden gutaryp barýardy. ” (TDS) ; “Bu gamlardan gutar meni! Mazlumlary zyndanlardan gutardyň . (TDS) ; “Dogrudan-da ol Firiduny uly biabraýlykdan gutarypdy. ” ; “Görelî hany, soňy näme bilen gutaryar? (GÝ) ; “Görmersiňem, biziňki kandidatlyk bilen gutaryar. ” (MTH)	
		+						4		13		Birinin iyi yaptığı işi, başarıyı, bayramı, sevindirici haberi kutlamak.					“Goşa ganatly trelýajynyň önünde baryp özi özüni gutlady. ” (TGT) ; “ Ganymatja düşündiriş! ” diýip, özüni gutlady. ” (BT) ;

Hal Ekleri											Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık			
												<p>“Gaýgysyz dagam seminariýany gutararlar.” (TGT) ; “Özem ilkinji bolup, zalda gutlady.” (Ç) ; “Onýança oglanlaryn bary iki joranyň daşyny gurşap aldy, ýerli-ýerden gutladylar.” (TGT) ; ; “Ol hdolojkini ilkinji hereketleri bilen gutlady.” (P)</p>
guwan-		+		+	+			3	41	Hevesi artmak, beğenmek, mutlu olmak, coşmak.	<p>“Ir öýlenen ogul-gyzyna guwanar.” (TNA) ; “Vatanyň bähbidin, halkyň ykbalyn gorap saklaýarsyň , guwanýas saňa.” (TDS) ; “Agyr derdiniň awusyny diňe öz ýüreginde saklap, görer gözden, ýañra gybatdan gizläp bilýän sähra gyzynyň çydamly mertligine knýaginýa öz ýanyndan guwandy.” (TGT) ; “Ýazda ösdüren guzulary bilen guwanmasyn.” (TDS) ; “Vatanymyzyň pajarly ösüşine jany-teni bilen guwanýan her bir ýazyjynyň döredijilik zehini joşman durup bilmez.” (TDS)</p>	
guý-		+		+				2	29	1. Bir kaptan başka bir kaba dökmek, aktarmak. 2. Metal eriyiginden ya da balçıktan bir şey yapmak.	<p>“Huday gursagyma guýdy (MTH) ; “Onuň şol pursatda öldürjegini ýañky aýal girse-çyksa gulparçanyň gulagyna guýýardy.” (GÝ) ; “Başlanýan ýerinden guýýan ýerine çenli tebigy suratda hemişe akyp duran, ep-esli möçberdäki suw.” (TDS)</p>	

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
güjeñle-		+							1	1	İmrenip, herhangi bir şeyini överek göstermek, sataşmak, takılmak.	“Kinomehanik garpyz ýaran aksaplysyny güjeñledi. ” (Ç)
güjjüldet-					+				1	3	Şırlıtlı ses çıkarmak.	“Aýna ak zyba barmaklary bilen pişegiň sapyndan penjeläpdir-de ýanlygy ýygy-ýygydan güjjüdedýär. ” (TDS) ; “Aýna ýanlygy ýygy – ýygydan güjjüldedýär. ” (TDS) ; “Aýna ak zyba barmaklary bilen pişegiň sapyndan penjeläpdir-de ýanlygy ýygy-ýygydan güjjüdedýär. ” (TDS)
gül-			+		+	+			3	123	Gülmek, arka arkaya komik sesler çıkarmak çıkarmak.	“Näme beýe adamyn üstünden gülyärsiňiz? ” (TDS); “Onuň bu oglanlyk endigine kärkeşleri assyrynlyk bilen gülyärler. ” (TKT) ; “İline güldi-özüne güldi. ” (TNA) ; “Zorluk bilen güldi. ” (BT)
güldür-	+	+			+				2	23	Birini gülmeye mecbur etmek, güldürmek.	“Özüňki öldürmez, ýat güldürmez. ” (TNA); “Aksoltan altybar seredip gözünü güldürdi. ” (GÝ) ; “Gorkak ýigid-ä bolmaly däl özüň diýip, mamajan “Harby geýimli ýaş ýigit mawy gözlerini güldürdi. ” (HH) ; “Mesawy gürrüňden soň, Maýýydyň begi murtuny sypalap gözünü güldürdi. ” (GÝ) ; “Öz üstünden güldürmek. ” (TDS)
gülümsire-			+			+			2	3	Yavaşça gülümsemek, hafiften gülümsemek.	“Jumuş bu habara ynamsyzlyk bilen gülümsiredi. ” (EG)
gülüş-			+		+				2	17	Birlikte gülmek, çoğalıp gülmek.	“Bary-ýogy baş-alty sany geçisi bolsa da, olary tükellände, çopan

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												gyzyň hep sapar ýalnyşýandygyna gülüşdiler. ” (TGT) ; “Oglanlar onuň hereketlerine gülüşýürdiler. ” (Ç) ; “Şun-a aldyň -aý! – diýşip, oglanlar ýerli- yerden gülüşdiler. ” (BT)
gümle-		+							1	1	Yok etmek.	“Agşam olaryň birkisini gümlüpdirler. ” (GÝ)
gürle-			+	+	+	+			4	53	1. Konuşmak, söz söylemek; sohbet etmek. 2. Gürültülü ses çıkarmak, gürlmek (kaplan, arslan vb. hak.)	“Mila mihaýlowa mämediň ýarasyna em edip oturyşyna gürleýärdi. ” (GÝ) ; “Beg ene öňki tabşyrmakçy bolýan zatlary hakda gürledi. ” (P) ; “Munuň üçin ol birneme gaýra çekilip, arkaýynrak oturdy-da, gürrüňdeşini ýañsylaýan äheňde gürledi. ” (MTH) ; “Ol çygrak sary saçyny irimçik barmaklary bilen daraklap durşuna, bekeñdräk sesde gürledi. ” (P) ; “Soňra çynlakay sypata geçip, çynlakay äheňde gürledi. ” (P) ; “Şeýkin biraz böwrüni diýläp durdy-da sonra bütinleý başka ähende gürledi. ” (P) ; “Wladimir bolsa degişme äheňinde gürledi. ” (P) ; “Ol içi-içine sığman, zordan gürledi. ” (TDS) ; ; “Düşük ses bilen gürledi. ” (P) ; “Döwletmyrat kynlyk bilen gürledi. ” (P) ; “Soňra belendräk ses bilen gürledi. ” (P)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
gürleş-				+		+			2	24	Fikir alışverişi amacıyla konuşmak, sohbet etmek, söyleşmek.	“Lenin meniň bilen misli könedan tanyş dosty hökmünde gürleşdi. ” ; “Men ýap-ýanyja göni drawod arkaly komissar batminowynň özi bilen gürleşdim. ” (P) ; “Men, oň bilen gürleşjek. ” (MTH)
gürlet-		+							1	2	Konuşturmak, söz söyletmek	“Egelek bu gezek ony gürletmedi. ” (P) ; “Emma general ony gürletmedi. ” (P)
gürsüldet-		+							1	8	Güp güp attırmak.	“Bu duýgy ýüregini gürsüldetdi. ” (TGT)
güýçlendir-		+							1	5	1. Gücüne güç katmak, gücünü arttırmak, kuvvetlendirmek. 2. Derecesini yükseltmek, arttırmak, güçlendirmek.	“Olary ýaraglyndyrmaly, obanyň goragyny güýçlendirmeli. ” (P)
gygyryş-						+			1	3	Birlikte bağırarak, birlikte seslenmek.	“Meniň gülsüm bilen gygyryşyp, ýeň çermeşendigimi bir aýtmaweri! ” (TDS)
gyja-		+							1	2	Diş gıcamak : Biri ya da bir şey hakkında üzüntüsünü belirtmek; öfkelenmek.	“Agsak Mürze gözlerini alardyp, dişlerini gyjady. ” (TDS) ; “Men seni kapitandan enaýi göremok diýip dişini gyjady. ” (GÝ)
gyjar-		+							1	1	Gıcırdatmak.	“Agsak mürze gözlerini alardyp, dişlerini gyjardy. ” (TDS)
gyjyndyr-		+							1	1	1. Bir şeye sinirlenmek, kızmak, öfkelenmek. 2. Üzülmek, kahırlanmak.	“Töwereginden geçseň , burnuňa uryan ýiti yslyar gaň şyrawugyňy gyjyndyrýar. ” (HH)
gyjyrdad-						+			1	1	1. Çiğnerken dişin arasındaki şeyi gıcırdatmak, gıcirt gıcirt etmek. 2. mec. Sinirlenmek, öfkelenmek.	“Garyja ýamtsik, garjymyk sesi bilen gyjyrdady. ” (TDS)
gyjyrdat-		+							1	1	1. Gıcırdatarak çiğnemek, gıcırdatmak. 2. Sinirlendirmek, kızdırmak.	“Edip durdy-da, dişlerini gyjyrdatdy. ” (HH)
gylawlandyr-		+							1	1	Kavun kabuğunun üst katmanının oluşturulması.	“Oturanlar bagşynyň “häsi” ýetirip, hem oňa minnetdarlyk bildirýärdiler, hem ony gylawlandyrýardylar. ” (GÝ)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
gymylda-	+				+	+			2	32	1. Kımıldamak, yavaşça hareket etmek, dört bir yana hareket etmek. 2. <i>mec.</i> Yürümek, gitmek, yola düşmek.	“Sebepsiz çöp başy gymyldamaz. ” (Ç) ; “Ölensoň karun bolsaň-da penjäne uşlyp hem gysdyrnoklar.” (P) ; “Daňdandan bári işledilýän, yssyda gurpdan, takatdan düşen öküzlär çalajadan gymyldaýardylar. ” (TDS) ; “Komandiriň ýerinden gymyldamaga taby galmandy.” (TDS) ; “Ýelin we ş. m. täsiri bilen gymyldamak. ” (TDS) ; “Parawoz gygyrandan soň wagonlaryň tigirleri emäý bilen gymyldap başlady.” (TDS)
gymyldat-		+							1	9	Kımıldatmak, bir şeyi yerinden oynatmak, sallamak, sendeletmek.	“– Ejemi öldürjek bolýalarmy, Bessir eje? – diýip, ol gorkudan ýaña sandyrap, ganpeti galmadyk dodaklaryny gymyldatdy. ” (BT)
gyna-		+							1	10	1. Zorluk çektirmek, sıkıntı vermek, eziyet etmek. 2. Çok incitmek, acı vermek, canını yakmak.	“Mundan beýläk biri-birimizi gynamaly. ” (TGT)
gynan-		+				+			2	48	Iztırap çekmek, sıkıntı çekmek, kederlenmek, üzülme.	“İnlis ofitseri özüniň şu güne çenli pynhan saklap gelen ýaly maksadyny wagtyndan has ir aýan edendigine ýüregi bilen gynandy. ” (P) ; “Awa diýip oklan çeňnegini suwdan boş çykmagyna gynandy. ” (P) ; “Elizabeta Dimitriýewmanyň şular ýaly günde gelip bilmändigine gynandy. ” (TGT) ; “Ol jemsň ýol beren nädürsligi üçin magtumlugy hanyň

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>öñünde biraz kiçelemeli bolandygyna gynandy.</i> ” (P) ; “Ol özüniñ entek-entekler juda sadadygyna göz yetirip yüregi bilen gynandy. ” (P)
gyr-		+							1	1	Hepsini öldürmek, yok etmek, ortadan kaldırmak.	“Biz zulum zyñjyryny gyrmaly. ” (TGT)
gyrk-					+	+			2	2	Hayvanın yününü kırkılık ile almak.	“Beýtseñiz, meñ siziñ normañyzdan gyrkaryn. ” (GY) ; “Gaýçy bilen gyrkyp timarlamak.” (TDS)
gyrpyldat-		+							1	3	Göz kapağını sürekli açıp kapatmak, kırpmak.	“Demelenen çaylaryñ birini öñüne alyp, aman aňkabyñ ýanynda eýýäm-aybogdaşyny guran berkeli beruzyn kirpiklerini gyrpyldatdy. ” (Ç)
gyrylyş-						+			1	2	İki taraf vuruşmak, birbirini öldürmek.	“Kakañ göwün islegin aýdylýan, her kimiñ mertebesiniñ saklanylýan, adamyñ dama sütem etmeyän zamany üçin gan dökti, ezijiler bilen gyrylyşdy. ” (GY)
gys-		+	+	+		+	+	+	5	85	1. İki şeyin arasına yerleştirip sıkıca bastırmak ya da elle tutmak, sıkmak. 2. Dar olmak. 3. mec. Bir iş, herhangi birşey hakkında baskı yapmak. 4. mec. Eziyet etmek, ezmek, zulmetmek.	“Yere seretse, yüregi gysýar. ” (K) ; “Elhepus elhederi görende guýrugyny gysar. ” (TNA) ; “Ýagdaýyny aňan ýigdekçe derrew dişlerini gysdy. ” (GY) ; “Denis baturin ýyljyraklaýan ýigidiñ elini gysdy. ” (TGT) ; “Soñ birhili ini üşedip, digdiredi, eginlerini gysdy. ” (BT) ; “Alaşanyñ kömegi bilen zordan düşündirende, itli barýar dodaklaryny çöwrip içginini gysdy. ” (Ç) ; “Artykgül dişini gysdy. ” (TGT) ; “Ol

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>ewanyň golundan tartyp, ony gujagyna gysdy.</i> ” (P) ; “Ýok, bularam islämok diýsen, ýüz teňňäni sanap al-da goltugyna gys.” (P) ; “Sadranç ýaly sosna gysýar daşyndan.” (TDS) ; : “Bir zady pres bilen gysmak.” (TDS)
gysdyr-		+	+		+				3	11	İki şey arasında bırakarak sıkıştırmak, kıstırmak.	“Bir bagtky showhunly osobnyak-da indi içini gysdyryýar.” (TGT) ; “Bu howsalaly tutum harby komissar kopilewiň yüregini gysdyrdy.” (P) ; “İndi ekelik onuň içini gysdyryýar.” (TGT) ; “Men äkidip bilmen diýende-de düşünmän diwünçeği goltugyna gysdyrdy.” (Ç) ; “Altmyş dänede gysmasaň, alty dänede gysdyrmaz.” (TNA)
gysdyryl-			+						1	1	İki şey arasında bırakarak sıkıştırmak, kıstırmak.	“Goş diýmän, goşana gysdyryлма.” (TNA)
gysgan-			+	+	+				3	9	Haset etmek, kıskanmak.	“Pereňistan, eýran atyrlaryny oňa gysganmaýar.” (TKT) ; “Bankçy fon der nüdeliman-kranker kaşaň karetasyny gysgandy.” (TGT) ; “Birisini beren hüday ýene birini gysganmaz.” (TNA) ; “Gabanmak hasiýeti, gylygy bolan, özgelerden gysganyp gorayın.” (TDS)
gyslyş-			+						1	2	Birbirine yaklaşmak, yakın durmak ya da yakın oturmak.	“Ukusyzlykdan, açlykdan haly gidip ýatan çagajyklar eljagazlaryny biri-birine gyslyşdylar.” (GÝ)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
gyssan-			+						1	54	1. Acele edilmek, tez davranmak. 2. Hastalık yüzünden canı yanmak, azap çekmek.	"Kemalyň welin bu häzir azaryna-da däldi, ol studentleriň arasyna ýetmäge gyssanýardy. " (MTH) ; "Ol çaltrak öz adamsynyň ýatan ýerine ýetmäge gyssandy. " (MTH)
gysyl-			+		+	+			3	8	1. Bir yere tıklılıp kalmak; kalabalığın içine girip sıkılmak. 2. Endişeye düşmek, tasalanmak, huzuru kaçmak. 3. <i>mec.</i> Zayıflamak, kilo vermek, incelmek.	"Bike ala gözlerini ýaşa dolduryp, mämmedin gujagyna gysyldy. " (GY) ; "Öýüň tärimine gysyldy. " (GY) ; "Nabat eje açlykdan gysylýardy. " (TDS) ; "Tüpenin okuny göçürmek üçin barmak bilen gysylan ýeri." (TDS)
gysymla-			+			+			2	10	Eliyle sıkamak, avucuyla almak, avuçlamak.	"Birinden çekinýän ýa delalat isleyän ýaly, töweregine garanjyklady-da gyzyň çalaja sandyraýan barmaklarynyň uçlaryny emay bilen gysymlady. " (Ç) ; "Artygyň düşeginiň ýanynda çöküp, onuň elini gysymlady. " (TDS)
gysmyljyra-			+						1	1	Birine karşı yakınlık duymak, yakın durmak, birine sokulmak.	"Ýagyş ýagsa, owlajyk galdyrap, enesiniň böwrüne gysmyljyrady. " (BT)
gyşart-					+				1	17	Eğriltmek, büktürmek.	"Dik duran halyndan gyşardyp, ýere ýaplamak. " (TDS)
gyz-			+	+		+			3	54	1. Sıcaklık derecesi yükselmek. 2. <i>mec.</i> Çabuk öfkelenmek, sinirlenmek. 3. <i>mec.</i> Coşkun olmak. 4. <i>mec.</i> Bir şeye çok heveslenmek, hevesi artmak.	"Obaňgáýrasyndaky gamyşly oýa sygyrlaryny kowup, özleri bärisinde çilige, aşyga gyzandyrlar. " (BT) ; "Söweş gyzgalaňy bilen gyzan göwreler tämiz howanyň çigregini ýañy syzyp başlaýardylar." (TDS)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
gyzar-				+			+		2	43	1. Kırmızı renge dönüşmek, kırmızılaşmak, kızarmak. 2. Yüksek sıcaklıktan dolayı kor gibi kırmızı olmak, kıpkırmızı olmak (demir vb. hak.). 3. mec. Sinirlenmek, kızmak.	"Demir otda gızaryar. " (TDS); "Salgym ona ýakyn ýakynlaşdygyça gызарýar. " (TKT)
gyzdyr-	+	+							1	27	1. Yüksek derecede sıcaklık vermek. 2. Sıcaklık artması, sıcaklık yükselmesi.	"İndi olar dostda durandyklaryny-da unudyp, gürrünçilige kelläni berk gyzdyrpydylar. " (P) ; "Generalyň bu soragy magtunguly hanyň çetini gyzdyrdy. " (P)
gyzyklan-							+		1	1	Bir işi öğrenmek ve yapmak için güçlü arzu duymak, ilgi duymak, heveslenmek.	"Biziň zamanymyzyň Türkmenleri ýeke özüniň däl, bütün janahyň takdyry bilen gyzyklanýa. " (Ç)
gyzyklan-							+		2	14	Bir işi öğrenmek ve yapmak için güçlü arzu duymak, ilgi duymak, heveslenmek.	"Saparyň özüni alyp barsy, okuwdaky ýetişiği, ýygymda näme bilen meşgul bolýanlygy bilen gyzyklandylar. " (TDS); "Ol pedtehnikumda okap ýörkä, edebiyat bilen gyzyklanýar. " (TDS); "Çaganyň oýun bilen gyzyklanyp özüniň araryny ejesinden sowmagy." (TDS)
gyzyş-									1	4	1. Isınmak için çalışmak, hareket etmek, hareket ederek ısınmak. 2. Bir iş vb. kızışmak, kızışmaya başlamak.	"Nahar başynda täze tanyşlaryň gürrüni gyzyşdy. " (TGT)
gyzyşdyr-									1	1	1. Isınmak için çalıştırmak, hareket ettirmek, hareket ettirerek ısındırmak. 2. Bir iş vb. kızıştırmak, kızışmaya başlatmak.	"Maýor gürrüni gyzyşdyrýardy. " (GÝ)
haklaş-									1	1	1. Alacağıni vereceğini hesaplamak, hesaplaşmak, ödeşmek. 2. mec. Hesaplaşmak, öcünü almak.	"Täze ýyl şu taýyk gastrola gelenlerinde haklaşmaly! " (EG)
hala-									1	27	Yürekten sevmek, sevgisini almak, hoşlanmak, beğenmek.	"Nazar ylayta-da gun yaşyp baryarka eke özi kirjime munup, deňiz gujagynda şapaga syn

Hal Ekləri											Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık			
												<i>etmegi halajardı.</i> ” (TGT) ; <i>“Annaguly altyny halady.”</i> (TDS)
												<i>“Sagat towuklar kesel towuklaryň tezegi we sülekeyi bilen hapalanan iými iýe wagtlarynda, mergi keseli olara ýokuşýar.”</i> (TDS) ; <i>“Peçiň başyna gujagyny dolduryp getirýär-de, ýalaň odun dökyär, içeri hapalanýar.”</i> (TDS)
hapalan-					+		+	2	2	2	1. Kirlenmek, pislenmek. 2. Bozulmak, işe yaramaz hale getirilmek	<i>“Möwlam olar bilen harçaňlaşyp durmaga çekindi.”</i> (TDS)
harçaňlaş-					+			1	1	1	Bir şey için gereksiz yere çekişmek, birbirine laf atmak, küfretmek.	<i>“Yerli- ýerden hasanaklaşyp galan adamlaryň beýinlerini minutlyk galagaplyk gaplap aldy.”</i> (TDS)
hasanaklaş-					+			1	1	1	Beraber acele ile hızlı yürümek, çabuk hareket etmek.	<i>“Yerli- ýerden hasanaklaşyp galan adamlaryň beýinlerini minutlyk galagaplyk gaplap aldy.”</i> (TDS)
hasanaklaş-					+			1	1	1	Beraber acele ile hızlı yürümek, çabuk hareket etmek.	<i>“Ol oraz serdar bilen umumy ylalaşyga gelip, soňra zakaspä gelmegini kanuny hasaplady.”</i> (P) ; <i>“Ony biz birçak kapasa salnan bedene hasaplaýarys.”</i> (TKT) ; <i>“Özüňem her haýsy öz ýanyndan hasaplaýar.”</i> (Ç)
hasapla-		+	+		+			3	9	9	1. Hesaplamak, hesabını almak, toplamını çıkarılmak, toplanmak, sayılmak. 2. Eşit hesap etmek, saymak, karşılaştırmak.	<i>“Sabry tükenen studentler yerli-ýerden hasyrdaşyp turdular.”</i> (TDS)
hasyrdaş-					+			1	1	1	1. Bir yöne doğru hızlı, çabuk hareket edip yürümek. 2. Birlikte seri hareket sonucu oluşan sesi çıkartmak.	<i>“Sabry tükenen studentler yerli-ýerden hasyrdaşyp turdular.”</i> (TDS)
hasyrdaş-					+			1	1	1	1. Bir yöne doğru hızlı, çabuk hareket edip yürümek. 2. Birlikte seri hareket sonucu oluşan sesi çıkartmak.	<i>“Gayıp beýleki oğlanlardan haraý gözledi, ol</i>
haýalçyra-					+			1	1	1	Kendini kaybetmek, şaşırarak, utanmak.	

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>Meretgeldiniň öz üstüne sürnüp gelşinden haýalçyrady.</i> ” (BT)
hezzetle-					+	+			2	6	Saygı göstermek, hürmet etmek, iyi misafir ağırlamak	<i>“Oňardygyndan hezzetledi.” (GÝ) ; “Abraýly, ähmiýetli. (TDS) ; “Kimisi bokurdagyna sygdygyndan gygyryp, olary “laýykatly” sözler bilen hezzetleýärdi.” (TDS)</i>
hiňlen-			+			+			2	2	Türkünün sözlerini işitir işitmez söylemek, yavaşça şarkı söylemek, türkü mırıldanmak.	<i>“Hemişeki aýdymyna hiňlendi.” (TGT) ; “Olar gollaryny biri-biriniň egnine atyp pessaýja ses bilen hiňlendiler.” (P)</i>
hokran-							+		1	1	1. Alçak sesle kişnemek (at hakkında). 2. Kendi kendine veya birine sövmek, küfretmek.	<i>“Diňe at janawar onuň zyndan seredip, ýuwaşça hokrandy.” (GÝ)</i>
horla-			+						1	31	1. Zayıf düşürmek, zayıflatmak. 2. Zor kullanmak, cebretmek, eziyet etmek, işkence etmek, kınamak, ezmek.	<i>“Altybaýy bolsa gam basýardy, çykgynsyz ýagdaýda uludan demini alýardy, özüni horlaýardy.” (GÝ) ; “Beýdip özüni horlama.” (TGT)</i>
hoşal-					+				1	1	Birinden yada bir şeyden memnun olmak, minnettar olmak.	<i>“Yaşuly özüniň häzirki idedilişinden, kiçi oglundan hoşaldygyny aýtdy.” (TDS)</i>
hoşlaş-				+		+			2	33	1. Birinin yanından ayrıлып gidildiğinde, uğurlanıldığında vb. durumlarda “hoş, sağ ol” demek, vedalaşmak. 2. ağz. Giden şeyden vazgeçmek, giderse gitsin deyip razı olmak.	<i>“Belki, beýle gojalar ahyrda-da ýolda, seleň sähpada, belent asmanyň aşagynda dünýä bilen hoşlaşýandyrlar.” (Ç) ; “Maýor hanyndan uzur ötüniş, aljyraňny halda hoşlaşdy.” (TGT) ; ““Grand-oteli” myhmanhanasynyň ýanynda gasan Monseyewiç yaş kârdeşi bilen hoşlaşdy.” (TKT) ; “Değişmek için</i>

Hal Ekleri											Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık			
												<p><i>şaltaýa syçany görkezenleriň ençemesi ýagty dünýä bilen hoşlaşypdy.</i>” (GÝ) ; <i>“Dyşmanyň on ýedi atlysy dünýä bilen hoşlaşdy.”</i> (GÝ) ; <i>“Emma below oňa gürrüne golçup berdirmedi, onuň bilen hoşlaşdy.”</i> (P) <i>“Ol şol bada ýagty jahan bilen hoşlaşdy.”</i>(P) ; <i>“Ömür ömür gören dälidirin, agam! –diýip, işan bilen hoşlaşdy”</i> (GÝ) ; <i>“Şenbe güni insoňky gezek gyzy bilen gatçina gidip, olaryň Aly hazretleri bilen hoşlaşdy.”</i> (TGT) ; <i>“Şonda Wladimir elini galgadyň ejesidir kakasy bilen hoşlaşdy.”</i> (P)</p>
howla-		+		+				2	2		<p>1. Endişelenmek, telaşlanmak. 2. Ürmek, hırlamak, havlamak. (köpek hakkında). <i>“Özni howlama.”</i> (Ç) ; <i>“Antonyň yüregi birden howlady.”</i> (Ç)</p>	
howlaş-				+				1	1		<p>1. Birbiri için endişelenmek, telaşlanmak. 2. Hırlaşmak, havlaşmak, karşılıklı ürmek. <i>“Hiçbir zat yok ýerinden howlaşyp barýarsyňyz.”</i> (TDS)</p>	
howluk-			+	+				2	16		<p>1. Acele davranmak, acele duruma düşmek, çabuk hareket etmek. 2. Sabırsızlık etmek, acele etmek <i>“Ol özniň bar bilýän zatlaryny bir demde gürrün berip aňyrsyna çykмага howlugýardy.”</i> (P) ; <i>“Assa-ýuwaş, kem-kemden, az-azdan howlukman.”</i> (TDS) ; <i>“Çagalaryna ölmez-ödi bişirmege howlugýardylar.”</i> (GÝ) ; <i>“Gaptan aýal bilen iki-çi agyz söz alşyp, wagondan çykмага howlykdy.”</i> (Ç)</p>	
howlut-			+					1	1		<p>1. Endişelenmek, telaşlanmak. 2. Ürmek, hırlamak, havlamak (köpek hakkında). <i>“Ol nurjermal dayzanyň ejesiniň ýanyna etmäge howlutýardy.”</i> (GÝ)</p>	

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
hozanakla-			+						1	1	Bir şeyin uğruna içten tasalanıp, çabuk hareket etmek, ateşe düşmek, uğraşmak	“Myratly taý elini-ayagyny ýitirip, iki ýana hozanaklaýardy. ” (P)
hödürle-		+		+					2	21	1. “Al, ye” deyip yemek yemesini istemek, ikram etmek, hürmet etmek, saygı etmek. 2. Kendinde olan bir şeyi başkasına önermek.	“Áhli áydylýan zatlary birjik-de ýüzüne alman duran gara dumanly birdeň öz hyzmatyny hödürledi. ” (P) ; “Gybatyň gyzysyp baryandygyny gören Täjigül, iň soňky netijäni hödürledi. ” (MTH)
hümlet-		+							1	17	Kendi kendine düşünüp konuşmak, düşünmek; sınırlı bir şekilde içinde düşünmek.	“Şu gezek merkini bermesem senjagaz gaty gidýän diýip içini hümletýärdi. ” (GY) ; “Yüzi güne ýanan üç bölek sakgally bir adam, sakgalyny taýly gezek sypady-da, içini hümletdi. ” (TDS)
hümürde-					+	+	+		3	8	Koşmak, yarışmak.	“Peslikde Nazarowyň her ýazjak sözüni agzyna salyp berip oturan Hezret aşakdan hümürdedi. ” (TDS) ; “Aziz ýüzüni gapdala sowup, düşük ses bilen hümürdedi. ” (P) ; Az wagyt çuňňur pikire girdi, şonda onuň gözleri çöken ýaly boldy, ýuwaşja hümürdedi. ” (P)
hüňürde-			+			+	+		3	5	Kendi başına homurtulu konuşmak, sızlanıp, yakınıp, kendi kendine konuşmak.	““Pitne biziň umutlarymyzy inçelden bolsa-da, ol öntek ony üzüp bilen dälendir” diýip, şol ylgap barsyna özbaşyna hüňürdeýärdi. ” (TDS) ; “Atasy kimdi onuň adam çykar ýaly?! Diýip özbaşyna hüňürdedi. ” (GY) “Dewletmyrad öz başyna hüňürdedi. ” (P) ; “Durdymät kel düşük ses bilen

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>hünürdedi.</i> ” (P) ; “Öz-özi bilen gepleşýän ýaly, ýuwaşja hünürdedi. ” (Ç)
hüwdüle-						+			1	1	Ninni söylemek, çocuğunu ninni söyleyerek uyutmak.	“ <i>Aýna Babalyny adajyk ses bilen hüwdüledi.</i> ” (TDS)
hysyrda-						+			1	1	Bir iş için çok zahmet harcaıyp oyalanmak, bir işle meşgul olup çaba göstermek.	“ <i>Aşyryň ejesi bolsa çay-çörek aladasy bilen hysyrdap ýördi.</i> ” (TDS)
hyýallan-			+						1	1	Bir işi yada bir şeyi yerine getirmek için istek duymak, hayal etmek.	“ <i>Çopany dalamaga hyýallandy.</i> ” (Ç)
heläkle-			+						1	1	1. Kurban ettirmek, öldürmek, yok etmek. 2. Helak etmek, azap vermek, cefa çektirmek.	“ <i>Hallygözeliň maşgalasy bozuljak, ýöne ýaş gelin muny çykgynsyzlykdyr öýdüp, özüni heläkleýär.</i> ” (MTH)
heňkir-			+						1	1	1. Sesli ağlamak, hıçkırma hıçkırma ağlamak. 2. Birinin yüzüne bağırarak, haykırmak.	“ <i>Gözüň yokmy! – ol adam Amansähediň egninden aslyşdy, onuň üstüne heňkirdi.</i> ” (BT)
iber-	+	+	+			+	+		4	191	Birini ya da bir şeyi bir yere yollamak, göndermek, uğurlamak.	“ <i>Seni hut getmaňy özi patışa aýalyň ýanyına çapar edip iberýär.</i> ” (TDS); “ <i>Oňa öýüň işini etdirip, kolhoza aýalyny iberdi.</i> ” (GÝ) ; : “ <i>Soň ony söweşe täze gelen ýaş esgerleriň arasyna iberdi.</i> ” (GÝ) ; “ <i>Ondan soň ýer astyndan adam iberip, onuň goýnundan ogurlatmaýa başlady.</i> ” (TDS) ; “ <i>Ýolagçynyň ýany bilen alyp gidýän ýa-da ulag bilen iberýän ýüki.</i> ” (TDS)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
iberil-			+		+	+			3	30	Bir yere gönderilmek, yollanılmak, uğurlanmak (birini ya da bir şeyi).	“Ol golaýda öz boýdaşlary bilen söweşýän goşunlaryň sanitar bölümlerinde hyzmat etmege iberilipdi. ” (GÝ) ; “Duşmanyň nirededigini güýjüniň hähilidigini we ş. m. anyklamak üçin goşun bölüminden iberilýän razwedkaçylyk topary.” (TDS) ; “Daşary ýurda gizlin tabşyryk bilen iberilýän adam Hatyň , posylkanyň ýa-da başga poçta üsti bilen iberilýän zatlaryň ýüzünde barjak ýeriniň we şony aljagyň ady görkezilen ýazgy.” (TDS)
idet-		+				+			2	1	1. Yetiştirmesini, büyütmesini sağlamak (insan hak.); beslemesini sağlamak, (hayvan hak.). 2. Aratmak.	“Onuň bilen eşegiň zyzyny idediler. ” (GÝ)
igen-			+	+					2	33	Birinden ya da bir şeyden dolayı yakınmak, sızlanmak, homurdanmak.	“Şu aralykda nazar beg oňa igendi. ” (P) ; “Hiç haçanam daýzasy oňa igenmez. ” (TGT) ; “Stoluň üstünde tagamly bugaryan kiçjik merwärdäki towuk etini görüp, doktor jorasyna igendi. ” (Ç)
igle-						+			1	4	1. Hastalık yüzünden zayıflamak, kilo vermek. 2. Çok kullanılmaktan dolayı eskimek, aşınmak, incelmek (metal aletler hak.)	“Adam gulagyndan iglä. ” (TDS)
ikirjiñlen-			+						1	3	Kararsızlık çekmek, boyuna değişmek, kararsız olmak, tereddüt etmek, şüphelenmek	“Amansähet onuň bu gezek başbitin gidendigine ikirjiñlenmedi. ” (BT) ; “Ol edil häzir özüniň dogry edýändigine ikirjiñlenenokdy. ” (BT)
il-		+			+				2	70	1. Asılıp, dolaşıp kalmak, yapışmak. 2. Ele düşmek, ele	“Az wagtdan töwerek has ýagtylyp, ýollaryň

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
											geçmek.	<i>üstünden, has aň yrdaky meýdanlardan çyg onsoň ol ilmesiz ýerde göze ilenok.</i> (BT) ; <i>“Töweregine garanjklady, hiç kes gözüne ilmedi.”</i> (TGT)
ildir-		+			+				2	17	Bir şeyi askıya asmak, asıp bırakmak.	<i>“Turup daragyny duldan ildirđi. (TDS) ; “Pola ýazylan gaplaň derisiniň üstünde ýatan içi sütükli mahmal şybygyna kepledi topukly aýaklaryny ildirđi.”</i> (TGT) ; <i>“– Ol Nurmyrady balkona südürledi-de, içinden gapynyň ilgençegini ildirđi.”</i> (BT) ; <i>“Meret çäkmenini agajyň ýabasyna epläp goýup, çöwürmesini hem ýabaň başyndan ildirđi. (TDS) ; “Telpegini ildirgiçden ildirđi.”</i> (TDS)
ilte-		+	+						2	1	1. Hafifçe bağlayıp bırakmak, takmak. 2. Birine bir iş yüklemek, teslim etmek. 3. mec. Eşi ölen kadını eşinin kardeşiyle evlendirmek.	<i>“Sadasyrap atdan düşen alaşa diýbüni köwen tuduň şahasyna atyny iltedi.”</i> (Ç)
imrin-			+						1	1	Sempati duymak, sevmek.	<i>“Emma ak bäbek öyküler ýaly pyşgyryp, myşlylap, agzyny tamşandyryp emmesine imrenmedi.”</i> (P)
inder-					+				1	3	1. Bir şeyi yukardan aşağıya hızlıca bırakmak, indirmek. 2. Yumruk ya da başka birşeyle vurmak. 3. mec. Birini tenkit etmek, eleştirmek.	<i>“Hatya diýip bilmedik sözlerini alaşan depesinden inderdi.”</i> (Ç) ; <i>“Motýa ojagyň başyndaky ataşgiri kaptanyň depesinden inderdi.”</i> (GY)
iňnele-		+							1	1	İğnelemek.	<i>“Soltan eje, ogluň dalak bolupdyr, munuň garnyny iňnelemeli.”</i> (TDS)
ir-					+				1	21	Bıkmak, usanmak, yorgun düşmek, gücü tükenmek.	<i>“Şirinjemal üçin entek ýeň bererden irdi”</i> (MTH)

Hal Ekleri											Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık			
irin-		+						1	1		Bir işi isteksizce yapmak, üşenmek.	“Çagrylan ýere irinme, çagrylmadyk ýere görüňme. ” (TNA)
isle-		+						1	256		Birinin ya da bir şeyin isteğini duymak, bir şeyi arzulamak, bir şeye heves etmek, istemek.	“Ol çagalaryň okap, bilimli bolmaklaryny isleyärdi. (TGT); “Ol esgerlerini ýadawlygynyň birneme aýrylmagyny isleyärdi. (GY); “Ol goňşysyň-da häzir özi ýaly bigam bolmagyny isledi. ” (TGT); “Özlerine çingtäp sorag berilmegini islemeyärdiler. ” (P); “Sizi barýan ugrunyzda indi dökülmeli nähak ganlar görünüär, men bolsa muny islämok. ” (P); “Takyr kelleli adynyň gaýtalanmagyny islemedi. ” (Ç)
işle-		+	+	+				3	256		Birinin ya da bir şeyin isteğini duymak, bir şeyi arzulamak, bir şeye heves etmek, istemek.	“Onuň halap bormağyňy işleyär. ” (TDS); “Alty ýyldan bärem aşot aşgabadyň çaphanasynda işleyär. ” (TGT); “İndem politsiýanyň departamentinde işleyär. ” (TKT); -dAn: “Ýaş säher bolan Angarskiniň ýanynda nebiti gaýtadan işleyän zowad döredilýär.” (TDS); “Men bu ýerde kolhoz tarapyndan işleyürin. ” (TDS)
it-		+		+	+			3	4		1. Bir şeyi güç uygulayarak ileri götürmek. 2. <i>mec.</i> Birini başka birinin üstüne yürütmek.	“Men seni şu wagtyň özünde yeňsäňden itip haýdajak Meniň halamaýanyma seredip durmazlar.” (TDS); “Eňsesinden güýç bilen itip ýöretmek, güýç bilen iteläp, ýöredip alyp gitmek, güýç bilen özüne garşy

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												çekmek.” (TDS) ; “Yaşuly pessejik gapyny itdi.” (Ç)
itekle-		+	+			+			3	15	1. İtip öne doğru hareket ettirmek, iteklemek. 2. mec. Bir işe ya da bir şeye yöneltmek.	“Ferma müdiri pagtany alyp, gulagyna dykdy, süriji Amansähediñ elini yzyna itekle di.” (BT) ; “Gününi iteklersin .” (GÝ) ; “Amansähedi gorkynyñ hem haýbatyñ garşysyna durmaga iteklediler .” (BT) ; “Ol işigi omurdany bilen iteklöp açlyp gözlerini yaşardyp çykyp gitti.” (TDS)
iter-					+				1	1	1. Birini ya da bir şeyi itip bırakmak. 2. mec. Birini bir işe göndermek.	“Yasawulyñ dulugyna bir gezek doň duryp, döşünden iterip goýberdi.” (TDS)
iy-			+			+	+		3	99	1. Yemek yeme, karın doyurma. 2. Çok kullanmaktan, eskimekten dolayı aşındırıp inceltmek. 3. Birinin malını, hakkını kanunsuz yoldan almak.	“Gyş gamyny ýazdan iy .” (TDS) ; “Ýmeli taýagyny çydamlylyk bilen iýýür .” (HH) ; “Agzynda lezzetli hütürdeýän gowy gowrulan tazeje muñnurtlardan iyip , oylan her niçik hem bolsa kakasynyñ ýanyna bardy.” (TDS) ; “Men ýaňyja ýokarky obadan iyip-içip gaýtdym.” (TDS) ; “Ol gazaňy gazap, işdämenlik bilen iýdi .” (TDS) ; “Nahary hemmesi agzybirlilik bilen iýmek bu maşgalada ata-babadan gelyän dessurdy.” (TDS) ; “Alla ugruna ýetse, gurbansyz goranmagyñ nejadyny iýmeli .” (TGT) ; “Geçinin päli azsa çopanyñ çöregini

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>iyer.</i> (TNA)
iyil-						+			1	1	1. Yenilmek. 2. Çok kullanılmaktan, eskimekten dolayı incelmek.	“Nebsewürlik bilen iyilmek. ”(TDS) ; “Ýaşy deresoganyň ýapragyna meňzeş, nahar bilen iyilyün ot. ” (TDS)
iymitlen-						+			1	2	1. Yemek yemek, beslenmek, karnını doyurmak. 2. Canlıya gerekli olan her türlü yararlı maddeleri kabul etmek (bitkiler hak.).	“Toprakdan, howadan organik däl maddalar bilen iymitlenip ösyän organzm. ” (TDS) ; “Gralara tokaylyk derýalarda ýaşayan we balyk, lenneç, gurbaga we ş. m. bilen iymitlenyan gymmat baha derili kiçicik haýwan.” (TDS)
iymitlendir-						+			1	1	1. Gerekli olan besinleri yedirmek, yemek vermek, doyurmak. 2. Ekini, bitkiyi vb. tersle, gübrelerle beslemek, ters dökmek.	“Çagalary gowy, tagamly tayýarlanan naharlar bilen iymitlendirmeli. ” (TDS)
iymitlendiril-						+			1	1	1. Gerekli olan besinlerin yedirilmesi, yemek verilmek, doyurulmak. 2. Ekini, bitkiyi vb. tersle, gübrelerle beslemek, ters dökmek.	“Semretmek maksady bilen iymitlendirilmek. ” (TDS)
jabynyş-					+				1	1	1. Birlikte havlamak, hırlaşmak (köpek hak.). 2. <i>mec.</i> Birbirine bağırarak.	“İtler ýokarky, hatardan jabjynyşyp başladylar.” (TDS)
jahekle-		+				+			2	1	Kenarına şerit çekmek, kenar çekmek.	“Meniň köýnegimi gyzyl yüpek bilen jäheklüpdirler. ” (TDS)
janlan-				+	+				2	6	1. Yaşamaya başlamak, dirilmek, canlanmak. 2. <i>mec.</i> Harekete geçmek, etkinliği artmak.	“Gökdepe muzeyinde gören eksponatlary göz önünde birden ýanadan jaňlandy. ” (TGT) ; “Geçmiş gözünüň önünde ýanadan janlandy. ” (TGT) ; “Şol hesretli hoşlaşyk gäzirem birden gözniň önünde janlandy. ” (TGT) ; “Onuň dul galan gelnejisi aýzada-da ýanadan göz önünde janlanýardy. ” (Ç) “Öten aşamky çekelişikli üýşmelen

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>həzir ýene göz önünde janlandy.</i> ” (Ç) “Gaýgysyzyň nägile nazaram göz önünde janlandy.” (TGT)
janlandyr-		+	+	+					3	4	Canlandırmak, hareketlendirmek.	“Sen, hudojnik, ony ýanadan janlandyrmaly.” (Ç) ; “Bu owaz ençeme bakalary , adamlary ýañadan onuň gözniň önünde janlandyrdy.” (TGT)
jazlan-					+				1	2	Yemeğe yağ eklemek.	“Owruk dogralan etden ýa-da balykdan jazlanyp, buga ýatyrylyp bişirilýän ýiti tagamly nahar.” (TDS)
jedelleş-	+		+						1	2	1. Tartışmak, çekişmek. 2. Kavga etmek, rezalet çıkarmak.	“Eger ol adamlaryň duýgy damaryna kakmadyk bolsa, jedelleşmezdi.” (Ç) ; “Guş dilinde biziň kimdigimiz hakýnda jedelleşýändirler.” (GÝ)
jemle-		+	+		+				3	25	1. Toplanmak, bir araya getirilmek, yığılmak. 2. mat. Toplamı bulunmak, hesaplanmak. 3. Belli bir sonuca ulaşmak, sonuç çıkarılmak. 4. Bitirilmek, tamamlanmak.	“Ol temeçileriň iki sany özboluşgy uly toparyny aýry-aýry kenarda jemledi.” (P) ; “Pionerler öz ýygnanyşyklaryny “Meniň mähriban ýurdum giňdir” diýen aýdym bilen jemleýärdi.” (TDS)
jemlen-			+		+				2	8	1. Toplanmak, bir araya getirilmek, yığılmak. 2. mat. Toplamı bulunmak, hesaplanmak. 3. Belli bir sonuca ulaşmak, sonuç çıkarılmak. 4. Bitirilmek, tamamlanmak.	“Onuň bar gazaby seýriginiň üstüne jemlendi.” (P) “Agzybirlük bilen jemlenýär güýçler.” (TDS)
jenjelleş-						+			1	1	Biriyle kavga etmek, tartışmak, ağız kavgası etmek, hırlaşmak.	“Aman aga onuň bilen jenjelleşip durmany uslyp bilmedi.” (TDS)
jukguldad-		+							1	1	Türkü veya şarkı söylerken arada boğazdan ses çıkarılmasını sağlamak.	“Salar aga dilini jukguldadtdy.” (BT)
jülpülde-					+				1	1	Şapırtı çıkarmak, suya düşüp ya da batıp, şapırdamak.	“Ýagş suwunyň içi bilen jülpüldäp yöremek.” (TDS)

Hal Ekleri													
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler	
jürleş-						+			1	2	Cıvıltılı ses çıkarmak, cıvıldamak.	“Yylgynlaryň aralarynda gaýmalaşýan guşlar dürli owaz bilen jürleşýürdiler.” (TDS)	
jüýgülde-						+			1	1	Cık cık etmek, cık cık ses çıkarmak, cıvıldamak (kuş, civciv hak.).	“Çaryn ses bilen jüýgüldemek.” (TDS)	
jkla-					+				1	1	1. Pamuğu cık aletiyle temizlemek. 2. Gizlice izlemek, kendini göstermeden seyretmek, gözetlemek.	“İki ýana ylgap, wagonlaryň agzyndan jklap çykdy. (TDS) ; “Gapydan jklaşyp durmak.” (TDS)	
jylawla-		+							1	2	1. Dizgin takmak, dizginlemek. 2. Dizginini tutup bekletmek. 3. mec. Boyun eğdirmek.	“Derrew ýabysyny jylawlady.” (TDS)	
jyzyrdaş-						+			1	1	1. Birlikte cızırtılı ses çıkarmak. 2. Birlikte cızırdayarak sıcaktan yanmak.	“Ol aýagyňyň burny bilen jyzyrdaşýan gazanyň aşagyndaky otlary pyzyşdyrdy.” (TDS)	
jyzyrdat-		+							1	1	1. Cızırtılı ses çıkartmak. 2. mec. Yaktırmak, çok fazla pişirmesini sağlamak.	“Hä” diýmän, Gün süýr depämizi jyzyrdadar.” (HH)	
kak-			+	+		+	+			4	138	1. Üstünden vurup girdirmek, üstünden vurmak, çakmak. 2. Vurup takırdatmak, tarkılı ses çıkarmak. 3. Vurarak tozunu almak, silkelemek. 4. Silkip yere düşürmek, vurup düşürmek. 5. Yakalamak. 6. Değmek, dokunmak, temas etmek.	“Ol welin, ýitirip tapan ýaly, meniň egnime bat bilen kakdy.” (TDS) ; “Biraz wagtdan soň magsym bilen aýallaryň ýatan dölesiniň işigini kakdy.” (GY) ; “Gün ikindä golaýlanda meýlis pakirleriň önden tanyş howlusynyň gapysyny kakdy.” (P) ; “Tolguna-tolguna, demir derwezäni kakdy.” (TGT) ; “Gökje tayharyny jyzynladyp, gykuwlap geçen garatol oglan neden ony elginine kakypdy.” (Ç) ; “Klasdaşlary Şageldiniň arkasyna kakdylar.” (HH) ; “Bir zadyň üstünden kakmak..” (TDS) ; ; “Bir sers boýly iki ujy inçeldilen agajy uzyn

Hal Ekleri											Anlamı	Örnek Cümleler	
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık				
												agaç bilen kakyp oýnalýan oýun." (TDS) ; " Ol welin, ýitirip tapan ýaly, meniň egnime bat bilen kakdy. " (TDS)	
			+	+	+			3	11		1. Üstünden vurdurmak, vurup girdirmek, çaktırmak. 2. Vurarak tozunun alınmasını sağlamak, silkeletmek. 3. <i>mec.</i> Bir şeyi alaya almak, alaylı konuşmak. 4. Vurdurmak, çarpıtmak. 5. Sallayıp, silkeleyip yere düşürülmesini sağlamak. 6. Bir şeyi duyurmadan, farketmeden çekip aldırarak. 7. Değdirmek, dokundurmak, temas ettirmek.	"Aýböge yöne baş atyp, öziünden sähelçe uly gelne eda bilen iki egine kakdyrdy. " (Ç) ; "Bah, ýañky bir dogry gelen awdy weli, elimden kakdyrdym-da. " (TDS) ; "Pitik bilen kakdyrmak. " (TDS)	
			+					1	1		1	Gıdaklamak, gıdaklayarak bağırmak.	"Kimin darysy ön bişse, şonuň gapysynda käkelejek. " (GY) ; "Tawuk guzlan ýerinde käkelär. " (TNA)
			+		+			2	10		10	1. Biraz değmek, dokunup geçmek, temas etmek, sürtmek. 2. <i>mec.</i> Yakın olmak, yakınlaşmak.	"Adamyň bilesigelijiligi bar bolsun! Hatyň başky sözleri gözüme kaklyşdy. " (P) Dostumyň gülümsireýän nazary müdürinem gözüne kaklyşdy. " (Ç) ; "Onuň bu hereketi ejesidir kakasyndan başga hiç kimin ünsüne kaklyşmady. " (P) ; "Söweşdeş ýoldşlrynyň bolsa, ekejesi-de gözüne kaklyşmady. " (GY) ; "Käsäniň içi ýaly çukurjykdan suw içip duran çalja geçguşdan gayry jandara gözi kaklyşmaly. " (Ç) ; "Ýigidin nazary howlynyň daşyna çykan gyz bilen kaklyşdy. " (TDS)
	+				+	+		2	5		5	1. Üstünden vurulmak, vurarak girdirilme, çakılmak. 2. Tak tak vurulmak (kapı hak.). 3. Vurulup tozu alınmak,	"Kapy ýene kaklydy. " (Ç) ; "Ol özüne timar berip, gapynyň burunç tutawajyna el

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
											silkelenmek. 4. Silkelenip yere düşürülmek. 5. Yakalanmak	<i>ýetirende, gapy daşyndan kakylady.</i> ” (TKT) ; “Aradan köp salym geçmännkä-de, küpäniň gapysy ýowaşlyk bilen kakylady.” (TKT)
kakýş-			+						1		1. Çakmaya yardım etmek. 2. Sallamaya yardım etmek. 3. Sallayıp düşürmeye yardım etmek.	<i>“Jeset-jesede kakýşýardy.”</i> (GÝ)
kakýşdyr-		+	+						1	3	1. Çakmak, çivilemek. 2. Silkeleyip, sallayıp temizlemek. 3. Sallayıp düşürmek.	<i>“Şonda ýurt eýesi ýakasyndaky mawy küli kakýşdyryp, Baş oba müdüriniň alkymyna dykylyp geldi, ony gyssady.”</i> (K) ; “Goja gözünü süpürdip, üsti-başyny kakýşdyrdy.” (GÝ) ; “Soňky üç günüňiçinde görnetin horlanan, duluklary içine çekilen ýüzüne syran çägäni kakýşdyrdy.” (HH)
kamilleş-									1	9	Olgun olmak, olgunluk derecesine ulaşmak, olgunlaşmak.	<i>“Akyly doluşmak – akyl taýdan kämilleşmek, akly goýalyşma.”</i> s(TDS) ; “Belli bir derecede bir zadyň üsti ýetirilmek, düşüncesi artmak, iş başarcaňlyk taýdan kämilleşmek, ösmek.” (TDS)
kamilleşidir-			+						1	5	Olgunluk derecesine getirmek, olgunlaştırmak, yetiştirmek	<i>“Döwlet edaralaryny kämilleşdirmeli.”</i> (TGT) ; “Partiýa ýolbaşçylygynyň stilini we metodyny kämilleşdirmeli.” (TDS)
kanagatlan-			+						1	20	Memnun olmak, memnun kalmak, hoşnut olmak, yetinmek, tatmin olmak.	<i>“Onuň harby tag-zymyny oňlap, çuňňur kanagatlanma bildirdi...”</i> (K) ; “Biz bu üstünliklerimiz bilen kanagatlanyp durmarys.” (TDS) ; “Seleksionerler gazanylan üstünlikler bilen kanagatlanyp

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>durmaýarlar.</i> ” (TDS)
kanagatlandyr-		+				+			2	27	Yerine getirmek, tatmin etmek; karşılamak, memnun etmek.	“ <i>Salamgulyny kanagatlandyrmady.</i> ” (Ç) ; “ <i>Şonuň üçinem siziň hayyşyňyzy men, elbetde, höwes bilen kanagatlandyryar.</i> ” (TGT)
kanagatlandyr-						+			1	27	Yerine getirmek, tatmin etmek; karşılamak, memnun etmek.	“ <i>Berlen ýa- da alan zady bilen kanagatlandyrmak.</i> ” (TDS)
karyşdyr-		+							1	1	1. Karışma işini yaptırmak. 2. Çırpamak, çırpıştırmak (toz vb.).	“ <i>Pankin onuň ýanyna baryp, arkasynyň çañyny karyştyrdy.</i> ” (GY)
käyin-			+		+				2	13	Birini ya da kendi kendini suçlamak; dert yanmak.	“ <i>Çagasy ýaly görüp “jan” diýýändir-de” diýip, öz-özüne käýindi.</i> ” (GY) ; “ <i>Ýol boýy, tä öýüne gelinçä-de özüne käýindi.</i> ” (HH) ; “ <i>Oňa “dişleri haram çorbada bekän namart” diýip içinden käýindi.</i> ” (P) ; “ <i>Nireden taptylar bu aýaly diýip içinden käýindi.</i> ” (GY)
käyinjire-			+						1	1	Sızlanmak, homurdanmak.	“ <i>Dogry-da, walla! – ol towugyň yumurtgasynyň sarysyna çöpboýa garylyp, ykjam saralan goşaryna mähir bilen seredip, birneme ýüki ýenlän halda hálki bir ýöne keýpine käyinjiredi.</i> ” (EG)
kebşirle-						+			1	1	Metali vb. birbirine tutturmak, birleştirmek, kaynak yapmak.	“ <i>Men elektrik bilen kebşirlemegi oňararmykam.</i> ” (TDS)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
kejeleş-						+			1	2	İnat etmek, birinin tersine gitmek, tartışmak, kavga etmek.	“Onuñ bilen kejeleşip oturmagy uslyp bilmedi. (TDS) Öz ogly ýaly adam bilen kejeleşmegi özüne uslyp bilmedi.” (TDS)
kelemenlet-		+		+					2	1	1. Yüksek bir yerden aşağıya paldır küldür bırakmak. 2. Sallamak.	“Onýança şadyman kapratilçy jolda gollaryny kelemenletdi. ” (Ç)
kemsin-			+	+	+				3	9	Bir şeye incinmek, gücenmek; kendini küçük düşmüş hissetmek.	“Ol özünde şeýle garga gylygyň bolmanyňa kemsindi. ” (P) ; “Göjjeliler özleriniň sowatsyzlyklaryna kemsindiler. ” (Ç) ; “Muna-da öz ýanyndan kemsinyärdi. ” (TGT)
kepet-		+							1	1	1. Biraz kurumak, suyunu çekmek. 2. Susuzluktan kurumak, susamak.	“Üstünden öwüsyän ýalyňly epgek dodagyny kepedyär. ” (Ç)
kes-		+		+	+	+			4	151	1. Kesici bir aletle bir şeyi ikiye ayırmak, doğramak, parça parça etmek. 2. Dilmek. 3. Dilim dilim etmek, yarmak. 4. Ucundan almak. 5. Bitirmek, bırakmak, kesmek. 6. tıp Ameliyat etmek, tedavi etmek. 7. Parçalayıp ayırmak, parçalamak. 8. Bıçakla öldürmek, boğazlamak.	“Tatýana kofä güýmenen bolup sesini kesdi. ” (TGT) ; “Kän kelle kesdiler köne döwürde.” (TDS) ; ; “Daşdan kesip zat ýasamak boýunça örän ussat ussalar bolupdyr.” (TDS) ; ; “Pyçak ya da ige bilen kesip bellik edişmek.” (TDS)
kesekle-						+			1	2	Kesek atmak, kesekle vurmak.	“ Ol itleri nabat bilen keseklüpdür. ” (TDS)
keselle-							+		1	1	Rahatsızlanmak, hastalanmak.	“Bir kesel bilen kesellemek. ” (TDS) ; “Sygyrlar we göleler agsyl bilen keselleýärler. ” (TDS)
kesgitle-		+			+				2	7	Belirlemek, aydınlatmak, netice çıkarmak.	“Sowet esgerleri olaryň sanyny kesgitlediler. ” (GÝ) ; “İkinjisi bolsa zakaspide pitnä görülyän taýýarlygyň ýagdaýyny anyk bilmelidi, onuñ bagtyny

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>kesgitlemelidi.</i> ” (P) ; -dAn: “Olaryň äwmän ýatyşyny ara öýüň içinde oturan ýerlerinden kesgitledi. ” (BT) ; “Öň ünden kesgitlemäniň maksady barlap obektine saýlap almakdyr.” (TDS)
kesgitlen-						+			1	1	Belirlenmek, aydınlanmak, netice çıkarmak.	“Halkyň hal-ýagdaýyny gowulandyrmaklyga gönükdirilen çäreler bütin aýdynlygy bilen kesgitlendi. ” (TDS)
kesgitlenil-							+		1	2	Belirlenilmek, aydınlatılmak, netice çıkarılmak.	“Her gezekki ýumşatmakly gyň maksady haşal otlaryň gögerip çykmagy we ýerin gapaklamagy bilen kesgitlenilýär. ” (TDS) ; “Cemgyýetiň önümçilik usuly we önümçilik gatnaşyklarynyň häsiýetleri bilen kesgitlenýän ösüş etapy we şol ösüş etapyna mahsus bolan gurluş.” (TDS)
kesil-						+	+		2	68	1. Bölünüp ayrılmak, bölünmek, kopmak. 2. Sesini çıkarmamak, sükunet bulmak, yatışmak. 3. Akması durmak, kesilmek. 4. <i>mec.</i> Bozulmak, çürümek. 5. <i>mec.</i> Devam edilmesini engellemek, vazgeçilmek, iptal edilmek.	“Ýanyma girip-çykýan erkekleriň biri nägilelik bildiräýse, ertesi men adatky naharymdan kesildim. ” (TGT) ; “Ýiti zat bilen kesilmek. ”
keşdelen-							+		1	1	İşlenmek.	“Çeper el bilen keşdelenen haltajyk elden – ele geçdi.” (TDS)
keýtikle-								+	1	5	Aksayarak yürümek, topallamak.	“Önden keýtikläp barýan Gulluhan aýak çekip, zyndakylara garady.” (TDS)
kişne-	+			+					1	2	Kişnemek.	“Bayyň howlusyna golaýlanda, ýaby

Hal Ekleri											Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık			
												<i>kişnedi.</i> ” (GY) ; “Arkaly dagda <i>kişnäär.</i> ” (TNA)
kow-		+	+	+				3	71	1. Peşine düşmek, arkasından koşmak, kovalamak. 2. Bir yerden zorla çıkarmak. 3. Görevden, işten, okuldan vb. atmak, çıkarmak. 4. Sürüp götürmek, sürmek.	“Bolsa-da begim, siz uzakdan görýärsiniz-ow- diýip, ony ugruna kowdy. ” (GY) ; “Biz arada ekipajymyzyň bir çilenini işden kowduk. ” (Ç) ; “Düýe çökmän, ol öň aýaklary bilen döşündäki gögeýini kowdy. ” (TDS) ; “Şonda möjekler orda bolup olaryň zzyndan kowdular. ” (BT) ; “Ahtibarsyz komissarlary iş başyndan kowalyň. ” (P) ; “Bar, Kemal, ýetde, studentleri bu beladan gutar, goý, olar başlan işlerinden el çeksinler, ýogsam baryny sürläp, okuwdan kowarlar. ” (MTH) ; “Dogrunu aýdany dokuz obadan kowarlar. ” (TNA) ; “Onuň meni halaýany çyn bolsa, ejemi öňden kowmazdy. ” (Ç)	
kowdur-		+		+				2	2	1. Arkasından koşturmak, yakalaması için göndermek. 2. Bir yerden çıkıp gitmesini sağlamak, kovdurmak. 3. müz. Müzik aleti çalarken, türkü söylerken çalgıcıları kendi temposuna uydurmak.	“Eýdip-beýdip, seni işden kowdurdy. ” (Ç) ; “Pomeşçigin aýly ejemi masgaralap, obadan kowdurypdyr. ” (TGT)	
kowul-				+				1	4	1. Bir yerden zorla çıkarılmak, kovulmak. 2. Atılmak, ayrılmak, çıkarılmak. 3. <i>mec.</i> Sürülüp götürülmek, sürülmek.	“Gaýtam, işinden kowuldy. ” (Ç)	
kökle-		+						1	1	Çok keyif almak, keyiflenmek, neşelenmek.	“Al, çaydanam keypiňi kökle. ” (BT)	
köpelt-		+						1	10	Sayı bakımından çok olmak, artmak, toplanmak, birikmek	“Nazaryň çekýän suratlarynyň hyrydary köpelttdi. ” (TGT) ; “Şaltay gözünüň agyny	

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>köpeltđi.</i> ” (GY) ; “Şondan ötre, Ata Myradowyn aýdyşy ýaly, rue-turkmen mekdeplerini <i>köpeltmeli.</i> ” (TGT)
köret-		+	+						2	1	Tutuşturup yakmak, tutuşturmak.	“Onuň gelmeği hemmelerin ýüreginde umyt uçgunlaryny <i>köretđi.</i> ” (P)
köşeşdir-		+							1	13	1. Biraz sakinleşirmek, rahatlatmak, gittikçe huzur bulmak, yatıştırmak. 2. Yavaşlatmak, hafifletmek, yatıştırmak, dindirmek.	“Amansähet ony <i>köşeşdirdi</i> ” (BT) ; “Gije kellesiniň ugruna çykyp gidiberendirdiýip, şaltay enesini <i>köşeşdirdi.</i> ” (GY) ; “Her hili hyýallar bilen özüni <i>köşeşdirýärdi.</i> ” (GY) ; “Hommat Miwäniň gyýkmak gözünüň tegelenip baryanyňy görüp, ony <i>köşeşdirdi.</i> ” (EG) ; “Motýany <i>köşeşdirdi.</i> ” (GY) ; “Ýöne näçe çytraşsa-da, olary öň nirede görendigini aň şyryp bilmedi, onsoň “göwnümedir” diýip, özüni <i>köşeşdirdi.</i> ” (MTH) ; “Gelemse özüň baryp alyp gaýdaýyn diýip aýalyňy <i>köşeşdirdi.</i> ” (GY)
köwle-		+		+					2	6	Dolanıp durmak, gezmek, gezip gelmek.	“Häzir biz köne dünýäniň kökünü <i>köwlemeli.</i> ” (Ç) ; “Beýik dagyň ýa-da baýryň , ýeriň aşagyndan <i>köwölüp</i> geçirilýän ýol.” (TDS) ; “Berk agaçdan <i>köwölüp</i> ýasalýan, kellesi kädi görmüşli, uzyn sapy perdeli, iki kirişli türkmen saz guraly.” (TDS)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
köwlen-	+	+							1	4	1. Dolanıp gelmek, gezinip gelmek, gezinmek. 2. Girdap olup dönmek, dönerek akmak.	“Ozalam ýaňy on-onki ýyllykda dynypdyk olardan, ýene köwlen-diler diýsene..” (K) ; “Ol ”öğäp geljek!” bahanasy bilen bir daş çykdy-da, soňra yzyna köwlenmedi. ” (EG) ; “Şol ýygnakdan soň ol bir hepdelä yzyna köwlenmedi. ” (Ç) ; “Şol ýygnakdan soň ol bir hepdelä yzyna köwlenmedi. ” (Ç)
köwsarla-	+	+	+	+					3	4	Belirsiz bir yönden rüzgâr esmek.	“Mal ýataklarynyň ders ysy ve düýe gäwüşiniň ysy öwüsýen şemala garşy köwsarlaýardy. ” (TDS) ; “Şonuň üçinem onuň üstüne ýerden-gökden köwsarlaýardy. ” (BT) ; “Gündogardan gelyän elhenç iňňildi artyp, sähranyň üstünde köwsarlaýar. ” (BT)
köýdür-		+							1	9	1. Çok fazla pişirip yakmak, yakıp ziyan etmek. 2. mec. Canını yaktırmak, kötü duruma sokmak, çok incitmek. 3. mec. Değerini yitirmek, geçerliliğini yitirmek.	“Bagty-sagady geler, ol aryny köýdürmez. ” (TGT)
küke-					+				1	2	1. Keskin koku yaymak, koku vermek. 2. Yanmadan tütüp durmak, duman çıkarmak, kötü kokmak.	“Şählesini dökyän Günün astynda, Gülden kükeýärdi duhi atyrlar. ” (TDS)
küket-		+							1	2	1. Keskin koku yaymasını sağlamak. 2. Tüttürmek, duman çıkartmak.	““Yaş dramaturg ahyry düşündi-how!” diýen buýsanç bilen izly-yzyna eňişli ardynjyrap, şybygyny küketdi. ” (Ç)
kürşert-		+							1	1	Hoşnut bırakmayıp yüzünü asmasına neden olmak, somurtturmak.	“Mämmet, Tijen! howanyň yssysy güýjedi- diýip, yüzüni kürşertdi. ” (GY)
küşgür-		+							1	6	1. Birinin ve bir şeyin üstüne köpeği saldırtmak. 2. mec. Birini başka birinin üstüne saldırtmak, kötü iş yapmaya zorlamak,	“Blyän ahyry, akyllynyň üstüne akmagy küşgürýeler. ” (TGT)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
											kışkırtmak.	
kütel-				+					1	1	1. Körleşmek, kesmez olmak. 2. <i>mec.</i> Zekâsız olmak, aklını yitirmek. 3. <i>mec.</i> Kötü görmek, iyi görememek. 4. <i>mec.</i> Kaba olmak, kabalaşmak.	“ Kütelmedi söweşde.” (TDS)
küylen-					+				1	4	Bir işi yapmayı düşünmek, bir şeyi gerçekleştirmeyi düşünmek.	“ Öz özün den küylenip geplemek.” (TDS)
küyse-		+			+				2	15	1. Arzu etmek, istemek. 2. Göresi gelmek, özlemek, hasret çekmek.	“ Jigilerini göresi gelyardı, yüregi obany küyeýardı. ” (P) ; “ Okuwa barýan ýa okuwdan gelyän çagalara durup-durup, syn edýän muhammetgulynyň göwni ene öz söýgüli kärini küyseýar. ” (TGT) ; “ Ol dalda, düzde mal zynda gezen erlerini gözünüň önüne getirip, şol ýerlere ýene-de bir gezek aýlanyp gaýtmany yüregi küyseýardı. ” (P) ; “ Ol siziň miwänizi küysemi. ” (Ç) ; “ Onsoň nirä? Yüregi ýene-de näýzalyň küysemi ” (Ç) ; “ Onuň bilen baş-üç agsyz sözleşip görmegi yüregi küysemi. ” (P) ; “ Göz- gaş çekmek-ýürekden küysemek. ” (TDS)
küysen-			+						1	1	Arzu edilmek, istenmek.	“ Ýakyna ýaltanan daşa küysener. ” (TNA)
küyset-		+							1	2	1. Arzu ettirmek, istetmek. 2. Özletmek, hasret çektirmek.	“ Gelen gideni küyseter. ” (TNA) ; “ Annam jan kakasyny küysetmeyardı. ” (TDS)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
lağsat-		+							1	1	1. Eskitmek, bozmak. 2. Yaşlandırmak, gücünü kaybettirmek. 3. mec. Gücünü azaltmak.	“Belki, bu obada eýýäm Sertip başlykdyr?” diýen aýylganç pikir onuň onki süňňüni lağsatdy. ” (EG)
lejikdir-		+							1	1	Bitkin duruma getirmek, yormak, gücü tükendirmek.	“Bu uzaga çeken keypi-sapalygnyň surnykdyryjy ýadawlygy Ewanyň berdaşly bedenini lejikidiripdi. ” (P)
leňkilde-						+			1	1	Aksayarak yürümek, topallamak.	“Leňk-leňk etmek-dawamly hereket bilen leňkildap ýöremek.” (TDS)
lowurda-						+			1	6	1. Güçlü parıltılı yanmak, tutuşup alev alev yanmak. 2. Parlamak, kıvılcım saçmak, ışıldamak.	“Gowaça dökün edilen öňki iki gadymy galanyň üstündäki Medeniýet ministriliginiň güne agaryp giden ýazgylarynyň ol yerlerden gümini dartmak hem taryhy depeleriň gumuny gowaça meýdanlaryna günübirin dökün etmek baradaky kolhoz başlygynyň möhüm kararynyň aşagynda taryh mugallymy Ytalmazyň goly-da gözüni gamaşdyryjy şöhle bilen lowurdaýardy. ” (EG) ; “Olar aýratyn bir yhlas bilen lowurdaýardylar. ” (HH)
lummurda-						+			1	1	1. Böğürmek, anırmak, uğuldamak (deve hak.). 2. mec. Fokur fokur ses çıkarmak, fokurdamak.	“Başy serpinjekli mähnet çilim elden-ele gezdi, yzly-yzyna lummurdap esredi. ” (TDS)
magta-		+			+				2	3	İyi tarafını söylemek, övmek, methetmek.	“Jems ýap-ýaňy ondan nägile bolup duran bolsa-da, özüniň ynsabynyň garşysyna gidip, gara dumanlyny kidi dilujundan magtady. ” (P) ; “Ol

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>derrew agtygynyň adyny sorap bildi we onuň arassa saklanyşyny magtady.</i> ” (TDS) ; “ <i>Sen inim eser serkerde –diýip, han obezberdini tüýs ýürekden magtady.</i> ” (P)
magtal-		+							1	1	Övülmek.	“ <i>Funlamlaşdy, ony magtaldy.</i> ” (P)
magtan-						+			1	1	Kendi kendini övmek, iftihar etmek, övünmek.	“ <i>Oturanlar edermenlik bilen magtandylar.</i> ” (TDS) ; “ <i>Oturanlar edermenlik bilen magtandylar.</i> ” (TDS)
makulla-			+		+				2	25	Amaca uygun hale getirmek; onaylamak, tasdik etmek, doğrulamak.	“ <i>Artyk gowşut obalarynyň adamlary meniň geňeşimi makulladylar.</i> ” (P) ; “ <i>Badam gabak alçak joramyň mähirli nazary meni makullaýady.</i> ” (Ç) ; “ <i>Ol hem meniň aspiranturada galman, oba işe gaýdanlygymy makullaýardy.</i> ” (TDS) ; “ <i>Kaptan Jems general Mallesonyň aýdanlarynyň hemmesini öz ýanyndan makullady.</i> ” (P)
makullan-			+	+	+				3	3	Amaca uygun hale getirilmek; onaylanmak, tasdik edilmek.	“ <i>Men onuň döwletmyrad bilen ýakyn saklaýan mährem gatnaşyklaryny tüýs ýürekden makullandym.</i> ” (P) ; “ <i>İnstitutyň alımlar sowetinde makullanyp, neşir etmeklige hödürlendi.</i> ” (TDS) ; “ <i>Ol ähli kommunistler tarapyndan makullanan shemany görkezdi.</i> ” (TDS)
mälet-						+			1	1	Meletmek.	“ <i>Gaty ses bilen mäletmek.</i> ” (TDS)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
masgarala-		+							1	21	Rezil etmek, maskara etmek, otoritesini düşürmek.	“Olar meni däl, eýsem sowet häkimiýetini masgaralarlar. ” (P)
maslahatlaş-		+			+	+			3	7	Biriyle beraber bir konu üzerinde konuşarak sonuca varmak, fikir alış verişi yapmak, tavsiyede bulunmak.	“Toýy nähili geçirmelidigini momalak baý bilen maslahatlaşyady. ” (GÝ) ; “Vepanyň bölümi ozalyndan maslahatlaşyp goýlan amatly ýere baka çekilipdi.” (TDS) ; “Ol ownujak bir zat üçin hem aýna sala saldy, aýna bilen maslahatlaşdy aýnanyň göwnüni awlamaga çalyşdy.” (TDS)
maslahatlaşyl-						+			1	1	Akıl danışılmak, öğüt verilmek.	“Meniň pikirimçe, bu mesele partorgymyz baýram bilen maslahatlaşylsa hemmesinden gowý bolar.” (TDS)
mawla-						+			1	1	Miyavlamak (kedi hak.).	“Daýzanyň penjesiniň astynda pişik boguk sesi bilen mawlady. ” (TDS)
maýryl-					+				1	1	1. Ağır işlerden ya da başka şeyden ayağı, beli sakatlanmak. 2. Usanmak.	“Garyplykdan ýaň a leji çykan, salgylaryň ýükünden maýrylan daýhanlaryň şol gürrüň leri, zeyrençleri gün geldikçe ýitileşýärdi.” (TDS)
meňzen-				+					1	1	Başka birine benzenmek, benzer olmak.	“Ellerinde gan-gabarçakdan namnyşanyň ýokdugy ony daýhan ýigide meňzenokdy. ” (P)
meňzeş-			+						1	30	Birbirine benzemek, benzer olmak.	“Pagta dek ýumşak garyň ýüzüne syçran tegmilt-tegmilt sürä daran möjeginiň gözüne meňzeşdi. ” (Ç)
meňzet-			+						1	1	Benzetmek.	“Soň birine meňzetdi. ” (GÝ)
merdemsilen-			+						1	1	Mertçe cesurca olmak.	“Emma galla bilen öweçiler göz gelende

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>merdemsilendi.</i> ” (GÝ)
meşgullan-						+			1	26	Bir iş yada bir şeyle meşgul olmak, bir şeyle oyalanmak.	“Parahatçylykly wagtda olar gimnastika, harby maşklar bilen meşgullanyppdyrlar. ” (TDS) ; “Çarwaçylyk bilen meşgullanan türkmenleriň esasy maly goýun, geçi, düýe bolupdyr. ” (TDS)
moýmuldaş-						+			1	1	Çoğunluk olarak salına salına yürümek.	“Sürilen boş meýdanda oladolylyk bilen moýmuldaşyp ýördüler. ” (TDS)
möleril-						+			1	1	Hayretle bakmak, fırlamak, açılmak.	“Çelekende gemiden düşen ýerinde-de muhammetgula gabat gelen ilkinji dölitseý oňa sususjek öküziň nazary bilen mölerildi. ” (TGT)
möleş-						+			1	1	Beraberce böğürmek.	“Oba aralaşan agyrlara gözi düşen daňylgy göleler gazyklarynyň daşynda aýlanmak bilen möleşýärdiler. ” (TDS)
möňňür-						+			1	4	1. Hıçkırarak ağlamak. 2. mec. Bir şeye dayanamadan böğürüp, bağırıp durmak.	“Häzirem süňňüm sandyrap dur- diýip, mamajan birden möňňürüberdi. ” (GÝ)
mübärekle-						+			1	1	1. Alkışlamak, kutlamak. 2. Övmek, övülmek.	“Eziz Nadejda Semýonowna, sizi dogan günüň iz bilen mübärekleýärin. ” (TDS)
mün-			+	+	+				3	55	1. Binmek. 2. Bir şeyin üzerine çıkmak, üzerinde oturmak.	“Ol atly ýaşynda ata müñdi. ” (TGT) ; “Ahyry ol ýolda atdan düşüp, furgona müñdi. ” (TGT) ; “Köne ýamaşgandan Bozdumana müñdi. ” (TDS)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
mündür-			+						1	8	1. Taşıta bindirmek. 2. Bir şeyin üstüne çıkarmak, yukarda oturtmak.	“Elağça nebsi agyryp, şofyor ony öz ýamyna, kabinasyna mündürripdir. ” (Ç) ; “Bazarçy ýigit Mämmedi erkine-çerkine goýman, arasyna mündürdi. ” (GÝ) ; “Ol ýerde önden taýýar edilip goýlan gyzyl eşelona mündürdiler. ” (P)
mündür-			+						1	8	1. Taşıta bindirmek. 2. Bir şeyin üstüne çıkarmak, yukarda oturtmak.	“Elağça nebsi agyryp, şofyor ony öz ýamyna, kabinasyna mündürripdir. ” (Ç) ; “Bazarçy ýigit Mämmedi erkine-çerkine goýman, arasyna mündürdi. ” (GÝ) ; “Ol ýerde önden taýýar edilip goýlan gyzyl eşelona mündürdiler. ” (P)
müzzert-		+							1	1	1. İç sıkıntısı çektirmek, içini karartmak. 2. Zayıf duruma düşürmek.	“Sibire sürgün eýidilmegi Muhammetgulyny müzzertdi. ” (TGT)
mylaýymsyra-						+			1	1	Kendini sevimli, cana yakın göstermeye çalışmak.	“Ol şeýle ýesrlık bilen mylaýymsyrady. ” (TDS)
mynçgala-		+							1	5	Mincıklamak, ezmek, yoğurmak.	“Dumly duşdan eşidilyän howsalaly yznda-çuwanlyk onuň ýüregini mynçgalaýardy. ” (P) ; “Özüniň oňa bolan mähri ýüregini mynçgalady. ” (TDS)
mynçla-		+							1	1	Mincıklamak, ezmek, yoğurmak.	“Her hili düşnüksiz pikirler onuň ýüregini mynçlaýardy. ” (P)
myslat-		+							1	1	Sesli nefes almak.	“Juwaz kunjarasyndan doýan ala öküz daşardaky del adama gyňralyp gahar burnuny myslatdy. ” (GÝ)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
nagyşlan-					+	+			2	2	Nakişlanmak.	“Ol indi owadan nagyşlanan fotomontaj çykaryar.” (TDS) ; “Yüzi galayy bilen nagyşlanan sandyk görünyärdi.” (TDS)
naharlan-						+			1	1	Yemek yemek.	“Ýmişler we kökler bilen naharlanmaly bolupdyr. ” (TDS)
nalaş-					+				1	1	Birlikte sızlanmak, bağırmak.	“Bir ýola towşanlar ýygnanyşyp, öz durmuşlaryndan nalaşyp başalandyrlar. ” (TDS)
näletle-		+							1	3	Lânetlemek, beddua etmek.	““Ellim sen” diýip, özüni näletleýärdi. ” (GÝ) “Şu bolşuňuzy obadaşlaryňyz biläýse, sizi näletlärler. ” (GÝ)
nikalaş-			+			+			2	2	Bir biriyle nikahlanmak, evlenmek.	“Daýzam gelen badyna nikalaşyas. ” (GÝ) ; “Bahar hem eýýam biri bilen nikalaşypdyr. ” (TDS)
nygta-		+							1	4	Belirtmek, altını çizmek.	“İldeşi özüniň syrdaşy hasaplaýandygyny nygtady. ” (Ç) ; “Yürege ýazyp goýmadygyny nygtady. ” (TGT)
ogşa-		+			+				2	14	Öpmek.	“Aýnadaky şekilini ogşady. ” (TGT) ; “Edaly reweransdan son ikisinin-de elini ogşady. ” (TGT) ; “Hem aglaýardy hem ony ogşaýardy. ” (TGT) ; “Öten ýyl iki dzyyna çöküp, köwşümi ogşady. ” (TGT) ; “Artykgül eýdam-janyndan suw syrykýan bábegi öýdeçeriniň elinden alyp, ak prostyna dolady, bagryna basdy, ol ýüzünden ogşady ” (TGT) ; “Salanguly sesini çykarman, balasny bagryna basdy, ýanaglaryndan

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>ogşady.</i> ” (Ç)
ogşa-			+						1	14	Benzemek.	“Agzy gepden boşamaz, sözi söze ogşamaz. ” (TNA)
ogurla-			+	+					2	5	Hırsızlık yapmak, gizlice almak.	“İl arasynda ýakasyny tanadan ýusuf ogly ýanyna sary çemçe bilen hoja kiçeni alyp, iliň ýarar ýaly zatlaryny ogurlaýardylar. ” (GÝ) ; “Öde etri bolsa, şol wagt baran öýleriniň towuklaryny ogurlaýardy. ” (GÝ) ; “Kagzlarımı otlynyň üstünde ogurlapdyrlar. ” (GY)
oka-			+	+	+	+			4	166	1. Okumak. 2. Bilim öğrenmek, öğrenim görmek. 3. Topluluğun önünde bir konu üzerinde konuşma yapmak. 4. <i>din.</i> Dualamak.	“Men “Aýgytly Ädim” romanyny täzedan okadym. (TDS) ; “Men seniň taryhyňy okadym başdan.” (TDS) ; “Adam bilenini okar, towuk görenini çokar.” (TNA) ; “Men sary gulpakly gyzlaň däl-de, ak saçly professorlaň elinde okadym. ” (MTH) ; “İkisem, biziň Tatýana Tekinskaýamyz ýaly, asylzada gyzlaryň institutynda okadylar. ” (TKT) ; ; “Synap görmek üçin eseriň käbir yerinden okap berdim.” (TDS) ; “Gyz höwes bilen okady. ” (TDS) ; “İbn-Sin teşnelik bilen

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>okayar.</i> ” (TDS)
okal-						+			1	7	1. Okuma işinin devam ettirilmesi. 2. İlim öğrenmek. 3. Topluma hitap etmek.	“Krujogyň çlenleriniň 20-si bilen okalan kitaplar boýunça çekişem guralydy.” (TDS) ; “Söýgüli şahyrymyz Magtymgulynyň goşgulary höwes bilen okalyar. ” (TDS)
okat-									1	22	1. Okutmak. 2. Birine okuma yazma öğretmek, ilim vermek.	“Polkownik ogullarynam öz ugrundan okadypdyr. ” (TGT)
okat-									1	25	1. Okutmak. 2. Birine okuma yazma öğretmek, ilim vermek	“Men kârim boýunça taryhdan we konstitutsiýadan okadýaryn. ” (TDS)
okduryl-	+	+							3	25	Atılmak, sıçramak.	“Birdenkä Akbilek üýrüp, gapa tarap okduryldy. ” (TDS) ; “O taýda bir bölek goýun gürmekden çykyp, öňe okduryldy. ” (BT) ; “Soň balkowyn öýüne okduryldy. ” (GÝ) ; “Maşyn ýol eňnitlerinden okdurylyp gelýärdi.” (TDS) ; “Alaşa sygra bakan düýrmegi bilen okduryldy. ” (TDS)
okduryl-									2	25	Atılmak, sıçramak.	“Owlagyň haýsımyza ynamsyzlyk edýändigini bilip bilmedim, yöne eneli-gyz tirkeşip öýe girendirem welin, men öz paýyyma eýe çykamak üçin garadangaýtmazlyk bilen öňe okduryldym. ” (HH)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
okla-		+	+			+			3	46	Atmak, fırlatmak	“Orayany reňklii ýüpek ýapynjaly, pessejik krowadynyň önüne körpelikden bári aýrylyşman gelýän ala gaplaň derisini oklady. ” (TGT) ; “Gämä ýakynlaşýan týulenlere nan böleklerini okladym. ” (TGT) ; “Garyksyz zagaryny garbap alyp, ite birki döwümini oklady. ” (GÝ) ; - “Ol işanyň buýrugy boýunça içi hazynaly arjany açyp, bir goşawuç teňňäni tuwagyň etegine oklady. ” (GÝ) ; “Hasy ýymaýylowyň eserleri höwes bilen oklaýar. ” (TDS)
okşa-					+				1	14	Birbirini okşamak, öpüşmek.	“Begenç Maýsanyň myssyk ýaňagyndan okşady. ” (TDS)
omur-		+							1	1	İkiye bölmek, ayırmak, kuvvet uygulayarak parçalamak.	“Kellesi işanyň ýokarkı dodagyny göterip duran aňny dişini omurdy. ” (GÝ)
omza-			+					+	2	11	Yüklenmek, dayanmak, sıkıştırmak birinin üzerine varmak.	“Dykma serdaram öňe omzady. ” (TKT) ; “Garma donuny ýasgynjak alan hanmämet atalyk kerimberdi işanyň gulagyna nämedip bir zat çawuş çakýan magtulguly hana ýüzlenip, öňe omzady. ” (TGT) ; “Geçisakgal ýene öňe omzady. ” (Ç) ; “– Hany, al, alyp otur! – öý eýesi ileri omzady. ” (BT)
omzaş-			+					+	2	2	Birlikte öne doğru hareket etmek.	“Olar ileri-ileri omzaşdylar. ” (TDS) ; “Dillerine guwan, sat däne bol, inim!- diýşip, öýe-öýe omzaşdylar. ”

Hal Ekləri													
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler	
												(GÝ)	
oň-						+			1	3	1. Geçim sağlamak, geçinmek, yaşamak, gün görmek. 2. Dayanmak, idare etmek, yetinmek. 3. Suyuna gitmek, iyi olmak	“Burunç şemdanda ýanyan şemleriň ysýgy bilen oňdylar. ” (TGT) ; “Täze eşik berilýänçe her kim öýünden geýip gaýdan eşigi bilen oňyardy. ” (P)	
oňar-		+				+			2	31	1. Onarmak. 2. Bir işin üstesinden gelmek. 3. kon.d. Tam yerinde konuşmak.	“Sözlemäni oňarýarlar. ” (P) ; “Del ýerde töbir galdyrany bilen oňardy. ” (Ç)	
oňdur-				+					1	1	İdare etmek, geçinmek, razı etmek.	“Ýamana goňşy bolsan, irde- geçde oňdyrmaz. ” (TNA)	
oňuş-							+		1	12	1. Biriyle anlaşarak yaşamak, uyuşmak. 2. Razı olmak, katlanmak.	“Aýna, meniň artyk bilen oňuşmaýan meseläm bar. (TDS) ; “Kitabyň biri bilen oňuşýan bolsam, senden soramazdym.” (TDS)	
ora-		+	+	+					3	4	Bir şeyin etrafını sarmak, dolamak, çevirmek.	“Onuň kepenini boýnuna oraýardy. ” (GÝ) ; “Ýigit bolsa onuň mahmal zülpünüň jadyly halkalaryny barmaklaryna orady. ” (TGT) ; “Dünyäde eken ahyretde orar. ” (TNA)	
ornaş-			+	+		+			3	19	Yavaş yavaş yerleşmek, yer almak.	“Artykgülem kiçelmedi, mürähede garaşyp durmady-da, boş stullaryň birinde äwmezlik bilen ornaşdy. ” (TKT) ; “Grafinýa tomaşewskayaň gapysyna üýşen ýaş, mesirýän hanymlar biri-biriniň baýramçylyk tualetini taryplaşyp, şady-horramlyk bilen ornaşdylar. ” (TGT) ; “Hawa, lenin garaylygynlylaryň kalbyna ornaşypdyr. ”	

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												(GÝ) ; “Amansähet oturgyçdan turdy, Eneşin gapdalynda ornaşdy. ” (BT) “Ol birinji hatarda ornaşdy. ” (TGT) ; “Olar piwoly bokallaryny göterip, ýakalaşýanlaryň ýanyndan geçip güttiler, baryp bir çetde harsañ ýaly daşlaryň üstünde ornaşdylar. ” (BT) ; “Olar uzyn arçalaryň arasyndaky çola oturgyçda ornaşdy. ” (Ç) ; “Salamguly bilen kemal ikisi sary tutusy syrylan, giň penjiräniň önündäki boş stolda ornaşdy. ” (Ç) ; “Ahyrda-da halynyň üstünde ornaşdylar. ” (TGT)
ornaş-	+		+						1	19	Yavaş yavaş yerleşmek, yer almak.	“Yüregin-de olara ýigrenç hem gorky duýgusy ornaşdy. ” (K) ; “Ojagyň başynda ornaşdy. ” (Ç)
ornaşdyr-					+				1	1	Yerleştirmek, kök saldırmak.	“Elektrik güýcini halk hocalygyňa we durmuşa giňden ornaşdyryş. ” (TDS)
otla-		+							1	16	1. Bir şeye ateş vermek, tutuşturmak. 2. Harekete geçirmek, yürütmek. 3. Oka tutmak, öldürmek. 4. mec. İşini görmek, birini zor durumdan kurtarmak.	“Döweletmyrad kanyňy açyp, ilki onluk nepýag çyrasyny otlady. ” (P) ; “Öten aşşam ewşan mollanyň öýüni otlapdyrlar. ” (TGT) ; “Sen- äýt, şadyman, orşça-da zawun-äýt-diýip, alaşa çilimini otlady. ” (Ç)
otlan-		+			+				2	3	1. Ateş verilme, ateşte yanmak.. 2.Harekete geçirilmek, yürütülmek.	“Telliya çemini tapyp çilimini otlandy. ” (P) ; “İçinden otlanýan dwigatel. ” (TDS)
otur-			+	+	+	+			4	269	1.Oturmak. 2. Belli bir durumda olarak, bir nesne ile meşgul olmak. 3.Sürekli bildiren	“Barmagyna ýüwsesini ötürüp, keşde etmäge oturdy. ” (TDS) ;

Hal Ekləri											Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık			
											yardımcı fiil.	<p>“Onuñ özi ýaly geýnen ýaş ýigit ykjam ýapışyp, onuñ ädigi süpürmäge oturdy.” (TDS) ;</p> <p>“Barmagyna ýüwsesini ötürip, keşde etmäge oturdy.” (TDS) ;</p> <p>“Bedat ýerinden turup bardy-da, Ýazmyradyň krowadynda oturdy.” (BT) ;</p> <p>“Ol ene öwrülip oturgyçlaryň biriniň üstünde oturdy.” (P) ;</p> <p>“Ol geýmli gelip, pessejik giň krowadyň gyrasynda oturdy.” (TGT) ;</p> <p>“Ýöne birbada hopukdyrsa-da, polipiyanyň haýbaty onuň badyna böwet bolmady niýe, şu günem ol internadyň täze jaýyna alan demir krowatlaryna begenip, bir ýerde oturmady.” (TGT) ;</p> <p>“Kilim satsan goňşuňa sat, bir çetinde oturaryn.” (TNA) ;</p> <p>“Valeykim, gel, Berdi Aga, düşek üstünden otyr- diýdi.” (TDS) ;</p> <p>“Oraz Han kekeke iýen terne kimin goturak ýüzüni güldürip, sypaýyçylyk bilen oturdy.” (TDS) ;</p> <p>“Aýallarymyz bolsa uzak gijesi bilen oturup, baýlaryň çüprek yünlerini tüýderdiler.” (TDS)</p>
oturt-			+	+				2	22		<p>1. Oturtmak. 2.Bitkiyi bir yerden getirip başka bir yere dikmek. 3. Süreklilik bildiren yardımcı fiil.</p>	<p>“Gel, otur, bir kâse çay iç!” bahanasy bilen elinden tutup, Zylyhany oturgyçda oturdy (MTH) “Pankin ol mazary gujaklap ýatan Morozowy Meylis bilen göterip, heset getirilen eke at goşulan arabalaryň biriniň</p>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>üstünde oturtdylar.”(P)</i> ; “Yrany öz gapdalynda oturtdy.” (GÝ); “Nahallar oturtdyk basym-basymdan.” (TDS)
owadanla-						+			1	1	Güzelleştirmek, bezemek, süslemek, donatmak.	<i>“Jaýyň bir näçe böleklerini pökgi şekiller bilen owadanlapdyrlar.” (TDS)</i>
owkala-		+			+	+			3	2	1. Ovalamak, ovmak, ovuşturmak. 2. Bir nesneyi sıkıştırıp ovmak, avucun içinde ezmek, toz haline getirmek. 3. Elini ovalamak.	<i>“Çigrek degen ellerini olar çendan owkalaýardylar.” (TDS)</i> ; “Bir zady eliň bilen owkalap mynjyratmak.” (TDS)
owkalaşdyr-		+			+	+			3	2	Birbirini ovalatmak.	<i>“Tümmeklenen tabagy orta goýan hyrslan dik duran yerinden ellerini owkalaşdyrdy.” (Ç)</i> ; “Ýaňy buga goýlan dalabyň syy burnuna uran şadyman jalay iştämenlik bilen ellerini owkalaşdyrdy.” (Ç)
owna-					+				1	1	1. Ufalmak, küçülmek. 2. Parçalara ayrılmak. 3. Önemi azalmak, alçalmak, değer kaybetmek.	<i>“Adamlar gün-günden ownaýarlar.” (Ç)</i>
ownat-					+				1	1	1. Bölmek, parçalara ayırmak. 2. Parayı bozdurmak, değiştirmek	<i>“Öňki bolşundan ownatmak.” (TDS)</i>
owrat-		+				+			2	5	1. Parça parça etmek, ufak parçalar ayırmak. 2. Taşı, kerpiçi parçalamak. 3. mec. Düşmanı dağıtmak, parçalamak.	<i>“Yeriň ýüzi gapaklanda, ony owratmaly.” (TDS)</i> ; “İri kesekleri mala ýada demir dyrmyk bilen owradýarlar.” (TDS)
owul-						+			1	1	1. Parçalanmak. 2. Ovulmak, ezilmek.	<i>“El bilen owulmak .” (TDS)</i>
owurtla-					+				1	4	Ağızına alıp içmek, yudumlamak.	<i>“Amansähet gaşlaryny бүrişdirip, içgisindan owurtlady.” (BT)</i> ; “Täze getirilen piwodan owurtlady.” (Ç)
oý-		+							1	12	Kazarak veya oyarak çukur hale getirmek.	<i>“Arslan güýjünden düşse, garynja gözün oýar.” (TNA)</i>

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
oýan-			+		+	+			3	525	Uykudan kalkmak.	“Ol ertesi irden ýañagynyň ýuvaşcadan pitiklenmegine oýandy. ” (TDS) ; “Daña golaý demigip ukudan oýandy. ” (TDS) ; “Galagoply, aladaly bolany üçin Basiliý Nazarowiç daň bilen oýandy. ” (GÝ)
oýar-		+			+	+			3	4	1. Uyandırmak, kaldırmak. 2. Yüze çıkarmak. 3. Uyarmak, canlandırmak.	“Nähili bolsa-da, men ony oýarmadym. ” (P) ; “Yöne birden uzakdan eşidilen jaň sesi ony ukusyndan oýarypdyr. ” (TDS) ; “Ony ýuvaşlyk bilen oýaryp öýlerine alyp geldi.” (TDS)
oýat-					+				1	3	1. Uyandırmak, kaldırmak. 2. Yüze çıkarmak. 3. Uyarmak, canlandırmak.	“Ertirine bolsa owlak-guzularyň mäleşýän sesleri ukudan oýadýady. ” (TDS) ; “At toýnagynyň sesleri meni çuňňur pikirden oýatdy. ” (TDS)
oýka-		+	+			+			3	2	Ovuşturmak, sürtmek.	“Şeşat náz bilen sabyr selkiniň çekgelerine ýumşajyk aýalaryny oýkady. ” (GÝ) ; “Çygly köýnegi gursagynda gysymlap, ýanagyny ona oýkady. ” (Ç)
oýkanjyra-			+						1	1	1. Yavaş yavaş hareket ederek kımıldamak. 2. Bir işi yerine getirmede kararsız kalmak, ikircikli durmak.	“Ýürekdeşini tapandygyna ikirjiñlenmeyändigini bildirip, oňa oýkanjyrady. ” (BT)
oýlan-		+			+	+	+		4	8	1. Fikir sahibi olma durumu. 2. Sağ duyulu olma, göz önüne getirme, fikirlenme.	“Her bir işi ýetjek bolanynda önünden oýlanmaly. ” (GÝ) ; “Nebisjeñ işigaydan, puly görensoň soňuny oýlanmady. ” (GÝ) ; “Gündogara tutduryp barýan otlynyň aýnasyndan daşaryny synlap oturan

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>Amansähet, ine şu dogruda oýlanýar.</i> ” (BT) ; “ <i>Ol kakasynyň daşkende baranda dilden aýtmaly diýen zatlary hakda oýlanýardy.</i> ” (P) ; “ <i>Şolary şu howzaha öwürülen şäherden nädip maşada aşyryp biljekdigim hakda oýlanýaryn.</i> ” (P) ; “ <i>Ol öz ýanyndan oýlandy.</i> ” (P) ; “ <i>Ol nemets dilinde we frantsuz dilinde örän erkin gepläp, her bir sözi salykatlylyk bilen oýlanyp aýdýardy.</i> ” (TDS) ; “ <i>Öni bilen oýlanmak.</i> ” (TDS)
oýlandyr-		+							1	1	1. Fikir sahibi oldurma durumu. 2. Sağ duyulu olma, göz önüne getirtme, fikirlenme.	“ <i>Meseläniň şu tarapy meni oýlandyrýar.</i> ” (P)
oýlanyl-					+				1	1	1. Fikir sahibi olunma durumu. 2. Sağ duyulu olunma, göz önüne getirilme, fikirlenilme.	“ <i>Betpällik bilen edilyän hereket, ön ünden oýlanylan bet niýet, hyýanat.</i> ” (TDS)
oýlanyş-			+		+				2	2	Bir konu üzerinde her taraftarı fikrini belirtmesi.	“ <i>Hemme zady, olaryň haýsy tarapdan geleýmeginiň mümkindigini oýlanyşsyn.</i> ” (GÝ) ; “ <i>Olar ýol boýy dymşyp, her haýsy öz ýanyndan oýlanyşyp gelyärdiler.</i> ” (TDS)
oýna-		+	+	+		+			4	67	1. Oynamak, oyuna katılmak. 2. Rol oynamak. 3. Biriyle oynamak, dalga geçmek, eğlenmek. 4. Şuraya buraya hareket etmek.	“ <i>Onuň sabryny oýnady.</i> ” (BT) ; “ <i>Aglasy gelen oglan atasynyň sakgalyny oýnar.</i> ” (TNA) ; “ <i>Spektaklda esasy roly ýerine ýetirýän artistiň deregine oýnap bilýän ikinci aktýor.</i> ” (TDS) ; “ <i>Otagalar oýnar ýeller içinde.</i> ” (TDS) ; “ <i>Atyn ýamany taý bilen oýnar.</i> ” (TNA) ;

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												“Syçany ölesi gelse pişik bilen oynar. ” (TNA)
oynakla-			+			+			2	5	1. Şaka yapmak. 2. Çabuk hareket ettirmek. 3. Çabuk hareket ettirmek.	“Dokmäde Molla elindeki gara monjukly tesbisini hoşallyk bilen oynaklaşar. ” (TGT) ; “Onuň gözleri mekirlilik bilen oynaklaşardy. ” (GÝ)
oynat-		+							1	6	1. Oyuna katmak, oynamasını sağlamak. 2. Bir rolü yerine getirmek. 3. Gülünç hale düşürmek.	“Tokary gaýtalan synlap gözünü oynatdy. ” (GÝ)
oz-						+			1	3	1. Yarışta öne geçmek, önde gelmek. 2. Önce varmak, bir işte, yarışta birinci çıkmak.	“Ýaryşdan ozmak , ön gelmek. (TDS) ; “Durmuşdan ozup geçýär we görelänyň beýik güýjini peýdalanyan.” (TDS)
öçür-		+							1	10	1. Yanmasını kesmek, söndürmek. 2. Arabayı durdurmak. 3. Yakıp bozmak, ayırmak. 4. Üstünden çizmek, çizip geçmek.	“Gurluşygyň oduny öçürdilermikä? ” (GÝ) ; “Alym ýazyjy stolun üstündäki çyraný öçürdi. ” (Ç)
öde-		+							1	24	Bir şeye veya bir ada münasip olmak, uygun iş yapmak.	“Siz nähili mugallym? Ýüregimdäkini ýüzümden aýyp bileňzokmy?! Diýip men adymy ödedim. ” (TGT)
öjükdir-		+							1	9	1. Körüklemek, öfkelenmek. 2. Nefret, kin duymak.	“Gurda çigit ýaly–da täsir etmeyärdi, gayta ony öjükdürýärdi. ” (TDS)
ökün-			+	+	+				3	34	Pişman etmek.	“Momalak bay içinden gatyraç gideninde öküندی. ” (GÝ) ; “Geçen güne ökünme. ” (TNA) ; “Musumança gepläp bilmeyänligine öküندی. ” (TGT) ; “Alçak kârdeşiniň göwnüne nähak

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>degende ökümdi.</i> ” (TGT)
öl-				+	+				2	150	1. Ölmek. 2. Kaybolup gitmek. 3. <i>mec.</i> Sararıp solmak	“ <i>Ar öyde doglar, söweşde öler.</i> ” (TNA) ; “ <i>Borç bilen alynan eşek suw ýolunda öler.</i> ” (TNA) ; “ <i>Her niçigem bolsa, enem-atamy görüp, öz ilimde ölsedim.</i> ” (GÝ) ; <i>Nesýe alnan eşek suwun ýulunda öler.</i> ” (TNA) ; “ <i>Akmak ahyr gaýgydan öler.</i> ” (TNA) ; “ <i>Gylyç göteren gylyçdan öler.</i> ” (TNA) “ <i>Ot oýnan oda ýanar, gylyç oýnan şondan öler.</i> ” (TNA) ; “ <i>Oylaman sözlän uýatdan öler.</i> ” (TNA) ; “ <i>Töhmetçi töhmetden öler.</i> ” (TNA)
ölçe-		+				+			2	90	1. Ağırlığını ve uzunluğunu ölçmek, bilmek. 2. <i>mec.</i> Bir şey hakkında düşünmek, tartıp biçmek	“ <i>Hyýazmämmet erginiň udel agramyny ölçäpdi.</i> ” (TDS) ; “ <i>Her kim öz garşy bilen ölçär.</i> ” (TNA)
ölçer-		+	+						2	2	1. Ölçermek, ateşin hızlı yanması için odun parçalarını ateşe atmak. 2. Uzunluk, kısalık, ağırlık vb.’ni tahmin etmek.	“ <i>Eeeeeý... sen yöne derdimizi ölçerme</i> ” (BT)
öldür-		+							1	116	1. Öldürmek. 2. <i>mec.</i> Zayıf düşürmek, zayıflatmak	“ <i>Eý ony öldürendirler.</i> ” (GÝ)
ölle-		+							1	1	İslatmak, nemlendirmek.	“ <i>Ardynjyrap, bokurdagyny ölledi.</i> ” (GÝ)
ölün-						+			1	1	Ölünmek.	“ <i>Garrylyk bilen ölünmez.</i> ” (TNA)
öňürt-					+				1	19	1. Bir şeyi diğerlerinden önce yapmak. 2. Önce gelmek yada önce bakmak.	“ <i>Ýoldaşyň dan öňürtmek.</i> ” (TDS) ; “ <i>Ýetginjekler hoşlaşyp, biri- birinden öňürtejek bolup, ýerli-ýerden gepläp</i> ”

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>başladylar.” (TDS) ; “Gurbanmyrat Işan handan öňürtdi.” (TGT)</i>
öp-		+							1	6	Öpmek.	<i>“Tatyananyň elini öpdüler.” (TGT)</i>
örüş-					+				1	1	Birlikte biçmek veya yardım etmek.	<i>“Çagalar ýeke- ýekeden örüşip başladylar.”(TDS)</i>
örüz-			+						1	1	1. Korkutmak, ürkütmek. 2. Ayağa kaldırma. 3. Uykudan uyandırmak. 4. mec. Saldırtmak, üzerine atlamak.	<i>“Elewräp, agdal-eýröp goňşy-golamyny örüzdü.” (GÝ)</i>
ös-						+			1	62	1. Bitkinin boy atması. 2. Terbiyeli bir şekilde yetiştirmek. 3. Sanı şanı artmak. 4. Güçlendirmek. 5. Olgunlaşmak. 6. Düşüncesi artmak, düşünceli olmak. 7. mec. Derecesi yükselmek.	<i>“Diňe bir adamyň islegi bilen ösmeýür.” (Ç)</i>
ösdür-			+						1	16	1. Ekip yetiştirmek. 2. Birini yetiştirmek, ona terbiye vermek. 3. Arttırmak. 4. Güçlendirmek, geliştirmek.	<i>“Emma goja tersine tutdy, kinaýasyny ösdürdi.” (BT)</i>
öt-						+			1	62	1. Yanından, yakınından geçmek. 2. Vakit geçmek. 3. Yetişip geçmek, yenmek. 4. Satın alınmak, satılmak. 5. mec. Yaşayıp geçmek, ölüp gitmek. 6. Bedene güçlü tesir etmek. 7. Affetmek, bağışlamak. 8. İyi kesmek.	<i>“Okamany bilmedik tama bilen öter.” (TNA)</i>
öt-			+		+				2	62	1. Yanından, yakınından geçmek. 2. Vaktin geçmesi. 3. Yetişip geçmek, yenmek. 4. satın alınmak, satılmak. 5. mec. Yaşayıp geçmek, ölüp gitmek. 6. Bedene güçlü tesir etmek. 7. affetmek, bağışlamak. 8. İyi kesmek	<i>“Jan ýaly agasy bolsa- da bu gün ýedi ýat bolup görünyän agasyň sözi oňa ötmedi.” (BT) ; “Gylygyny bilmeýeän syrtlydan ötme.” (TNA) ; “Köçäniň ýakasynda esgerler kimin nyzama düzülen syrdam boýly</i>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>daragtlaryň duşundan ötdi.</i> ” (Ç)
öw-		+							1	22	Birinin veya bir şeyin iyiliklerini, üstünlüklerini söyleyerek değerini yüceltmek, meth etmek, sena etmek.	“ <i>Olaryň köpüsi momalak baýyň eden işini öwýärdi.</i> ” (GÝ)
öwren-		+		+					2	90	1. Bilgiyi benimsemek, öğrenmek. 2. Bir şeyi ilmi açıdan araştırıp bilmek. 3. Alışmak, alışkanlık haline getirmek.	“ <i>Hocalık durmuşuň bir pudagyny öwenýün ylmy sapak.</i> ” (TDS); “ <i>Edebi bideplerden öwren.</i> ” (TNA) “ <i>Güjük üýrmäni eýesinden öwrener.</i> ” (TNA); “ <i>Saklygy sokurdan öwren.</i> ” (TNA); “ <i>Serdar ýaly adamdan öwrenmeli.</i> ” (Ç)
öwrenil-				+					1	1	1. Bilgiyi benimsemek, öğrenilmek. 2. Bir şeyi ilmi açıdan yıkmak.	“ <i>Ýagdaýda öwrenilýär.</i> ” (TF)
öwreniş-			+			+			2	29	1. Alışmak. 2. Yakınlaşmak, bir işe ısınmaya başlamak. 3. Uyumlaşmak, uyum sağlamaya başlamak.	“ <i>Yöne ol hemmesine öwrenişdi.</i> ” (GÝ); “ <i>Esgerler bu zatlar bilen öwrenişdiler.</i> ” (GÝ)
öwret-		+							1	52	1. Birine bilgi vermek, öğretmek. 2. Bir işe yöneltmek. 3. Tavsiye etmek.	“ <i>Olaryň starşinalaryny belläp, nähili hereket etmelidiklerini öwretdi.</i> ” (TDS)
öwrül-			+						1	10	1. Dolanmak, arkaya dönmek. 2. Bir görünüşten başka bir görünüşe geçmek. 3. Birinin yada bir şeyin çevresini dolanmak. 4. Çevresini dolaşip gitmek. 5. Yüzünü döndürmek, çevirmek.	“ <i>Amansähed-ä dura-bara onuň zäher pürkýän agajyna öwrüldi.</i> ” (BT); “ <i>Birdenem näyzaly adatky agraslygyna öwrüldi.</i> ” (Ç); “ <i>Birdenem yzyna öwrüldi.</i> ” (TGT); “ <i>Men indi huşuny ýitiren diwana öwrüldim.</i> ” (MTH); “ <i>Oglanlar lapykeç bolup yzlaryna öwrüldiler.</i> ” (BT); “ <i>Ogulmeyli aňyrsyna öwrüldi.</i> ” (GÝ); “ <i>Samyr derisinden tikilen telpekli, işligi</i>

Hal Ekleri											Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık			
												<p><i>ösgün sütüikli, gara paltoly bodisko sakga durdy, yzyna öwrüldi.</i>” (TGT) ; “Soňra bu er “gulakly öwliüýä” ady bilen ýaly gonamçylyga öwrüldi.” (GÝ) ; “Täsin zolak git-gide ýkynlaşdy-da, birden gyzyl köýnege öwrüldi.” (TGT) ; “Töweregindäki tomaşaçylar zandy durkuny, keşbini ýitirip, ýaýrap, eräp, dargap, bulut ýaly agymtyl sudurlara öwrülyärler.” (TGT)</p>
öwür-		+	+					2	60	<p>1. Geri çevirmek, dolamak. 2. Bir tarafa yönlendirmek. 3.Başka şekle bürünmek. 4. Dışına çevirmek. 5. Bir yüzünden diğer yüzünü çevirmek. 6. mec. Alışveriş etmek.</p>	<p>“Artistiň öwüdinden nägile bolan dirijýor gaharly ýüzüni beýleki goňşusyna öwürdi.” (Ç)</p>	
öwüs-				+				1	13	<p>1. At ile beraber gitmek. 2. Yellenmek. 3. Her şekle, her renge bürünmek.</p>	<p>“Köwsar urup, ýel öwüsdi her ýandan.”(TDS)</p>	
öýer-		+						1	2	<p>Bezelemek, hamur parçasını elinde yuvarlamak.</p>	<p>“Bergili bol ogluny öýer.” (TNA)</p>	
öýkelet-		+						1	2	<p>Öfkelendirmek, birini öfkeli duruma getirmek.</p>	<p>“Aý, garaz, hiç kimi öýkeletmündirler.” (GÝ)</p>	
öýlen-			+	+				2	22	<p>Evlenmek, gelin olmak, ailesini kurmak.</p>	<p>“Bah, mamajan, onsoňam ol ýaly komandyrmys, eýýäm birisine öýlenendir.” (GÝ) ; “Bäherdende-de demrýolçy injeneriň gyzyna öýlenipdir.” (TGT) ; “İldeş hiç haçan owadan gyza öýlenmez.” (Ç) ; “Hokman moskobadan öýlenmelimişinmi?”</p>	

Hal Ekleri													
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler	
												(Ç)	
özger-				+					1	3	Gelişmek, başka bir şekle bürünmek.	“Ylaýta-da soňky ýyllarda özgerdi.” (TGT)	
palla-	+		+						1	2	Esnemek, yorgunluk, uykunun gelmesi.	“Larin yssydan basylyp, ýalta pallady. ” (K) ; “Gojalaryn has gartaşan biri, agzyny hatap ýaly açyp, yzly-yzyna pallady. ” (GÝ)	
parala-		+							1	4	Parçalamak, parçalara ayırmak.	“Aýallaryňsarnap-sarnap aglamasy gijäniňbagryny paralady. ” (BT)	
parkylda-					+				1	1	1. Bir patladığında “pat” diye ses gelmesi. 2. Atıp gitmek, yarmak.	“Tamburyň içki gapysy birden parkyldap açyldy.” (TDS)	
paýla-			+	+					2	17	1. Bölüp vermek. 2. Topluma dağıtmak, paylaşmak	“Halnazar baýyň mallaryny paýlap beräýermikäler.” (TDS) ; “Baýlaryň ata-baba öz mülkleri hasap edip, eýeläp gelyän üzimli haýatlaryny garyplara paýlap verdi.” (TDS)	
paýlaş-			+		+				2	25	1. Paylaşmak. 2. mec. Aynı fikirde, duyguda olmak	“Her edip, hesip edip, ol öz halkynyň çekýän ejirini eňletmäge el tapmaly, onuň derdini paýlaşmaly. ” (TGT) ; : “Ýadaman kän ekgin sen gök ekini, ýer-suwdan paýlaşyp aldyň hakyňy.” (TDS)	
penala-					+				1	1	1. Bir şeyden korumak. 2. mec. Destek çıkmak, arka çıkmak.	“Uzynsoň zawa abanyp duran, kätmene çalyndaş, goňras gaýa günüň howurly şöhlesinden penalaýar. ” (TGT)	
penjele-			+		+				2	3	1. Eli ile tutmak. 2. Eli ile vurmak, yapıştırmak.	“Zira sol aýagynyň dyzçanagyny penjeledi. ” (GÝ) ; “Ol biri eşideýmesin diýip, eňegini penjeledi. ” (GÝ) ; “Hany seni arabadan togalap	

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>göreýin- diýip, şanyýaz porhanyň goltugunyň teýinden penjeledi.</i> ” (GÝ)
pesel-					+	+			2	12	1. Boyu kısalmak. 2. Alçalmak, azalmak. 3. Sağlığı bozulmak. 4. Kıymeti azalmak. 5. Yavaşlamak, gevşemek. 6. Değeri düşürülmek.	“ <i>Beyiklikden peselip gaydan ýer üsti, ýapaşak ýer, ýapgyt.</i> ” (TDS) ; “ <i>Bu duýgy wagtyň geçmegi bilen peselmeýardi.</i> ” (TDS)
pessaýle-					+				1	1	1. Yavaşlamak. 2. Yavaş yavaş inmeye başlamak.	“ <i>Şemal kem-kemden pessaýlap ugrasa-da, howanyň ýüzündäki sarymytl toz aýrylmaýardy.</i> ” (TDS)
petdel-					+				1	1	1. Demet etmek, demetlemek. 2. Toplayıp boğmak.	“ <i>Ol öz portfelinden petdelenen dokument çykarsy.</i> ” (TDS)
petikle-						+			1	2	Tavanı bir şeyle kapatmak, örtmek.	“ <i>Käbir naçalygynyň agzyny pul bilen petiklemejek.</i> ” (Ç)
petret-		+							1	2	Gözlerini belirtmek.	“ <i>Mana ony soňam aýtmady, ýöne şonda meni yzgytsyz nazar bilen ölçedi, hamala, mende ary köýen ýaly, möle gözlerini petretdi.</i> ” (TGT)
peýdalan-					+				1	68	1. Kendi problemini çözmek için çalıştırmak, faydalanmak. 2. Bir şeyden kâr elde etmek. 3. Kendi için kullanabilmek.	“ <i>Bizem onuň şu asgynlygyndan peýdalanmaly.</i> ” (TGT) ; “ <i>Eksperimental fonetika. gepleýiş seslerini öwrenmek için dürli instrumentlerden peýdalanýar.</i> ” (TF) ; “ <i>İwan Aleksandrowiç generalyň çilim otlannamaga güýmenen pursatyndan peýdalandy.</i> ” (TGT)
peýlet-		+							1	1	Takip ettirmek, izlettirmek.	“ <i>Başy belaly galanyň gunbatarynda bolsa bu mahallar patyşa goşunyň otrýadlary uly basga düşüp, söweş sepgitlerini peýletýärdiler.</i> ” (TGT)
pitiklen-					+				1	1	Fiskelenmek.	“ <i>Ol ertesi irden ýañagynyň</i>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>ýauwaşjadan pitiklenmegine oýandy.</i> (TDS)
porsa-					+				1	1	1. Kötü kokmak. 2. <i>mec.</i> Küfür etmek.	<i>"Balyk başyndan porsar."</i> (TDS)
pötlet-						+			1	1	1. Hızlıca vurmak, pat diye vurmak. 2. Birini veya bir şeyi hızlı çarpmak.	<i>"Tüpeň bilen pötledäýsen, zowwam içinden geçer ötägider."</i> (TDS)
pürk-		+							1	33	Dışarıya saçmak, serpmek.	<i>"Saçyňyň awusy ýüregine baryp ornan mariýa petrowna üç-dört ädim aňry çekilip gara dumanla gyýarak seredip awusyňy pürkdí."</i> (P)
pyňkyr-					+				1	1	Aniden birden bire gülmek.	<i>"Myrat onuň adyny eşiden babyna geň görüp, tasdan pyňkyryp gülüpdi."</i> (TDS); <i>"Men onuň bolşuna tasdan pyňkyrypdym."</i> (TDS); <i>"Ol birden pyňkyryp güldi."</i> (TDS)
pyňkyryş-					+				1	1	Aniden yüksek sesle gülmek.	<i>"Başlygyň başly-barat sözüne bir näçe ýerden pyňkyryşdylar."</i> (TDS)
pyrkyldat-		+							1	1	Bir şey patladığında çıkan ses gibi ses çıkartmak	<i>"Meleguş temegini pyrkyldadýardy."</i> (TDS)
pyrly-		+	+	+		+			4	3	1. Çevirmek, yuvarlamak. 2. Sarmak, dolamak. 3. Koymak, koyup gitmek. 4. Döndürmek, dolamak.	<i>"Tolkun meni pyrlyýar."</i> (TGT); <i>"Bilinden gujaklady-da aýbölegi daşyna pyrlyady."</i> (Ç); <i>"Dolmuş göwreli Adelina jorasynyň sözüne gul agam asman, ony gujaklap, ýerden göterdi, jykyr-jykyr gülip, öz daşynda pyrlyady."</i> (TGT); <i>"Şary eli bilen pyrlyap goýberdi."</i> (TDS)
pyrlan-				+					1	6	1. Çevrilmek, yuvarlanmak. 2. Kontrol etmek, gözden geçirmek. 3. <i>mec.</i> Belli bir hâle çevrilmek.	<i>"Náz-kereşmeli, gaşlary sürmeli, barmaklary hynaly"</i>

Hal Ekleri											Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık			
												<p><i>gözeller al-ýaşyl güne meñzäp, otagda pyrlandylar.</i>” (TGT) ; <i>“Oglanlaryň ortasynda tans edip ýörkä-de şu günki pynhan duşuşyk hakydaky süýşi pikir başynda pyrlandy.”</i> (Ç) ; <i>“Ozal biriniň daşynda pyrlandyň .”</i> (BT)Sähel salym geçmänkä-de ýokardan bir ýerden pysyrdap inip, ýene-de onuň daşynda pyrlandy.” (Ç)</p>
pyşyrd-			+						3	25	Fısıldamak, mırıldanmak.	<p><i>“Ol sesiň eýesi byzky hatardan manjurnyň gulagyna pyşyrdady.”</i> (TGT) ; <i>“Durumsyzyň biri gapdalyndan baryana pyşyrdady.”</i> (GÝ) ; <i>“Ol egilip, raýondan gelen wekiliň gulagyna pyşyrdady.”</i> (P) ; <i>“Ýanar ýaýlym pynhan syry buşlaýan ýaly, dostunyň gulagyna pyşyrdady.”</i> (Ç) ; <i>“Beýlekisi kimdigini görüp bilmän, aşak eglip, usullyk bilen pyşyrdayar.”</i> (HH) ; <i>“Çal saç aýala bakyp ýuwaşja pyşyrdady.”</i> (GÝ) ; <i>“Belkem şol çyn bolady-da diýip, mamagül ýuwaşja pyşyrdady.”</i> (P)</p>
pytra-					+	+			2	8	Dağılmak.	<p><i>“Yokardan pytrap ýaýrap dökmek.”</i> (TDS) ; <i>“Käse gapböwürdeki tagana degip, jyyň yrdy bilen pytrady.”</i> (TDS)</p>
pytraş-					+				1	1	Birlikte dağıtmak.	<p><i>“Kem-kemden dagamak, ýuwaş-ýuwaşdan pytraşyp gitmek.”</i> (TDS)</p>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
pytrat-					+				1	5	Dağıtmak.	" <i>Yokardan pytradyp, ýáýradyp dökmek.</i> " (TDS)
pyzyl-					+				1	1	Diskalifiye edilmek, iteklenmek.	" <i>Telpegi başyndan pyzylan keliň telpeginiň yzyndan ylgaýşy ýaly kostýumyny alyp, egnine sokmak üçin çekeleşýärdi.</i> " (TDS)
pyzşdyr-					+				1	2	Birlikte diskalifiye etmek, iteklemek.	" <i>Ol eger-de aýaly gap-gajaklary ýygnamaga ýetişmese, olary stoluň üstünden pyzşdyryp goýberýär.</i> " (TDS)
razylaş-			+						1	14	Bir şeye rıza göstermek, anlaşmak, bir fikre katılmak.	" <i>Zylyha nahar iyip, onsoň gaytmagarazylaşdy.</i> " (MTH)
redaktirle-		+							1	5	1. Düzeltmek, redaksiyon yapmak, tashih etmek. 2. Redaktörlük; düzeltmen olarak çalışmak.	" <i>Lenin ilkinji bolşewistik gazet bolan "Nowaya Žizn" gazetini redaktirleýärdi.</i> " (TDS)
saç-		+							1	12	Saçmak, dağıtmak.	" <i>Tsemejiň topragy mähriban ýene mysalynda daş-töwerege mylaýym çoguny saçýardy.</i> " (P) ; " <i>Şol dereelerde Eýran şalarynyňleşgerleri sansyz gezek öz ganlaryny saçypdy.</i> " (TDS)
sakla-		+			+	+			3	304	1. Göstermemek, elinde tutmak. 2. Durdurmak, bekletmek. 3. Durmak, eğlenmek. 4. Korumak, göz kulak olmak. 5. Bir nesneyi, eşyayı götürmek. 6. Yanında durmak, eğlenmek.. 7. Saklayıcılık etmek, korumak. 8. Esirgemek. 9. mec.. Gizlemek. 10. Belli bir nedenden dolayı kendini korumak.	" <i>Emma ejizläp, aglaryn öýdüp, özüni zordan saklady.</i> " (TGT) ; " <i>Gygyra-gygyra selkini zordan sakladylar.</i> " (GÝ) ; " <i>Vyşkanyň üstünde duran çasowaýyň jürlewügiýan sesi ony saklady.</i> " (TDS) ; " <i>Denňo baturyn bälçik gyzyň tirseginden tutup, emaj bilen saklady.</i> " (TGT)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
saklan-		+			+				2	15	<p>1. Kendine çekilmek, özüne dönmek. 2. Elini ayağını çekmek. 3. Beslenilmek, eklenilmek. 4. Zengin olmak. 5. Kararlı olmak. 6. Özünü koruya bilmek. 7. Önünde dura bilmek, dayanmak. 8. Yerine getirilmek. 9. Saklanıp kalmak, gizlenmeye koyulmak. 10. Saklama, bakma.</p>	<p>“Ahyrda-da onuň nazary gaýduwsyz myratly taýda saklandy.” (P) ; “Esgerler ösgün gara agajyň ýanynda saklandylar.” (GÝ) ; “Jaňly paýtun stantsiýa gelip, <<staçka komitetiniň>> ştawynyň gabat garşysynda saklandy.” (P) ; “Jemsin pikiri ahyry iki adamda saklandy.” (P) “Sowet komysarlary hut şunuň ýaly yssy günlerde aşgabat stantsiýasynyň gabat gaýrasyndaky galyň duwardan salnan jaýda saklanýardy.” (P) ; “Olar ýola çykanlarynda bir kireýkeş jaňly paýtun gelip olaryň deňinde saklandy.” (P) ; “Altybaýa gözleri düşenden soň ýürekleri birneme jaýyna gelen nökerler ýaraga ýapşybermekden ýa-da kejebeni taşlap gaçmaktan saklandylar.” (GÝ) ; “Aksoltandan-da umudyny uzup barýandygy ýadyna düşen altybaý möňňürmän zordan saklandy.” (GÝ)</p>
sal-				+	+				2	796	<p>1. Yapmak, inşa etmek. 2. Koymak, yerleştirmek. 3. Bir işe, okula, yere vb. yerleştirmek. 4. Atmak, fırlatmak. 5. İçeri almak, sokmak.</p>	<p>““Kyýamat günü doňşudan” diýerleri, il-bende gözünden salanok.”” (GÝ)</p>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
salamlaş-				+	+				2	17	Birisiyle selamlaşmak.	“Ol bizi gören yerinde salamlaşmagyň dereğine başyny atyp geçiberýär.” (TDS) ; “Amansähet onuň ýoldaşy bilen salamlaşdy. ” (BT) ; “Onun bilen salamlaşdy. ” (P)
salga-		+	+						2	2	1. Bir şeyi havada dalgalandırmak, iki tarafa karıştırıp işaret etmek. 2. Havada döndürmek, sallamak.	Eýýäm hol beýläk barmaga ýetişen kakajan oňa sag elini salgady. ” (GÝ) ; “Ha, haramy diýsani! Barysy seniň tapyp ýören zadyndyr, ganjyk!-diýip, ona hasasyny salgady. ” (GÝ)
salla-		+			+				2	6	İndirmek, sallamak, bırakmak.	“-Atam, biziň barja pulumyz şu. Başga ýok – oğlanlar yüzlerini salladylar. ” (BT) ; “Ahyry aýaklaryny krowatdan sallady. ” (TGT)
samahyllaş-						+			1	1	Birlikte boş sohbet etmek, gevezelik etmek.	“Dildar ol töhmetçi bilen samahyllaşmak işlemän.” (TDS)
samra-				+	+				2	2	1. Sayıklamak. 2. Gereksiz konuşmak.	“Aç ýatsa düýşünde uçar, dok ýatsa düýşünde samrar. ” (TNA) ; “Başym dik bolsa, gyzyny har etmen diýip, öz-özünden samrady. ” (Ç)
samyrdä-		+			+				2	2	1. Sayıklamak. 2. Gereksiz konuşmak.	“Şony etmesem-de, şeker adamy ite dakaryn diýip, yüzüni garort ýaly edip, agzyna edip, agzyna gelenini samyrdady. ” (GÝ) ; “Ýalaňaja kim hat ýazyka diýip, öz-özünden samyrdady. ” (Ç)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
sana-		+							1	11	Saymak, hesaplamak.	“Ol önem gün yaşyp, garanky düşerine garaşyp, her sekundyň sanady. ” (Ç)
sanaş-						+			1	4	1. Ağız kavgası yapmak, tartışmak. 2. Bazı isimleri hızlı hızlı söylemek.	“Artyk kim, meniň bilen sanaşmak kim.”(TDS)
sandyra-				+		+			2	66	Titretmek, sarsılmak.	“Nurmyrat köşeşerli daldı, öýe girenden dessine bir burçda sandyrap duran Salyhyň üstüne eňdi.” (BT) ; “Pert-pert geplep duran nurjermal sylanysygy gyra syrýp, lakamyny tutandyr öýdüp, bütin suňny bilen sandyady. ” (GÝ) ; “Ol uly göwresi bilen sandyady. (TDS)
sandyrat-		+							1	2	Titretmek, sarsmak.	“Şaltaý бага yüzüni gyraw düşen peş kadi ýaly bulaşdyryp sesini sandyratdy. ” (GÝ) ; “Ejesi sesini sandyradyp, sözünü süýkdürdi.” (GÝ)
sanjy-			+						1	1	1. Sancılanmak. 2. Dermanı kalmamak, takatsizlik. 3. mec. Tesiri kaybolmak, etkisizleşmek.	“Bu näbelet çopany onuň böwrüne sanjydy. ” (BT)
sanjyl-			+		+				2	5	1. Sancılanmak. 2. Dermanı kalmamak, takatsizlik. 3. mec. Tesiri kaybolmak, etkisizleşmek.	“Äheňi üýtgeşik ses edip ok ýaly bolup geldi-de, çyrpmanyň bagyna sanjyldy. ” (GÝ) ; “İlki men ony gamanyň awuly tygydyr öýtmedim, sonra sag omurdanymdan sanjyldy. ” (P)

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
sanjyl-						+			1	5	1. Sancılanmak. 2. Dermanı kalmamak, takatsızlık. 3. <i>meç.</i> Tesiri kaybolmak, etkisizleşmek.	“Keseli becermek ýa–da onuň önüni almak maksady bilen sancylyan preparat.”
saňnylda-					+				1	6	Soğuktan titremek, sarsılmak.	“Duýdansyz üstüni basdyran Şageldiniň gorkudan injigi saňnyldady. ” (HH)
saňnyldat-		+							1	2	Titretmek, sarsmak.	“Öldürmän saklanymy ýerine saldyn diýip, kellesini saňnyldatdy. ” (GÝ)
säpjet-						+			1	2	Atı, deveyi vb. hızla sürmek.	“Aýnalaryň ýeň sesi bilen säpjedip barýardy.” (TDS)
sapla-		+							1	5	1. Arıtmak, saflaştırmak, temizlemek. 2. Tamamlamak, bitirmek. 3. Özgür olmak, kurtarmak.	“Orazgeldi derwezäniň önünde syrnaşyňyň çigninden basyp, ýokaryk elini saplady. ” (TGT)
saplan-					+				1	9	1. Fazlalıklardan temizlenmek. 2. Tamam olmak, tükenmek. 3. Özgür olmak.	“Başga dertlerden saplanypty. ” (GÝ) ; “Ol ähli gaýgy-ünjüden bir bada saplandy. ” (TGT)
sara-						+			1	1	1. Bir setin etrafını sarmak, dolamak. 2. Bir nesnenin dışına iplik sarmak.	“Egelek bilindeki ýaglygy çözüp, onuň boýnuny sarady, onun üstündenem galyň ýüň bilen sarady. ” (P)
saral-						+			1	9	1. Etrafını sargı ile çevirmek, sarılmak. 2. Bir nesnenin dışına sarmak, yumak etmek.	“Arpa bolsa gylçygyňy ýaýradyp, altyn reňki bilen saralyp görüldi.” (TDS) ; “Onuň gözünde bir äynek bardy weli, ol äýnegiň saplary döwüm-döwüm bolup, näzik sim bilen hem aňry-bäri, ýüp-süp bilen saralypdyr. ” (TDS)

Hal Ekleri											Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı					
		+						1		1	1. İsmarlamak, havale etmek. 2. Bir şeyi yerine getirmek için görevlendirilmek.	“Aşgabada gaýtsam, şony sargaýalar. ” (Ç) ; “Leytenant şu yerde ýene sähel wagt saklanmagy sargady. ” (GÝ)	
		+			+	+		3		19	1. Sarsmak, sarsıntı yaratmak. 2. mec. Heyecanlandırmak, hayran bırakmak.	“Penjiräniň ilerisindäki ýaly köçeden geçýän ýükli maşynlar myhmanhananyň tahtadan tamyny sarsdyrды. ” (Ç) ; “Häli şindi uçup-goýup duran kümüş ganat samolýotlaryň günleç gürrüldisi aerowokzalyň belent janyny sarsdyrýardy. ” (Ç) ; “Söwesýeň kasam hökmünde münlerçe adam tarafyndan yzly-yzyna gaýtalan bu sözüň gara bulutly asmanda ýaňlanan gurruldysy gul-gulaly galany sarsdyrды. ” (TKT) ; “Başlyk syçrap ýerinden turdy, onuň gahar-gazap bilen gaýnap çykan sesi jaýy bütün süňni bilen sarsdyrды. ” (EG)	
		+	+		+			3		89	1. Satmak. 2. mec. Döneklik etmek.	“Aýt hany näme üçin orslara diniňi satdyň? ” (GÝ) ; “Kilim satsaň goňşuňa sat. ” (TNA) ; “Etini bolsa, özüniň hymyr-symyr ödişýän gassabyna arzan bahadan satdy. ” (GÝ) ; “Atasynyň ýurduny ondan idin soramazdan satypdyrlar. ” (BT)	
		+	+		+			3		5	1. Karşılaşmak. 2. Biri ile yakın olmak.. 3. mec. Birisi ile aile	“Seniňki dogry, Gaýyp. Çölde-de Hydyr atadan	

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
											olup yaşamak. 4. mec. Bir birini görmek.	<i>öňňe her kimsä sataşdym.</i> (BT) ; “Gaç! Başga men saňa näme kömek edeyin? Belki, bir gowy ýigide sataşarsyň.” (GÝ) ; “Köpüsi gizligin etmeli bolup, gutulmaz derde sataşýar (MTH) ; “Şol gözler bilen şu aşşam ilkinji gezek, pynhan ýerde sataşmaly.” (Ç) ; “Ahyry onuň nazary zarynlap pyşyrdayan oral aýalyn nazary bilen sataşdy.” (GÝ) “Bu osobnyaga-da ol säwlik bilen sataşdy.” (TKT)
sataşdyr-						+			1	1	1. Karşılaştırmak, rast getirmek. 2. Biri ile hayat kurup yaşatmak.	“Gör! Nähili täsin hem owazly familiýa! Ykbal ony, gör, nähili gyz bilen sataşdyrypdyr.” (TGT)
satyl-			+		+				2	8	1. Satıp harcamak, satıp savmak. 2. mec. Döneklik edip bir başka birinin tarafına geçmek, hainlik etmek	“Akyl bazarda satylmaz.” (TNA) ; “Bazardan satylan gäydan öküzçäniň ýüzi ýaly- ýüzi ýaly, gaharly.” (TDS)
saý-		+							1	26	Saymak, hesaplamak.	“Bürgüt çagasy soňuny saýmaz.” (P)
saýgar-			+	+					2	121	1. Ayırt etmek, görünmek. 2. Ayırt edilmek, görülmek.	“Ejiziň aýylganç biraz yüzüne şepagat inenini saýgardy.” (TDS) ; “Gadymky sadalykdan başga ýeserlik yokundysyny saýgarmady.” (TDS)
saýgart-					+				1	3	1. Ayırt ettirmek, göstertmek. 2. Bildirtmek.	“Şapagyň ýagtyysyna zordan saýgardyan syrdam gamyşlaryň tozgaly başlaryny içgin synlaýardylar.” (TDS) ; “Depelikler çala sudur bolup zordan saýgardýardy.” (TDS) ;

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												“Jaýyň içini tutan papirosyň goýy tüssesi onuň kimdigini bir bada oturanlara saýgartma. ” (TDS)
saýgaryl-		+							1	24	1. Göze ilişmek, görünmek. 2. Farkedilmek, duyulmak, bilinmek.	“Kä ön ürdikleyän, kä gorgunyňa gelyän atyň ýadawlygy saýgaryldy. ” (TDS)
saýgyla-		+				+			2	2	Değerlendirmek.	“Yolboýam özni iğenç bilen saýgylady. ” (TGT) ; “Yör! Yöre gatyrak!- diýip, gazaply pyşyrdap, mämedi dürre bilen saýgylady. ” (GÝ)
saýla-		+			+				2	74	1. Seçme, ayırma işi. 2. Bir kişiyi işe seçmek, uygun görmek.	“Sýujetiň haklylygy, çekilen suratlaryň gözelligi we täzeligi, teswir edilişiniň gyzklylygy sygryň gulaga ýakymlylygy ol poemany şol wagtky edebiyatdan saýlaýardy. ” (TDS) ; “Elän-dökün, çejini saýlan. ” (P) ; “İnlis içalysy jems meşhur “grand oteli” myhmanhanasynyň daş gapysyna çykanda gyzaryp dolan gün ýarpy göwresini ýaňy ýerden saýlapdy. ” (P) ; “Çäji samandan saýlady çadyr. ” (TDS) ; “Sygyryp, şemala garap, çäji samandan saýlady. ” (TDS) ; “Belki hem ejemiň öz ýanyndan saýlap -seçip goýan gzy bardyr.” (TDS)
saýlan-		+			+			+	3	73	1. Seçilmek, seçilmiş olmak. 2. Ayrılmak, sivrilmek, kendini göstermek. 3. Bir yerden ayrılmak, uzaklaşmak. 4. Büyüme, yerden yükselmek. 5. Bitkinin büyümeye başlaması.	“Göni saýlaw - aşakdan yokary saýlanýan saýlaw sistemasy. ” (TDS) ; “Siz indi ol basmaçylary idäp azara galyp ýörmän, olar eýýäm bu obadan

Hal Ekleri											Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık			
												<p><i>garalaryny saýlandylar.</i>” (GÝ) ; “Argyn ädimler bilen göwünsiz ädimlep obadan saýlandy.” (P) ; “Diňe dury nazarly, mawy gözler özüne ýanadan seredende, artykgül şübheden saýlandy.” ; “Günüň gyzyl gyrany ýerden saýlandy.” (TGT) ; “Topar üç kilometr çemesi ýol geçensoň, tokaýlykdan saýlandy.” (GÝ)</p>
saýra-			+		+			2	6		<p>1. Hoş ses çıkarmak. 2. mec. Şakımak, neşeli konuşmak, bülbül gibi ses çıkarmak.</p>	<p>“Her guş öz dilinde saýrar.” (TNA) ; “Enaýyja dil bilen saýrady.” (TDS) ; “Onuň göwnüne bolmasa, torgaýlar-da sazyň sesi bilen saýraýan ýaly duýulýardy.” (TDS)</p>
sazla-		+						2	4		<p>1. Müzikte saz aletlerini akort etmek. 2. Kurmak, düzenlemek, ayarlamak.</p>	<p>“Yöne soň ky gezek ol düybünden garaşylmadyk öwrüm etdi-de, täze gelen Baş sekretar bilen arany sazlady.” (MTH) ; “Änewijini sazlady.” (TDS)</p>
sazlaş-								1	2		<p>1. Beraber saz çalarak ahengi yakalamak. 2. Akordu tutturup beraberce saz çalmaya başlamak.</p>	<p>“Horazlaň howada ýaňlanýan sesi üzülmezden gudak bilen sazlaşýar.” (TDS) ; “Murkanyň myryldysy bilen sazlaşyp gidýärdi.” (TDS)</p>
semre-								1	1		<p>Şişmanlamak, kilo almak.</p>	<p>“Adam gulagyndan iglar, gulagyndan semrär.” (TNA)</p>
seňnerlen-								1	1		<p>Buğdayı sapıyla birlikte harman denilen yerde yığın haline getirmek.</p>	<p>“Şofyor üsti yükden seňnerlenip duran maşynyňy saklady.” (TDS)</p>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
sepleş-				+		+			2	13	İki veya ikiden fazla nesneyi bir birine birleştirmek.	“Köliň ortasynda-da güzürläp, işläp duran zemsnaryada sepleşdi. ” (Ç) ; “Ýaz paslynyň tomus bilen sepleşýän joşgunly günleriniň bidiri.” (TDS)
serediş-			+						1	6	1. Bakışmak. 2. Bir işi araştırmaya yardım etmek.	“Eneli-gyz biri biriniň yüzüne seredişdi. ” (MTH) ; “Oglanlar biri biriniň yüzüne seredişdiler. ” (MTH) ; “Orakçylar edil ukudan oýanan ýaly bolşup, biri biriniň yüzüne seredişdiler. ”
seret-				+	+	+			3	375	1. Birine yada bir nesneye bakmak. 2. Birine bakmak, ilgilenmek. 3. İncelemek, gözden geçirmek.	“Aýdadan oňa buýra saçly, okara gözli, garaja murtly jahyl özünden göwni hoş halda seretdi. ” (TKT) ; “Onsoň ol Ýere garyşsere ýokardan seretdi. ” (BT) ; “Ejesiniň goltugyna gysylyp, at ýüzli hor adama yüregi bilen seredyärdi. ” (GÝ)
serme-		+							1	22	Bir şeyi kurutmak için sermek, yaymak.	“Dulla ýatan saçagyny sermedi. ” (Ç)
sermeleşdir-		+							1	1	Araştırmak, yoklamak, gözlemek.	“Ol aýaguçlaryny sermeleşdirdi. ” (GÝ)
serp-		+	+			+		+	4	19	1. Boşaltmak, dökmek. 2. Açmak, açık bırakmak. 3. Yukardan bir şey dökmek.	“Orazly penciräniň ýukacyk akca tutusyny iki ýana serpip seretdi.” (TDS) ; : “Ol yüzüne ýapan yorganynyň çetini bat bilen serpip , tövereğine diň sady.” (TDS) ; : “Şol wağt ak öýüň eňsisini ýokarı serpip , orta boýly bir gelin çykdy.” (TDS) ; : “Eňsini çaltlyk bilen bir tarapa serpdä. ” (TDS) ; “Gara öýün gövşüldän kilimini serpip , onuň içinden bir ýiğit çykdy.” (TDS)

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
seslen-			+		+		+		3	49	1. Seslenmek, ses çıkarmak. 2. Cevap vermek.	“Yzgytsyz aheñde seslendi. ” (TKT) ; “İkisem birden seslendi. ” (TKT) ; “Turkana dayhanlaryň beýle geñirmengeklerine üns wermedik ewşan molla bolsa ur-tut içerik girip-çykdy-da ýuwaşja seslendi. ” (TKT) ; “Birdenem öz-özi bilen gepleşýän ýaly, pessayja seslendi. ” (TKT) “Düşünmedim-diýip, fontikow ýuwaşja seslenýär. ” (P)
seyikle-		+							1	1	Elin, ayağın kırılan kemiklerinin yan tarafına tahta vb. Koyarak sarmak.	“İtiň aýagy döwülse, guýrugyny seyiklär. ” (TNA)
silke-		+			+				2	19	1. Silkelemek, silmek. 2. Dürtmek	“Mämmet dor alaşany gamçylap jylawyny silkti. ” (GÝ) ; “Öküz janawaryň iki aýagyny daňdy-da garnyna byçak urup, içegesini silkti. ” (GÝ) ; “Enesi çaganyň golundan silkti. ” (TDS)
silte-					+				1	1	1. Bir şeyi hızla sallamak, silkelemek.. 2. Eziyet vermek	“Şeydin ahyry urşun-söğüşin, emma atalar aýtmyşlaýyn, ýaraşmaga er goýun!-diýip ikisininňem içinden siltedi. ” (Ç)
silten-						+			1	1	1. Kaçıp kurtulmaya yeltenmek. 2. Eziyet verilmek.	“Şeker aýratyň güýç bilen siltenip Peleňň elinden syppy.” (TDS)
siň-		+				+			2	87	1. Sindirilmek, hazım etmek. 2. Sinmek, sızmak. 4. mec. Harcanılmak, sarf edilmek.	“Bokurdagyny gijedýän, käte ganly gakylyk emele getirýän üsgülewüginini ilden gizlejek bolup, assyrynlyk bilen gur söwütlige siňýerdi. ” (TGT) ; “Olar “oktyawr” myhmanhanasynyň önünde, lenin köçesi bilen azatlyk prospektini

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>çatyrygynda hyň berýän märekanyň arasyňa sindi.</i> ” (Ç) ; “ <i>Sıynuşyň elinden usul bilen çekip, okuwçularyň gurmegine sindi.</i> ” (TGT) ; “ <i>Tanalýan ýerimizde galsak, biziňem gözümüzi Sibirden açarlar</i> ” diýip, kakaň dagy mal-mülkden geçip, ur-tut şähere sindi (EG) ; “ <i>Agyr nahar kynlyk bilen siňýün nahar.</i> ” (TDS)
soja-						+			1	1	Sık sık nefes almak, sıkıntıya sokulmak, oflamak puflamak.	“ <i>Aýsoltan ejesiniň gürrüňine awunmak bilen sojady.</i> ” (TDS)
sok-			+	+					2	28	1. Sokmak. 2. Arı, yılan vb. hayvanların iğnesini batırması. 3. kon. d. Ayakkabı yada giysi giymek.	“ <i>Elindäki çotgasyny içi renkli jama sokdy.</i> ” (TKT) ; “ <i>“Geliferih-sade” beli boýnuny içine sokdy.</i> ” (TGT) ; “ <i>Azat Amansähediň goşlarynyň arasyňa elini sokdy.</i> ” (BT) ; “ <i>“Geliferih-sade” beli boýnuny içine sokdy.</i> ” (TGT) ; “ <i>Ýusup şu oýlar bilen manlaýyny tutup, başyny iki dyzynyň arasyňa sokdy.</i> ” (GÝ)
sokul-				+		+			2	5	1. Sokulmak, itilmek, yerleştirilmek. 2. Batırılmak 3. kon. d. Ayakkabı yada giysi giyivermek. 4. Bir yere girip bükülmek. 5. Arasına girmek.	“ <i>Sedasyz gelip, gowurdyly mahalläniň arasyňa sokuldy.</i> ” (Ç) ; “ <i>Howly gapylarynyň içinden sokulyp ýapylýan ýapy.</i> ” (TDS)
somla-				+					1	1	1. Sokulmak, itilmek, yerleştirilmek. 2. Batırılmak 3. kon. d. Ayakkabı yada giysi giyivermek. 4. Bir yere girip bükülmek. 5. Arasına girmek.	“ <i>Onuň bilenem oň man, Amansähet çorly ellerini gowurga çemçesi ýaly edip, öňe somlady.</i> ” (BT)
somla-			+						1	1	Bir şeyi öne doğru uzatmak, dik durdurmak.	“ <i>Men muny naýzalaýyn-diýip, naýzasyny somlady.</i> ” (TDS)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
soñla-		+							1	4	Bitirmek, tamamlamak.	“Bizi şeýle etmege watanyň geljekki ykbaly mejbur edýän diýip, gümürtik pikir bilen sözüni soñlady. ” (P) ; “Dur sawyr etmän sözmi soñlanyn. ” (TGT) ; “Näme sözüni soñlamadyň? ” (Ç) “Rožanow päsgelsiz sözüni soñlady ” (P)
soñlat-		+	+						2	2	Bitirtmek, sonuçlandırmak, sona erdirmek, koydurmak.	“Jems oña sözüni soñlatmady. ” (P) ; “Dandewiliň sözüni soñlatmady. ” (TKT)
sor-		+	+						2	66	1. Emerek içmek, emmek, sömürmek. 2. İçine çekmek, içine almak, sindirmek.	“Ol çiliminiň soñuny içine sordy. ” (GÝ)
sor-						+			1	66	1. Emerek içmek, emmek, sömürmek. 2. Kendine çekmek, içine almak, sindirmek.	“Lezzet bilen sorup emmek. ” (TDS) ; “Ýuwaşlyk bilen sorup içmek. ” (TDS)
sora-		+		+	+	+			4	357	1. Sormak. 2. Birinden izin almak.	“Birýola Tatýana ol barada Arnadna Bikentewnadan sorady. ” (TGT) ; “Ýanyna düşýär, birýola ol Natali daýzasyndan olaryň Adeli ikisiniň haýsyny gowy görýendigini garagollyk bilen sorady. ” (TGT) ; “Gabat geläyende-de, näme sorasyn, kimi sorasyn? ” (TKT) ; “Buhara emirliginin dargadylandygy hakdaky habary eşiden günümüz obaz serdar “indiki maslahat nä bolar?” diýip, bizden sorady. ” ; “Öylendiňmi?- diýip, Allaşükürden

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>sorady.</i> ”(P)
sow-		+	+	+	+				4	47	1. Harcayıp bitirmek, sarf etmek. 2. Döndürmek, çevirmek. 3. Başka tarafa çevirmek.	“Emma Az salymdan Oguz ejesiniň gürrüňinden ünsüni sowdy. ” (HH) ; “Gülle bu habary ejesine ýetirmäge o diýen bir aýgyt edip bilmänsoň , wagtynda gepi başga ýana sowdy. ” (MTH) ; “Başa gelenini sowsun. ” (TNA)
sowa-					+				1	29	1. Havanın soğuması, soğumaya başlaması. 2. Isısı düşmek. 3. Hevesi kaçmak, isteği azalmak, rahatlamak.	“Köne okuwdan sowady boba-bolmasa molla bolan bakyp ýören adam.”(TDS)
sowat-					+				1	18	1. Soğutmak. 2. Hevesini kaçırmak. 3. Isısını düşürmek	“Tatýana hemişe şehdaçyk jorasyndan sowatdy. ” (TGT) ; “Bolgusyz gürrüň ler onuň elini işden sowatdy. ” (TDS)
sowdur-					+				1	1	1. Harcamak, sarf etmek. 2. Bir nesneyi başka tarafa döndürmek, çevirmek.	“Howada gaydyryp goýbermek, ýolundan sowdurmak. ” (TDS)
sowul-			+	+	+				3	35	1. Baştan savılmak. 2. Bir işin, olayın başından geçmesi. 3. Başka tarafa çevrilmek, yolunu değiştirmek.	“Gyzylburçdan gelyädim de, ýolda nurjemalyň ýanyna sowulandy. ” (Ç) ; “Sähelçe ýörebem, azyk magazinine sowuldy. ” (TGT) ; “Kerbenler sarayılara sowulýar. ” (TGT) ; “Bergililik biziň başymyzdan sowuldy. (TDS) ; “Ýoldan çykmak, ugrundan sowulmak. ” (TDS)
sowur-		+	+			+			3	33	1. Yelin etkisiyle savurmak. 2. mec. Harcamak, israf etmek. 3. mec. Birinin üstüne savurmak, serpmek.	“Seni penalap baryp, duşmanyň berkitmeleriniň külüni göge sowurdyk. ” (GÝ) ; “Bi döwletin etegine gowurgs guýsan, suýy bilen suwar. ” (TNA)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
söğün-					+				1	1	Kendi kendine sövmek, küfretmek.	"Baýram çyprmanyň bu paýlamalaryny kim gulagynyň deňinden geçirse, kim içinden sögünýärdi." (GY)
söğüş-						+			1	6	1. Küfür etmek, birbirine sövmek. 2. Birbirine sitemkar söz söylemek, terslemek, kötü söz söylemek.	"Olar dişlerini ýyrşartmak, gözlerini güldürmek bilen sögüşdiler." (TDS)
söweş-						+			1	3	1. ask. Savaşmak. 2. Güreşmek, kavga etmek. 3. mec. Yarışmak, güreş etmek.	"Aýdym aýtsynmy?-diýip, özi öz duýgusy bilen söweşdi." (Ç) ; "Biziň uzak geçmişdäki ata-babalarymyz serdes-seler we daşlar bilen ýaraglanyň haywanlar bilen söweşpdirler." (TDS) ; "İndi ol oda gorsalyp, agdar-dünder bolan meýdanda, gara dag çakşyýan ýaly, uly tanklar gazap bilen söweşýärdiler." (TDS)
söý-		+			+	+			3	37	1. Sevmek, bir şeye arzu, istek oluşturmak, bir şeyi sevmek. 2. Bir kişiye istek arzu duymak.	"Baba agady bu tarazyň sakçysy, hünärini jany bilen söýerdi." (TDS) ; "Tanýa kimiň sazyny söýýär?" (TGT) ; "Ol kitap okamagy söýýärdi." (TDS) ; "Dostum, men, Sülgüni ýürekden söýýün." (TDS) ; "Öz watanyny, ýurduny tüýs ýürekden söýýün." (TDS)
söydür-						+			1	1	1. Sevdirmek, sevdirtmek. 2. İstek, arzu duymak.	"Mähir bilen söydürmek." (TDS)
söýen-			+						1	4	1. Dayanmak, yaslanmak. 2. Yardımlaşmak, dayanışmak.	"Bege ynanma, suwa söýenme." (TNA) ; "Kapyra dayanma, suwa söýenme." (TNA) ; "Sypaya ynanma, suwa söýenme." (TNA)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
söyeniş-						+			1	4	1. Dayanışmak, birbirine yaslanmak. 2. <i>mec.</i> Birbirine arka çıkmak, yardımcı olmak.	"Gyzyl Goşunymyz bilen söyenişip işleyärler." (TDS)
söyün-				+					1	1	Sevilmek, neşelenmek, mutlu olmak.	"Gije yörän gündiz söýner yaşlykda öýlenen ulalanda söýner. " (TNA)
söyüş-						+			1	1	Sevişmek, birbirini sevmek.	"Ol bir ýigit bilen söýüşip giden dälidir." (TDS)
sözlet-		+							1	3	Birini konuşturmak, söyletmek.	"Onuň bilen nazar begi tanyşdyrjak boldy, emma Jems ony sözletmedi. " (P)
suwal-						+			1	1	Sıvanmak, sıva yapılmak.	"Gej bilen suwalyp , diwarlary agardylypdyr." (TDS)
suwart-		+			+				2	1	1. Hayvanlara su verdirmek. 2. araziye, arazideki ekili ürüne su verdirmek.	"Onuň öz yaşytdaşlarynyňkydan tapawutly gürrüňleri oganlaryň köpüsiniň agzyny suwardýar. " (HH)
suwaryl-					+	+			2	2	1. Hayvanlara su verilmek, su içirilmek. 2. Tarlaya su tutulmak, su verilmek.	"Örä gidýän malla irden suwarylypdy. " (TDS); "Emeli ýol bilen suwarylýan. " (TDS)
suwat-						+			1	1	Sıvatmak, sıva yaptırmak.	"Palçyk bilen suwatmak. " (TDS)
suwjart-					+				1	1	1. Sululuk çıkarmak, yaranın üstünü alıp suyunu çıkartmak, sulandırtmak. 2. <i>mec.</i> Sululuk ettirmek, sululuk yapmak	"Türkmen topragy ylla bir zat bolup görüňýärdi, olaryň agzyny suwjartýardy. " (P)
suwsaş-					+				1	1	1. Birlikte susamak, su içmek istemek. 2. Su talep edişmek, su isteşip durmak.	"Ar aňyrdan suwsaşyp geldiler." (TDS)
sülpülde-						+			1	1	Uzun giysi giyip, sürükleyip gezmek.	"Arap sopulary ýaly uzyn köýnegin bilen sülpüldap meniň gül ömrümi kül etdiň." (TDS)
süm-					+				1	6	1. Delikten, eşikten geçmek. 2. <i>mec.</i> Sokulmak, bir aradan geçmek, girmek.	"Şol wagtda wagonyň aşagyndan sümüp geçen bir göwrä gözi düşdi." (TDS)
sümmülle-		+							1	1	Kavun ve karpuzun olgunlaşp olgunlaşmadığını anlamak için bir parçasının alınıp bakılması.	"Eger men şol wagt eline düşsem, ol meni sümmüllejek. " (MTH)

Hal Ekleri											Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı					
			+					1		3	1. Delikten, eşikten geçilmek. 2. Bir yere varıp girmek, aradan geçmek.	“Ol “hojaýynyň” ýanyndan gaýdyp, öz kepbesine sümüldi. ” (BT) ; “Ol töweregine garap, egnine büküp hiç kime görünmänem myratly taýlaryň howlusyna sümüldi. ” (P)	
		+	+					3		3	Sildirmek, temizlemek.	“Gawun kesip duran pyçagyny stoljugyn üstüne oklady, ellerini ýanbaşyna süprüşdirdi. ” (Ç) ; “Zylyha gözleriniň aşaklaryny, gabaklaryny aýasy bilen süprüşdirdi. ” (MTH) ; “Aýagyny süprüşdirdi. ” (GÝ)	
		+						2		60	1. Süpürmek. 2. Silmek, temizlemek. 3. mec. Aradan çıkarıp koymak.	“Şaltay agzynyň sülekenini süpürdi. ” (GÝ) ; “Gyzynyň maňlaýynda bolan monjuk ýaly der damjasyny akja ýaglyk bilen süpürdi. ” (TGT) ; “Maňlaýynda ýaldyran der damjalaryny ak prostynynyň çeti bilen süpürdi. ” (TGT) ; “Tatyana ädigine elmeşyän goňur palçygy näli-şindi çöp bilen süpürýär. ” (TGT)	
		+						2		3	Süpürmeye, temizlemeye yardım ettirmek.	“Zylyha gözleriniň aşaklaryny, gabaklaryny aýasy bilen süprüşdirdi. ” (MTH) ; “Siýji gürrünleriň arasynyň ýolnyna jany ýansa-da, syr bildirmezlige çalşyp, dilujy sogar berip oturan kadyr işan burnuny süprüşdirdi. ” (GÝ) ; “Aýagyny süprüşdirdi. ” (GÝ)	

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
sür-		+	+		+	+			4	131	1. Bir aracı sürmek, harekete geçirmek. 2. Bir şey uğruna hareket etmek. 3. İtip yerine getirmek, yerine iletmek. 4. Toprağı işlemek. 5. Sürtmek, sürmek.	“Çalaja öwüsyän aqşam şemaly tüssesini açyk gapydan öye sürdi.” (Ç) ; “Men seniň goýunlaryny süreyin.” (GY) ; “Aty urba bilen sürme, arpa bilen sür.” (TNA)
sürtel-					+				1	1	1. Sürtülmek. 2. Bir nesnenin ikinci bir nesneye değip yüzünün sürtülmesi.	“Öykenden gelyän howanyň gep organlaryndan sürtelip çykmagy bilen hasyl bolýan.” (TDS)
sürül-			+			+			2	10	1. At, deve ile aracın harekete geçirilmesi. 2. Bir atı, deveyi vb. harekete geçirmek. 3. İtip yerine getirmek, yerine getirmek. 4. Ekmek için arazinin sürülmesi, aktarılması. 5. Sürtülmek.	“Onça mal nireden alnypdyr, jenap näme üçin eýrana sürülýär.” (P) ; “Kürek bilen sürülýän ýa-da motorly kiçiräk gämi.” (TDS)
sürün-			+						1	6	1. Bir yere bir tarafa hareket etmek, hücum etmek. 2. Birinin üzerine yürümek, azarlamak.	“Atly göhert onuň üstüne süründi.” (TGT) ; “Bu gaýtam biziň üstümüze sürünýär.” (TGT) ; “Emma naskädisini azalynyň sapyna kakan halmyrat köse alaşanyň üstüne süründi.” (Ç) ; “Ol häzir bu ýerde jaýlaryň gerekligini tutaryk edinip Mämmet pälwanyň ütüne sürünýärdi.” (P)
süsüş-				+					1	1	1. Bir birini süsmek. 2. mec. İki kişi tarafından çarpışmak.	“Kowalaşyp ýören maşynlar ahyrym bir çatrykda süsüşdirler.” (EG)
süsüşdir-		+							1	1	1. Bir birini süsmek. 2. mec. İki kişi tarafından çarpışmak	“Bir geçi iki tekäni süsüşdirer.” (TNA)
süyjet-		+							1	2	1. Tatlılaştırmak, tatlı yapmak. 2. mec. Değerini arttırmak.	“Momalak baý dilini süýjetdi.” (GY) ; “Sizdenem bir gaýdyp gelen bomy? diýip, dalajak boldy-da, ene galtamanyň şindi özüne gerekdiği ýadyna düşüp, dilini süýjetdi.” (Ç)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
süýkdir-		+							1	2	1. Sündürmek, uzatıp inceltmek. 2. Uzun konuşmak.	“Ejesi sesini sandyrady, sözünü süýkdürdi.” (GÝ)
süýken-		+	+						2	2	1. Ovalanmak, sürtülmek. 2. mec. Bir amaçla birisine laf söylemek, rahatsız etmek.	““Biziň naharymyzdan iýýäň , çayymyzdan içýäň , öz öýň üze güt!” diýip, iňkiçisine çenli çala agyzlary alaradygy oňa süýkenerdiler.” (BT) ; “Geçi taýak iyesi gelse çopana süýkener.” (TNA)
süýn-				+					1	38	1. Çekilip uzanmak, açılmak, genişlemek 2. Uzanmak. 3. Yere düşürmek, öldürmek, yere yazmak.	“Öýüne gelibem, ysgynsyz halda krowadynda süýndi.” (TGT)
süýn-						+			1	38	1. Çekilip uzanmak, açılmak, genişlemek 2. Uzanmak. 3. Yere düşürmek, öldürmek, yere yazmak.	“Şäherden saýlanan üsti açyk maşyn kä oýmur- oýmur otluk meýdanyň , käte- de bölek- bölek gür tokaýlygyň içinden çaltlyk bilen süýnüp barýardy.” (TDS) ; “Aýsoltanlar tarapdan mele maşyn ýer gyryp, emay bilen süýnüp gelyärdi.” (TDS)
süýndir-		+							1	6	1. Çekip uzatmak. 2. Uzatıp sündürmek. 3. mec. Yere sermek, öldürmek.	“Belli bir maslahata geliň – diýdi-de sesini süýndürdi.” (GÝ) ; “Owlajygyny gözden ýitirip, ol boýnuny süýndürdi.” (BT)
süýreş-					+				1	1	Beraberce sürüklemek.	“Uzy geým geýip, ýerden süýreşip ýörmek.” (TDS)
süýre-		+		+					2	19	1. Sürümek. 2. mec. Bir iş için çok uğraşmak. 3. mec. Yardımcı olmak, yardım etmek	“Ondan aň ryk kim özlerine gerek bolsa, şony süýreyärler.” (MTH) ; “Birini ýa-da bir zady zordan süýrüp äkitmek.” (TDS)
süýş-			+	+	+		+	+	4	29	Yavaş yavaş bir tarafa doğru hareket etmek, kımıldamak.	“Onsoň ol iňsoňky güýjünü jemläp, şol gapdala bagry bilen süýşdi.” (HH) ;

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<p>“Yaralyny hopba edip, ýuwaş-ýuwaş süýşdi öňe.” (TDS) ; “Howlukma, gurbaga deskine gonary? – diýip, sözüni gutaryp-gutarmanka gurbaga atan-satan bolup, ördegin arkasyndan süýşüp gaýdan.” (TDS) ; “Howlukma, gurbaga deskine gonary? – diýip, sözüni gutaryp-gutarmanka gurbaga atan-satan bolup, ördegin arkasyndan süýşüp gaýdan.” (TDS) ; “Uzyn konweýer emay bilen süýşüp barýar.” (TDS) ; “Ýol boýy bagryň bilen süýşüp yöremelidi.” (TDS) ; “Sagadyň dili barha ýokary süýşýär.” (TDS) ; “Sagadyň dili barha ýokary süýşýär.” (TDS)</p>
süýşdür-								+	1	1	Yavaş yavaş bir tarafa doğru hareket ettirmek, kıvıltırmak.	<p>“Öňe tarap hereket etdirmek, ileri süýşdürmek.” (TDS)</p>
süýşür-		+	+			+			3	8	Yavaşça bir tarafa doğru hareket ettirmek, yerinden oynatmak, kıvıltırmak.	<p>“Tanry ýalkasyn diýdi-de demlän çäýneklerini joralarynyň önüne süýşürdi.” (Ç); “Tegelek stoly howurly közi oňat gyzaran moruň has ýakynyna süýşürdüler.” (TGT) ; “Áta wazany myhmanyna tarap usul bilen süýşürdi.” (TGT)</p>
süýşüş-					+	+		+	3	3	Bir şeyi çekip uzatmaya, esnetmeye yardım etmek.	<p>“Olar bir ýerde durman, öz akymy bilen biri–biriniň yzyndan süýşüşip barýarlar.” (TDS) ; “İlki başda her tarapdan süýşüşip gelen tanklar, indi komanda boýunça iki hatara düzülmäge</p>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>durdular.” (TDS) ; “Köp bolup ön e tarap hereket etmek, ileri süýşüşmek.” (TDS)</i>
süýül-						+			1	1	Çekilip uzatılmak.	<i>“El bilen süýlüp alynmak.” (TDS)</i>
süz-		+			+				2	8	1. Süzmek. 2. Yavaşça çekip içmek.	<i>“Zina arzuwçyl gözlerini süzdi.” (GÝ) ; “Kem–kemden süzüp geçirmek.” (TDS)</i>
süzgeklet-		+							1	2	Gözünü süzmek.	<i>“Şonuň üçinem ol telpegini şahyna süýşürüp, gözünü süzgeketdi.” (BT) ; “Ol agyr göwresini ilerräk omzadyp, ullakan ala gözlerini süzgeketdi.” (TDS)</i>
süzül-					+	+			2	2	1. Süzgeçten geçirilmek. 2. Çekip uzatılmak. 3. Gözlerin süzülmesi, süzgün bakışı. 4. Çay vb.lerinin keyifle içilmesi. 5. İhtiyatlı bir şekilde yavaş yavaş gitmek.	<i>“Kem–kemden süzülip geçmek.” (TDS) ; “Onuň darajyk gözleri ýeserlik bilen süzüldi.” (BT)</i>
syg-		+	+						3	44	Bir şeyin içine yerleşmek, sığmak.	<i>“Gazabyň dyzgyny galbyna sygmady.” (Ç) ; “Yöne siz bir zady bilip goyuň, gözümiň görýäni meniňem ýüregime syganok.” (MTH) ; “Bedew atlar ýola sygmaz.” (TNA) ; “Bolýa - edende, dili agzyna sygmady.” (GÝ) ; “İki derwiş bir döşege sygar, iki patyşa ýeryüzüne sygmaz.” (TNA) ; “Öyüne sygmadyk obasyna sygmaz.” (TNA) ; “Şowhunly märeke at meýdana sygmady.” (TGT) ; “Öye sygmadym.” (Ç)</i>
syl-		+	+			+			3	8	Silmek, temizlemek.	<i>“Bir zatlary madyrdap, elini ýüzüne sylady.” (GÝ) ; “Pir babanyň adyndan, omyň- diýip, şaltay elini ýüzüne sylady.” (GÝ) ; “Gülle</i>

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>eyesiniň gursagyndan başyny göterip, gözlerini syldy.</i> (MTH) ; “Oba sygyryny garajakowe sürip uýran syrtygyly çopan bu sesi eşidip, mama dişän at ýüzniň çañyny goýsan syrdagy bilen syldy. ” (Ç) ; “Çalaja bugaryp ugran boýunyň ýüzüni ýaglygy bilen syldy. (P) ; “Çykjaran maňlaýyny goçak çit ýaglygy bilen syldy. ” (TKT)
syla-		+							1	11	Saymak, saygı göstermek, hürmet etmek.	“Ol ne sizi sılayar , ne maňa hormat goýýar.” (TDS)
sylagla-						+			1	2	Nişan yada pahalı armağan vermek, ödüllendirmek.	“Partiýa, hökümet meni ýokary sylag bilen sylaglady. ” (TDS) ; “Ajayyp işi üçin hökümetimiz ony Zähmet Gyzyly Baýdak or deni bilen sylaglady. ” (TDS)
sylaglan-						+			1	20	Saygı görmek, saygı ile hatırlanmak.	“Krujogyň kolloktiwi hormat haty, radiopriýomnik bilen sylaglandy. ” (TDS) ; “Ýygymçylar pagta ýygymda hormat haty bilen sylaglandy. ” (TDS)
synan-			+						1	37	Bir şey yapmaya hazırlanmak.	“Ol zatlaryň sebepini seljermäge synanyardy. ” (GÝ)
synanyş-			+						1	12	Beraberce bir iş yapmaya niyetlenmek, hazırlanmak	“Ol şonda töweregindäki oğlan-gyzylynyň özüne neneňsi garajagyny göz önüne getirmäge synanyşýar. ” (BT)
synçgyr-					+				1	1	Hiçkırık tutmak.	“Tagangeldi goşagadan synçgyrdy. ” (EG)

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
syndyr-		+	+						2	2	1. Büküp ya da bir yere güçlüce vurup parçalamak, parça parça etmek, kırmak. 2. Ufalamak, parçalara ayırmak, kesmek. 3. Un haline getirmek, öğütmek. 4. Kabuktan temizlemek (tahıl, meyve hak.). 5. Kemiği kırmak. 6. Kullanılmaz hale getirmek, bozmak. 7. mec. Sert tenkit etmek, titizlikle eleştirmek.	“ <i>Yusup bu pehimleri hemmesini kalbyna syňdyrdy.</i> ” (GÝ); “ <i>Tükeniksiz kyncylyklar-da onuň erkini syndyryp bilmedi.</i> ” (TDS)
synla-		+	+			+	+	+	4	71	Bakmak, gözden geçirmek, gözetlemek.	“ <i>Komissiyalar bolsa başçe minut synlap, seniň işiňe gımmat goýcaklar.</i> ” (TDS); “ <i>Ol ysgynsyz usgurdy, elleriniň derlen aýasyny ogrynça synlady.</i> ” (TKT); “ <i>Garagollyk eden okuwçynyň müýnli nazary bilen artykgüli göz astyndan synlady.</i> ” (TGT); “ <i>Amansähet sesini çykarman, daşaryny synlady.</i> ” (BT); “ <i>Sallamly sesi has-da peseldi, saçakdaşlaryny synlady.</i> ” (Ç); “ <i>Soň daş çykyp, momalak baýyn “burnak”, “keýik”, “tokar”, “dordepel” diýen atlaryny synladylar.</i> ” (GÝ); “ <i>Gamyşdan tirjinden öň üçin, başka zerur zatlar üçin ýerli halkyň dokayan zatlaryny ol gzyklanmak bilen synlaýardy.</i> ” (GÝ); “ <i>Howlynyň içini-daşyny ýitilik bilen synlaýardy.</i> ” (GÝ); “ <i>Kapiýan onuň hereketlerini äwmezlik bilen synlaýardy.</i> ” (GÝ); “ <i>Nähoş birgeýsi ýylgyryp, Tatýanany ýiti nazary bilen synlady.</i> ” (TGT);

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												“Tanyá Bagonyň gapdal aýlasyndan daş-töwerekde gopýan gamgyn, harasady, umsumlyk bilen synlaýardy. ” (P) ; “Tatyana nätanşy gözüni gytagy bilen synlady. ” (TGT)
synyşla-						+			1	1	Devamlı yemek yiyip oturmak.	“Kesel men diýsenem, tüweleme, işdeýän-ä açyk. gara çanagy dolusy bilen symşylyýan. ” (GÝ)
syp-							+	+	2	51	1. Birinin elinden kaçıp kurtulmak, başından savmak. 2. mec. Boş, işsiz olmak.	“Yaşuly gara süýşmegi-de, Zylyhanyň synçy gözlerinden sypmady. ” (MTH) Düýe gaçyp yükden sypmaz. ” (TNA) ; “Gijän bir mahaly zordan sypýas. ” (Ç) Hiý, seň gyzyna garan gözüň bossan dayzanyň nazaryndan syparmy? ” (Ç) ; “Ýüzüne küliň renkiniň urany Mämediň nazaryndan sypmady. (GÝ) ; “Ol apatly duzaktan sypdy. ” (TGT) ; “Ol ele ilmän, tussaga ilişmän ýeserlik bilen sypdy. (TDS) Ballynyň elinden äkdelik bilen sypdy. ” (TDS)
sypa-		+							1	57	1. Sıvazlamak, okşamak. 2. mec. İyilik etmek, iyi kalplilik.	“Seýisligiň anyk bolsa güňäni ötyän- diýip, murtuny sypady. ” (GÝ) ; “Ol öý hakyny unutdy-da, hondan bärsi bolup, zülplerini sypady. ” (TDS) ; “Sakgalyny sypady. ” (TDS)
sypala-		+			+	+	+		4	15	1. Sıvazlamak, okşamak. 2. mec. İyilik etmek, iyi kalplilik.	“Pani İwaşkewiçin inçejik elleri juwan kârdeşiniň çignini ýuwaşja sypalady. ” (TGT) ; “Özüne şübhe

Hal Ekleri											Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık			
												<p><i>bilen seredilyänini aňan sabyr selki atynyň ýalyny sypalady.</i>” (GÝ); “Bu gün Tatýana-Hesmeyananyň güni ahyry diýen eneke gyzyň saçyndan sypalady.” (TKT); “Çinobnik kürsüde oturan jenaba ýene göz aýlap, ýagjymak dodagyny aýasy bilen sypalady.” (TGT); “Göýe ogluna mähir eçilyän ene ýaly, Oksana manjuranyň buýraly gara saçyny mylaýymlyk bilen sypalady.” (TGT); “Müýnli gülümsireýän ekabir jorasynyň garnyny ýuwaşlyk bilen sypalady.” (TGT)</p>
		+			+			2	2	2	<p>Bir birini sıvazlatmak, sıvazlamaya yardım ettirmek</p>	<p>“Ol çäkmenini çykardy-da, endamlaryny sypalaşdyrdy.” (TDS); “Onuň derlän bulaşyk saçlaryny eli bilen sypalaşdyrdy.” (TDS)</p>
		+			+			2	38	38	<p>1. Elinden kaçırmak, düşürmek. 2. Serbest bırakmak, azat etmek. 3. Bir sırrı açıklamak, ortaya koymak.</p>	<p>“Emma Tanya hötjetlik edip ony sypdyrmady.” (P); “Hatyja beli şonda-da sapagyny sypdyrmady.” (Ç); “Onuň eli oňalydy, özi-de bir gören zadyny sypdyрмаýardy.” (GÝ); “Pazdewaýsýa, brat! Çego sýoiş?- diýip-de gülümsiräp gelip alçak dosty donuny sypdyrdy.” (Ç); “Nykabyny ýüzünden sypdyrdy.” (TGT); “Oglanlyk edip dilinden sypdyraýma.” (GÝ)</p>
		+	+					2	1	1	<p>Bir şeyin kabuğunu soydurtmak, derisini yüzdürtmek.</p>	<p>“Tereziniň on syrylyk daşyna büdräbem</p>

Hal Ekleri											Anlamı	Örnek Cümleler
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık		
												<i>ayagyny agyrtdy, ýykylanda maňlaýyny sypjyrtdy.</i> ” (GÝ)
sypryl-					+				1	2	1. Soyulmak, ayrılmak, yüzülmek. 2. Bir şeyden sıyrılıp düşmek. 3. <i>kon. d.</i> birinin giysisini zorla çıkarmak, soyulmak.	“Ýylanyň hamynyň daşyndan syprylyp aýrylýan ýokacyk ýargak.” (TDS)
syr-		+			+				2	44	1. Süpürmek. 2. Saç, sakal vb. şeyleri kesmek. 3. Jilet ile dibinden kesip temizlemek. 4. Bıçak, kılıç vb.ni kılıfından çıkarmak. 5. Boş gezmek, yürümek.	“Demini alan hamyrlý çörek bilen işçek goýnuň goşa ýapýrgasyny syrды.” (TDS); “Dag başyndan syryp gelyän egrem ýol demirgazyga sowuldy.” (TDS)
syrkawla-						+			1	5	Hastalanmak.	“İnçekesel bilen syrkawlan.” (TDS)
syryk-			+						1	4	1. Yavaşça akıtmak. 2. <i>mec.</i> Bütün konuşmaları dikkatlice bir yere toplamak.	“İki dostun söhbeti ýuwaş-yuwaşdan ýene-de döredijilik intelligentsiýasy hakdaky köne gürrüňlerine syrykdy.” (Ç); “Şondan soň ol ikisiniň aragatnaşygy tötänleýin duşuşyklara syrykdy.” (BT)
syrykdyr-			+		+				2	12	1. Suyu yavaşça akdırmak. 2. <i>mec.</i> Fikri, sorunları bir yere toplamak.	“Ahyry molla gürrüni ene magarif meselesine syrykdyrды.” (TGT); “Ol gözünden boýur-boýur ýaşyny goýberip, sakgalyndan syrykdyrды.” (TDS)
syryl-					+	+			2	32	1. Süpürülmek 2. Sıyrılmak, ayrılmak. 3. Tüylerin dibinden kesilmesi, temizlenmek. 4. Yavaşça aşağıya doğru inilmek, gidilmek. 5. Kabından yada kınından çıkarılmak.	“Bir zatdan syrylyp düşmek.” (TDS); “Batmanow Ýapýaňyja päki bilen syrylan ýylçyr kellesini çep eliniň aýasy bilen sypalap goýberdi.” (TDS); “Sahnanyň mahmal perdesi emalyk bilen syrylýar.” (TDS)
syz-		+				+			2	119	1. Sızmak, akmak. 2.	“Birdenkä ol Han

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
											Duyumsamak, hissetmek.	<i>kakasynyň bu gün-erte bir ýerden çykjakdygyny bütin durky bilen syzdy.</i> (BT) ; <i>“Onda-da edarada başga hili adamlaryň -da tapyljagyny ol öz aýal ýüregi bilen syzýar.”</i> (MTH) ; <i>“Eýsem-de bolsa, Tatýana onuň meýlini syzdy.”</i> (TGT) ; <i>“Tatýana diýe injener Skwortsow bilen öz arasynyň barja ysnyşyandygyny syzýar.”</i> (TGT)
syzdyr-					+				1	20	1. Sızdırmak, akdırmak. 2. Birine bir şeyi duyurmak.	<i>“Amansähet tüýs ýüreginden syzdyrdy.”</i> (BT) ; <i>“Zylyha jany ýanyp dişinden syzdyrdy.”</i> (MTH)
şakyrdat-		+							1	16	Şıkırdılı ses çıkarmak, şakırdatmak.	<i>“Obaz batrak berdankasyny şakyrdatdy.”</i> (GÝ)
şapbatla-		+							1	1	Tokatlamak, şamar atmak.	<i>“Nury nilgär mesisiniň gonjuny şapbatlady.”</i> (Ç)
şapbyldat-		+							1	1	Şapırtılı ses çıkartmak, şapırdatmak.	<i>“– Bäh, süýji eken-äý, sadagasy gitdigim! – diýip, arabacınyň halyndan bihabar diwana gaýta agzyny şapbyldatdy .”</i> (HH)
şaplat-			+			+			2	2	"Şap" diye ses çıkartmak.	<i>“İç taýpyny oklap goýberdi-de, aýasy bilen buduna şaplatdy.”</i> (Ç)
şatlandyr-		+							1	13	Sevindirmek, beğendirmek, mutlu ettirmek.	<i>“Ýumruk iýen aýalyň ýüreginde özbaşdak yaşamak arzuwy firiduny şatlandyrdy.”</i> (TDS)

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
şekillendir-		+							1	1	Belli bir görünüşe, şekle, sıfata girdirmek, şekillendirmek.	“Şu kaptana dykma serdaryň general Skobelew bilen ýaraşyga gelen pursadyny şekillendirýär. ” (TGT)
şumjar-						+			1	8	Sessizce ağlamak, ağlamaklı olmak.	“Momalak baý hossar tapynanyňa begenip, çyny bilen şumjardy. ” (GY)
şübhelen-			+						1	9	Bir şeyden şüpheli olmak, bir şeyden şüphe etmek, şüphelenmek.	“Emma özi nerada bir öýlerine gelip-gidýän şol çepiksije, jüýk burun adamyň hyrslana “ony-muny ýazyşamaga” ukybynyň barlygyna şübhelendi. ” (Ç)
şyrkyldat-		+							1	1	Gıcırtili ses çıkartmak, gıcırdatmak.	“Bahar baramynyň ön ýannda arçalar alleýasyna duran alymlar-diyip, knopkasyny şyrkyldatdy. ” (Ç)
tabşyr-		+	+						2	90	1. Buyurmak, emretmek, bir işi bir başkasına yaptırmak. 2. Devretmek, teslim etmek. 3. Sınavı başarmak. 4. Öğüt vermek.	“Soňra oňa ýolagçy gämisiniň dargasynyň kömekçisi bolmagy tabşyrdylar. ” (GY) ; “Ähli güýçleriň herekete taýýar edilip goýulmagyny tabşyrdy. ” (P) ; “Özünde müni duýman, akmak ogluny akyl jaýyna iberen il-güne gargap ýörüşüne ahyry bir gün amanadyny tabşyrdy. ” (GY) ; “Bu gije şu ýerde düşläp, oba ertir ir bilen ugrarys- diyip, serenjam berýän nökerine tabşyrdy. ” (GY)
tabşyr-		+							1	1	1. Buyurmak, emretmek, bir işi bir başkasına yaptırmak. 2. Devretmek, teslim etmek. 3. Sınavı başarmak. 4. Öğüt vermek	“Öýde-de oňa daýzasy şum habar aýgdy: grafıňa lazobskaya pahyr amanadyny tabşyrypdyr. ” (TGT)

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
tabşyrdyr-		+							1	1	1. Buyurturmak, emrettirmek, bir işi bir başkasına yaptırtmak. 2. Devretmek, teslim ettirmek. 3. Sınavı başarttırmak.	“ <i>Yerler sarygyşan badyna etmeli işlerini tabşyryşdyrýardy.</i> ” (TDS)
tabşyryl-			+			+			2	17	1. Buyruk almak, emredilmek. 2. Nasihat etmek. 3. Birine bir vazife yüklemek. 4. Uyarılmak.	“ <i>Bu bolsa below bilen pogojikine tabşyryldy.</i> ” (P)
tagmala-			+		+	+			3	1	1. Damgalamak. 2. Bellikleme, işaretlemek.	“ <i>Manilowyň ady bilen ýöne ýerden tagmalamady.</i> ” (TDS)
takykla-			+						2	2	Doğrulamak, ortaya koymak. 2. Belirlemek.	“ <i>Onuň gany gaçyk, reňki öçük ýüzi tirekden habarlydygyny takyklaýardy.</i> ” (TDS) ; “ <i>Şertli signallar beryän radiostantsiýanyň ýerini onuň nirededegini elektromagnit tolkunlarynyň kömegi bilen takyklaýan abzal.</i> ” (TDS) ; “ <i>Gäminiň yöreyän, samolyotyň uçýan ugruny radio üsti bilen takyklaýyş.</i> ” (TDS)
tamamla-				+					1	1	Tamamlama işini beraberce yapmak, bu işte bir birine yardım etmek.	“ <i>Olar gürrüni şu menzilde tamamladylar.</i> ” (P)
tana-			+		+	+			3	130	Bilmek, bir şey hakkında bilgi sahibi olmak.	“ <i>Amazonkany pristaw görenden tanady.</i> ” (TGT) ; “ <i>Aşgabat sowetiniň komissary Pankin, beýlekisini tanamadym.</i> ” (P) ; “ <i>Ata-enesini tanamadyk tañrysny tanamaz.</i> ” (TNA) ; “ <i>Gara dumanly ony tanamady.</i> ” (P) ; “ <i>İndi ol meni tanamaz.</i> ” (GÝ) ; “ <i>Yöne men ony tanamok.</i> ” (GÝ) ; “ <i>Dogry, ony indi bir topar yerde tanayarlar.</i> ” (TGT) ; “ <i>Ol meni nireden tanayarka?.</i> ” (TGT) ;

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												“Yöne meýlis ikinji gezek gürlände, ol ony sesinden tanady. ” (P)
tanat-		+	+						2	28	1. Tanıtmak, bildirtmek. 2. Birini ikinci biriyle tanıştırmak. 3. Halk arasında adımı duyurmak, meşhur etmek.	“Ýagşy özüni ýamanyň ýanynda tanadar. ” (TNA)
tanyş-		+				+			1	10	Tanışmak, tanıdık olmak.	“Ýaşayar, işleyär bir adam şunda, sataşdym, sözleşdim, tanyşdym men-de.” (TDS) ; “Olar çüliniň tebigaty bilen tanyşdylar. ” (TDS)
tanyşdyr-						+			1	4	Tanıştırmak.	“Bir defe ol meni newanyň kenarynda, akademiýanyň gapysynda öz halypasy Repin bilen tanyşdyrdy. ” (TKT) ; “Oksana Terentyewna juwanlary öz myhmanlary bilen tanyşdyrdy. ” (TGT)
tanyşdyrl-						+			1	1	Tanıştırılmak.	“Esgerler ilki kazarma durmuşy bilen tanyşdyrylýardy. ” (P)
tap-		+			+	+			3	235	Bulmak, ele almak.	“Muny nirden tapdyň? ” (TDS) ; “Onuň ähli ýerinin elek elän ýaly edip, şol ýerden dubrowini tapypdy. ” (P) ; “Vepa Keljäniň özünden umydyny üzüp, diňe ondan tapan nyşanlaryny ýadygärlük üçin göterip, öz bölümlerine baka çalt Ädimläp gidi. ” (TDS) ; “Her guzy mäley-mäley enesini tapar. ” (TNA) ; “Salgyt tölemek üçin puly nireden tapayyn. ” (TDS) ; “Şolar baryny bilýändir diýip, çak edýär, emma olary indi nireden tapjak? ” (TGT) ; “Ýaňy galadan tapdym. ” (TGT) ; “Her näme-de bolsa,

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>iliň aýdyşy ýaly, bu adam özüniň haramhorlygynyň üsti bilen tapan, depseň yranmaz döwletiň eyesidi.” (TDS)</i>
tapawutlan-					+	+			2	40	Ayrılmak, farkedilmek, dikkat çekmek.	“Yazylyşy meňzeş bolup many tarydan tapawutlanýan sözler meselem: gök asman gök renk.” (TDS) ; “Goşgy bilen ýazylan eser kyssa bilen ýazylan eserlerden tapawutlanýar.” (TDS) ; “Metbugat ýokary ideýalylygy bilen tapawutlanýar.” (TDS) ; “Puşkiniň poeziýasy stiliň yönekeýligi bilen tapawutlanýar.” (TDS)
tapawutlandyr-		+			+				2	9	Ayrılmak, farkedilmek, dikkat çekmek.	“Diňe yhlasly timarlanan garaja murty, tegelek eňeginiň çala mälim bolup duran zenehdany ýigidiň yüz keşbini denisiňkiden tapawutlandyrýardy.” (TGT) ; “Bu kesgitlemede ideologiýanyň dine bir tarapy berlip, sungaty ideologiýanyň beýleki formalaryndan tapawutlandyrýan zadyň üstünden geçilip gidilýär.” (TDS)
tapbatla-		+				+			2	1	Okşatmak, sıvazlatmak.	“Ol täze ýasan çiljagazyny depeledi, onuň iki gapdalyny pil bilen tapbatlady.” (TDS)
tapla-						+			1	1	1. Bilemek, keskinleştmek. 2. Metalleri dayanıklı yapmak için ısıttıktan sonra hemen soğutmak, tavlama.	“Pili ige bilen taplady.” (TDS)
tapyl-				+	+				2	72	Bulunmak.	“Aydan-diýeniniň üstünde tapulmayan, ikidilli.”

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												(TDS) ; “Şahyryn başga ýerlerden tapylan zähmetleri-de çapa berildi.” (TDS) ; “Han küýli janyňy emgemeli ýerinden tapylmajardy. ” (TDS)
tapyl-				+					1	72	Bulunmak.	“Şeýlelikde, Mämmed orsuň gürrününi diýlen adamlaryň köpüsi sözünde tapylmady. ” (GÝ) ; “Ýiten zat ýiten ýerinde tapylar. ” (TNA) ; “Ýurtda açlygyn epegini öwüsiýän bagty bu restoranda gusuň süýdi gerek diýsen, şol demde tapylýardy. ” (P)
tapys-					+	+			2	32	1. Karşılaşmak, buluşmak. 2. Birleşmek, kavuşmak. 3. mec. Karı koca olmak.	“Hol ýolayrytda irden tapysýardyk biz. ” (TDS) ; “Volga Don bilen tapysdy. ” (TDS)
tapys-						+			1	32	1. Karşılaşmak, buluşmak. 2. Birleşmek, kavuşmak. 3. mec. Karı koca olmak.	“Dag dag bilen tapysmaz, adam adam bilen tapysýar. ” (TNA)
tapysdyr-						+			1	4	Karşılaştırmak, buluşturmak. 2. Birleştirmek, kavuşturmak. 3. mec. Karı koca olmak.	“Göläni, guzyny we ş.m. eneleri bilen tapysdyrmak. ”
tarypla-		+							1	6	Övmek.	“Aksoltanyň owadanlygyny, mylaýymlygyny taryplady. ” (GÝ)
tassykla-		+				+			2	100	1. Onaylamak, tasdiklemek. 2. Doğrulamak.	“Aman poşçy onuň sözünden hiçbir many aň man: —Hawa, hawa ! — diýip, onuň sözünü tassyklady. ” (TDS) ; “Dokladçynyň janygyp aýdan sözlerini Gözel eje bütün göwresini herekete getirmek bilen tassyklady. ” (TDS)

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
tassykla-		+							1	100	1. Onaylamak, tasdiklemek. 2. Doğrulamak.	“Yogsam näme, sen nirede gezyän, entejik görersiň munuň oýularyny – diýip, Akgurban aga-da onuňkyny tassyklady. ” (BT); “Propessoryň oňa sala salmagyny indi göz-görtele seýrekledendigem özüniň bu çakyny tassyklady. ” (Ç); “Şeýledip, bilýän diýip, garry balykçynyn sözlerini tassyklady. ” (Ç)
tassyklan-						+			1	10	1. Onaylanmak. 2. Kabul edilmek, doğrulanmak.	“Ähmiýetli faktlar bilen tassyklanýan, delilli, ynanýryjy.” (TDS)
tassyklaş-						+			1	1	1. Onaylamaya yardım etmek. 2. Doğrulamaya yardım etmek.	“Ol gaty rast aýdandyr — diýşip, eminler ýerli-ýerden tassyklaşdylar. ” (TDS)
taşla-	+	+	+			+	+		4	72	1. Atmak, fırlatmak, savurmak. 2. Bırakmak, son vermek.	“Märekäniň ruhy göterilip, tabytlary taşlap, yza gaydarly görüni.” (K); “Spirtili içgi içmesini düybünden taşlady. ” (TDS); “İndi olaryň üstüne uly paketleri salnan ok-därini paraşýut bilen taşlaýardylar. ” (TDS); “Zadyň ýüzüne bat bilen taşlamak. ” (TDS); “Böri tüýüni taşlasada kesbini taşlamaz. ” (TNA); “Mämmet onuň gamaly elini bokurdagyna tarap gönükdürdi-de, bar güýji bilen gygyryp göwresini taşlady. ” (GY); “Ol elindäki ýaragyny taşlanokdy. ” (P); “Üstüne burç seperin-de, itiň önüne taşlaryn. ” (P)

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
taşla-			+						1	72	1. Atmak, fırlatmak, savurmak. 2. Bırakmak, son vermek.	“Guýunyň ornunda galan çuňňur çukura taşlady. ” (GÝ)
taşlan-			+	+					2	52	1. Atılmak, fırlatılmak. 2. Bırakılmak, pes etmek.	“Samolýotdan, aerostatdan taşlanýan içi maglumatly uzynja gutujyk. (TDS) ; “Ýüpek ýorganlar hem aýaguçlaryna taşlandy. ” (GÝ)
taýdyr-					+				1	1	1. Kaydırmak. 2. mec. Yüzdürmek.	“Ony bir gün uçurym gaýadan taýdyrar. ” (TDS) ; “Patýşany tagtdan taýdyrdyk. ” (TDS)
taýýarla-			+						1	31	1. Hazırlamak, bir şeyi hazır edip koymak. 2. Terbiyelemek, yetiştirmek	“Onuň atlaryny gijelerine gezdirip, aýlawlara taýýarlapdy. ” (GÝ)
taýýarlan-				+	+				2	10	1. Hazırlanmak, hazır edilmek. 2. Hazırlık görmek, ihtiyaçlarını temin etmek. 3. İlim sahibi olup yetiştirilmek.	“1956-njy ýylda Dil we edebiyat instituty tarapyndan taýýarlanan Rusça-Türkmençe sözlügiň neşir edilmegi bolsa Türkmen leksikografýasynyň uly üstünliginiň biridir.” (TDS) ; “Bir ýere iýşürilip goýlan Sudan otunyň tohumynyň üstünden taýýarlanan formalin erginini pürkgüç bilen pürkmek hem bolar.” (TDS)
taýýarlan-			+						1	6	1. Hazırlanmak, hazır edilmek. 2. Hazırlık görmek, ihtiyaçlarını temin etmek. 3. İlim sahibi olup yetiştirilmek.	“Tatýana soňky günlerde otagyndan çykman diýen ýaly ahyrky synaga taýýarlandy. ” (TGT)
taýýynlan-			+	+					1	28	1. Hazırlanmak, hazır edilmek. 2. Hazırlık görmek, ihtiyaçlarını temin etmek. 3. İlim sahibi olup yetiştirilmek.	; “Adamlara ynamy uly bolany üçin-de, ömrüni uly işlere sarp etmäge taýýynlanypdy. ” (BT) ; “Köşeşdirmäge taýýynlandy. ” (HH) ; “Oba tebypleri dürlü

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>zatlardan taýýynlanan melhemi ýapyp, artygyň ýarasyny täzeden daň makçy boldular.” (TDS)</i>
täzele-		+			+				2	13	1. Eskinin yerine yeniyi koymak, eskiyi yeni ile değiştirmek. 2. Yenilemek, temizlemek.	“Çaň siňen garaganyň hoşboý ysy howany täzeledi. ” (TGT) ; “Ak bedenli, serwi kamatly grafynýadan içerik ýaýran atyp bysy howany birden täzeledi. ” (TGT)
tegele-		+			+				2	6	1. Halka oluşturmak, halka yapmak, çevrelemek. 2. Bütün etmek, birleştirmek.	“Galan çayy nätjek? – diýip, dayhan gözlerini tegeledi. ” (HH) ; “Häliiden bäri gözlerini gizläp oturan Amansähet bu sowala düşünmän, gözünü tegeledi. ” (BT) ; “Kim hojaýynlar?- diýen kemal gözlerini tegeledi. ” (Ç) ; “Olar ganatlary gyrlan gögerçin kimin monjuk gözlerini tegelediler. ” (Ç) ; “Onuň aýtjak zatlaryny, hamala, önünden bilip duran ýaly, iňlis maýory şol ýyrsaryp durşuny üýtgetmän, gözlerini tegeledi. ” (TGT) ; “Şol wagtda bolsa üç sany geýnüwli aýal üç tabagy palawdan tegelüp geldşi. ” (TDS)
tegele-						+			1	1	1. Yuvarlak olmak, çevrelemek, halka olmak 2. Dolaşmak, dolmak 3. mec . Şişmanlamak, doluşmak.	“Eň egi bilen tegelenip, gabaryp duran ýüzüniň etlek ýaň aklary özden hem kiçjik burnuny has-da myşçyk edip görkezýär.” (TDS)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
tekrarla-		+							1	1	Bir şeyi bir kaç kez tekrarlamak, tekrar tekrar söylemek, buyurmak.	“Eli ýuka bolsa adamyň hiç kimçe bolmadygyny tekrarlady. ” (GÝ)
temmelet-					+				1	1	Kapıyı sert kapattırmak, kilitlemek.	“Gapyny içinden temmeletdiler. ” (TDS)
tepsin-						+			1	1	Hareket etmek, çabalamak, kımıldamak.	“Gyşdan kynlyk bilen çykan agaç et, açgöz mallar ondan-oňa nebsewürlik bilen tebsindi. ” (TDS)
terpen-						+			1	1	Kımıldamak, hareket etmek.	“Reňkine gelen ýaňaklary höwes bilen terpendi. ” (TDS)
tigirlen-						+			1	1	1. Yuvarlak bir şeyi yada tekeri döndermek, dönderip bırakmak. 2. <i>mec.</i> Harekete geçirip yola çıkarmak, yürütmek.	“Pobeda» maşyny ýalpyldawuk ýylçyr köçeden ýeňlilik bilen tigirlenip baryrdy. ” (TDS)
timarlan-						+			1	1	Timar etmek, onarmak, düzenlenmek, süslemek, donatmak.	“Bezeg şaýlary bilen timarlanmak. ” (TDS)
timisgen-					+				1	4	Ümitli olmak, amaçlamak, bir şeyi istemek.	“Dumly duşdan timisgenip gelen açmanyz gelmişekler halkyň ganyny sorup, tylla ýygnaýarlar. ” (TDS)
tirke-		+	+						2	16	1. Bir şeyin arkasına bağlamak, koşmak. 2. Arkasında takip etmek, yanında alıp gitmek.	“Komandir özüniň ýigitlerini yzyna tirkäp ugrady. ” (TDS)
tirkeş-		+			+	+			2	15	1. Birbirinin arkasından gitmek. 2. Dost olmak, dostluk ilişkilerini saklamak.	“Olar tirkeşip, kontora baka uğradular. ” (TDS); “Dört tarapdan tirkeşip gyzyl kerwan gelip dur.” (TDS) ; “Meniň ilden çykgynçylyk eden işim yok, biri bilen tirkeşip, öýden geçip gitmedim, yöne atam enemden geňessiz nikalaşdym Biziň gyzymyz özümüziziň niýetläň oglanymyz bilen ”

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>tirkesyür.</i> ” (TDS)
tisgin-					+				1	31	Korkup aniden hareket etmek.	“ <i>Tatyana birden tisgindi.</i> ” (TGT)
tisgin-					+	+			2	31	Korkup aniden hareket etmek	“ <i>Ogılan birden tisgindi we dikeldi.</i> ” (TDS) ; “ <i>Sähel zatdan ürküp duran, sähel zatdan tisginip duran, gorkak, garaçy.</i> ” (TDS) ; “ <i>Hojamyň ýukajyk gabaklary gorky bilen tisgindi.</i> ” (TDS)
tisgindir-		+							1	4	Ani bir hareketle, korkuyla vücudunun sarsılmasına sebep olmak, irkilmesine sebep olmak.	““ <i>Eý halypa nirä barýañ?</i> ” diýen çakylygy meni <i>tisgindirdi.</i> ” (Ç) ; “ <i>Aşakdan gelen göçgünli ses Tatyany tisgindirdi.</i> ” (TGT) ; “ <i>Mähriban ses enäni tisgindirdi.</i> ” (Ç)
togala-					+				1	1	1. Bir şeyi döndürerek tomar yapmak, küre şekline getirmek, yuvarlamak. 2. Oklava veya boru haline getirmek. 3. Yuvarlayıp koyuvermek, yuvarlayıp iterek alıp götürmek.	“ <i>Ogılanlar palçykdan togalap göjek ýasadylar.</i> ” (TDS)
togalan-			+			+			2	3	1. Yuvarlak olmak, küre görünüşüne girmek, yuvarlanmak. 2. Oklava, boru görünümüne getirilmek. 3. Yuvarlanıp, döndürülüp götürülmek, yuvarlanıp bırakılmak.	“ <i>Artykgülün kirpiginiň ujunda bulduran merjen dänesi döşüne togalandy.</i> ” (TGT) ; “ <i>İşan sanjylan eşek ýaly iki ýana togalanyardy.</i> ” (GÝ) ; “ <i>Kellemeden tutup, alyp baryar diýip, hababaýlap, iki ýana</i>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>togalanýardy.</i> ”(GY) ; “Eliň aýasy bilen togalanyp ýugrulmak eýlenmek.” (TDS)
toġtat-		+							1	1	Bekletmek, durdurmak, eġletmek.	“Hereketi toġtmatly. ” (P)
tolgundyr-									2	2	Dalgalandırmak, harekete geçirtmek, çalkalandırmak (sıvı hakkında).	“Bu näzijek gul kalbyny tolgundyrdy. ” (Ç) ; “Eýjejik başyny çala arkan atyp, aýdyma başlan Tatýananyň labyzly Metsto-sopranosy myhmanlary ýañadan tolgundyrdy. ” (TGT)
topla-					+				1	62	Bir yere yığmak, yığarak toplamak.	“Munça baýlygy nireden topladyňyz? ” (GY)
topul-			+		+				2	36	Birinin üstüne tehdit ederek hücum etmek, tehdit edip atılmak.	“Nurmyrat onuň üstüne gaýtadan topuldy. ” (BT) ; “Ol halasgärini tapana dönüp baldaga topuldy. ” (Ç) ; “Amansähet! Ah-ho-ow, Amansähet! – muňa itler öňküdenem beter guduz açdylar, ikisi iki ýerden topuldylar. ” (BT)
torsaryl-						+			1	2	Kahırlı, kırgın görünüşte olmak, somurtulmak.	“Ol oňa şaňňy sesi bilen torsarylyp, jogap gaýtar.” (TDS)
towla-		+				+			2	25	Burmak, bükme	“Nabat bolsa iliň halylyk ýüň üni egrerdi ýa-da ýüpegini towlardy. ” (TDS)
towsu-					+				1	9	Hoplamak, sıçramak, zıplamak	“Ol ön ünde keserip ýatan gyýçak daşyň üstünden zordan towsup geçdi.” (TDS) ; “Annaguly bilen altyn gapy açylandan towsup, her haýsy bir yerde durdular.” (TDS)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
towsuş-					+				1	1	1. Birlikte hoptamak, sıçramak, zıplamak. 2. Uzunluğuna yada yukarı doğru birlikte hoptamak. 3. Belli bir yerden hep birlikte sıçramak, hepsi birden sıçrayıp binmek.	“ <i>Ýüpden towsuşmak.</i> ” (TDS) ; “ <i>Sakçylar tamdan towsuşyp düşdüler-de, tüpeň sesi çykan tarapa okdurýldylar.</i> ” (TDS)
towus-				+	+				2	1	Uzunlamasına, yüksekliğe atlamak, bir yerden zıplayıp geçmek	“ <i>Aman ağa balahanly daş tamyň önünde aradan towusdy.</i> ” (Ç)
toýlan-							+		1	1	Düğün yapılması, düğün edilmesi, törenle kutlamak.	“ <i>Beyik Vatançylyk urşy ýeniş bilen toýlandy.</i> ” (TDS)
toz-	+				+				1	3	1. Malsız mülksüz kalmak (iflas etmek), batmak, dağılmak. 2. Mec. Giyilip yırtılmak, dağılmak.	“ <i>Döwletiň byu-jeti olaryň agramyny göterenok, gazna gutarmykyly tozjak.</i> ” (K) ; “ <i>Akmak aýagyndan tozar.</i> ” (TNA)
tozdur-	+	+	+		+				3	7	1. Emlaksız, malsız mülksüz koymak, yok etmek, dağıtmak, batırmak. 2. Mec. Giyip eskitmek, yırtmak, dağılmak.	“ <i>At münmedik at münse, çapa-çapa öldürer, don giýmedik don geýse kaka-kaka tozdurar.</i> ” (TNA) ; “ <i>Bilmeseň, nämüçin maňa ýegen diýýäň, haýwan! – diýip, onuň üstüne gaýtadan sürüdi, onuň jogabyna-da garaşman, ýaň adandan gulagynyň diýbüne tozdurdy.</i> ” (BT) ; “ <i>Bizin yzmyzdaky maşgalamyza azar bererler, öýümüzi tozdurarlar.</i> ” (P) ; “ <i>İň bärkisi bala-çagadan aýrar, öýüni tozdurar.</i> ” (GÝ)
töle-					+				1	6	1. Bir şeyin kirasını, hakkını vermek, borcunu ödemek. 2. Akla gelen şeyin tazminatına bir şeyler verip razı etmek.	“ <i>Häzirlilikçe bir ýyllyk kireýini önünden töledi.</i> ” (TGT)
tur-					+				1	164	1. Yerinden kalkmak, ağaya kalkmak, doğrulmak. 2. Uykudan uyanmak. 3. Başlamak, çıkmak.	“ <i>Aýnada şekillenen suratyň öykeli, nägilä hazary Tatýananyň göwninden turmady.</i> ” (TGT)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
turşat-		+							1	5	Ekşiyip turşu olmak, acılaşmak.	“ <i>Öý eýesi ýüzüni turşatdy.</i> ” (Ç) ; “ <i>Mele donly, ak sakgal, bili bükülen bir adam ýüzüni turşatdy.</i> ” (TDS)
turuz-		+	+	+					3	62	1. Birini oturduğu yerden ayağa kaldırmak, doğrulmak. 2. Beraber uyanmak, doğrulmak.	Möcecikler güzzüldi <i>turuzýarlar.</i> ” (TDS); “ <i>Endam-janyňnyň ýuwulmagy gyza hoş ýakmadyk bolarly, çünki ol ellerinin kelemenledip, dábşenekläp gykylyk baryny turuzdy.</i> ” (TGT) ; - “ <i>Besdir, beýdip uly gowga turuzmasyňlar.</i> ” (BT) ; “ <i>Üznüksiz yzarlary ynjalyksyz oý-pikirler ony ýene ýerinden turuzdy.</i> ” (TGT)
tut-									3	819	1. Bir şeyi ellemek, el ile saklamak, birine yada bir şeye yapışmak. 2. Ele düşürmek, ele geçmek, avlamak. 3. Örtmek, kaplamak, kazanmak. 4. Bir şeyin yönünü başka tarafa çevirmek, döndürmek. 5. Hakkıyla kiralamak, tutmak, kirayla işletmek. 6. Tutsak etmek, özgürlükten mahrum etmek, kapamak. 7. Yapmak, kurmak, inşa etmek. 8. Asmak, germek, örtmek. 9. Giyeceklerin kenarına dantel işlemek. 10-Bir şeyin üstünü açmak, sırrını bilmek. 11. Dolmak, kaplamak, yayılmak. 12. Büyütmek, beslemek, korumak. 13. Bir yere yerleşmek, yaşamak. 14. Birbirine birleştirmek, yapışmak. 15. Bir kişi için hazırlık yapmak. 16. Kendi başına gitmek, bir kenara çekilmek. 17. Sulamak. 18. Yöneltmek, nişan almak, doğru gitmek. 19. Birinin işini devam etmek, gitmek.	“ <i>Mamajan ýusubyň agzyny tutdy.</i> ” (GÝ) ; “ <i>Derwezä ýetenlerinde Tatyana enekesiniň elinden tutdy.</i> ” (TKT) ; “ <i>Aty ot bilen tut, guşy et bilen tut.</i> ” (TNA) ; “ <i>Dost tutsaň, öz aýby bilen tut.</i> ” (TNA)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
tutaklaş-						+			1	1	Birbiriyle tutuşmak, birbirine yapışmak, birbiriyle tutuşup görüşmek.	“ <i>İt bilen tutaklaşyp, urşup duran Myrady gördü.</i> ”(TDS)
tutdur-		+	+		+				3	27	1. El ile saklatmak, saklayıp durdurmak. 2. Bir şeyi birinin eline vermek. 3. Hapsetmek, bastırmak, kapatmak. 4. Bir tarafa hızla koşup gitmek, yürüyüp karşılaşmak, dosdoğru gitmek. 5. İki şeyi birbirine yapıştırma, pekiştirme.	“ <i>Amantaý kakasynyň , ugurly-ugursyz gürrüňleri onuň gülküsini tutdurýardy.</i> ” (BT) ; “ <i>Azat pyçagy ýene Amansähediň eline tutdurdy.</i> ” (BT) ; “ <i>Elindäki sumkasyndan bulka bölejigini çykaryp, ýalmanýan itiň agzyna tutdurdy.</i> ” (TKT) “ <i>Tatýana elindäki eti itiň agzyna tutdurdy.</i> ” (TKT) ; “ <i>Men hiç haçanam özge adama öz halaýan gyzymyň elinden tutdurman.</i> ” (Ç)
tutluş-						+			1	1	1. Görüşmek için birbirini tutmak, birbirleri ile kapışmak. 2. <i>mec.</i> Çekişmeli olarak tartışmak, yerleştirmek.	“ <i>Pälwanlar biri-biri bilen tutluşýarlar.</i> ” (TDS)
tutul-		+				+			2	42	1. El ile yapıştırılmak, saklanmak, ellenmek. 2. Ele geçirilmek, ad yada ganimet hükmünde alınmak. 3. Çevrilmek, kiralanmak. 4. Tutsak edilmek, özgürlüğü elinden alınmak, basılmak. 5. İnşa etmek, kurmak. 6. Asılmak, gerilmek, örtülmek. 7. Kıyafetlerin yada başka şeylerin üstüne, kenarına dantel, şerit vb. şeyler dikilmek. 8. Bir şeyin üstü açılmak, sırrı bilinmek. 9. Sulanılmak, su verilmek. 10. Yönelmek, nişan atmak, doğru gitmek.	“ <i>Garip ölse ady tutulmaz.</i> ” (TNA) ; “ <i>El bilen tutulýan ýeri.</i> ” (TDS)

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
tüken-		+				+			2	4	1. Sarf olmak, harcanmak, tüketilmek. 2. Bitirmek, tamamlanmak (İş vb şeyler hakkında)	“Yaşı tükenen gözlerini delmirdip, yüreği bilen aglady.” (TDS) ; “Ol tüyüküligi tükenen ağzını pakıldatdy.” (TDS) ; “Söz bir hazinadyr, beren bilen tükenmez. ” (TNA)
tümmekle-					+				1	1	1. Tümsek edip bir yere toplamak. 2. Bir kabı ağzına kadar doldurmak.	“Düypdäki ýag küyzeden kiçiräk jamy gowurdakly ýagdan tümmekläp äberdi.” (TDS)
tüwdür-					+				1	2	Birini yada bir şeyi hamle ile yuvarlayıp koyuvermek, kuvvetlice üzerinden itip bırakmak, itmek.	“Atdan tüwdürmek. ” (TDS)
tüyükür-	+		+	+					2	24	1. Ağız boşluğuna toplanan tükürüğün “tüf” edip çıkarmak. 2. Dini düşünceye göre “Göz değmesin” diye “tüf tüf” etmek, tükürmek.	“Bagyşla, bilmändirin, bilsem, tüyükürmezdim. ” (K) ; “Şondan soň adamlar el uzatmasalar-da şol nejisler deňlerinden ötende olaryň yüzüne tüyükürýerdiler. ” (P) ; “Baýram ussa mamagüle başga bir wagt, yeriň ginişliginde gabat gelen bolsa, onda ol ýere däl-de, hut baýram ussanyň yüzüne tüyükürdi. ” (P) ; “Ganhorlar bir çukura tüyükürdiler. ” (GÝ) ; “Rožanow Funtikow bilen penje garyp hoşlaşdy, onuň her tumşugyndan bir gezek öpen boldy sonra da agzy hapa zada degen ýaly “tüf-tüf” diýip, gapdala çägäniň üstüne tüyükürdi. ” (P) ; “Agzyn dolu gan bolsa-da ýagynyň ýanynda tüyükürme. ” (TNA)

Hal Ekleri											Anlamı	Örnek Cümleler
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık		
tüýkür-						+			1	24	1. Ağız boşluğuna toplanan tükürüğün “tüf” edip çıkarmak. 2. Dini düşünceye göre “Göz değmesin” diye “tüf tüf” etmek, tükürmek.	“Ol agzyny yzly-yzyna müň küldädip, ýene küşt göçmek bilen tüýkürmegi unuýar. ” (TDS)
tüýt-		+							1	1	1. Karışıklığını gidermek, değnekle dövmek, yolmak (pamuk, yün hakkında). 2. Giyerek eskitmek	“Yorgana salmak üçin ýygnap ýören ýarym halta çüprek yününü tüýdüp çykdy.” (TDS)
tüýtdür-						+			1	1	1. Karışıklığını açtırmak; pamuk yün gibi şeyleri değnekle döver gibi yaptırmak. 2. Giyip eskittirmek, yırttırmak.	“Saýgy bilen tüýtdürmek. ” (TDS)
tüýtmele-		+							1	1	Tırmalamak, parçalamak.	“Häý, ýusup, sen beýle nalajedeyin bolmaly daldin diýip öz-özünü tüýtmeleyürdi. ” (GÝ)
tyrkyldat-		+	+			+			3	3	Tıkırdatmak, tıkırtı meydana getirme.	““Uly alymly” yzyna tirkäp, ildeş elindäki baş köpüklük bilen gapynyň aýnasyny tyrkyldatdy. ” (Ç) ; “Şol mahal gapyny tyrkyldatdylar. ” (TGT) ; “Orat aga naskädisini çykardy, gotazlyja dykysyny sogrup, kädini sary dişlerine tyrkyldatdy. ” (BT)
terbiýelen-				+					1	3	Bilgi, terbiye verilip yetiştirilmek; terbiye almak, edep öğretilmek.	“S. Nyýazowyň biografiýasy bilen taňanyňda, bir gussaly hakykata göz ýetirýärsiň, gynansagam, ol dürli sebäplere görä, ýaşlykda “Gün – güýçlüniňki, gowurga – dişliniňki!” diýilýän düzgüniň höküm süren sowet yetimler öýünde terbiýelenipdir. ” (EG)
uç-				+	+	+			3	128	1. Kanat açıp havaya kalkmak, gökyüzünde uçmak (kuş vb. hakkında). 2. Uçağa binip gitmek, yola çıkmak. 3. Bir yeri kırılıvermek. 4. Salıncağa binip iki taraftan hız almak, sallanmak.	“Aýlaryň kinesi uçdy şol demde. ” (TDS) ; “Ýigirmi iki adam okdan uçdy. ” (GÝ) ; “Eýsem sen şol samolyotyň bilen uçarsyň. ” (TDS)
uçraş-						+			1	1	Birbirine rastlamak, karşılaşmak.	“Bular gök ekerançylyk

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>meýdanynyň bir çetinde Täjigül bilen uçrasypdyrlar.</i> ” (TDS)
uçur-		+							1	12	1. Havada uçurmak. 2. Birden bir kişinin bir yerinin kırılmasına sebep olmak.	“ <i>Ätleseň, injigiňi uçurjaklar!</i> ” (EG)
ugradyl-		+	+						1	1	Yola düşülmek, bir tarafa gönderilmek, bir tarafa yollanılmak	“ <i>Bolardy, emma ol düýn ugratlydy.</i> ” (P) ; “ <i>Suw daşayan “çanoboý” otlusundan hem soň ýola ugradylýardy.</i> ” (P)
ugrat-			+	+		+			3	44	1. Yola düşmek, yola doğrultmak, bir tarafa yöneltmek. 2. Mektub gibi şeyleri birine göndermek, bir yere yollamak	“ <i>Vepany ugradypdy.</i> ” (TDS) ; “ <i>Allaşukur bilen azizi bolsa öz kazarmalaryna taraf dynç almaga ugratdy.</i> ” (P) ; “ <i>Gyzyl temeç kolhozynyň bar daýhanlary olary uly umyt, köp-köp sargytlar bilen ugratdylar.</i> ” (P) ; “ <i>Ol ertiriň özünde maşgalasyny biziňkiler bilen ugradyp, özi hem mallary sürüşjek.</i> ” (TDS)
ugrukdyr-		+	+						2	1	1. Bir tarafa yöneltmek, bir tarafa doğrultmak. 2. Bir işi yola koymak, yöneltmek.	“ <i>Aziz gürrüňiň ugruny başga tarapa ugrukdyrdy.</i> ” (P)
uklat-			+						1	1	Uykulu hale getirmek, uyutmak, yatırmak, uyuklatmak.	“ <i>Polisiýanyň musgunsokarlarynyň huşgärligini ukladýan.</i> ” (TKT)
ula-			+	+					2	2	1. Ucunu toplayıp uzatmak, ucunu birbirine tutturmak, birbirine birleştirmek, yapıştırmak. 2. Bir sohbetin arkasına başka bir sohbet konusu eklemek, düşünceleri birbirine bağlamak.	“ <i>Bir näçe guýynyň turbasyny ulap goyberseň, biziň obamyza baryp yetcek.</i> ” ; “ <i>Bolduň meň başyma ulama.</i> ” (BT)
ulal-				+					1	12	1. Büyüklüğü, hacmi artmak, genişlemek. 2. Ekilip yetiştirmek. 3. İşçi gücü, iş fonksiyonu vb. artmak genişlemek. 4. Derecesi, vazifesi artmak. 5. Üstüne eklemek, çoğaltmak, artırmak.	“ <i>Aşgabadyň çagalar öýünde ulaldy.</i> ” (Ç) ; “ <i>Ol ejesiniň aýal doganynyň-dayzasynyň öýünde ulalypdyr.</i> ” (TGT)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
ulalt-		+	+						2	64	1. Büyüklüğü, hacmi artırmak, genişletmek. 2. Ekilip yetiştirmek. 3. İşçi gücü, iş fonksiyonu vb. artmak genişletmek. 4. Derecesi, vazifesi artmak. 5. Üstüne eklemek, çoğaltmak, artırmak.	“Göwsümden süýt berip ulaltdym seni. ” (TDS) ; “Tokayda dogursaň-da, oba arasynda ulalt. ” (TNA)
ulaş-			+						1	5	1. İkinci bir şeye ekleyip, ikinci bir şeye toplamak, birleştirmek. 2. Baş koymak, baş vurmak. 3. Maruz kalmak, uğramak. 4. Birbirleriyle bağlantılı olmak, birbirini takip etmek.	“Şolaryň üçüsünde-de ol “ak generalyn” haýbatly ýadygärligine syn edip, hiň pikirlerine ulaşty. ” (TGT)
umumylaşdyr-		+							1	1	1. Bir şeyi umumi hale getirmek, genelleştirmek. 2. Özel mülkiyetten genel mülkiyete geçirmek.	“Umumy fonetika dürli dilleriň materiallaryna daýanýar, şol diller boýança geçirlen ylmy derňewleriň netijelerini umumylaşdyrylýar. ” (TF)
unut-		+							1	145	Aklından çıkarmak, unutmak.	“Şalyapyny ömründe ilkinji gezek diňän Tatyana bütün dünýäni unutdy. ” (TKT) ; “Näme ataly çarygyň on ýedi ýaşly oglunyň gaýadan ýykylyp ölenini unutdyňyzmy? ” (TKT) ; “Salamgulynyň ýüregi jiglöp güdi: “henzem aýdadany unutmandy ” “Suwuny içen adam çeşmesini unutmaz. ” (TNA)
ur-		+	+	+	+	+			5	398	1. Bir şeye hızlıca vurup acıtmak, neden olmak, vuruş tesirini yitirmek, vurmak. 2. Bir şeyin üstünden kalkmak, düzeltmek. 3. Silahla ateş edip isabet ettirmek. 4. mec. Bir yerden kuvvetle akma (Sıvı bir nesne hakkında). 5. Kendini bir şeyin içine fırlatmak, hızla girmek. 6. Yüklemek, basmak (Yük hakkında). 7. Tenkit etmek, olumsuz yönlerini söylemek. 8. Yardımcı işler fonksiyonunda yakınlaşıp gelen isimlerin manasını bilen bağımlı hareketi anlatır.	“Şadınıň ýüregi gürs-gürs urýardy. ” (TDS) ; “İti syçan ýerinde ururlar. ” (TNA) ; “Göle gorkuly gözlerini öňküdende beter mölertdi we ürküp бүкүrdini urdy. ” (TDS) “Gyzyny urmadyk dyzyny urar. ” (TNA) ; “Olaryň içinden urmalı. ” (HH) Saglyk bolsa, soň içlerinden urarys. ” (GÝ) ; “Nyşanalap duşmanyň çat

Hal Ekleri											Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık			
												<p><i>mañlaýyndand urýar.</i>” (TDS) ; “<i>Mergen gazyň edil döşündend urdy.</i>” (TDS) ; “<i>Aýagyň bilen urmak.</i>” (TDS) ; “<i>Daş bilen urany aş bilen ur.</i>” (TNA) ; “<i>Kimisi goýun agyla girjek bolup duran eşege, kürrä “kür” diýip, gelip eşegiň böwrüne ýumruk bilen urýardy.</i>” (TDS) ; “<i>Başlyk bukjany açandan, kelebekleriň biri pysyrdap uçdy we baryp ýapyk äpişgäniň aýnasyna özüni urdy.</i>” (TDS)</p>
			+	+	+	+			4	6	<p>Birinin vurulmasına yada vurmasına sebep olmak.</p>	<p>“<i>At, eşek we ş. m. münlende, böwrüne aýagyň ökjesi bilen urdurmak.</i>” (TDS) ; “<i>Pitik bilen urdurmak.</i>” (TDS) ; “<i>Ýorgany köprüsi ýykylan ýaplardan urduryp geçende bolsa, Halnazaryň üzeňnisini ýygyrýardy.</i>” (TDS)</p>
			+						1	6	<p>1. Giysilere vb. şeylere yama dikmek, parça eklemek. 2. <i>mec.</i> Eklemek, biriktirmek.</p>	<p>“<i>Durnanyň üstüne urnady!</i>” (EG)</p>
							+		1	27	<p>1. Vurulmak. 2. Bir şeyin üstünden kalkılmak, düzeltilmek. 3. Ateş edip isabet ettirmek, Tüfekle ateş edilip öldürülmek. 4. Yüklenmek, basılmak (Yük hakkında). 5. <i>mec.</i> Azarlanılmak, taklit edilmek, suçlanmak.</p>	<p>“<i>Pşek bilen urlup, ýagy alynmak.</i>” (TDS)</p>
			+	+					2	3	<p>1. Elini-ayağını silkeleyip çabalamak, can acısı yüzünden sıkıntı çekmek. 2. Bir şeyin uğruna çabuk hareket etmek, tasalanmak. 3. İpten, sıkıcı bir şeyden kurtulmak için yada başka bir sebeple acele etmek (hayvan hakkında).</p>	<p>“<i>Sapañçalar bir ok göçdi, elguşular pasyrdap öýüň içinde iki ýana urundylar.</i>” (P) ; “<i>Funtikow misli ýaraly gaplan ýaly bir meydan kabinetini içinde iki ýana urundy.</i>” (P) ; “<i>Ol</i></p>

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>köşegini yitiren ak mayaya dek bozlap çap tarapa urundy.</i> ” (P)
uruş-						+			1	36	1. Kavga etmek, dövüşmek. 2. Orduyu toplayıp başka bir devletin ordusuyla savaşmak, harp etmek. 3. Döğüşmek, birbirini ısırma (köpekler ve diğer hayvanlar hakkında). 4. Vurmaya yardım etmek.	<i>“Ol, çağalar bilen uruşyar.”</i> (TDS)
uşat-		+							1	1	1. Bölmek, parçalara ayırmak. 2. Parayı bozdurmak, değiştirmek.	<i>“Şu yüzlük pullaryň hemmesini uşatmaly.”</i> (TDS)
utan-					+	+			2	25	Bir şey yüzünden utanmak, yüzünü kızartmak, çekinmek	<i>“Yüz yüzden utanar.”</i> (TNA); <i>“Bahyly sahylygyn bilen utandyr.”</i> (TNA)
utgaş-										1	1. Birikmek, birleşmek, bağlamak. 2. Denk gelmek, karşılamak.	<i>“İçinden ötleme geçilyän iki otagly tam arka yüzündäky mal howlysynyň duwary bilen hem başga tamlar bilen utgaşyardy.”</i> (TDS); <i>“Howlularyň yeň sesi bolsa giň öri meýdanlary bolup, ýaýlyp ýatan Garagum bilen utgaşyardy.”</i> (TDS)
utgaşdyr-										1	1. Biriktirmek, birleştirmek, bağlamak. 2. Denk getirmek karşılaştırmak.	<i>“Ony ahyrzamanyň alamatlary bilen utgaşdyrdy.”</i> (GÝ); <i>“Edebiyatçylar özleriniň joşgunly seslerini parahatçylyk ugrundaky göreş bilen utgaşdyrdylar.”</i> (TDS); <i>“Suwaryşy ösümligiň döwri bilen utgaşdyrmaly.”</i> (TDS)
utul-				+	+				2	2	Oyunda savaşta, tartışmada vb. üstün çıkılmak galip gelinmek.	<i>“Ol küştde garşydaşyndan utuldy.”</i> (TDS); <i>“Kartdan utulyyp, lütjek düşen günü Gurduň kellesine bir pikir geldi.”</i> (TDS)
uwla-						+			1	7	1. Ulumak, uluma sesi çıkmak. 2. mec. Feryat figan edip ağlamak.	<i>“Ol yüzünü çuwala berip, uly ili bilen uwlady.”</i> (TDS); “

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>Dili bir garyş süýnen möjek uzyn gulaklaryny ýapyryp, näýynjar ses bilen uwlapdyr.</i> ” (TDS)
uwlát-		+							1	1	1. Ulumaklı ses çıkarmak, ulumaklı seslendirmek. 2. mec. Kalabalık olup Feryat figan ağlaşmak, zor durumda bırakılmak.	<i>“Nurjamal öz sözünde durup, baýyň ogluny uwlatty.”</i> (TDS)
uwun-			+						1	1	1. Sıkıntı vermek, ızdırap çektirmek. 2. Sır işi yapmaya mecbur olmak.	<i>“Gulagymyzy dykyp gezmäge uwundyk.”</i> (BT) ; <i>“Käte başyňy alyp gidibermäge uwunýaň.”</i> (BT)
uýal-					+				1	3	Bir şey yüzünden utanmak, yüzünü kızartmak, çekinmek.	<i>“Pikir etdi, öz-özünden uýaldy.”</i> (TDS)
uzaklaş-					+				1	6	1. Mesafeyi uzaklaştırmak, mesafeyi açmak, uzağa gitmek. 2. Çok zaman sürmek, zamanı uzatmak, mesafeyi uzatmak.	<i>“Ýyllar Ýusuby ene-atasy baradaky gaýgy-gynançlardan durabara, kem-kemden uzaklaşdyrýardy.”</i> (GÝ)
uzaklaşdyr-									2	2	1. Arayı uzaklaştırmak, arayı açmak, uzak etmek. 2. Çok zaman sürmek, vakti uzaklaştırmak, mesafeyi uzatmak.	<i>“Hol güňki maslahatymyzy uzaklaşdyrmaly.”</i> (GÝ) ; <i>“Ol tukatlygy özüňden uzaklaşdyrmak üçin eline kitap alyp, krowatyň üstüne geçip gyşardy.”</i> (TDS)
uzat-		+	+			+			3	9	1. Bir şeyi birine vermek için elini öne uzatmak. 2. Süreyi öncekine göre çoğaltmak, öncekinden artırmak, uzatmak. 3. Yolculuğu geçirmek, uğurlamak. 4. Bir şeyi göndermek, yollamak.	<i>“Amansähedem Orat aganyň arkasyndan çykyp, oňa elini uzatdy</i> (BT) ; <i>“Tatýana sumkasyna elini uzatdy.”</i> (TKT) ; <i>“Töre geçip, özlerini ýere goýberen badyna çopan olara taýly ýassyk oklady, soňam hersine çigitlenen pagtanyň bölegini uzatdy.”</i> (BT) ; <i>“Artykgül sebetden çykaran naryny iki bolup, ýarsyny dostuna uzatdy.”</i> (TKT) ; <i>“Trawkin köpçüligiň gahar-gazabyny has-da</i>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>şubheli delilleri çyna berimsiz edip hasrat bilen uzatdy.</i> ” (P)
üme-			+	+	+				3	13	İşaretle haber vermek.	“Üm bilen duýdurmak sesini çikarman hicuv edip hurçını dişlap duran gırçug Balla göz ümledi.” (TDS) ; “Gämi kenardan saýlanandan Mämmet ýigitlere ümledi.” (GÝ) ; “– Anha, oňa seret! – ol ýoldaşyna ümledi.” (BT) ; “Tuwaga daşçyk diýen manyda ümledi.” (GÝ)
ümzük-			+						1	1	Güçlülkle ön tarafa hareket etmek, sıkışıp yürümek, ilerlemek.	“Denşige gözleri düşenden olaryn ikisem öňe ümzükdi.” (TGT)
ürk-					+				1	7	Bir şeyden korkmak, ürküp kaçmak (hayvan hakkında).	“Gorkak at kölegesinden ürker.” (TNA)
üşeril-					+				1	12	Bir şeye kulak kabartmak, kulaklarını dikmek.	“Bir zatdan üşerilip gorkmak, tisginip geçmek.”
üşet-			+						1	1	Üşümeye sebep olmak, üşütmek.	“Han gyzy sowuk inñani tutup goluny üşeder.” (TNA)
ütdür-			+						1	1	1. Tavuk, kuş vb. hayvanların tüyünü yoldurup ayırtmak. 2. Hakkını yedirmek, emeğini sömürmek.	“Goltuk gylyny ösdürme, kükrek gylyny ütdürme.” (TNA)
üyr-			+							1	1. Ürümek, havlamak (köpek hakkında). 2. mec. Birine küfretmek, sövmek.	“Bize ygtyýar etseñ “emri senden ýumruk menden” diýip garpyşyga üyrjek.” (P)
üýş-			+		+				2	66	Bir yere toplanmak, bir yere yığılmak, toparlanmak.	“Goja bilen ýusubyň sözi alşyp gidenson, studentlerin-de hemmesi bularyň daşyna üýşdüler.” ; “Muhammetgulynyň ýaranlary ýaşyl ýapraklary şapyrdaşyan peýdalanbabanyň

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>saýasyna üýşdiler.</i> ” (TGT) ; “Gonşy-golamlardan üýşen adamlardan Gözeliň tamy hyryn-dykyn doldy.” (TDS)
üýşen-					+				1	27	Biraz korkmak, birinden çekinmek, birinden ürkmek, utanmak.	“Biziň ýaş gyzymyz üýşendi ondan. ” (TDS) ; “Oglanlaryň hemmesi onandan üýşenýärdiler. ” (TDS)
üýşür-		+	+						2	18	Bir yere toplanmak, yığılmak, derleyip toplamak, toparlamak.	“Eý görýän öfiderlerini üýşürdi. ” (TGT) ; “Eý görýän öfiderlerini üýşürdi. ” (TGT) ; “Beg bu gezek adaty bolşuny ýitirdi, düşlerini berk gysdy, ýüregindäki bar gazabyny gaşynyň üstüne üýşürdi. ” (P)
üýtge-					+				1	52	1. Başka görünüşe girmek, değişime neden olmak, öncekinden başka bir hale geçmek. 2. Ölmek (çocuk hakkında). 3. Harap olmak, mahvolmak. 4. Bozulmak, kötülenmek (hava hakkında). 5. Başı dönmek.	“Grafinýanyň sesem, ýüzem birden üýtgedi. ” (TGT) ; “Jenap dilmajyň sag burçdaky tamyna giren batlaryna hamala, biri bulara-deşismänizi bes edip-diýen ýaly, üçüsem birden üýgedi. ” (TGT) ; “Mämmet derýa zyňylan pursady , üstüne suw çayýlyp duran jigirdegi kör kötügüne gabat gelip, aýagynyň dyzçanagy yerinden üýtgüpdü. ” (GÝ) ; “Şadyýan mugallymyň ýüzem, sesem birden üýtgedi. ” (TGT)
üýtgeş-					+				1	3	Görünüşünü biraz değişmek, başka biçime girmek.	“Ol aýal birden üýtgeşdi. ” (TDS)
üýtget-		+	+						2	75	1. Başka görünüşe sokmak, değişime neden olmak, değiştirmek. 2. Birinin yada bir şeyin yerine başka bir şey yada başka birini koymak, değiştirmek, yeniletmek.	“Ol yüzüniň ugruna gepiniň terzini üýtgetdi. ” (BT) ; “Günüň-gününe gaýtalanyp duran şu öwrendekli rejäniň üýtgeşsiz akymyny diňe ýere sarsgyn

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>salyp, demirýoldan geçip gidýän otlularyn şowhuny üýtgedýür.” (TGT) ; “Kaptan jems haýsydyr bir pähime görä gylygyny üýtgetdi.” (P) ; “Serjant bolsa, motýa şol bir garaýşyny üýtgetmeýärdi.” (GÝ) ; “Soňra elindäki ýaragyny äwmän gysdyrdy-da, gürrüniñ ähenini üýtgetdi.” (P)</i>
üz-		+			+				2	41	1. Bir şeyi koparmak, karıp parçalara ayırmak, parçalamak (yün vb. şeyler hakkında). 2. Kesmek, koparmak.	<i>“Täzeje geýnip ugrapdy, dürlü bahana bilen şu çatmadan aýagyny üzmeýärdi.” (GÝ) ; “Gyrşuw sakally, gara telpeki arabekşin sowaly Alyewin pikir uşlywyny üzdi.” (TGT) ; “Olardan entegem umydyny üzmedik.” (BT) ; “Tilki derrew umyt üzdi janyndan.” (TDS)</i>
wadalaş-					+				2	2	Karşılıklı vaat vermek, kararlaştırmak, söz vermek.	<i>“Harykowda ilkinji gezek ýigit bilen duşuşyk barada wadalaşýar.” (TGT)</i>
wagyrdä-									1	1	Gürültü, patırtı etmek, uğultulu ses çıkarmak.	<i>“Olaryñ uzakdan wagyrdap sesleri eşidilýärdi.” (TDS)</i>
ygjamlat-			+						1	2	1. Arasını yakınlaştırmak, kısaltmak. 2. Sıklaştırmak, hızlandırmak.	<i>“Mämmet hasanaklap gitdigiçe ädimini ýygjamlatýardy.” (GÝ) ; “Ol ädimini ýygjamlatdy.” (HH)</i>
ykjamlä-			+						1	1	Toplamak, hazırlamak, düzenlemek.	<i>Leytenant geýmilerini tertipleşdirip, ýaragyny ykjamlady.” (GÝ)</i>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
ylalaş-			+			+			2	14	1. Birinin fikrine katılmak, birinin fikriyle razılaşmak. 2. Bir mesele hakkında antlaşmaya gelmek, barışmak, uyuşmak.	“Pürdek aga ylalaşdy. ” (P) ; “Funtikow maýylyk bilen ylalaşdy. ” (P) Menem şöýle pikirde-diýip, Pankin onuň bilen ylalaşdy. ” (P) ; “Ol injeler okunowyn aýdanlary bilen ylalaşdy. ” (P) ; “Şol aýdanyň dogry bolsa gerek- diýip, aziz onuň bilen ylalaşdy. ” (P)
ylga-			+			+			2	36	Koşmak, yarışmak.	“İşden gelişime pürdek aganyň ýanyna ylgady. ” (P) ; “Asla yüzüne çaň degmez diýen bagty oýanyp, zar-zar aglap, çar tarapa ylgady. ” (GÝ) ; “Ertesi jahan ýagtylansoň , habar tutup geleyin diýip, demir ýoldan gaýrada ýaşayan daýzamlara ylgady. ” (BT) ; “Goňşy goňşa, oba – oba, şäher – şähere ylgady. ” (BT) ; “Gözel çydap bilmän, uly ili bilen möňnürip, wannaly otaga ylgady. ” (MTH) ; “Sesini çykarma diýen şasenem içki otaga ylgady. ” (Ç) ; “Birdenem Amansähet haltany taşlady-da, “stalin papakly” bilen onuň ýanyndaky aýalyň yzyndan ylgady. ” (BT)
ylgaşla-				+					1	1	Bir gurup olup koşulmak, birbiriyle yarışıp koşulmak.	“Şondan soň gelin oňardygyndan tiz ýöremäge çalyşdy, arasynda ylgaşlady. ” (GÝ)
ymtyl-			+					+	2	32	1. Bir şeyden umutlu olmak, bir şey ummak, beklemek. 2. Bir şeyi göz önünde tutmak, amaçlamak, çalışmak.	“Ol bolşewik komissary sowetlerde has-da uly bir komissar bolmaga ymtylýardy. ” (P) ;

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												"Sary sakgal odunçy ileri ymtyldy." (GY)
ynan-		+	+		+	+			4	199	1. Güvenmek, iananmak, itimat etmek. 2. Bir şeyin gerçekleşeceğini ümit etmek, sakin olmak, bilincine varmak.	"Onda çäksiz gudratyň bardygyna yürekleri bilen ynanýarlar." (GY) ; "Syrly ýigitler! Tatyýana beli denis hiç haçanam syrny ynanmady." (TKT) ; "Seniň maňa wepalygyňa ýene bir gezek tüýs yürekden ynandym." (GY)
ynandyr-		+	+						2	32	Birinde bir şeye güven oluşturmak, bir şeye güvenini kazanmak, inandırmak.	"Politsmeyster atly artistiň haýyşyny şeksiz kanagatlandyrjagyna ony ynandyrdy." (TGT)
ynja-					+				1	8	1. Birinden gönül almak, 2. Harap olmaya, kokmaya başlamak, bozulmak (et, yeşillikler hakkında). 3. Sıkıntı çekmek, azap çekmek, zorluk çekmek, zorluk çekmek.	"Atasyn ynjdani perzentiden ynjar." (TNA)
ysga-			+						1	8	Kokusunu almak için burnundan nefes almak.	"Düwünçekdeki ak telpegi garbap aldy, ony bagryma basdym, ýüzüme-gözüme sürtdüm, gul ornuna ysgadym." (P)
yşan-			+						1	1	1. Güvenmek, inanmak, itimat etmek. 2. Bir şeyin gerçekleşeceğini ümit etmek, sakin olmak, bilincine varmak.	"Göwsünde gopýan harasatlara gyýýlýardy, göwsünde tutulýan toýlara yşanýardy." (P)
ýada-					+				1	20	1. Yorgun halde olmak, yorgunluk duymak, çok çalışmaktan güçten kuvvetten düşmek. 2. mec. Bıkmak, bitkin düşmek, usanmak.	"Amansähet bu boluşdan ýadady." (BT) ; "Emma bazara aýlamakdan ýadanok." (TGT)
ýadat-		+							1	8	1. Yorgun hale koymak, çok çalıştırıp bitkin duruma düşürmek, güçten düşürmek. 2. Bıktırmak, bitkin etmek usandırmak.	"Baýyň puly ýöksulyň eňegini ýadadar." (TNA)
ýagdyr-		+							1	2	1. Yağmasını sağlamak. 2. Peşpeşe sıralamak	"Dürdek aganyň paýtundan düşerine mähetdel obanyň garrysy-ýaşy derrew onuň daşyna halkalaýyn öwrüldi,

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>oňa sogar baryny ýagdyrdylar.” (P) ; “Tagan başlyk üçüsi gezekleşip sorag baryny ýagdyrrýardylar.” (P)</i>
ýagjart-		+							1	1	Yağlılık yüzünden parlayıp durmak, yağı yüzüne çıkartmak.	<i>“Seni daýyp giden ogrulary tapyp bersem nädersim- diýip, sesini ýagjartdy.” (GÝ)</i>
ýagtyl-						+			1	3	Işık vermek.	<i>“Günüň şöhlesi bilen ýagtyldy jahan ýüzi.” (TDS)</i>
ýagtylandyr-		+							1	1	Işık etmek, ışık vermek, ışıklandırmak.	<i>“Olaryň maň laýlaryndaky çyralary çilleriň kartalarynyň giň giden düzlüginini ýagtylandyrýardy.” (TDS)</i>
ýagtylt-		+			+				2	5	Işık etmek, ışık vermek, ışıklandırmak.	<i>“Gün dogup äleme nuruny saçdy dünýäni ýagtyltdy.” (TDS) ; “Emma aýzadanyň ýazgylary ýene yüzüni ýagtyltdy.” (Ç) ; “Oturanlaryň ýüzlerini ýagtyltdy.” (TGT) ; “Ýygnak açyk meýdanda geçýärdi, pelteli çyra prezidium stoluny zordan ýagtyldýardy.” (TDS)</i>
ýak-		+	+						2	61	1. Ateşe vermek, yakmak. 2. Işık vermek, ışıklandırmak. 3. Bir şeyin yakması, acısı güçlü tesir etmek. 4. Çok sevmek, çok beğenmek. 5. mec. Çok incitmek, ahuzar çektirmek, incitmek.	<i>“Mülli Tahyr ylymlaryň doktory, professor boldy, il-günüň guwanjyna öwrüldi, emma niýetikaza edaralar her öwürümde onuň ön ündençykyp, aşyna awy gatyp gezdiler, zehinini ýakdylar.” (MTH) ; “Ol çyrasyny ýakdy.” (TGT) ; “Towuklaryň perlerini bolsa ojakda ýakýardy.” (GÝ)</i>

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
ýakalaş-						+			1	2	Birbirinin yakasına yapışmak.	“Ol–da çaltlyk bilen ýerinden galyp, gelip meniň bilen ýakalaşdy. ” (TDS) ; “Garly, näme, arçyn bilen ýakalaşyp gemrişdiň emmi.” (TDS)
ýakynlaş-									2	3	Birinin yada bir şeyin yanına gitmek, birine yada bir şeye yakın gelmek, yakınlaşmak.	“Eýsem-de bolsa, ona ýakynlaşdy. ” (TGT) ; “Ýaşly Maýakowskiý rewolyusion meýillistudentler bilen ýakynlaşýar. ” (TDS)
ýala-		+				+			2	27	1. Bir şeyin yüzünü yalamak bir şeyi diliyle yalamak. 2. mec. Yavaşça değip geçmek, sıvazlayıp geçmek, tesir etmek.	“Musa dilmaç dili bilen gyzyl dodagyny ýalady. ” (Ç) ; “Çapgyňly şemal ýalaňaç daragtlaryň şahalaryny ýalady. ” (Ç) ; “Men bir kiçijik adam, ýumuş adamsy, - diýip-de, ol, näme üçindir, gyrmyzy kürsüde sedasyz oturan jenaba tarap müýnli göz aýlady, küti dodagyny ýalady. ” (TGT)
ýalaşdyr-		+							1	1	Hafifçe yalamak.	“Dodaklaryny ýalaşdyrdy. ” (TDS)
ýalbar-			+				+		2	56	Bir şey hakkında istek edip, birine yüz çevirmek, birinden bir şey sorup dilekte bulunmak.	“Öz elime gel, öyli-işkili bol, öylendireýin diýip, gabat gelse gözlerini balkyldatyp ogluna ýalbarýardy. ” (GÝ) “Suratlaryny göreýjekdim-dä! diýip, Tanya oňa ýalbardy. ” (P) ; “Ýa baryp, dogtora ýalbarjakmy? ” (EG) ; “Şo gije men daň atynça ýalbardym. ” (TKT)
ýaldyraş-						+			1	1	1. Kalabalık olup parıldayıp durmak, birkaç tane olup ışıklanmak. 2. Işık atmak, parıldışıp durmak.	“Dabaraly wagtlarda geýilýän geýimler ägirt düwmeler bilen ýaldyraşyp durdular.” (TDS)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
ýaldyrat-		+							1	1	1. Işık attırmak, parıldatmak. 2. Işık verdirmek, ışıklandırmak.	“Onsoň ýşalla! – diýip, möle gözlerini ýaldyratdy. ” (GÝ)
ýallakla			+						1	1	1. Yemek verildiğinde bekleyip, kuyruk sallayıp yalanmak (köpek hakkında). 2. <i>mec.</i> Dalkavukluk etmek, yalakalık yapmak.	“Enegi ýere deger derejä çenli bükülip durşuna ýallaklady. ” (P)
ýalpılda-	+	+		+	+	+			4	24	1. Işık atmak, parıldayıp durmak. 2. Işık vermek, ışık salmak, ışıklanmak.	“Zähmet frontunda işlänligi üçin sulağlanan nişanı ýalpıldayardı. ” (TDS) ; “Ofitser kagyzlaryny ýalpıldap duran gulply täzece portfele hovlukmaçlık bilen salyşdyrdy.” (TDS) ; “Gyzyl gupba ýalpıldaýar başynda.” (TDS) ; “Gazetden çykan ýaşyl paketa oglunyň elinde ýalpıldady. ” (Ç) ; “Zarpçylykdan ýalpıldaýar döşlermiz.” (TDS) ; “Onuň gözleri geçen ýyldaky ýaly umytsyz garaman, janlylyk, tiz pähimlilik bilen ýalpıldaýardy. ” (TDS)
ýalpyldat-		+							1	4	1. Işık saçmak. 2. Işık vermek, ışık salmak, ışıklanmak.	“Günüň ýiti şöhesi onuň gapyrgalary sana bermeli arryk endamyny ýalpyldatdy. ” (TDS)
ýaltakla-			+						1	6	Etrafa hızla göz gezdirmek, bakınmak.	“Ete bökjek pişik ýaly ol töweregine ýaltaklady. ” (BT) ; “Eýlesine-beýlesine ýaltaklady. ” (Ç)
ýamanla-		+							1	1	Birini karalamak, ayıplamak, suçlayıp dedikodusunu etmek.	“Onsoňam, bu jelagaýda seni tanamaýan ýog-a, belki, biri ýamanlandyr. ” (GÝ)
ýan-					+	+			2	61	1. Ateş alıp tutuşmak, yanmak. 2. Işık vermek, ışıklanmak. 3. Ateş yada başka bir kızgın şeyin tesiriyle pişip kabarmak. 4. Güneş ışıklarının etkisiyle kararmak. 5. <i>mec.</i> Sıkıntı	“Bu waqt otlunyň ýola ugramagy üçin garşydaky gök çyralaryň hemmesi birden ýandy. ” (P) ; “Onuň ädil çat

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
											çekmek, azap, cefa, gam-keder çekmek.	<i>mañlaýynda iki sany göz ýigrenç hem gazap bilen ýanýardy.</i> ” (GÝ);
ýañlan-			+	+					2	66	1. Güçlü ses yaymak, ses çıkıp yankılanıp gitmek. 2. <i>mec.</i> Dünyaya yayılmak, halk arasında yayılmak.	<i>“Kitaba-da ýazma diýen tukat ses ýene-de gulagyna ýañlandy.”</i> (Ç); <i>“Agaç hesylen byçgylaryň, gağta ýenyän-ýülmeyän rendeleriň garym-gatym şagyrdysy gulagynda ýañlandy.”</i> (TGT); <i>“Bile-bada götermek dostlugy aňlatmaýa diýen sesi salamgulynyň gulagynda ýañlandy.”</i> (Ç); <i>“Şu gün şurda saýlawy boljakdyr-how!- diýen erjel çakylyk indi onuň alkymynda ýañlandy.”</i> (Ç)
ýañra-			+						1	8	Manasız çok konuşmak, boş sözler söylemek, boş konuşma, ağzına geleni söylemek.	<i>“Özi-de paýtunçylar agyzlary gurap gidýänçe komissarlar barada aýy toslamalary aýak aldygyna ýañraýardylar.”</i> (P)
ýansyla-		+							1	1	Alay edip konuşmak, alaya alınmak kınanıp, sözü abartmak.	<i>“Şirinjemal ony ýañsýlady.”</i> (MTH)
ýanzyt-		+							1	4	Hissettirmek, bildirmek, sezdirmek, ima etmek.	<i>“Elindäki esere redaktoryn şeýle bir pugta daraşmazlygyny ýanzytdy.”</i> (Ç)
ýap-		+	+	+		+			3	37	1. Bir şeyin üstünü örtmek, yüzünü kapatmak. 2. Pişirmek için kapağı kazanın yüzüne kapamak (ekmek vb. hakkında). 3. <i>mec.</i> Boynuna yüklemek, üstüne atmak (suç, iftira vb. şeyler hakkında). 4. Çalışmasını pes ettirmek, bastırmak, durdurmak. 5. Bitirmek, son bulmak, tamamlamak. 6. <i>ağz.</i> Vurmak, dövmek.	<i>“İncejik gara galstuklylaryň başlygy elindäki kitabynyň gatyny şarpyldadyp ýapdy.”</i> (K); <i>“Bardy geldi, bir pişik gapdalynda oturyp daranaýsa, pişigiň böwrüne eliniň tersi bilen ýapardy.”</i> (TDS); <i>“Gyzyn görki ýedi ýetmezini ýapar.”</i> (TNA)
ýapdyr-		+							1	1	1. Üstünü örttürmek. 2. Birine bir şeyi kapatmak, bekletmek,	<i>“Şuwlap geçen yzgytsyz şemal</i>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
											kilitlemek. 3. Tandırın yüzüne, kazanın içine koyup pişirmek (çörek, yufkanın yağda pişirilen yemeği vb. hakkında).	<i>penjiräni ýapdyrdy.</i> ” (TGT)
ýapgytla-					+				1	1	Yamaçtan yürümek, eğimli yerde yürümek.	<i>“Ol baýyrdan ýapgytlap indi.”</i> (TDS)
ýaplan-			+						1	1	1. Bir şeye yaslanmak, dayanmak. 2. mec. Suç, iftira vb. atılmak. 3. ağz. Vurulmak, dövülmek, öldürülmek.	<i>“Sarayyň palçyk haýatyna ýaplandym.”</i> (Ç)
ýapyryl-						+			1	8	Aşağı eğilmek, bükülmek.	<i>“Birine öziňi görkezmezlik maksady bilen ýapyrylyp ýörmek.”</i> (TDS)
ýapys-			+		+	+			3	209	1. Eliyle sağlam tutmak, asılmak. 2. Değip yapıştırmak, tutmak. 3. Bir işi yerine getirmek için düzenli girişmek. 4. Yapmak için yardımlaşmak, pişirmek için yardımlaşmak (çörek, yağda pişirilen yufka vb. şeyler hakkında). 5. Bir şeyin üstünü örtmek için yardımlaşmak.	<i>“Alyşbeg ýene-de bloknotyna ýapysdy.”</i> (TKT); <i>“Dünyäni unudan Mämmet duşmanyň gamaly eline ýapysdy.”</i> (GÝ); <i>“Gidermen bolup, goşlaryna ýapysdy.”</i> (TGT); <i>“Gowşak tutma diýip şaltay mauzerine ýapysdy.”</i> (GÝ); <i>“Şadyman baş metri ölçäp, kesjek bolanda, nilgäp onuň gayçysyna ýapysdy.”</i> (Ç); <i>“Gyzgyn gany hüpbe beýnisine dolan gara dumanly gahar bilen gapdalyny sermeşdirip ýaraga ýapysdy.”</i> (P); <i>“Ol çagt-çagt ýöräp telefon trubkasyna ýapysdy.”</i> (P); <i>“Ol ejesiniň beren şaýyllyk puluny gazet satýanyň eline atyp, onuň goltugundaky gazetleriň birine ýapysdy.”</i> (P); <i>“Baýram ussa ginden germeçlep başga bir göherdiň owsaryna ýapysdy.”</i> (P); <i>“Azat ýoldaşyň elinden ýapysdy.”</i> (BT); <i>“Gaybyň gözleri</i>

Hal Ekləri													
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler	
												tegelendi, köne dostunyň çigninden ýapyşdy. ” (BT) ; “Nazar beg ýene-de jemsiniň syýyndan ýapyşdy. ” (P) Sandyraýan elleri guran ganymyz pudagyndan ýapyşdy. ” (TGT) ; “Hawa, ol arzyly işine ýaly hyjuw bilen ýapyşdy. ” (TKT) ; “Ol bu işe hem hayran galýardy, hem ýüregi bilen ýapyşýardy. ” (GÝ)	
ýar-		+	+						1	28	1. Parçalayıp, kesip parça parça etmek, kesmek. 2. Patlak yaratıp viran etmek, kül-ufak etmek, patlatmak. 3. Dişlemek, dişlerini geçirip yaralamak (hayvan hakkında). 4. <i>mec.</i> Hırsızlık etmek. 5. <i>mec.</i> Delip geçmek, deşmek.	“Ogly ýamanyň atasyny diýýe üstünde it ýarar. ” (TNA) ; “Lüyk ysnydan başga tagamy diliňi ýaryp barýardy. ” (TDS)	
ýara-				+	+				2	87	1. Zevk vermek, hoşluk vermek, yararlı olmak, sevmek. 2. Belli bir talebe layık olmak, bir isteği karşılamak. 3. İyi görmek, sevmek, istemek. 4. Gücü, kuvveti olmak	“Anton bilen özünüň üç ginje- gündizläp harazdan çykadyklaryny ýada-da salman, kömekçi berlen hakberdini taryplamagy batmana ýarady. ” (Ç) ; “Ýydilyän köpek awa ýaramaz. ” (TNA) ; “Baş gitse ayak derde ýaramaz. ” (TNA)	
ýaraglan-										1	4	Silahlanmak.	“Bu ýerde maşynlar bilen ýaraglanan nähelçe adam, ýekebara yüzlerçe adamyň güýji yetmejek işleri bitirýär.” (TDS) ; “Ot açýan uzyn nilli ýaragy Çopanlaryň hemmesini aw tüpeňleri bilen ýaraglandyr. ” (TDS)
ýaraglandyryl-										1	1	1. Silahla tedarik etmek, silahlandırılmak. 2. <i>mec.</i> Gerekli aletleri tedarik etmek, donatılmak	“Güýçli ýaraglar bilen ýaraglandyrylan zynjyr tigirli bronirlenen awtomobil.” (TDS)

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
ýaryş-						+			1	1	1. (Sosyalist) toplumsal yarışa katılmak, toplumsal zahmetin yüksek verimliliğini ve komünizm sistemi yönündeki toplumsal harekete katılmak. 2. sp. Birinciliği alma, geçme, üstün gelmek için yarışmak, yarışa katılmak.	“Güýçli bilen göreşme, ýüwürük bilen ýaryşma. ” (TNA)
ýaşa-				+		+			2	426	1. Ömür sürmek. 2. Hayat görmek, gün geçirmek. 3. Oturmak, olmak.	“Garyp öýüň bezegi-ak bābegin agtygyň arzuwynda ýaşaýar. ” (P); “Gazak ýeri diyip atlandyrylýan obasynda ýaşaýardy. ” (GÝ); “Hally bilen māmmet üçojagyň gunorta tarafynda köneje çatmada ýaşaýardylar. ” (GÝ); “İndi bolsa ol pynhan, yöne örān süýji duýgularyň ummanynda ýaşaýar. ” (P); “Molla mādemin diýilýän adam gürlen diýilýän obada ýaşaýardy. ” (GÝ); “Ol ýarym ýyla golaý rus lagerinde ýaşaýar ” (TGT); “Diňe diýşe dönen geçmişim bilen ýaşaýardym. ” (Ç); “Olar entek teoriya bilen ýaşaýarlar. ” (TKT); “Tutuş il-gün umytda, gören eşidenleriň gurrunlerini täsiri bilen ýaşaýardy. ” (GÝ); “Garaýylgynlaryň bir topary ongulaç ýabyň boýunda ýaşaýardylar. ” (GÝ)
ýaşat-				+					1	1	Yaşamasına ihtimal vermek, ömür sürdürmek.	“İndi biz erkinligimizi göreşip alanymyzdan soň, işçi dolanlarymyzy egsilmez bolçulykda, eşretde ýaşadarys. ” (P)

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
yaşla-		+							1	1	Ağlamak.	“Gözünü yaşlady.” (MTH) “Ogylyjema! bu soraga tolgunyp, gözlerini yaşlady.” (GÝ)
yaşyn-					+		+		2	1	Kendinden büyüklere, kayınlara saygı göstermek amacıyla, yaşlanmakla ağızını kapamak (genç gelinler hakkında).	“Aýjamal adat boýunça Hojam agadan yaşynyp, dik.”
yaşyr-		+							1	7	Saklamak, gizlemek.	“Geplemezlik –altyn, altyn sözüni yaşyрма.” (TNA)
yat-			+	+					2	226	1. Bir yerde yada bir şeyin üstünde uzanıp yatmak, uzanmak. 2. Uyumlamak, pinekleme. 3. Bir yerde olmak, uzun süre bulunmak. 4. Durmak, dinmek. 5. Solmak, kurumak (kavun karpuz gibi bitkilerindalları hakkında.). 6. Hastalanmak.	“Mallaryň gicesine ýatýan, saklanýan ýeri.” (TDS) ; “Ajaly ýiten ýylan çukurda ýatar.” (TNA) ; “Adam gany yerde ýatmaz.” (TNA) “Gaty toýnak garynda ýatmaz.” (TNA) ; “İki aýy bir gowakda ýatmaz.” (TNA) ; “Myhman bolan ýerlerinde, ilki bilen özüne salnan düşekde ýatýardy.” (GÝ) ; “Nähak gan yerde ýatmaz.” (TNA)
yatla-		+		+		+			3	77	Aklına düşürmek, hafızaya getirmek, göz önüne getirmek.	“Mämmedi ýatlaýardy.” (GÝ) ; “Ol öň bir gezek generaliniň agzyndan eşiden sözlerini ýatlady.” (P) ; “Drildikde etmedik şatlygyn ölende ýatlama.” (TNA) ; ““Bütün Paseýanyň guwanjy hem gahrymany” general skobelew bilen ençeme ýola ýüzbe-ýüz duşuşmak bagtynyň özüne miýesser bolandygyny buýsanç bilen ýatlady.” (TKT) ; “Ol bu wagt soňky gezek humara utduran süri goýny hakda

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>hasrat bilen ýatlaýardy.</i> ” (P)
ýatlaş-		+							1	1	1. Geçmişte birlikte hatırlamak, birkaç kişi birlikte geçmişte akla getirmek. 2. Göz önüne getirmek.	“Çilimiň humarynyň gapdaly bilen başalaryndan geçiren agyr külpetlerini <i>ýatlaşýdylar.</i> ” (P)
ýatlat-		+							1	17	Aklına düşürmek, göz önüne getirmek.	“Ahyrda han imperýanyň harby ministri alekseý nikolawiç kuropatikiniň hut özüniň ony oňat tanaýanlygyny <i>ýatlatdy.</i> ” (TGT) ; “Her niçik bolsa-da turkmen halkynyň çüýrük ýüpe ýük çykamazak bolýandygyny <i>ýatladayyn.</i> ” (P) ; “Onuň her tüýüniň düýbünde bir gysyr şeýtanyň ýatandygyny <i>ýatladayyn.</i> ” (P)
ýatyr-		+				+			2	112	1. Boylu boyunca uzatmak, yatırmak. 2. Uykulatmak. 3. Biçmek, yığmak. 4. İçine alıp koymak, içine basmak (ürün tuzlandığında vb.). 5. Durdurmak, bekletmek.	“Aý, Türkmençilik” diýip, biziň bagtymyzy <i>ýatyrýarlar.</i> ” (EG) ; “Ýaralyny emay <i>bilen ýatyrdy.</i> ” (GÝ)
ýaý-		+							1	10	1. Sermek, yaymak. 2. Bildirmek, yaymak.	“Batoryň aýybyny aýtmazlar, ýasyryn syrlyny <i>ýaýmazlar.</i> ” (TNA)
ýaýdan-					+				1	25	1. Bir işi yapıp yapmayacağını bilmemek, tereddüt edilmek. 2. Tereddüt etmek, çekinmek, korkmak.	“Ol äriden aýryljagyndan däl-de, ilniň gep-gürriünden <i>ýaýdanýar.</i> ” (MTH)
ýaýka-		+				+			2	25	Dört bir tarafa sallamak, iki tarafa hareket ettirmek, çalkalamak.	“Ol ahmyr <i>bilen başyny ýaýkady.</i> ” (BT) ; “Tatýana gülümsiräp, başyny <i>ýaýkady.</i> ” (TGT) ; “Tatýana nähoşuň ýassygyny düzedip, onuň goltugyndaky termometri usul bilen aldy-da, kellesini

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>ýáýkady.</i> ” (TGT) ; “Pankin gamgynlyk bilen başyny <i>ýáýkady.</i> ” (TDS)
ýáýra-	+	+	+						2	55	1. Dağılmak, saçılmak. 2. Dökülmek, saçılmak. 3. Dağınık halde olmak, yayılmak, gerilmek. 4. Çoğunluğa malum olmak, aşikar olmak, ayan olmak. 5. Geniş adım almak, gittikçe büyümek.	“Yylanyň näçe diýseň içini hümledyändigini onuň alkymynyň ýaýrap barşyndan bellidi.” (K); “Onuň baglarynyň tarypy uzaklara ýaýrapdyr ” (GÝ) ; “Otly geçip gidenden soň, bir hili agrylyjk ys töwerege ýaýrady. ” (P) ; “Şageldiniň Atowy urup ýykanlygy baradaky habar mekdebe ýyldyrym çaltlygynda ýaýrady. ” (HH)
ýaýrat-			+						1	19	1. Dağıtmak, saçtırmak. 2. Döktürmek, saçtırmak. 3. Paylaştırmak, bölmek. 4. Yaygın hale getirmek, germek. 5. Kitleye malum, aşikar olma.	“Bütün gubadag etrafyna ýaýradypdylar. ” (GÝ) ; “Şäherdeki ähli kärhanalara ýaýratdylar. ” (P)
ýaz-		+			+				2	337	1. Bir şeyi yerinden serbest bırakmak, çözülmek. 2. Yerinden çıkmak, kırılmak. 3. Başka tarafa çevrilmek. 4. Bağ açmak, ipi çözmek.	“Mähirli dosty gysyj namasynda muhammetgulynyň mekdepde amala aşyryan gäzeliklerine ýürekden begenyändigini, umuman, milli magarif meseleleri bofonça olaryň üýşüp, pikir alyşmalydyklaryny ýazypdyr. ” (TGT) ; “Ýagşy garrasa-da, ýorgasyndan ýazmaz. ” (TNA)
ýazdyr-		+	+			+			3	27	Yazmaya mecbur etmek, birinin yazıp vermesine neden olmak (mektup, yazı hakkında).	“Bal-maskaradyň geçişi barada ikisinde-de düşündürüş hatyny ýazdyrdylar. ” (TGT) ; “Bir zady guratmak için ýere ýazdyryp ýa-da ýüpden asdyryp goýdurmak. ” ; “Dönük kommissarlary urun!” diýip, iri-iri harplar

Hal Ekləri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>bilen ýazypdyrlar.</i> ” (P)
ýazgar-		+							1	7	1. Yanlış yapılan iş için küfretmek, suçlamak, ayıplamak, karalamak. 2. Ceza vermek, cezalamak.	“Siz meni ýazgarman! ” Erli milletlerden mugallym taýýarlamak meselesine häzire çenli eterlik üns berilmeyendini ýazgarandyr. ” (TGT) ; “Münderejeli geneşçi köne taşnyňy ýazgarmady. ” (TGT) ; “Ol gazetiniň sahypalarynda käte yslamyň merhemetli hadymlaryna dil ýetirilýändigini ýazgardy. ” (TGT)
ýazyl-			+	+	+	+			4	52	1. Bir şeyin yüzüne grafiki şekiller, izler çizdirilmek. 2. Bir şey için kendi adını listeye yazdırmak, adı listeye yazılmak. 3. Eser yaratılmak, bir şeyin metni dizilmek. 4. Bir şey hakkında yazı ile haber verilmek, bildirilmek. 5. Dini düşünceye göre; nasip etmek, kismet olmak, rast gelmek.	“Şodur-da şudur ejesiniň aydan nakyly salamgulyň yüregine ýazylady. ” (Ç) ; “Oýun, kontsert, leksiýalar hakda ýazylýan bildiriş. ” (TDS) ; ; “Ovadan yazılan birlik.” (TDS) ; “Gündelikdäki soňky setiriň ymgyr gije ýazlan bolmagy ahmal, sebäbi syýa däl-de, yönekey galam bilen ýazlypdyr. ” (MTH)
ýegdekle-					+				1	5	Hızlı adım atarak yürümek, hızlı hızlı yürümek.	“Ol sesini çykarman, yüzüni sallap ejesiniň zyndan ýegdekleledi. ” (HH)
ýelmeş-			+						1	1	1. Bir şeye yapışıp kalmak, birbirine sıkıca yapışmak. 2. <i>mec.</i> Birinden ya da bir şeyden ayrılmamak, birinin peşini bırakmamak.	“Kentlewüğine ýelmeşdi. ” (BT, 29)
ýerleş				+					1	66	1. Bir şeyin içine oturmak, yerleşmek. 2. Girmek, kabul edilmek (işe, okula). 3. Harcanmak. 4. Belli bir yerde olmak. 5. İyi oturmak, sabit olmak. 6. <i>mec.</i> Evlenmek.	“Gabakly bayhatyň belentliginiň derya bilen sepleşýär erňeginde ýerleşýärdi. ” (GÝ) ; “Olaryň guýy gazmaly ýeri häzirki goşlaryndan baş kilometr çemesi

Hal Ekleri											Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı					
													<i>gayrada, gaplaňlyň gündogar gabatlarynda ýerleşýärdi.</i> ” (BT) ; “Polkuňzyň ştaby nirede ýerleşýär?” (GÝ)
ýet-			+	+	+	+		4	611		1. Önden gidip ulaşmak ya da önden gideni yakalamak, yetişmek. 2. Bir yere varmak, ulaşmak. 3. Pay düşmek, belli bir miktarda verilmek. 4. Yeterli olmak, gereği kadar olmak. 5. Almak, edinmek, kazanmak. 6. Birinin ya da bir şeyin etkisinde kalmak, güçlü tesir etmek, sebep olmak. 7. Uzunluk ölçüsüne göre belli bir uzunluğa eşit olmak. 8. (yaş, vakit için) Erişmek, ulaşmak.	“Onuň kölçesi hem örän daş ýerlere ýetýändyr. ” (TDS) ; “Milliarda yeten baylğa eye bolan iri kapitalist.” (TDS) ; “Posýologyň ýokary çetinde-de naçaryň zyndan ýetipdirler. ” (TKT) ; ; “Bolluk bilen ýetcek bütün oba-da.” (TDS)	
ýetir-	+	+	+					2	189		1. Uzak olan bir şeye değdirmek, dokundurmak. 2. İletmek, ulaştırmak. 3. Yeterli hale getirmek, dengine ulaştırmak. 4. <i>mec.</i> Haber vermek, duyurmak, söylemek.	“Belki, geljek-de dil ýetirjeksiň? ” (K) ; “Äl-äýt, seniňem gepiň-sözüň, diýmäýin diýsem, edil yöne tokly osuran ýaly-ay! – müdir gaşyny çytyp, gulaklaryna elini ýetirdi. ” (BT) ; “Çagalaryň üçüsünün-de azaryny ýetirmeň. ” (P)	
ýetiş-			+	+				2	121		1. Görülen dersleri yeterince öğrenmek, derece kazanmak, isteğe uygun olarak öğrenmek (eğitim hak.). 2. Vaktinde ulaşmak, gece olmadan gitmek. 3. Tam vaktinde hazır olmak, vaktinde hazırlanmak.	“Ýok, şindi görkezmäge ýetişemok. ” (TGT) ; “Jandarm upravlennesine barmaga Tatyana gunuň ikinji ýarymynda, iş wagtyňyň gutararyna iki sagat çemesi galanda ýetişdi. ” (TGT)	
ýigdel-					+			1	5		1. Genç görünmek, gençleşmek. 2. <i>mec.</i> Kuvvetlenmek, güçlenmek.	“Her sapar gelende-de eger Tanya bilen görüşmek şatlygy özüne miýesser bolsa, ol-ýañadan ýigdelýär. ”	
ýigren-	+				+			1	8		Nefret etmek, kötü görmek, tiksilmek, iğrenmek.	“Şol bir gylgy üçin kimse ony gowy görse, kimse ýigrenerd. ” (K)	

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												; “Beylekisiniň ol ýürekden ýigrenýär.” (TGT)
ýit-	+				+				1	50	1. Yok olmak, ortadan kalkmak, kaybolmak, yitmek. 2. Yolunu şaşırıp başka yere gitmek, yolunu kaybetmek. 3. Görünmez olmak, uçmak.	“Höre-köşe bilen bir özüni taşlap, hemişelik ýitip gitdi.” (K); “Gär sakgally nätanys derrew gözden ýitdi.” (TGT); “Men häzir siz şu ýerden gymyldaýman- diýip, gözden ýitdi.” (TGT); “Owlajyk gözden ýitdi.” (BT); “Ýaralylary getirýän otlynyň üstüne bomba baryny eýterip, gözden ýitdiler.” (GY)
ýitir-		+							1	136	1. Bir şeyi kaybetmek, yok etmek. 2. Zıyan etmek, boşa harcamak. 3. Gücünü kaybetmek, takatten düşmek.	“Emma özüni ýitirmedi.” (TGT); “Nazar beg adaty sowukganlylygyny ýitirmedi.” (P); “Ol bular ýaly azy ýaraň diplomatlar bilen gelmäge gorkýar, aljyraýar, özüni ýitirýär.” (TGT); “Sebäbi içalylar syr saklap bilmedik pursady özleriniň hakyky manysyny ýitirýärdiler.” (P)
ýönel-	+		+						1	3	Bir tarafa gitmek, belli bir yön tutmak, yönelmek	“Açaryny golyk jüwüsünde ýylşyryp, çekip çykýan plugly, malaly, seýakaly hüjrä bakan ýöneldi.” (Ç); “Alabay! Aňkar! Çit! Ýatyň bar! – ol giň-giň çopan ädimleri bilen maşyna garşy ýöneldi.” (BT); “Otstawkadaky polkownygiň töweregini gurşap alan ýaş ýigitlere eýýäm gözniň gytagyyny aýlamağa ýetişen grafınyä nızli gülümsiräp, öýüň

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>eýesine bakaya ýöneldi.</i> ” (TGT) ; “Çopan olaryň önüne düşüp, öýe ýöneldi.” (BT)
ýör-			+			+			2	97	Tamamlanmamış hareketin devam ettiğini belirten eylemin – p ulaç ekiyle oluşturduğu biçim, yardımcı eylem olarak kullanılır.	“Batana ýörme, atana ýör.” (TNA) ; “Boýun deňi bilen ýörme, akylyn deňi bilen ýör.” (TNA)
ýöret-			+	+		+			3	27	1. Adım attırıp ilerletmek, yürümesini sağlamak. 2. Harekete geçirmek, çalıştırmak. 3. mec. Belli bir düzen ve kurala göre devam etmesini sağlamak.	“Biz bu ýerde näçe bagt bári gan-garpyşykda gezip hökümeti ele aldyk indem ol häkimligin başyna altyn jygany magtumguly han başyna geýip, bize dökümini ýöretmelimişin.” (TDS) ; “Ýusup indi her sagat wagty nämä sarp etmelşdşgnş hasabyny ýöredyürdi.” (GÝ) ; “Bolan ýagdayy galtamanlar anyp, yzlaryndan etmez ýaly, gije aýyň ýagtyşyna ýörediler.” (GÝ)
ýöre-				+					1	48	1. Yürümek; adım atarak ilerlemek, gitmek. 2. Harekete geçmek, çalışmaya başlamak. 3. Gösterilen yol, sıraya göre hareket etmek. 4. mec. Organizmaya çok tesir ederek yayılmak (arı, yılan vb. zehiri hak.).	“Gaýtarmanyň sesiniň sandyrap çykyşyndan, onuň möňňürüp goýbermekden zordan saklanýandygy bildirdi. Emma Hommat raýyndan gaýtmakdan geçen, gaýta tekep bir gürläp, öňe ýöredi.” (EG) ; “Onýança-da kolonna ýöredi.” (Ç)
ýugrul-				+					1	1	1. Basılıp, kısılp, karıştırılıp, yoğurup yumuşak hale çevrilmek, yumuşatmak. 2. mec. Belli bir özelliğe sahip olmak, göndermek.	“Biziň eserlerimiziň manysy şu maksada ýugrulmaly.” (Ç)
ýukalt-	+	+							1	2	İnceltmek.	“Hamırı oklav bilen iki tarapa toğalap ýukaltmak.” (TDS) ; “Köp ýyllaryň şatysy, adamlaryň gören horluklary onuň

Hal Ekleri											Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık			
												<i>ýüregini ýukaldydy.</i> ” (GÝ) ; “Ýöne olar meniň ýüregimi <i>ýukaltdy.</i> ” (GÝ)
ýum-		+						1	1	Açık bir şeyi kapamak, yummak.	“Artykgül eýwanyň sütünine söýenip, gözüni <i>ýumdy.</i> ” (TGT) ; “Kellesini ýassyga goýup ýene gara gözlerini <i>ýumdy.</i> ” (TGT) ; “Men öz dişlerimden göwnüm geçip, derrew agzymy <i>ýumдум.</i> ” (HH) ; “Zylyha sahypany <i>ýapdy-da</i> , gözlerini <i>ýumdy.</i> ” (MTH)	
ýumrukla-		+						1	3	Birine yada bir şeye yumrukla vurmak, yumruk indirmek, dövmek.	“Şehitliniňoýundan geçensoňlar, Orazgeldi kabinany <i>ýumrukladý.</i> ” (BT)	
ýumur-		+	+					2	1	1. Yıkamak, viran etmek, iç tarafa yıkmak, çökertmek, dağıtmak, harabeye çevirmek. 2. <i>mec.</i> Yıkamak, viran etmek, dağıtmak, yok etmek	“Çyn sözi üçin adamlaryň öýüni başyna <i>ýumurýarlar.</i> ” (EG)	
ýuw-						+		1	18	1. Kiri, pası su ile temizlemek, yıkamak. 2. <i>mec.</i> Ayırmak, aklamak, suçtan çıkmak, suçsuz olmak. 3. <i>ağz.</i> Birinin hayatında iyilik tarafı olan değişimi bellemek, arkadaşlık; toplanişını, oturuşunu derlemek.	“Gany gan bilen <i>ýuwman</i> , suw <i>bilen ýuwarlar.</i> ”	
ýuwundyr-		+				+		2	1	Birini yıkamak, yıkayıp temizlemek.	“Emma şepagatsyz Podion gzyň gyk-bagyna sahelçe-de pitiwa ýetmän, ony garaçyny bilen <i>ýuwundyrdy.</i> ” (TGT)	
ýuwut-		+						1	24	Yutmak.	“Sertip ýagdaýa göz ýetirip, geňirgenmesini <i>ýuwutdy.</i> ” (EG)	
ýükle-			+					1	33	1. Bir şeye yük yüklemek, yük koymak. 2. <i>mec.</i> Birine bir şeyi yerine getirme emri vermek, bir yükümlülük altına sokmak.	“İň gowusy, şeýle edeli, şondan geljek belany meniň boýnuma <i>ýükläý.</i> ” (GÝ)	
ýüwürt-		+						1	13	Dokuma yapmak için ipi gerip dokuma tezgahını hazırlamak.	“Bar, çagyryp gel diýip, bir oglany	

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
												<i>ýüwürtdi.</i> (GY)
ýüz-			+						1	1	1. Kol, bacak, yüzgeç gibi organların özel hareketleriyle su yüzeyinde veya su içinde ilerlemek, durmak. 2. Suyun üstünde gitmek, ilerlemek (gemi vb. hakkında).	“ <i>Tatýana bolsa düýbünden başga bir küýleriň kölinde ýüzýär.</i> ” (TGT)
ýüzlen-			+	+	+	+			4	91	1. Bir tarafa uğramak, yönelmek, gitmek, bir yöne hareket etmek. 2. Birine ya da topluluğa hitap etmek, onlara kendi düşüncelerini aşlamak amacıyla konuşmak, nutuk vermek.	“ <i>Ol birden aýak çekdi-de, garaşylmadyk bir ýagdaýda esgerlere ýüzlendi.</i> ” (P) ; “ <i>Funtikow pankine gözi düşenden oňa ýüzlendi.</i> ” (P) ; “ <i>A gyz, o gelýän dört ýigidin haýsyny biziň giýevimiz bolmaly? diýip jorasyna ýüzlendi.</i> ” (Ç) ; “ <i>Allaşukur çilimiň humaryna biraz meýmiräp oturanyndan soň, çalaja ardynjyrap azize ýüzlendi.</i> ” (P) ; “ <i>Garawulçylykda duran gwardiýa esgeri memmet pälwana ýüzlendi.</i> ” (P) ; “ <i>Şol bala-da ösgün murtuny timarlap, mekirleç ýylgyrýan polkowinge ýüzlendi.</i> ” (TKT) ; “ <i>Soňra ol döwletmyrada ýüzlendi.</i> ” (P) Bedat kitabyny ýapyp, gapdalda goýdy-da, Ýazmyrada ýüzlendi.” (BT) ; “ <i>Ýavuzda ýüzlenme sözleminden soň ýüzlenme belgisi goýulýar.</i> ” (TDS) ; “ <i>Maskvadan ýüzlenipdir başlarmız.</i> ” (TDS) ; : “ <i>Komandir olara alçaklyk bilen ýüzlendi.</i> ” (P)
ýüzleş-			+		+				2	1	Bir olayı ileri sürenle, inkâr eden kimseler, yüz yüze gelerek sözlerini tekrarlamak.	“ <i>Şepem bilen stantsiyada ýüzleşdik.</i> ” (TGT)

Hal Ekləri											Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık			
ýyg-					+			1	1		1. Mahsulü toplamak, bir araya getirmek. 2. Biçmek, kesmek.	“ <i>Dışım bilen ýygaryn.</i> ” (Ç) ; “ <i>Elim bilen ýygaryn.</i> ” (Ç)
ýygna-		+		+	+			3	49		1. Mahsulü toplamak. 2. Gizlemek, saklamak. 3. Bir yere toplamak, bir araya getirmek, toplamak. 4. Ürünü yığmak, toparlamak. 5. Birine arka çıkıp yetiştirmek, göz kulak olmak.	“ <i>Siz goşun üçin adamy türkmenlerden toplamaly, siz üpjünçiligini türkmenlerden ýygnamaly.</i> ” (P) ; “ <i>Jems hem ýaragyny ýygnady.</i> ” (P) ; “ <i>Kasydany öne haşamly gapyrjagynda ýygnady.</i> ” (TGT) ; “ <i>Burçdaky stolun üstüne duran süýtli golçany ýarty buhanka nany, gapdaly gök güllüje farfor çaşkalary köne büfede ýygnady.</i> ” (TGT) ; “ <i>Mowçunyň öwredişi ýaly, başga tekst bilen aralaşdyryp, eke setirden ýygnandym.</i> ” (TGT)
ýygnat-		+	+					2	1		1. Mahsul toplatmak, bir araya getirmek. 2. Gizletmek, saklatmak. 3. Bir yere toplatmak, biriktirmek. 4. Ürünü yığdırmak, toparlatmak.	““ <i>Staçka komiteti</i> ” şäher ilatyny Skobelew ploşadyna ýygnatdy.” (P)
ýygryl-					+			1	3		1. Kıvrımlanmak, kıvrılmak, katlanmak, kırışmak. 2. Bükülmek, büzüşmek (üşümek vb. durumlarda).	“ <i>Üstü adamy maşyň geçende, nämüçindir, birden ýygrylýar.</i> ” (Ç)
ýyldyra-		+						1	1		İşildamak, parıldamak, parlamak, ışık saçmak.	“ <i>Ewraziya diyen ýazgy görünse-de, ady ýyldyrap gidýärdi.</i> ” (K) ; “ <i>Onuň sesi ysgynsyzdy, tutukdy, selçeň çöpür basan pyçagarka ýüzünde diňe kiçijik gözleri ýeserlik bilen ýyldyraýardy.</i> ” (HH)
ýyldyrat-		+						1	1		Parıldatmak, işıldatmak, ışıl ışıl yaptırmak.	“ <i>Şähre gidip, juwlukylyk öwrenäen bolmagy ahmal şo pälazanyň diýip, gözlerini ýyldyratdy.</i> ” (GÝ)

Hal Ekləri											Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı					
ýylgyr-			+	+	+	+	+	5	120	Sessiz gülmek, gülümsemek.	<p>“Gyzyl suwy çayýlan deposynyň kagyzda galdyran haşamly yzyna ýene bir gezek söýünçli göz aýlap, işgärini ýüzüne ýylgyrypdy.” (Ç) ;</p> <p>Bolsa bolar... – diýip, tebip duýarlykly gumanistik äheñde ýylgyrdy.” (EG) ;</p> <p>“Hamat guş, megerem, kân ýyllardan bäri ilkinji gezek adamlardan hem özünden göwnühoş bolup tüýs yürekden ýylgyrdy.” (HH) ;</p> <p>“Biperbaşlyk bilen ýylgyrdy.” (TGT)</p> <p>“Döwletmyrat göwnü hoşluk bilen ýylgyrdy.” (P)</p> <p>“Mamajan bu sapar gara çyny bilen ýylgyrdy.” (GÝ) ;</p> <p>“Onda, gyylyçly aga, jemagata bakyp geplesene diýip batman ýuwaşja ýylgyrdy.” (Ç)</p>		
ýylgyrt-		+						1	5	Birini sessizce güldürmek, gülümsetmek.	<p>“Ol yaňı ucı çovlanan murtunu ýylgırtı.” (TDS)</p>		
ýyrşar-			+					1	4	Sessiz gülmek, gülümsemek.	<p>“Derwezänyn depesindeki “ŞKOLA” diýen ýazgyny gören juwan gazak onuň nämedigini bilmese-de, dostuny tolgundyryan täze bezege ýyrşardy.” (TGT)</p>		
ýyrt-		+						1	24	<p>1. Yırtık hale getirmek, delmek.</p> <p>2. Delerek yaralamak, çizmek</p>	<p>“Ýat üçin ýan- biş, emma köýnegiñi ýyrtma.” (TNA)</p>		
yzarla-		+						1	1	<p>1. Bir şeyin izinden onu takip etmek, peşinden gitmek, izlemek.</p> <p>2. Birinin peşine düşmek, nerede ne iş yaptığını bilmek, aramak, takip etmek</p> <p>3. Bir şeyi araştırmak, seyredip, kontrol</p>	<p>“Onuñ her ädimini yzarlayardylar.” (GÝ)</p>		

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
											edip görmek.	
zeyren-				+	+				2	15	Bir şey hakkında üzüntüsünü bildirmek, şikâyetini bildirmek.	<p>“– <i>Belliň syçrantgysydygy belli boldy-ow munuň – diýip, Orat aga bir gün kârdeşiniň ýanynda zeyrendi.</i>” (BT) ;</p> <p>“<i>Onuň öwnük-uşak nâsazlyklaryny bagban ýüze çykaryp ýörmeyärdi, hiç ýerde zeyrenmeyärdi.</i>” (GÝ) ;</p> <p>“<i>Arzaçylardan zeyrendim.</i>” (Ç) ;</p> <p>“<i>Paşaguly daýym mampazanyň gytlygynyň çykanlygyndan zeyrendi.</i>” (EG) ;</p> <p>“<i>Salyh öz ýalňysyna düşünendir diýip, Amansähet arkaýynlaşypdy, ýöne bir gün Eneş ýene-de Salyhdan zeyrendi.</i>” (BT)</p>
zoma-			+						1	1	1. Kuvvetlice öne dayanmak, yüklenmek, ağırlığını öne vermek. 2. Kuvvetlice öne doğru hareket etmek, ön tarafa dayanmak.	<p>“<i>Eñnitden gaýdanda bolsa uzyn hatar yük parowoza saklatman öňe zomaýardy.</i>” (P) ;</p> <p>“<i>İner kimin omuzlap öňe zomaýardy.</i>” (P)</p>
zowla-				+					1	1	Kalın sesle sürekli uğuldamak, vızıldamak.	<p>“<i>Çakylyk indi sabynçylaryň hatalarynda zowlaýardy.</i>” (Ç)</p>
zowlat-			+						1	1	Avazı çıktığı kadar, bütün gücüyle bağırarak, çığlık atmak.	<p>“<i>Toýly bilen ýanaşyp barýan Anton aýdyma zowlatdy.</i>” (Ç)</p>
zowzulda-			+						1	1	Ayağı yanmış gibi, ateş üstünde yürüyormuş gibi koşturmak, endişeli hareket etmek, huzursuz olmak.	<p>“<i>Tkarja gyjakçy ene ikiýana zowzuldady.</i>” (Ç)</p>
zyň-		+	+						2	3	1. Bir şeyi uzağa düşürmek için hızla atmak, hızla bırakmak, fırlatmak. 2. Harap olmak, bozulmak ya da işe yaramamaktan dolayı atmak,	<p>“<i>Ol golaý gelen pitneçileriň üstüne öz ýanynda galan in soňky granatyny zyňdy.</i>” (P) ;</p> <p>“<i>Duşman gaçan wagty</i></p>

Hal Ekleri												
	Eksiz	Yükleme	Yaklaşma	Bulunma	Ayrılma	Vasıta	Eşitlik	Yön	İstem Sayısı	Sıklık	Anlamı	Örnek Cümleler
											<p>seçmek, ayırmak. 3. Yüz çevirmek, unutmak, bırakmak. 4. Hızla atlamak, sıçramak. 5. Sonuna kadar gelmeden bırakmak, sonuna kadar devam etmemek, bitirmeden bırakmak.</p>	<p><i>üstüne zyňmaly.</i>” (GY) ; “Bermeli aklygyň ýaryny berseler – telpegiňi göge zyňaýmalydy.” (EG)</p>